c.g.a.
1

Maria Virgo, Ioachim filia, Dei humillima Ancilla,
Xpi IESV Crucifixi mater, ex tribu Iuda, stirpe
David. Messanensibus omnibus salutem, et
Dei Patris Omnipotentis benedictionem.
Vos omnes fide magna legatos, ac nuncios per
publicum documentum ad nos misisse cõstat.
Filium nostrũ, Dei genitum, Deum et hominẽ
esse fatemini, et in cælum post suam resur-
rectionem ascendisse: Pauli Apostoli
electi prædicatione mediante, viam
veritatis agnoscentes. ob quod vos
et ipsam ciuitatem benedicimus,
cuius perpetuam Protectricẽ
nos esse volumus.

S. PAVLVS S. BACHYLVS

S. PLACIDVS

S. FLAVIA

S. EVTICHIVS

S. VICTORINVS

S. ALBERTVS

S. FRAN. XAVERI.

DE EPISTOLA
B. VIRGINIS MARIAE
AD MESSANENSES
CONIECTATIO

PLVRIMIS RATIONIBVS ET VERISIMI-
LITVDINIBVS LOCVPLES

AVCTORE
P. MELCHIORE INCHOFER
AVSTRIACO È SOC. IESV

Arcadius Imperator

MESSANA NOBILIS REGNI CAPVT

Viterbij ex Typographia   SVPERIORVM PERMISSV   Ludouici Grignani MDC

Conu.^s S.^tæ Mariæ de Iesu Romæ

S. AVGVSTINVS
LIB. I. DE TRINITATE
CAP. II. ET III.

NEC pigebit me ſicubi hæſito quærere, nec pudebit ſicubi erro diſcere. Proindè quiſquis hæc legit; vbi pariter certus eſt, pergat mecum; vbi pariter hæſitat, quærat mecum; vbi errorem ſuum cognouit, redeat ad me; vbi meum, reuocet me.

ECCLESIASTICI XLIII.

MVlta dicemus, & deficiemus in verbis, consummatio autem sermonum ipse est in omnibus.

ILLV.

ILLVSTRISSIMO
MESSANENSI SENATVI.

D. Thomæ Marquet. Sebastiano de Marino.
D. Baldassaro Marquet. Francisco Fazzari.
D. Ioseph Stayti. Io. Dominico Capri.

P. MELCHIOR INCHOFER E SOCIETATE IESV.

VOD vobis dico (Senatus Illustrissime) opus nouum est, sed vetus argumentum: Epistolæ Deiparæ Virginis assertio locuples, breuis sententia sed multiplex Sacramentum. Nec mirum; Mater Dei est, quæ scripsisse defenditur; Magistra Ecclesiæ, quæ concepisse: Spiritus sanctus qui dictauisse; & qui fœtum in vtero quondam, ille sententiam in mẽte formauisse, quæue Dei genitum in carne semel tulit, in spiritu & litera secundò dedisse; bis Mater sui Nati, sed semel in vtero mentis, hoc est in Epistola vobis scripta. Magna sanè dignitas, & qui titulis Orbis non inuideat, Messanenses esse, quos Mater Dei scripto, Matre Deus dignatus asseratur. Quid hoc elogio sacratius. Epistola Beatæ Mariæ Virginis ad Messanenses data: quid sub cælo splendidius? hoc coronat honores, hoc apicem gloriæ figit, hoc, quicquid adoreæ mundus habet, vobis donat. Habet annulum Mariæ pronubum Achæia Perusia, habent aliæ Ciuitates, Velum, Vittam, Zonam, Vestes, Lac, Capillos: Habet Vrbs vestra sigillaritiam fidei Epistolam, Virginei vinculum, animi, gratiarum Sacramentum Hanc dum stylo sacramus, Religionis attestationem, Euangelij agniti commendationem, vestræ incunabula felicitatis recolimus, ac velut è Cælo demissam tes-

ſeram accenſemus. Itàq; non doni exilitas, ſed ingenij exiguitas intra aleam cadat, niſi quæ animum dedit, ipſa Dei Mater eximat, auctum donet. Amanuenſes ſumus, & quæ manibus ipſa ſuis, ex manibus omnia deſcribentis excepta vobis miſit, hic iterum deſcribimus, memoriæ damus. Commentarij ſumus, & ex ſacro folio mentem in literam digerimus; ipſa quæ archetypum dedit, argumentum explicauit, calamum fæcundauit. Vos, quibus dicatum accidit opus, vexillationem adiũgite, Vindicijs regnum datæ. Si peregrinæ ſunt; mancipio Mariæ parent: hoc iuris ipſa fecit, quæ omnium pennas ſuæ gloriæ habet vectigales. Virginis honos ſi ſcribenti anſam dedit, veritatis amor ſtylum, religio ſenſum attemperauit, veſtris nominibus merita ſuper gradum, tabulam (quod dicitur) & achilleum decreuerunt. Sed nunc ſacrandi operis, (ſi quę alia) ratio princeps, ad quos Maria Virgo primigeniã dediſſe, religiosè tenetur Epiſtolam, illis deberi coniectariam hanc eiuſdem aſſertionem. Macte igitur animi Senatus Vrbis non magis auito Principum dono, quàm religione in Dei parentem nobiliſſimæ: & qui prædicante Paulo fidem à maioribus tuis ſuſceptam, eandemq; Dei Matris protectione, ſcripto ſignata, ſacram; plurimorum deindè Martyrum ſanguine exaratam piè gloriaris: neque ſolùm, ſed ſi hucvſque religionem per tot ſeculorum ſtrages inuulneratam conſeruaſti, ſi afflicto quondam Saracenorum dominatu, Rogerio ad ſigna faſcesq; vocato, ſplendidiori quoque cultui, totius Siciliæ bono reſtituiſti, ſi denique ne vnquam violari pietas Sicula poſſet, ſacro fidei Tribunali forum ſeruaſti: macte inquam virtutis, Senatus cum Vrbe Magnæ parẽti Sacer, & cuius opem nullo non difficillimo Reipublicæ tẽpore ratã & opportunã didiciſti, ſecuturis quoque exemplis præſentẽ fore conſtãter tene, in Virgine ſpera, in hoc ſigno vince, Vincite, Valete.

AD

ILLVSTRISSIMO SENATVI ANNI MDCXXXI.

D. Bartholomæo Papardo. D. Palmerio de Ioanne. Ioanni del Pozzo. Vincentio Celi. D. Andreę Stayti. Simoni Foti.

AVTHOR.

T nomina veſtra mihi hoc loco ſignanda erant Viri Illuſtriſsimi; ſignanda in principio, niſi cunctatio veſtra feciſſet: an cunctando rem reſtituiſtis? Vobis porrò debetur, quicquid in toto hoc opere, ad prærogatiuum Vrbis veſtræ, præter argumentum acceſsit; his nempè ornamentis honorem Matris Dei radiari voluiſtis, idque memoriæ veſtræ poſteri dabunt, vobis rerum Meſſanæ ſatagentibus, religionem ſuam gloriæ Vrbis aduerſum iſſe. Valete.

AD LÆCTOREM.

RODIT, en, alia manu, alioq. sub cælo hoc argumentum, adhuc fortasse opere præcoci pretioq. dũ certiora quæruntur; sed hæc interim suis parta occasionibus, suis inita ductaq. rationibus inciderunt. Inter properatos porrò malleorum ictus, candentes scoriæ quoque laminis ductis interdũ adhærescunt, nec nisi aliam atque aliam expertæ incudem à mero metallo discernuntur. Quod cũ te nosse velim candide Lector, plura tamen, si nostra perlegeris, cogitare boniq. consulere peroptarim. Ac quod in primis de Metaphraste docti senserunt, addidisse eum in historijs Sanctorum, interdũ ex ingenio, non vt res gestæ fuerunt, sed quemadmodũ geri potuerũt, ita nobis in discrepantibus sententijs sedisse, coniecturis interdũ quæ veritati proxima viderentur, accedere. Neque id extra sapientum institutũ, vbi si quippiã assumitur vt certum, etsi alioqui altiori fide inexploratum, de circumstantijs rerum duntaxat ambigitur. Et noueris, cum Oratore illis me semper Academicis studuisse, qui à rebus incertis assensionẽ cohibere sunt assueti. Quid est enim (inquit ipse) temeritate fortius, aut quid iam temerarium tamque indignum sapientis grauitate atque constantia, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis exploratè perceptũ sit, aut cognitũ, sine vlla dubitatione defendere. Itaq. si me disceptantẽ in varias opiniones effluere quispiam animaduerterit, si subinde noua quædã, & vulgo inopina substruere fuerit admiratus, intelligat etiam argumentũ quo de agimus, si singula momenta spectemus & appendices, ita fuisse constitutũ, vt difficiles haberet, citra detrimẽtũ veri, explicatus. Id sanè caussæ fuisse opinor, extitisse non paucos, (Siculos verò) qui non tam quid verè circa hoc Parthenographium sensissent, quàm duntaxat quid in tanta varietate impugnandum suscepissent, præcipuè cogitasse viderentur: facilius quippè est impugnare quod nolis, quàm statuere quod nescias, aut etiam ægrè tibi persuadeas: postea verò emersisse quosdã nouos homines, & hoc solum notos, qui visis aliorum placitis, omninò vt peruerterent, quod non intelligebant, molestis negotijs & operosis scribẽdo sese implicarunt; vt hodieq. esse cum Cicerone diceres, qui Seriphi nati, nec vnquã egressi ex Insula in qua lepusculos vulpeculasq. sæpe vidissent, non crederẽt Leones & Pantheras esse, cũ illis quales essent, diceretur: ita isti in rebus ab eorum studio & intellectu remotis visi sunt peregrinari, quorum infantia cõmiseratione potiùs est lenienda, quàm refellenda, ne si disputatione exacuatur, ad eruditorũ, vel saltẽ ad hominum sententiam aliquid attulisse videri possint. Contra verò cum primis illis, qui cæteroqui ingenio, fama, iudicio atque prudẽtia, quæ Philosophus in scribẽte requirit, aptè præditi, non opinione solùm, sed etiam ad veritatẽ planè persuaderi voluerunt, etsi inter multa acuta & subtilia, quæ illis in mentẽ venerunt, dubitantes, quod eorum esset verissimũ, penè veritatẽ omnem desperarunt, cum istis, perinde & nobis, non vno modo sed variè disceptandum fuit, & interdum regerendæ quodãmodo iactatæ consecutiones, & in ipsos retorquendæ ceu inanes, tametsi nõ quid nobis pro vero sederet, sed quid animo disceptãdi tolli poniq. congruè posset adhiberemus; de reliquo satis esse rati, si Traditio, Messanensium non improbata religione constaret, quibuscumque tandem vestigijs ad caput veri pergeretur. Nam quo minus authoritate humanæ fortasse antiquiori suaderi possit, quemadmodũ in plerisq. vsuuenit, tẽpora inuiderunt. Vnus Fl. L. Dexter Barcinonensis, à duodenis retro seculis repetitur, vtique testis omni exceptione maior, si is sit, quem S. Hieronymus & Sophronius laudarunt, pluresq. alij secundùm istos in votis habuerunt, si qua ratione tanti Viri imaginem, in genuinis ingenij monumentis spectare possent; verùm Baronius magna rerum Ecclesiasticarum iactura amissum, tantum non deplorauit. Emersere tandem fragmenta quædam in lucem, nulli horum visa, quo tempore optari quidem in multis controuersijs, sed sperari ex indicijs non potuissent. Et habuit quàm primùm liber exilis, Viros insignes ad se excipiendum paratos, qui vel cum Archimede in plausum prorupissent, vel cum Pythagora Hecatomben celebrassent. Vnus inter omnes Franciscus Biuarius, Vir vtique eruditus, & qui agmen ducere queat, præclaris etiam cõmentarijs maiorem fecit, quàm cæteri cogitare potuissent. Complures tamen Viri & ipsi docti (vt esse solet omnis

initio suspecta nouitas) timidè sanè de re tota senserunt, neque tamen ob primorum authoritate mdamnare sunt ausi, nisi singula quaque suis momentis aute expendissent. Id cùm magno labore praestitissent (plurimum enim referebat ad exactam rerũ Ecclesiasticarum habendã cognitionẽ) hoc solùm se retulisse non pauci sunt professi, vt vestigia quadã Fl. L. Dextri, imitãdo duntaxat expressa, lineamẽta pedis veri non agnoscerẽt: immò verò opus multis implexũ ambagibus, qua non minus à veris quàm tritis in historia maiorum semitis abducerent, planè respuerent. Alij, quos fortasse tanti Viri authoritas pro re sua iuuabat, morato quodam cogitatu id callidè egerũt, quod vulpes in delectu pyrorũ: matura mãdit, acerba quoad maturescant, dissimulat. Inter hos omnes adeò varios ac dissentiẽtes, ita aliquando versati sumus; vt cum in alterã partem expeditè ire possemus, pij Patroni pro re fauorabili prouinciam sustineremus. Et fecimus opinione multorum muneri satis, caussa sic, vt iudices ambiguos relinqueremus; quos tamen suspensos habent & Fuldae & Vormatiae Ciuitatum appellationes, quibus tota hac Dexiophania roboratur. Negãt Fuldenses à memoria hominũ sibi visum Fl. L. Dextrum, fortasse & auditũ Gothicè loquentẽ: Negant Vormatienses apud se vnquã latuisse: producuntur vtrinq. tabellae Virorũ fide & literis praestantium, ad nos, ad alios, vnà eàdemq. de caussa perscriptae; ad nos quidem P. Lamberti Strauij tum Collegij nostri Fuldensis Rectoris, cũ attestatione P. Christophori Broueri Fuldensium antiquitatũ Scriptoris perdiligẽtis. Praeterea P. Ioannis Geleni, Rectoris item Collegij Vormatiensis, cum suffragio P. Heriberti Rosuueidi: ad alios vero, tũ horũ eorumdẽ, tum etiam RR. Patrum Franciscanorum Fuldae degentiũ, Romam, Louanium, Antuerpiam, alioq. gentiũ missae literae, ex quibus nihil rei, nihil tẽpori cõducit: hinc, vt fabulã accipiunt. Addunt alij teneri sub larua vultũ, quasi sit, qui quemadmodũ olim in Asia periodos Thecla & Pauli, ita in Europa gratiae multorũ Fl. L. Dextrum cõmentus sit. Detur id aliorũ suffragijs; modo nobis differendũ vadimoniũ, quousque diem redimat inueniẽdus in Vaticana codex integer, qui Fuldensis Bibliothecae libros à quinis ferè seculis numeratos, sed mutilè cẽset, quod maiore sui parte, vel pridẽ ante in Palatina Haidelbergẽsi desiderata sit, vel in ea copiae Romam auehẽdus inter manus tractantiũ casu euanuerit, maxima sanè rei praesentis iactura, nisi speremus aliquãdo rursũ in lucẽ ventura folia dissipata, perfectumq. indicẽ integritati suae restituendũ. Quod dum fiet, liberum esto cuiuis vt Menalippum agat. Interea nostras de re praesenti vindicias conlectationi dedimus, appellatione vsi non insueta argumentis, quae sapientũ praeiudicio continẽtur. Vidimus ingentia à coniecturis nomina praeclaris voluminibus antemitti. Quidni & nos coniectaria vsurpemus, quando praesens rerũ conditio factiq. tuendi constãtia praecipuo iure id postularint, etsi anticipatione quadã teneremus, nõ omnibus placitura quae dicturi essemus. Quãquã & illud in mentẽ venit, Canonicarum tantũmodo scripturarũ singularẽ praerogatiuã esse, vt in eis cũcta vera, incõcussa, certaq. narrentur. Itaq. permultis sanè, ita differimus, vt excitare Messanenses non socordes, ad veri subtilius inuestigãdi cupiditatẽ inflãmare velimus, res enim nulla est quae hoc tẽpore, nõ ipsos solũ sed Siculos pene vniuersos, tãtopere ad inquirendum possit commouere. Nos enim vt non nostro animo primùm haec cupimus scribere, ita nec immota manu, recoctisq. cogitationibus producere, nisi quo tempore tam variè pugnatum argumentum, nouisq. inuolucris studio partium implicatum, nouam ad extollendam Deiparae gloriam, si possemus, à nobis rationem extorsisset. Et effecimus opinor, vt ex nocte quadam multorum opinionibus offusa, diei aduersum iremus, nec amplius desertae rei multisq. profligatae, sicut quidam iactuosè aiebant, patrocinium vix opinatum à nobis videretur esse susceptum. Qua in re, cùm vix aliquid praeter dicta ab alijs posse videbamur, tum maximè ex inanibus aliorum obiectis, vacare locus coepit, vnaq. si lubuisset, series immensa scribendorum sese explicabat; verùm paucis contenti plerisq. obtritis, omnia nostri instituti praecepta retulimus ad sanctitatẽ, & arbitramur nos ea praestitisse, quae ratio cum religiosa doctrina praescribere visa est, haeretq. in medullis sapiens illud dictũ, praestare timere, quàm audere in literis. Et si verum est, quod Aristo Chius dicere solitus erat, nocere audientibus Philosophos ijs, qui bene dicta male interpretarentur, prorsus tacere etiam nobis praestaret, quàm ijs, qui haec nostra legunt nocere, nisi qui legunt eo

vitiosi

vitiosi fiant, quòd rectè dicta, sponte sua peruersè velint interpretari: neque tamen sumus adeo suspicaces, vt quod à nobis optimo consilio susceptum est, id quempiam in fraudē malitiamq. conuersurū arbitremur. Sin autem aliquispiā vlterius amice praeceperit, maiora librari potuisse, eademq. è re & religione omniū, quo tēpore ista profligauimus: non diffitemur, habebunt tamen & illa iam affecta, & prope confecta, Deo dante suum diē, quibus hæc interim facem vtcunque lucent: modò redimere interest à stipulatu; nec lusisse fuerit operā Messanensium rebus hoc argumento studuisse, quando inuenta an quæsita ex nobis caussa, is nunc esse cępit Messanę, erga Virginis Epistolam status, vt de capite dempsisse videretur, qui eam omnium stylo exornari, apud ipsos laudabile non iudicasset. Nos tamen pręcipuè ipsius Deiparę caussa hoc argumentū, non paucis alioqui implexū, pro facultate Messanensibus ipsis explicādum putauimus magni etiā existimātes interesse ad decus & laudē singularis Ciuitatis, rem tam pręclarā, ac tam insigni loco religiosā, latinis quoque literis vberiùs quàm ante hac cōtineri, & latius exeuntē in Orbem cōmendari; eoq. minus instituti nos pœnituit, quòd facile sentiremus, elisis in posterū & exanimatis quæ caput fecerant, malis; quàm multorū, non modo sciendi nostra, sed etiā melius pro Deiparę gloria, patria religione & honore, sentiendi, scribendiq. studia cōmouerimus; eorū præsertim, quidum ista à nobis in Orbis capite tractarentur, multa inter manum & tabulā elabentia, ad calamū suum, & libros pene iam profligatos aduocarunt. Denique si quis vlterius è religione anquirere voles, quid quaque de re ipsi Messanēsibus attributa, sed potissimū de hac ipsa Virginis Epistola quam tuemur & sacramus, quid inquā sentiamus, curiosius id fecerit quā oportet; ac licet totus iste liber pro se vocē mittat, neque tamē authoritatē magis quàm rationum momēta quæri velim, ne fortè sit, qui suū adhibere iudiciū desinat, idque habeat ratū, quod velut à Pythagora dictū putet. Sed neque velim existimari, quod quidā putarunt, nuper inuenta rei patrociniū suscepisse; quemadmodū enim hominum interitu, non continuò sententiæ quoque occidunt, ita nec recens excogitata, religionē apud sapientes nanciscūtur. At apud Messanenses altè sanè huius rei est edita religio, inde verò lucē authoris fortasse desideres, nisi satis sit, fide maiorū profectā esse à Virgine, repetitā ab inuēto (si est) Flauio Dextro, confirmatā à Constantino Lascari, multisq. postea probatā, immò Messanensium sententia à nascente eorū Ecclesia, ab ipsa inquā ad Christum cōuersione, eorumdemq. ad nostrā vsque ætatē Traditione viguisse; quæ tamen ætas si apud exteros orba esse cępit, vel si semper fuit, non religionis vitio, sed incuria Scriptorum arbitramur contigisse. Horum modò negligentiā ita cōpensamus, vt neque tamē nos omnia inuestigasse fateamur, quod alioqui facere ijs necesse est, quibus propositū est veri reperiundi causa, cōtra omnes & pro omnibus dicere ac differere; cuius rei tanta, tamq. difficilis facultatem, consecutos esse nos non profitemur, secutos esse contendimus ea ratione, vt in toto hoc argumento non deesset, quod probari posse videretur. Neque enim ita sumus indociles, vt nihil verū esse iudicemus, sed qui omnibus ex humano more veris, falsa quędā adiuncta esse, vel saltē adiungi posse credamus, idq. tanta similitudine, vt in ijs interdū vix certa insit iudicandi secus & discernendi nota. Ex quo existit & illud, multa esse probabilia, quæ quāquam non perciperentur, quia tamen (vt Tullius inquit) visum haberent quendam insignem & illustrem, vel his solis, si cetera desint, scribentis stylus prudenter regeretur. Ceterā semper illud Augustini pro cōperto fuit. Dum homo aliquid dicit vt homo, & non vt Spiritus sancti organum, non ideò verum est, quia dicit, sed ideò dicit, quia verum esse, vel scit, vel putat, vel mentitur: quod postremum quam longè absit à nostro sensu, totius operis character in fronte prodit. Coniectaria quippè sunt quibus incedimus, vel si aliud vis, media dicta, nobis non sine exemplo vsurpata, vbi non tam ex historijs lumen accepimus, quàm ipsis immittere conati sumus; vt hoc propter si quid in posterum aliunde certius affulserit, id omne nostris coniecturis prauersum velimus, quemadmodum si dictum aliquodpiam grauius censeri posset, quàm vt boni consulendum videretur, non alieno sed nostro exemplo præiudicatum sit oportet: atque hoc hostimento crimen depurgatum. Vale.

SYL-

SYLVESTER PAPA
IN SYNOD. ROM. II.
CAP. XI.

SI sapientia non est nisi in patientia, quicquid sermone fixero, vestro chirographo confirmetur.

SIDON. APOLL.
LIB. VIII. EP. V.

PRopè est vt eminentius censeatur, quòd probauerunt te aduersa constantem, quàm si celarent secunda felicem.

DANIELIS XII.

PLVRIMI PERTRANSIBVNT
ET MVLTIPLEX ERIT
SCIENTIA.

Ad Authorem Libri,

IVLII NERI DOCTORIS.

ATERIEM scriptis aliam tua penna petebat,
Hæc tibi nì magnum nomen in Orbe daret:
Heu, quot constanti vicisti monstra labore,
Quæ nunquam virtus nouerat Herculea.
Magnum est Lerneo capita auulsisse Draconi,
Plus Pharijs monstris restituisse caput.
Sed vicit Pietas & magnæ Matris honores,
Vni huic seruiuit (cetera temne) stylus.
Macte animi, verùm post hac maiora daturus
Respice quem celebres, dignus vt esse queat.
Exemplo Messana preit, pretium illa Laboris
Si nescit, nescit quid sibi dicat honos.

In

In Librum

EIVSDEM DOCTORIS.

ANDEM non vno prodis luctate labore,
Mi quoque peruigili culte calore liber.
Ni te commendem fuerit vix dulce triennes
Extraxisse moras; queis Comes, Actor eram.
Perge dehinc maior: dum coniectaria pandis,
Omen habes: tradis lampada, saxa moues,
Perge bonis auibus, Virgo alas addet & auras,
Præstiteritq. manum, quæ caput ante dedit.
Tu quoque nosce tuum decus hinc Messana; quid erras?
Hinc es si caput es: cætera vana, nuces.
Appius, Arcadius, quicquid dedit vtraque Roma
Hoc longè minus est: hinc Coriphæus honos.
Solo hoc nobilior fueris quàm notior Orbi:
Nec Capitis Regni nomen inane feres.

INDEX

INDEX CAPITVM.

A

EPISTOLAE B. V. MARIAE AD MESSANENSES.

B

Coniectatio.

PLVRIMIS RATIONIBVS ET VERISIMILIBVS CONIECTVRIS LOCVPLES.

C

QVA OCCASIONE B. VIRGO SCRIPSISSE FERATVR AD MESSANENSES.

CAPVT I.

D

OST Gloriosum Saluatoris Nostri ad dexteram Patris in Cælo consessum, statim ac propagandæ curæ salutis Apostolis incumbere cœpit, suas quisq; partes, induti virtute ex alto, nequicquam Apostolica fortitudine implere, peragratisq; varijs Orbis Prouincijs, lumen Euangelij nō inferre modò, verùm etiam animos hominum prædicando vehementiùs ad pietatem Christianam cœperunt inflammare. Sed enim illis inter cetera prædicationis mysteria, materies non postrema fuit, *Celeste illud* [a] *prodigium Virgo Christifera* Mater Dei, cuius inter mortales adhuc degentis auctoritas, quemadmodum non parum fidei, Apostolicæ prædicationi faciebat; ita supra humanam augustioris vitæ sublimitas, quàm plurimōs è longinquis etiam terrarum partibus ad spectandum propiùs alliciebat. Ac vt omittam Ignatium, Dionysium, aliosq; permultos, quibus è

E

a S. Ignatius Ep. ad Ioannem. S. Bernardus Serm 7. in Psalm. 90.

Iudæa, Græcia, cæterisq; longè propè regnis, *Sacratissimi* huius, vt cum A
a Epist. ad Ioannem. Ignatio dicam, [a] *monstri*, visendi copia cum salute facta est, [b] *Quem enim*
b Ignatius Epist. 2. ad Ioannem. *non delectaret videre eam, & alloqui, quæ verum Deum de se peperit, vniuersis admirandam, cunctis desiderabilem?* primos vt olim in Orientis Magos, ita quod putatur in Occidente Messanenses ea gloria concernit, qua publico Senatus (vt ea tempora ferebant) decreto, Legatione ad Virginem instituta, suæ fidei initia Dei Filio in Matre consecrarent, piumq; Virginis patrocinium deprecarentur. Quamquam enim frequens multorum,
c Tradit. Hispan. [c] ad eandem Virginem vndequaque gentium fuerit peregrinatio, nimirùm ob acceptam primùm à C. Oppio Centurione famam, deinde ab exulibus, quos Christi causa extorres à Iudæa in Carthaginem Hispaniæ appulerat; quamquam etiam Legati ab iisdem Hispanis, vt fertur, B ac præsertim Iudæis illic degentibus, ad ipsos abiuerint Apostolos, accersitum quantocyus, qui susceptam de morte, & resurrectione Christi famam constantiùs, ac vberiùs edoceret; id, quod postea præclarè præstitit Iacobus Maior, Hispaniarum dictus Apostolus; publicam tamen ad ipsam Deiparam Virginem, ex ordine Legationem, Messanenses primos gentium decreuisse, fortasse nemo iure inficias ire queat. Sed verò tam recens à gentilitate pietas, honosq; habitus Virgini, haud sine pretio stetit, ac dignitate posterorum, quádo ex eo tempore Messanensium res domi, forisq; steterunt, ipsa Vrbe vel in sexcentis vicissitudinibus caput sem- C
d In Chron. per extollente, vt quę antiquitate cum vetustis Europę Vrbibus [d] Eusebio teste certaret, nobilitate tot priuilegijs aucta paucis concederet; hodiè religione quoque, ac Deiparæ Virginis cultu, par summis, secunda certè videri possit nulli.

Porrò Legationis eiuscemodi adornandæ occasionem, eam apud ple-
e To. 2. c. 20. rosq; inuenio, quam Alphonsus [e] Villegas ex Mutio [f] Iustinopolitano
f L. 1. Hist. Sac. cap. 13. Scriptore non indigno refert. Pauli videlicet Apostoli, Rhegij Calabrùm prædicantis fama excitos Messanenses, continuò misisse, qui rogatum, D Euangelij gratia Messanam adducerent; venisse illum facilè exoratum, quippè cui nihil erat antiquius, quàm sedulò quærere, nedum arripere libenter oblatam disseminandi Verbi occasionem, atque inter alia de Incarnationis mysterio verba facientem, crebra Mariæ Virginis Hierosolymis commorantis appellatione, eò procliues ad religionem permouisse animos, vt ardenti studio prouinciam tantæ Virginis adeundæ, lectis ex præcipuo gradu viris demandarent, Vrbisq; suæ ac Ciuium tutelam singulari Patronæ demissa imploratione commendarent; Annuisse Virginem, animo statim ad Messanenses inflexam, exaratisq; sua manu lingua Hebræa literis, suam in eos propensionem, ac voluntatem benignè testatam fecisse. Hæc ferè Villegas. E

Decuit

A Decuit autem Messanenses audita Principis Apostoli prædicatione,
Legationem decernere, non vtique ad Apostolos, verùm ad Apostolorum Magistram, ac directricem, idipsum opinor admonente Paulo,
vel quòd pridem Apostoli secessissent in prouincias, vel quòd prædicatum à se Christum Deum in dignitate tantæ Virginis adumbraret, quò
velut ex aspectu Matris didicissent, non solùm quam præsidem cælestium
gratiarum in terris reliquisset, qui cælis in assumpto corpore illatus, suæ
carnis principium, suæ exemplar substantiæ, pignus dedisset; nisi etiam
illud verissimè dixeris, eò Paulum prædicantem, crebrò Mariæ Virginis nomen vsurpasse, quòd dictorum fidem, non alio magis miraculo
B fieri posse testatam nosset, quàm si miraculorum maximum micantibus
auribus intulisset, Virginem scilicet Christi Dei hominis parenté, adhuc
inter mortales agentem, eandemq; veritatis Euangelicæ Sacrarium, præcipuum Diuini Spiritus oraculum, ex quo ipsi etiam Apostoli de rebus
fidei scisse consueuissent.

Eadem, quæ Villegas, sed restrictioribus recitat Christophorus [a] de
Castro. *Dum* (inquit) *Paulus Romam proficiscens esset Rhegij, rogatus à Messanensibus, duas habuit conciones, vnam de Incarnatione Verbi, & Maria
Virginitate adhuc viuëtis, qua excitati, duos miserunt Nuntios Hierosolymam,
protectionem illius deposcentes, per quos illa misit vnam Epistolam Hebraicè
C scriptam manu sua*. Hæc ille, qui tamen, vt suo loco videbimus, huic
Historiæ fidem suam non credit.

[a] Hist. Deipara c. 23.

Paulò aliter lego in manuscripto, quod ab Illustri Patritio D. Iacobo
Leontino, huius Vrbis, dum hæc scribere incœpissem, sexuiro accepi.
Cum Beatus (inquit) *Paulus Apostolus esset in Calabria, Rhegij feruenter euangelizans, fuit à populo Messanensi mirabili deuotione vocatus. Vndè venit,
& prædicauit prima die de Christi Saluatoris Passione, secunda verò de Beata
Maria Virginitate, & Incarnati Verbi mysterio, quibus auditis ipsa Vniuersitas Messana, vbi hac Deifera Virgo resideret, instanter interrogauit. Cui
B. Paulus respondens, dixit, Hierosolymis morari, & adhuc viuere. Repleti
D itaq; gaudio magno Messanenses, instituerunt Legatos, qui vnà cùm ipso Apostolo Hierosolymam tandem nauigio se contulerunt. Vbi facta priùs oratione
B. Virginem in Dominam susceperunt, quæ sanctissimis manibus proprijs, Hebraicis literis rescripsit in quodam Chirographo.* Hæc in eo manuscripto, quod
tametsi videatur vetustate penè corrosum, Constantini tamen Lascaris,
à quo in Latinum conuersa traditur Epistola, tempora non superat, quibus etiam posterior est Mutius Iustioopolitanus. Nisi fortè candor, &
simplicitas styli, canitié arguat seculi maioris, quando hoc ipsum exemplar, vt notauit Scriptor, ex Codice vetustiore sit transcriptum, ex quo
E suam deindè Lascaris accommodare potuit versionem; quod fortasse

nonnullis non videbitur inuериſimile, attenta præſertim Laſcaris eruditione, quæ tamen in ea verſione non eluceſcit. Verùm, quæ quæ ſit hæc coniectura, ideò dixerim, Laſcaris ætatem haud anteire, vt oſtendam, non magnoperè eſſe curandum, ſi aliquam prima fronte obijciat difficultatem recentiorum Scriptorum inter ſe diuerſitas; hæc enim non illicò ſi ſe offert, rem de qua agitur, falſitatis arguit, ſed latentem veritatem velut in vena aurum, accuratiùs inquirere, atque adeò in clariorem lucem hortatur eruere. Quin verò ſępiùs ex diſcrimine narrationis, vbi de improbitate narrantium nihil præſumitur, argumentum veri non infirmum enaſcitur, quòd ferè diuerſitas exemplarium, antiquitatem commendet rerum geſtarum, nec recentioris cuiuſpiam commentum adeò varians pati poſſit expoſitiones, quando, & mendacem iuxta commune prouerbium memorem eſſe oporteat, ne, ſi ſemel abludat, in poſterum fide mulctetur. Atque hoc in veſtibulo operis pro re nata, ſic ſemel dictum eſſe conuenit, vt deinceps quoque contra id genus argumenti, ſi fortè occurrat, peractum cenſeatur; ſecus nedum in profanis, ſed multò maximè in ſacris hiſtorijs, periculoſam aleam ſubibit veritas, in tanta varietate Scriptorum, vel tempore ſuppariùm, quò proinde in re noſtra excuſatione digni ſint recentiores, qui in tot retroacta ſecula diligentiùs inſpicere non potuerunt, vel certè citra diſcrimen veri, de negligentia tantum arguendi.

(margin letters: A, B, C)

Verùm quod huc ſpectat, lego non neminem aientem Pauli in Peloponneſo prædicantis fama excitos Meſſanenſes, miſiſſe qui hominem conuenirent, ab eodemq; directos ad Virginem negotium fidei confeciſſe, ac pro voto populi Meſſanenſis feliciter peroraſſe. Quæ ſanè ſententia non inanem habet in coniecturis ſpeciem, ſi ceterà conſtanter aſſeri queat, mediante Pauli Meſſanam accedentis prædicatione (quemadmodum fertur) religionem indeptos eſſe Meſſanenſes; Alioqui etſi miſſi ab iſtis Viri, ijdemq; à Paulo edocti, fidem deindè in Patriam intulerint, non vſquequaque rectè dici videbitur, ab audita Pauli prædicatione Chriſtum hauſiſſe primùm Meſſanenſes, niſi quod alibi dicturi ſumus, non tàm initia ſuſceptæ, quàm incrementa fundatæ iam religionis, eidem accepta eſſe velint, vt tunc primùm ſuſcepiſſe credi poſſint. D

Atque in hanc ſententiam venit Syluester Maurolycus, Franciſci nepos, & ipſe Abbas, in ſuo Mari Oceano, (ita inſcribit opus de religionum inſtitutis) felici nauigans ingenij Zephyro, nec citrà laudem apud doctos. Hic verò paribus penè verbis narrat, diſſipata per Orbem nouæ religionis fama, quam Paulus in Peloponneſo prædicabat, Meſſanam quoque excitam, hoc magis quod curioſa nouitatum, in rebus præſertim religionis eſſet, ſtuduiſſe famis, nouæ demutationis ſategiſſe. E

Itaq;

A Itaq; missis ad promouendum Legatis, hos primùm ad Paulum, deindè isto vel duce, vel docente venisse Nazarethum ad Virginem Mariam, visendam, adorandam, nouis Sacramentis excolendam. Ab ea demùm obtentis literis, quibus clementissima Cæli Regina, mundiq; reparatrix promissam Nobili Ciuitati tutelam, perpetuumq; patrociniũ consignasset, ad suos redijsse. Eius rei memoriam hodiè Messanæ festa celebritate sacram censeri, tertio Nonas Iunij, quæ ne vllo vnquam intermittatur æuo, quemadmodum ipsa Deiparæ protectio defectura nunquam est, communibus populi votis interpellari. Hæc ferè ille, nisi quòd directos à Paulo Nazarethum velit Messanensium missos, nullo
B fortasse errore, si vulgatæ aliorum opinioni sit temperandum, quòd anno quadragesimo secundo, quo exarata signatur Epistola, non ab re conijci possit, Virginem Nazarethi, consecrationi cælestis ædis, in qua Deum vtero cõceperat interfuisse, nisi Asianum iter, & hanc occasionem auerterit, & plura etiam præter sententiam intercedant, quæ fortasse penitiùs in Historiam introspicientem aliò versum agant.

Huc quoque facilè accedat Octauius Caetanus, non indiligens rerum Sicularum Scriptor, sed in operis penè partu præmortuus, neque tamen sine luce fœtus. Existimat autem aduersus [a] Constantinum Lascarim, Apostolum Paulum in Siculo freto nauigantem, conspexisse quidem
C Messanam, non etiam adijsse, tametsi cum lentè circumlegeret Insulam, antequam Rhegyum appulisset, exscensione non longè ab Vrbe Messana facta, cælesti prouisu, littus illud consecrarit. *Paulina* (inquit) *nauis posteaquam Syracusis soluit, oram Siciliæ maritimam prætereuecta, rursum è cursu suo deflexit in littus intra Tauromenium & Messanam, vbi nunc Aedes est Paulo Apostolo sacra. Antiqua ea fama est apud loci accolas, Diuum Paulum, cùm Siciliæ oram legeret, in sinum illum appulisse, cui Monasterium D. Placidi in edito colle incumbit, in eoq; commoratum littore, quod decem passuum millibus ab Vrbe Messana distat: ipso in littore, locoq; Apostoli pedibus calcato, Christiani deindè vbi fides adoleuit, paruam sed magnæ pietatis indicem Ecclesiam*
D *D. Paulo Sacram construxerunt, qua Apostoli in illud littus descensum testificaretur, reiq; memoriam ad posteros deriuaret.* Hæc ex Octauio Caetano totidem verbis Cornelius à Lapide. [b] Vidimus nos eum locum non semel, & religione accolarum insignem notauimus.

At enim si constet eo in littore commoratum Paulum, nemo iure dubitabit, præterea vel pedibus accessisse Messanam, priusquam Rhegyum indè dimoueret, itinere præsertim expedito simul ac amœno, quo vel lenti gradu, lassiq; corpore, omnem cum voluptate deuorent molestiam. Quin, si (quemadmodum narrat idem Octauius Caetanus, [c] & ex eo-
E dem Cornelius à Lapide) *Lenta fuit nauigatio Pauli per oram Siciliæ, non*

a Isag. c. 22

b In 28. c. Act. Apost. vers. 21.

c In Isag. c. 20. & 21.

ſine magna Dei prouidentia, quò Siciliam colluſtraret, & quos poſſet prædicatione A
ad Chriſtum perduceret; id quod non parum promouit humanitas Iulij Centurionis Apoſtolo in paucis deferentis: ſi etiam antequam naui vectus in Syracuſanum portum appelleret, in oram cis Pachynum deſcendiſſe exiſtimatur ab eodem, & vicina loca colluſtraſſe, imò ad milliaria quatuor in agrum Elorinum penetraſſe: neque ſolum, ſed iam Syracuſano portu acceptum, indè etiam in agrum cui nomen Salarino, octo paſſuum millibus excurriſſe: Si (inquam) tarda nauigatio Pauli tot monumentis eam Siciliæ oram ſacrauit, cùm tamen ſi Lucæ dictis inhærendum, nullo viarum flexu Melita ſoluens Syracuſas tenuit: ibiq; duntaxat, nec alibi, tridui moras traxit; quantò magis ſi indè circumlegenti B
naui, & intra Tauromenium ac Meſſanam ad littus appellenti, ſtatio data eſt, eodemq; loco, teſte Octauio Caetano commoratus ſit Paulus, credendum eſt ipſum ad Meſſanenſes quoquè, rebus ſuper vota fluentibus acceſſiſſe, ibidemq; in tam ampla ſegete religioni ſtuduiſſe, nec biduo duntaxat animum Chriſto ac Mariæ prædicandæ aduertiſſe, verùm etiam alijs ſacrorum meditamentis Ciues prolatata cura coluiſſe, firmauiſſe. Actum verum erit, quod idem Octauius Caetanus contendit, Paulum Siculo freto nauigantem, conſpexiſſe Meſſanam, non etiam adijſſe: qui enim adiret, cùm iam Apoſtolatu ibidem pro tempore perfunctus, aditum ex freto aliundè præceperat? C

Sed fortaſſe non deſit, qui huiuſcemodi coniecturam Maurolyco in mentem veniſſe putet hanc ob cauſam, quòd ob viciatam à characteribus temporum falsò immiſſis, (neque enim id ipſe ſolus opinari cõſueuerat) Epiſtolam, in eam abire maluerit cogitationem, vt concepta ſemel veritate rei, congruam de ceteris circumſtantijs, extra temporum argumenta proferret ſententiam. Non deſit præterea qui Octauium Caetanum rectè in pleriſq; ſentientem ſecutus, dummodò Paulum aliquando Meſsanenſibus condonet, Rhegyo demùm an aliundè, quauis data occaſione is acceſserit, nec ſua, nec rei intereſse arbitretur. Denique non vnus aliquis ſit opinor, qui à narratione cõmuni, & ipſa religione ceù pridem D
ſacra, diſcedendum minimè eſse velit, & huc potiùs reuocandas rationes, quamuis interdum ſpecioſi quidam prætextus, nouas, & quæ facilè premi nequeant, ingerant opiniones. Id verò hoc magis ad animum duxerit, quòd putet aliorum placita, ſi à fronte arrideant, pluribus tamen à tergo circàq; difficultatibus implexa, non modò religioſam rei, qua de agimus, Traditionem, vel etiam quæ à profanis auctoribus accedit firmitatem, ſed præcipuè quæ in Hiſtoria Pauli rebuſq; geſtis Apoſtolorum verſatur, planè elidat narrationem. Sanè qui tanta cum religione cauſatur, ei non videtur facilè vertenda Traditio, quæ Paulum Rhegyo Meſſanam acceſ- E
ſiſſe,

A sisse, pro constituto habet, eademq; facie hactenus à seculis incessit apud Ciues: & quamquàm alijs etiam coniecturæ veniant in partem, quia tamen laxata opinandi licentia rem mutant potiùs quàm firmant, ideò rationibus quæ pro Traditione pugnant, non putarit esse intercedendum.

9 Verùm nobis extra vndam (quod aiunt) & fumum nauigaturis, cùm nihil abnuendum sit, qúod ad Sapientum coniecturam facit, eximij sunt omnes, qui ad instituti constantiam, vndè vndè tandem, momenta contulerint; nec religio detrimentum fecerit, si variatis duntaxat rerum coniunctis, argumentum incorruptum in vado sistat. Ea propter eæ quoquè rationes in delectu habēdæ sunt, quæ Rhegyo Messanam accitū B Paulum venisse, religiosæ famæ dudum commendarunt; idq; pro virili eluctandum, vt nihil ad libram accedat, quod inter coniecturas media (quod dicitur)agina consistere non valeat. Quamquam si re ad disceptationem perducta, summum etiam propè similitudinem Veri coniectatio locum obtineat, quemadmodum nullius animum adeò velimus esse obstrictum, vt ad præstinandam nihil deesse putet veritatem, ita si disputantibus ingenij tenuitas illuserit, inopiam rationum, in argumenti vim nolimus redundare.

Sed iam illud monuisse refert hoc loco, Messanensibus, non primùm à prædicatione Pauli Deiparam innotuisse Virginem, sed duntaxat eo C prædicante inclaruisse magis, amariq; cœpisse ardentiùs, atque ad destinandam Legationem Messanenses permoueri. Neque enim facilè quis adducatur, vt credat exactis è Iudæa plusquam quindecim mille viris, qui prædicantibus Apostolis in Christum crediderant, ijsdemq; alijs atque alijs,in Asiam atque Europam commigrantibus, non aliquos extitisse, qui Messanam concesserint, famamq; Christo & Virgini fecerint, quando non minima pars exulum in Cyprum prius adducti, indè verò plures quingentis Carthaginem Hispaniæ mittentes, dubio procul Siciliam Orbe claram, Vrbemq; Messanam, portu & exscensione celeberrimam, antea tenuerunt, vt deindè regia nauigatione ceteras Occidentis D partes appeterent. Et quidem frequentem ab antiquo fuisse ex Palæstina, atque Asia, totiusq; Orientis tractu nauigationem in regiones Occidentis penè vltimas, celebre est nedum in profanis, verùm etiam in Sacris Historijs, immò ex ipso Sacræ Scripturæ contextu, quod inter alios non minùs fusè, quàm eruditè ostendit Franciscus Biuarius; [a] in ea verò raro præteritam fuisse Siciliam, argumento sunt Phœnices, qui cùm teste Thucydide [b] *Circa omnem habitarent Siciliā, occupatis extremis ad mare partibus paruisq; Insulis*, (quarū prima Diodoro [c] Siculo Melita est) *ei obiacentibus negotiandi cum Siculis gratia.* [d] Hinc demùm negotiationes suas vsquè E ad Oceanum Occidentalem extendentes, Coloniam in Sardiniam quo-

a In disp. de Tharsi, & Ophir.
b Lib. 6.
c Lib. 5.
d Diodor. Sic. lib. 5. Cluuer. in Melita, & Messana.

què, & Hispaniam deduxerunt. Neque enim Sicilia nauibus tempestate A
iactatis minùs tutos receptus præbebat, quàm Melita in alto mari sita, vt proinde ipsa quoque ob portuum commoditatem, nauigantium in Occidentem refugium esset, imò Hospitium. Deindè verò ab inita Iudæorum cum Romanis societate, iterumq; post aliquot annos rebus turbatis in prouinciam redacta Iudæa, sæpiùsq; ob rebelliònem conflictata, ac tandem euersa, Classi Romanæ Sicilia, ipsaq; Regni caput propugnaculum Messana, viam militarem præbuit non minùs, quàm cęteræ Vrbes Italæ nauium receptrices, ac planè statio facta est.

Liquet igitur, antequam secessione facta, in omnem terram sonus Apostolicæ prædicationis exiret, non paucas Vrbes, ac Prouincias fama B
Christi, ac Matris Virginis impletas fuisse ab ijs, qui vltrò citròq; nauigabant. Mitto quæ Iosephus Iudæus [a] de Christo duntaxat tradidit, aliquantò nimirum seriùs, hoc est, quadraginta annis à Cruce peracta, quàm, vt ad rem faciat. Nec repeto libros Sibyllinos [b] longè quidem antea toti Orbi proditos, ac commendatos, sed quod diuinitùs factum est, circa ipsa mortis tempora, occasione quorundam carminum recens in lucem emergentium, diligenter Romæ, tum in Senatu, tum apud Quindecimuiros, excussos, atque examinatos; ij sanè non pauca de Christo, ac Maria Virgine citra inuolucra, & ambages prætulerunt, quæ quantumuis ab Ethnicis Scriptoribus de industria præterirentur, in auribus C
tamen, animisq; gentium dudum insederant, vt verisimile quoque sit Siculos natura curiosos, sed præcipuè Messanenses eorundem carminum notitiam haud latuisse, apud quos eandem claruisse Sibyllam, quæ Romæ Cæsari [c] Augusto sublimem in aëre Virginem, Deumq; in vlnis infantem fertur ostendisse propiùs est vero, quàm vt negari possit. Ea verò fuit Sibylla Cumana Romanis non ignota, quippè [d] Tarquinij Regis tempestate Romæ sat diu versata, sed Siculis etiam persamiliaris, apud quos [e] & Sepulchrum suum esse voluit, planè puta, cum sepulchro carminum quoque thesaurum, vt indè postmodum ab Augusto [f] diligentia non minùs impensa, quàm multis expensis conquirerentur. D

Quorsum hæc? nisi vt probè conijcias, tametsi nomen Christi, & Virginis in magnam Orbis partem iam introiuisset, diuulgatum scilicet ab exortu stellæ in natiuitate, à conticescētibus [g] oraculis, ab adoratione Magorum, à perturbatis Hierosolymis, ab infantum cæde, ab interitu Herodis, à miraculis Christi, à deliquio Solis in morte, à monumentis publicis, quæ iudicato ad necē Domino in tabulis [h] descripta, Romamq; perlata, Vrbem & Orbem impleuerant, denique à peculiari præsidis Pontij Pilati [i] relatione ad Tiberium missa, in qua non modò Christi, ac Virginis inducitur mentio, verùm etiam vitæ miraculorum, inuidiæ E
Iudæo-

a Lib. 18. Antiq. c. 4.
b Tacitus lib. 5. Baron. ad annal. 34.
c Bar. to. 1. in appar.
d Solin. Polihist. c. 8.
e Solin. c. 11.
f Tacitus lib. 5.
g Niceph. lib. 1. c. 17.
h Baron. ad annal. 34. Iust. ī apol. ad Anton.
i Egesipp. in Anacephaleosi.

A Iudæorum, iudicij, mortis denique, ac resurrectionis catastrophe perspicuè ob oculos ponitur: tametsi tot (inquam) argumentis, ac tot penè omnium gentium linguis, fama per totum Orbem Christi, ac Mariæ nomen loqueretur; ipsis tamen Siculis, ac multò magis ipsis Messanensibus, argumento præterea fuisse, traditionem ex ore Sibyllæ per tot ætates deductam, illa ipsa carmina penè in triuijs decantata; nec tamen suis, qui iam alibi inciderant euentibus, animo attento cōparata, & in quotidiano loquentium vsu, non percepta potiùs, quàm neglecta. Vt hic quoque quemadmodum apud Athenienses, locum inuenerit artificiosum quoddam Oratoris ad animos rapiendos intenti exordium: Viri Messanenses,
B qui scilicet ad nihil aliud vacatis libentiùs, quàm hoc tempore aut dicere, aut audire aliquid noui, per omnia quasi superstitiosiores vos videò: Accedens enim ad vos, & agnoscens simulacra animorum vestrorum, & in medio pectoris vestri velut aram Sibyllinis notis inscriptam, VIRGINIS FILIO. Quod ergo à multis audiuistis, sed nondum suscepta fide probastis, quod taciti, ac suspensi admiramini, quod curiosa quadam voluptatę veneramini, hoc vobis annuntio. Quin etiam illud identidem inculcasse pro re nata crediderim, quod aliquādo pro concione siuè ad Iudæos, siuè ad Gentes, *Libros* [a] *Græcos sumite, Sibyllam agnoscite*; Sibyllam vestrā, ò Messanenses. Et quod dixisse potuit, vestros ciues inquirite, qui dubio
C procul pendentem in Cruce natum, sistentem iuxta Virginem Matrem, Solis in Meridie molestias, ac labores, telluris concussiones, sepulchrorum conuulsiones aspexerunt. Hæc, & id genus dici potuisse à Paulo non facilè quispiam dubitabit, si eruditos pro re, & tempore Pauli à prædicando mores attendat, vnaq; intelligat, à sæuiente post ascensionem [b] Christi persecutione, quàm plurimos, vt periculo sese eximerent ad propria remeasse, qui præsertim à die Pentecostes nomen Euangelio dederant, & diuturniorem in Iudæa commorationem detrimentum fecerant. Ex ijs verò, cùm non pauci aduenæ Romani essent, hoc est [c] Itali, & qui Romana lingua vterentur, nihil vetat aliquos etiam Sicilienses, atque adeò
D Messanenses fuisse, qui magnalia Dei Hierosolymis visa auditaq; suis postea renarrarent, nisi etiam, eorundem aliquos ab ipsis Apostolis missos aliquis autumet, quando si [d] Iustino, & [e] Oecumenio credimus, in vniuersas Orbis Prouincias illi præmiserunt, qui prædicationem Apostolicam præuenirent. Vt hic interea mittam, priùs à Petro destinatos Pancratium ac Martianum Siculis affulsisse prædicatores, quàm petitus in Romana vincula Paulus ad Messanam visisset; priùs imò Petrum, nisi & alios Apostolos Siciliæ, Messanæq; ipsi visum, (quòd aliqui de Bartholomæo quoque credunt;) quàm Pauli accessu Messanensis portus
E claruisset.

a Clement. Alex. lib. 6. Strom.

b Actor. 8.

c Baron. ad ann. 72. ex Iosepho.

d Lib. de Veritate.

e Cap. vlt. Act. Apost.

Quare,

Quare, quæ hoc loco ex Leontini manuſcripto circà aduentum Pauli Meſſanam dicta ſunt, eò demum referenda erunt, veniſſe illum aduocatum, non quò primùm Meſſanenſes de Chriſto, ac Maria inſtrueret, ſed quò de lectis, & auditis ſacratiùs erudiret. Commendabat quippè eum magnitudo rerum in Orbe geſtarum, & præſertim à laude linguæ, qua (vt Chryſoſtomi [a] verbis vtar) *ſupra ipſum Solem illuxit; ceteros omnes verbi doctrina exuperans, vt ſicubi concionandi locus ſe offerret, ei paſſim concederent omnes, quo nomine, & Mercurius eſſe credebatur ab ijs, qui in Chriſti verba mundum iuraſſent, quòd videlicet orationis, eloquentiæq; præſes eſſet.* Commendabant præterea, ſuperata recentis naufragij pericula, ſed præcipuè recentiſſima Publij Principis Inſulæ Melitæ conuerſio, ibidemq; patratæ virtutes, quibus opinione vulgi iterum velut Deus aliquis efferebatur; denique Rhegij feruenter Euangelizantis, ad miraculum vſque columnæ ardentis prædicatio, quò proindè libenter vel aſpectu tanti viri velut è cælo delapſi frui peroptarent, libenter ex eius ore pendere, ad eius nutum, aras & focos in poſterum ordinare, ſed præſertim pleraq; lecta, & audita de Chriſto, ac Virgine perauidè ſciſcitari, vt vel hinc, ſi non aliàs de more, anſam arripere debuerit Paulus, in eloquentiæ campo circà Virginitatem Mariæ longiùs excurrendi, quò eam adhuc ſuperſtitem eſſe, rogantes præſertim doceret, nec non Hieroſolymis commorantem, rerum Diuinarum cognitione omnibus retrò Patriarchis, ac Prophetis excellentem, admirabili vitæ ſanctitate omnes in ſtuporem vertentem, eamq; ob cauſam à plerisq; etiam longè exiſtentibus, cæleſtem eius aſpectum experi, eoſdemq; certatim confluere, benignè haberi, de via ſalutis, de Filij myſterijs pleniſſimè edoceri, benedictione tandem impertita ſanctiores, & velut Deo afflatos recedere, ac planè ita ſecum ſtatuere, niſi fides ſecùs doceret, quaſi non hominem vidiſſent, non hominem loquentem audiuiſſent: quippè cuius organa vocis Spiritu ſancto moderante, ſonum efformarent, quemadmodum cùm Deum infantem vtero tuliſſet, eo intus agente ac loquente, verba proferebant, vt vel hic maximè locum habeat illud Trithemij: [b] *Quomodo neſcire* (rectum videlicet ac bene ſonantem ſermonem) *loqui, cui Deus verbum ſuum communicauit, qui ipſam verbi ſubſtantiam guſtauit;* dicam ego. quæ geſtauit. Quò proindè Meſſanenſium animi ſpontè in admiranda quæq; inclinati, tot ſtupendis de Virgine altiùs hauſtis, non excitarentur modò, verùm etiam inflammarentur ardentiùs, eamq; Legationem, de qua agimus, decernerent, Paulo etiam vltrò ſtimulante, exemplo credas, inter alias Hiſpanæ gentis, quæ dudum ad Apoſtolos antè ſeceſſionem, Euphraſium, [c] ac Indalecium Legatos deſtinarat. Verùm plura, quæ huc ſpectant deinceps videbimus.

a In Præf. in Epiſtol. ad Rom.

b Lib. 1. de Victor. Verbi Dei c. 4.

c Ad an. 35 Biuar. ex Iuliano Arch. S. Iuſt.

A B C D E

APO-

A *APOSTOLOS SAEPE DE B. MARIA VIRGINE Verba fecisse.*

CAPVT II.

INTER alia, quæ fidem Epistolæ, de qua agimus infirmare videbantur, paucorum adhuc auctoritate, & sola potiùs qua qua traditione subnixá, illud memini non postremum fuisse, Apostolos prædicationi in Orbem destinatos, Christum duntaxat secum extulisse, eiusdemq; nomine mysteria fidei gentibus in-
B didisse, B. Virginis religionem saltem de publico more, extra institutum habuisse: quid enim ea faceret ad inferenda Sacramenta nouæ legis, quid ad fidem capessendam? Habet hoc genus argumenti speciem quãdam ex eo, quòd in Veteri Scripturæ instrumento, si figuram, ac typorum inuolucra prætereas, Mariæ nomen vix alicubi inducatur, Virginis duntaxat concepturæ sat obscura interdum libata memoria. At verò si ad Nouum Testamentum animum aduertamus, Euangelistæ quidem haud vna vice, quòd ad historiam referret, Mariæ
C Matris, Virginisq; nomen intulerunt, Acta tamen Apostolorum, quibus præsertim Euangelici labores habitæq; passim ad populum conciones penè ipsis verbis exprimuntur, ita Virginẽ prætereunt, quasi ne tenuis quidem, & historica cognitio, quippiam fecisset ad prædicationem; nihiloq; magis actum in epistolis, in quibus vel de industria cautũ videtur, tametsi cùm sępissimè de Christo dictum esse oportuit, ex occasione saltẽ Virginis quoq; nomen incidere potuisset, ac debuisset. Atqui id maximoperè quis in Paulo miretur, in ea scriptionis abundantia, CHRISTI, AC IESV, AC IESV CHRISTI nomen quadringenties, & amplius vsurpasse,
D neque tamẽ in appellationẽ Virginis, vel verbo effluxisse, nisi quòd semel in Epistola ad Galatas [a] velut per transennam, vocabulo Mulieris, eam notasse potiùs quàm adnotasse putes: *Vbi venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Vt vel hinc pro instituto colligere liceat, alienum fuisse à more Pauli, nedum prædicando de Virgine verba facere, sed vel insigniorem appellationem scribendo ei apponere, idq; obiter duntaxat, quasi aliud agenti inter labra excidisset. Quis ergo dixerit diem apud Messanenses de Virginitate Marię dicendo extraxisse? Quin verò certius est Paulum Apostolum, Christi Domini vsque ad stigmata sectatorem, in eo quoque nuncupandi modo morem eius-
E dem expressisse, quando is non alio Virginem titulo magis specioso insigniuit, quàm mulieris interdum, vix matris.

[a] Cap. 4.

Atque

A

Atque hæc quidem & alia in eiusce argumenti vim adduci potuissent, multisq; exaggerari, quę tamen nihilo magis valent ad eneruandum propositum, quàm ad confirmandum, si rem penitùs inspiciamus. Et quidem ad omnia verbo respondisse, pro instituto satis foret: tametsi Paulus de Virgine prædicare minimè consueuisset, quòd in illis initijs pro Ecclesia fundanda magis è re esset Crucifixi causam, & Resurgentis gloriam in Orbem immittere, vnde salus humani generis vnicè penderet: rogatum tamen eum, ac vt de MARIA quoque instrueret, admonitum, facere minimè debuisse, quin pro foro, multisq; dissereret, nisi Euangelium fidei in gentibus Prædicator erubesceret, nisi Christum ex Virgine natum in corde suo sanctificare nollet, vtpote minimè paratus [a] ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea, quæ in ipso erat spe, ac fide. B

a Pet. Ep. 1. cap. 3.

Ceterùm plerosq; Apostolorum, inuecta in prouincias Christi prædicatione, nomini quoque Deiparæ Virginis, ac cultui præcipuè studuisse certius est, quàm vt fidem recentem requirat. Sanè Andreas inter [b] primos Apostolus, ex ipsa Cruce penè Orbi conspicuus, & iam morti proximus, ita Christum, vnàq; Virginem prædicauit, vt alterum ab altero seiungendum minimè putaret, sed velut in vtriusque nuncupatione sacratius fidei mysterium indiuisim inesset, vtriusque significatione confessionem ederet Apostolicam, his nimirùm aureis verbis. *Sicut primus Adamus formatus est ex terra, antequam esset maledicta, ita secundus Adamus formatus ex terra Virginea nunquam maledicta.* Quibus etiam S. Dominicus Patriarcha, suum de Sacramento Corporis Christi libellum inaurauit, ac planè Apostolico ore de immaculatæ eiusdem Virginis prærogatiuis corollarium attexuit. C

b Abdias Babilon. lib. 4. de reb. gest. Andreæ Salaz. cap. 42. seculo primo.

Sequitur Bartholomæus, qui post multas Prouincias Euangelica luce affusas, Albani [c] tandem minoris Armeniæ passus, in cælestem ipse lucem transfusus est. Is verò cùm aduentum Christi iuxta Matthæi Euangelium gentibus instanter prædicaret, nihil videtur habuisse antiquius, quàm MARIÆ quoque nomen, ac virtutum prærogatiuam, velut prædicationis suæ coronam intexere, nec duntaxat Virginitatem in Matre, sed quòd ipsa prima Virginitatis antesignana esset, altiùs commendare. Atque inter alia disputanti, ac docenti peræquè similis. *Hæc* (inquit [d]) *Virgo quum execraretur omnem virum, prima Deo omnipotenti vouit, primam autem dixi, quia ex quo homo factus est ab initio seculi, nulla hoc votum Deo obtulit. Hæc ergo inter fœminas prima constituit in corde suo, vt diceret, Domine offero tibi Virginitatem meam, quum hoc à nullo homine verbo didicisset, nec exemplo ad imitationem videlicet in vita constituisset, vt Virgo pro amore Dei specialiter permaneret.* D E

c Breuiar. Rom.

d Abdias Babiloo. lib. 8. de vita Bartholom.

Non

A Non me latet, apud nonnullos vacillare fidem Abdiæ Babilonici, cuius ea de Virgine est historia, quòd quemadmodum Bellarminus [a] ait, vitæ Apostolorum, quæ eius nomine circumferuntur fabulis similiores sunt, quàm veræ narrationi. Verùm cùm apud multos pios, ac doctos [b] Scriptores locum mereatur, ceù vnus ex Discipulis Domini, & vt phrasi [c] Petri Damiani in simili vtar, quàm plura ex eius historijs in singularem auctoritatis arcem suscepta sint, libenter etiam assentiar, ne multa in alijs quoque historijs cogar inuoluere. Rectè verò [d] Canisius hæc eadem de Virgine ex illo referens: *Sit verò isthæc* (inquit) *cuiuscunque vel Apostoli, vel Apostolici viri oratio, quæ si à nobis recipiatur, & legitimè põderetur (nam*
B *de toto Abdiæ opere nunc iudicare necesse non est) quid, quæso habet absurdi, quod Apostolica, vel doctrina, vel historia indignum, ac meritò reprehendendum censeatur?* Hæc ille. Huc verò spectare potest inter notatos à [e] Gelasio Pontifice libros, Abdiam minimè recenseri, quod argumentum licet ab auctoritate, vt dici solet, negatiua ductum, vbi de doctrina, ac moribus præcipitur, momentum habet.

a De Scrip. Eccles. in Abdia.
b Pet. Ribad. in vita Barthol.
c In Ser. 2. de S. Andr.
d Lib. 2. de Deip. c. 14.
e Dist. 15. cap. Sancta Romana.

Eadem verò de Bartholomæo renarrat Ioachimus [f] Perionius, vbi coram Polymio citerioris Indię Rege, de Filio Dei verba facientem inducit, *Dei filium videlicet* (vtar eiusdem oratione) *nasci voluisse ex Virgine cuius initium ante orbem conditum à Deo Patre esset, quique naturis omnibus, tàm ijs*
C *quæ cernerentur, quàm ijs quæ aciem oculorum effugerent, principium dedisset, Virginem autem eam, ex qua natus esset, omnem viri concubitum declinasse ac repudiasse semper, primamq; omnium Deo Virginitatis votum nuncupasse.* Et post multa de Virgine perorata, cùm etiam ob profligatam à Filio Virginis, Diaboli tentatoris malitiam, Bartholomæus æquum fuisse dixisset, eum à Virginis filio vinci, qui filium Virginis ante vicisset: *Hoc loco* (inquit) *Polymius Apostolum rogat, cur primam Virginem vocasset eam, ex qua homo & Deus natus esset. Ille cùm gratias Deo primùm egisset, quòd regi mentem ad se audiendum dedisset, ita respondit, primum hominem Adamum dictum esse, terramq; ex qua fictus compositusq; fuisset & matrem eius & Vir-*
D *ginem fuisse; propterea quòd nec sanguine humano adhuc polluta contaminataq; fuisset, nec ad cuiusquam mortui sepulturam aperta. Itaq; consentaneum fuisse, id quod iam dixerat, vt qui filium Virginis, id est terræ vicisset, is à Virginis filio vinceretur. Vicisse autem illum, quòd arte, & fraude egisset, vt Adamus contra Dei præceptum vesceretur, ob eamq; causam expulsum eum esse ex paradiso, quò ei reditus posteà non patuisset. Hunc autem Virginis filium egisse, vt artem Diaboli & experiretur, & vinceret, vt cælum victoria sua homini aperiret.* Hæc Perionius. Ex quibus præclarè secum aliquispiam ita ratiocinetur, si terra mater primi hominis est, vtique cum ipsa ex nihilo creata
E est, homò itidem nepos nihili est, adeòq; cum omnis homo viuens apud

f In vita Barthol.

Ecclesiasten vanitas est, mortuus homo vanitate ipsa vanior erit, ac A prorsus à nihilo quoque recedat necesse est, vt non immeritò ductis ex imo corde suspirijs aliquando Hieronymus intulerit: Si vanitas est omnis homo viuens, quid de homine mortuo dicendum erit? Sed hæc inciden- ter. Quod ad institutum spectat, plura etiam in suis Theologicis quæ consequentes ætates excluserunt, de Maria Bartholomæum disseruisse nemo negauerit, si ex ante dictis mirificè Matri Dei studuisse, ex eaq; prædicationis Apostolicæ seriem duxisse cogitarit. Scripsisse verò de rebus diuinis Bartholomæum haud pauca nobis abdita, memorat Dionysius Areopagita, dum eum hac oratione laudat: [a] *Sic diuinus Bartholomæus ait, vt plurimam esse Theologiam & minimam, Euangeliumq; & latum & magnum*; nisi fortasse non tàm scribentem legisse, quàm dicentem audisse putandus sit. B

a De mystica Theolog. cap. 1. Ambro. Camald. ibidē Guglielm. Spirensis. centur. 1. p. 6. dist. 6.

De Ioanne quem IESVS diligebat nemo dubitabit, si cogitet transfusa in eum à Filio matris cura, illud etiam recepisse, vt quemadmodum testimonium perhibuit de Filio, sic etiam perhiberet de Matre, & *scimus, quia verùm est testimonium eius*. Quippè vel dulcis illa appellatio, qua satagentis in nuptijs Canę Virginis mentionem inducit, [b] *Et erat Mater Iesu ibi*, amplam ei præbuit Theologicæ perorationis materiam, si præsertim similis aquilæ in sublimiora Solis aciem defigenti, quo pacto ex hac Matre *Verbum caro factum est*, explicaret; quod dubio procul fieri C oportuit, non in Asiatica solùm peregrinatione, sed vbicunque de Verbo incarnato, atque adeò semper, è genio Ioannis verba facere necesse esset, idq; eò putes ardētiùs, quò præ ceteris, vt [c] Hildephonsus ait, *MARIAM coleret, ac veneraretur, eidemq; commendatione Magistri sui ad finem vsque vitæ, quasi Filius Matri assisteret*.

b Ioan. 2.

c Serm. 6. de Assump.

Iam verò de Iacobo Zebedæi, qui nesciat, Solem videtur ignorare. Quantus enim hic cultor, ac Prædicator Virginis extiterit, testatur illa celeberrima ædes Cæsaraugustana, quàm ipsius Deiparæ in columna apparentis monitu, Iacobus [d] iam apud Hispanos per menses quindecim occupatus, excitauit; testatur ipsa Magnalium illibatæ Virginis D ab eiusdem Iacobi prædicatione celebris, ac per manus ducta traditio; denique testatur ipsa sacrificandi forma, quæ vetustiore vocabulo Iacobi Liturgia (nisi tamen eius auctor sit Iacobus frater Domini) nec à Græcis solùm Theologis probata, verùm etiam Sextæ [e] Synodi Generalis Patribus in Trullo, sub Iustiniano agnita, & laudata. In ea quia nonnulla sunt, nescio quā arcanam vim habentia ad trahendos in Deum affectus, amoremq; B. Matris commendandum, placet hoc loco ea adscribere, sicut etiam placuit Sanctis Basilio, & Chrysostomo, aliqua in suas Liturgias transferre, eademq; Græcis recitanda tradere, quoties & E ipsi

d Dexter. ad ann. 37.

e Can. 32. De consec. dist. 1. Iacobus.

A ipsi Sacris operarentur. Sic igitur habent. *Commemorationem agamus Sanctissimæ, Immaculatæ, Gloriosissimæ, Benedictæ Dominæ nostræ Matris Dei, & semper Virginis MARIAE*. Et paulò [a] post. *Dignum est, vt te verè beatam dicamus Deiparam, semper Beatam & omnibus modis irreprehensam, & Matrem Dei nostri honorabiliorem quàm Cherubim, & gloriosiorem, quàm Seraphim, quæ sine corruptione Deum peperisti, te reuera Deiparam magnificamus*. Et iterum. *Tibi, ò plena gratia, vniuersa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominum genus, quæ es Templum sanctificatum, Paradisus spiritualis, Virginum gloria, ex qua Deus carnem assumpsit, & puer factus est Deus noster, qui est ante secula. Tuum enim vterum thronum fecit, & tuum*
B *ventrem latiorem, & ampliorem cælis ipsis reddidit. Tibi, ò gloria plena, vniuersa creatura gratulatur. Gloria tibi, &c.*

a Gugliel. Spirensis. Cētur. 1. p. 6. dist. 6.

Quàm verò sunt ista dilucida, (exclamat [b] Canisius) *præclara, fortia, nec aliundè, quàm ex Apostolico Spiritu deprompta, quæ & primo Ecclesiæ seculo congruunt, & singularem nostræ Virginis arguunt maiestatem. Cur enim Apostoli Deiparę dignitatem non agnoscerent, simulq; primò Christianos docerent, vt summum Deum in eius matre, omnium præstantissima creatura glorificarent, vtq; & ipsi in tremendis illis mysterijs, peculiarem eius, quæ maximè gratiosa & gloriosa est, memoriam celebrarent*. Hæc ille.

b Lib. 5. de Deip. c. 31.

Ex qua tanti viri sententia liquidum euadit, quàm ceteris quoq; Apo-
C stolis curę fuerit in primis ipsis Ecclesię vestigijs, prædicatio MARIÆ Virginis, quam etiam adhuc viuentem inter mortales pleriq; Templis honorarent, & publica gratiarum commemoratione, beatam super Angelorum Choros, in conspectum Dei efferrent. Eam quippè Liturgiam, adhuc in terris degente Virgine concinnatam esse oportet, si Iacobus quadragesimosecundo Christi anno, quod multorum tenet opinio, Hierosolymis gladio Herodiano percussus prędicandi finem fecit: postquam scilicet ex Asia reuersus est, quò Virginis Iudæa excedētis ad tēpus, [c] vnà cùm Lazaro, Martha, ac Magdalena Ephesum vsque comes iuerat; quamquam non desint, [d] qui inde accersitum à Petro in Hispaniam cōcessisse,
D indè verò in Iudæam moriendi causa fuisse reuersum existiment; Alijs contra, [e] opinantibus, ab Hispanijs Epheso migrasse Hierosolymam. Alijs [f] denique suspicantibus non vna vice Ephesum reuisisse.

c Iulianus Archidi. S. Iust. ad an. 36.
d Helecã in addit. ad Chronicon Dextri.
e Biuar. in Comm. ad ann. 41.
f Lib. 11. Geograph.

Quid hic commemorem Petrum Apostolorum Coriphęum, qui diuinitùs iniecta mēte, quemadmodum in carne Dei viuentis filiū, excelsa quadam constantia pronunciauit, ita Virginis matris augustum nomen, arrepto Salutationis Angelicæ pręconio, quòd nihil eo sanctius efferre posset, non ipse sacrauit modò, sed Liturgicis Sacramentis inauguratum, vniuerso Orbi Christiano, pręcipuo quodam sanctitatis cultu proposuit
E adorandum. Idq; credas velim, non carne & sanguine reuelante, sed

spiritu Patris æterni, quem aliquando Cęlo effudit, suggerente, quòd A
nempè Virginis adorādæ partus, salutis extitit exordium, cuius in Cruce peractæ memorandum in hac sacra functione recolitur mysterium. Vndè etiam de cętero quemadmodum pius ait [a] *Anonymus, in hac venerabili commemoratione Sanctorum prima ponitur* (Virgo) *per quam, & ille & nos meruimus auctorem vitæ suscipere.*

a De Actio ne Missarũ. apud Lindarum.

Non nescio subdubitasse quosdam, an hæc salutatio magnis alioqui fęta Sacramentis, è Petri Liturgia ritè saperet, ac planè alijs visum fuisse, priuata quorundam pietate quemadmodũ alia non pauca, fuisse Canoni immissam, cùm & alieno loco posita esset, & cum præcedentibus aptè minùs cohæreret, ac denique Canonem Ambrosianum præteriret. Mihi B
tamen, indistrictò meliora sapientis animo, fidem facit coniectura maiorem, eādem Iacobi quoque Liturgiæ primùm, deindè & Marci seorsim insertam, vtriusque sanctitatem commendare, nec orationis contextu minùs, quàm significatione mysterij, perappositè insidere; quando & in Iacobi [b] Liturgia, inter Ministrorum deprecationem & eiusdem Deiparæ commemorationem, velut spiramentum quoddam Euangelicæ gratiæ intercedat, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quia Saluatorem peperisti animarum nostrarum:* vt quemadmodum ista quondam oratio flexit in reparandæ salutis sententiam, ita deinceps ad augendam in mortalium ani- C
mis Dei gratiam, blando quidem, sed forti conciliatu permoueat. Eapropter etsi non pauca, per consequētes ętates pietate Pontificum ad eam accessere Liturgiam, eam tamen salutationem, & repetitam Nuncij cælestis, dicam & Ecclesiæ totius apprecationem, ab ipsomet Petro meditatè fuisse interiectam, alienum à re non putar. Quin verò & Iacobum exemplo Principis Apostolorum, & Marcum Magistri imitatione, suis quemque Liturgijs eam intulisse, idq; pridem ante, quàm ipse Romanam Sedem fundare incępisset. *Enimuero, cùm* (vt Lindanus [c] ait) *anno nimirùm decimo, Petrus à Christi Passione atque resurrectione, & in cælum ascensione Romam tandem venerit; vero non est simile, ipsum totum hoc decennium, aut* D
non fecisse officium Pontificis, aut Iudaico vsum ritu. Nam Deo ingratum vixisse toto illo decennio, citrà omne Sacrificium extremæ foret impietatis de eo vel suspicari. Sic iste: vndè tandem concludit, alibi quàm Romæ, hanc (vt ait) Missam compositam, pluribusq; pro eiusdem germanitate stabilienda velitatur.

b Apud Guglielm. Spiren. Cent. 1 p. 6. d st. 6.

c Annot. in in Liturg. Petri.

Sed enim ne per singulos deerremus, si MARIÆ viuenti quoque Petrum Apostolorum Principem, Ædem sacram aliquando, & saltem Oratorium excitasse sciamus, illud facilè consequetur, neminem fuisse Apostolorum, qui eiusdem exemplo in sua quisque prouincia pro Virgi- E
nis

A nis honore non satageret. Atque id fecisse Petrum, testis inter alios laudatur [a] Raphael Volaterranus, Antaradi scilicet, olim Aradi, primùmq; omnium id honoris Virgini habuisse, eodemq; loco primum ipsum sacrificasse. Id verò ne Templo Iacobæo vetustate præscribat, famæ ac veriori traditioni permittendum. Certè ædem Cæsaraugustanam primam omnium totius Orbis fuisse auctores sunt multi [b] *qui ita se rem habere varijs modis* (inquit Canisius [c]) *& tabulis, & testimonijs, & miraculis perpetuaq; eius gentis fama simul, & celebri traditione confirmant*, nisi cum ea certare possit [d] Memphiticū illud templum, veteribus ex honore Virginis eximiè cultum ac æstimatum, quòd in eadem Ægypti parte Virgo Ma-
B ter, vnà cùm infante Christo Herodianam sæuitiam fugiens latuisse, Aphrodisiq; cuiusdam hospitium diù experta fuisse credatur. Nam templum [e] Hermopolitanum, ob singularem eius miraculi memoriam, quòd Christo vnà cùm Maria Matre ac Ioseph nutritio illuc ingresso, simulacra omnia, iuxta Prophetiā [f] Esaiæ humi afflicta iacuerint, fortasse aliquāto sit posterius. An verò Sacellum Romæ ad tres Fontes non longè à Basilica Pauli, secundum sit Deiparæ consecratum, quemadmodum habet inscriptio, penes Volaterrani sit fidem, vulgiq; religionem in ea inscriptione fundatam; secundum fortasse dixeris Romæ, sicut ibidem vel in Italia primum, quòd Petrus excitauit.

C Atque hæc omnia eò tendunt, quò semel statuamus B. Virginem in omni Apostolica prædicatione speciem dedisse dicentibus, nec solum in auribus vulgi domicilium famæ, sed in foris quoque templa vendicasse augusti nominis sacraria: Eandem autem religionem Apostolico exemplo in alios quoque dimanasse, illis ipsis temporibus, constans est piorum, si monumenta scripta desint, traditio, [g] Maternus sanè ille à morte mirabiliter ad vitam reuocatus, idemq; discipulus Petri ex primis, post spiritum secundò acceptum, eam apud Tungaros Deiparæ ædem consecrauit, quam inter Alpes primam veteres Ecclesiārum testantur annales, quidni enim id honoris haberet Dei Matri, si etiam magistrum suum
D templo apud Germanos honestauit, non secùs ac apud Alexandriam Marcus, apud Gallos Sauinianus, quod etiam [h] Ephesij præstiterunt Ioanni adhuc in viuis agenti, plurimi tamen, Diuæ Virginis honoribus obsequentes. Sed præclaro planè exemplo, nec tam fœmineo, quàm Apostolico pectore [i] Martha Christi in terris hospes, eidem, Virginiq; Matri singula apud Massilienses templa excitauit, vt quos in terris tecto non semel excepisset, eorundem religionem templis quoque includeret. Narrant eas ædes dedicatas fuisse decimosexto Kal. Ianuarij, præsentibus tum Episcopis Maximo Aquensi, & Trophimo Arelatensi, Eutropioq;
E Santonensi, qui & primi Gallicanam vineam excoluerunt.

B 3 Constat

a Lib. II. Geograph.
b Anton. Beut. Ioan. Vasæus in Chron. rer. Hisp.
c L. 5. c. 23.
d Dauid. Chytræus in 2. l. Herodoti, & in orat. de Stat. Eccl.
e Palladius in Lausan. Sozom. l. 5. c. 21. Nice. lib. 10. c. 1.
f Cap. 19.
g Canis. lib. 5. c. 14.
h Abdias de vita Ioann. Apost.
i Vincen. in specul. hist. lib. 8. c. 92.

Quò proinde illa Christi diuinitatis plena responsio, an interrogatio, A
Quid tibi, & mihi est mulier, haud forsitan peregrina explicatione hoc quodammodò sensu efferri queat; Quid tibi & mihi in reparanda hominum salute non commune ò mulier! quasi admirantis, & ad voluntatem tantæ Matris, spontè inclinantis Dei hominis exprimat affectum, qui proindè facere iure non possit, quin ea petente vel saltem indicante, tardas horarum moras, præcoci obsequio flecteret ad vsum miraculi, quidni enim in carne existens, Matris conniueret caritati, qui in cælis regnans ad vocem serui diem extendit, Solis cursu in medio Cæli refrænato?

a Ioan. 19.

Iterum verò iam peracturus in Cruce operum extremum, quid aliud voluit suprema illa velut contestantis voce [a] *Mulier ecce filius tuus*, quàm B
vt in figura eius quem diligebat, vniuersum hominum genus Matri in terris, ipso in cælis acturo, commendaret? vt proindè quàm rectissimè sentire videantur, [b] qui præcipuum Marianæ laudis, & priuilegij esse volunt, nunquam à Filio nisi vocabulo mulieris appellatum, idq; præstantius longè esse putent, quàm si titulo Virginis (quippè quod apud Iudæos eo tempore non expediebat,) fuisset insignita. Quemadmodum enim Christus inter viros primatum tenet, ac viri nomen maximè promeretur: sic MARIA inter mulieres omnes principatum vendicans, mulieris nomine iure meritò nuncupatur, quippè quæ sit perrara illa, imò & vnica mulierum, quam Salomon ardenti in Spiritu desiderio C
inquirebat cùm dixit: [c] *Mulierem fortem quis inueniet procul & de vltimis finibus*, hoc est ex abysso sapientiæ diuinæ *precium eius*. Fortem scilicet, quæ quemadmodum secundus Adam primo, ita mulieri primæ, à qua peccati omnis initium & quasi scaturigo malorum defluxit, opponeretur; neque solùm sed quæ contrito capite serpentis, certum antidotum ægris, adeòq; perditis mortalibus esset, eademq; foret gratiæ, & æternæ salutis principium, ex qua proindè Muliere Paulus, Summi post Deum honoris causâ dixit, *factum esse Deum, factamq; sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret*, cui denique, cùm vt dicebam, octies in Euangelio Matris nomen imponatur, data est omnis virtutum plenitudo, per quam in octo D
beatitudinibus, non solùm simillima filio esset, verùm [d] etiam *quæ post filium curam humani generis habitura*, homines per eosdem gradus ad Iesum perduceret. Itaq; Paulus, solo vocabulo mulieris, ex qua factum esse Deum pronunciauit, vniuersa dispensatæ salutis mysteria, si plusquã acroamaticè conclusit, vniuersis tamen, vndè latius effluentem in secula Deiparæ prædicationem haurirent, velut digito fontem intendit, maximas ipse virtutes aliquando prolixius explicandas artificiosè designauit, quid dicam? in edisserenda magna Dei Matre, quòd hoc potissimùm ad Euangelium referret, vel neruos omnes prædicationis attemperauit. E

b Canis. lib. 4. de Deip. c. 26.

c Prou. 3.

d Germ. de Zona. Virg.

Hoc

A Hoc cum de Paulo sentio, de ceteris quoque Apostolis acceptum volo, vt vel hoc loco mihi liceat illud Chrysostomi vsurpare. *Cum Paulum dico, non hunc solùm dico, sed Petrum, & Iacobum & Ioannem, & vniuersum Chorum Apostolorum, vt enim in vna lyra varij nerui sunt in fidibus, vnus tamen concentus est, sic in Choro Apostolorum variæ personæ, sed vna doctrina, siquidem vnus est artifex Spiritus sanctus, qui illorum mentes excitabat.*

CUR PAULUS APUD MESSANENSES De Virginitate Mariæ præcipuè prædicauerit.

B

CAPUT TERTIUM.

EMPER quidem prædicato Christo, Mariam quoq; Virginem ab Apostolis prædicatam fuisse, nisi fallor, satis hactenus ostensum est; neque tamen arbitrandum, nihil superfuisse prædicationi ex ea meritorum copia, quæ Virgini in Thesauro diuinitatis, vt cum Damiano [a] loquar, exaggerata seruabatur; sed ea duntaxat in vsum concionum venisse, quæ ad euoluendum præcipuè Christum, pro tempore ac more gentium essent ap- a Serm. de Annunciat.
C posita. Ea verò necessariam de Virginitate MARIÆ disputationem postulabant, quæ filium Dei non ex consuetudine humana, in carne genitum, sed Spiritu sancto in Virginis vtero nauante, prodijsse in communem lucis vsuram adstruerent. Nihil quippè adeò diuulgatum erat, vel apud Hebræos ex pronunciato Isaiæ, vel apud Gentes Orbis terrarum, ex oraculo Sibyllarum, quàm Virginem concepturam, & Filium parituram. [b] *Qui vnus ferre salutem lapsis ritè posset*, neque tamen ægriùs aliquid humano cogitatu tenebatur, quemadmodum alia ex illis canebat. [c] *Virginea conceptus ab aluo, Prodibit sine contactu maris*, *omnia vincit. Hoc natura opera*. Et iterum alia. [d] *Puer indè creatus, Virgineo partu, mira* b Sibylla Persica. c Sibylla Delphica. d Sibylla Erythræa.
D *est mortalibus hæc res*. Quo factum, vt pleriq; mysterium vel cum risu acciperent, vel absque fide suspicerent; pauci argutiores, errore quodam religioso ad sua sacra, Deorumq; figmenta apponerent, in superstitiosa pietate, veritatem quam nesciebant adumbrantes. Satis vulgatum [e] est priscos illos Argonautas, post captam principe Iasone Cyzicum, celeberrimam ea tempestate Vrbem, templum in primis [f] magnificum, idemq; in arce Atheniensi primum excitasse, rogantesq; Apollinem cui consecratum oporteret, responsum tulisse. [g] *Virgini simplici, nominis MARIAE, in qua Verbum Dei ab interitu alienum, conceptum foret*, tantiq; e Cedrenus in Hist. f Plin. l. 36. cap. 1. g Metaphr. in vita Procopij mart. to. 4. Surij.
E id oraculi fecisse posteros, vt passim ad fores marmoribus ære incisis pro-

stare

Quare, quæ hoc loco ex Leontini manuscripto circà aduentum Pauli Messanam dicta sunt, eò demum referenda erunt, venisse illum aduocatum, non quò primùm Messanenses de Christo, ac Maria instrueret, sed quò de lectis, & auditis sacratiùs erudiret. Commendabat quippè eum magnitudo rerum in Orbe gestarum, & præsertim à laude linguæ, qua (vt Chrysostomi [a] verbis vtar) *supra ipsum Solem illuxit; ceteros omnes verbi doctrina exuperans, vt sicubi concionandi locus se offerret, ei passim concederent omnes, quo nomine, & Mercurius esse credebatur ab ijs, qui in Christi verba mundum iurassent, quòd videlicet orationis, eloquentiæq; præses esset.* Commendabant præterea, superata recentis naufragij pericula, sed præcipuè recentissima Publij Principis Insulæ Melitæ conuersio, ibidemq; patratæ virtutes, quibus opinione vulgi iterum velut Deus aliquis efferebatur; denique Rhegij feruenter Euangelizantis, ad miraculum vsque columnæ ardentis prædicatio, quò proindè libenter vel aspectu tanti viri velut è cælo delapsi frui peroptarent, libenter ex eius ore pendere, ad eius nutum, aras & focos in posterum ordinare, sed præsertim pleraq; lecta, & audita de Christo, ac Virgine perauidè sciscitari, vt vel hinc, si non aliàs de more, ansam arripere debuerit Paulus, in eloquentiæ campo circà Virginitatem Mariæ longiùs excurrendi, quò eam adhuc superstitem esse, rogantes præsertim doceret, nec non Hierosolymis commorantem, rerum Diuinarum cognitione omnibus retrò Patriarchis, ac Prophetis excellentem, admirabili vitæ sanctitate omnes in stuporem vertentem, eamq; ob causam à plerisq; etiam longè existentibus, cælestem eius aspectum expeti, eosdemq; certatim confluere, benignè haberi, de via salutis, de Filij mysterijs plenissimè edoceri, benedictione tandem impertita sanctiores, & velut Deo afflatos recedere, ac planè ita secum statuere, nisi fides secùs doceret, quasi non hominem vidissent, non hominem loquentem audiuissent: quippè cuius organa vocis Spiritu sancto moderante, sonum efformarent, quemadmodum cùm Deum infantem vtero tulisset, eo intus agente ac loquente, verba proferebant, vt vel hic maximè locum habeat illud Trithemij: [b] *Quomodo nesciret* (rectum videlicet ac bene sonantem sermonem) *loqui, cui Deus verbum suum communicauit, qui ipsam verbi substantiam gustauit;* dicam ego. quæ gestauit. Quò proindè Messanensium animi spontè in admiranda quæq; inclinati, tot stupendis de Virgine altiùs haustis, non excitarentur modò, verùm etiam inflammarentur ardentiùs, eamq; Legationem, de qua agimus, decernerent, Paulo etiam vltrò stimulante, exemplo credas, inter alias Hispanæ gentis, quæ dudum ad Apostolos antè secessionem, Euphrasium, [c] ac Indalecium Legatos destinarat. Verùm plura, quæ huc spectant deinceps videbimus.

[a] In Præf. in Epistol. ad Rom.

[b] Lib. 1. de Victor. Verbi Dei c. 4.

[c] Ad an. 35 Biuar. ex Iuliano Arch. S. Iust.

A B C D E

APO

APOSTOLOS SAEPE DE B. MARIA VIRGINE *Verba fecisse.*

CAPVT II.

INTER alia, quæ fidem Epistolæ, de qua agimus infirmare videbantur, paucorum adhuc auctoritate, & sola potiùs qua qua traditione subnixá, illud memini non postremum fuisse, Apostolos prædicationi in Orbem destinatos, Christum duntaxat secum extulisse, eiusdemq; nomine mysteria fidei gentibus in-
B didisse, B. Virginis religionem saltem de publico more, extra institutum habuisse: quid enim ea faceret ad inferenda Sacramenta nouæ legis, quid ad fidem capessendam? Habet hoc genus argumenti speciem quãdam ex eo, quòd in Veteri Scripturæ instrumento, si figuram, ac typorum inuolucra prætereas, Mariæ nomen vix alicubi inducatur, Virginis duntaxat concepturæ sat obscura interdum libata memoria. At verò si ad Nouum Testamentum animum aduertamus, Euangelistæ quidem haud vna vice, quòd ad historiam referret, Mariæ
C Matris, Virginisq; nomen intulerunt, Acta tamen Apostolorum, quibus præsertim Euangelici labores habitæq; passim ad populum conciones penè ipsis verbis exprimuntur, ita Virginẽ prætereunt, quasi ne tenuis quidem, & historica cognitio, quippiam fecisset ad prædicationem; nihiloq; magis actum in epistolis, in quibus vel de industria cautũ videtur, tametsi cùm sępissimè de Christo dictum esse oportuit, ex occasione saltẽ Virginis quoq; nomen incidere potuisset, ac debuisset. Atqui id maximoperè quis in Paulo miretur, in ea scriptionis abundantia, CHRISTI, AC IESV, AC IESV CHRISTI nomen quadringenties, & amplius vsurpasse,
D neque tamẽ in appellationẽ Virginis, vel verbo effluxisse, nisi quòd semel in Epistola ad Galatas [a] velut per transennam, vocabulo Mulieris, eam notasse potiùs quàm adnotasse putes: *Vbi venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Vt vel hinc pro instituto colligere liceat, alienum fuisse à more Pauli, nedum prædicando de Virgine verba facere, sed vel insigniorem appellationem scribendo ei apponere, idq; obiter duntaxat, quasi aliud agenti inter labra excidisset. Quis ergo dixerit diem apud Messanenses de Virginitate Marię dicendo extraxisse? Quin verò certius est Paulum Apostolum, Christi Domini vsque ad stigmata sectatorem, in eo quoque nuncupandi modo morem eius-
E dem expressisse, quando is non alio Virginem titulo magis specioso insigniuit, quàm mulieris interdum, vix matris.

[a] Cap. 2.

Atque

A

Atque hæc quidem & alia in eiusce argumenti vim adduci potuissent, multisq; exaggerari, quę tamen nihilo magis valent ad eneruandum propositum, quàm ad confirmandum, si rem penitùs inspiciamus. Et quidem ad omnia verbo respondisse, pro instituto satis foret: tametsi Paulus de Virgine prædicare minimè consueuisset, quòd in illis initijs pro Ecclesia fundanda magis è re esset Crucifixi causam, & Resurgentis gloriam in Orbem immittere, vnde salus humani generis vnicè penderet: rogatum tamen eum, ac vt de MARIA quoque instrueret, admonitum, facere minimè debuisse, quin pro foro, multisq; dissereret, nisi Euangelium fidei in gentibus Prædicator erubesceret, nisi Christum ex Virgine natum in corde suo sanctificare nollet, vtpote minimè paratus [a] ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea, quæ in ipso erat spe, ac fide. B

a Pet. Ep. 1. cap. 3.

Ceterùm plerosq; Apostolorum, inuecta in prouincias Christi prædicatione, nomini quoque Deiparæ Virginis, ac cultui præcipuè studuisse certius est, quàm vt fidem recentem requirat. Sanè Andreas inter [b] primos Apostolus, ex ipsa Cruce penè Orbi conspicuus, & iam morti proximus, ita Christum, vnàq; Virginem prædicauit, vt alterum ab altero sciungendum minimè putaret, sed velut in vtriusque nuncupatione sacratius fidei mysterium indiuisim inesset, vtriusque significatione confessionem ederet Apostolicam, his nimirùm aureis verbis. *Sicut primus Adamus formatus est ex terra, antequam esset maledicta, ita secundus Adamus formatus ex terra Virginea nunquam maledicta*. Quibus etiam S. Dominicus Patriarcha, suum de Sacramento Corporis Christi libellum inaurauit, ac planè Apostolico ore de immaculatæ eiusdem Virginis prærogatiuis corollarium attexuit. C

b Abdias Babilon. lib. 4. de reb. gest. Andreæ Salaz. cap. 42. seculo primo.

Sequitur Bartholomæus, qui post multas Prouincias Euangelica luce affusas, Albani [c] tandem minoris Armeniæ passus, in cælestem ipse lucem transfusus est. Is verò cùm aduentum Christi iuxta Matthæi Euangelium gentibus instanter prædicaret, nihil videtur habuisse antiquius, quàm MARIÆ quoque nomen, ac virtutum prærogatiuam, velut prædicationis suæ coronam intexere, nec duntaxat Virginitatem in Matre, sed quòd ipsa prima Virginitatis antesignana esset, altiùs commendare. Atque inter alia disputanti, ac docenti peræquè similis. *Hæc* (inquit [d]) *Virgo quum execraretur omnem virum, prima Deo omnipotenti vouit, primam autem dixi, quia ex quo homo factus est ab initio seculi, nulla hoc votum Deo obtulit. Hæc ergo inter fœminas prima constituit in corde suo, vt diceret, Domine offero tibi Virginitatem meam, quum hoc à nullo homine verbo didicisset, nec exemplo ad imitationem videlicet in vita constituisset, vt Virgo pro amore Dei specialiter permaneret.* D E

c Breuiar. Rom.

d Abdias Babilon. lib. 8. de vita Bartholom.

Non

A Non me latet, apud nonnullos vacillare fidem Abdiæ Babilonici, cuius ea de Virgine est historia, quòd quemadmodum Bellarminus [a] ait, vitæ Apostolorum, quæ eius nomine circumferuntur fabulis similiores sunt, quàm veræ narrationi. Verùm cùm apud multos pios, ac doctos [b] Scriptores locum mereatur, ceù vnus ex Discipulis Domini, & vt phrasi [c] Petri Damiani in simili vtar, quàm plura ex eius historijs in singularem auctoritatis arcem suscepta sint, libenter etiam assentiar, ne multa in alijs quoque historijs cogar inuoluere. Rectè verò [d] Canisius hæc eadem de Virgine ex illo referens: *Sit verò isthæc* (inquit) *cuiuscunque vel Apostoli, vel Apostolici viri oratio, quæ si à nobis recipiatur, & legitimè põderetur (nam* B *de toto Abdiæ opere nunc iudicare necesse non est) quid, quæso habet absurdi, quod Apostolica, vel doctrina, vel historia indignum, ac meritò reprehendendum censeatur?* Hæc ille. Huc verò spectare potest inter notatos à [e] Gelasio Pontifice libros, Abdiam minimè recenseri, quod argumentum licet ab auctoritate, vt dici solet, negatiua ductum, vbi de doctrina, ac moribus præcipitur, momentum habet.

[a] De Scrip. Ecclef. in Abdia.

[b] Pet. Ribad. in vita Barthol.

[c] In Ser. 2. de S. Andr.

[d] Lib. 2. de Deip. c. 14.

[e] Dist. 15. cap. Sancta Romana.

Eadem verò de Bartholomæo renarrat Ioachimus [f] Perionius, vbi coram Polymio citerioris Indię Rege, de Filio Dei verba facientem inducit, *Dei filium videlicet* (vtar eiusdem oratione) *nasci voluisse ex Virgine cuius initium ante orbem conditum à Deo Patre esset, quique naturis omnibus, tàm ijs* C *quæ cernerentur, quàm ijs quæ aciem oculorum effugerent, principium dedisset, Virginem autem eam, ex qua natus esset, omnem viri concubitum declinasse ac repudiasse semper, primamq; omnium Deo Virginitatis votum nuncupasse*. Et post multa de Virgine perorata, cùm etiam ob profligatam à Filio Virginis, Diaboli tentatoris malitiam, Bartholomæus æquum fuisse dixisset, eum à Virginis filio vinci, qui filium Virginis ante vicisset: *Hoc loco* (inquit) *Polymius Apostolum rogat, cur primam Virginem vocasset eam, ex qua homo & Deus natus esset. Ille cùm gratias Deo primùm egisset, quòd regi mentem ad se audiendum dedisset, ita respondit, primum hominem Adamum dictum esse, terramq; ex qua fictus compositusq; fuisset & matrem eius & Vir-* D *ginem fuisse; propterea quòd nec sanguine humano adhuc polluta contaminataq; fuisset, nec ad cuiusquam mortui sepulturam aperta. Itaq; consentaneum fuisse, id quod iam dixerat, vt qui filium Virginis, id est terræ vicisset, is à Virginis filio vinceretur. Vicisse autem illum, quòd arte, & fraude egisset, vt Adamus contra Dei præceptum vesceretur, ob eamq; causam expulsum eum esse ex paradiso, quò ei reditus posteà non patuisset. Hunc autem Virginis filium egisse, vt artem Diaboli & experiretur, & vinceret, vt cælum victoria sua homini aperiret*. Hæc Perionius. Ex quibus præclarè secum aliquispiam ita ratiocinetur, si terra mater primi hominis est, vtique cum ipsa ex nihilo creata E est, homo itidem nepos nihili est, adeòq; cum omnis homo viuens apud

[f] In vita Barthol.

Ecclesiasten vanitas est, mortuus homo vanitate ipsa vanior erit, ac A
prorsus à nihilo quoque recedat necessè est, vt non immeritò ductis ex
imo corde suspirijs aliquando Hieronymus intulerit: Si vanitas est omnis
homo viuens, quid de homine mortuo dicendum erit? Sed hæc inciden-
ter. Quod ad institutum spectat, plura etiam in suis Theologicis quæ
consequentes ætates excluserunt, de Maria Bartholomæum disseruisse
nemo negauerit, si ex ante dictis mirificè Matri Dei studuisse, ex eaq; præ-
dicationis Apostolicæ seriem duxisse cogitarit. Scripsisse verò de rebus
diuinis Bartholomęum haud pauca nobis abdita, memorat Dionysius
a De mystica Theolog. cap. 1. Ambro. Camald. ibidē Guglielm. Spirensis. centur. 2. p. 6. dist. 6.
Areopagita, dum eum hac oratione laudat: [a] *Sic diuinus Bartholomæus ait, vt plurimam esse Theologiam & minimam, Euangeliumq; & latum* B
& magnum; nisi fortasse non tàm scribentem legisse, quàm dicentem
audisse putandus sit.

De Ioanne quem IESVS diligebat nemo dubitabit, si cogitet
transfusa in eum à Filio matris cura, illud etiam recepisse, vt quemad-
modum testimonium perhibuit de Filio, sic etiam perhiberet de Matre,
& *scimus, quia verùm est testimonium eius*. Quippè vel dulcis illa appella-
b Ioan. 2.
tio, qua satagentis in nuptijs Canę Virginis mentionem inducit, [b] *Et erat*
Mater Iesu ibi, amplam ei præbuit Theologicæ perorationis materiam,
si præsertim similis aquilæ in sublimiora Solis aciem defigenti, quo pacto
ex hac Matre *Verbum caro factum est*, explicaret; quod dubio procul fieri C
oportuit, non in Asiatica solùm peregrinatione, sed vbicunque de Verbò
incarnato, atque adeò semper, è genio Ioannis verba facere necessè esset,
c Serm. 6. de Assump.
idq; eò putes ardētiùs, quò præ ceteris, vt [c] Hildephonsus ait, *MARIAM*
coleret, ac veneraretur, eidemq; commendatione Magistri sui ad finem vsque
vitæ, quasi Filius Matri assisteret.

Iam verò de Iacobo Zebedæi, qui nesciat, Solem videtur ignorare.
Quantus enim hic cultor, ac Prædicator Virginis extiterit, testatur illa
celeberrima ædes Cæsaraugustana, quàm ipsius Deiparæ in columna
d Dexter. ad ann. 37.
apparentis monitu, Iacobus [d] iam apud Hispanos per menses quinde-
cim occupatus, excitauit; testatur ipsa Magnalium illibatæ Virginis D
ab eiusdem Iacobi prædicatione celebris, ac per manus ducta traditio;
denique testatur ipsa sacrificandi forma, quæ vetustiore vocabulo Ia-
cobi Liturgia (nisi tamen eius auctor sit Iacobus frater Domini)
e Can. 32. De consec. dist. 1. Iacobus.
nec à Græcis solùm Theologis probata, verùm etiam Sextæ [e] Synodi
Generalis Patribus in Trullo, sub Iustiniano agnita, & laudata. In ea quia
nonnulla sunt, nescio quā arcanam vim habentia ad trahendos in Deum
affectus, amoremq; B. Matris commendandum, placet hoc loco ea ad-
scribere, sicut etiam placuit Sanctis Basilio, & Chrysostomo, aliqua in
suas Liturgias transferre, eademq; Græcis recitanda tradere, quoties & E
ipsi

A ipsi Sacris operarentur. Sic igitur habent. *Commemorationem agamus Sanctissimæ, Immaculatæ, Gloriosissimæ, Benedictæ Dominæ nostræ Matris Dei, & semper Virginis MARIAE.* Et paulò [a] post. *Dignum est, vt te verè beatam dicamus Deiparam, semper Beatam & omnibus modis irreprehensam, & Matrem Dei nostri honorabiliorem quàm Cherubim, & gloriosiorem, quàm Seraphim, quæ sine corruptione Deum peperisti, te reuera Deiparam magnificamus.* Et iterum. *Tibi, ò plena gratiæ, vniuersa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominum genus, quæ es Templum sanctificatum, Paradisus spiritualis, Virginum gloria, ex qua Deus carnem assumpsit, & puer factus est Deus noster, qui est ante secula. Tuum enim vterum thronum fecit, & tuum*
B *ventrem latiorem, & ampliorem cælis ipsis reddidit. Tibi, ò gloria plena, vniuersa creatura gratulatur. Gloria tibi, &c.*

Quàm verò sunt ista dilucida, (exclamat [b] Canisius) *præclara, fortia, nec aliundè, quàm ex Apostolico Spiritu deprompta, quæ & primo Ecclesiæ seculo congruunt, & singularem nostræ Virginis arguunt maiestatem. Cur enim Apostoli Deiparę dignitatem non agnoscerent, simulq; primò Christianos docerent, vt summum Deum in eius matre, omnium præstantissima creatura glorificarent, vtq; & ipsi in tremendis illis mysterijs, peculiarem eius, quæ maximè gratiosa & gloriosa est, memoriam celebrarent.* Hæc ille.

Ex qua tanti viri sententia liquidum euadit, quàm ceteris quoq; Apo-
C stolis curę fuerit in primis ipsis Ecclesię vestigijs, prædicatio MARIÆ Virginis, quam etiam adhuc viuentem inter mortales pleriq; Templis honorarent, & publica gratiarum commemoratione, beatam super Angelorum Choros, in conspectum Dei efferrent. Eam quippè Liturgiam, adhuc in terris degente Virgine concinnatam esse oportet, si Iacobus quadragesimosecundo Christi anno, quod multorum tenet opinio, Hierosolymis gladio Herodiano percussus prędicandi finem fecit: postquam scilicet ex Asia reuersus est, quò Virginis Iudæa excedẽtis ad tẽpus, [c] vnà cùm Lazaro, Martha, ac Magdalena Ephesum vsque comes iuerat; quamquam non desint, [d] qui inde accersitum à Petro in Hispaniam cõcessisse,
D indè verò in Iudæam moriendi causa fuisse reuersum existiment; Alijs contra, [e] opinantibus, ab Hispanijs Epheso migrasse Hierosolymam. Alijs [f] denique suspicantibus non vna vice Ephesum reuisisse.

Quid hic commemorem Petrum Apostolorum Coriphęum, qui diuinitùs iniectâ mẽte, quemadmodum in carne Dei viuentis filiũ, excelsa quadam constantia pronunciauit, ita Virginis matris augustum nomen, arrepto Salutationis Angelicæ pręconio, quod nihil eo sanctius efferre posset, non ipse sacrauit modò, sed Liturgicis Sacramentis inauguratum, vniuerso Orbi Christiano, pręcipuo quodam sanctitatis cultu proposuit
E adorandum. Idq; credas velim, non carne & sanguine reuelante, sed

B 2 spiritu

[a] Gugliel. Spirensis. Cẽtur. 1. p. 6. dist. 6.

[b] Lib. 5. de Deip. c. 31.

[c] Iulianus Archidi. S. Iust. ad an. 36.

[d] Heleca in addit. ad Chronicon Dextri.

[e] Biuar. in Comm. ad ann. 41.

[f] Lib. II. Geograph.

spiritu Patris æterni, quem aliquando Cęlo effudit, suggerente, quòd A
nempè Virginis adorādæ partus, salutis extitit exordium, cuius in Cruce
peractæ memorandum in hac sacra functione recolitur mysterium.
a De Actione Missarū. apud Lindanum. Vndè etiam de cętero quemadmodum pius ait [a] *Anonymus, in hac venerabili commemoratione Sanctorum prima ponitur* (Virgo) *per quam, & ille & nos meruimus auctorem vitæ suscipere.*

Non nescio subdubitasse quosdam, an hæc salutatio magnis alioqui fęta Sacramentis, è Petri Liturgia ritè saperet, ac planè alijs visum fuisse, priuata quorundam pietate quemadmodū alia non pauca, fuisse Canoni immissam, cùm & alieno loco posita esset, & cum præcedentibus aptè minùs cohæreret, ac denique Canonem Ambrosianum præteriret. Mihi B
tamen, indistricto meliora sapientis animo, fidem facit coniectura maiorem, eādem Iacobi quoque Liturgiæ primùm, deindè & Marci seorsim insertam, vtriusque sanctitatem commendare, nec orationis contextu minùs, quàm significatione mysterij, perappositè insidere; quando & in
b Apud Guglielm. Spiren. Cent. 1 p. 6. d ft. 6. Iacobi [b] Liturgia, inter Ministrorum deprecationem & eiusdem Deiparæ commemorationem, velut spiramentum quoddam Euangelicæ gratiæ intercedat, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quæ Saluatorem peperisti animarum nostrarum:* vt quemadmodum ista quondam oratio flexit in reparandæ salutis sententiam, ita deinceps ad augendam in mortalium ani- C
mis Dei gratiam, blando quidem, sed forti conciliatu permoueat. Eapropter etsi non pauca, per consequētes ętates pietate Pontificum ad eam accessere Liturgiam, eam tamen salutationem, & repetitam Nuncij cælestis, dicam & Ecclesiæ totius apprecationem, ab ipsomet Petro meditatè fuisse interiectam, alienum à re non putar. Quin verò & Iacobum exemplo Principis Apostolorum, & Marcum Magistri imitatione, suis quemque Liturgijs eam intulisse, idq; pridem ante, quàm ipse Romanam
c Annot. in in Liturg. Petri. Sedem fundare incępisset. *Enimuero, cùm* (vt Lindanus [c] ait) *anno nimirùm decimo, Petrus à Christi Passione atque resurrectione, & in cælum ascensione Romam tandem venerit; vero non est simile, ipsum totum hoc decennium, aut* D
non fecisse officium Pontificis, aut Iudaico vsum ritu. Nam Deo ingratum vixisse toto illo decennio, citrà omne Sacrificium extremæ foret impietatis de eo vel suspicari. Sic iste: vndè tandem concludit, alibi quàm Romæ, hanc (vt ait) Missam compositam, pluribusq; pro eiusdem germanitate stabilienda velitatur.

Sed enim ne per singulos deerremus, si MARIÆ viuenti quoque Petrum Apostolorum Principem, Ædem sacram aliquando, & saltem Oratorium excitasse sciamus, illud facilè consequetur, neminem fuisse Apostolorum, qui eiusdem exemplo in sua quisque prouincia pro Virgi- E
nis

A nis honore non ſatageret. Atque id feciſſe Petrum, teſtis inter alios laudatur [a] Raphael Volaterranus, Antaradi ſcilicet, olim Aradi, primùmq; omnium id honoris Virgini habuiſſe, eodemq; loco primum ipſum ſacrificaſſe. Id verò ne Templo Iacobęo vetuſtate præſcribat, famæ ac veriori traditioni permittendum. Certè ædem Cæſarauguſtanam primam omnium totius Orbis fuiſſe auctores ſunt multi [b] *qui ita ſe rem habere varijs modis* (inquit Caniſius [c]) *& tabulis, & teſtimonijs, & miraculis perpetuaq; eius gentis fama ſimul, & celebri traditione confirmant,* niſi cum ea certare poſſit [d] Memphiticũ illud templum, veteribus ex honore Virginis eximiè cultum ac æſtimatum, quòd in eadem Ægypti parte Virgo Ma-
B ter, vnà cùm infante Chriſto Herodianam ſæuitiam fugiens latuiſſe, Aphrodiſiq; cuiuſdam hoſpitium diù experta fuiſſe credatur. Nam templum [e] Hermopolitanum, ob ſingularem eius miraculi memoriam, quòd Chriſto vnà cùm Maria Matre ac Ioſeph nutritio illuc ingreſſo, ſimulacra omnia, iuxta Prophetiã [f] Eſaiæ humi afflicta iacuerint, fortaſſe aliquãto ſit poſterius. An verò Sacellum Romæ ad tres Fontes non longè à Baſilica Pauli, ſecundum ſit Deiparæ conſecratum, quemadmodum habet inſcriptio, penes Volaterrani ſit fidem, vulgiq; religionem in ea inſcriptione fundatam; ſecundum fortaſsè dixeris Romæ, ſicut ibidem vel in Italia primum, quòd Petrus excitauit.

C Atque hæc omnia eò tendunt, quò ſemel ſtatuamus B. Virginem in omni Apoſtolica prædicatione ſpeciem dediſſe dicentibus, nec ſolum in auribus vulgi domicilium famæ, ſed in foris quoque templa vendicaſſe auguſti nominis ſacraria: Eandem autem religionem Apoſtolico exemplo in alios quoque dimanaſſe, illis ipſis temporibus, conſtans eſt piorum, ſi monumenta ſcripta deſint, traditio, [g] Maternus ſanè ille à morte mirabiliter ad vitam reuocatus, idemq; diſcipulus Petri ex primis, poſt ſpiritum ſecundò acceptum, eam apud Tungaros Deiparæ ædem conſecrauit, quam inter Alpes primam veteres Eccleſiarum teſtantur annales, quidni enim id honoris haberet Dei Matri, ſi etiam magiſtrum ſuum
D templo apud Germanos honeſtauit, non ſecùs ac apud Alexandriam Marcus, apud Gallos Sauinianus, quod etiam [h] Epheſij præſtiterunt Ioanni adhuc in viuis agenti, plurimi tamen, Diuæ Virginis honoribus obſequentes. Sed præclaro planè exemplo, nec tam fęmineo, quàm Apoſtolico pectore [i] Martha Chriſti in terris hoſpes, eidem, Virginiq; Matri ſingula apud Maſſilienſes templa excitauit, vt quos in terris tecto non ſemel exceperat, eorundem religionem templis quoque includeret. Narrant eas ædes dedicatas fuiſſe decimoſexto Kal. Ianuarij, præſentibus tum Epiſcopis Maximo Aquenſi, & Trophimo Arelatenſi, Eutropioq;
E Santonenſi, qui & primi Gallicanam vineam excoluerunt.

a Lib. 11. Geograph.
b Anton. Beut. Ioan. Vaſæus in Chron. rer. Hiſp.
c L. 5. c. 23.
d Dauid. Chytræus in 2. l. Herodoti, & in orat. de Stat. Eccl.
e Palladius in Lauſan. Sozom. l. 5. c. 21. Nice. lib. 10. c. 1.
f Cap. 19.
g Caniſ. lib. 5. c. 14.
h Abdias de vita Ioann. Apoſt.
i Vincen. in ſpecul. hiſt. lib. 8. c. 92.

Constat igitur in ipsis fidei nascentis exordijs cum Christi nomine, A nomen quoque MARIÆ in Ecclesiam fuisse ingressum, idq; non nuda duntaxat vocis appellatione, sed mysteriorum fidei pernecessaria explicatione, quò proinde Paulo in primis, prædicatori gētium, minimè committendum fuerit, præterire quod è re foret ad Regnum Religionis fundandum, ac propagandum, idq; cùm maximè rogatus fuisset ad Virginitatem MARIÆ prædicandam, & idoneum animorum solum, iam diuina quodammodo manu præuersatum, inuenisset ad Euangelij semen cum fœnore suscipiendum. Et quamuis ab ea prædicatione fortassè non continuò templa quoque, & Aræ surrexerint apud Messanenses, (qua de re suo loco videndū erit,) non inde conficitur, Paulum illis nunquam B visum auditumuè, vel ex eo nihilo magis profecisse in virtutibus heroicis, sed duntaxat iniuria temporum indemnes voti publicis sacris supersedisse, quòd maximè Nerone furente, vix alicubi prouinciarum haud longè ab Vrbe, religio spirare liberiùs posset, tametsi multorum animis altiùs insedisset; id quod Messanensibus, vel præcipuè cautum esse debuit, qui multo tempore Romanos Quæstores singularius experti, voluntatem quoque nomini Romano peculiariter obstrictā circumferebant. Quamquam vero simile sit, Apostolos etiam, non vbicunque prædicassent, illicò templis extruendis animum intendisse, sed vbi vel sedem ipsi fixissent, vel diutiùs docendo inhæsissent, vel denique vbi res & tempus tulissent. C Ceterùm illos prædicationi, prouincijsq; obeundis occupatos, hanc quoque curam, vt olim ministrationem mensæ, alijs demandasse, qui probare velit, nimis sit otiosus.

Mihi verò quod vlteriùs ad celebrandum Mariæ nomen huc spectat, vt Apostolorum nemo quisquam muneri sacrificandi videtur fuisse eximius, eòq; Dei Matris è religione commendandæ non insuetus: ita planè laxatis in Euangelij sonum pectoribus, nemo vnus, qui oportunam Virginis prædicationem ab instituto dimoueret: quando non euoluto Mariæ Deum enixæ mysterio, nec salutis argumentum rectè per omnia tractari poterat, nec suprema Domini mandātis voluntas. [a] *Prædicate Euangelium omni creaturæ* debito fini mancipari. D Quin verò symbolica illa Senatus Apostolici formula, *Conceptus de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine*, fortuitam magis quàm necessariam animi præceptionem habuerit oportet, ac otiosè verbosi extiterint Euangelistæ, Matthæus & Lucas, quando per tot velut mysteriorum ambages, ad Mariam describendam, Euangelici textus initia susceperunt; denique mulieris illius ad sepeliendum Dominum vnguenta fundentis, memoriam extulerint Apostolici prædicatores. *Vbicunque prædicatum fuerit* [b] *Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius*; E

a Mar. 16.

b Mar. 14.

Virginis

A Virginis verò nomen, virtute altissimi obumbrante, ad generandum in
carne Dei filium, in salutem vniuersorum vterum aptantis, obliuione
sopiuerint? Quis ista sapiens in animum ducat?

Iam verò, vocabulum mulieris, B. Virgini à Paulo probrò datum qui
fingat, næ non solùm Angelo qui MARIAM. benedictam inter mulie-
res adsalutauit, verùm etiam, multoq; maximè Christo imponat, & cum
Luthero, [a] Oecolampadio, [b] Melanchtone [c] alijsq; superioris præser-
tim seculi Hæreticis apprimè consentiat, ac perinde etiam quod Ioannes
dixit, Verbum caro factum est, ad calumniam apponat. Ceterùm ad-
uertere debet eiusmodi, ex vsu Scripturæ commune id sexus esse vocabu-
B lum, neque minùs ad Virginem, quàm ad nuptam ac deflotatam perti-
nere. Probat id [d] Augustinus ex [e] Moysis testimonio & Hebraicæ lin-
guæ proprietate. Probat etiam Origenes [f] ex vulgari vsu loquendi *si rectè*
(*inquit*) *dicitur vir ille pro sola temporis ætate, qui nullius admixtionem fœmina*
nouerit quomodo non eadem consequentia etiam Virgo, quæ intemerata perman-
sit, pro sola ætatis maturitate mulier nominetur? In quem etiam sensum illud
Christi in nuptijs Canæ ad Matrem. *Quid mihi, & tibi est mulier*, ita ac
commodat [g] Gaudentius, vt Mariam vocari velit mulierem, *veritate*
sexus non detrimento integritatis, quoniam diuino partu sic cœperit esse Mater,
vt Virgo sacratior permaneret. Quamquam fortasse dicere liceat mulie-
C rem dictam, ne non verè mater quibusdam putaretur, cùm non defuturi
erant, qui Virginem non propriè peperisse [h] dicturi essent, Christumq;
cum Manichæis [i] phantasma credituri, vel certè cum [K] Valentinianis,
nihil ex ea corporis assumpsisse, sed cælo delapsum per eam, velut lati-
cem per fistulam transiuisse.

Sed enim cùm bis duntaxat in Euangelio MARIA Virgo, mulier à
Christo dicatur, octies verò post partum Mater IESV ab alijs appelle-
tur, vt etiam [l] Metaphrastes adnotauit, id singulari mysterio vacare cre-
dendum non est. Et meo quidem sensu si abundare licet, mulierem
primùm vocauit Christus Matrem Virginem, quando eius rogatu ini-
D tium signorum fecit, iterumq, cùm pendens in Cruce miraculis finem
facturus erat, vt ostenderet miraculorum maximum, quod est salus hu-
mani generis, quam ipse in Cruce peregit, ex ista muliere cœpisse, in ea-
demq; fuisse consummatũ, quando sicut Germanus [m] Patriarcha perorat,
Nullus est qui saluus fiat, vel cui misereatur gratia nisi per ipsam; [n] *quæ est re-*
demptio captiuorum, & omnium salus, vniuersi terrarũ Orbis conciliatrix: [o] *per*
quam, cùm qua, & in qua tantùm, restauratio Angelorum, & redemptio homi-
num decernitur, vt sicut sine Deo nihil factum est, ita sine illa nihil sit refectum;
vtpotè, [p] *quæ est vitæ suppeditatrix, vita viuentium, causa vitæ,* denique (vt
E semel dicam) [q] *per quam omnia facta sunt, vndè & mundi salus dicta est.*

a In cap. 4. ep ad Gal.
b In cap. 2. Ioan.
c In annot. circa Euãg. Ioan. cap. 2 Mar. 7.
d De fide centur. Manich. c. 22. & de Verbis Domini serm. 63.
e Genes. 3.
f In Leuit. homil. 8.
g Trac 2. de lect. Euãg.
h Gotfred. quę l. 7. q 6.
i V. Aug de hęresi. c. 51. & lib. 1. cõtra Iul.
K Bern. Luzenb. in Catal. hæret.
l In orat. de vita, & dorm. Dei.
m Ger. ser. de Zona Domini.
n Ephrem. in orat. de Virg.
o Pet Dam serm. de Annunc.
p And Cret. serm. de Assumpt.
q Ric. vic. c. 26. in cãt.

Quò proinde illa Christi diuinitatis plena responsio, an interrogatio, A *Quid tibi, & mihi est mulier*, haud forsitan peregrina explicatione hoc quodammodò sensu efferri queat; Quid tibi & mihi in reparanda hominum salute non commune ò mulier! quasi admirantis, & ad voluntatem tantæ Matris, spontè inclinantis Dei hominis exprimat affectum, qui proindè facere iure non possit, quin ea petente vel saltem indicante, tardas horarum moras, præcoci obsequio flecteret ad vsum miraculi, quidni enim in carne existens, Matris conniueret caritati, qui in cælis regnans ad vocem serui diem extendit, Solis cursu in medio Cæli refrænato?

Iterum verò iam peracturus in Cruce operum extremum, quid aliud

a Ioan. 19. voluit suprema illa velut contestantis voce [a] *Mulier ecce filius tuus*, quàm B vt in figura eius quem diligebat, vniuersum hominum genus Matri in terris, ipso in cælis acturo, commendaret? vt proindè quàm rectissimè

b Canis. lib. 4. de Deip. c. 26. sentire videantur, [b] qui præcipuum Marianæ laudis, & priuilegij esse volunt, nunquam à Filio nisi vocabulo mulieris appellatum, idq; præstantius longè esse putent, quàm si titulo Virginis (quippè quod apud Iudæos eo tempore non expediebat,) fuisset insignita. Quemadmodum enim Christus inter viros primatum tenet, ac viri nomen maximè promeretur: sic MARIA inter mulieres omnes principatum vendicans, mulieris nomine iure meritò nuncupatur, quippè quæ sit perrara illa, imò & vnica mulierum, quam Salomon ardenti in Spiritu desiderio C

c Prou. 3. inquirebat cùm dixit: [c] *Mulierem fortem quis inueniet procul & de vltimis finibus*, hoc est ex abysso sapientiæ diuinæ *precium eius*. Fortem scilicet, quæ quemadmodum secundus Adam primo, ita mulieri primæ, à qua peccati omnis initium & quasi scaturigo malorum defluxit, opponeretur; neque solùm sed quæ contrito capite serpentis, certum antidotum ægris, adeòq; perditis mortalibus esset, eademq; foret gratiæ, & æternæ salutis principium, ex qua proindè Muliere Paulus, Summi post Deum honoris causa dixit, *factum esse Deum, factamq; sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret*, cui denique, cùm vt dicebam, octies in Euangelio Matris nomen imponatur, data est omnis virtutum plenitudo, per quam in octo D

d Germ. de Zona Virg. beatitudinibus, non solùm simillima filio esset, verùm [d] etiam *quæ post filium curam humani generis habitura*, homines per eosdem gradus ad Iesum perduceret. Itaq; Paulus, solo vocabulo mulieris, ex qua factum esse Deum pronunciauit, vniuersa dispensatæ salutis mysteria, si plusquã acroamaticè conclusit, vniuersis tamen, vndè latius effluentem in secula Deiparæ prædicationem haurirent, velut digito fontem intendit, maximas ipse virtutes aliquando prolixius explicandas artificiosè designauit, quid dicam? in edisserenda magna Dei Matre, quòd hoc potissimùm ad Euangelium referret, vel neruos omnes prædicationis attemperauit. E

Hoc

A Hoc cum de Paulo sentio, de ceteris quoque Apostolis acceptum volo, vt vel hoc loco mihi liceat illud Chrysostomi vsurpare. *Cum Paulum dico, non hunc solùm dico, sed Petrum & Iacobum & Ioannem, & vniuersum Chorum Apostolorum, vt enim in vna lyra varij nerui sunt in fidibus, vnus tamen concentus est, sic in Choro Apostolorum variæ personæ, sed vna doctrina, siquidem vnus est artifex Spiritus sanctus, qui illorum mentes excitabat.*

CVR PAVLVS APVD MESSANENSES De Virginitate Mariæ præcipuè prædicauerit.

B

CAPVT TERTIVM.

SEMPER quidem prædicato Christo, Mariam quoq; Virginem ab Apostolis prædicatam fuisse, nisi fallor, satis hactenus ostensum est; neque tamen arbitrandum, nihil superfuisse prædicationi ex ea meritorum copia, quæ Virgini in Thesauro diuinitatis, vt cum Damiano [a] loquar, exaggerata seruabatur; sed ea duntaxat in vsum concionum venisse, quæ ad euoluendum præcipuè Christum, pro tempore ac more gentium essent apposita. C Ea verò necessariam de Virginitate MARIÆ disputationem postulabant, quæ filium Dei non ex consuetudine humana, in carne genitum, sed Spiritu sancto in Virginis vtero nauante, prodijsse in communem lucis vsuram adstruerent. Nihil quippè adeò diuulgatum erat, vel apud Hebręos ex pronunciato Isaiæ, vel apud Gentes Orbis terrarum, ex oraculo Sibyllarum, quàm Virginem concepturam, & Filium parituram. [b] *Qui vnus ferre salutem lapsis ritè posset*, neque tamen ægriùs aliquid humano cogitatu tenebatur, quemadmodum alia ex illis canebat. [c] *Virginea conceptus ab aluo, Prodibit sine contactu maris, omnia vincit. Hoc naturæ opera.* Et iterum alia. [d] *Puer indè creatus, Virgineo partu, mira* D *est mortalibus hæc res.* Quo factum, vt pleriq; mysterium vel cum risu acciperent, vel absque fide suspicerent; pauci argutiores, errore quodam religioso ad sua sacra, Deorumq; figmenta apponerent, in superstitiosa pietate, veritatem quam nesciebant adumbrantes. Satis vulgatum [e] est priscos illos Argonautas, post captam principe Iasone Cyzicum, celeberrimam ea tempestate Vrbem, templum in primis [f] magnificum, idemq; in arce Atheniensi primum excitasse, rogantesq; Apollinem cui consecratum oporteret, responsum tulisse. [g] *Virgini simplici, nominis MARIAE, in qua Verbum Dei ab interitu alienum, conceptum foret*, tantiq; E id oraculi fecisse posteros, vt passim ad fores marmoribus ære incisis pro-

stare

a Serm. de Annunciat.

b Sibylla Persica.

c Sibylla Delphica.

d Sibylla Erythræa.

e Cedrenus in Hist.

f Plin. l. 36. cap. 1.

g Metaphr. in vita Procopij mart. to. 4. Surij.

stare vellent, neque tamen in media luce rectè aciem direxisse, Rheæ **A** Deorum, imò Dęmoniorum matri, quam etiam ipsi designâuerant Argonautæ, honorem habentes. Manauit hic error consequentibus seculis, manauit & tenuis quædam suspicio veri, sed tantùm curiosos egit disputatores, vel pertinaces oppugnatores: vt non immeritò pleriq; Scriptorum censuerint, Ethnicis, sicut impossibile, sic incredibile semper visum esse, quicquid de partu Virginis vel legerent, vel audirent. Legerant enimuerò vaticinia Sibyllarum, legerant gesta Argonautarum; audiuerant & viderant multi statuam Romuli palatio cum hac inscriptione impositam. [a] *Non cadet donec Virgo pariat*, cecidisse aliquando; nempè quo tempore, ac cùm primùm Virgo MARIA Emmanuelem enixa est, id **B** tamen sanctiore cassi lumine perquirere negligebāt. [b] Audiuerant præterea Romulum Vrbis conditorem constructa regia domo, cuius parietes semiruti licet, multis post seculis visebantur, quasi de firmitate operis confisum, in hanc vocem erupisse: *Certum & immobiliter fixum, quia nisi Virgo pepererit, domus ista non corruet*: cecidisse verò qua nocte Saluator ex Virginali aluo processit. Et nihilominus receptum mansit vulgatum illud. *Cum Virgo pepererit*; ad rem scilicet designandam, quæ nullo vnquam tempore fieri posse crederetur.

[a] Martin. Polon. li. 4. Chron.
[b] Pet. Dam. lib. 2. ep. 17.

Hinc factum, vt non modò palmaris esset Apostolis, Apostolicisq; discipulis prædicatio Virginitatis MARIÆ, sed quò operiosior, hoc magis contentas posceret disceptationes, quemadmodum fidem faciunt ea, **C** quæ superiore capite de Andrea ex Abdia recitauimus, quod tamen haud magnoperè mirandũ videri debet apud Gentes, quando vel ad faciliora perspicienda, nictantes mentis oculos circumferebant. Certè Paulo apud [c] Athenienses prædicante, *cùm audissent Resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt, Audiemus te de hoc iterum* vt indè facto silentio Paulus exiret de medio eorum; Et tamen maiores eorum à [d] Platone pridem didicerant. *Opificem mundi dixisse quibusdam Dijs Deorum, quòd immortales quidem non sint, neque incorruptibiles omninò, neque corrumpendi ipso volente; prætereà Heroum quendam, qui in Armenia* **D** *morte occubuerat, reuixisse. Videbatur enim* (vt inquit [e] Cyrillus) *& ipsi, hoc est Platoni, sermonem de Resurrectione mortuorum, vtpotè verum & bene habentem admittendum, & quòd is qui ab initio produxit hominem ex nihilo, etiam refecturus sit facilè eum, qui solutionem moriendo passus sit*. Ægrè à Paulo accipiebant. *Deum esse qui fecisset mundum & omnia quæ in eo sunt, caliq; & terræ esse Dominum*. Et tamen hoc ipsum ex [f] Platone audire consueuerant, *Deum scilicet ipsum omnium rerum esse causam circa quem sunt omnia, & illius causa omnia*, per quem & iurare ipse Plato voluit discipulos, eundemq; si rectè philosophati fuissent intelligere. Non sustinebant Paulum **E** prædi-

[c] Act. 17.
[d] Lib. x de Rep.
[e] Cyril. Alexand. lib. 7. contra Iul. Clem. Alex l. 5. Strom.
[f] In ep. ad Erastum & Coriscum.

A prædicantem, *Deum cæli, & terræ Dominus cùm sit, non manu factis templis habitare, nec manibus humanis coli*. Et tamen Sophoclem apud Hecatæum multis cecinisse nouerant. *In veritate est vnus, est vnus Deus, Cælumq; terramq; spatiosam is condidit, Ponti trucesq; fluctus, vimq; flaminum. Sed certè multi aberrantes mortalium, Nos posuimus malorum pro solatio, Imagines Deum factas ex lapidibus; Ex ære, vel auro, vel ebore typis, Iisq; immolantes & celebrantes dies festos, pios, pieq; agere nos credimus*. Adhuc verò haud æquo ferebant animo à Paulo moneri *quærere Deum si fortè attrectent eum, quamuis non longè sit ab vnoquoque nostrum*. Et tamen eius doctrinæ testem habebant Aratum, longè ante sibi probatum, quàm à Paulo pro re

B nata laudaretur: habebant & Ciuem suum Xenophontem in hac verba effluentem. *Qui omnia concutit & facit quiescere, manifestus quidem est, vt qui sit magnus & potens, quali autem sit forma præditus, non apparet*. Nempè quem oculis videre non possent, si tamen rectè, vt dicebat Plato, philosophati fuissent, intellexissent. Sed prætereà infensum sibi videbantur habere Paulum, quòd diceret. *Non debemus æstimare auro aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis Diuinum esse simile*; & tamen id erroris ac dementiæ dudum eis probrò verterat Sophocles, vt vidimus, & dedocuerat etiam errantes, Antisthenes ille Socraticus, cùm diceret, *Deum nulli esse similem, quoniam nemo eum potest discere ex similitudine & imagine*. Denique

C exulceratis propemodùm animis reijciebant, quòd adstrueret Paulus *Deum statuisse diem, in quo iudicaturus esset Orbem, in æquitate in viro in quo statuit*. Et tamen nihil frequentiùs vel Poëtis vel Philosophis [a] audierant, *Quàm mortem non esse à toto liberationem, quia non ab ijs, quæ deinceps sequuntur*, [b] *Quòd tempore item resplenderent facta in æthere illustrata*. [c] *Quòd laborem, qui perpetitur, deberi huic laboris natum gloriam, quia maiori morti maiores partes obtingunt*. Quæ omnia non resurrectionem duntaxar mortuorum, quæ immortalitatis animorũ est comes, verùm etiam iudicium, & iudicantis æquitatem, ita luculenter adstruunt, vt nihil propiùs ad meridiem videatur accedere: & alioqui esset, quemadmodum [d] Theano

D Pythagorica Atheniensibus, imò Gentium Orbi haud ignota protulerat. *Reuera pulchris vita conuiuium, ijs qui se sceleratè gesserunt, deindè moriuntur, si non esset anima immortalis, mors esset lucrum*.

a Plato in Phædone.
b Pindar.
c Æschyl.
d Clemēt. Alex. lib. 4. Strom.

Hæc & id genus permulta cùm agitarent Apostoli, tametsi Gentilibus ipsis, casu an Diuino consilio multò ante explorata, eòq; saltem extra stuporem posita, nihilominus adeò vinctos tenebant caligantium animos, vt non facilè laxarentur in sensum veritatis; quid mirum si Virginitas Matris, nullo vnquam vsurpata exemplo, verbis duntaxat, nec adeò euolutis inducta in opinionem, infensas teneret gentium aures, mentesq;

E ad capiendum impeditas?

At

At enim in Gentibus à luce remotis id quispiam iure tolerandum A putet, si qui Christo aliquando nomen dederunt, eosdem abiuratis sacris in priorem abijsse insaniam consideret. Certè Iulianus Apostata Imperij ac Fidei macula, ex præcipuis videri potest, qui non solùm aperto Marte, sed virulento etiam calamo Virginitatem MARIÆ sit insectatus, cuius tamen amentiam, doctissimis libris inter alios repressit Cyrillus Alexandrinus, vir Sanctissimus, ac præsertim circa mysterium [a] Incarnationis à Deo doctus, neque tamen eo profligato pugnã posteris ademit; quippè circa ea tẽpora extitit etiam [b] Iouinianus planè peruersus ex Monacho Hæreticus, qui cùm multis Deo sacratis Virginibus nuptias persuaderet, teterrimum etiam hunc proseminauit errorem, vt Mariam in partu Virginitatis detrimentum fecisse blateraret, habuitq; tum nefarij sceleris B discipulos, siuè socios non paucos, nouæ hæresis, & blasphemiæ, vt [c] Siricius loquitur accentores, hodie verò plures innouatores, ac Iouiniani ex inferis excitati discipulos, quos tamen cum Magistro suo non sublimis quædam ac tortuosa speculatio, sed crassa transuersum agit ignorantia, vt quod carnis iudicio viuentes cogitant, indomita iaculentur lingua, fieri scilicet non posse, vt sine aperto matris vtero, tanta moles, totq; mensium fętus egrederetur. Extitit prætereà Heluidius, (nisi ante ipsum Apollinarius quidam, si ex [d] Origene & [e] Hilario rectè deprehendimus) eò solùm melior Ebionitis, Iudæis, & Iouinianistis, quòd Ma- C riam in conceptu, & partu Virginem agnouit, ceterà turbulentus, & ad serendos errores spontè sua procliuis, sed à paucis literis paratior; quippè qui nescio an maiore inscitia quàm dementia, eandem Virginem post partum, viri admisisse congressum, ac Sacratæ Virginitatis florem elisisse deblaterauit. Restitit egregiè eluuioni, quæ in Hispaniam post annos inundauerat, Hildephonsus Toletanus pro singulari in Mariam studio, ac amore, idq; ibi tum magna cum laude præstitit, quò retenta hæresis, ac velut in proprio alueo restincta, vltrò sese non effunderet. Alibi tamen haud paucos pridem abripuerat dogmatis insolentia, præsertim cùm è Scripturæ locis fraus multiplex ad errorem tegendum obtenderetur. Itaq; illa tunc Epiphanij ac Hieronymi seculo nata disputatio, An D Mater Dei post partum Virgo permanserit, omniq; viri suspicione liberanda sit, consequentibus etiam ætatibus locum habuit, nunquam ita sopitis Heluidij cineribus, quin interdum contradicendi libidine, pectora quorundam recalescerent; id quod non sine dolore, præterito seculo pij omnes spectarunt, quando ne quid noui deesset ad impietatem, iterum multi canes (vt cum [f] Siricio loquar) *Ecclesiæ mysterium latratibus fatigauerunt*, eòq; molestiùs, quòd nonnullis alioqui bonæ mentis viris suspicionem ingenerarent, minimè lædi Christianam pietatem, si MARIA E post

a Bellar. de Script. Eccl. in Cyrill.
b Aug. l. 3. de pec. mor & rem. c. 7.
c Epist. 2. aduers. Iouinian.
d Homil. 7. in Luc.
e In 1. cap. Matth.
f In ep. cõtra Iouin.

A post Christum editum, cui duntaxat edendo Sacrum Virginitate exhibuerat vterum, mariti consuetudinem admisisse crederetur, aduocato in eam causam patrono [a] Magno Basilio, qui postquam de Iosepho dixisset: *Non cognouit eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hoc verò* (inquit) *nunc suspicionem generat, ne forsan posteaquam puritate sua generationi Diuinæ, per Spiritum sanctum administrata seruiuit, tum demum nuptialia opera Viro Mariæ non negauerit. Nos verò, licet nihil hoc doctrinæ pietatis officeret, nam donec dispensabatur Christi generatio, necessaria erat Virginitas, quid verò postea sit factum ad mysterij huius doctrinam non anxiè coniungendum est, veruntamen ne hoc eorum qui Christum amant ferre cogantur aures, quod genitrix Dei*
B *aliquando desierit esse Virgo, has rationes sufficere putamus*. Hæc Basilius, qui deindè multis decertat pro Virginitate nunquam delibata Mariæ, quò fit, vt ex eius dictis non magis contrarium colligi queat, quàm si ex eo quis arguat Solem non inseruire ad videndum, nec illustrare omnia, quia cęcutit qui aciem in ipsum Orbem intendat, aut etiã vt Xenophon ait *priuatur oculis*. Neque enim eò detorquenda sunt Basilij verba, quasi non seruata Mariæ Virginitas, pietati christianę haud quaquam officiat, cùm (vt inquit [b] Augustinus,) *firma fide credendum sit, nec blasphemiæ Heluidij acquiescendum*, Mariam videlicet perpetui floris Virginei honore lætatam; sed duntaxat miraculosæ conceptioni, & natiuitati Christi ape-
C rientis vterum matris, vt loquitur [c] Epiphanius, non esse [d] directè, ac quod dici solet, è diametro pugnantem errorem illum, tametsi aliunde reuera Fidei contrarius sit, Ecclesiæq; traditioni, vt proindè sicut verum non est Solem obesse videnti, tametsi hebetet aciem illum exaduerso intuentis, ita falsum sit ex Basilij sententia, non offendi pietatem, Mariam perpetuò Virginem inficiando, quantumuis id mysterio conceptionis, & partus diuini in dicto sensu non aduersetur. Ceterùm de mente Basilij luculentum edunt testimonium, rationes eæ quibus cauet piorum auribus, ipse maximè pius, in eamq; demum concedit sententiam, vt argumentis suis à traditione petat fidem. *Quod autem* (inquit) *Maria perpetuò*
D *Virgo remanserit, etiam Zachariæ declarat historia quædam, quæ ex traditione ad nos vsque peruenit, Zacharias enim MARIAM post Domini Conceptionem, in Virginum loco constituens, à Iudæis inter templum & altare interfectus est: à populo namq; accusatus, quòd rem prodigiosam & inauditam prædicaret, Virginem videlicet parientem citra Virginitatis corruptionem*. Hæc ille. Non quæro hoc loco de veritate [e] historiæ, solùm de mente Basilij ago.

At quorsum hæc tàm multis exaggerata, nisi vt ostendamus, quàm variis cuniculis & itineribus antiquus ille serpens prorepserit, eòq; semper contenderit, quò Virginitatem MARIÆ, quæ caput eius contriuit,
E

[a] Homil. de human. Xpi generat.

[b] Lib. de Eccl. dogm. cap. 69.

[c] Hæres. 78. circa fin.

[d] Suarius tom. 2. in 3. par. disp. 1. sect. 3.

[e] Origen. homil. 26. in Matth.

etiam post editum Christum macula resperegeret, eiusdemq; Virginitatis A
diuitias quemadmodum loquitur.[a] Ambrosius imminueret, ratus haud dubiè, se multum de honore Christi filij detracturum, si matris pudicitiam in altera Eua, suspectam reddere, vel vllo saltem falsi dogmatis puluere aspergere & inquinare posset. Quò proinde palàm quoque fit, Apostolis, sicut pernecessariam, ita perarduam fuisse prædicationem Virginitatis MARIÆ filium in carne generantis; operis verè admirandi verèq; suspiciendi, quod (vt rectè [b] Damianus) *miracula cuncta præcellit*, de quo etiam, Leone [c] teste, sicut de diuina generatione suo modo Propheticum illud dici queat, [d] Generationem eius quis enarrabit, *neque enim* [e] *Ambrosio alijsq; Patribus sola admirabilis ex Patre generatio Christi,* B
sed etiam admirabilis generatio ipsius ex Virgine.

a De inst. Virg. c. 13.

b In vita Dom Lor.

c Leo. ser. 9 de Natiuit. Domini.

d Isaiæ 53.

e Lib 1. de Fide cap 1. Aug. ser. 8. & 9. in Nat. Dom. Max. hom. 1. in Nat. Dom.

Sed enim Messanenses haud scio qua indole, ad noua sublimiaq; vestiganda propensiores; Christi præterea, MARIÆ, ipsius Pauli, rerumq; mirabilium, quæ passim ex Iudæa perferebantur, tempestiuo nuntio permoti, gestiebant audire Paulum, occasione præsertim nauigationis Romanæ ceteroquin prætereuntem, qua qua tandem mente essent ad prædicationem in intima animorum admittendam, vt enim admitterent, eius erat facere; [f] *qui in inclinandis cordibus, quò voluerit, habet omnipotentissimam potestatem.*

f Aug. de corr. & gr. cap. 14.

C

QVALIS FVERIT IN GENERE PRAEDICATIO Pauli apud Messanenses.

CAPVT QVARTVM.

DVAS in plerisq; manuscriptis inuenio Paulum habuisse Messanæ conciones, tametsi varient ceteri Scriptores de ordine, & subiecto prędicationis. Quin verò Alphonsus Villegas vt vidimus [g] initio, de solo mysterio Incarnationis videtur velle verba fecisse D
Paulum, eiusdemq; occasione crebrò duntaxat meminisse MARIÆ: Christophorus tamen de Castro ex duabus concionibus, (nisi mendum sit,) primam insinuat fuisse de Incarnatione, postremam de Virginitate MARIÆ. Manuscriptum sat vetustum, quò vsus sum, indicat priorem habitam de passione Christi Saluatoris, posteriorem de mysterio Incarnationis, vnàq; de Virginitate Matris Dei, cui consentit Ioannes [h] Maria Tarsia, videturq; id longè vero similius, & Apostolico mori consentaneum. Sic enimuerò Petrus vbi laxatis in Magnalia Dei discipulorum vocibus, diuersitatem lingua- E
rum

g Supra c. 1.

h Lib 4. de Monarch. Virg. c. 38.

A rum dum alij stuperent, alij ad ebrietatem verterent, hos primùm redarguisset, conuerso deindè sermone, [a] ab interempto per manus impiorum Christo exorsus est, sed continuò eundem à mortuis suscitatum induxit, vt omnipotentis virtutem testaretur. [b] Iterum verò quando ad portam Speciosam, claudum ex vtero matris, consolidatis basibus, ac plantis, verbo erexisset, stupentibus cunctis, & ad insolens factum confluentibus, Iesum à Patre glorificatum, eiusdemq; virtutem in ea potestate mirificè comprobauit, quem scilicet authorem [c] vitæ ipsi interfecissent, Deus verò à mortuis reuocasset; neque solùm, sed mox ad causam vnà cùm Ioanne dicendam in medio cõstitutus, in qua scilicet virtute, quoue B nomine, hominem sanum fecisset, exundans Spiritu sancto, Iesum Christum Nazarenum ingenti animo publicauit; *Quem vos (inquit) crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.* Sic etiam Paulus, primùm Saulus, vbi postquàm luce ac voce Domini elisus in terram, spirantem minarum ac cædis animum posuisset, accepto Spiritu sancto, continuò ingressus in Synagogas prædicabat Iesum, *quoniam hic est filius Dei*, neque id duntaxat, sed stupentibus illis, & exprobrantibus, quòd in Hierusalem expugnasset eos, *qui inuocabant nomen istud, & Damascum ad hoc venisset, vt vinctos illos duceret ad Principes Sacerdotum, ille multò magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci,* C *affirmans, quoniam hic est Christus.* Quin etiam (vt multa prætercam) Antiochiæ [d] Pisidiæ, *surgens in Synagoga, & manu silentium indicens*, longa oratione per retroacta mysteriorum secula Christum euoluit, eundemq; Hierosolymis nulla causa mortis inuenta interfectum, sed iterum rediuiuum extitisse, non amplius moriturum, proclamauit. At verò ne id solùm cõmune sit Apostolis, [e] Stephanus quoque plenus Spiritu sancto, repetitis Patriarcharum temporibus, aculeata oratione Christum deducens, ac demum eius mortem proditoriè à Iudæis meditatam accusans, suam quoque causam morte perorauit.

Huiusmodi porrò prædicationis causam, apud Iudæos quidem fuisse D præcipuè [f] Pœnitentiam, apud Gentiles verò assecutionem veri, vt scilicet [g] cognoscerent *Patrem solum Deum verum, & quem misit Iesum Christum*, non est cur dubitemus. Mitto quæ continuata narrat Actorum historia, quæuè aliundè addiscere licet ex rebus gestis Apostolorum, his duntaxat contentus ad coniecturam de Apostolico prædicandi more faciendam. Enimuerò hoc primùm iacto fundamento mortis Christi, quæ à recentioribus prodigijs, famæ vbiq; viam patefecerat, extemplò necessarium fuit MARIÆ nomen altiùs explicare, quò morientis in Cruce Dei, hoc est Christi in carne geniti mysterium, dilucidè magis ex E MARIA retegeretur, vt nihil verisimiliùs dici queat, quàm Paulum

a Act. 2.
b Act. 3.
c Act. 4.
d Act. 13.
e Act. c. 7.
f Act. cap. 2 & 3.
g Ioan. 17.

apud Messanēses de Incarnatione Christi, vnàq; de Virginitate MARIÆ A disputasse, quando aliàs disertè affirmare quemadmodum solitus erat, minimè potuisset. (*Quoniam hic est filius Dei, quoniam hic est Christus*) nisi ex MARIÆ nomine retectis vestigijs, iter faceret ad ardua mysteriorum.

Quamquam si Iudæos spectemus, non vnius generis fuisse prædicationem Apostolorum ad ipsos de Virgine Deipara rectè dixerimus, sed quatenus pro affectu animorum insinuari oportebat insolens nomen Virginis, ac Matris, quam vulgari conceptu ac partu, reliquis fœminis quandam, nec aliud sanctius plerique cogitabant. Sed etiam traductus de Christo rumor apud impios, quòd seductor esset, quòd euersio Moyse, B nouas leges inueheret, noua mysteria prædicaret, temperare interdum suasit à nomine MARIÆ, ne odium in Filium conceptum, acerbiùs fortasse in Matrem redundaret.

Itaq; apud obstinatos, & ad omnem veritatis sensum magis obduratos, Crucifixi duntaxat nomen, ac virtus Dei suscitantis argumento valuit; quò sic infuso velut oleo ac vino, tabes inuidiæ exederetur, ac paulatim vigore cordium ad sanitatem reparato, nomini tandem MARIÆ, ceù demulcenti vnguento locus esset, quòd alioqui vel audito Crucifixi vocabulo, cuius ipsa Mater erat, longè capitaliùs auersaretur furor impius in fœmina, eiusmodi filium generasse, qui inter latrones Concilio deputari C meruisset; adeò enim infame habebatur Crucis supplicium, vt eo damnatis vix nomen honorum superesset.

Illis porrò, quos inuidia non penitùs obcæcauerat, sed dubia quadam luce ad credendum animauerant, vel rationes accommodatæ, vel prodigiosi rerum euentus, & ob id variæ in populis animorum mutationes; in medium afferenda erant Scripturarum arcana, quibus explicatis, illa Virgo de vultu inclaresceret, quam Prophetarum oracula velatam in figuris loquebantur, ita tamen vt Virgo ipsa sui argumentum esset, quam & Sacerdotes dudum in templo, ob sublimem supra D hominum mores conuersationem venerari didicissent, & indè prodeuntem ad ædes parentum Nazarethanas, tota Iudæa tacita quadam admiratione adoraret, quippè quæ cùm paruula placuisset altissimo, processuq; temporis in Templo [a] adoleuisset, Dei scilicet Verbum aliquando altura in vtero, dubio procul in conspectu hominum posita, diuinum quippiam præ se tulisset, ac vel obiter intuentes specie sanctitatis immutare consueuisset; hinc enimuerò illa Dionysij vox plena stuporis, vbi ad contuitum Virginis augustæ corruisset. [b] *Nisi ex ratione naturali, & fide nouissem aliam Deitatem, præter hanc aliam esse non putassem.* E

a Georgius Nicomed. Homil. de oblat. Virg. in Templ.

b Dionys. Carth. in cap. 7. Dionys. de diuin. nom art. 16.

Sed

A Sed enim hæc tàm admiranda MARIÆ maiestas, non ante magis
perspecta fuit, quàm cum nato Christo ipsa velut exaduerso radiantem
diuinitatis in humanitate Filij splendorem exciperet, totiq; Orbi lumen
nouum, nouum sine macula speculum reflecteret. Vt rectè dictum ali-
quando fuerit de [a] *Fidelissimo illo in terris Magni Consilij coadiutore.* [b] *Et non* a Bernard.
cognoscebat eam, donec peperit Filium suum vnigenitum: quia sicut [c] ille ait, hô. 1. super Missus est.
Verè non cognouit ante, cuius fuerat dignitatis, quæ vnigeniti Dei facta fuerat b Matth. 1.
Mater, sed postquam peperit, tunc cognouit eam, quia speciosior, & dignior facta c Author imperfect.
fuerat, quàm totus mundus, nisi fortasse cuipiam placeat, post partum, non hom. 1. in Matth
ante cognouisse eam, liberatam scilicet (vt Astrologi [d] loquuntur) à ra- d Lyranus, Hilar. apud
B dijs Solis stellam, in quam mentis aciem prius figere ob splendorem di- Ioan. Bêce, Sorbonicũ
uinitatis in vtero clausæ non valebat, cùm animi pendens, antequam è in Matth. 1.
cælo nuntium accepisset, de dimittenda coniuge cogitabat; quidni enim
de MARIA Deo plena id liceat affirmare, quando [e] Moysis faciem e Exod. 34. 2. ad Cor. 3.
propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur, nemo poterat intueri, Deo
duntaxat exterius loquente radiantem?

Denique si quibus insuetæ iam essent aures ad Euangelium, ac (vt
Origenes [f] loquitur) promptiores habebant animos ad allegoriam, illis f Lib. 4. cõtra Cels.
demum explicanda erant mysteria, temporum vicissitudinibus dispen-
sata, cur videlicet diù multumq; exoptatus Saluator, ea mundi ætate ad-
C uenerit, qua iam lasso desiderio bonorum corda penè elanguissent, im-
piorum animi sceleribus insenuissent. Cur Rex Israel, vniuersorumq;
Dominus constitutus, Regnum temporale non obtinuit, mundum im-
perio non frenauit, exercitus non ductauit, sed è paupere Matre proge-
nitus, abiectam in plebe, & tantùm non sordidam vitam duxit, potesta-
tis omnis expers, Iudæam duntaxat paucis, ijsdemq; pannosis comitatus
obiuit, & vbiq; Doctoris potius, & nouæ cuiusdam philosophiæ prose-
minatoris, quàm Regis maiestatem, maiorumq; speciem præ se tulit,
nihil scilicet commune habens cum Ductoribus, ac Iudicibus, nihil cum
Regibus, ac Pôtificibus Iudæorum, per quos eò vsque Regium sceptrum
D in Iuda stetit, Regniq; ac Sacerdotij dignitas in pretio fuit. Cur sicut
mundum Verbo fecit, ita hominem perditum dicto non refecit, aut sicut
misit, qui seruitute Ægyptiaca populum suum eximeret, ita non desti-
nauit, qui inferni vinculis eundem exolueret; ipse sed Deum dissimu-
lans, humana carne se texit, ac velut pauidus ex insidijs rem egit, nec vno
strategemate id tandem adeptus, vt qui Regnum affectabat, in patibulo
demoreretur; quid enim si vitare non oportuit Crucem, tanto opus erat
artificio, quò vel pericula declinaret, quibus tandem obijciendus erat,
vel virtutes ostentaret mortalitate superiores, qui aliquando moriẽdum
E sibi statuisset. Matrem elegit, quæ Virgo pareret, eam tamen viro de-

spondit: de Spiritu sancto concipi voluit, Matrem tamen coniugem esse A
statuit, eandemq; ne Matrem se læta miraretur, adulterij suspicioni obiecit, mox liberatam ad profitendum nomen longiùs ire siuit, sed itinerantem à diuersorio excludi permisit; exinde parientem, sed in stabulo, cantu solatus est Angelico. *Huic tamen gaudio* (inquit [a] Chrysostomus) *periculum grande successit, cùm tota ciuitas Hierosolymorum turbaretur, ipse Rex Herodes fureret, & puerum ad necem quæreret: sed & hunc mærorem alia rursus lætitia subsecuta, videlicet apparitio stellæ, Magorum adoratio: post hanc quoque iucunditatem, iterum periculum, iterumq; formido, quærebat Herodes animam pueri, & fugere necesse erat, & in longinqua transire*. Inde reuertenti post annos, breuem voluptatem longior excepit mæstitudo, quia cùm B
regnante Archelao timeret ire in Iudæam, quasi profugus in Galilæa, hoc est, in ipsa patria latitauit. Quid multa? nulla non dies sine vicissitudine, nulla non anceps inter gaudium, & mærorem, quoad promiscuus velut aleæ ludus in vltimũ vitæ tempus extraheretur, vbi demum quem paulò ante Hierosolymorum Ciuitas penè sedibus conuulsa triumphantem inuexit, ignominiæ causa toti Orbi spectandum patibulo suffigeret: atque hoc modo gentium expectationem, piorum omniũ maximè spem excitatam, ac tot per secula promissionibus exaggeratam, multis, rarisq; signis exhibitam, tot denique admirandis, & inexploratis modis procuratam, velut fabulam, mortis orchestra proponeret. C

[a] Homil. 8. in Matth.

Atqui hæc & id genus permulta, Iudæis quidem enucleanda erant, si qui oculos mentis, non ad crepusculum duntaxat, sed ad exorientem veritatis Solem aduertere statuissent. Ceterùm gentibus humana sapientia plerunque turgidis, ac ob eam causam Euangelij prædicationem stultitiam reputantibus, radij tantùm velut exaduersis montium culminibus, Sole adhuc sub terris latente erant commostrandi. Enimuerò istis Prophetarum vaticinia de CHRISTO, ac MARIA, fabulæ videbantur aniles, & somnia delirantium, nisi quatenus cum Platonis, Orphei, Hermetis, aliorumq; vel figmentis; vel verè quidem absque animo veri dictis congruebant, nescientibus vtique multa istos ex Prophetis accepisse, D
suisq; nugis adaptasse, quæ tamen in illis ceù deridiculis calumniabantur. Quin verò Sibyllas, quòd nimis apertè loquerentur, non pauci fanaticas, ac delitas vocitabant, somnia narrare ipsi somniabant, tametsi quia eadem interdum ab Apolline Delphico responsa fuissent, suspicere tantùm cęperunt, ac potius suspicari, non etiam intelligere & amplecti valuerunt obscuram veritatem, Itaq; quemadmodum pro suo more Paulus Ethnicis, Arati [b] Astronomi, & [c] Epimenidis Cretensis testimonia opposuit, vt illos non alijs quàm domesticis telis peteret, ac superaret, Procopius item martyr Flauiano Iudici repetijt historiam Argonauta- E
rum,

[b] Actor. 17
[c] Ad Tit. 3.

A rum, [a] Delphicumq; de MARIA Virgine oraculum: denique vt alios mittam [b] Secundianus, Verianus, ac Marcellianus persecutores primùm, deinde martyres, Virgilianum de Virgine carmen ad suam imprimis salutem, proximè ad alios conuincendos conuerterunt.

a Canif. l. 1. cap. 1.
b Surius 9. August.

Sed iam Deum in terras descendisse, vt morte sua genus hominum in vitam assereret, vel illud ratione præditis inter Gentes suadere potuit, quòd cùm insigniores quasdam virtutes Deo conuenire maximè putarent, illas tamen suis etiam priscis Heroibus affingere non dubitarunt, qui quemadmodum ratiocinatur [c] Origenes, *Vel vt patriam ab hostibus liberarent, vel luem aliquam exercitum depascentem restinguerent, vel vt terræ* B *infœcunditatem auerterent, vel nauigandi difficultatem, vltrò mortem oppetiere. Est enim* (vt ipse idem ait) *ex opinione gentium non indecens ex arcanis quibusdam, & captu difficillimis rationibus, talem inesse rebus humanis naturam, vt iustus aliquis vnus, dum pro Republica se obtulerit, prauos Dæmones abigat, qui aut morbos pestiferos operentur, aut terras vitient, ac steriles reddant, & nauigationes impediant, aut alia huiusmodi fecerint.* Enimuerò, qui fidem præstare nollet dicenti Deum in carne humana, hominum gratia mortem obijsse, respondere cogeretur, vtrumne Græcas quidem suscipiat, vel Barbaras tam operosè conscriptas Historias, nec semel adstruentes, quosdam etiam extitisse, qui pro communi commodo mala patriæ imminentia, C morte sua præoccupauerunt; aut fortè cùm sint haud dubiè gesta, sicut Historiæ produt, nihil credulitatis sit ab hominibus habiturus, qui homo est creditus, quòd idcircò mortem subierit, vt Dæmonem, magnum illum Dæmoniorum Principem, qui mortaliũ animas ad terram (vt Gentes aiebant) delapsas, suæ subiecerat ditioni, expugnaret, in vincula conijceret, prædam eriperet.

c Lib. 1. cōtra Celsum.

At enim Deum alioqui immortalem, sicut nasci potuit in carne assumpta, ita mori potuisse, indubitatum erit illi, qui temporariam mortem nihil æternitati, quam Gentes asserebant, obesse potuisse cogitauerit, quando & cetera Platonici redire in pristinum statũ post certa annorum D curricula crediderunt, & ipse [d] Plato resurrectionem ex Armeni Herois in vitã reditu asseuerauit, iniquum arbitratus nulla secundùm virtutem viuentes pòst mortem præmia manere, quod tamen consequi necesse foret, si Christi mortem resurrectio comitata non fuisset, cui in vita ad virtutem gradienti, alijsq; eandem viam commonstranti, vix aliquando aliquid iucundi accidit in vita mortali. Eius verò resurrectionem, sicut & aliorum, qui ex virtute viuunt, gloriosam fuisse, & esse oportere, vel Metrodorus cæterà Epicureus censuisse videtur, dum sic [e] Menestratem alloquitur; *Memento quoniam es mortalis, & vitam accepisti terminatam,* E *anima ascendere, donec seculum, & rerum videris infinitatem, tàm quæ futura*

d Vide supra cap. 3.
e Clemen. Alex. lib. 5. Strom.

C 4 *sunt,*

sunt, quàm quæ fuerunt, quando cum beato Choro ex Platonis sententia felicem visionem, spectaculumq; contemplabimur, & beatissima (si fas est dicere) mysteria peragemus ac celebrabimus, ipsi quidem integri, & nulli malorum perpessioni obnoxij, quæ in posteriori tempore nos manserunt, integra autem, & quieta visa aspicientes, & contemplantes in luce pura puri, & nequaquam hoc obsignati, quod nunc corpus circumferentes (intellige corruptibile) *nominamus, & instar ostrei alligati*. Hæc ille. A

a Clemen. Alex. lib. 6. Strom.

Ceterùm hunc eundem in Cruce tametsi demortuum, nihilominus fuisse etiam verum Deum, si vnquam admirabilia, quæ in vita gessit ostendunt, vt locum habeat, quod aliquando quæsitus [a] ab Alexandro Gymnosophista, quomodo ex hominibus fieret Deus aliquis respondit; B *Si ea fecerit, quæ fieri non potest, vt homo faciat:* multò magis, quæ mortem eius, & quidem ignominiosam consecuta sunt ad meridianam vsque lucem declarant. Vt enim taceamus, nihil illi ad adipiscendam gloriam non fuisse in vita aduersatum, ipsum verò per ea, quæ ad ignominiam tendunt vniuersa gradum fecisse ad virtutem, sequacesq; suos anteiuisse, neque tamen quempiam mortalium tantum gloriæ tam breui consequi potuisse, idq; non præstigijs, aut tyrannide, aut fuco sectatores illiciendo effecisse: cuiusmodi est illud, quod post mortem relata ad Tiberium sententia, Romę præ admiratione trepidatum est, & de eo in diuos referendo coram Orbis Senatu disceptatum? de eo dico, quem scirent omnes morte C turpissima affectum, inter latrones numerum expleuisse; neque solùm, sed Discipulis, hanc ipsam mortem, hunc (inquam) ipsum Crucifixum, cuius nomen paulò ante infame erat, paulò post in Orbem efferentibus, quid non vbique terrarum gestum? quæ non mutationes rerum consecutæ? & tamen mors ipsa, vt turpis, & ignominiosa, satis valere poterat ad delendam gloriam anteà partam, nedum exinde comparandam; imò ad cogendos Discipulos, aliosq; non paucos, qui pro auersantium opinione circumuenti fuissent, vt iam ab errore desciscerent, & seductorem damnarent, quid dicam, vt periculo vitæ doctrinam tuerentur, pro ea multis affecti cruciatibus morerentur. D

Illa porrò vulgata de præstigijs calumnia, quibus Christus populos dementasse, ad suamq; traduxisse sectam iactabatur, pondus habere nequit apud sensatos, si cum moribus Christi, suorumq; conferatur. Præstigijs certè humilitas nec quæritur, nec occultatur, non capiuntur animi, vt aspera vitæ nullo huius vitæ lucro eligant, sed duntaxat oculi fascinantur, vt honores ambiant, ac vsque ad dementiam diuina interdum affectent, nunquam sancto fine, sed qui stipendium sceleris ferat, laudis, ac nominis deindè expers; denique præstigijs cælum ad miracula non flectitur, sed ad votum sui factoris, qui lucis & astrorum, rerumq; omnium E

natu-

A naturam in virtute sua implicauit. Ac talem fuisse Christum, qui ex vtero virginis homo Deus existens, mirabilium fuit operum patrator, quem,& nascentem stella in Oriente signauit, & denascentem in Cruce Sol atratus deplanxit.

Narrat [a] Chæremon Stoicus, *Crinitam stellam nonnunquam futuris, ac prosperis rebus præfulsisse*, cuiusmodi fuit illa, quæ nato Domino in Oriente sese Magis Christum adoraturis Ducẽ, reliquis mortalibus expectatæ diù salutis nuntium exhibuit, & admirando prorsus incessu, nec nocturni magis quàm diurni splendoris prodigio, Solis imitatrix an Magistra,spectabilis apparuit. quidni enim? si cùm is nasceretur, qui esset ad hominum
B genus noua quædam & insolentia perlaturus, astrum quoque cælis insuetum par fuerit adlucere, Ac, vt quispiam apud Origenem affirmare ausit,*nullas vnquam de Cometis extare prædictiones, vt sub huius, illiusuè Regis Imperio futurum esset, Cometen sic exoriri*; certe regiam hanc, iugis ipsis sydereis ignotam facem, quæ vt dicebamus nascenti Iesu planè suspicienda specie refulsit, longè antea Balaam Gentilis diuina quadã præsagitione renunciauit, omnemq; fingendi materiam posteris ademit, cùm dixit: [b] *Orietur Stella ex Iacob,& consurget Virga de Israel*. vt alia versio. *Incedet Stella ex Iacob,& surget sceptrum ex Israel*. vt legit [c] Origenes *Surget homo de Israel:* qua quidem recens conspecta Magi, cùm ani-
C maduertissent, neque ab inerratica cæli Sphæra prolucere, neque per volubilem agi, sed destinatò aëream recto incessu signare plagam, extemplò intellexerunt, diuinum esse argumentum, ac tandem apparuisse in terris, quem natum, ea Stella dudum prædicta prodidisset, quemque in posterum abiecto Dæmonum cultu, sibi adorari, atque auro, myrrha, ac thure, ceu Regem, hominemq; Deumq; honorari conuenisset.

At enim si in Magis, Ecclesiæ (quemadmodum Chrysostomus [d] loquitur) *progenitoribus*, exploratum quoque reliquis gentibus fuit ab ea
D stella Dei hominis argumentum: quo loco habebitur defectus ille Solis, Orbi terrarum horrentibus die medio tenebris affusus, qui non iam homines, sed res sensus expertes exciuit, naturæ ordinem rebus interitum minantibus inuertit? Prædixerat hoc Hieremias [e] illis verbis: *Occubuit Sol,cùm adhuc media dies esset*. Et Amos: [f] *Occumbet Sol meridie,& contenebrabitur super terram lux*. Præsenserat & illa Sibyllarum, [g] quæ dixit. *Scindetur Templi velum, mediumqs diei, Nox tenebrosa tribus premet admirabilis horis*. Sed necesse non fuerit tam remotos rogare testes, ipso terrarum Orbe illo ipso tempore, cùm Filius Dei moribundus penderet adstipulante: quando in attestationem diuinæ maiestatis, obfirmatis licet,
E impietate crucifigentium animis,vnam omnia elementa sententiam prole-

tule-

a In lib. de Cometis. Orig.lib.1. cõtra Celsum.

b Num. 24.

c L. 1 contra Cels.

d Homil. 8. in Matth.

e Cap. 15.

f Cap. 8.

g L. 8. Can.

tulerunt. Quo etiam argumento luculentum aduersus gentes ediderunt A testimonium, qui consequentibus temporibus Christi causam dixerunt, & inter alios Lucianus [a] sectator Christi eximius. *Perquirite* (inquit ad Gentes) *in Annalibus vestris, & inuenietis temporibus Pilati fugato Sole interruptum tenebris diem.* Tertullianus item illi tempestati vicinior, non ex Euangelio, sed ex ipsis Gentium scriptis argumenta in ipsos intorquet, cùm ait. [b] *Eodem quidem momento dies medium Orbem signante Sole subducta est, deliquium vtique putauerunt, qui id supra Christum prædicatum nesciuerunt.* Adhuc verò Origenes [c] medius inter istos, sed antiquiori vsus Phlegontis patrocinio, Celsum Epicureum, Christianiq; nominis hostem infensissimum ita conuincit, vt luce media cæcutientem arguat, à ratione B depellat.

a In Act. 5. sui mart.

b In Apol.

c Lib. 2. cōtra Cels.

Denique si res ad testes trahenda exceptione maiores, qui oculis viderunt, vnus inter omnes abundè numerum explebit Dionysius Areopagita, idemq; Gentilis, ac tum humana scientia præcellens, cui etiam illa Solis defectio è tenebris gentilitatis accessionem fecit ad lucem, Paulo deinde Athenis caliginem detergente, & veri Solis radijs ad intima cordis viam aperiente. Quid verò ipse Dionysius erectus ad id spectaculi tunc cogitarit, scriptum deinde reliquit Polycarpo, sibi tempore ac moribus coniuncto, vbi mentionem inducens Apollophanis Philosophi [d] ad quem epistolam direxerat, inter alia; *Tu* (inquit) *penè mihi coæuus, &* C *ego quinque & viginti ferè annorum tempus euoluens, vnà morantes constiteramus, cùm feria quadam sexta, & hora etiam penè sexta Sol horribilibus est subitò obsitus tenebris, luna ipsum intercurrente; quia non Deus, sed creatura Dei in ipsius veræ lucis occubitu lucere non potuit.* Et paulò post. *Offusi tenebris ipsi eramus, Orbem Solis vndequaque, & ex æquo occupante caligine, & posteaquam repurgatio, restitutioq; facta est, Luna ad Solis diametrum conuersa aufugit. Et tunc quoque regulam Philippi Aridæi assumpsimus, cumq; reperissemus (quod erat notissimum) eo tempore Solem eclipsis molestias, laboresq; minimè perpeti debuisse, ac nihilominus Lunam ab Oriente Solarem splendorem pullis, nigrantibusq; velis obduxisse, cùm soleat ex occidua parte Solem ingredi. Tunc* D *autem opifices lucis thesauros, caliginibus, quas ipsa genuerat, ad occiduos vsque Solis fines peruagata (vt ipsi putauimus) occultauit, cùm tamen & Luna id tempus deesset, neque coitus tempus vicinum esse cognosceretur.* Subdit tandem versus finem; *Adnotatum diligenter feriæ diem, & annuntiationi, quam Sacer Paulus nostris attentis auribus infudit, consentientibus signis conspirare, & concordari expertus, manus veritati dedi, & falsitatis nexibus sum absolutus.* Hæc Dionysius.

d Epist. 11. ad Appoll. ex vers. Ambros. Cam.

Non facit autem ad institutum hoc loco, vtrum ea defectio diem toti Orbi ademerit, quamquam nec contrarium ex [e] Origenis, [f] Ambrosij E alio-

e Tract. 35. in Matth.

f Lib. 10. in Lucam.

A aliorumq; sententia facilè quis adstruxerit, aut si Historijs arguendum est, ex eo, quòd Caius Oppius Centurio Christi mortem, & Eclipsim admirabilem primus omnium Hispanis Genti suæ cum audientium stupore narrasse feratur à nonnullis, cùm id referri queat, non quasi antea latuisset Hispanos, sed ad peculiarem defectionis causam, ac modum, aliaq; inducta, quæ miraculum apud audientes augebant, quemadmodùm idem fieri potuisse, imò & fuisse apud Messanenses, multis vltrò citròq; commeantibus antequam Paulus aduenisset, minimè videtur dubitandum. Sed super hac re alio loco.

Quòd huc spectat illud tandem est, tot argumentis pro Deo homine B in medium adductis, nihil fuisse facilius, quàm suadere, eundem ex intacta Matre seruata integritate prodijsse, ac sanctificasse potius Virginitatis florem, quàm temerasse. Non est cur hac in re, si scriptis, ac dictis maiorum agendum sit, Ethnicis potius, quàm Hebræis Scriptoribus, ijsdemq, Prophetis adhibenda sit fides, sed quia cum Gentibus disceptatum fuit, Sibyllæ, quanquam in ceteris restrictiùs, in hoc certè haud dubiè amore Virginitatis explicatissimè locutæ, appellandæ erant, quando nihil adeò efficax interdum visum est ad compescendos Gentiles, quàm controuersa fidei mysteria, dissimulatis Prophetis, quos ipsi dementer contemnebant, ad Sibyllarum velut sacrum forum reuocare, quibus & C tantum tribuit [a] Heraclitus, vt eas non humanitùs, sed diuinitùs apparuisse putarit, ob quam causam primis illis temporibus, Christianis, quos Sibyllistas nominabant, pœna mortis earum lectione [b] interdictum erat, quòd intolerabile videretur Gentilibus, magnam ex ijs libris ad eos conuincendos vim & authoritatem Christianos sibi comparare.

[a] Clemen. Alex. lib. 1. Strom.

[b] Iustinian. mart. Orat. ad Anton. Pium.

Sed ne fortasse arcana diuinæ potentiæ proferantur, quæ humanos sensus in terrena defixos hebetent potius quàm exacuant, ipsa hominum philosophia rationes adinuenit, vel potius extempore protulit, quibus suaderetur IESVM ex Virgine generari potuisse. [c] Conditorem scilicet omnium Deum in diuersorum animantium creatione præ se tu- D lisse, quod in vno aliquo animantium fecisset, posse se in cęteris facere, vel in ipsis hominibus si modo id lubeat; reperiuntur enim animalia quædam sexu fęmineo congressus maris expertia, quemadmodum qui de animantium natura scripsere, de vulture idipsum affirmant, & quod animal aliquod, sine aliquo masculi coitu sui generis seruet successionem: quid igitur mirum, cùm vellet Deus, diuinum aliquem ad homines legare præceptorem, si pro illa naturalis seminis ratione, qua homines ex maris, & fęminæ congressu gignuntur, rationem aliam quandam effecerit, qua IESVS Dominus nasceretur, præsertim, cùm (vt Græci E tenent) non omnes homines sint ex mare, & fęmina progeniti. Nam si

[c] Origenes contra Cel. sum lib. 1.

creatus

creatus est mundus, vt multis Græcorum placuit, necesse est, & priores illos mortales non ex humano fuisse conatu, sed ex terra progenitos, cùm vel terræ inesset (vt putant illi) vis procreandi, quod sanè videtur mirabilius, quàm quòd ex parte dimidia, non secùs ac ceteri homines natus sit IESVS. Sic ferè totidem verbis Origenes, sed qui è Græcanicis fabulis, Græcos ipsos redarguere suscepisset. A

At enim si philosophiam præterire lubet, fabulisq; res transigenda sit apud eos, qui fabulas mysteria esse volunt, quid adeò diuulgatum, quàm Iouis [a] filiam Mineruam, hoc est, Dei sapientiam, ex patris cerebro sine matre, Bacchum præterea ex eiusdem crure, sed & Vulcanum ex sola Iunone sine patre natum esse? neque solùm, sed Venerem Aphroditen ex spuma maris, ex ouo Castorem & Pollucem, ex formica Myrmidones, ex lapidibus à Deucalione & Pyrrha iactis hominum extitisse segetem, & sexcenta alia? *Quid verò magis ad credendum difficilè* (vt [b] Ruffinus ait) *quid magis contra naturam, quàm Mineruam de cerebro Iouis nasci, vt cetera portenta sileamus, hoc fingi possibile, nec adduci ad credendum, fieri potuisse, vt adolescens fœmina, diuinum germen non hominis vitio, sed Deo inspirante integra pepererit? Hic fœmina est, hic conceptus & partus temporibus suis editus, ibi nusquam fœmineus sexus, sed vir solus, & partus, qui illa credit, cur ista miretur?* Hæc Ruffinus. B

a Cyrillus Hierosoly. Catech. 12.

b In Expos. Symb. Apostolor.

Verùm enimuerò, si ex huiuscemodi seminibus argumenta nascuntur ad permouendos Gentilium animos, quantumuis à veritatis sensu alienos; apud Messanenses tamen, quorum indolem satiua Dei manus quoquo modo iam præuerterat, non tanta contentione (opinior) fuisse agendum, vt satis liquet ex eo, quòd cupiditas audiendi Pauli, quæ animis omnium incesserat, haud parum laboris videatur ademisse, segetemq; Euangelij velut spontaneam promisisse. Quod præsertim vero simile sit, si annis aliquot ante aduentum Pauli, Petrum quoque Romam eodem itinere adeuntem, Messanam haud inuisam prætërijsse credamus, vt periculo iam ex illius prædicatione facto, sed nondum animis ad veri agnitionem firmatis, Paulum deinde fama clarum, videre, ac audire peroptarent, eodemq; persuadente, quæ pridem semina conceperant, velut præfocata suscitarent, latentemq; verbi vim in adolescentiam fidei elicerent, vt dici quodammodo queat Petrum plantasse, Paulum præterea rigasse, Deum autem incrementum dedisse. C D

Atqui vtinam fuisset eo tempore, qui manantem ex ore Pauli de Christo, ac MARIA Virgine orationem excepisset, dubio procul non minorem, quàm ex alijs eiusdem scriptis vtilitatem in Ecclesiam deriuassemus; sed non potuit flumen illud eloquentiæ calamo coarctari, & alioqui si omnes Pauli signatæ extarent conciones, omnium aliorum E
scripta

A ſcripta penè vnũ volumen eſſent, nec præter Pauli dicta, plura voluendi ac relegendi, mundo otium eſset. Hinc factum, vt niſi quæ ipſe vel ſua manu exarauit, vel conſcribenda alijs concredidit, imò dictauit, quàm plurima induſtriam audientium effugerint, tametſi ipſe non pauca traditione ad poſteros, quod etiam ceteri Apoſtoli factitarunt, peruenire voluerit; nonnulla etiam inter prædicandum aptè cadentia animis accipientium vltrò inhæſerint, id quod notauit Baronius [a] ex Clemẽte [b] Alexandrino, quæ tamen comparatione aliorum adeò pauca ſunt, vt vix à multis ſciantur, nec mirum ſit perſcribi non potuiſſe, quæ memoria teneri non potuerunt; quis enim perſcribat omnia dicta, factauè illius, B quando nec loca ſingula, quæ prædicando obiuit, Notarij ſint aſſecuti, magni (vt cum Apollophane [c] loquar) mundi circuitoris.

a In Appar. ad Annal. b Lib. 6. Strom.

c Dionyſ. in Epiſtol. ad Apollop.

QVO TEMPORE PAVLVS VENERIT Meßanam.

CAPVT QVINTVM.

ID modo agendum, in quo ferè cardo rei verſatur. Et quidem veniſſe Paulum ſemel in Siciliam nemini C non qui Acta Apoſtolorum legit pro comperto eſt, ſi quæ hucuſque diximus, aſſumere potius, quàm probare id contendat. Veniſſe verò iterum, & fortè ſæpius, ex eo ſuaderi poteſt, quòd poſt vincula Neroniana peragratis Hiſpanijs in Orientem, quod vero ſimile eſt, hinc verò conuerſo itinere per Siciliam in Hiſpanias nauigarit. Scio nonnullis difficilem videri hanc coniecturam, quòd olim Paulus Mileti nouiſſimè allocutus Epheſios, non ſine cæleſti inſtinctu prædixerit, ſuam illis faciem videndi non amplius futuram copiam, quod fieri vix potuiſſet, ſi in Orientem Paulus, atque adeò in Aſiam, quemadmo-D dum ad Philemonem ſcribens in ſe receperat, Roma aut ex Hiſpanijs reuertiſſet, qui enim Epheſinam Aſiæ totius principem Eccleſiam tanto ſuo labore excultam prætermiſiſſet?

Verùm ego ſicut decretam in Hiſpanias profectionem, dilatam fortaſſe, minimè tamen vel obiecto, cùm biennij carcere, plurimorum annorum ſpatio, impeditam fuiſſe mihi perſuadeo; ita prorſus inſtitutam in Orientem reuerſionem contigiſſe, certè non negarim, ſi cogitem Apoſtolici pectoris conſtantiam, haud vlla re potuiſſe dimoueri à propoſito, quo nõ ſine Numinis afflatu, reditum ſuum [d] ſemel atque iterum E conſtituerat, ac penè deuouerat. Id verò potuiſſe facere quin Epheſum

d Epiſtol. 2. ad Cor. 1.

D reuiſe-

reuiseret, aut Miletum, planum erit ei qui consideret, alibi meliùs impensam fuisse præsentiam Apostoli, quàm ijs locis, quibus iacta iam pridem sacra anchora res religionis in tuto collocatæ erant. Quamquam si Ephesum etiam aut Miletum reuisisse credamus, nihil indè redundet in fide Apostoli, qui Deo aliter decernẽte, lacrymis ac desiderio multorum ad tempus sit condònatus; Et profectò minus videbitur etiam in opinione hominum, Pauli de non videnda sua facie, quàm Ionæ de subuersione Niniuæ sententiam, diuino consilio fuisse impeditam, vel potiùs in melius commutatam. A

Atqui Paulum aliquando in Sicilia prædicasse, facilè suadebit Theodoretus [a] cùm dicat; *Paulum & in Italiam, & in Hispaniam peruenisse, & Insulis quoque in Mari iacentibus vtilitatem attulisse:* neque enim aut Siciliam ex Insulis exemerit, aut alia ratione vtilitatem ei Insulæ à Paulo allatam dixerit, nisi vel scribendo, vel prædicando: quorum alterum cùm euenisse nusquam traditione accepimus, alterum factum fuisse teneamus necesse est: cùm præsertim haud facilè dictu sit alium misisse, ipsum non accessisse, nisi non iam Theodoreti verbis, sed Pauli ipsius gloriæ plerunque commendatæ velimus non parum decerptum. Quòd si figurata quadam locutione verum sit Theodoreti dictum, si vnam alteramuè, aut etiam plures in historia Lucæ expressas Paulus adierit Insulas, haud penitùs accessa Sicilia, sed duntaxat partem circumlegenti visa: non sanè patietur Chrysostomus eam in laudibus Pauli desiderari gloriã, vt cuius peregrinatione, totum Orbem credat illustratum, ei Siciliam tanta Euãgelicæ messis vbertate profuturam, velit fuisse præteritam. Quin verò prædicationem Pauli non solum asserit vsque in Siciliam [b] peruenisse, sed tabernaculorum texendorum artificem (quo nomine in gratijs compellat Paulum) non Siciliam [c] modò atque Italiam, verùm vniuersum terrarum Orbem, verbum Dei prædicantem peragrasse. A Chrysostomo nunquam nisi maiora dicat dissentiet Hieronymus: [d] *Quando Paulus* (inquit) *Apostolus vocatus à Domino, effusus super faciem vniuersæ terræ, vt prædicaret Euangelium, & à mari Austro, imò ab Oceano vsque ad Oceanum curreret, imitans vtique Dominum Deum suum, & Solem iustitiæ de quo [e] legimus. A summo cælo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius; & ante Paulum terra deficeret, quàm studium prædicandi Euangelium.* Hæc ille. B C D

Quæ cùm ita se habeant, aliquando in Siciliam prędicasse Paulum, certius est, quam vt facilè negari queat. Id verò nisi alio tempore contigisse planum fiat, credendum est ijs, qui quo tempore narrante Luca, post hyberna Melita profectum Syracusas primùm venisse, hinc verò circumlegentem Rhegyum appulisse: indè accersitum Messanam quoque accessisse traditione perhibent, ibidemq; bidui vel bina prædicatione conuersæ E

a Super Psal. 116. & Epist. 2. ad Tim. c. vlt.

b Hom. 54. in Act. Ap. cap. 28.

c Hom. 2. in Epistol. ad Roman. cap. 1.

d In 5. cap. Amos.

e Psal. 18.

A uersæ Ciuitati Bacchylum reliquisse Pastorem, & Doctorem; non quòd
forte Syracusas, vbi triduò sustinuit, immunis à prædicando transiuerit,
sed quòd Messanensibus, seù tunc primum ad fidem adductis, seù prius
iam concepta religione in melius ordinatis, illustrius à notis famæ speci-
men reliquerit.

Habet verò eas hæc traditio difficultates, quæ (vt putatur) non facilè
queant explicari: Silentium Lucæ inprimis, qui Syracusis Rhegyoq; me-
moratis, tam insignis Vrbis Pauli accessione sacratæ, dubio procul me-
minisset, multòq; maximè qui minora interdum Pauli gesta indiuiduus
itineris comes historiæ tradidit, tam ingens Messana conuersa susceptum
B facinus, ad Euangelij gloriam, & posterorum memoriam, famæ fideiq;
commendare non neglexisset. Huc accedit Paulum non multò ante in-
noxam sectæ seditionisq; vocatum, appellatione Cæsaris vincula proro-
gasse, vinctumq; Centurioni traditum, quò Romæ sisteretur, haud fuisse
voluntati suæ permissum, vt vbi liberet, naui exscenderet, vetitamq; circa
ea tempora Neronis edicto, sectatorum etiam ab Vrbe proscriptione,
Christi religionem, prædicaret; ea præsertim in Ciuitate, in qua socie-
tate Romanorum, studioq; Cæsaris maiora erant omnia. Et verò sicut
non facilè credatur arbitrio Pauli stetisse, nauigasseq; Centurionem, ita
nunquam suadebitur amicitiæ vincti, Cæsaris metum ab eodem post-
C habitum, vt Messanam abire, biduiq; prædicationi vacantem, miscere
omnia superstitionis religionisq; calore permitteret, idq; tum præcipuè,
quando post diuturnam Melitæ commorationem, alibi quàm Rhegij vix
anchoris firmata naui, oportunam in horas opperiebatur nauigationem,
Messana de industria declinata, ne eo portu recepta nauis, plures (vt fieri
solet) dies extrahere cogeretur. Nam quòd Syracusis triduum egisse
legamus in Actis, id fortasse iniuriæ temporum, nondum post hyberna
statim æquatæ, aptandæq; naui, & parandis commodis concedi potest,
neque tamen ibidem Paulum toto illo triduo de Euangelio conseruisse
accepimus: & potuisset sibi temperare Paulus à verbo non alligato, nisi
D ipse vinctus in naui hærere coactus fuisset? Denique quàm non implica-
tam reddit fidem, Paulum Rhegyo accitum biduò Messanẽsibus vacasse,
quem post vnum ab appulsu diem flante Austro, Rhegyo soluisse, rectàq;
cursum Dicæarchum, hoc est Puteolos intendisse, testatior est veritas,
quàm vt à quopiam hactenus in dubium vocari potuerit.

Hæc sanè summa quædam sunt capita, quæ tamen mediam ingre-
dientibus viam, hoc est alia occasione, quàm cùm Rhegij fuit, Messanam
accessisse Paulum tueri volentibus facilè obteruntur, quemadmodum
postea videbimus, sed ne à recepta traditione, per multorum etiã scripta
E deducta recedamus, ac saltem quod alibi testati sumus, ex præcepta posi-

tione disceptemus, eadem hoc quoque loco pro rei argumento sunt decu- A
tienda, quò excisis velut fontium venis, aliæ fortasse rationes eiuscemodi
desinant scaturire. Itaq; sicut ex silentio Lucæ non aptè consequitur, illa
ipsa nauigatione, Paulum nihil per tres menses Melitę prædicando egisse,
Insulam cum suo principe Publio minimè ad fidem adduxisse, Melitensi-
busq; Pastorem, & Episcopum non dedisse, quæ tamen Lucas non narrat,
a Ad an. 59 sed præter veterum Martyrologiorum fidem, quorum meminit [a] Baro-
nius, constans omnium Insulanorum traditione accepta vox est, eademq;
nobis antequam hæc scriberemus, Melitæ non exiguo tempore commo-
rantibus explorata. Cui etiam præter Baronium, & alios attestatur, eru-
b In Officio de S. Publio ditus recens Scriptor [b] Hieronymus Manduca, Publium scilicet ex Prin- B
cipe primum Melitensium fuisse Episcopum, & Apostolicis virtutibus ac
doctrina tam eximium, vt post Dionysium Areopagitam doctissimum
Apostoli Pauli Discipulum, etiam Atheniensium Ecclesiam regeret, &
martyrio sub Adriano Imperatore illustraret, Anno Domini iuxta Ba-
ronium (vt ipse ait) centesimo vigesimoquinto, conuersionis suæ sexage-
simoseptimo, quamuis de genere martyrij mentionē in suo manuscripto
c De scrip. Eccles. in Quadrato. haud faciat, sicut neque [c] Hieronymus in Quadrato Publij Athenis suc-
cessore, neque alij, quod sciam quos ipse citat; opinari tamen licet inter
d Ad an. 130 alia ex ijs, quæ etiam scribit Author Lucij Dextri nomen ostentans [d] Se-
renum scilicet Granium, Legatum, virum doctum, & apprimè nobilem, C
literas misisse ad Adrianum, quibus ostendit indignum esse populi cla-
moribus Christianos feris obijci sine probatione criminis: ob quam
e Ad an. 128 Hieron. de scrip. Eccl. in Quadrato, & Aristide. causā [e] Quadratus ipse & Aristides Atheniensis, Philosophus eloquentis-
simus, libros Imperatori obtulerunt, quibus pro Christianis exciperent.

Verùm ad rem nostram, sicut (inquam) ea, quæ diximus non
aptè consequuntur ex silentio Lucæ, ita nunquam euincitur Rhegyo
Messanam accitum Paulum non accessisse. Quis verò credat antequam
Melitam eiecti euasissent, cùm transpositi in nauim Alexandrinam,
Lystris multis diebus tardè nauigarent contra Gnidum, otio tabuisse
Paulum, vt non docendo, prædicando, monendoq; socijs nauigationis D
prodesset, vt nullum ex tanto numero, furori maris ereptum, animæ
quoque periculis liberaret, ea præsertim occasione, qua cunctis tremen-
tibus, solus ipse fluctus iratos frenare, spe deiectos erigere, fortunam
velut manu ferret, quæ ventura erant prædicere, de vita denique omnium
seruanda, ceù potestatem haberet, cum morte transigere; an potuit nihil
conari tam grandis Apostolici pectoris fortitudo? an si conata fuit, frau-
dari potuit fructu quasi Numini minus placituro. Quis etiam sibi per-
suadeat toto illo triduo, Syracusano portu detentum, aut nunquam ter-
ris expositum, aut in duriora vincula conpactum, nunquam à fratribus E
inuisum,

A inuiſum, quem præſertim perbenignè habitum Iulius Centurio ad amicos etiam permiſit ire, & curam ſui agere; niſi continuò conficiat, nullos adhuc Syracuſis fuiſſe Chriſti cultores, nec aduentu Petri lumen Euãgelij iam ante in Siciliam, ipſasq; Syracuſas illatum, quod neſcio quo animo laturi ſint Syracuſani, qui non minimam excellentiæ cuiuſdam ſingularis prærogatiuam, eius rei traditione ſibi videntur comparaſſe. Denique vt innumera mittam, nunquam verum erit, eadem nauigatione, facto ad Puteolos appulſu Paulum Neapolim viſiſſe, cuius rei conſtantior eſt memoria ſeculorum, quàm vt obliuione deleri queat.

Sed enim hæc omnia ſiluit Lucas non alio crediderim conſilio, quàm
B quòd itineri ſcribendo intentus, ea maximè ad rem ſuam referre iudicabat, quæ ad nauigationis moras nectendas agendasuè ſpectabant, cetera verò cum his coniuncta, nonnulla quidem reſtrictim narrare, minuta penitùs omittere, maiora denique, cuius generis eſſe debuit Meſſanę conuerſio, illis ipſis apud quos facta erant ſcribenda relinquere. Nihil hoc loco gratis dici facilè intelliget, qui exactum illud biennij ſpatium, quo Paulus Romæ manſit in ſuo conducto, tam paucis à Luce circumſcriptum animaduertat, vt penè cogitare queat ipſum Romæ nedum geſtis Pauli interfuiſſe, verùm vix tenui fama, certoq; rumore breuibus accepiſſe, quæ poſteris futura erant ſeries immenſa ſcribendorũ: quòd nempè tranſacta
C nauigationis materia, quam præcipuè, ſicut dixi, narrare decreuerat, quæ deinceps Romani labores Paulo peperere, ſuæ curæ non addebat.

Video quibus in ſalebris hærere poſſit argumẽtum. Potuiſſe nimirum Paulum tam breui tractu Puteolis adire Neapolim, cui ſeptem dierum ibi mora, longioris etiam itineris conficiendi ſufficiebat: ſed enim Rhegyo, quò primùm venerat, Meſſanam appetuiſſe, ibidemq; biduò prædicationi vacaſſe, & nihilominus poſt vnum ab appulſu diem Rhegyo ſoluiſſe, id verò nedum creditu eſt facilè, ſed intellectu perquàm difficile. Fateor equidem, perplexam eius rei videri fidem, ſi non ſuus hiſtoriæ ſenſus reddatur, idq; in Scriptura ſacra perfrequens eſſe, vt momẽtis
D temporum non ritè acceptis, ambiguæ gignantur interpretum narrationes, adeòq; cum contextu minùs aptè videantur cohærere.

Sic planè in re noſtra, ſi, quod dicitur Paulum poſt vnum diem flante Auſtro, ſecunda die veniſſe Puteolos, in ambiguo ſenſu, quem prima facie prę ſe ferre poteſt, capiatur; non ſolùm perplexam efficit orationem, verùm etiam hiſtoriæ fidem implicatam. Enimuerò ſi dies vnus more Hebræorum, quem fortaſſe (licet græcè ſcribendo) ſecutus eſt Lucas, pro lucis duntaxat vſura ſumatur; conſequens eſt poſt Solis occaſum Rhegyo ſoluiſſe Paulum, vniusq; noctis nauigatione tolerata, ſecunda die non-
E dum peracta, ſed intra medium, occiduumq; cardinem, viuis adhuc ra-

dijs meante Sole Puteolos appuliſſe, quod vt fieri directo curſu poſſit, an A
tamen ea nauigatio proſpera dici queat potiùs, qualem habuiſſe putat
Paulus, quàm validæ tempeſtatis iactatio, quæ rurſum ad iactum facien-
dum coëgiſſet, amplamq; Lucæ materiam ſcribendi effeciſſet, iudicent
experientes, & qui furente Auſtro norunt infenſi pericula maris. Vt
mittam, cùm medio propè, ſi non exeunte Iunio contigerit inde ſoluere,
quemadmodum colligi videtur ex [a] Beda, & Vſuardo, qui pridie Nonas
hoc eſt, Sexta Iulij Paulum Romam ingreſſum affirmant, Fauonio po-
tius ſpirante quàm Auſtro impellente, vel certè leniter afflante (vt fides
ſeruetur Sacræ Hiſtoriæ) in exortu Orionis, ſi rectè cum Aſtrologis ſen-
timus, fuiſſe peractam nauigationem, adeòq; non potuiſſe tam vehementi B
impulſu, ſiuè per æquabiles vndas, ſiuè per exaggeratos fluctus, ingen-
tem cieri carinam, vt poſtridiè poſtquam ferri cœpiſſet, Puteolis conſi-
ſteret, vel certè ne in ſcyrpo nodum quæramus, ſi hinc argumentari li-
cet, non menſe Quintilij, ſed Maio, quemadmodum arridet [b] Baronio,
moliri cœpiſſe Rhegyo Paulum, quo tempore videlicet occidentibus hya-
dibus, Veris fit conuerſio, flare quidem conſueuit Auſter [c] Ptolomæo,
ſed Ariſtoteli [d] vndabundus (vt ipſe loquitur) & contortuoſus, eamq; ob
causã vix nauigantibus proſper ac ſecundus, vt citra periculi aleã eueniat.

a In Martyrologijs.

b Ad an. 58

c Stadius, & Origan. in Ephem. Et lib. 3. Iſag. c. 10.

d Sect. 26. prob. 17.

Iterum verò ſi dies ille, quo Puteolos peruentum eſt, ſecundus ſit ab
illo vno, qui Rhegij ſtationi datus, niſi iſte, cum nocte coniugatur, vnius C
tantum diei luce tam longam nauigationem eſſe confectam oportuit,
quod quis non videat præter omnem eſſe fidem, eo maximè tempore,
quo cæli conſtitutio pacatiores reddebat ventorum, mariſq; procellas.
Et verò exemptam fuiſſe noctem illam nauigationi, nec niſi mane pro-
fectionem inchoatam, ſatis ſuadet ardens illa columna, quæ Rhegynis
nocte, (vt Athenis quoque, & alibi facere conſueuerat) prædicanti Paulo
lumen ſuffecit, vnde enim alias eius miraculi patrandi ſumpta occaſio,
niſi à candela ei columnæ impoſita, cuius deficientis vices ſubiuit mar-
mor. Eſt verò hæc traditio adeò certa Rhegynis, vt dubitantem ipſa
columna, propter quam hodie Rhegyum viſitur, redarguat. Hanc verò D
ſi non ea nocte arſiſſe velis, quam proximè ſecuta eſt nauigatio matutina,
ſed quæ præceſſit vnum illum diem nauigantium quieti datum, conti-
nuò etiam conficies pridie appellenti Rhegyum Paulo, eademq; nocte
Rhegynis prædicanti, reſiduum feciſſe diei vnius ſpatium, quo mane
Meſſanam accedens, bis eodem die (ſic enim aliqui quam biduo legen-
dum rectiùs putant) concionem habere potuit, iterumq, imminente
veſpere naui reſtitui, ac paulò poſt flante Auſtro nauigare. Quin verò ſi
pridie eius diei Rhegyum venit, non iam nocte concubia id eueniſſe pu-
tandum eſt. quomodo enim extemplò excenſione data altum dormien- E
tibus

A tibus Rhegynis conuentum habere potuit, vt prædicaret? quomodo coram Senatu collecto quemadmodum fertur, forum (vt sic dicam) agere, verba facere? Itaq; die summo, aut primùm exorto Rhegyum appulerit oportet, quo & Messanæ resciri aduentus fama breui in horam traiectu potuit, eodemq; die acciri, ac Messanam concedere, humanitate præsertim fretus Iulij Centurionis, qui teste Chrysostomo iam Christo crediderat, ac Messanensibus libenter id officij præstabat, vel etiam ipse vnà cùm Paulo ad eam Vrbem accessit, in qua Viro in dignitate militari constituto negotia deesse non poterant, nisi spontè etiam visum venisset. Id verò si factum, quod sanè fieri potuit, vno die propemodum Messanæ
B exacto, credibile etiam erit vespere appetente Centurionem, qui à naui sua, nocte abesse non debebat, Rhegyum Paulo secum reducto, concessisse etiam, quo Rhegynis sub noctis initium prædicaret, & exindè tenebris senescentibus imminente aurora cum Austro nauigasse. An verò his datis Paulum Messanensibus prædicasse difficilè erit, si nihilominus post vnum diem flante Austro peruenit Puteolos? Nam qui pridie vespere Rhegyum appulit, diemq; alterum Messanæ extraxit, & nocte consequente, vel die proximè appetente Rhegyo soluit, post vnum ab appulsu diem recessisse comprobatur: aut etiam qui pridie Sole nondum culminante Rhegyum tenuit, eiusdemq; diei partem penè cum toto sequenti
C traxit (quod quidem spatij Messanensibus indulgere potuit) post vnum sanè diem integrum, qui partem prioris pro integro minimè computatum, secum trahit, Rhegyo discessisse dici potest, habebitq; locum non tantum eo die bis repetita, verùm etiam emollito sensu, biduò continuata prædicatio.

Atque hæc omnia cum disputatiuè proferantur, eam interpretationem habere debent, quæ genuinam Scripturæ mentem minimè turbet, ac duntaxat ad vulgatam apud Messanenses traditionem nonnihil videatur adijcere. Nam alioqui (sicut initio memoraui) non desunt, qui Glossæ interlineari nixi, circumlegentem Paulum prius quàm Rhegij, non qui-
D dem in ipso portu Messanensi, sed non longè in finibus Messanensium propter pagum, cui vulgo nomen Itala, excendisse velint, eiusq; rei memoriam, hodièq; Sacellum illud, quod Messana decimo lapide Tauromenium commeantibus obuium est, honori Pauli Messanensium fines suo exscensu primùm consecrantis dicatum referre. Hoc verò sentire licet inter alios cum Octauio Caetano, cuius opinio sanè eiusmodi nixa monimento, speciem habet haud inanem, ductaq; indè coniectura prædicantē Messanæ Paulum non vni eximit disceptationi, si quemadmodum alibi dictum, præ animo sistamus, parum referre ad religionem, aliundè
E an Rhegyo, spontè an accersitus admearit optatissimus hospes, dum etiā

 constet

conſtet Apoſtolatu ſuo parata à melioribus votis ſoſpitaſſe Vrbem, ſemel dicam Meſſanam acceſſiſſe. A

Ergò ſi poſt vnum diem, ſecunda die Paulus Puteolos contigit, aut vna die tantum itineris emenſus eſt, aut inter hunc ſecundum diem, & illum vnum, poſt quem flante Auſtro nauigare cępit, medium incidiſſe diem, à quo ſecundus hic dies numeraretur credendum planè, vt iuxta communem [a] Baronij cum ceteris ſententiam bidui ſpatio, nec ante proſpero ſanè pro tempore vento Puteolos tenuerit. Id verò ſi ſemel admittatur, fortaſſe ſit, qui ante eundem vnum diem, poſtquam Rhegyo ſoluit, alios præceſſiſſe, quibus ibidem ſubſtiterit, non neget, vt iam non vna duntaxat, aut altera vice, verùm ſæpè Meſſanenſibus Paulus adeſſe potuerit; is niſi animum Scripturæ circumueniat, aliquid afferet in coronam, quo facilem explicatu ſententiam laturus, omnes contradicentium elidat argutias. Verùm ne alìorſum atque par eſt præſumamus. Sanè ſi tempus, quo ex Melite Inſula receſſit Paulus, atque dies in nauigatione inſumpti conſiderentur, vnus videlicet aut alter vſque Syracuſas, hìc verò tres, iterumq; bini circumlegendo Siciliam quouſque Rhegyum deueniret, ac totidem vt Puteolos, ibidemq; ſeptem, ac denique itinere ſatis explicato, quaterni quiniue vſque Romam; cùm vicenos dies vix ſuperent, plurium dierum interuallum, vbi vbi tandem gentium agenti relinquunt, non ſolùm ſi menſe Maio Romam ingreſſum credamus, vt videtur placere Baronio, ſed multò maximè ſi ſexta menſis Iulij, quod volunt Beda, & Vſuardus, & vetus Martyrologium Romanum, præſertim ſi lentam fuiſſe velificationem Octauio Caetano concedamus, diesq; ob id interiectos. Qui tamen dies ſi tractæ inter Meſſanam & Tauromenium moræ concedantur, faciliora manent diſputantem: neque tamen vnus ille Rhegynus dies tam anguſtus Apoſtolo fuit, quin lineam prædicationis, traiectu ad Meſſanenſes poſſet admittere. Ceterùm quod ad ſignandos hoc loco menſes attinet, tutius fortaſſe credatur Baronio, qui hyeme ſoluta, cùm nauigandi tempus redditum eſt oportunum, nauim Alexandrinam, quæ Melite hyemauerat, conſcendiſſe velit Paulum: quæ enim nauis ibi egerat in hybernis, abſque dubio poſt ortum Pleiadum, cùm oportuna ſolet eſſe nauigatio, Melita ſoluiſſe putanda eſt, idemq; ſenſiſſe videtur [b] Arator Diaconus, qui Veris tempore eam nauigationem fuiſſe inſtitutam verſibus notat. Et quamuis daretur Melita non receſſiſſe ante initia Maij, iuxta prædictam numerationem, tàm Baronij ſententia, quàm noſtra coniectura citra fallaciam ſtare poteſt. Ex ea verò vlterius collimare licet, ſi non in ipſum diem, non longè ſanè ab illo, qui tàm auſpicatò Meſſanenſibus illuxit, vt Paulum primùm ipſis viſendum exhiberet, clarior vtique dies aduentu Pauli, quàm dixerim luce Solis: E

ille

[a] Ad an. 56.

[b] In c. 28. Actor.

(B, C, D appear as margin section letters.)

A ille nempè dies, qui vel apud Hebræos initium Pentecoſtis, ſeù feſti primitiarum dare conſueuit, hoc eſt, Sextus menſis Maij, vel vnus aliquis ex illis, qui hunc inter ac decimumtertium, hoc eſt interuallo octauæ defixus eſt: vtique non ſine myſterio, quod Meſſanenſibus diuino nutu bene vertit, quando eo menſe & in Ægypto [a] meſſis peragi conſueuit, a Plin.l.18. cap.18.
& [b] apud Hebræos die ſexta Maij, hoc eſt in principio celebritatis, è nouis frugibus offerri panis, vt illo fortaſſe die commutata cum Iudæis: b Genebr. Initio Pſalt. Sigon lib.3 de Repub. Hebr.c.10. Leuitic.23. Numer.13.
ſorte, quibus primùm oportebat prædicari Regnum Dei, Meſſanenſes inter occidentalium primitias, nouus, è nouis Euangelij frugibus panis Deo ſacrarentur; paulò poſt etiam voto Virginis Matris delibandi. Ex
B quo demum fortaſſe non erret, qui diem diſceſſus Pauli Rhegyo, nonum Maij deſignet, quando illo ipſo die ſi qua fides Aſtrologis, occumbere fere Pleiades incipiunt, ijdemq; (vt Ptolomæus dicere amat) Auſtrum commouere ſolent, tandem in Fauonium deuoluendum, Auſtro autem flante vela feciſſe Paulum, hactenus dictum eſt.

Iam ſi de anno quæratur, ſententia vertitur inter quinquageſimum octauum à Chriſto nato, vel nonum: [c] Baronius ſanè recenſitis ſingulis annis, exploratum eſſe putat, Paulum poſtremo hoc anno Romam conceſſiſſe, idq; cum [d] Euſebij, & qui Euſebium ſequutus eſt [e] Hieronymi calculo congruere. Non paucis tamen alijs placet quinquageſimum c Ad an.59. d In Chron. e De ſcrip. Eccleſ. in Paulo.
C octauum ſignare. Facilè verò hæc controuerſia componitur, ſi quinquageſimo octauo miſſum quidem à Porcio Feſto ſucceſſore Felicis, quinquageſimo autem nono Romam perueniſse Paulum teneamus, id quod diligentiùs expendenti narrationem Lucæ procliue eſt intelligere. Ceterùm partem illius nauigationis anno quinquageſimo octauo fuiſse confectam, illud ſatis euincit; *Quod* (vt inquit [f] Lucas) *multo tempore peracto, & cùm iam non eſſet tuta nauigatio, eò quòd ieiunium præteriſſet, conſilium fuit Pauli, ne amplius nauigaretur*, ſiuè tandē id intelligatur de ieiunio Septimi menſis, quod dicebatur expiationis, & tabernaculorum, ſiuè de ieiunio decimi, quod varium erat, ſiuè præterea de ieiunio decimi [g] Ianuarij, f Act.c.27. g Gloſ. in 27. Act.
D quod mœſtitiæ fuit, ob acceptā in captiuitate Babylonica templi deſtructi famam, ſiuè denique de ieiunio Chriſtianorum ob ordinationes ſacras, vt placet [h] Bellarmino. Certè de ieiunio Iudæorum intelligunt, Syrus, Chryſoſtomus, Oecumenius in hunc locum, idq; de ieiunio ſacro, & religioſo, non de profano; ac de neceſsaria quadam ob nauſeam vel mœrorem inedia: alioqui minus aptè adſtrueret Lucas, non fuiſse tutam nauigationem, quia præterijſset ieiunium, quid enim ad hoc profana illa abſtinentia? h Lib.2.de bonis oper. cap.19.

Et ſi verò ea, quæ Cæſareæ de Paulo agebantur ſub Feſto Præſide &
E Agrippa Rege, æſtiuo tempore contigerint anno quinquageſimo octauo

ad

a Ad an.58 ad votum [a] Baronij, non tamen statim ac decreta fuit missio ad Cæsarem, nauigatio illa cępit, sed longè post (opinor) transacto etiam ieiunio Septimi, vt verum sit, quod Chrysostomus: *Post Pentecosten* (inquit) *exierant illinc post multum tempus, ita, vt ipsa ferè hyeme peruenirent in partes* A
b Cap. 27. *Creta*: iuxta ea scilicet, quæ scribit Lucas. [b] *Et cùm multis diebus tardè nauigaremus, & vix deuenissemus contra Gnidum* (Ciuitas est peninsulæ Doridis) *prohibente nos vento, adnauigauimus Creta iuxta Salmonem*: Vbi quod subdit, *Multo autem tempore peracto* (intellige ab incępta nauigatione) *cùm iam non esset tuta nauigatio, eò quòd ieiunium iam præterijsset*: non rectè quis aliorsum, nisi de ieiunio decimi mensis acceperit, cum non nisi hyberno tempore cessare nauigatio, idq; mense præsertim Decembri post halcyonia consueuerit. Ex quo etiam colligas licet, ieiunium signari, non tam B
c Reg. 4. quòd die decima ob mortem [c] Heli, & captam fœderis Arcam, quàm
d Reg. c. 25 & 28. quòd vigesimanona ob defunctũ [d] Samuelem, quem totus planxit Israel, solemne fuit: à quo etiam numeranda erit, decimaquarta nox, quæ nauigantibus superuenit, post quam tandem iactu facto Meliten tenuerunt, & indè exactis hybernis post tres menses naui Alexandrina, quæ in Insula hyemauerat, reliquum iter sunt prosecuti.

e Act. c. 28. Sed etiam illud ad rem accidit, si quemadmodũ scribit Lucas [e] biennio expleto accepit successorem Felix Porcium Festum, Nero autẽ anno quinquagesimo octauo, sub Coss. Quinto Volusio, & Publio Cepione (vel vt alij Scipione) Pridie Idus Octobr. exacto sui imperij biennio, ter- C
f Ad an. 58. tium inchoauit (vt Baronio [f] placet ex [g] Tacito) non posse biennium
g Lib. 13. Annal. illud completum intelligi de annis Felicis sub Nerone exactis, ne alioqui Porcium Festum mense Octobris prouinciam assumpsisse sit consequens, quando nec adesse potuit, illudq; iudicium de Paulo coram Agrippa non æstiuo tempore, sed hyberno agitatum: id verò quam inuolutam reddat historiam Lucæ, legenti obuium est, quando tempus nauigationi, siuè ante ieiunium decimi, siuè post inchoatæ, trimestribusq; apud Meliten hybernis, quantumuis aduentus Pauli Romam extrahatur in mensem Quintilem, minimè relinquit. Quomodo enim intra tam restrictum D
temporis spatium ab aduẽtu Festi ad indeptam nauigationem, tam multa
h Cap. 28. quæ narrat Lucas [h] coarctari queant? de tridui scilicet mora Festi Cæsareæ antequam Hierosolymam ascẽderet, de ascensu post triduum eòdem,
i Abraham Ortel. bidui, [i] vt minus itinere, de commoratione ibidem per octo, aut decem dies, de foro altera die, & tribunali habito, de reditu iterum Cæsaream, ac post aliquot dies de descensu Agrippæ cum Berenice ad salutandum Festum, nec non horum per plures dies ibidem demoratione, antequam à Festo, Regi indicaretur de Paulo, iterumq; de iudicio altera die coram ipsis acto, denique de diebus intercurrentibus à lata sententia, scilicet E
ante-

A antequam commodo cælo, rebusq; iudicatum est eum nauigare in Ita-
liam. Quæ omnia, nisi caligamus apertè ostendunt biennium illud com-
pletum non de præfectura Felicis, sed de mora Pauli apud Cæsaream
certiùs, nisi etiam de tempore à delatione Felicis apud Neronem, quam
multis persequitur Iosephus, esse intelligendum. Sed hæc alijs.

Vt autem ad argumentum redeamus, illud certò constare debet nihil
obstitisse vincula Paulo, quò minùs si tempora ferebant, sicut Puteolis
Neapolim, ita Rhegyo Messanam adiuerit. Nam quæ terriculamenta
à quibusdam obiectantur, de edicto Neronis, & proscriptione Christia-
norum, quæ in Iudæos lata Christianos quoque, quasi Iudæi Christiani
B essent, inuoluit; vereor ne ex oscitantia quadam proficiscantur. Qui enim
eiusmodi argumento vtuntur, meminisse debent, Neronis imperium
non ante quinquagesimum sextum vel septimum Christi cœpisse annum,
ipsoq; imperij sui exordio erga Iudæos fuisse propensiorem, vt inter
alios tradit [a] Baronius ex Iosepho; nec priùs cœpisse persequi Christianos, a Ad an. 56.
quàm decimo sui imperij, septimoq; post aduentum Pauli in Vrbem
anno, de incendio scilicet Vrbis in calumniam vocatos, nec perindè in
crimine incendij, quàm odio Christiani generis conuictos, quod Deos
constantissimè detestarentur, eaq; ratione impij haberentur. Ac tum sanè
in Christianos clades secuta est, *Omnibus* (vt verbis [b] Taciti vtar) *quæ Vrbi* b Lib. 15.
C *per violentiam ignium acciderant grauior, atque atrocior*, quando non solùm
noxæ postulatū fuisset nomen Christianum, sed quòd nomine Christiano
complures vagarentur hæretici, turpia quæq; perpetrantes, infame habe-
retur, ac prorsus inuisum; ac tum etiam quæ conficta de Iudæis erant ab
Apione, vel alijs, in Christianos quoque, quòd ex Iudæis progeniti essent,
calumniosè admodum redundabant.

Atqui de tempore aduentus Pauli Messanam si quispiam iuxta hacte-
nus dicta sentiat, non video cur admodum obtrectantium tela reformi-
det, aut à communi traditione, in aliam sententiam deflectere debeat.
Quia tamen contradicentium studia pluribus eleuare posse modis, non
D minima pars est veritatis, subductum licet huic itineri Paulum, alia etiā
via Messanensibus reddituri sumus, si prius argumentum illud à silentio
Lucæ, quo se velut arce continent aduersātes, quale sit, quàm debile atque
infirmum, iterum ostenderimus, non nostræ duntaxat causæ, sed aliorum
etiam studijs adiumēto futuri, id semper ad animum ducentes, vt in tam
ampla arguendi seù potius opinandi licentia, non vniuersa quæ occurrūt,
quædam pro re nata in medium afferamus, nec tàm præsenti argumēto,
vel duntaxat moderate eleuando, quàm stabiliendo potius in reliqua di-
sceptatione rei totius (si ita sit) fundamento consulamus, & quæ ex hac
E parte impedimenta obuerti possunt amoueamus.

REFE-

REFERVNTVR MVLTA OMISSA A LVCA In Actis Apostolorum. A

CAPVT SEXTVM.

ETSI iam constitutum sit, quo tempore Paulus Messanensibus adfuerit, aut adesse potuerit, ne tamen vel ego citò me rationibus expediam, aut extemplò se regno suo, si quæ est, abdicet calumnia, illud inprimis hoc loco agendum, Paulum Messanæ fuisse quamuis minimè liqueret, eo tamen suffragio negari haud rectè posse, quia Lucas eius rei famam historiæ suæ minimè commendauit. At ne eodem clauiculo innixus quispiam, ad Garamanthas etiam & Indos, Pauli cursum proferat; id reapse quidem euenisse non conficiet; fieri verò potuisse, nemo, cui pectus sapit, abnuet: si cogitet octennij spatium, aut circiter, quo Paulus Romanis vinculis exemptus superuixit, satis fuisse prędicationi ad eas etiam Orbis regiones extendendæ, quibus Solis cursus terminis continetur. Sed verò ad Messanenses non tàm immēso traiectu plus semel venire potuisse, propiùs est vero, quàm vt suspicionē falsi constātibus animis queat ingerere. B

At enim nescio an profiteri ausim plura, ac maiora missa fecisse Lucam, quàm patrata sint Petro vel Paulo: minora certè vel pauciora si dixero, fide propria prorsus implicabor. Legimus constituta Ecclesiæ primitiuæ pace, Petrum Hierosolymis egressum, regiones circumsitas peragrasse, Ecclesias lustrasse, pro Apostolico munere vbiq; prosperisse; at hæc & alia permulta, dum insigniora duntàxat quædam miracula intendit Lucas, quàm paucis perstringit, vnàq; eo tempore institutam Ecclesiam Antiochenam penitùs silentio premit. Mitto quàm plurima; sed Romam aliquando venisse Petrum, & quidem (vt cum Leone [a] loquar) *constantiùs, quàm cùm supra mare graderetur ingressum*, nemo vel impius præter vnum, [b] quem sciam, infrà suo loco reprimendum, ausus est cauillari: Indè verò aliquando egressum quo se multorum saluti seruaret, sed Christi obuiam facti voce illa, *Venio iterum crucifigi*, vt reuerteret quodammodò cōpulsum, toti penè Orbi statim ab initio fuit diuulgatū. Denique vt sexcenta mittam, Paulo Romæ vinculis Neronianis per biennium exercito, multa, pro libertate animi vinciri nescia, eundem gessisse, quis est qui dubitare queat? & tamen hæc omnia Lucas Historiæ suæ minimè credita, memoriæ quoq; posterorum abripuit, tametsi & Romę cum Paulo adfuisset, & ibidem scripsisset, [c] vltimamq; manum ad Orientem, vel aliò concessurus, imposuisset. C D E

a Ser. 1. in Natal. Ap.

b Vlricus Velenus apud Roffensem.

c Oecum. in Lucam.

Si

A Si de Paulo agamus, omiserit quamuis Lucas profectionem eiusdem in Hispanias, res ibidem pro instituto gestas, reuersionem ad Vrbem, discessionem in Orientem, perplura alia à vinculorum solutione, vsque ad dissolutionem corporis peracta, nec vnquam scriptis data, ipsum denique eundem, qui Petro, martyrij & coronæ datum diem: hæc omnia semigrationi iam factæ à societate Pauli condonari poterunt: At verò quanta sunt ea, quæ residua fecit Paulo, in reliquo vitæ, meritorumq; cursu? Nemo nescit Ephesi sedisse Ioannem, vbi deprecantibus Asianis Episcopis, admirandi Euangelij seriem pertexuit paucis accessam, [a] verumtamen cùm sæpiùs Ephesum venisset Paulus, ibiq; curriculum propè a Roffens. contra Velen.
B triennij confecisset, nihil vnquam ne ad nutum quidem meminit Lucas, an vel toto eo tempore Ioannes Paulum aliquando suo alloquio dignatus fuerit, vel quid rerum ipse Ioannes Ephesi gesserit, nequicquam interea Paulo Christum ardentissimè deprædicante. Certè [b] trimestrem illam in Synagoga disceptationem, & biennem in schola Tyranni velitationẽ, ipse vix vno aut altero verbo circumscripsit. Quid etiam quòd [c] Iconij cõmorantem cum Barnaba penitùs præterijt? & tamen quis non turbo? quæ non commotio Ciuitatis, Virum ad pericula natum accepit? ciuium animis, adeò in diuersa studia, factionesq; scissis, vt non misceri modò, verùm agi, ferri, susq; deq; viderentur omnia, quibus nihilominus scri-
C bendis Lucas sibi valdè temperauit.

b Act. 19.
c Act. 14.

Non commemoro discessionem [d] Epheso, commorationem in Macedonia, profectionem in Græciam, nauigationẽ ad Troadem, quæ omnia cùm propè biennij spatium eripuerint, verbo citiùs à Luca transacta sunt: vt minimè mirandum sit, si quæ Rhegij Messanæq; in freto Siculo breui tempore gesserit, penitùs omiserit. Neque etiam in medium afferam, quæ à Gentilibus Demetrio instigante sustinuit, quæ vel ipse Paulus dum silet, Apostolici pectoris fortitudine, ceù leuia videtur contemnere: profectò longè maiora sunt, quæ à Iudæis illata, toties penè perditum in
D capitis discrimen accersiuere, quæ ne à quopiam præterirentur, ab eodem ipso Paulo, [e] velut in publicam recensionis tabulam sunt illata: ex ijs tamen omnibus, quàm pauca putauit Lucas ad suam historiam pertinere, tametsi alia recensuerit interdum, etiam à Paulo recensita? certè seruili illa quadragenarum animaduersione, quinquies se affectum gloriatur Paulus, de qua tamen, nisi quòd semel Philippis [f] virgis cæsus referatur, altum silentium est apud Lucam. Quin etiam multa Paulus ipse quæ pro concione docuit, suis epistolis minimè, vel restrictim, inseruit: neque tamen ideò quis credat non plura dixisse Paulum, quàm scriptis immiserit, quanto minùs non plura & dixisse, & fecisse, quàm Lucas breui
E compendio tradiderit? nisi etiam affirmare ausit complures tùm Romę,

d Act. 16.
e Epist. 2. ad Cor. 11.
f Act. 16.

tùm alibi scriptas à Paulo epistolas, quarum doctrina tota imbuitur Ec- A
clesia, non esse eiusdem germanas, quia Lucas indiuiduus Pauli comes
earum haud meminerit. Sunt verò vna vel altera excepta, eius temporis
a Ad an. 51 spatio conscriptæ omnes, quo Lucas Troadi (vt putat [a] Baronius) in co-
mitem Paulo adscitus, ad finem biennij Romæ exacti adhæsit, idemq;
b Corn. à Lap. in arg. in epistol. S. Pauli. videre est apud alios, [b] qui quibus annis Paulus singulas exarauit epi-
stolas, diligenter adnotarunt: vt mirum quidem sit hæc adeò singularia,
dubio procul sciuisse Lucam, neque tamen verbo ad memoriam poste-
rorum consignasse, minimè verò insolens, plura alia minoris fortasse
pensi intacta reliquisse. Ceterùm permulta Paulum pro concione di-
xisse, quæ ad posteros haud peruenere, vnico exemplo memoria sanè di- B
c Lib. 6. Strom. gno, satis ostendit [c] Clemens Alexandrinus, quod iam alibi insinuatum,
non pigebit hoc loco de integro referre. *Quomodò* (inquit) *Deus Iudæos
saluos esse voluit, dans eis Prophetas, ita etiam Græcorum præstantissimos pro-
priæ suæ linguæ exercitatos, prout poterant capere Dei beneficentiam, à vulgo
secreuit; præter Petri prædicationem, declarabit Paulus Apostolus dicens, libros
quoque Græcos sumite, agnoscite Sibyllam, quomodo vnum Deum significet, &
ea, quæ sunt futura; Hydaspen sumite, & legite, & inuenietis Dei filium multò
clarius, & apertius esse scriptum, & quemadmodùm aduersus Christum multi
Reges instruerent aciem, qui eum habent odio, & eos qui nomen eius gestant, &
eius fideles & aduentum, & tolerantiam.* Hæc ille. *Quæ cùm* (inquit) *Ba-* C
d In Appar. *ronius* [d] *recitet antiquus Theologus, ex Paulo, non vtique ex epistolis eius, sed
ex concionibus ad populos habitis, quarum nonnulla verba in audientium aures sic
esse illapsa putandum est, vt nunquam ea deleret obliuio.* Et hoc meo iudicio
satis erit, ad eam quorundam calumniam reijciendam, qui ex eo solùm,
quòd conciones Pauli Messanæ, sicut quæ Athenis alibiq; habitæ, à Luca
minimè notatæ sint, vanam esse hanc de Pauli aduentu traditionem iura-
tis penè verbis affirmant. Nec solùm quæ signauit Clemens Alexan-
drinus, sed plura quæ etiam alijs probata sunt, Apostolicas Epistolas
præteriuerunt.

Sed neque abs re fuerit Baronij sententiam, quæ apprimè huc facit, D
eiusdem penè verbis referre. Hic vbi de Ecclesia Antiochena fusè dis-
e Ad an. 39 serit, inter alia. [e] *Dissimulare* (inquit) *non possumus, quod ex recentioribus
f In addit. ad Platin. quidam,* [f] *nullam prorsus habens rationem antiquiorum Patrum, & Ecclesia-
sticæ antiquæ traditionis, quæ sunt omnium stabilita consensu inuertens, &
inaudita hactenus & noua statuens, affirmare conatus est Antiochenam Ec-
clesiam, post Romanam fuisse à Petro institutam, ea tantum ratione persuasus,
g Cap. 2. quòd tàm ex Actis Apostolicis, quam ex epistola Pauli ad Galatas* [g] *constare
ait, Petrum nunquam ex Iudæa excessisse. Sed vbi hæc Lucas, & quo in loco
Paulus affirmat? certè nullibi prorsus, nisi fortè dicere velit, quòd iam neuter* E
prædi-

A *prædictorum de accessu Petri Antiochiam meminisset, idcircò Iudæa non recessisse probari: leuis admodum & nullius ponderis argumentum, sed peculiaris nostrorum temporum Nouatoribus, qui in promptu habent, vt negent quicquid in scripturis non reperitur expressum: Sed quis est qui dubitet de rebus gestis Apostolorum, permulta à Luca esse prætermissa? quod cùm ex multis alijs, tum etiam ex Pauli epistolis, vt suis locis videbimus, sæpè monstrabitur. Certè quidem, si quis historia Actorum à Luca scriptorum assueuit, atque ea omnia recta temporis ratione digessit, inuenisse certum est ipsum in scribendis Actis Apostolorum illud inuenisse consilium, vt res quibus præsens minùs fuit, vel omnium silentio obuolutas relinqueret, vel plurium annorum, spatia, vnius ferè periodi sententia*
B *perstringeret, quibus verò interfuit cuncta sigillatim atque exactè conscriberet.* Hæc Baronius; cui tamen addi potest, multa, quibus etiam præsens adfuit, omisisse Lucam, quemadmodùm ex dictis à nobis superiùs manifestum euadit.

Sed quorsum hæc omnia tam altè repetita, nisi quemadmodum initio testatus sum, vt ostendam silentium Lucæ non officere traditioni de seipsa loquenti, potuisseq; Paulum & Messanæ adesse, & Messanensibus Christum cum MARIA Virgine annunciasse, & Legatos Messanensium deducere, & deductos, si opus fuisset reducere, & plura alia siuè vno, siuè alio tempore apud eosdem actitare, quia vt Suarij Viri per secula doctis-
C simi verbis in simili vtar, [a] id neque cum historia Canonica, neque cum alijs dogmatibus receptis pugnat; quæ omnia cùm suis locis disputanda sunt, allatis etiam pro re nostra eiusdem Suarij rationibus, maiorem hic lucem non requirunt, sed pergendum ad alia quæ Lucas missa fecit explicanda. Quo loco etsi satis esset ostendisse duntaxat, non paucas Pauli peregrinationes in Actis fuisse prætermissas, vt indè conficeretur, nedum in Hispaniam, qua de re iam transactum est apud Sapientes, verùm etiam Messanam venisse Paulum, quod non ita est in promptu, ijs præsertim, qui omnia scriptis testata volunt, tanquam fide maiora si solùm audiãtur. Hanc ob rem ex multis afferam pauca quædam, non quò persuadeam
D Messanensium religionem à miraculis ortum habuisse, quibus, sicut Atheniensibus satis fuit ardens prædicatio Pauli, de re ipsis desiderata verba facientis: Sed si non aliud, quò maiori firmamento nitatur illud toties contestatum, Traditionibus Maiorum non rectè non credi, si cetera constent, tametsi à nullo ab initio, vel à paucis postea scripta reperiantur.

Atque inprimis narrat quidem Lucas, [b] virtutes non quaslibet fecisse Deum per manum Pauli, inter eas tamen, mortuorum ad vmbram eiusdem resuscitationes, non recenset; compendio fortasse studens, vel quia
E cùm dixit, *non quaslibet virtutes*, argumentum reliquit posteris, diuinæ

[a] Tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 6. num. 13.

[b] Act. 19.

virtutis in Paulo commendandæ. Neque ſtudio, & affectu in Paulum, A
a Homil. 6. in 1. Epiſt. ad Cor. & Hom. 8. in Ep. ad Rom. Rhetorum more exaggeraſſe(vt quidam volunt) exiſtimãdus eſt.[a] Chryſoſtomus, dum ad vmbram & contactum veſtium eiuſdem, mortuos ad vitam reuocatos laudat, ac probat; quando ex eo genere quæſita laus non adeò ſingularis eſt Paulo, quin etiam extra ordinem Apoſtolorum com-
b In Hiſt. S. Honorat. munis ſit alijs, ſi Gregorio[b] credimus. Et alioqui ſi ea amplificatione fidem, vel admirationem quæſiſſe putemus Chryſoſtomum, ceteros etiã vbi maiora narrant, promptum erit dubiæ fidei, imò falſi inſimulare, & non ſine damno religionis, veritati paſſim imponere. Neque enim fidem
c Ser. 68. habebo Ambroſio,[c] ſi narret: *Paulum Baptiſmi gratia in ipſa cęde extitiſſe ſplendidum magis, quàm cruentum, & de ceruice pro ſanguine lac manaſſe:* B
Quin verò ipſum Chryſoſtomum iam ſemel notatum, penitùs deſpi-
d Tom. 5. in Princ. Ap. ciam, ſi præterea ceù fabulam[d] adſtruat, *eo lacte conſperſum percuſſoris Pauli animum, melle dulciorem effectum, ipſumq; cum alijs triginta quinque ad fidem traductum, & ſumma ad ſeruiendum Deo alacritate fuiſſe mancipatum.*

Narrat Lucas res à Paulo geſtas Athenis, ſed quę ipſi cum Dionyſio interceſſerunt, ſi huius conuerſionem excipias, ne verbo quidem tradit:
e In Areop. apud Sur. 9. Aug. pluribus tamen perſequitur Hilduinus[e] laudatus auctor, eaq; recipit ab antiquioribus quos recenſet Scriptoribus: eademq; ne quid ſubtraxiſſe
f Ad an. 52. videatur ab auidis legentium animis, fusè deſcribit Baronius,[f] qui licet C
dictorum fidem penes Hilduinum duntaxat relinquat, non video cur alijs etiam commendare non auſit; quæ enim in ijs tam præter rerum ordinem dicta, factaue, quæ vel immitti in animos fidelium, vel in Pauli corona reponi haud debeant? nempè Religioſa magis, quàm curioſa cum Dionyſio de ignoto Deo diſceptatio: cęco deindè nato lucis vſura per ſignum crucis oculis impreſſum condonata, eòq; miraculo Dionyſij iam antea diſputando commoti, nec non Damaris vxoris, ac totius domus, ad fidem conuerſio: denique eiuſdem Dionyſij indiuiſa per annos cum Paulo ſocietas, ſuſceptaq; eodem Magiſtro trienniis de Sacrorum arcanis inſtitutio, longiorem poſtulabant narrationem, quæ tamen omnia D
ſic verbo prodit Lucas, quaſi audita tantùm Pauli concione crediderint, quòd fortaſſe Athenis, hoc eſt, in oculis Græciæ geſta, non neſciret perennitate celebrioris famæ ad poſteros eſſe traducenda.

Epheſi damnatum ad beſtias Paulum, vt primùm immiſſus ingenti magnitudine, ac intolerando robore Leo conſpexit, proruit ille quidem in arenam arrectis iubis, trucibusq; minacior oculis, ſed extemplò ad pedes Apoſtoli, poſita ferocia immanis beſtia conſedit. Nihil ea de re tam
g Lib. 2. Hiſt. c. 25. cedro digna Lucas attexuit: at pluribus conſignatum reliquit[g] Nicephorus, habetq; ea fama præcones, ſuſpiciendos magis, quàm vt fumo E

(quod

A (quod aiunt) plecti queant, [a] Ambrosium, Theodoretũ, & alios. Quamquam non desint viri minimè vulgares, qui à commentitijs disiungendã haud putent, quibus tamen non prorsus ita meam trado fidem, vt Sacramento implicatum animum feram. Nam vt ea verba, quibus se ad bestias pugnasse testatur Apostolus, ad feroces, ac indomitos hominum mores, quibuscum ei non rarò nec modica res erat, accommodari queant; nihilum tamen vetat, quò minùs de pugna cum veris bestijs, non dimicatione gladij, sed capitis, suiq; corporis obiectu, vitæq; periculo intelligere debeamus. — [a] In Ep. 1 ad Corint. cap. 15.

Video quid remoretur istorum sapientiam. Nempè eiuscemodi sup-
B plicium non nisi infimæ sortis hominibus constitutione legis [b] solitum irrogari; proindè Paulum appellatione Ciuitatis Romanæ, facilè eam ignominiam fuisse declinaturum, ac planè depulsurum, qui eàdem exceptione, Hierosolymis [c] cędendus, flagra constanter dimouit. Sed enim animaduertere debent, Viro illi, qui inuicto semper animo Crucifixi nomen gerebat, nullam non ignominiam Christi causa præcipuæ gloriæ loco ductam, qui eiusdem amore iam pridem omnium peripsema factus fuisset. Quod si interdum pro re & tempore, prudens id periculi deuitauit, interdum tamen etiam tacita Romani nominis nuncupatione promptè expetiuit, ac planè fortiter subiuit; [d] quod neque vitare potuit
C Romę, iam iam capite plectendus, tametsi lege Valeria, ac deindè Porcia, tanquam ciuis Romanus à Virgis immunis haberetur; quòd nimirum immanis impietatis postulatus, ex lege duodecim tabularum, atque etiã lege sacra centuriatis comitijs fuisset condemnatus. Quid verò si interdum Romani nominis imploratione, iudicum inclementia minus profecit, quàm Gauius olim Verre iubente contra ius fasq; hic Messanæ virgis cæsus, tametsi (vt Tullij [e] verbis vtar.) *Nulla vox alia istius miseri inter dolorem, crepitumq; plagarum audiretur, nisi hac, ciuis Romanus sum?* Quid si maluit Paulus ea breui ignominia prædicationi verbi consulere, quàm perpetua deportatione spem ingentem præcidere, quando eàdem lege
D humiliores bestijs, altiores verò (vt lex loquitur) in Insulam deportari iuberentur? Quid si à furente frementeq; populo accusabatur vt sacrilegus, vt cultus Dianæ euersor, peruersorq; Religionis, eamq; ob causam extra ordinem [f] plectendus? Ne dubites ipso vel Tertullo [g] perorante, vel Paulo pro se causam dicente, accusabatur planè his ipsis appellationibus, homo pestifer, & concitans seditiones omnibus Iudæis in vniuerso Orbe, & auctor seditionis sectæ Nazaræorum, qui Templum etiam violare sit conatus: at verò lege [h] sine exceptione sanctum erat, auctores, vel actores seditionis, & tumultus, populo concitato, aut in furcam tollendos,
E aut bestijs obijciendos, aut in Insulam deportandos. Cogita nunc quid

[b] L. 3. ff. ad l. Corn. de Sicar. & Venef.
[c] Act. 22.
[d] Act. 26.
[e] Act. 5. in Verrem.
[f] Lib. 3. ad l. Iul. ff. de pecul. & sacril. l. perspiciẽdum. ff. de pœnis. §. fin.
[g] Act. 26.
[h] Lib. 6. ad l. Iul. ff. de pecul. & sacril. l. perspiciẽdum. ff. de pœnis. §. fin. & codẽ l. si quis.

ex his magis fuerit expediens Paulo, ſiuè ad depellendam ignominiam A
propriam, ſiuè ad augendam Chriſti crucifixi gloriam, an inhoneſto ſupplicio pendere è patibulo? an Apoſtolum ad plurimarum gentium ſalutem deſtinatum, vnica Inſula perpetuò contineri? an denique fide, ac fiducia fretum, ad beſtias obiectu corporis ſine vulnere depugnare, non quidem vt gladio accinctus in theatrum ſe daret, deuictaq; beſtia pileum, ac rudem (quod dicitur) ferret, verùm vt fide, quemadmodum dixi, armatus, in traducta ad manſuetudinem feroci bellua, efferatæ gentis animos debellaret, ac tantæ virtutis admiratione captos, paulatim ad capeſſendam veritatem diſponeret: quidni enim id præſtare poſſet in cauſa tam vrgente Apoſtolus, ſi temporibus conſequentibus, fide ac ſigno munitus, in confertiſſimos hoſtium cuneos penetraturus erat [a] Martinus. B

[a] Sulpit. in vita Sancti Mart.

Quanquam vt aliquid ad ſuperiora addam, non vſque adeò verum ſit, ferarum ſupplicium, humilibus duntaxat atque ignobilibus fuiſſe decretum, quando Fauſtinus [b] & Iouita fratres, ijdemq; nobiliſſimi, vt alios taceam, id genus certaminis tametſi ſuperiores & illæſi, ſub Adriano Chriſtianorum perſecutore immaniſſimo Leonibus primùm, deindè Leopardis, demum Vrſis obiecti, fortiter obiuerunt. Et ne quis, ciues fortaſſe Romanos ea pęna fuiſſe putet exemptos, idem eueniſſe nouerit eodem Adriano iubente, Publio Melitenſium primùm, deindè Athenienſium Antiſtiti, de quo iam alibi diximus. Fuit autem Publius, non ſolùm C
nobilis, vtpotè Inſulæ Melitæ Princeps, verùm etiam ciuis Romanus, domicilio, & ortu, non priuilegio ſolùm, imò hoc duntaxat nomine (vt quibuſdam videtur) Melitæ Princeps, [c] non iure abſoluto Dominus.

[b] Surius Febr. 15.

Sed iterum opponat aliquis: Paulum videlicet ad Corinthios ſcribentē, vbi ſuorum certaminum coronas texuit, non prætermiſſurum fuiſſe tam præclarum facinus, ac tàm ſingulare ad exaggerandum, quàm etiam dignum memoria poſterorum. At fortaſſe prætermiſſum non intelligatur, quod inuolutis per capita profertur inter alia ſententijs: dum enim poſt plagas ſupra modum, in mortibus frequenter ſe verſatum fuiſſe meminit Paulus, quidni vnico verbo duas (vt ſic dicam) mortes, alteram D
ab hiantibus beſtiæ faucibus, alteram à frendentis populi clamoribus, ſicut olim tollendo Chriſto, ſibi paratas, luculenter exprimit, & rupto velut verborum ſenſu ad tanti periculi recordationem quodammodo ingemiſcit? vt taceam eo generali loquendi modo, plura etiam complexum fuiſſe Paulum, quàm vel Lucas ſcribere debuerit, vel nos concipere ex vi vocabuli poſſimus.

[c] Petr. Galeſinus in Martyrol. 12. Februar. Lor. in c. 28 Act. Manduca in offic. S. Pub. Epiſt. 2. ad Cor. c. 11.

Multis hæc fortaſſe agitaui, neque tamen extra cancellos opinor, quò, ſi non alios, meipſum commonefacerem, pleraq; non per tranſennam, ſed penitiùs eſſe introſpicienda, ne quibuſuis ratincularum quiſquilijs, E
abdu-

A abducatur animus à veterum narrationibus, quæ cum veritatis institutis aptè cohærent, in quibus hanc quoque Traditionem (quà licet) reponimus, quam Nicephorus non (quod aiunt) ex digito suxit, sed ex actis Pauli bonorum industria post Lucam conscriptis, ab Origene [a] etiam laudatis, meliori fide quàm nonnulli exscriptá suspicantur, æternæ famæ consecrauit. Et quidem si ea sint, quæ Lini nomine circumferuntur, cùm multa contineant, non solùm Hieronymo, & Augustino probata, qualia sunt [b] Senecæ ad Paulum, Pauliq; ad Senecam epistolæ, verùm etiam quæ indubitata Ecclesiæ consensione firmantur, quale est Petri ex Vrbe egredientis cum Christo occursus, nescio quo iure à nonnullis,

B verbo, inter commentitia reponantur. Sed pergamus.

a Lib. 1. Periar. c. 2. & in Ioannes tract. 27.

b De scrip. Eccl. in Senec. Ep. 14.

Rhegyum, quod oppidum insigne Calabriæ interiecto ad breue spatium freto Siculo, in prospectu Messanæ est, venisse Paulum certius est, quàm vt amplius commendetur. Ibidem prædicasse, Rhegynos ardentis marmoreæ columnæ miraculo ad fidem adduxisse: indè discedentem, Stephanum Nicænum spectatæ sanctitatis virum, quem à Iudæa comitē asciuerat, sibi suffecisse, multaq; alia Lucas non narrat; quin etiam plura, quæ vno vel altero die peracta, peramplam, ac dignam scribendo materiam suppeditabant, penitùs omisit. Hæc tamen omnia publica Rhegynorum, aliorumq; per omnes ætates consensione, constantissimaq; asser-

C tione, ac inprimis columnæ eius, quam nos quoque non semel vidimus ostentatione ac veneratione, firmiora sunt, quàm vt à quopiam possint in dubium reuocari. Rem inter alios narrat M. Antonius Politus ex idiomate vulgari in hunc sensum. Paulum nimirum relictis Syracusis circumlegentem, vt primùm nauigio Rhegyum appulit, pro more suo prædicationem instituisse (quæ equidem iuxta ea, quæ superiori capite dicta sunt, accipio) verùm Ciues Idolorum cultui deditos, cùm auersis penitùs animis, quæ dicebantur acciperent, ac diuerso ab Atheniensibus ingenio, non vltrò dare aures vellent; Paulum enixè flagitasse, tantùm sibi audiendo temporis indulgeri, quantum accensa fortè candela, quæ ex vsu

D digitum æquabat, columnæ imposita sensim eduraret; obtinuisse id facilè apud Ciues non vsquequaque inhumanos, quòd nemo putaret, perexiguum illud, ac penè momentum, rebus suis aliqua ex parte incommodaturum. Exindè ceptæ prædicationi, vix dato interuallo fluxilis escæ flammæ copiam omnem hausisset, nisi Deo iubente oblitum naturæ suæ marmor, concepta flamma facem diuturnam suffecisset. Hoc ingenti miraculo permotos ex ciuibus quàm plurimos, remisso Idolis nuntio, ipsos primùm Christi cultum suscepisse, deindè verò radice altius acta, ad ceteros etiam religionem deductam esse. Gloriantur sanè Rhegyni,

E velut alter electus populus, huius columnæ ductu, terram promissionis sibi

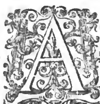
sibi commonstratam obtigisse, nomenq; cum religiosis sublatum altiùs, A
quàm vt calcatū mare superstitionum amplius formidare queat. Eandem
de Rhegynis historiam, Rhegyo ad se Romam transmissam, suis Cómentarijs inseruit nuper [a] Cornelius à Lapide, pluraq; addidit, quibus iterum
ea columna collucere possit, eádemq; à silentio Lucæ in parte vindicauit.

a In cap. 28 Act. Apost.

Atque hæc satis, & fortasse multa de miraculis Pauli à Luca prætermissis, cęterùm pro consilio non superflua, quò inculcata illa toties, frigida ac friuola arguendi forma, *Lucas non scripsit, igitur non est verum*, sæpiùs, ac pluribus modis eneruata, deinceps etiam magis ac magis labefactetur, secus nec verum erit Christum multa fecisse, quæ scripta in Euangelijs non reperiuntur, nec plures alios perplura gessisse, quæ ad horum B
temporum notitiam non peruenerunt.

RESPONDETVR ARGVMENTO DESVMPTO
Ex S. Hieronymo.

CAPVT SEPTIMVM.

T enim hactenus multa videmur dixisse, quæ si ad calculum Hieronymi in Traditionibus exercitatissimi reuocentur, verendum erit, ne non solùm mor- C
tui illi, vmbræ Pauli, verùm etiam Paulus ipse bestijs subtrahatur, ac demum subtracta Rhegyna columna tota substructio corruat argumentorum. Qualia enim sunt ista dicet Hieronymus, [b] *vt indiuiduus comes Apostoli inter cæteras eius res hæc ignorauerit*? quo velut spiculo periodos etiam Pauli, & Theclæ, nec non totam baptizati Leonis fabulam, inter apochrypha retorsit; quod ipsum de Paulo, & Thecla tempore posterior, sed potestate maior, eadem censura perstrinxit Gelasius, [c] ac inprimis tantum Hieronymo tribuit Summus ipse Pontifex, vt nec Origenis scripta legenda suscipiat, nisi quæ Hieronymus non re- D
pudiat, reliqua omnia cum auctore suo renuat, ac penè despiciat. Neque solùm, sed etiam inter plurima, quæ Ruffinus vir alioqui Religiosus scripsit, quia nonnulla à Hieronymo de libertate notata sunt, illa solummodò sentit Gelasius, quæ Hieronymum sentire cognoscit, idq; non modò in Ruffino animaduertendum monet, verùm in vniuersis, quos Hieronymus zelo Dei, ac fidei Religione reprehendit. Quare si tanta Hieronymi in rectè sentiendo, ac iudicádo est authoritas apud summos, ipso iudice, sicut Pauli, & Theclæ historia perempta est, ita de hactenus recensitis, quæ Lucas non narrauit, actum erit. E

b De scrip. Ecclesi. in Luc.

c In Conc. Rom. decr. de lib. Apocris.

Egregiè

A Egregiè verò totius causæ robur, ac firmamentum in Hieronymo sistit ac Gelasio: verùm si ex ijsdem commendatio accedat ad nostras rationes, versabitur ac iactabitur argumentum oppositum. An verò sui dissimilis est Hieronymus, cùm alibi temperato ad sapientiam calamo, post multa, quæ de dissensione [a] Pauli à Petro Antiochiæ; *Non mirum* (inquit) *si Lucas hanc rem tacuerit, cùm & multa alia, quæ Paulus sustinuisse se replicat,* a In cap. 2. ad Galat. *historiographi licentia prætermiserit, & non esse contrarium, si quod alius ob causam dignum putauit relatu, alius inter cætera reliquit denique primum Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatum, quod Lucas penitus omisit*. Hæc Hieronymus. Vt proindè nihil in
B hac pugna sit gloriosius, quàm facto inani specimine obiectioni, Hieronymum Hieronymo opponere, & Gelasium sibi ipsi conciliare. An non magis referebat rescisse, Petrum Antiochenæ Cathedræ fuisse sessorem, ac rectorem, quàm Pauli, & Theclæ periodos referre? cur ego in his potiùs, quàm illis requirit Lucam indiuiduum Pauli comitem, & (vt cum Plauto [b] loquar) planè latronem, quem scilicet ne latum quidem vnguem b In Mil. velit ab eius latere discessisse? Nempè ea Hieronymi ac Gelasij censura, in genuinam Theclæ protomartyris historiam conuenire non potest, sed in eam, quæ supposititio partu fucum mentita, veritati Euangelij periculum creare poterat, tametsi à libidine fingentis longè abesset peruersa
C nocendi voluntas. Hanc ob causam refert Tertullianus [c] in Asia presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, conuictum atque confessum, id se more, vel, vt alij legunt, amore c De Baptis. cap. 17. Pauli fecisse, loco decidisse, *Quàm enim* (subdit) *fidei proximum videretur, vt is docendi, ac tingendi fœminis daret potestatem*, [d] *qui ne discere quidem constanter mulieri permisit?* Ceterùm historia passionis, quæ Theclæ primo- d 1. Cor. cap. 14. genitæ Pauli celebrem in Ecclesia reddidit memoriam, scriptores habet longè præstantiores, quàm vt in ordinem cogi queant, quos quia multis refert [e] Baronius, nos etiam labore subleuat, ne alioqui nihil dignum ad e Ad an. 47. tantæ Virginis laudes afferamus, de qua fortasse etiam Lucas silere ma-
D luit, quàm pro more ingentia facta paucis perstringere.

Sed nihilominus sua in sede versabitur argumentum, si enarret, quàm feruenti oratione Paulus Iconij, Virginem, illustris ac speciosi sponsi thalamo oppigneratam, in amorem perpetuæ virginitatis incenderit, vt indè etiam conijcias, familiarem fuisse Paulo de Virginitate vbiq; serere sermonem, eaq; de causa, quòd initio latè prosequuti sumus, vel præcipuùm Messanensibus de Virginitate Matris Dei prædicasse, & placuisse. Atquè id sanè in palmaribus Pauli miraculis verè censeri potest, quòd eius prædicatione conuersa Thecla, prima omnium fœminarum pro
E Christi nomine in certaminis campum, fide roborata descenderit, & impie-

impietate aduersariorum prostrata triumphum euexerit, vt non immeritò muliebrium victoriarum, ac trophæorum caput vocetur illa, quæ tanquam immortalis pudicitiæ columna prostat, in admirationem Orbis erecta, quæq; è media turbidarum affectionum tempestate ad portum appulit, ab omnibus vitæ humanæ fluctibus atque procellis immunem. Ecquid non admirandum fuit in ea, quæ naturam etiam bestiarum quibus obiecta fuit, Virginitatis veneratione mutauit eatenus, vt videre liceret procurrentes in arenam impastas bestias, allato sacro ieiunio, Virginis pedes lingere, nec vngue violare aspero, muto testificante sono, quòd sacrum Virginis corpus violari non posset? Ergò adorabant prædam suam humi cubitantes bestiæ, & propriæ oblitæ naturæ, naturam induerant, quàm inimici fidei, humanitatis immemores penitus exuerant. Sic sanè decuit Pauli in Thecla commendari officium, vt ex fidei Tyrone tam repentè Magistra martyrij effecta, paribus cum Duce ac Magistro (quod aiunt) lacertis ad bestias depugnaret, nec dispari gradu in reliquam certaminum arenam descenderet, Apostolica planè constantia ac fortitudine prædita Virago. Nihil enimuerò in huius historia offendere potuit Hieronymus, quod non inoffenso pede percurrere, nihil quod non probare, non admirari posset, quando etiam supremę laudis titulo, quòd nihil magis exaggeratè dicere posset, [a] in Melaniam seniorem illustre nomen Theclæ transtulit, sæpiùs ante ab alijs in fœminas excellentes vsurpatum, non secus ac nomen Alexandri, ac cognomentum Magni, in viros fortes, quorum virtus magno in Orbe theatro spectata fuisset, quòd non fecisset profectò, nisi quæ de Thecla dicebantur vera didicisset.

A

B

a Epist. 22. ad Eustoch.

C

Iam verò, quòd Lucam indiuiduum Pauli comitem fuisse velit Hieronymus, non ita accipiendum est, quasi à primis carceribus ad extimam vsque metam, idem cum Paulo itinerum ac laborum curriculum, nusquã non præsens exegerit, sed à quo tempore illi adhæsit, vsque dum recessit, assiduum cum ipso, neque tamen semper, & de momento quod dicitur in momentum, sed tantum sæpiùs, quàm sine illo fuisse. Id verò temporis ita definitur, vt non ante Lucas cœperit esse cum Paulo, [b] quàm à visione per noctem ostensa Troadis, qua vir Macedo transitum deprecabatur in Macedoniam, nec post absolutam Romæ historiam inde (quo quo tandem) discedens, comitarit: nisi fortè iterum eò reuertens, Paulum quoque eò nouissimè redeuntem reuiserit, ac non multò post ad martyrium abeuntem spectare voluerit. Ceterùm non oscitantiæ causa mancam, & mutilam putes edidisse historiam, sed cùm tempora scribẽdi, moris interdum secessionis interpellaret, illis duntaxat, quæ ipse oculis vidisset, saltem vt frequentiùs, sigillatim ac præcipuè consignãdis studuit; reliqua verò, quæ se absente gesta erant, vel compendio per capita transegit,

b Iren. l. 3. cap. 4. Baron. ad an. 51.

D

E

A fegit, vel prorsus intacta, calamo ac fidei posteriorum reliquit, vel denique si nonnulla vidit quidem, sed maiora compendio duxit, alijs scribenda pro re nata permisit. Profectò enim haud minus digna erat historia Theclæ, quàm Damaris conuersio, nisi huic Lucas interfuisset Athenis, minimè illi Iconij; quippè quo tempore in Pauli consuetudinem ac familiaritatem se nondum dedisset; vtique tamen ad commendationem veritatis, hinc non parum cumuli accedit, à prudentia Scribentis, quòd mallet historiæ suæ res tam eximias elabi, quàm vel præsentium oculis argumentum eripere, vel suos in non visis, aurium duntaxat assectatores, non etiam duces habere. Ita planè dignum erat Apostolicis aduersarijs,
B siue patratum apud Rhegynos miraculum, siue prædicatum apud Messanenses, tanta in gente forti mutatione secuta, Euangeliū; nisi (si interfuit) extra ordinem habenda censuisset, posterisq; vel per traditionem, vel per suorum manus commendanda.

Atque hæc de Hieronymo; sed quid de Gelasio? Huius verò super hac re sanctiones, cùm nobis sanctissimæ sint, à Hieronymi quoque perceptis attestationem habent dubitationi eximiam, quando is in præsenti instituto, dum quæ legenda vel negligenda censet, pleraq; ad Hieronymi limam remittit, ac maximi in Ecclesia Doctoris sententiam, sua quoque authoritate reddit sanctiorem: vt hoc loco Hieronymum habere Ma-
C gistrum, sit plane è pectore Gelasij sapientem haurire interpretationem. Sed etiam religiosa Patrum suffragia quos Baronius accenset, pondus addunt minimè eleuandum: quorum sententiæ vadem ac patronum, si Baronium ipsum adrogaueto, nihil opinor vltrò fuerit eluctandum, sed duntaxat animo præcipiendum, in decretorijs Pontificum oraculis, mentem ex verbis esse legendam, suamq; Iuris intentioni seruandam religionem. Plurimum quippe interest nosse, in ijs etiam quæ ad Capitalem Fidei, & Christiani instituti disciplinam vniuersim videntur spectare, quibus exceptionibus caueatur, ne rationes misceantur, ac vt recisis
D peregrinis interpretamentis, ab animis legum genuinæ præceptiones capiantur.

Ac inprimis, vt missa faciam, quæ ab Hæreticis, siue Schismaticis conscripta, vel prædicata Gelasius nullatenus censet recipienda ab Ecclesia Catholica, sanè inter alia quę notat, non pauca enumerantur, quę hodieq; manibus fidelium haud sine pietàtis sensu teruntur, qualia sunt in multis, Liber Canonum Apostolorum, & vt restrictè dicam Epistola IESV ad Abagarum Edessæ regulum, quæ si aliquando controuersa magis fortasse fuit, quam nescita, postea tamen adolescente cum attestatione rei, multorum religione, digniori habita est loco, quam vt extra fidem & gra-
E dum poneretur. Quin etiam Acta aliorum Apostolorum, nisi ab

Hære-

Hæreticis in iniuriam Fidei deprauata ſint, quam fere ob cauſam Gelaſius illa perſtringit, neſcio cur ad religionis robur conducere nequeant, cùm longè abſint à fuco, nec quippiam moribus Apoſtolorum indignum auribus ingenerent. Quid enim obſtat, quò minus credamus Lucam in ſuis Actis pauca quædam, & ad paucos Apoſtolos pertinentia ſpectaſſe, ceteris verò ſcriptoribus ſingulorum Apoſtolorum geſtis recenſendis ſegetem peramplam reliquiſſe? neque enim par fuit, ſi Numinis prouidentiam conſideremus, eorum exemplis ad virtutum laudem comparatis fraudari Eccleſiam, quorum laboribus, ac per omnia rectè factis, ipſa ſuccreuit ad gloriam; vt proindè nimis delicatæ cenſendæ ſint aures, quæ ſi de rebus geſtis Apoſtolorum aliquid hauriant extra hiſtoriam Lucæ, illicò velut ad aniles fabulas tinnire incipiunt. Sanè ſicut quibuſdam Actis Pauli locum dat Origenes, [a] Actis Andreæ Auguſtinus; [b] ita reliquis, ſua poteſt haberi fides, niſi quatenus aut veritatem adulterant, aut Hæreticorum ſordibus infecta, macula aliqua puritatem morum, ac Religionis candorem afficere queunt: quod de Actis paſſionis Petri à Lino conſcriptis teſtatur Baronius, [c] *Syncera nempe illa fuiſſe olim, ſed quæ hodie extant, Manichæorum eſſe tincta fuligine*. Atqui de his Lini Actis nihil aduertit Gelaſius, ea tamen non mediocriter probare videtur Ambroſius, [d] dum inſignem illam hiſtoriam, quæ Petro ex Vrbe declinandæ mortis cauſa egredienti, Chriſtum occurriſſe narrat, ex ijs mutuatur.

a In Ioan. tract. 27.
b De Fide contra Manich. c. 28.
c Ad an. 96
d In Aux. de Baſ. non. Trad. circa med.

Sed enim geſta Sanctorũ Martyrum tam admirandis triumphis irradiantia minimè reijcit Gelaſius, quin verò Dei virtute operante, maiora etiam in ſuis certaminibus, quàm quæ vulgo feruntur, perpeſſos, planè catholica aſſenſione credit, ac decernit: verùm id propter, ſecundùm antiquam conſuetudinem, ſingulari cautela in Eccleſia Romana non legi animaduertit, *quia & eorum qui conſcripſere nomina penitùs ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis ſuperflua, aut minùs apta quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur, ſicut Quirici, & Iulitæ, ſicut Georgij aliorumq; huiuſmodi paſſiones, quæ ab Hæreticis perhibentur ſcriptæ, eamq; ob cauſam ne vel leuis ſubſannandi oriretur occaſio, in ſancta Romana Eccleſia non leguntur*. Hæc ferè totidem verbis Gelaſius, quæ quidem ſapientibus, ita accipienda erunt, vt, ſi moribus ac religioni non officiunt, veritatem apud omnes ac pietatem præſtent indemnem: nempè ideò non leguntur huiuſcemodi Acta, quia eorum qui conſcripſere nomina penitùs ignorantur. At idem Gelaſius: *Actus* (inquit) *B. Syluestri Apoſtolicæ Sedis præſulis, licet eius qui conſcripſit nomen ignoremus, à multis tamen in Vrbe Roma Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vſu multa hoc imitantur Eccleſiæ*. At ab infidelibus, & idiotis

A *idiotis superflua, & minus apta, quam rei ordo fuerit scripta esse putantur*! Esto verò. Certè ex eodem Gelasio, cùm hæc ad Catholicorum manus peruenerint, B.Pauli Apostoli sentẽtia præcedat oportet, [a] *Omnia probate, quod bonum est tenete*. Enimuerò si hodie Acta passionis Petri & Pauli, nomine Lini insignita, in luce non extarent, quanta & quàm præclara Principum Apostolorum facinora, tenebris inuoluta, non minimo pietatis damno iacerent; quorum pars magna iacent nihilominus, quòd plura eius Viri scripta desiderentur; atque inter cetera, historia illa de altercatione Petri cum Simone Mago, [b] cuius demum temulenti hominis insaniam, ipse Petrus, ita vertente Deo fregit, & ex alto præcipitantis spiritum

a 1. Thess. cap. 5.

b Trithem. de Viris Illustrib. Xistus Senen.

B fortissimè elisit: de qua quidem historia pauciora sunt, quę sciuntur, quàm quæ temporum iniuria deleta, penitùs ignorantur.

At multa ab Hæreticis scripta perhibentur, ideòq; minimè legenda! Verùm nobis cum Augustino, licet, non minùs Hæreticis, quàm Iudæis vti codicum baiulis, si quid in eis non alienum comperimus: Sanè Triphon [c] discipulus aliquando, postea derisor Pauli, impius planè fuit, ex quo tamen multa de prædicatione Pauli insignia, quæ ille ludicrè licet, verè narrat, libenter arripimus. *At interdum noua quædam emergunt, auctoribus incertis, nullo antiquitatis vestigio insignia*! Sed enim si huiusmodi nullum perniciosi erroris periculum creant, si fidem humanam, & certitu-

c Lucian. in Philost.

C dinem (vt aiunt) moralem, minimè fallunt, si historiam narrent, vel minimè dubiam, vel coniecturis valdè verisimilibus nixam; & quamuis temporum calculis inuolutam, sacram nihilominus & sanctam, & consequentibus ætatibus in pijs pectoribus religione consecratam; nescio cur adeò vetentur, aut defugiantur, quantumuis ad consuetudinem, vel communis iuris vsum minimè transmittantur. Profectò scripta de inuentione capitis S.Ioannis Baptistæ, nouellæ quidem (vt Gelasij verbis vtar) tunc erant reuelationes, vel (vt alij legunt) relationes, & tamen sicut idem inquit, *nonnulli eas Catholici legunt*, quibus tamen illud Apostoli præ oculis habendum, *Omnia probate, quod bonum est tenete*: non quidem vt historiæ

D tantùm causa legantur, quemadmodùm iubet Clemens [d] de quibusdam traditionibus Seniorum, quæ superstitione quadam, specie pietatis adumbrata, irritabant potius, quàm roborabant diuinæ legis instituta; sed quæ verè pietatis augendæ consilio, pleniori pectore capiantur, tanquã eximia religionis argumenta, quibus reiectis, facilè etiam cetera firmamenta, pro temporum, ac morum peruersitate, conuellantur.

d Lib. 1. Const. c. 7.

Quorsum verò hæc tam longis quæsita ambagibus, tã multis pugnata rationibus, nisi vt ostendatur, si ea, quæ nec temporum calculis, nec nominibus authorum videntur constare, mutila præterea sunt, inuoluta,

E perturbata, quin etiã ab impijs narrata, ac penè seipsis obtrita, & exoleta,

reijcienda tamen non sunt omninò, quòd aliquem sensum veræ pietatis præ se ferant, adeòq; nonnihil ad religionem conferant: quo numero habenda sint ea, quæ & tempori satis consentanea sunt, & auctores habent exceptione maiores, integra, clara, explicata, recepta, apud suos fide plurimorũ armata, ac longa religione exaucta, sua denique firmitate contra fallentes rationũ circumscriptiones quantum satis munita? in quo genere videtur esse hæc qua de agimus Virginis ad Messanenses data Epistola, fama spectatæ Ciuium religionis, vt exteros taceam, per omnes hactenus expressos numeros commendata. Sed hoc agimus in consequentibus. A

Interim tamen hoc loco sua laude non est fraudandus Alphonsus Villegas, apud quem, tantum fidei hæc epistola inuenit, vt inter cęteras, quæ nomine Virginis ad diuersas scriptę feruntur, hanc duntaxat, atque illam ad S.Ignatium exaratam, legitimam agnoscat ac genuinam; argumento negante quidem (vt Philosophi loquuntur) sed vt alias monui, in re nata non inualido, quòd in repurgandis librorum, ac scriptorum rationibus, Pontifex Gelasius inter apocrypha scripta hæc minimè retulisset, tametsi plura ad Virginem, aliosq; spectãtia, atque inter alia literas illas Abagari ad Christum, viciſſimq; Christi ad Abagarum datas, inter ea recensuisset. B

Atque hæc ferè Villegas. Ceterùm etsi fortasse nemo addubitarit, eius Epistolæ opinionem, Gelasij tempestate nondum fuisse natam, sed longè postea dubiã aspexisse lucem, adeòq; confictam potiùs, quàm è re oblatã, quod apud Messanenses illo seculo adulta iam fides religioq; sacratior affingendi crimen non admisisset: Vtique tamen impunè cogitarit, Pontificem in ardua rerum totius Ecclesiæ spectantẽ, nec persensisse omnia quæ apud Ecclesias in hoc genere priuatim essent, nec prorsus omnia celuisse, quæ minus momenti haberent. In id verò vnicè neruos omnes intẽdisse, vt in perturbatiſſimis illis temporibus, quibus & Imperator [a] Anastasius, Eutychianus Hæreticus erat, & Reges Italiæ, Hispaniæ, Africæ, Ariani, & Reges Frãcorũ, [b] Anglorũ, Germanorũ pagani, deniq; (vt mittã Ecclesiã Græcam, seditionibus Petri & Achatij immane quantũ conflictatã) & Caput Orbis, Roma clandestinis Manichæorum artibus est agitari cępta: in his inquã afflictiſſimis suæ sedis temporibus, in id singulariter intendisse Gelasiũ, vt sceleſtiſſima primùm Hęreseõ dogmata, scriptis & authoritate percelleret, eademq; ex Regnorum Capitibus, aut prorsus exureret, aut ne pestiferum virus in membra omnia desæuisset, sapientiſſime prouideret. Id propter, & Manichæos [c] in Vrbe deprehensos, exilio protinus dãnauit, & eorum libros apud Basilicã Diuæ Virginis Mariæ, publicè cremauit, & cõtra Eutychen, Nestoriũ, Arriũq;, [d] doctiſsimis lucubrationibus peregit, & vt sexcenta ingentis animi monimenta præteream, de libris in Ecclesia Catholica, legendis, vitandis, quæ pro tempore satis, sanctiſsimè cauit. C D E

a Bellar. in Chron.

b Alphonſ. Ciacc. in Gelaſ.

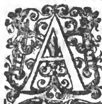
c Platin. in Gelaſio Franc. Ioãnettus in eodem.

d Gennadius de lucubr. Gel.

QVO

A QVO ALIO TEMPORE PAVLVS fuerit Messanæ.

CAPVT OCTAVVM.

GE verò, vt ad intermissa reuertamur, quamquam ratum sit Paulum, prima illa è Iudæa nauigatione, Messanam Rhegyo diuertere potuisse, quemadmodùm supra multis ostendimus: vero tamen absimile non est, eundem post vincula Romana Messanēsibus
B redditum iterum prædicasse, habetq; hæc opinio nō inane fundamentum apud quosdam, siuè quòd non facilè intelligant Paulum Rhegyo Messanam accitum concionem habuisse, cùm inde secundùm vnum ab appulsu diem flante Austro soluerit; siue etiam quòd custodia mancipato, non licuit vltrò citroq; commeare quò liberet: quam ob causam nec Syracusis eo tempore quippiam præstitisse verius putant quàm secùs, tametsi triduò ibidem nauigationē oportunam opperiretur. Nam quòd Melitæ nonnulla gesserit, quæ non nisi à libero homine fieri potuisse credantur, id verò gratiæ Centurionis, itinerisq; Comitibus concedi potest, qui non modicam Insulanorum in
C se humanitatem experti, spontanea Pauli beneficia libenter illis condonarunt, & Paulum quæ vellet agere permiserunt. At enim post vincula Neroniana Roma reducem, nihil potuit continere, quò minùs siuè terrestri, siuè etiam maritimo itinere Messanam accederet, pluresq; per dies Messanēsibus operā nauaret, & quod olim ad Timotheum [a] scripserat, confortatum se à Domino, vt prædicationem impleret, & audirent omnes gentes, id (inquam) magna ex parte re ipsa in lectissima Europæ Insula comprobaret. Nihil est in hoc argumento non adeò firmum, quod contrarijs siuè rationibus, siuè coniecturis, si inuicem committantur infirmetur. Mihi verò, vt hæc mittantur, opinionem primùm
D huiusce rei ingerit ea, quam in plerisque antiquioribus manuscriptis lego, narratio, Paulum scilicet in Calabria, atque adeò Rhegij prædicationi iam deditum, à Messanensibus quoque eius aduentu cognito fuisse accersitum, quod quidem nescio an rectiùs intelligi queat, quàm de Paulo per Calabros reuertente, ac prædicante. Licuit verò Messanensibus inuitare iam omni custodia immunem, & quidem familiariùs accersere, quem antea transeuntem cognouerant, sibiq; obsequijs, ac Euangelij desiderio deuinxerant; hæc si opinio sit duntaxat, à traditione Calabrum fortasse minimè commendata: deindè verò ea missa,
E fidem facit Pauli in propagando Euangelio studium, ac ingenium, qui

[a] Epist. 2. ad Tim. cap. 4.

F 2 reuer-

reuerſurus in Orientem,notiſſimā ſibi ſicut alteras Athenas Vrbem, tàm nobilem,tàm antiquam,tàm omnium gentium frequentia percelebrem, dubio procul non præteriuit,quin etiam de induſtria curſu intento appetiuit.Quid ni enim hanc tam optatam,ac ſuo muneri paratiſſimam occaſionem,obuijs etiam vlnis arriperet,vt in huius vnius Vrbis, vbi illa tempeſtate, cū Romana poteſtate, Religio Idolorū omnia ſplendidiùs adhuc adminiſtrabat,vt penè ſummā ſuperſtitionis teneret: in huius (inquam) Vrbis integra conuerſione plurimarum gentium ſaluti conſuleret, & Romanorū Prætorum quandoq; ſedem,cū ſumma ſuperſtitione,pluribus etiam ſceleribus pollutā,maioribus laborū ſuorum(vt ſic dicam)victimis expiaret? Sanè ſi literis conſignata eſſent omnia,quæ Paulus poſt adeptam Romæ libertatem, reliquo vitæ ſpatio ſatis amplo præclarè geſſit, narrarent etiam inter alia, quàm ſtrenuè, ac fortiter, Meſſanæ quoque omnes prædicationis numeros impleuit,nec minore fama, quàm hiſtoria Lucæ Athenas in Dionyſio, Meſſanam vnà in Bacchylo celebrarent.

Quæ dum dico, iam tranſactum volo, illo ipſo tempore,cùm primùm Syracuſis Rhegyum venit, à Meſſanenſibus pridem fama notum, honorificè accerſitum fuiſſe, vel ſi maiùs accerſiri potuiſſe Paulum; ſed hoc aio, cùm maiorem ſui copiam pro voto impendere potuerit minimè, poſt ſoluta demum Romana vincula, repromiſſam Meſſanenſibus ſpem ſoluiſſe abundantiùs, tametſi ſponte etiam venturus erat eò loci, vbi virtus Euangelica apud nobiliſſimam Inſulæ Ciuitatem,& Romanę Reipublicæ quaſi ſpecimen, magno theatro ſpectari debebat. Et verò cui non ſit perſuaſum, in hoc itineris flexu Meſſanam reuiſiſſe Paulum, vexilloq; fidei firmato, non paucos dies ibidem prædicando extraxiſſe, mores ac religionem formaſſe, monita ſalutis præſcripſiſſe,ſicut Rhegynis Stephanum Nicænum, ita ipſis Bacchylum Sacrorum Antiſtitem dediſſe, ſed præterea Meſſanenſium honores deducta ſecum (ſi lubet) ad Virginem legatione amplificaſſe? quid ni enim,ſicut aliquando Gentiles [a] (Hiſpani creduntur [b] fuiſſe) ad Philippum, *Domine volumus IESVM videre*, ita Meſſanenſes pro deſiderio videndæ Matris IESV, ad Paulum dicere potuerunt, Domine, tecum imus, volumus MARIAM videre? vt quemadmodum tunc glorificatus eſt Chriſtus in Gentibus, ita poſtea per Paulum MARIA Virgo, ſi vnquam in nationibus, clarificanda fuerit in Meſſanenſibus. Nam etſi nonnulla horum præſtare potuerit Paulus, etiam illo ipſo primo tempore,quo Syracuſis Rhegyum, hinc verò Meſſanam traditur acceſſiſſe, nihil tamen vetat, poſt annos, vbi reuertit, fidei præceptis iam firmatam Vrbem,ad omnem religionis excellentiam formaſſe magis,ac tum demum Legationis ad Virginem decretæ, ipſum ſi non auctorem,ducem profectò fuiſſe, ac laudatorem.

a Ioan. 12.

b Iulian. Archi. ad an. Xpi 36. Biuar. in Dextr. ad an. 35.

A Ac tum etiam verum erit, quod alias ex Chryſoſtomo [a] retulimus, Paulum & vſque in Siciliam perueniſſe,& Siciliam peragraſſe. Vtrumque credideris ſi Siciliæ nomine & Trinacriam, & quam ab ea fretũ diuulſit, intelligas: quamquam eam duplicis Siciliæ nuncupationem apud auctorem non ita antiquum reperias; niſi iam Siciliæ nomine, vel Syracuſas, vel pro re nata Meſſanam ſolam accipias, quo pacto olim Athenas Græciam appellatam ſcimus. Certè auctores qui Siciliæ [b] Crucem auream ab Arcadio collatam eſſe ſcribunt,Meſſanam pro Sicilia videntur habere, neque enim alijs, quàm Meſſanenſibus in Sicilia id honoris, ac præmij fuiſſe conceſſum, certius putatur, quàm vt recentioris hiſtoriæ fidem re-
B quirat. Quin etiam Antiſtites Meſſanenſes, Siciliæ Epiſcopos à Pontificibus vocari, & ſcribi ſolitos, eò ſuſpicatur non nemo, quòd iſti Siciliæ vniuerſæ Metropolitani haberentur. Quamquam alijs videri queat rationem loci non dignitatis ſeruari, at vt in deſignandis Vrbibus ſolet regionum diſcrimen eſſe, & Antiſtitum, non honorum, idq; in Decretis Pontificum haud extra morem.

[a] Supra cap. 5.

[b] Fazel. l. 2. Dec. 1. c. 2. Petr. Greg. de Republ. lib. 12. c. 16 numer. 6. Maiol. l. de dignit. diff.

Verùm animaduerto,quænam huic de Pauli aduentu ſententiæ queant refragari, quæ & traditionem per manus ductam loco moueant, & hiſtoriam multis ambagibus ſeptam haud facilè explicent. Enimuerò ſi poſtquam Romæ vinculis ſolutus, in Orientem abiturus Meſſanam re-
C uertit, non ante ſexageſimum primum Chriſti annum id factum eſſe oportuit; quippè qui ſiuè Maio,ſiuè Iulio quinquageſimi noni, Romam ingreſſus biennium verò totum manens in ſuo [c] conducto, ac tandem libertati reſtitutus, neque tamen illicò dilapſus, tardiori, vt par eſt, ob prædicationem itinere,Meſſanam appetiuerit neceſſe eſt. Hinc verò per quàm neceſſaria cõſecutione deducitur inprimis, Virginalem Epiſtolam non ante ſexageſimum ſecundum annum, vel ſaltem primum à ſexageſimo propè exeuntem, exarari potuiſſe: quo ſcilicet tempore, Legati Meſſana à Paulo deducti Hieroſolymam adire potuerunt; deindè autem Paulum poſt vincula toties expetitas abijſſe ad Hiſpanias, ſed Orientem
D primò reuiſiſſe. Quorum alterum nempè hoc poſtremum, communi ſcribentium opinioni aduerſatur,alterum verò rectam etiam Chronologiæ rationem euertit, ne dicam, omnia implicata reddit. Quis enim dixerit eò vſque prouectam Virginis ætatem inter mortales, quę vel quadrageſimo octauo anno(vt inquit [d] Euſebius)& Olympiadis ducenteſimę ſextæ ſecundo, in cælum ad Filium aſſumpta eſt, vt quidam ſibi reuelatũ fuiſſe tradunt, ac proindè anno ætatis ſexageſimo ſecundo, aut etiam tertio, qui climactericus eſt, inſignium vt plurimum virorum morte clarus: vel certè anno Filij ſui quinquageſimo octauo, atque adeò ætatis
E ſeptuageſimo ſecundo, aut etiam tertio, quod videtur placere [e] Epiphanio,

[c] Act. 28.

[d] In Chro.

[e] Serm. de Deipar.

nio, ac [a] Cedreno: Horum autem congruere neutrum potest cum sexagesimo primo, vel secundo Christi anno, ne vel Deiparæ Virginis vitam prorogemus in septuagesimum quintum sextumuè annum, vel postquã desijt esse inter mortales, eam scripsisse Epistolam cogamur asserere, vt mittã huiuscemodi notam, characteri eiusdem Epistolæ vim afferre ineuitabilem, quæ scilicet anno quadragesimo secundo Christi, in versione Lascaris fertur exsignata. A

a In Cõpẽd. in Tib.

ATQVI vt à postremo ordiamur, negotium fortasse facessat Pauli post vincula Neroniana, toties designata, votisq; omnibus expetita in Hispanias profectio, quæ si semel euincatur, vix superest temporis spatium, quo Deipara in viuis agente, Paulus Messanæ, multòq; minus Hierosolymis adfuerit, vnàq; hac deiecta substructione rationum, cetera quæ molimur ruant necesse est. Sed enim Paulum iuisse in Hispaniam, paucos inuenio, qui in dubium aliquando vocarint, quibus opponi possunt agmina Sanctorum Patrum, quos [b] Pererius, vir sanè doctus recenset. Hippolyti, scilicet, Athanasij, Cyrilli, Epiphanij, Chrysostomi, Theodoreti, Sophronij, Gregorij, Bedæ, Anselmi, Tostati, & sexcenti alij non infimi ordinis Scriptores, qui vel explicando, vel historicè narrando fidem sufficiunt indubitatam. Quamquam & ceteri commodam habent interpretationem, si velint Apostolum, non tunc cùm ipse apud se destinarat, & iturum se scripserat, profectionem habuisse cælo ratam, sed alij tempori seruatum, parem voto fructum paulò seriùs suscepisse; nec alioqui mentitum dixerint eum, aut fefellisse, qui receptam in se promissi fidem animo semper habuit firmam, tametsi deindè varijs enascentibus causis, voti compos minimè extiterit; Sic enimuerò, quod Salmeron aduertit, eidem Paulo recipienti venire [c] Corinthum, si promisso deindè non respondit, fallacia crimen non intulit, quia dictis hominum ore prolatis, illa semper animo concepta subesse debet ratio, si Domino placuerit, cuius nempè est dirigere nubes Prædicatorum, quò impetus dirigentis voluerit, & qui à Magis promissum ad Herodem reditũ meliori consilio auertit, desiderium quoque Pauli sanctiori decreto temperauit. B C D

b In epist. ad Roman. cap. 15.

c In epist. ad Roman. cap. 15.

Hoc verò semel constituto illud inquirendum, an exutus Romana vincula Paulus, in Hispaniam continuò concesserit, an interposito consilio, spatium quoque tẽporis alijs Prouincijs obeundis adiecerit, iterumq; Regionibus Orientis reuisis, demum per tot itinerum flexus optatæ Hispaniæ sit potitus. Iuisse verò quàm primùm ad Hispanos plurium testificatione Patrum, ac Interpretum, certius est, quàm vt nonnullorum opinione dubitationi locum relinquat: Chrysostomus [d] sanè inter alios, *Cùm biennium* (inquit) *Romæ egisset in vinculis, tandem dimissus est, dein in Hispanias profectus*. Et adhuc clarius Theodoretus [e] *Actuum* (inquit) *docet* E

d Hom. in Matth. 76.

e In Cap. 1 Epistol. ad Phil.

nos

A *nos Historia, quod biennio Apostolus mansit in suo conducto, cùm autem liberatus illinc profectus esset in Hispaniam, & illis etiam Diuinum Euangelium tradidisset, reuersus est Romam, & tunc capite truncatus est.* Et profectò si tam ardens fuit desiderium Paulo visendę Hispanię, vt non nisi per transitum Romam adire vellet, quò citiùs illic adesset, dubitari vix potest, eum voto suo fecisse satis, postquam Romæ vinculis expeditus, potestatem habebat eundi, quò vellet; eòq; magis, si iam instante resolutionis suæ tempore, sensim delibando, non ita longum superesset annorum vitæ curriculum, idq; solùm desiderio viri ad labores Euangelij procreati, gratia potiùs quàm natura reliquisset. Huc accedit, breuius multò, & expe-
B ditius ex Vrbe ad Hispanos iter, quàm si per longas ex Græcia, Asia, Iudæaue circuitiones, eò demum serius allaberetur, vbi non Gentium magis vtilitati, quàm suæ duntaxat cupiditati tempora fuissent proficua, quando præsertim nihil esse rei poterat, quod animum toties obfirmatum, à tam sancto proposito dimoueret.

Equidem vtramuis in partem animum deflectam, nihil rebus nostris offecero. Potuit enim Paulus post exacta Romæ biennij vincula, sexagesimo primo Christi anno, datis itineri Hispanico non paucis mensibus, ita deindè commodissìm Siciliam, atque adeò Messanam anno insequenti, traiecto mari reuisere, suaq; prædicatione illic perfungi, & ea omnia
C quæ aliàs recensuimus, Messanensibus officia præstare; vt nihil sit, quod hac in re magnoperè queat incommodare, si præsertim cōmorationem in Hispanijs, non adeò longam esse oportuit, quin breui, exempto desiderio, Paulum Orientis regionibus restitui sineret, eò maximè, quòd vendicata iam à Iacobo Hispania, non tàm superfuit Paulo, vbi Euangelium prædicaret (ne super alienum fundamentum [a] contra suam sententiam ædificasse conuinceretur) quam vbi spem segetis in futuram messem assurgentis miraretur; nisi fortasse, quod placet Christophoro [b] Castro, aliquid orbis Hispanici Paulo reliquum fecerat Iacobus à se non lustratum, vt iam si prædicauit Paulus super alienum fundamentum ędificasse
D non crederetur, quod quidem dato illo mensium spatio, faciliùs est fieri potuisse, quàm vt contrarium euincatur.

[a] Ad Rom. cap. 15.

[b] In Hist. Deip. c. 18.

Verùm vt id proximè absit à vero, mihi tamen Paulus ipse non minimum firmamenti sufficit ad credendum, diuino consilio dilatam fuisse profectionem Hispanicam, nec ægrè Paulum à seipso reditum in Orientem statim à vinculis impetrasse, id quod ex literis anno ante Romæ datis, facilè est deprehendere; quippè qui scribens ad Philippenses. [c] *Confido* (inquit) *in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.* Et ad Philemonem. [d] *Para mihi hospitium, nam spero per orationes vestras donari me vobis.*
E Et in nouissima quam ad Hebræos exarauit. *Cognoscite* (inquit) *fratrem*

[c] Cap. 2.

[d] Epist. vn.

noſtrum Timotheum, cum quo ſi celeriùs venerit, videbo vos: vt ex his appareat, Paulum haud in ſententia perſtitiſſe, poſtquam Romam veniſſet, non quidem animi facilitate, vt paruo momento, & quauis cauſa velut leui aura huc illuc impelleretur, ſed quòd aliter quàm ipſe ſecum ſtatuiſſet, Deo faciente, qui conſilia hominum vertit, agere viſum eſſet; idipſum eo teſtante, dum ad Corinthios ſcribens, quibus aduentum ſuum ſpoponderat. [a] *Hac confidentia* (inquit) *volui priùs venire ad vos, vt ſecundam gratiam haberetis, & per vos tranſire in Macedoniam, & à vobis deduci in Iudæam, cùm ergo hoc voluiſſem, nunquid leuitate vſus ſum? aut quæ cogito ſecundum carnem cogito, vt ſit apud me, eſt, & non?* A

a 2. ad Cor. cap. 1.

Et niſi tam clara ex ipſo Paulo liqueret ſententia Pauli de retardata profectione, ab hiſtorijs quoque ſuffragium accederet opinione maius, nec longè eundum eſſet, quin exceptione in paucis dignus ſeſe offerret Gughelmus [b] Spirenſis, qui ferè ex dictis Patrum, velut ex floribus, ſertum, acta Pauli contexens: *A Cæſare* (inquit) *in carcerem miſſus*, [c] *notior familia eius factus, perſecutoris domum, Chriſti fecit Eccleſiam.* [d] *Ligatus catenis, nihilominus in carcere prædicauit; verberatus, verberantes ipſos ſermone rapiebat. Deindè Feſti literis Neroni traditis, Paulus ad tribunal vocatus* [e] *cum cauſam dixiſſet abſoluitur: Ad concionum itaq; miniſterium rurſum profectus, inuiſit Eccleſias Syriæ, Aſiæ, & Græciæ. Et indè reuerſus in Italia, Gallia, & Hiſpania & alijs Occidentis partibus docuit Euangelium vt patet ad Romanos Capite decimo quinto.* Hæc Spirenſis, pro eademq; ſententia laudat Euſebium, [f] Athanaſium, [g] Epiphanium, [h] Chryſoſtomum, [i] Iſidorum, [K] Dorotheum, [l] Methaphraſtem. B C

b Cent. 1. p. 1. diſt. 1. in Paulo. c Hieron. in epiſt. ad Philemon. d Chryſoſt. in ſerm. de laud. Pauli. e 2. Tim. 4. f Ad Drac. g L. 1. to. 2. h In ſer. de laud. Pauli. i De Patrib. nou. Teſt. K In Synopſi de 70. l In vita Pauli.

Ceterùm, rationes ex epiſtolis Pauli adductæ, Baronio quoque adeò viſæ ſunt firmæ, vt cùm in Romanis vinculis propoſitum proficiſcendi in Hiſpanias, mutaſſe viſus ſit Paulus, & profectionem in Orientem inſtituiſſe, an idipſum quod conceperat animo, omninò præſtiterit, haud tutò poſſe affirmari fateatur. Quamquam an etiam profectus ſit in Orientem, haud item certè adſtrui poſſe putat, cùm præſertim olim Mileti Epheſios alloquutus, Numine afflatus, illis prædixiſſet, eos non viſuros amplius faciē ſuam; quod certè ipſe haud potuiſſe cōtingere affirmat, ſi in Orientem, & in Aſiam, vt pollicitus fuerat Philemoni, reuertit; qui enim ad optatiſſimam Eccleſiam Epheſinam Aſiæ totius Metropolim non acceſſiſſet? Verùm hanc religionem facilè quiuis ſibi exemerit, ſi quemadmodùm alibi diximus, cæleſti conſilio aliud ſanciri potuiſſe cogitarit, quàm Paulus iuxta præſentem animi præparationem concepiſſet, nec in eo decretum Dei reſigi (ſi vſquequaque tamen, quod agimus, decretum eſt) ſed ſecundùm cauſas rerum ordinatas, enaſcentes diſponi occaſiones, & non humanis mortalium ſenſa regi conſilijs. Nam quòd diuino ſpiritu actus D E

A actus Paulus ea ratione dixerit. [a] *Et nunc ego ecce scio, quia amplius non videbitis faciem meam, vos omnes, per quos transiui prædicans regnum Dei*: id demum eò referri potest (vt facillima consectemur) Paulum non amplius fuisse Mileti, aut etiam Ephesi visum, alijsq; circum locis, per quæ transiuit ad istos; ne alioqui si nusquam reuersum obfirmatè statuamus, leuitatis & inconstantiæ, contra quàm ipse (vt paulò ante vidimus) profitetur, arguamus, pluraq; in Ecclesiasticis traditionibus absque causa inuoluamus. [a] Act. 20.

Et verò si nec in Hispanias, nec in Orientem Paulus abiuerit; vbi gentium tot ad extremum vitæ limitem annos exegerit, dici facilè non potest; nisi Italia, aut etiam Sicilia, citràq; conclusus, plura etiam Messanæ B fortasse fecerit, quàm vel nos adstruere, vel alij circa hanc traditionem aliquando cogitauerint impugnare. Enimuerò quid toto illo biennio, aut etiam inter exacta Romæ vincula, petitasq; Hispanias Paulus egerit, vbi vitam duxerit, non apparet, nisi destinatæ per epistolas professioni in Orientem, rebusq; illic componendis, commodum id spatij impendatur. Ceterùm post Orientis lustrationem, Hispanijs quoq; sui copiam fecisse Paulum, nimis sit otiosus, qui probare laboret, auctorumq; centurias id asserentium in medium afferre; qui si à multis retroactis seculis aduocari non possent, vel illa veterum Christianorũ, ex perfido licet ore Agrippæ, C fidei dilatatæ suscepta testificatio, satis abundè esset, quam ipse habita ad Iudæos concione protulit, cùm ita [b] loqueretur. *Sed de Religionis auxilio præsumitis, cùm Orbem iam Romanum IESV Discipuli repleuerint, aut sine Dei nutu putamus illam crescere religionem?* ita ille: Si Orbem Romanum, ergo & Hispaniam, quæ Romano tenebatur imperio visere Discipuli IESV, ergo & Siciliam: sed nemo magis Paulo, si veram illi texuit laudem [c] Chrysostomus, eum non modò Siciliam, atque Italiam, verùm vniuersum terrarum Orbem prædicando peragrasse. [b] Lorin. in Act. [c] Homil. 1. in epist. ad Rom. c. 1.

Quòd si demum causam inquiramus, ob quam dilata in Hispaniam profectione Paulus in Orientem remigrarit, ac tandem sæpiùs eandem D fortasse remensus viam Hispanis se condonarit; diuinare quidem non possumus, coniectura opinor partim assequemur. Enimuerò relictas à tergo Prouincias, quas primùm vinctus perfunctoriè circumiuerat magis quàm obiuerat, vberiore Euangelij segete oportuit esse cumulatas, ne si vasto Hispaniarum Orbi, longiores cõtingeret impendere moras, ingenti spe prouocata, plura regna defraudaret, neque tamen Hispanis, ea tempestate vtilem nauaret operam; qua vel pridem Iacobus apud eosdem, Deiparæ Virginis hortatu fortior effectus ad prædicandum, non pœnitendo fructu laborasset, ac parem voto cepisset vtilitatem: vel si eo tem- E pore iam Herodiani gladij victima Hierosolymis cecidit Iacobus, circa

annum

annum videlicet Christi quadragesimum tertium, non deerant ex multis, quos vel in Hispaniam secum abduxerat, vel ibidem ad fidem adductos instituerat Episcopos, quos propagandæ firmandæq; religionis de cetero cura maneret, aut quos etiam Petrus Apostolorum Princeps stabilita iam Sede Romana, secundùm necem Iacobi, hoc est anno Christi quadragesimo sexto, [a] Paulo adhuc longè agente submitteret. Quod si postremùm voluentibus annis Paulo Romam perducto, spes adeundæ Hispaniæ tot votis expetitæ affulsisset, regionisq; tam vastę partes Iacobo, alijsq; intactæ supererant, potuit illa sanè differri, quoad rebus in Oriente ritè constitutis, eum Hispaniarum, coronæ proximus, ceù coronidem meritorum, hauriret laborem, dignamq; demum tanto Apostolo Romam repetens mortem oppeteret.

a Baron. ad an. 46.

A B

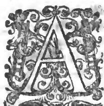
Quid verò si propè genuinā causam huiusce reuersionis Pauli in Iudæam liceat in medium afferre? Quippè cùm imminente felici illo coronatum die, quo purissimus ille MARIÆ Virginis spiritus, auehendus erat in supernas Beatorum sedes, par esset Apostolos ex toto Orbe collectos, comitando honestandoq; sacratissimi Corporis funeri interesse; auctore Numine factum, vt commutato in melius voto, Paulus quoque cum ceteris conueniret, nec tam iucundi itineris pœniteret eum, qui Orbi peragrando assuetus esset, præsertim cùm visurus esset eam in cælum abeuntē, cuius nomen cum Christi Euangelio per Orbem circumtulisset, vnàq; transmissurus esset preces ad eum, cum quo & ipse continuò dissolui cupiens, esse peroptasset. Nam quòd sublimes per aera delati, ex varijs mundi partibus velut eò incidisse ferantur Apostoli (quod in primis Damasceno nec non alijs ex eodem fonte vnde & ipse deriuauit, haurire placuit) sicut non apud omnes vndique probatam meretur fidem, ita si miraculum excipias, non æquè supremum Virginis honorem, Apostolorumq; commendat obsequium, & in vtroque Nati dignitatem, ac Numinis prouidentiam, quàm si è remotis Orbis regionibus, constitutis itineribus longè ante, cælo admoniti aduentarent: quid ni enim id præstarent Matri Christi, vale vltimum Ecclesiæ in terris dicturæ, & de rerum euentibus spe & consilio commoniturae, quam viuentem longissimis peregrinationibus complures quærebant salutem reportaturi? quid ni etiam ab Apostolis id vellet Natus tantæ fieri parenti, quam ipse æterno regno secum inferendam, cum exercitu militiæ cælestis obuiam factus, esset excepturus. Verùm hoc iam loco spatiosus aperitur campus tractationi alterius argumenti; de Virgineæ ætatis æra, cum anno, quo vel Paulus in Orientem rediit, vel quo ipsa ad Messanenses exarata fertur sacra Epistola, ritè connectenda. Hoc ergo deinceps agendum.

C D E

QVO

A *QVO TEMPORE BEATA VIRGO DEIPARA assumpta est in Cælum.*

CAPVT NONVM.

LTERVM igitur argumentum eiusmodi est, quo velut clauo nixi quidam, difficiliores æquo se præbuerunt, in huius de Virginis Epistola traditionis assertione. Nam si ad rectam (vt ipsi putant) Chronologiæ rationem expendantur asserta, cùm Paulus
B ad Cæsarem nauigauit, anno Domini quinquagesimo nono, vndecim iam ante annis, Virgo Deipara inter mortales esse desijt; anno videlicet Christi quadragesimo octauo, quemadmodum ex antiqua traditione scribit in Chronico Eusebius, & probat in Annalibus Baronius. Quæ si vera sunt, actum est de religione huius Epistolæ, multòq; magis eliditur ea Traditio, si sexagesimus primus vel secundus Christi annus, quo reuertisse in Orientem dictus est Paulus, cum Virgine quasi adhuc in viuis agente exæquetur.

Non sum equidem nescius, varias de gloriosa Virginis migratione multorum esse sententias: verùm priusquam vel singulas expendam, vel
C in fasciculum collectas, sicubi præsenti instituto, reiq; veritati officiunt, dissoluam: vindicandus est ab imposita sibi testatione Baronius, eo enim patrono ab aduersa causa deducto, ipsa quoque magna ex parte cadat necesse est; tum verò quæ placita sunt aliorum, illis accuratè consideratis, pro veritate, quam sectari semper animus est, decernendum. Itaq; tantum abest, vt Baronius [a] Eusebij sententiam probet, vt dubitet eam fuisse sententiam Eusebij. *Eodem* (inquit) *anno à Christo quadragesimo octauo, Olympiade ducentesima sexta, anno secundo, sanctissimam Dei Genitricem MARIAM, assumptam esse in Cælum Eusebius* (nisi alius addidit) *tradit in Chronico his verbis: MARIA Virgo, Christi Mater, ad Filium in Cælum* [a] Ad an. 48
D *assumitur, vt quidam fuisse reuelatum tradunt.* Est ne hoc probantis, an potius dubitantis, quod, tria verba, ceù regius indiculus palàm ostendunt, *Nisi* (inquit) *alius addidit?* Rursum, est ne antiqua Ecclesiæ traditio, quod quidam obscuri nominis, ne dicam penitùs ignobiles sibi reuelatum tradunt? Sed enim caliget, qui in tam clara de assumptione Deiparæ Baronij historia secùs legat. Placet autem in medium afferre, quid de tota hac re sentiat Baronius, nō decerptis ex historia partibus, sed ea integrè apposita, quamuis disputationem in tam spacioso curriculo aliquantùm protrahamus; neque tamen id sine compendio, siuè pro re nostra,
E siuè pro legentium vtilitate, quando religiosis animis non parum hinc emo-

emolumenti accedere putandum sit, ad pietatem cum veri discretione A
excolendam.

Non possumus (inquit) *non vehementer mirari tantæ rei historiam, vel saltem tempus migrationis eius, sic à Scriptoribus prætermissum, vt opus fuerit, non quod Scriptorum monumentis testatum esset, sed horum penuria, quid huic vel illi fuerit reuelatum, inuestigare,* & (vt facit Eusebius) *historicam veritatem incertorum hominum reuelationi committere. Tolerandum tamen esset, si omnes, quibus de ea re diuinitùs facta dicitur demonstratio, æquè in eandem sententiam conspirarent, vel si vnius, aut saltem alterius anni spatio inter se inuicem dissiderent: at monstruosa quædam inter eos discrepantia reperitur, dum alij licet incerti, quos citat Eusebius, id accidisse dixerint anno, vt vidimus, Domini quadragesimo octauo, post annos scilicet à Dominica Passione quatuordecim: rursum verò cuipiam probatæ sanctitatis, demonstratum cælesti visione traditur, post annum elapsum à Passione Christi, & totidem dies, quot intercurrunt ab eo tempore, vsque ad decimum quintum mensis Augusti, ex hac vita migrasse, ac demum post alios quadraginta dies, nono videlicet Kal. Octobris, vnà cùm corpore assumptam fuisse in cælum: cui reuelationi qui fidem adhibuerunt, non tantùm dicta die* (vt facit Ecclesia) *decima quinta Augusti, eiusdem celebrant assumptionem, sed & aliam, quam secundam dicunt assumptionem, dicto die nono Kal. Octobris, ad Bedæ Martyrologium addiderunt, sed hæc ab Ecclesia minùs recepta noscuntur.* Hucusque Baronius, qui quod de reuelatione postrema C
memorat, B. Elisabeth filię Regis Hungarię, Thuringię Lantgrauiæ, contigisse narrat Antoninus [a] ex Iacobo de Voragine, cui tamen cõmunem opinionem refragari cẽset. *Quòd scilicet duodecim annis superuixerit Deipara Virgo, post ascensionem Filij; an etiam quadragesimo die post obitum, corpus Virgineum vitam receperit, & assumptum in Cælum fuerit, an ante, omninò dicit esse ignotum, & à Doctoribus non insinuatum, neque tamen per hoc detrahi Sanctitati Elisabeth, si non credatur: quia & sancti viri Prophetæ, aliquando credunt à Deo sibi aliqua reuelari spiritu Prophetiæ, quæ ex phantasia sua trahunt in visionibus suis, vt patet in Nathan Propheta.* Sic Antoninus.

[a] 3. p. tit 19 cap. 11.

Quæ tamen postrema, non aliorsum, atque Sapientissimi [b] Antonini D
sensu, prudens accipiat Theologus; Nam idem ipse disertam alibi paucis euoluit sententiam, dum, *Prophetæ* (inquit) *aliquando existimant se spiritu Prophetico moueri, ad aliquid cognoscendum, vel insinuandum alijs, quod tamen à proprio sensu est, sed citò manifestatur eis.* Sic Antoninus: sed pluribus etiã magisq; enucleatè [c] Gregorius ille Magnus, quem vidisse videri potest Antoninus, & Gregorianæ Theologiæ, quod huc spectat, luculentus interpres Doctor [d] Angelicus, ad quos hærentem fortasse in Antonino, magisq; delicato, quàm sano esurientem stomacho libenter remitto Theologum. E

[b] 3. p. tit. 24 cap. 11. §. 3.

[c] Lib. 1. in Ezechiel. hom. 1.

[d] 22. q. 171. art. 5.

Rursum

A *Rursum alij* (pergit Baronius) *isthæc de reuelationibus prætermittentes, certorum auctorum testimonio annum eiusdem assumptionis adstruere conati sunt. Sed cùm quæ citant, eadem scripta nec nobis, sed nec maioribus cognita fuerint, in eandem de impostura suspicionem inducuntur, cùm præsertim non sit prædictorum vna eademq; sententia, sed planè diuersa. Si quidem Nicephorus ex Euodio eam vixisse tradit annos quinquaginta nouem, Epiphanius Presbyter Hippolytum quendam Thebanū citat, qui dicit eam vixisse annos nouem post Christi passionem, eamq; decessisse anno Domini quadragesimo tertio, suæ verò ætatis quinquagesimo septimo (secundùm quod dicitur peperisse Dominū Redemptorem annū agēs decimum quartum) sed nec his assentiens ipse Epiphanius eam ex hac vita*
B *migrasse tradit annos natū septuaginta duos. Verùm enimuerò si ex prædictis auctoribus ea quæ dicta sunt explorata fuissent, non ex incertorū auctorū reuelatione (si certos quos sequeretur habuisset) eius obitus annum Eusebius consignasset, nec quod mortua fuisset, Epiphanius se affirmare non posse, testatus esset, vel non fuisse mortuam, aliqui temerè affirmarent. Ex prædictis, puto, auctoribus Cedrenus etiam affirmat eam ex hac vita decessisse, cùm ageret annum ætatis septuagesimum secundum, refert tamen aliquorum fuisse sententiā, vt clauserit humanæ vitæ diem, anno ætatis suæ quinquagesimo octauo, sunt enim verba ipsius: Tradit sanctā animā Domino, ac Filio, & Deo suo, annos nata septuaginta duos, quidā tradūt quinquaginta octo, vixit ergo viginti quatuor annos post Christi ad cælū ascēsū.*

C *Quosnam autem* (pergit Baronius) *ex prædictis potissimùm sequamur ambiguum nobis est. Nam siue Eusebij sectemur sententiam, vt ipsa Dei Genitrix diem obierit anno sexagesimo secundo suæ ætatis, vel quòd alij traditione quadam affirmant, anno sexagesimo tertio, siue etiam cum alijs prædictis sentientes, anno quinquagesimo septimo, octauo, vel nono: nullatenus ei conuenire possunt, quæ scribit Dionysius de diuinis nominibus, cui præ cæteris auscultandum esset, qui affirmare videtur se vnà cùm Petro, Iacobo, & cæteris Apostolis, simulq; Hierotheo interfuisse funeri eius, cogeremurq; ea Dionysij verba in illum accipere sensum, quo Hilduinus accepisse videtur. Ait enim Dionysius.* [a] *Apud ipsos diuino Spiritu plenos Pontifices nostros, cùm & nos, vt nosti* (scribit ad Timotheum) [a] De diuin. nom. lib. 1. cap. 3.
D *& pleriq; alij ex sanctis Fratribus nostris, ad contuendum Corpus illud, quod auctorem vitæ, Deumq; receperat conuenissemus, & quæ sequuntur. Quæ quidem verba Dionysij* (paulò post inquit Baronius) *Hilduinus* [b] *non de sacratissimo corpore Dei Genitricis, sed de venerando sepulchro, quod continuit corpus IESV, esse dicta existimauit.* Refert hoc loco verba Hilduini Baronius. Et paulò post. *Si igitur* (inquit) *aliquo prædictorum anno Dei Genitricem esse defunctam dixerimus, nequaquam potuit Dionysius eius funeri interfuisse, qui nondum hoc anno, vel sequenti, sed neque vsque ad quinquagesimum secundum annum (vt ex his quæ diximus, & quæ suo loco dicturi sumus, habita exacta temporum ratione* [b] In Areopag.
E *constabit) cùm Paulus Athenas venit, est conuersus ad fidem. Imò ex Luca,*

qui mira diligentia ex eò tempore cuncta loca, ad quæ Paulus acceſſit, & tempora, quibus in eis permanſit, vſque ad eius Hieroſolymam aduentum relegit, liquidò apparet, ipſum non ante annum Domini quinquageſimum ſeptimum Hieroſolymam venire potuiſſe, cui ætati ſi quatuordecim, vel quindecim addas, quibus (vt dictum eſt) ſanctiſſima Virgo vixit, cùm peperit Saluatorem: manifeſtè colliges ipſam eo anno, quo Paulus nouiſſimè Hieroſolymam venit, egiſſe ætatis annum ſeptuageſimum ſecundum, quo ipſam ex hac vita migraſſe, Epiphanius Presbyter, & Cedrenus, quos retulimus affirmarunt. A

Hæc omnia Baronius, pluraq; alia, quibus probat id Dionyſij dictum, de ſacratiſſimo Deiparæ Virginis corpuſculo intelligendum, qua de re paulò infra dicturi ſumus; hactenus iſta duntaxat placuit penè ad verbum referre, ne ſi noſtris conceptibus Baronij ſenſa euoluiſſemus, exaggeraſſe potiùs quàm retuliſſe videremur. Ex his autem, ceù quod dicitur Solis radio ſcriptis liquidum euadit, Baronium in aduerſum citatum, nedum in eandem ire cum Euſebio ſententiam, verùm etiam ſi poſſit, ipſum ab ea opinione liberare, quam ſuppoſititiam ſuſpicatur, & anxiè dolere, hiſtoricam veritatem ab eodem incertorũ hominum reuelationi cõmiſſam, neque ſemel incertos renuntiare auctores, quos ipſe citat, ſecuturus certos ſi habuiſſet. Cæterùm miſſis reuelationibus, ſi ad Scriptorum fidem & auctoritatem hiſtoria reuocetur, plures quidem recenſet Baronius, eosq; in diuerſum abeuntes, neque tamen vel delectu inter eos habito, ſuam alicui concredit mentem, quòd vnico licet argumento, firmiſſima tamen ratione locupletato ceterorum verſat, vertique putat ſententias, idq; ex Dionyſij funerarium Deiparæ Virginis honorem celebrâtis præſentia, cui præ ceteris auſcultandum quadam religione ipſe cenſuit Baronius. *Si enim* (inquit) *aliquo prædictorum anno, Dei Genitricem eſse defunctam crediderimus, nequaquam potuit Dionyſius eius funeri interfuiſse*. Quæ Baronij dicta cũ reliqua eiuſdem argumentatione, tot Sapientum auctoritatibus exaggerata, facilè cuiuis vel per tranſennam inſpicienti oſtendunt, ipſum non Euſebij, ſed Cedreni potius, & aliorum qui tempora Deiparæ cum dicto factoq; Dionyſij peræquant, probaſſe ſententiam. Quæ tamen annorum latitudo, cùm non eas præſcribat metas, quin paulò magis excedere queat, non ſine exploratis rationibus, à nobis prorogabitur; neque enim in ſententiam cuiuſquam iurabimus, ſi veritatem aliundè ſtare compertum habeamus, tametſi aliorum auctoritatibus non ita conſtitutam. *In huiuſmodi enim* (inquit) *Antoninus* (loquitur [a] autem planè in re præſenti) *licet vnicuique in ſuo ſenſu abundare, & opinari, quod ſibi magis videtur conſonum rationi in ijs, quæ Eccleſia non determinauit*: quamquã quod dicturi ſumus, non ita velimus acceptum, quaſi ad tuẽdum duntaxat præſens inſtitutum, non etiam ad confirmandam veritatem ſit inuentum. B C D E

a 3. p. tit. 19 cap. 11.

Age

A Age igitur, ſicut non aſſentimur ijs, qui Deiparam Virginem, menſes præter annum trinos, ſuperſtitem fuiſſe volunt Chriſto, ſiue quia Dionyſius nondum Chriſto imbutus, adeſſe Virginis extremis minimè potuit, vt ceteri contendunt; ſiue quia illo anno diem Aſcenſionis in quartum Non. Maij, eius placiti auctores deſignent, quod à genuino calculo non parùm aberrat: neque præterea aſſentimur [a] Euſebio, vel quiſquis ille fuerit, qui Virginis ſub cælo moras, quadrageſimo octauo Chriſti, ſuæ verò ætatis anno ſexageſimo ſecundo definiuit: neque Hippolyto [b] Thebano, qui apud Epiphanium Presbyterum eadem tempora, ſalutis anno quadrageſimo tertio, Virginis verò quinquageſimo ſeptimo reſtringit: B neque Euodio, [c] qui duos inſuper addit; nec denique alijs, qui traditione quadam, tertio ſupra [d] ſexageſimum concludunt: ita non porrigimus herbam ceteris, qui ſeptuageſimo ſecundo ea ſolùm ratione limitant, quòd alioqui Dionyſius Areopagita, non potuiſſet Virgini parentando ſupremos terre honores, quibus tamen vnà cum Iacobo fratre Domini, & Petro antiquiſſimo Theologorum culmine, ac denique inter alios Hierotheo poſt Apoſtolos ſummo, ſe interfuiſſe diſertè ſcribit, [e] cùm tamen ipſe circa quinquageſimum ſecundum Chriſti annum, Athenis à Paulo ad fidem adductus, ante quinquageſimum ſextum annum, iuxta Baronij calculum Hieroſolymis acceſſe non potuit, quibus ſi quatuorde-C cim anni iungantur; quorum extremo Virgo puriſſimi floris, Deum in carne tulit ac protulit, anni ſeptuaginta cum duobus, totius vitæ virginalis curriculum complectantur neceſſe eſt. Nam etſi hæc ratio non inuolutè, nec ſignis fallentibus ſuum cócludit intentũ, ſi vera ſupponit, neque tamen noſtrum excludit argumentũ, qui quadriennij citimè ſpatio Virginis ætatem extrahimus, non vt in re incerta, & quemadmodùm fatetur Baronius ſibi inexplorata inuentum quod dici ſolet tueamur, quamuis fortaſſe non minùs, quàm illa à Dionyſio ducta ratio ſuos auctores, nos quoque noſtra hæc conſecutio queat aſtringere, ſi inter pauca duntaxat ad vnum reſpiciamus; ſed quia modum coniectationis, vt cum Lactan-D tio [f] loquamur ſupergredi cupientes, libenter aſſerimus, apprimè congruiſſe Virginem diutius in terris commorari, vt quæ paulò ante *Magiſtra Magiſtrorum* (ſic enim loquitur [g] Rupertus) inſtructioni fuit Apoſtolis, poſt ſeceſſionem horum, iamq; aliquorum pro fide perniciem, præſidio eſſet fidelibus, quos præſertim paucis poſt annis excidium Hieroſolymorum, ſi non inuoluere, terrere certè poterat (vt nihil dicam de perſecutionibus imminentibus) niſi multis futuræ calamitatis præſagijs edocendos, Virgo in cæleſte regnum migratura, ſpe meliore ſubleuatos reliquiſſet. Hanc fortaſſe etiam ob cauſam, alij quoque Virgineæ com-E morationis in terris ſpatium ad octuageſimũ, imò nonageſimum annũ

a In Chron.

b Apud Epiphã. Presb. ſerm. de Deipar.

c Apud Niceph lib. 2. cap. 3. & 21.

d Apud Bar. ſub an. 48.

e Lib. 1. de Diu. nom. cap. 3.

f Lib. 1. de falſ. Relig. cap. 4.

g Lib. 1. in Cant.

a In Dextr. ad an. 48. produxerunt, quorum inter alios meminit etiam recentior [b] Biuarius, A quamuis cùm ſine teſte ſint, nolit eſſe audiendos: at enim ſæpè ſine teſte, ſi ratio militet, ſeipſum roborat coniectura veritatis; nobis verò, ſi certius collimamus, aliorum coniecturis edocti, illud ſaltem dabitur, noſtram hanc ſententiam non adeò eſſe ſingularem, quæ alijs quoque tametſi diuerſo inſtituto, in mentem haud venerit.

Atque ex his demum procliuè erit annos Virginis in carne exactos deſignare, ſi ad Euodij Antiocheni Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſoris b InAppar. calculũ ſubigamus, à cuius ſententia, *vt non recedamus* (inquit [c] Baronius) *tùm aliorum auctoritas, tùm ratio perſuadet, licet eius ſcriptum alicui antiquorum innotuiſſe, nondum reperimus*. Habentur autem Euodij verba ex Epi- B c Lib.1.c.3. ſtola, cui titulus Lumen apud Nicephorum in hunc ſenſum. [a] *Trimula cùm eſſet, in Templum præſentata, ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos vndecim, deindè verò Sacerdotum manibus, Ioſeph ad cuſtodiam eſt tradita, apud quem, cùm menſes peregiſſet quatuor, ab Angelo latum illud accepit nuncium. Peperit autem iſtius mundi lucem, annum agens quindecimum, vigeſima quinta die menſis Decembris*.

Hæc Euodius quantum ad rem noſtram; in ceteris enim quæ ſubiungit, ex quibus tandem collectos Virgineæ ætatis annos, ad nonum præter quinquageſimum extendit, quemadmodùm à pluribus recedit, ita ad partes noſtras non accedit, neque tamen cauſam vertit, niſi inexploratũ C ſit apud ſapientes, ſtolidæ mentis eſſe, à porrigente palmam & algam, perindè vtramq; velle, & quicquid boni alioqui auctores pro re ſua cenſent, diſtrictis quantumlibet argumentis ad tuam accerſſere. Secùs enim, ſi cum philoſopho, Deum eſſe primum motorem aliquiſpiam accipiat, continuò etiam motum eſſe ſempiternum ad rationem ducat; vel quod in ſententia pro arbitratu verſatur, ex innumeris, qui circuli quadraturam affirmanti Chio concedat, illicò per lunulas eam perfici conſentiat. Itaq; primum illud ex Euodio, non Euodij ſolius placitum accipimus, poſtremum hoc quod minimè conſectarium eſt ipſi condonamus, & in partes meliorum concedimus, haud alioqui ignari non neminem præ- D terire, quod Nicephorus, & Baronius in albo cenſent.

Adhuc tamen ex illo Lumine, quod huc attinet, euidenter inclareſcit, ſi quindeni Virginis anni, ſexageſimo ſecũdo Chriſti anno minimè fracti nectantur, ſeptem ſupra ſeptuaginta integros procreari annos; veruntamen cùm Chriſti ortus, in annum Virginis incidat decimum quintum, per tres menſes dieſq; ſeptendenos inchoatum, fit, vt vtriuſque anni mutuò ſibi inſerantur, primoq; Chriſti anno completo, decimus quintus iungatur Virginis, idemq; non integer modò, ſed etiam tribus menſibus, diebusq; ſeptendecim redundãs in annum decimum ſextum: vt proindè, E ſi ve-

A si velut ad Lesbiam deducatur calculus, ad annum Christi sexagesimum secundum finitum, illi pari ratione septuagesimus sextus Virginis annus, totidem mensibus excrescat, ac diebus. Quia tamen Virginis in Cælum assumptio, decimum quintum mensis Sextilis sibi vendicat, anni scilicet Christi sexagesimi secundi; perconsequens est, vt Virginis ætas supra septuagesimum secundum annum, non solùm non redundet, verùm etiam à supremo Virginis anno complendo, quinis, ac vicenis diebus, quot nempè à decimo quinto Augusti, ad octauum Septembris, Natali Virginis Sacrum intercurrunt, deficiat; atque adeò septuagesimum sextum Virgineæ ætatis annum, cauum (quod dicitur) efficiat. Nec verò id
B mysterio vacare putandum est, si rem expendamus. Enimuerò si Abram Pater [a] excelsus, septuaginta quinque annorum erat, cùm egrederetur de terra *Haran*, vel vt legit Pagninus [b] de terra *Charan*, idest, *ira, furoris, vel alij corruptionis, ac destructionis*, par omninò fuit MARIAM Matrem excelsam, parentem nempè Dei excelsi, iisdem circiter in carne circumscriptam annis, è mortalitatis finibus migrare in regiones æternitatis. Sed enim cuius corpus corruptione superius erat, animusq; contra mutabilium vicissitudines inflexibilis, septuagesimum quintum prætergressa, sextum tamen in vita mortali non expleuit; quòd viceni illi, ac quini dies, dimidium scilicet quinquagesimæ spatium, cælestis vitæ de-
C buit esse principium illi, quæ alterum dimidium in carne, Dei Spiritu plena, sic peregit, vt collectis spicarum manipulis ex messe totius sanctitatis, reliquo dimidio cum quinquagesimo in cælis inchoando, in æternum Dei Templum, ex nouis quidem, sed inusitatis frugibus, panis solo Deo dignus sisteretur.

a Genes. 12.

b In suo vers.

Sed enim hoc loco nolim aliquempiam cespitare, qui non animaduersa quam fiximus hypothesi, repentem argutandi putet esse licentiam; vel ad consecutiones, inopinus an falsus, deerret abludentes. Nobis enimuerò cùm sexagesimus secundus Christi sedeat annus, idemq; suis hærens positionibus velut quibusdam ansis, non insubidè congruentes ad opinandum
D in re nata veniunt rationes: quando si quindeni circiteruè Deiparæ iugentur anni, adrogati calculi nexum eatenus euincunt, vt cetera quoque systemata, non sanè licentiosè, verum si non amplius platicè saltem (quod Astronomi dicunt) ad numerum aptè locent. Atque hæc ex Euodiano lumine producta, quamquam à nobis inter imaginaria duntaxat habeantur, doctorem tamen ac lumen vt Tullianè loquar, non desiderant, solaq; inspectatione contenta, inspectionem præterea quod dicitur consularem non requirunt. An vero hic necesse ad vetustam Equi Troiani allegoriam ablegare?
E Ceterum est & aliud argumenti genus quo nihil certius esse possit

apud homines, omnium qui de cælo momenta rerum ſeruant, animumq; A
in inſolentes euentus intentum gerunt, vna vox eſt. Nempè Deiparæ Virginis è mortalibus egreſſum vel cæleſtibus oſtenſis in hunc annum commodè exſignari, quòd tantis diues cælum prodigijs vix aliquid ſingulari magis euentu addixiſſe videri queat.

a Tacit. l. 14 Baron. ad an. 60.

Itaq; ad mirandus ille Cometes [a] qui eodem anno ſexageſimo ſecundo formidabili, vt putabatur, aſpectu mortales terrebat, iamq; Romanæ Vrbi propriùs imminere videbatur: non vtiq; Romanam cladem, aut vulgò creditum Neronis interitum, qui non paucis inde annis ſuperuixit, præſignabat: ſed ſydereus nuncius, Reginæ cæli in æternitatis Regnum migraturæ affulgebat, nec tam minaci lumine, quàm feraci ſplendore palantes in Orbe terrarum Apoſtolos, ſupremis monebat adeſſe honoribus. B
Nam quòd in ſignandis humanis vicibus interdum fieri conſueuit, vt quemadmodùm loquitur Damaſcenus, [b] *Diuina iuſſione tempore oportuno Cometæ, & ſigna quadam interitum regum monſtrantia conſtituantur, atque rurſus diſſoluantur*; id planè euenire, ſed longè ſpectabiliùs addecebat, naturæ vices ſubeunte ea, quam aliquando Dei in terris Genitricem, miſſum de Cælo ſydus, cum Filio adſalutaſſet. Et verò fuit errabunda vulgi dementis opinio, comati illius fulgoris exortu Cæſaris animum, in Cæleſtia vel euocatum vel comitatum: Sed mihi in maiora intento, licebit cogitationem ad pietatem componere, vt diuinitus accenſum in ſublimi lumen, auguſtæ Virgini, reuera in Cælum recipiendæ famulatum velim; non vt Cometes iſte Virginis fatum, ſed contra Virgo ipſa, (liceat in ſimili cum Gregorio ſic loqui) eius Cometis fatum eſſet. Idq; fortaſſe maiori cum lepore dici de obitu poſſit, quàm quòd nonnullis Virgineus ortus, ex miraculo Sabbatici fluminis diem ſignare queat. Vtique tamen, Romanæ Vrbi par erat ad ſpeciem impendere tam opportunum præſagium, quo capiti Orbis argumentum eſſet, maiorem eſſe, cuius tranſitus illo ſigno portenderetur, quàm qui Romæ rerum potiretur: vnàq; in inſuetæ facis prodigio, Matrem eius eſſe agnoſcerent, quem in meridie Sole lumine caſſo, quondam mortales verè Filium Dei didicerant. C D

b Lib. 2. de Fide cap 7 Plin. lib. 2. cap. 25.

c Plin. lib. 7 cap. 70.

Quin præterea ſi Matris quoque funus anticipato deliquio Solem deplanxiſſe velimus, huc reuocari poteſt memorabilis illa Eclipſis, [c] quę anno ante Vipſanio & Fonteio Coſſ. Pridie Kalendas Maias, maiori Orbis parti, ſolito longiores, ac denſiores tenebras affudit, ac quemadmodum aliquando Dionyſium, ita multos inſignis expectatione rei ſuſpenſos habuit. Nam etſi cauſis in natura fixis, ſtatis ac ratis temporibus, infallibili cæleſtium ſphærarum, aſtrorumq; lege, eiuſcemodi luminarium affectiones, ſolita ſint Orbi terrarum ſeſe prodere: nihilominus E

nus

A nus tamen, quod ad præsens attinet, in ea causarum lege, naturam Deiparæ Virgini, vice prodigij famulari potuisse qui putet, nihil admodum insolens cogitarit, quasi immanis ista solis defectio, Virginem Sole splendidiorem, quæ mortalibus hactenus exemplo præluxisset, communi lucis vsura sese abdicaturam designarit, etsi tantæ luminis orbitatem è supremo gloriæ cardine compensatura, Solisq; gratiæ vices hominum generi mox suffectura esset.

Huc etiam accedere queat, fulmen illud formidabile, propè in ipsum Neronem intortum, quod velut signo in aërea regione dato, Romanam Vrbem, & Orbem erigeret, vnaq; conterrito Monarchæ terreni fastu, B cælestis Reginæ, ac rerum Dominæ gloriam detonaret.[a] Huc, eodem propè anno funesta immanitate Neronem matri suæ necem intulisse, & Dei Filium immensa pietate Genitrici suæ vitam dedisse immortalem; miro sanè diuinæ sapientiæ ludo in Orbe terrarum, sicut olim (diuersa tamen comparatione)[b] quo anno Augustus Imperator Caium filium suum adoptiuum, ad omnem claritudinem Imperij sublatum, puerili exuit prætexta, & virili indutum toga, solemni apparatu, fastuq; in forum, & in alta deduxit Capitolia; eòdem ferè, Deus Pater, Imperator cælestis, Filium suum vnicum, de se genitum, quàm maximoperè potuit, humiliauit: & humana carne in thalamo Virginis indutum, C inde verò in stabulum eductum, ac in Præsepij fœno reclinatum, sic planè in imum infimumq; depressum, introduxit in Orbem terrarum; vt non immeritò in huius rei cogitationem defixus Ioannes Deckerius.[c] *Hic* (inquit) *mihi ludentem in Orbe terrarum Dei sapientiam, ludentem per singulos dies diligenter considera.* Huc præterea spectare videntur ingentes illi Terræmotus, quibus Asia, Virgineis aliquando sacrata pedibus, trepidauit, plures Ciuitates prostratæ, ceù venerabundæ iacuerunt, & ne quid deesset ad miraculum, maria quoque altius exundarunt, vt quemadmodum olim denascentem in Cruce Filium Dei, ita morientem quoque Matrem, omnia elementa testarentur.
D

Sed quocunq; loco versetur hoc postremum à prodigijs decora quadam specie subrogatum argumentum, cetera sanè adeò palmaria sunt, vt vel inuito, nisi morosus esse amet, fidem extorquere queant, neque tamen iccirco de re tota constitutum esse velim, nisi primum quæ circumsistunt impedimenta, pro virili amoliamur. Id modo agendum.

a Tacitus lib. 14.

b Suet. in Augusto cap. 29.

c Lib. 1. Theodor. thes. 9.

E

SOL.

SOLVVNTVR ARGVMENTA QVAE PVGNANT cum septuagesimo sexto ætatis Deiparæ Virginis anno.

CAPVT X.

IGITVR duo præcipuè militant in aduersum, alterum quidem commune cum multis, sed classicum argumentum; alterum verò proprium, & in hoc campo Achilles. Commune est, demorienti Virgini omnes fuisse Apostolos, qui tunc in viuis agebant, vndecunq; gentium accitos, aut etiam per cælum attractos: ibidem adstitisse Dionysium, ac Hierotheum, & si Dionysio [a] credimus, Petrum cum ceteris, & Iacobum fratrem Domini: quæ si ad exactum Chronologiæ calculum subigantur, à veritate longè deiunguntur. Enimuerò Dionysium ad Dei Matrem (vt creditur) contuendam, non accessisse priùs, quàm Paulo nauante Athenis fidem suscepisset, tantumq; in terris Numen venerari didicisset, testes qui aduocentur ad id firmandum non desiderantur. At cùm ipse non ante [b] quinquagesimum secundum reparatæ salutis annum, in Sacramenta Christi iurauerit, hoc est, quo tempore Paulus Athenas primùm venit, & inter multos, ipsum cum Damari coniuge ad fidem adduxit, tametsi fingamus (quod fingi vix potest) ingenti Deiparam desiderio videndi in annos protracto, serius tandem Hierosolymam adijsse: à quinquagesimo tamen secundo, ad sexagesimum item secundum, id spatij excurrisse, nemo facilè cogitarit. Quid enim rei esse potuit, quæ flammantem Dionysij animum moraretur? an pastoralis cura? an status Iudææ perturbatus? an metus? an aliquid horum maius? at tanto desiderio videndi tam ingens bonum, quid maius? Quocirca abj moderatiùs sapientes, attentis rerum, ac temporum vicibus, totum id interuallum, paucioribus annis coërcuerunt, adeòq; Virginis ætatem septuaginta duobus, ad summum tribus, qui quinquagesimo octauo, & nono Christi annis exequantur, definiuerunt. Quamquam nec isti rectè, quandoquidem anno quinquagesimo octauo, Paulus, causæ coram Festo Præside perimendæ, quinquagesimo verò nono, residuæ in Italiam nauigationi intentus, sacrum Virginis corpus nequaquam potuit funerare. Sed neque Petrus vacuus curarum Romæ fuit, vt Hierosolymis interesset, qui præsertim anno Christi quinquagesimo Hispanis datus, [c] non pauco tempore Prouinciam lustrauit, hinc verò in Africam, deinde in Aegyptū proficiscenti, denique Romam reuertenti, immensum sanè iter obiectum, Iudææ reuisendæ copiam ademit, eòq; magis, si quemadmodum Inno-

[a] Lib. 1. de Diu. nom. cap. 3.

[b] Baron. ad an. 52.

[c] Baron. de an. 50.

B C D E

A Innocentio [a] placet, toto etiam diuisos Orbe Britannos inuisit, nisi non iam sinuoso terra, mariq; viarum flexu, sed directo per sublime nubium ductu sisteretur, quod placitum, vt Melitoni [b] Sardicensi condonetur, à Gelasio [c] tamen ceù minùs probatum inter Apocrypha conijcitur.

a In Ep. ad Decent.
b Lib. de transf. Virg.
c Dist. 15. Sancta Romana.

Sed enim si laxatis annis, ætatem Virginis ad sexagesimum secundum Christi annum exaugeas, illicò nouæ opinionis, noui pullulant fœtus, Paulum scilicet cùm Petro comitatum, Roma concessisse in Iudæam, quid enim pro re, & tempore vero similius? Messanæ item simul adfuisse, quidni & Petrum prædicasse, ceteraq; munia Principis Apostoli pertractasse, quę omnia sese mutuò videntur consectari. At quæ historia testis? B quæ traditio? quæ similitudo veri? nam si aliquando Petrum Messanæ fuisse cogitare licet, tunc certè non licet, ne vtroq; oculo Caput Orbis priuaretur. Si etiam interdum Roma Petrus abesse potuit, eo tempore non debuit, gliscente nimirum in maius fide Christi, pressaq; non parùm à vinculis Pauli superstitione. Viden' quot scopuli? in quos tamen non illidat, qui dies Virginis in carne exactos, quadragesimo octauo Christi anno peræquet; cadent quippè singula ad numerum, nec dubia nutabit historia. Erit enim, vt illo ipso tempore, coacto Hierosolymis Legalium Concilio, plures Apostolorum qui interfuerunt, Beatæ quoq; Virgini, paulò post extremum acturæ diem, dignè obsequi potuerint, non sine C præsagitione diuinitùs iniecta conuocati, qui & suprema benedicentis mandata capesserent, & supremos eidem in terris honores debitè impenderent. [d] Adfuerunt verò (si rectè conijcitur ex rebus gestis Apostolorum) Petrus, & Ioannes, Iacobus Alphæi, Paulus, Barnabas, Titus, Marcus, qui & Ioannes, Iudas cognomento Barsabas, & Silas, viri primi in fratribus, alijq; non pauci, quos ea de legalibus disceptatio Hierosolymam concïuerat, digna tanto honori corona, dignum Dei Genitrice famulitium.

d Act. 15.

Huc accedit non vacare Mysterio, quindenos annos fluxisse Virgini ante natum Christum, totidemq; post denatum, adeòq; in tribus ac sexaginta annis vitæ finem admirabili quodam nexu, principio suo respon- D dere: neque solùm, verùm is annus climactericus cùm sit, obitu magnorum virorum præsignis, ob eam ipsam caussam, Deiparæ quoque inter mortales eximiæ, iuxta rerum cursum communis esse debet. Ac vt mittatur, haud minimam vim inesse traditioni tum piæ, tum antiquæ fidelium, quæ in sexaginta trium annorum memoriam, totidem globulis consertam Deiparæ Virgini recitari docet coronam: hoc planè peruincit Magdalenæ è Iudæa migratio, quæ cùm in annum [e] Christi quadragesimum octauum inciderit, dubio procul eodem anno Virginem, E cælo receptam arguit, qua sine, quia Hierosolymis totaq; Iudæa, vitæ eam

e Dexter. ad an. 48.

eam amplius tædebat ſuæ, meritò cum inſigni Sanctorum, hoc eſt, La- A
zari, Marthæ, Marcellæ, Maximini, Ioſephi, Arimathæi, aliorumq; co-
mitatu, quos par fides amorq; Christi ac Mariæ coniunxerat, indè eodem
anno exceſſiſſe credenda eſt.

Nihil eſt quod ex hac velut arce deturbet argumentum. Nam quòd
ex acceſſu Dionyſij, quo loco plurimum ſibi fidit aduerſa ratio, Virginis
ætas in longè maius proferatur, ex procliui quodam errore, quaſi ſtabi-
lem opinio falſa, nacta eſt ſententiam, pronamq; dedit etiam doctis ar-
guendi occaſionem. Illa quippè Dionyſij verba. [a] *Cùm & nos vt noſti,*
& pleriq; alij ex ſanctis Fratribus noſtris, ad contuendum corpus illud, quod au-
ctorem vitæ, Deumq; receperat, conueniſſemus: non vtique de ſacro Dei B
Genitricis corpore, ſed de ſepulchro quod continuit corpus IESV dicta
eſſe, verius eſt, quàm vt contrarium firmiter ſuaderi queat. Id ne gratis
& ſine teſte putetur aſſertum, eius ſententię eſt Hilduinus, [b] Vir antiquæ
inter probatos notę, qui iubente Carolo Magno, vitam Dionyſij præclarè
digeſtam, poſteris commendauit: eius longè poſt Matthæus [c] Galenus,
nec ipſe indiligens Scriptor: eius denique (vt plurimos taceã) recẽs huius
temporis dignusq; commentator Dextri [d] Biuarius. Quare ſi non ſolùm
per Concilij legalis tempus, verùm etiam per annorum myſterium, ne-
que ſolùm per myſterium, ſed per vim in natura climactericam, neque
per hæc tantùm, ſed per religionem fidelium, ac Magdalenæ è Iudæa C
migrationem, ita definitur Virginis ætas, vt in nullum aliud tempus, dies
eiuſdem inter mortales extremus incidere queat, quàm in ſexageſimum
ac tertium Virginis, quadrageſimum verò & octauum Chriſti annum;
quo loco ducendum ſit, totum hoc anni ſeptuageſimi ſexti commentum,
ſatis liquet. Et hoc primum, & commune argumentum.

a Lib. 1. de Diu. nom. cap. 3.

b In Areopag. apud Sur. to. 5.

c In Præf. ad Areop.

d Ad an. 45.

Alterum, quod primo quidẽ, reſtrictius eſt, ſed ex aliàs fixo iam propu-
gnaculo fortius incũbit: ſcilicet à charactere anni quadrageſimi ſecundi,
quem epiſtola Virginis exhibet, validius elidi ſexageſimum ſecundum,
quem nos adſtruimus Chriſti annum, quàm claua Herculis (quod dici-
tur) Leonem, quaſi proindè quicquid vndecunque in medium afferatur, D
non modò parùm proficiat ad hoc argumenti infirmandum, ſed vix
tuendo propoſito (cum Plauto loquor) ſufficiat furcillamentum.

Age verò, vt à primo ordiamur: fertur illud quidem non ſemitis, ſed
& campis, ac vt latus amnis effluit, neque tamen ſibi viam apud erudi-
tas mentes facit, ſed ſuis anguſtijs collectum, tandem euaneſcat neceſſe
eſt: multa quippè dubia ſumit pro certis, non pauca quæ in perſpicuè
falſis, eadem dici poſſunt; denique omnia, quæ colligit, non efficiunt,
quod prætendit. Ad ſingula accedamus, vt vniuerſa facilius euerta-
mus. E

Itaq;

A Itaq; aduentus ille Dionysij Hierosolymam, si Virgini postremus fuit, nihilum vetat, quin serius acciderit, nec tam visendæ duntaxat, quàm funerandæ Virginis gratia, nisi fortuitus fuit (vt qui iam antea, viuentem ad stuporem mentis contemplatus fuisset) morienti quoque non sine voluptatis, & eximiæ pietatis sensu adesset: at enim si seriùs aliquando contigit venisse Hierosolymam, non vtique anno quinquagesimo octauo, aut nono, quo tempore & Petrus Romæ agebat, & Paulus in Iudæa primùm suæ causæ, deindè nauigationi intendebat; verùm secundo supra sexagesimum, eodemq; extremo, quo dubio procul non vna fuit causa Dionysio repetendæ Hierosolymæ, & reduces spectare Apostolos, & Virginem iteratò venerari, & de mysterijs fidei meditatas euoluere quæstio-
B nes. Nam quòd ardens illud desiderium adorandæ Deiparæ, hucusque fortasse differri non potuit, eò demum tendit, vt medio inter hoc extremum, & conuersionis suæ tempus Hierosolymam concessisse, idq; non semel admittamus, quid enim vetat sæpiùs id præstitisse Virum desideriorum, & sacro iam cælestium calore æstuantem, quod & gentilem fecisse negari vix potest, quando etiam Gentibus consuetum fuit, vel longè constitutis, ad visendam Vrbem admirandam accedere, & interdum Templo donaria mittere, sed Græcis maximè in peregrinos sacrarum, profanarumq; legum ritus, perquàm curiosè intendere. Certè excessus
C ille mentis, qui conspecta primùm Deipara Virgine Dionysium corripuit, non quo tempore supremæ demortuæ venerationi adfuit, sed longè antea euenisse, putandus est; qui enim alioqui exanimi corporis obiecta species, virum iudicio penè supra hominem, permouisset ad existimandum, haud aliam esse Deitatem, nisi ratio naturalis obuiasset? ergo si viuentem (inquiet aliquis) aspexisset, si loquentem audiuisset, si incedentem, si pro augusto corporis decore omnia agentem considerasset, quid quæso lumini naturæ in Dionysio reliquum fuisset, nisi vt ipso eodem lumine seipsum excedente, Deum esse concluderet, manifesto quidem, sed errore necessariò consequente? At Dionysius viuentem Deiparam vidit,
D loquentem audiuit, gestientem miratus est, totius denique corporis habitum, animiq; sensa contemplatus, in ea verba prorupit, neque tamen suæ admirabilitati concessit, quod pugnabat rationi.

Huc etiam spectat illud Friderici [a] Traiectensis. *Magnum solatium hominibus fuisse, videre Matrem in terra, cuius Filius dominabatur in cælo.* Matrem puta nondum mortalibus ereptam, alioqui cum nato existētem, nec cæli dominatu exemptam: idq; eliquentis amore sacro; verèq; igniti exemplo probat Ignatij, quem ad Ioannem ita scribentem inducit. *Si licitum mihi est apud te, ad Hierosolymæ partes volo descendere, & videre*
E *Sanctos, qui ibi sunt, præcipuè Mariam IESV, quam dicunt vniuersis ad-miran-*

a De sacr. Imag. vsu cap. 7.

mirandam, cunctis desiderabilem, quem enim non delectat eam videre, & alloqui, qua verùm Deum peperit, si sit nostræ fidei & religionis amicus. Sed quod in primis ad rem facit. *Traditur* (inquit) *& Beatus Dionysius, postquam baptizatus esset cum magna fidelium caterua transfretasse ab Athenis ad Mariam, vt eam cerneret coram, & audiret loquentem.* Hæc ille, an verò vt mortuam audiret loquentem? A

Non equidem adeò sum væcors, vt cogitare nequeam, augustum Deiparæ corpus, vita etiam concedente, maiestatem quandam prætulisse humana celsiorem, & intuentibus simulacrum illius, quam Dei filius incoluit habitationis, cælo serenius splenduisse. Verùm enim, si Dei esse, vita consistit & actu, vel lumine naturæ discernentibus, quà satis, explorato, certè Dionysium, fide ac Theologia sublimem, eundemq; contemplantem, cum animo suo quiritantem, hærentem ac stupentẽ, ad insuetæ fulgorem maiestatis caligantẽ, denique præ admirabilitate corruentem, ac à seipso mente fugientem, altioris crede sapientiæ vis, & impetus adegit in eum sensum, vt non de exanimi, quod saltem citra ingentem eiuscemodi stuporem discernere facilè erat, sed de viuente, & diuina actitante Deipara, meditatam ederet sententiam. Et alioqui ad exanimi corporis intuitum, illud cogitatu facilè præcipere poterat, quod aliquando de Deo dicturus erat: [a] *Eum nec vita carere, nec mutationem aut interitum habere*, hoc est, naturæ mortalis vices, ac vicissitudines subire nequaquam posse. (Mitto Tullianum illud. [b] *Deum non solùm aliqua, sed pulcherrima specie esse decere*: quam Plato speciem voluit esse viuentis.) Verùm enim quod ad spirantis accedit imaginem, quia Virgo velut animata Deo, super omne humanum sese efferebat; & in cælesti vultus Idea, temperie quadam beatitudinis afflata, ceù nil mortale gerens, ipso numine agi atque agere videbatur; procliuè fuit Dionysium, illo mentis excessu fatigatum cum ratione colluctari, & vt aliæ lectiones habent, altiori à fide petito consilio, sic depacisci. *Nisi me fides quam à Paulo accepi docuisset, alium esse Deum haud credidissem*, & hic tandem conquiescere. B C

a De Mystica Theolo. lib.4. c.4.

b Lib 1. de nat. Deo. ú.

Sed iam hoc loco spontè illud intercurrit argumentum, Petrum quoque Apostolorum Coriphæum, venerando illo spectaculo personam egisse: *Aderat* (inquit [c] Dionysius) *frater Domini Iacobus, & Petrus supremum decus, & antiquissimum Theologorum culmen*. Quì verò istud, cùm Romæ degeret, quò pridem concesserat, anno scilicet Claudij secundo, Christi quadragesimo quarto, vel si Romanis se subduxit, Hispanis studuit, aut etiam Britannis ad tempus: ast iterum Romæ sese reddidit, nunquam indè dimotus, quoad coronæ dies illucesceret, quippè Romanæ Sedi præstitutum, abesse loco non oportuit, sed velut è specula Orbi intentum, principatu perfungi accuratè. D E

c De Diu. nom. lib.1. cap 3.

Vsque

A Vsque adeò nihil proficit hoc genus argumenti, quo nonnulli contra dicta conclamatum volunt, vt cuiuis vel mediocriter intento, latum relinquat, si aliud nihil, eludendi spatium. Omninò tamen peruincemus, Petrum cùm sæpiùs Roma profectus sit, aliquando cum Dionysio in Iudæa, ipsisq; Hierosolymis apud Deiparam Virginem coincidisse, tametsi post annos iterum eodem reuerterint ad iusta Virgini exoluenda; sed agendum hoc loco restrictiùs, ne si velut amnis effluat, & vbiq; sibi viam faciat oratio, cetera quæ hic explicanda sunt, à propria sede longius reijciantur.

B *PETRVM SAEPIVS ROMA ABFVISSE, NEC MORIENTI solùm B. Virgini cum Paulo, ceterisq; Apostolis, sed præterea cum Dionysio Areopagita aliquando viuenti adfuisse.*

CAPVT XI.

TQVI ex hactenus dictis pro varia occasione, strictè conijcimus, toto illo tempore, quo Romanæ Sedi Petrus præfuit, ter eundem ab Vrbe abfuisse facilè reperiemus, nisi etiam quartùm addas, quando Neronis gladio in Romanos, occasione coniurationis C conuerso, à sanguine Christianorum aliquantù fuit temperatum. Ea namq; opportunitate vsi Petrus & Paulus, diuino consilio, quò conflictatam tot malis Ecclesiam recrearent, vltimò se Romam contulerunt, ibidemq; peregrinationis Orbem, cum vitæ curriculo peractum, corona martyrij concluserunt. Primùm igitur ab Vrbe abfuit Petrus anno Christi quinquagesimo, Claudij octauo, quando iam rebus religionis in vado, vt videbatur constitutis, egredi licuit ad fines Euangelij proferendos, ac tum in Hispaniam multis comitantibus (vt tradit [a] Dexter) abijsse illum, nil vetat quin credamus. Sed D cùm anno sequenti edictum fixisset Claudius de Iudæis Vrbe pellendis, quòd ijs inuicem altercantibus, assiduaq; concertatione dissidentibus, occasione fidei Christi sæpiùs turbæ cierentur; audita ea fama, verisimile est Petrum relictis in Hispania viris, quàm primùm sese Vrbi restituisse, quò Christianis eodem periculo inuoluendis adesset, eandemq; si sors ferret, fortunæ aleam subiret. Nec sua Petrum suspicio fefellit: enimuerò meliori tempori seruandus, vnà cum ceteris Iudæis Christi fidem sectantibus, Vrbem vertere coactus fuit, ac tum secundò abesse. Nam quòd Sanctus Leo Papa, [b] Petrum non cessisse Claudio, vel Neroni dicat, E *Non sic accipiendum est* (inquit [c] Baronius) *vt edicto cum ceteris pulsus, minus*

a Ad an. 59

b Serm. in Nat. Apost.

c Ad ann.

nus illi acquiescendum putarit, sed potiùs dum Romæ mansit illis licet inuitis Euangelium intrepidè prædicarit. Quod equidem de Paulo quoque Messanæ prædicante, pro re & tempore, in pari causa & occasione minimè dubitarim asserere. Ceterùm, non solùm Suetonius,[a] & Orosius[b] ex Iosepho, & Suetonio, Iudæos à Claudio Roma pullos, sed Lucas etiam Euangelista disertè testatur,& vnà Christianos,qui ex Iudæis Christo nomen dedissent, Vrbe procul abire iussos confirmat, adeòq; dum de Pauli ad[c] Corinthios accessu agit, meminit Aquilæ Pontici genere Iudæi, sed fide Christiani, quem dicit nuper venisse ex Italia cum vxore Priscilla, *eò quòd præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos à Roma.*[d] Metaphrastes verò tradit Petrum, cùm Roma recessisset in Africam nauigasse, & Carthaginensem erexisse Ecclesiam,ibidemq; reliquisse qui vices ageret Crescentem Discipulum, indè Alexandriam concessisse, erectaq; Ecclesia Alexandrina,ibiq; Marco instituto Episcopo,ac Thebis Rufo, Hierosolymam profectum esse. Quæ si vera sunt (dubitat namq;Baronius,an fides sit adhibenda Metaphrasti sine maiorū auctoritate loquenti) quod Dexter dicit ex Hispanijs in Africam,& Ægyptum migrasse Petrum,ita accipiendum erit,vt prius indè Romam reuersus,hinc deindè exactus in Africam iter instituerit, vt hoc pacto non sine auctoritate quemadmodùm putat Baronius,locutus videatur,si Dextrum vidit Metaphrastes.Sed verò paucorum mensium interuallo id itineris, ac rerum, Petrus confecerit oportet,quem hoc ipso anno,Concilio ab Apostolis celebrato interfuisse, Lucæ testificatione habetur exploratùm.

a In Claud. c. p. 25.
b L. 7. c. 6.
c Act. 18.
d 29. Iunij.

Ergò rebus tùm in Iudæa,tùm in alijs Orientis regionibus per annos, qui ab obitu Claudij intercesserunt peractis, verisimile est Petrum Vrbi,Sediq; suæ restitutum; eò maximè,quòd (vt scribit[e] Baronius) extinctum esset vnà cum Claudio edictum aduersus Iudæos, ne in Vrbe agerent,promulgatum. Quamobrem Christianis etiam qui ex Iudæis crediderant, in Vrbem redeundi potestas facta est, visusq; est Nero, qui Claudio successit, ipso Imperij exordio, non duntaxat erga Iudæos propensior, verùm in omnes omninò beneficentissimus, vt non fuerit mirū, si refixo Claudij decreto, pulsis reuertendi fecerit libertatem. Agebatur tunc annus Christi quinquagesimus sextus, quo Roma penè suis sedibus conuulsa, reducem Pastorem suum suscepit, steteruntq; res Christianæ periculis vacuæ, donec verso Neronis ingenio, post annos octo in summum discrimen adducerentur. Sed interim Petrus, in Principis Apostoli munus intentus, haud passus est respirantem religionem Vrbe tantùm concludi, & velut in curriculi septa offendere: quin, ad peragrandum Orbem natus, & instituto ad regendum factus, iterum sese exeruit ad Occidentalium nationum salutem Apostolicè procurandam.

e Ad an. 56

At

A At tum Vrbi tertiò exemptum, Gentibusq; longè per annos vacantem, mirum non est si Paulus quarto Neronis anno, vel paulò ante Romam veniens haud offenderit, imò verò nec toto illo biennio, vel amplius ibidem commoratus videre potuerit, quòd ipsum Ioanni Lorino [a] ex eo videtur satis simile vero, quòd alioqui toto illo biennij interuallo, non tam frequens ad Paulum fuisset concursus Iudæorum, qui se in Christiana religione penè nouos, ac hesternos profiterentur.

a In Act. c. 28. vers. 26.

Nam quòd Ioannes Roffensis [b] vir duplici purpura illustris, contra Vlricum Velenum, qui post Marsilium Paduensem, plus quàm hæretica temeritate negare ausus est Petrum Romæ sedisse, ex eo quòd Lucas totius peregrinationis Paulinæ comes indiuulsus, in tam præstanti exactaq; B historia, nullam eius rei mentionem induxit, qui dubio procul, si tunc Romæ adfuisset, non hoc toto biennio deses, complicatis vt dicitur manibus, aut oscitans sedisset, vel saltem non sic delituisset, quin à Paulo vel Luca conspici interdum, & ad loquendum moueri potuisset: contra hunc, inquam, Sophistam, quòd ita agat Roffensis, quasi illo tempore Romæ extitisse Petrum asserat, non alio consilio id præstat, quàm vt ostendat ex silentio Lucæ, biennij totius acta vix compendio narrantis, haud posse concludi Petrum inter ceteros fratres non adfuisse. Enimuero post multa, quæ Lucam misisse animaduertit, nempè de ijs, quos ex domo Cæsaris C magna sibi necessitudine Paulus coniunxerat, quorum etiam nomine Philippenses ausus est adsalutare: de literis, quas certum est Paulum ex suo conducto, ad varias direxisse Ecclesias: de eiusdem Pauli raptu ad Prætorium, obtentaq; coram Iudicibus causæ defensione, cùm tamen Paulus Philippensibus testetur; *Vincula sua manifesta facta fuisse in toto Prætorio*, hoc est (vt cum Ioanne Lorino [c] interpretor) *Non coram Nerone duntaxat, verùm etiam in Senatu, Collegioq; Pontificum:* & in ceteris omnibus, hoc est in defensione, & confirmatione Euangelij, traducto per testium calumnias vbiq; Paulo, stimulante præsertim, quod credi potest D Alexandro Ærario, *quem multa mala ostendisse, & valde restitisse verbis suis*, scribendo tantùm non queritur ad Timotheum. *Et forsitan* (inquit Lorinus [d]) *venerant quoque sub id tempus ab Hierosolymis Legati contra Agrippam, & Romæ Poppæa Neronis concubina fautrix Iudæorum erat, nec non Aliturus Iudæus, actor mimorum, Neroni percarus, qui omnes Paulo, quòd Iudæos primo congressu liberè & acerbè tractasse videri poterat, apud Imperatorem, Senatum, ceterosq; ordines repugnabant.* Hæc Lorinus. Denique post quàm plurima alia, quorũ nos alibi saltem ex parte meminimus, *Rectè* (inquit Roffensis) *si negatiuum argumentũ quicquã valeret, nihil horũ aliquando fuisse pari efficacia conuinceremus.* Et rursum post alia. *Quis iam non perspicit* (inquit) E *quàm ineptissimè dialecticatur Velenus, colligere molitus, Petrum nunquam*

b In Lib. quòd Petrus fuit Romæ. In resp. ad calum. 13. in lib. defensor Pacis.

c In c. 28. Act. vers. 31

d Ep. 2. ad Tim. c. 4.

Romæ fuisse, ex eò quòd Lucas aduentum Pauli Romam describens, nullam de Petro fecisset mentionem. Sed heus bone Velene (pergit idem) *legisne apud Lucam vltimo Capite, quòd cùm audissent Fratres de Paulo, prodierunt in occursum eius vsque ad Appij forum, ac tres tabernas. Et qui scis an inter istos fuisset Petrus, præsertim cùm indiscriminatim omnes appellari fratres consueuerunt? Sed inquies. Tum expressisset Petrum nominatim, Nihil oportet, nam & alios possum tibi commemorare locos, quibus ita non facit, sed neque deinceps ad finem vsque libri cuiuspiam alterius, præterquam vnius Pauli nomenclaturam apposuit, cùm non sit dubium viros egregios, & insignes, in ea nihilominus fuisse multitudine.* Hæc Roffensis. A

Nempè viro doctissimo satis fuit imperitam illam consecutionem retundere, & in eiusmodi Sophistis, sugillatores etiam huius Epistolæ, pari clauiculo nixos, auctoritate Hieronymi, multisq; alijs rationibus elidere; tametsi de cetero verum fuit, illo ipso tempore, quo primùm Paulus Romam venit, Petrum non adfuisse; quod contra nec ipse Roffensis, nec quiuis alius quem sciam, iuratam aliquando tulit sententiam. Et nisi inscitiam duntaxat Veleni cõfundere cogitasset Roffensis, clarius ex eiusdemmet principijs velut propria reste hominem potuisset illaqueare: nam qui ex silentio Lucæ, non solùm apochryphum voluit esse, sed plusquàm falsissimum, Petrum secundo Claudij anno Romam venisse, ibiq; viginti quinque annis Episcopatum tenuisse, non inscitè solùm argumentatus est, sed multa præterea implexuit, quæ si euoluantur, in ablonas planè, & ridiculas abeunt consecutiones; qui enim, quæso, est hic modus arguendi, qui ex scriptis Veleni elicitur? Hieronymo de Viris illustribus attestãte, Lucę historia, vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id est vsque ad quartũ Neronis annum, ergo falsum est Petrum secundo Claudij anno Romam venisse: Et iterum, Lucas non meminit Petrum eo tempore, quo Paulus aduenit, Romæ fuisse, ergo Petrus non venit Romam secundo Claudij anno; Deus magne, horribilem, & nouam argutiarum congeriem! quatuordecim ante circiter annis Petrus quàm Paulus Romam venit, ergo si Paulo veniente abfuit, nunquam Romæ fuit, aut quia Lucas non meminit temporis quando primùm eò venit, vel etiam quãdo postea abfuit, qui nedum res omnes à Petro gestas prosecutus est, sed multa quæ essent maximi ponderis (vt loquitur [a] Baronius) prætermisit, ideò Petrus nunquam Romam vidit. Quæ isthæc monstra Dialectica? quanam Minerua excogitata? B C D

[a] Ad an. 34

Sed fortasse sic arguat Velenus. Lucæ historia ad quartum Neronis annum peruenit, ergo falsum est Petrum secundo Claudij anno Romam venisse, ibiq; viginti quinque annis Episcopatum tenuisse, coniunctâ scilicet oratione, in vnius sequelæ vim coalescente, quando si intra quin- E

que

A que lustrorum curriculum, tempus aduentus Pauli necesse sit incidere, nec tamen Petri nomen pro aliquo tempore inducatur à Luca, rectè omninò queat inferri vigintiquinque annis Romæ non sedisse Petrũ, adeòq; Romam ab eodem haud visam. Sed enim ex vno Dialecticæ equuleo nunquam ita sese expedit Velenus, quin continuò alijs atque alijs fidiculis teneatur, qui enim Petrum ex eo nunquam fuisse Romæ conficiat, quia viginti quinque annos non ita continuos exegerit, quin aliquando interruperit, quasi tot annis Sedem Romanam tenuisse dici non debeat, quia toto illo tempore Vrbi affixus, velut spongia saxo non adhæsit; & non potiùs id spatij principatu peræquasse dicendus sit, quia semel in
B arcem Imperij vexillo fidei illato, speculam religionis constituit, vndè in Orbem Romanum prospiceret: ac tametsi pro re nata interdum egrederetur, nunquam tamen ipso viuo, ac vidente (quod dicitur) alium ea prospiciendi cura maneret, quoad coronæ destinatum, vigesimo quintò postquã primùm appulerat anno, supplíciũ crucis in cælũ transmitteret.

Multis alijs vulneribus hiat argumentum Veleni, sed hæc pauca extricare placuit potiùs quàm exulcerare, ne suo tabidum veneno puteret magis, & satis fuit indicare Neothericis, quem Patronum haberent eiuscemodi argumenti, quòd velut aheneum murũ, vt ipsi putant, contra nostras vindicias opponunt: *Paulus nunquam fuit Messanæ, quia Lucas id*
C *non scripsit*. Quamquam si identidem, & sæpiùs deinceps quoque pro re nata velitandum fuerit in hoc genere concertationis, non admodùm mirari debet lector, nec velut ad cramben recoctam nauseare, quando non vnica sectione perimitur hæc Hydra, totiesq; resecta capita vicissim enascuntur, quoad loca vulnerum flammantioribus facibus inurantur.

Ceterùm his hactenus, quemadmodum oportet expensis, ita omnia suis cohærent numeris, vt intra quadrangulum sita videantur. Erit enim verum, spatio temporis inter secundum ac tertium, inter hunc deindè, & quartum ab Vrbe excessum intercepto, Petro Hierosolymis moras etiam trahente (quid enim vetat virum ad regimẽ Ecclesiæ factum sæpiùs cùm
D oportuit eòdem reuertisse?) Dionysium haud semel neque fortuitò in ipsum incidisse, sed de industria cum eodem Virgini Deiparæ studuisse, vnàq; ex augusto illo ore pendentes responsa tulisse, rerum arcana didicisse, & nihilò secùs euolutis annis, excedenti ex humanis adfuisse, cum Apostolorum Choro parentasse, imò & designatorẽ fuisse. Quæ, si quemadmodùm deducta sunt, rata, ac firma habeantur (irrita certè & infirma haberi non possunt) necesse non erit Petro comitatum Messanam eo itinere venisse Paulum, vnàq; deindè ad Orientis oras nauigasse. Quamquam si id factum sit, nescio quid tam admirandum præ se ferat, vt re-
E pentè testis aliquis exortus fidem facere ausit, fieri minimè potuisse, sci-

licet, quia de re adeò memoranda altum sileant traditiones: id enim genus excipiendi, quàm profligatum sit, ex ijs, quæ de missis in historia Lucæ disseruimus, satis ostensum est. A

Quòd si quispiam fortasse adhuc contendat, minimè tam ambiguis viarum ductibus iactatum Petrum, sed per sublime liquido itinere delatum Hierosolymis adfuisse, quo tempore profectionem ad Cælestes parabat Virgo: id apud me non tantum admirabilitatis habet, dum consequatur quod astruimus, quodq; communis fidelium traditio loquitur, Deiparam Virginem confluentibus vndique Apostolis, qui tunc superstites erant, è viuis concessisse. Nam quòd à Gelasio [a] inter Apocrypha id recenseatur, à Beda [b] etiam nonnullisq; alijs inter minùs probata conijcitur; id non facit quin apud laudatos alioqui testes, fidem inueniat ac religionem. Narrat id inprimis Ioannes Damascenus [c] in paucis eximius. Admittit Breuiarium Romanum in eius festi celebritate: quæ si fidem non extorquent, neque ego totis lacertis pugno, qui sententiam dudum sua sede fixi; rem duntaxat ex vsu aliorum affero, nec recentiorem Biuarium [d] improbo, qui id verum ad minùs autumat de illis Apostolis, qui longè dissiti, tempori forsitan adesse non potuissent; quamquam à nobis eò dissentiat, quòd Apostolicum Senatum, eo tempore, anno scilicet Christi quadragesimo octauo, vel initio quadragesimi noni, decernendæ duntaxat de Legalibus disceptationis gratia, conuentum fecisse velit, & velut ex occasione Virgineo funeri, neque tamen sine Dei consilio interfuisse. B C

a Dist. 15. S. Romana.
b Super Act. Apost.
c Serm. de dor. Deip.
d Ad an. 48.

Ceterùm quod ad reliquum argumenti spectat, vtrumq; Apostolorum Principem, ab Orbis capite, eodem abfuisse tempore, adeòq; ad sacrum Virginis funus honestandum, necessarium iter suscepisse, qui ob Romanas curas negare velit, næ ille historiarum est expers, & de diuina dispositione parum consentaneè iudicans. Quid enim aut discriminis accedere poterat Christianæ rei, aut vtilitatis decedere, si constituta Romæ Religionis Prouincia per Viros lectissimos, pietati quoque ac Dei Genitricis venerationi prospectum esset exterius, vndè non parùm pendebat religio: vel certè nunquam Roma excessisse credendus est Petrus, ne quandoq; negotium Euangelicum dubiæ committeret aleæ, aut fortè extra Vrbem Sacrorum Pontifex minimè crederetur, quasi Consul Romanus haud sit, qui extra fines Romanos Reipublicæ causa agat. Rectè verò Baronius. [e] *Neminem* (inquit) *adeò rudem putamus, vt cùm dictum sit Petrum sedisse Antiochiæ annis septem (tot enim numerantur ab eius institutione vsque ad Romanam firmiter stabilitam) nūquam velit per illud spatium temporis Antiochia recessisse, sicut cùm fertur eundem sedisse Romæ annis viginti quinque, nunquam eo tempore aliò profectum esse contendat. Nam cui non tantum* D E

e Ad an. 39.

vnius

A *vnius Ciuitatis, sed totius Orbis onus incumbebat, solicitudo simul vrgebat, quique omnibus prospicere, omnes si posset inuisere, instituere, monere, hortari, ac denique vniuersum gregem sibi creditum pascere tenebatur, quonam pacto illis præsertim temporibus, cùm fides Catholica, à Gentilibus ac Iudæis vbique vexaretur, vnius Ciuitatis licet amplissimæ valuit angustijs contineri, & non potiùs quod ab eo factum ex Luca vidimus, circuiens omnes regiones, vniuersas adiret Ecclesias.* Hæc Baronius.

At ego fortasse imprudens huc videar relapsus, quòd eneruatam iam semel aduersam rationem, iterum hoc loco, & hoc argumento premam validiùs, quod præstare debebam superiùs: nihil tamen actum extra lineam. B Enimuerò si apud Petrum tantum potuit Ecclesiæ causa, non tàm periclitantis, quàm illo tempore assurgentis; quantum valere debuit dignitas Virginis Matris. [a] *Quam Christus ipse caput Ecclesiæ suo sanguine redempta, plus longè ceteris Sanctis, plusquam reliquam sine ipsa dilexit Ecclesiam*, ex qua & sanguinem susceepit, quem pro vniuersa Ecclesia pretium redemptionis exhiberet, *& ab ipsa plus ceteris Sanctis vel vnà diligentibus diligebatur Deus, & quidem eo caritatis actu, quem ne mors quidem valuit interrumpere. Sed quid mirum* (dixit quidam [b]) *si præ omnibus dilexit, quæ præ omnibus est dilecta.*

a Suar. in 3. p. q. 37. ar. 4. disp 18. sect. 4.

b S. Bonau. in specul. mart. c. 6.

C *B. VIRGINEM CONCILIO LEGALI SVPERVIXISSE, nec in anno ætatis climacterico sexagesimo tertio vita concessisse.*

CAPVT XII.

IAM quòd Concilij tempore ceù sacratiores designantur Virginis exequiæ, vereor ne id pro rei specie magnificè magis dicatur, quàm verè, quando tã necessarijs Comitijs [c] Paulum sine causa exemptũ esse oportebit, adesse certè non potuit, qui post annos D quatuordecim, Hierosolymam, assumpto cum Barnaba etiam Tito concessit; nisi non iam quadragesimo octauo, aut initio quadragesimi noni, quod vult Onophrius [d] alijq; huius sententiæ laudatores, sed quinquagesimo primo Christi anno, quod contendit Baronius, indicta illa Synodus adnotetur; quippè quatuordecim post conuersionem anni, quos numerat Paulus à trigesimo sexto Christi anno, si completi ducantur, quinquagesimum primum attingunt, vel etiam in ipsum recidunt non ineptè. Verùm enim si Paulus *secundùm reuelationem* (vt ipse de se testatur) *Hierosolymam ascendit, contu-*E *litq; cum illis Euangelium, quod prædicabat Gentibus, seorsum autem ijs qui*

c Ad Gal. cap. 2.

d In Chron.

videbantur aliquid esse, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset, abesse A
Concilio non debuit; magna alioqui pars Apostolici Senatus, quo fine vel penderent sententiæ, vel cuius solius causa rerum summæ prorogarentur. Quod si demum tempori adfuit, neque tamen adesse potuit, nisi vel quinquagesimo primo, vel ad minus anno quinquagesimo, ne non rectè quatuordecim numerentur anni post quos ascendit: actum erit de tribus, ac sexaginta Virgineæ ætatis annis, minimumq; duobus aucti, in quintum præter sexagesimum excrescant necesse est; cur verò non vlterius proferantur? licet sanè. Sed illis hoc etiam limite restrictis, quicquid mysterij in sexaginta tribus annis prætendebatur, euanescit.

Quamquam non hoc tantùm argumento vertitur ea religio, nam si B
numerorum mysteria, vel non adeò Pythagoricè digeramus, sacra censebitur opinio, quæ Virginis ætatem vno super octuaginta anno circumscripsit, quòd nimirùm nouem in se ductis, eiuscemodi prodit calculus nouem mensium, quibus Virgo Deum vtero tulit mysterio insignis; menses autem solares in mysticis directionibus interdum pro annis computari, sicut dies pro mensibus, horas pro diebus, vel elementarij norunt Chaldæorum sectatores. Eadem verò quadrata radix, si in articulum ducatur, qui decimi mensis participati est nota, nonagenarius exit numerus, perbellè puta ad votum eorum, qui quondam nonaginta annis curriculum Virginis definiuerunt. Mitto complura, ne otiosus vi- C
dear, si vel ad cubicos apices, vel ad Petosyridis arcana rationes adaptentur. Vsque adeò nihil non mysterij elicias ex numeris, nihil non numeri affingas ad mysteria, vt planè ariolari videaris, ne dicam ad sacra Marcianorum & Colarbaseorum apud Irenæum [a] accedere. At enim septuaginta quinque anni cum residuo sexti, quem calculum ad rem nostram adsciscimus, quamquam elementa queant esse coniectoribus, ad multa verè an falso diuinanda: quamquam etiam cùm numerus finitus plerunque teste Augustino [b] ponatur in sacris literis pro infinito, non solæ temporum quæstiones numeris soluantur, sed latiùs pateant significationes eorum, & in multa proserpant: vbi tamen rei quæ verè fuit, D
& non figuratè tantùm gesta est, similis aliquando, sed digniore quodam symbolo respondeat euentus; hunc ab illa typicè significatum, quin dicamus nihil vetat; vt quemadmodùm serpens in deserto verè exaltatus, typus fuit eleuandi in Cruce Saluatoris (hic enim modò non refert alia comparatione antitypum nuncupare) ita egressus Abrami de terra Charan, dum annos ageret quinque præter septuaginta, egredientis extra finem mortalium Dei Genitricis designet tempus, idq; eò magis si tropologicè vertatur sermo, nec secus ac in coniunctione Adami cum Eua [c] *Sacramentum magnum, sed in Christo & Ecclesia*, ita in Abram egre- E
diente

a Lib. 1. aduers. Hæres. c. 8.

b Lib. 3. de Doct. Christiana c. 35.

c Ad Eph. 5

A **diente mysterium haud paruum, sed in MARIA ex humanis ad superna concedente sit adumbratum.** Quo loco & illud dignitatem habet, non ante, quàm egrederetur Abram, patrem fuisse constitutum multitudinis, commutatoq; nomine appellatum Abraham: prorsus enim & Beata Virgo. *Mater quidem & Domina rerum* (vt Anselmus [a] loquitur) *suis meritis cuncta reparando pridem effecta*, sed tunc demum in beatitudinẽ introducta, nouæ prærogatiuæ titulo, aduocata generis humani, atque adeò bis Mater omnium est constituta. Nam si fortasse in eo hæc nostra deficiat cõparatio, quòd vno propè anno exaucta Virginis ætas, in septuagesimum sextum prouehatur; inptimis *non eadem* (inquit [b] Hieronymus) B *Historia lex & Tropologiæ, quæ cùm libera sit, & in copulandis rebus multum inter se contrarijs violenta, dummodò pietatem intelligentiæ sermonisq; contextum sequatur, suis legibus est circumscripta*: quantò magis si versetur in rebus quales nostrę sunt, perquàm simillimis: deinde si Augustino [c] credimus, *diuina scriptura solet tempora ita nuncupare, vt quod de summa perfectioris numeri paulùm excrescit, aut infra est, non computetur*, quò proinde nihil admodum comparationi demat, excrescens ille Virginis, nec tamen solidus annus præsertim si altioris quoque mysterij sit index, quod in præsens institutum conuenire, si non abundè hactenus affirmatum esset, alia quoque non adeò recondita ratio in promptu foret, quòd cùm numerus septuage- C narius & quinus, quemadmodum [d] Philo disertè philosophatur, *naturæ corruptibilis & incorruptibilis sit confinium*; omnino par erat Dei genitricem excessu quodam distare, & supra communis conditionis horizontẽ, non secus ac meritorum, mystici quoque temporis interuallo eleuari.

At numerus quidem septuagenarius etsi Moysi in multis familiaris & sacer, adhuc tamen certantis in corpore, & contra vitia depugnantis animi est index: [e] Vnde & ille cuius vniuersa domus in septuaginta capitibus ingressa est Ægyptum, *luctantis in puluere & supplantare conantis*, vt Philo ait, non victoris nomen gessit, nisi cùm primùm aspectu Numinis D dignatus, vocabulum tulit Izraëlis. Ita etiam qui septuagenarium quinario prætergressus, egredi de terra Charan iubetur nomenq; mutare, nonnisi deserta quinque sensuum regione, in secessum quendam mentis euocatur, vnde tantisper dissimulato veluti corporeo nexu, aciem in summi boni atque à sensibus absoluti contemplationem intendere queat. Siccine vero? Sed maior vtroque isto Maria, quid mirum si vtriusq; mysteria non tàm complexa est quàm supergressa, vt cuius *nomen è thesauro diuinitatis euolutum* Dominam appellat, eius inter humana vitæ limes, præter septuaginta quinque caducos annos, mystico interuallo sit defixus, Ita quippe decebat eam, quæ Matris Domini iure, Domina cùm esset, à mundana E collucatione semper libera fuit, nec vnquam à sensuum regione deiecta, sed

a Lib. de Cõcep. Vir. cap. 18.

b In cap. 1. Abacuc.

c Quæst. 47. super Exod.

d De Abrahamo.

e Gen. 46.

sed altissimè moderata, mentem quoque à cogitatione æternorum, vtpotè (A) cui beatitudo post Deum summa, quodammodo in antecessum esset, nunquam abduxit.

Illa porrò de anno climacterico leuis admodum coniectura, si vniuersim procliuis est ad fallendum, ad designandum certè Beatæ Virginis obitum rata esse non debet, neque apud suos coniectores firma. Finge enimuerò, parem esse mortalium conditionem, decretisq; in natura causis omnes agi ad mortem, sed certis temporum periodis fatalem imminere necessitatem, morbosq; venire vitæ exactores: id verò si ita est, cùm nulla ætas funere transeat immunis, omniq; die, vt quidam [a] ait, *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumq; turres:* non iam (B) duntaxat sexagesimus tertius, sed quilibet alius annus, viris præcipuis habendus est climactericus; cur verò non etiam alijs, si par conditio mortalium? E diuerso tamen, re cum religione considerata, nullus Virgini potuit esse sanctor mortis annus, quando sacrum eius corpus in hominum specie longè augustum, eam etiam humorum obtinuit temperiem, cum eximia animi moderatione coniunctam, vt vim veri cuiusuis morbi nunquam persenserit, & quemadmodum loquitur Sophronius, [b] *Ab omni contagione fuerit liberum, carnem habens immaculatam, & purissimam;* idemq; cõiecturis supra opinionem, ex similitudine cum Christi corpore ceù gemino, doctè vt solet deducit Suarius, [c] versatq; fundamenta quorumdam ex (C) parte pugnantia. Illa igitur Virginei corporis constitutio, nulla conflictata intemperie, sed (quod medici fortasse in quæstionem vocent) ad pondus (vt dicitur) exacta, eiuscemodi certè fuit, quę seculares promitteret annos, à morborum vi longè immunes, quando religione quadam ac veneratione artuum nunquam noxæ datorũ, mors ipsa longè circuibat, nec nisi ob naturæ conditionem, & desiderio videndi in gloria Patri Nati, accersita potiùs, quàm iure mancipij vsa, tantùm à longè salutauit, aculeos certè per infirmitatum genera consuetos non exeruit; quò iam non tam annus ille excedenti Virgini, quàm excessus votis ardentibus, facta diuinitus potestate obtentus, morti ipsi dici queat climactericus, vt hac etiam in parte (D) non longè sit nato dissimilis, qui quo tempore voluit, citra climactericam periodum, animam suam in manus Patris deposuit.

Sed verò demus, & hoc gratis, ac saltem in gratiá vulgi, aliquid in Virginem potuisse vim, & affectionem climactericam: periculosus sit fortasse tertius super sexies denos annus, vt id propter Caium nepotem, lætũ natalis sui diem celebrare voluerit Augustus, quòd annum senibus aduersum in multis eluctatus fuisset; longè tamen habetur iniquior quinquagesimus sextus, eoq; dictus climactericus Heroicus, quòd magnis Viris sit funestus, paucis exemplo nouissimo pacabilis. Licebit igitur in hunc ipsum (E)

annum

[a] Horat.

[b] In Epist. Synod. quæ habetur in 6. Synod.

[c] In 3. par. q. 27. disp. 5. sect. 2.

A annum conijcere transitum Virginis, & fortasse proprius è re, & consilio, si vim periodicam, si cætera attendas. Quin imò licebit, & quadragesimũ nonum in calculum adducere, plus æquo (vt putatur) infensum ac formidolosum; ac tum locum merebitur illa iam superiùs de quadragesimo nono anno profligata opinio. Denique licebit octuagesimum primum annum, vetustis omnibus exitio vitæ vel rerum dispendio ferè semper notabilem, planè vt Deum terminum præfigere, vt non abs re illi, quorum supra meminimus, sed quæsitissimis rationibus, tot annorum superstitem videantur fecisse Virginem, quando hoc eodem anno plures comperti claritudinis viri, Plato, Diogenes Cynicus, Heracleotes, Eratosthenes Geo-
B metra, mortalitatem expleuerunt, vt mittam alios, vel si Christiana secula spectemus, quorum nomina diarijs Ecclesiarum sunt consecrata. Ex quibus omnibus illud demum peraptè consequitur, nihil à nobis circa ætatem Virginis aduerti ac statui, quod quamquam climactericorum nugas prætereat, non tamen sat solidis rationibus in vado consistit.

Ceterùm mos ille, qui in recitandis Virgini coronis, trium ac sexaginta annorum præcepit religionem, parum omninò roboris sufficit argumento, si quod alioqui non paucos fallit, verisimilia discernantur à veris. Ita enim fieri consueuit, vt ignoratis rerum proprijs causis, si verisimiles in promptu sint, libenter eas affingamus, quando præsertim non
C magni refert ad veritatem, habetq; speciem quandam ad fouendam, vel inducendam pietatem. Abstineo exemplis quæ alibi patentiore campo recurrent. Hic duntaxat illud aio, religionem illam de sexaginta tribus annis, serto precario accommodatis, pio primùm errore valuisse apud vulgus, deindè sensim apud alios, quibus vt dicebam curæ non erat, in re alioqui non incaura, subtilius indagare veritatem. Etenim modus ille istiusmodi recitationis, ab ipsa Virgine Deipara mysterium sumpsit atque initium, ob septena videlicet illa gaudia, quæ quondam Virginei cordis sinus mirificè perfuderunt, dum Vnigenitum Dei, suumq; Filium concepisset,
D dum eundem vtero gessisset, deinde natum edidisset, paulò post à Magis agnitum vidisset, iterum secundùm infantiam in Templo disputantem inuenisset, abhinc post exantlatos Crucis, & mortis labores, rediuiuum conspexisset, denique transmissa mortalitate semetipsam super Choros Angelorum euectam fuisset admirata. Quæ omnia cùm in vtilitatem hominum quàm maximè redundarent, decuit in ijs recolendis perpetua gratitudine Virginis officia meritaq; commendare.

Atque hæc septena gaudia, septenis signantur Dominicis orationibus, quibus senæ decades Angelicarum intercurrunt salutationum, ita tamen, vt trinæ adhuc postremùm salutationes, extrema claudantur oratione
E Dominica, quatenus eo modo ter ac sexagesies iterata ea salutatione,

coro-

corona Virginis integra pertexeretur. Quod demum pietatis obsequiũ, A
posteris agumento fuit, in eo numero Virginis ætatem signari, neglecta (quod minùs oportuit) cogitatione de feptenis orationibus Dominicis, in quibus mysterium præcipuè vertebatur; in quam cogitationẽ si animum intendissent, dubio procul prædictos annos Virgini non affinxissent, vel si ad speciem fingere libuisset, ob feptenas orationes Dominicas, potiùs in septuagesimum, tametsi gratis, protulissent. Narrat verò eam de Corona historiã Pelbartus [a] Temesuariensis (ex quo alij) in Stellario Virginis, quod ante centũ quinquaginta plus minus annos, Sixto IV. eiusdem Ordinis dicauit, vnàq; recenset occasionem, qua pientissima Virgo, inflexis (vt solet) ad miserendũ oculis, cuidam ex eodem ordine excessum meditanti, quòd B
quam è floribus texere coronam, eàdemq; sacrum Virginis caput quotidiè redimire antea consueuisset, post susceptũ institutum, alijs ex præscripto intendere iusso, tam pium munus obire non vacaret; benignè se videndã exhibuit, mæstumq; consolata, eam de qua diximus, in posterum coronæ texendæ sibi perquàm gratæ formam edocuit, ac simul exempta inconstantia, fluctuantis animum in sanctiori proposito confirmauit.

[a] L. 2. par. 1. art. 3.

Ex quo demum manifestè liquet, recentiorem esse eiusce modi coronę vsum, quàm vt antiquioris traditionis fidem arroget, reiq; tot opinionibus dubitatæ certitudinem aliquam afferat: & tantùm inuento Virginis hominum accessisse coniecturam, quòd in eo duntaxat salutationũ Angelicarũ numero, mysterium inesse crederent, ad alia non intenti. Quamquã C
pius error veniam indè quoque mereatur, quòd in numeris annorũ, non in rebus ipsis euariet, simili alioqui multorum in plerisq; sed tolerando lapsu, pietati non infenso. Mitto cõplura, ne in manifestis videar exundare. Nunc alia quæ pendent obiecta, sed capite sequenti expediamus.

MARIAM MAGDALENAM ANTE OBITVM B. VIRGINIS Hierosolymis, ipsaq; Iudæa concessisse: Ex vltimo Dionysij accessu, rectè iterum assertam Virginis ætatem definiri. D

CAPVT XIII.

TOT sunt primi argumenti, quòd iã tribus capitibus agitamus, velut continuò quędam enascentes fibræ, vt nisi princeps vena præcidatur, filum ex filo mittens, rationũ exitũ præcludat, legentis animũ fatiget, legendi remittat voluptatem. Id verò ne cõmittatur, lubet hoc postremo de hac re capite, non quidem principem venam pręcidere, sed velut ligamine à reliqua sui parte, sine vitio sanguinis interceptam iterũ coërcere. E

Illa

A Illa igitur Mariæ Magdalenæ anno Christi quadragesimo octauo, è Iudæa cum ceteris migratio, ne coniecturis quidem vero similibus locum relinquet, si ex ea pendatur Deiparæ Virginis in cœlum transcriptio. Quomodo enim etiam in Apostolos non redundauit, si quæ fuit religionis causa tunc temporis persecutio, qui tamen potestate penè manifestà Christi causam publicis Comitijs extulerunt, liberaque prædicatione perindè in Gentes ac indigenas, Euangelio viam patentiorem muniuerunt? Vel certè si non eodem, sed proximè consequenti anno Concilium illud actum; quî poterant gliscentibus recenti Pharisæorum factione rebus, in eam Vrbem conuenire, vbi trepidatum sit magis, quàm religioni prospe-
B ctum, & satagendum potiùs fuerit pro conseruando Euangelio, quàm leges fortasse non admodùm necessariæ de legalibus decernendæ ac figendæ? quî non ea rerum perturbatio pariter inuoluit Iacobum fratrem Domini, qui pridem, hoc est, anno trigesimo quarto Christi, Hierosolymis Episcopus [a] à Petro datus, nunquam inde sua messe distentus pedem extulit, imò verò fixit, nascentisque suæ germen Ecclesiæ, in adolescentiam & fidei florem, in illo etiam rerum turbine prouexit, quando (si Hilario [b] credimus) *hoc habet proprium Ecclesia Christiana, vt dum persecutionē patitur floreat, dum opprimitur crescat, dum læditur vincat, tunc stet cùm superari videatur*; an persecutionis gladius in mēbra duntaxat desæuiat, non
C iugulū petat cùm possit, non in caput se conuertat, non Episcopum feriat?

a Chrysost. Hom. 17. in Ioan.

b Lib. 7. de Trinit.

Sed enim si Baronio [c] credimus, Magdalena cum suo comitatu illa ipsa persecutionis flamma, quę à nece Stephani Christianos omnes populari cæpit, solum vertere coacta, Virginis quoque conuersatione sibi interdixit, necessitate vsa, cùm esset expes diuturnioris commorationis, proinde nec supremis in eam officijs adesse potuit, quantumuis dies inter mortales Virgini extimus, gratis concedatur quadragesimus & octauus: Quod equidem Baronij commune cum alijs placitum, ita complector, vt neque ab aliorum quos semper in partibus habeo sentētia diuellar, veriusq; existimem Magdalenam & comites anno quadragesimo octauo, seu quem-
D admodum Equilinus [d] amat, decimo quarto à passione Domini translato, exarmato nauigio impositos, & circumcisis instrumentis, certo quidem maris periculo, sed certioris Numinis prouidentiæ concreditos, Massiliensem tandem tenuisse portum: eosdem tamen longè ante, incalescente scilicet à sanguine Stephani persecutione, Hierosolymis cum multis alijs exactos, in Palæstinam migrasse, nec certis vsquequaque sedibus, vitam duxisse Christianis exulibus dignam, super virtutem persecutorum, rerum quoque & locorum difficultates eluctatos. Neque tamen interea temporis quoad Iudæam nauigando verterent, putandum
E est nunquam Magdalenæ visam fuisse Deiparam, sui cordis pro Christo

c Ad ann. 33.

d Libr. 6. cap. 124.

a Binario ad an. 42.

solatium, quando & Ephesum in Asiam [a] cum Ioanne & Iacobo maiore proficiscenti, ipsa quoque cum fratre & sorore comes, & inde etiam redeunti itinere nō modico redux fuit; quamquam fortasse Hierosolymam repetere consilium haud inceſſerit, ſed duntaxat deducta Nazarethum Virgine, inaugurationi ædis ſacræ, in qua Verbum caro factum eſt, intereſſe. Quin etiam credas illo ipſo temporis interuallo ſat longo, non ſemel & Magdalenam religionis obſequium, & viciſſim Deiparam Virginem pietatis officium de more mutuis epiſtolis inuicem impendiſſe. Nihil ſanè in hac ſententia poteſt eſſe adeò vel dubium, vel controuerſum, quod, ſi teſtes deſideret, rationibus haud firmetur. Obruto ſiquidem lapidibus Stephano prothomartyre, in ea perſecutione quæ in Iudæa rei Christianæ vaſtitatem minabatur, pluſquàm quindecim mille viri, iam Chriſto deuoti, alij quidem in Aſiam, alij in Europam abiere: quid mirum ſi hoc eodem diſcrimine Magdalena quoque cenſita, ſed Hieroſolymis primùm exacta, non omninò tunc temporis etiam è Iudæa ſit proſcripta, quemadmodū nec ceteri omnes vnà, ſed non pauci per interualla ac ſpiramenta temporum huc illuc, terra marique, dilapſi, quamdiù licuit impetum perſecutorum retardarunt. Nam quòd Baronius eodem anno Magdalenam comiteſque non Hieroſolymis dūtaxat, verùm etiam è tota Iudęa velit exceſſiſſe, nō quid re ipſa factum, ſed quid furori aduerſantium fuerit conſentaneum videtur cogitaſſe, alioqui cum Deipara Virgine profectam in Aſiam, alij minime leues auctores minus rectè memorarent.

Itaque Magdalenam illo quidem initio perſecutionis pulſam Hieroſolymis, neque tamen continuò conceſſiſſe in Gallias, ſatis antiquum erit conſideranti, eius nauigationis alea Ioſephum quoque Arimathæum fuiſſe cenſitum, ac multò magis primi diſcriminis additum ſocium, quando ob impenſum Saluatori funeris officium, ſepultos impietate Iudæorum animos in ſuam propè perniciem excitauit. Narrat rem geſtam Gregorius [b] Turonenſis ex actis Pilati ad Tiberium miſſis, his verbis. *Apprehenſus & Ioſeph, qui eum aromatibus conditum, in ſuo monumento recondidit, in cellā includitur, & ab ipſis Sacerdotum Principibus cuſtoditur, maiorem in eum habētes ſæuitiā (vt geſta Pilati ad Tiberium tranſmiſſa referunt) quàm in ipſum Dominum, cùm ille à militibus, hic à Sacerdotibus cuſtodiretur. Sed reſurgente Domino cuſtodibus viſione Angelica territis, cùm non inueniretur in tumulo: nocte parietes de cellula in qua Ioſeph tenebatur, ſuſpenduntur in ſublimi, ipſe verò de cuſtodia abſoluente Domino liberatur, parietibus reſtitutis in locū ſuum. Cùmque Pōtifices militibus exprobrarēt, & ſanctum corpus ab eiſdem inſtāter requirerent, dicunt eis milites. Reddite vos Ioſeph, & nos reddemus Chriſtum: ſed vt verum agnoſcimus, neque vos benefactorē Dei, neque nos Filium Dei reddere nūc valemus. Tunc illis confuſis milites ſub hac excuſatione liberantur:* Hæc ille. Diſſen-

b Libro 1, cap. 21.

A Dissentit verò in hac historia Petrus [a] de Natalibus, cùm referat Iosephũ à Iudæis muro fuisse inclusum, vt fame ac tenebris perniciem sibi faceret, sed cælitùs altum, ac collustratum delituisse, quoad versis à Tito Vespasiano Hierosolymis, muro exclusus eidem se permisit, sibiq; restitutus, superstes malorum cum discipulis suis vsque ad supremum diem tranquillam vitam duxit. Meritò tamen huiusmodi narratio [b] viris sensatis improbatur, ceù nullo alio vetustiore patrono laudata, cùm è diuerso Gregorius Turonensis, & ipse sua valeat antiquitate, & ex actis Pilati suffragium ferat, iam penes aures, & ora sapientum exploratum. Nam quòd ea Nicephorus [c] inter Apocrypha videatur recensere, non vtique de

B illis actis accipi iure debet, quæ probantur Gregorio, sed quæ ex libro Nicodemi [d] cuiusdam promanarunt in vulgus, vel quæ à Quartadecimanis [e] Hæreticis, simulata veri conscientia Christianis sunt ingesta, vel quæ denique [f] à Maximino Tyranno, aris, & focis Christi infensissimo, differta mendacijs proreplerunt. Quandoquidem illa quæ apud Gregorium Turonensem locum inuenerunt, etiam apud [g] Baronium nomẽ habent, & auctoritatem, vel hoc vno secreta à falsis, & supra conditionem mendacij reposita: neque solùm, sed antiquior Baronio Sixtus [h] Senensis ex Actis Pilati, de quibus etiam loquitur Eusebius, [i] exemplum epistolæ ad Tiberium datæ, testatur à se in vetustis Bibliothecæ Vaticanæ monu-

C mentis repertum, idemq; legentibus tradidit exscriptum, & ex eo Daniel [l] Mallonius in sui operis transtulit ornamentum. Et quamquam in hisce actis, quod de Iosepho Arimathæo narramus, minimè inserta videamus, non ideò Gregorium noxæ fraudisuè postulabimus, quando quæ ab alijs traduntur de relatione Pilati Romam missa, restricta sint, & ab ea scribendi forma succisa, vt perijsse videantur; vtique tamen ab ijs, quæ aliunde intulit Gregorius minimè seiuncta, sed planè ad augendam fidem eorum, quæ de Christo ad Tiberium mittebat, Pilatus pernecessaria. Errat verò Scholiastes [m] Gregorij, dum hæc eadem à Gelasio censoriè præstricta fuisse velit, tanquam sub fuco internata veritati. Nihil

D enimuerò de his actis suo decreto censuit Gelasius, [n] quin potiùs penes alibi dicta à nobis, si reticuit, quà proximùm firmauit, infirmare certè non potuit, *Cùm* (vt inquit Baronius [o]) *consueuisse Præsides Prouinciarum res magni momenti, quæ contigissent in Prouincijs ad Imperatores scribere, mille exemplis sit exploratissimum*, atque etiam constet ex Tertulliano [p] Tiberiũ Imperatorẽ, cùm de miraculis Christi ex Syria audiuisset, certior nempè factus [q] à Pilato, detulisse ad Senatum cum prærogatiua sui suffragij, vt Christus inter diuos Romanorum accenseretur, abnuenteq; Senatu perstitisse in sententia, comminatum etiam pericula si qui Christianos

E criminis postulasset.

a Libro 4. cap. 3.
b Biuar. ad an. 45.
c Lib. 1. c. 16 & lib. 7. cap. 26.
d Scholiast. Greg. Tur. in c. 21. lib. 1
e Epiphan. in pan. hæres. 50.
f Euseb. l. 9. cap. 4.
g Ad an. 34
h Lib. 2. Bib. V. Pontius Pilat.
i Lib. 2. Hist.
l De Stigmat. Christi cap. 10.
m Ad c. 21. lib. 1.
n Dist. 15. Sancta Romana.
o Ad an. 34
p In Apologet. c. 5. etas
q Six. Senẽs. l. 2. Bibl.

Ceterùm quod huc ſpectat, non temerè quiſpiam ex ijs quæ narrat A
Turonenſis, reuincat, Ioſephum pridem ante peremptum ſaxis Stephanū, Iudæis inuiſum Vrbe ceſſiſſe, qui tamen cùm non ante quadrageſimum octauum Chriſti annum, Magdalenæ comes periculoſæ nauigationis aſcitus ſit, eam quoque ambigentem patriam, ac declinantem, pluribus annis in Palæſtina conſtitiſſe, manifeſto declarat argumento. Demum verò, ſi non omninò aperta recens perſecutione, priſtinis tamen odijs nondum ſopitis, quin verò de facili recrudeſcentibus quadrageſimo octauo anno, cum Lazaro, Martha, Marcella pediſſequa, Maximino diſcipulo, addito etiā, ſi Petro de Natalibus credas Celidonio, vel ſi is ſit Cedonius, ab vtero cæco, illi diſcrimini vaſti maris commiſſos, de quo iam ſupra narrauimus, diuino ductu nauaſſe ſalutem, & eluctatos pericula, Maſſilienſibus primùm accidiſſe. Quo loco in mentem mihi venit, cùm Ioſephus B
Arimathæus Gallis primùm condonatus ſit, deinde verò à Philippo Apoſtolo, qui teſte Iſidoro [a] Gallis etiam Euangelium prædicauit, ad Britannos tertio ſuper ſexageſimum Chriſti anno, fide [b] proborum, ſit miſſus, ibidemq; poſt religionis curam vita functus: non parum illudi fidei Petri de Natalibus quòd contendat eūdem ab excidio Hieroſolymorum, vitam cum diſcipulis duxiſſe pacis ac otij diuitem, niſi etiam velit poſt interualla temporum ſub Britannico cælo id ſibi vitæ genus impetraſſe. Verùm hæc extra tabulam.

a De Patrib. Nou. c. 74.
b Ioā. Capgrauius in Catal. Nic. Harpsfeld. in Hiſt. Angl. c. 1. in ſex prima ſecula.

Auget verò dictorū fidem, hoc eſt Magdalenā cum ſuo comitatu, qua- C
drageſimo octauo Chriſti anno è Iudæa dimouiſſe, quod hoc ipſo [c] tempore Iudæi obtento à Claudio ſacræ Stolæ ſeruandæ iure, in gratiam præſertim Herodis Regis, & Ariſtobuli iunioris, qui tum fortè Romæ apud Claudium agebat, & poſtulata Legatorum promouebat, omnia ſua ſtudia eò conuerterunt, quò Claudio, ſicubi res ferret placerent. Quem, cùm iam infenſo in Chriſtianos animo perſenſiſſent, fecerunt in præcipuos Chriſti ſectatores, quod Imperatori ſecundùm illorum vota probatum iri non dubitarent. Fuiſſe verò Claudium in Chriſtianos minus rectè affectum, & tantùm vultu falſum renidentem, quod præ Chriſti nomine iam D
à quinquennio, Gentilium ſuperſtitio fruſtra haberetur, ac tandem infenſa cogitatione corā Senatu deprompta, de illis Vrbe pellendis decretū fixiſſe, ex Tacito [d] qui volet, intelliget. Quæ tamen procella, cur non aliquando cum reliquis Deiparam etiā Virginem inuoluerit, ſi quęrere attentemus, vereor ne ſcrutatores Maieſtatis redarguamur potiùs, quàm pietatis cultores comprobemur. Qui enim ceteros exercuit ad palmas, potuiſſetq; ſicut olim Pharaonem, perſecutores mergere in interitum, nouit etiam ſublimatæ ſupra hominum ſortem Virgini coronam aliunde parare, immunemq; ab humanis tempeſtatibus vbicunque vellet conſeruare. E

c Ioſ. l. 20. Antiq. c. 1.
d Lib. 11.

Age

A Age denique, si postrema ex accessu Dionysij petita ratio pro re nostra non militet, hoc tandem loco eneruanda venit. Illa verò eiuscemodi est, quæ si Virginis ætatem, ad secundum supra septuagesimum annum extendat, cur non etiam vlterius citra flagitium proferre queat, non apparet; nã quod quinquagesimo secundo Christi anno lumen fidei primùm aspexit Dionysius, deindè verò triennium à Paulo edoctus, ab eodem, illo temporis spatio quocunque gressum mouisset, ne latum quidem vnguem seiungeretur: probet fortasse non ante septuagesimum, vel vt Baronio alijs de causis placet, non ante septuagesimum tertium Virginis annum, Hierosolymis adesse potuisse Dionysium, quin tamen seriùs postB modùm, eoq; sæpiùs accedere potuerit, non euincit: idq; ex initio positis à nobis luculentius est, quàm vt amplius declaretur. Quamquam sicut in ceteris, ita in hoc quoque argumento comparati simus, vt velimus pauciora potiùs, sed solida, certaq; fide constantia prosequi, quàm multa conscribere, quæ coniecturis in vtramque partem propendeant, ne si cuncta sine delectu, quæ de vnaquaque re possunt inueniri, in vnum conferantur, cetera etiam quæ vera sunt in discrimen adducantur.

Illud hic restat, Hilduinum probatæ alioqui antiquitatis virum, in sua de contuendo sepulchro Dominico, non de Virginis corpore funerando sententia, ab antiquiore fide non parùm ablusisse. Sed verò Matthæum C Galenum [a] longiùs etiam extra lineam abiuisse, quòd illa Dionysij verba: *Cùm ad contuendum corpus illud, quod auctorem vitæ Deumq; receperat, conuenissemus*, de ædibus Ioannis Euangelistæ, in quas Virgo Deipara, Christo in Cruce extrema rerum peracturo, velut præstito codicillo Ioanni commendata, recepta fuit; rectiùs intelligi velit, quàm à quopiam possint in quamuis aliam interpretationem deriuari. Quì enim is orationis contextus quadret in Virginem domo Ioãnis susceptam, qui de auctore vitæ, Deoq; recepto, longè loquitur præclarius, quàm vt quicquam diuersum auribus audientium, animisq; legentium queat immittere? quì etiam sit adeò hebes, & à latinitate, vt cum Tacito loquar, adeò in barbarum D corruptus, vt obiecto menti Corporis vocabulo, formam domus illicò sibi perperam effingat, & non potiùs cùm audit sermonem esse de corpore, auctoris vitæ, Deiq; hospite, continuò de illo corpore cogitet, in quo Deus Verbum caro fieri dignatus est. Nihil dicam de [b] Anastasio, qui similitudine quadam sẽsus è græcis vocabulis eliciti, de carne Christi diuinitatis velut hospitio, Dionysium fuit interpretatus, errore sanè haud ferendo, cùm eo tẽpore, quo Christus nouissimum Crucis subiuit exemplum, iterumq; reuocato spiritu mortem remisit, nedum Dionysius, sed nec Paulus Dionysij magister Christo nomina crediderant. Et fortasse E cuipiam venire possit in mẽtem, adulterato ab Hæreticis Dionysij textu,

a In Areop. Præf.

b In Præf. ad Carol.

binis eliſis apicibus mendum irrepſiſſe, ac pro eo quod legendum eſſet A
θεοδόχου, immiſſum eſſe θεολήχου σώματος, vt indè latiùs manante vocis ſignificatione, varia plerisq; ſenſa ingererentur, interpretationibus vt videbatur idonea. Habet hæc cogitatio non parum probitatis, ſi vel à vocum ſimilitudine potiùs quàm elementorum, vel à prona malignitate Hæreticorum, fidem mereatur exploratam: quæ ſi apud alios quoque locum inueniat, non eſt vt in verſiones tam diſſonas diffluamus, ratumq; erit, quod de ſacro Virginis corpore, tot auctorum exceptione maiorum religio cum traditione coniuncta confirmauit.

At quamuis noua huiuſmodi ſuffragia faceſſant à coronis Sapientum, ea nihilominus Hilduini, Galeniq; inter alios ſententia, vel hoc vnico B
Baronij labefactatur argumento. *Ecqua enim* (inquit ille) *ſubijt ratio, vt non tantùm Hierotheus, ac Dionyſius, ſed & Apoſtoli ante per Orbem diſperſi, ad contuendum ſepulchrum Dominicum, vel Ioannis ædes conuenerint, atque ad illa contuenda vel laudanda, tunc ſtudium & vim ſpiritus adhibuerint? Nunquid non alias ſæpè viderunt, atque vberius laudare poterant. Eſto quòd Hierotheus & Dionyſius, vel ſi qui aliorum diſcipuli qui nunquam hactenus vidiſſent, eò conuenerint, & ad eius præconia fuerint diuinitùs excitati, quid de Apoſtolis dixerimus, qui multos annos poſt aſcenſionem Hieroſolymis manentes, & ſepulchrũ Chriſti, & ædes Ioannis præ oculis ſemper habentes, tunc potiſſimùm ad ea contuenda aduenerint, ad laudanda nauiter excitati fuerint.* Hæc Baronius, qui C
pluribus etiam inſectatur Galenum. Et profectò ſi vera ſunt, quæ à nonnullis recipiuntur, nec apud nos omni fide ſunt caſſa, mirùm ſit Apoſtolos aliquos longiſſimè exiſtentes, eius tantùm ſepulchri, ædisq; viſendæ gratia, per ſublime itinere liquido deuectos adfuiſſe, ad quid enim id miraculi? quid indè ad Religionem? quid ad Eccleſiæ profectum? Sed etiã illud minus conſentaneum ex Hilduino, Dionyſium ſcilicet illo ipſo tempore ad ſepulchrum Chriſti, *diſputationem audiuiſſe, & fidei Sacramentum, quomodo ab omnibus tenebatur de diuinitate, & humanitate Saluatoris.* Qui enim eſſe queat, vt Apoſtoli penè ſub dio ſcholam agerent Theologicam, quaſi defuiſſet locus vbi forum vel ſacrum Lyceum haberent? an verò & D
Concilium de Legalibus eò loci peractũ quis deridiculè dicat? licet verò. Quamquam ſi ea diſceptatio coram Iacobo fratre Domini, Petro, Ioanne, Hierotheo, Timotheo, alijsq; compluribus Sanctis, atque etiam præſente ipſo Paulo, quod Hilduino videtur, habita eſt: non eo ſanè funeris tempore credi poteſt fuiſſe inſtituta, quando de Virgine potiùs agendum erat, eiusq; ſuprema curanda; ſed longè ante, quo tempore res ipſa depoſcebat, vel occaſio ex re naſcens offerebat. Id ſi verò perquàm ſimile ſit, noſtram quoque quam tuemur ſententiam, veritati germanam eſſe ratum erit. Certè huic eidem aſſertioni non parum firmamenti ſufficit alter E
Dio-

A Dionysius [a] non minus sanctus quàm doctus, & Areopagitæ cultor eximius, qui dum quærit vtrum spectata maiestas illa gloriæ qua Deipara, cùm adhuc inter mortales degeret, Dionysium extra se positum luce affudit, missio visibilis Spiritus sancti queat appellari: satis ostendit non duntaxat demorienti Deiparæ adfuisse Dionysium, sed longè ante viuentem adhuc, & agentem vidisse, & videndo quemadmodùm ipse epistola ad Paulum exarata narrat, corde ac spiritu tantæ gloriæ maiestate oppressum defecisse. Refert eam epistolam idem alter Dionysius, [b] & ex illo Spinellus; [c] nos ne longiores maioremq; incuriosi videamur, libenter omittimus, hoc duntaxat monere contenti, cùm in eius epistolæ inB scriptione, seruum & nouissimum vinctum se compellet Dionysius, in ipsa verò epistola à Ioanne se ad conspectum Virginis deductum scribat, luce meridiana clarius apparere, longè priùs id spectaculi Dionysio obuenisse, quàm rursum cum Paulo ceterisq; venisset ad contuendam Virginem, vel viuentem, vel defunctam, ac funerandam,

a In 1. sent. dist. 16. q. 2.

b Ser. 2. de Nat. Virg.

c Cap. 5. de Deip. n. 57.

Quare vt quæ hactenus fortasse latiùs effluxit, velut in proprium alueum restringatur oratio; si nec Petri in Vrbe mora tot alioqui successionibus in prouincias interrupta, nec Pauli per Orbem destinatæ curæ, nec aliorum Apostolorum seù in viuis, seù inter mortuos agentium conditio, nec Dionysij prolatata, vel præcepta ad Deiparam profectio, quippiam C vetant, quò minus peractos in carne eiusdem Virginis annos, ad metam à nobis positam proferamus: si præterea Legalis Concilij tempus, inermis anni climacterici virtus, sexagesimum tertium annū funeri Virginis eximant, cœptamq; quasi ob id recitandæ coronæ religionem alia ratione historiæ circumscribant: si commotæ subindè in Christianos & efferatæ persecutiones, Magdalenæ Hierosolymis proscriptæ primùm eiectio, deindè ex Iudæa quoque periculosa in incerta maris deportatio, aliaq; complura cum his coniuncta, ad diducendos longius Virginis annos nihilum officiant: si denique ipse Dionysius in medium allatus in partibus habeatur, & reas peragat aduersantium opiniones; nihil propius D esse debet, ne quippiam maius vero dicamus, quàm secundum ea, quæ huculque deducta sunt sistendas rationes.

Quo tamen loco postremùm, & illud velut vltimo ictu peragendum; quòd Paulus [d] secundum reuelationem se Hierosolymam ascendisse contendat, nescio quàm sanctè eò vertatur à nonnullis, vt ea reuelatione suprema Virginis imminere Paulus didicerit, imò hanc solam ob causam eam acceperit, quò finem Virginis maturrimè præuerteret, in cælum ituræ suas Ecclesias agonesq; commendaret. Quæ enim isthæc reuelatio? si, quòd aduertit Cornelius [e] à Lapide, quantumuis satagerit, vt E adesset (absit enim incautè neglexisse) morienti nihilominus adesse non

d Ad Gal. cap. 2.

e In Chron. in Acta Ann. 57.

potuit, qui vt primum Hierosolymam venit, à Iudæis in ipso templo offensus, & extemplò in vincula petitus, quin ad Virginem eniteretur, omninò fuit præpeditus. Equidem vetera veràq;, nouis, nec in miraculum corruptis antehabeo: cui enim quæso Patrum hæc aliquando incessit cogitatio, vt Paulum eiusmodi reuelatione ictum an actum Hierosolymam venisse existimaret? & potuisset facere Paulus, quin laureatis vt dicitur literis, rem tanti pro Ecclesia momenti exsignasset? Certè cùm sibi non semel iussiones cælo factas Paulus ipse perscribat, neque vnquam causas ob quas illæ obuenissent prætermittat, quà vincula, quà prædicationem, quà doctrinam, vel quicquid altioribus de momentis è re monendum foret, idq; hoc loco quàm alibi præstiterit accuratiùs, affluenti scilicet, tametsi oratione restricta, mysteriorum sensu, sed qui disceptationibus sapientum, quemadmodum ex aurea Chrysostomi facundia liquet, planus esset minimèq; impeditus; nescio cur adeò procliuè sit ad interpretationes deerrare minùs idoneas, vt reuelationes captare videamur, dum si quid cogitatui nouum & insolens, addo & in specie pulchrum inciderit, continuò velut ex tripode proferamus. A B

Atque hoc primum argumentum sicut multis erat irretitum, ita longiore disputatione per plura capita erat profligandum: in qua tamen lectoris tædium subleuabit non parùm, si cogitet his vestigijs eundum ad maiora deinceps auertenda, quæ multorum animos ita occuparunt, vt factum nihil putent, nisi quod ipsis placere potest, vel aliquando venerit in mentem, secùs omnia pugnent aduersum, & hanc de epistola Virginis religionem penitùs amoueant. In hoc autem genere est alterum agumentum, dubio procul validum apud suos: character nempè ille anni quadragesimi secundi, non tàm signans Epistolam, quàm insigniter vulnerans veritatem, eòq; maximè præcipuus aries, vel ad murum aheneum subruendum, quòd negotium facessat etiam ab ijs, qui defensores cùm sint, religione quadam prædictæ æræ mentem obæratam habent eatenus, vt labore pluiquam Herculeo adinuenire cogitent Paulum longè etiam ante quàm vinctus in Italiam nauigaret, Siculis, atque adeò Messanensibus accessisse, idq; officij prædicando, & Legatos Messanensiū ad Virginem deducendo pręstitisse, dummodo cum anno quadragesimo secundo, reliquas etiam notas eidem Epistolæ suffixas loco reddant suo. C D

Ceterùm ne nos in hoc argumento obterendo longiores hoc loco simus, eademq; sæpiùs & gratis repetere cogamur, alibi suis omnia lineis sunt ducenda. Et interim quicquid tandem possit eiuscemodi argumentum quemadmodū Cicero pro Cluentio, quem dixerat accusator epoto poculo concidisse, negat eodem die mortuum, ita negando genuinos esse characteres qui adscribuntur, verbo sufficiat hoc loco examinasse. E

QVO

A *QVO TEMPORE BEATA VIRGO SCRIPSERIT ad Messanenses.*

CAPVT XIV.

De anno præcipuè agendum, nam eo præfinito, latior est coniectura de mense ac die, tametsi intra carceres: neque tamen de die ex industria quærendum, nisi fortasse consecutione quadam incidat sponte, seù diuersum opinanti. Annum porrò tanquam ab ex-
B plorata tessera arcessimus, ab ingressu Pauli in Vrbem, qui quemadmodum diximus, siuè mēse Maio, fuerit siuè Iulio quinquagesimi noni à Christo anni, cùm bienniū ibidem Cæsari in vinculis dederit, deindè verò ipse sui mancipij in Orientem Messana primùm exculta reuerterit: palàm est Messanensibus operam dedisse sexagesimo primo anno propè decurrente, eundemq; si placet in sexagesimum etiam secundum laxare potuisse, ne exutum vincula sine mora præcipitasse credamus, nihilq; Apostolicæ industriæ diuersis in itinere locis acceptum, posuisse. Nam etsi ingentem apud Messanenses syluam fuisse nactum, minimè sit dubitandum, enitenti tamen ad rerum
C in Orbe summa, breuiori etiam temporis curriculo confici poterat, quod dudum animo patrandum præcepisset.

Demus igitur anno sexagesimo primo, æstate iam adulta, vel etiam in autumnum inclinante, Paulum Messanensibus adfuisse, vt in prædicatione Crucifixi nuper agniti, nouæ simulacrum vindemiæ circumferret: appositè scilicet ad rem, ad tempus, ad mores permutandos: vtique nihil non temporis superfuit, quò re ex sententia confecta, si non illo eodem anno exeunte, proximo certè indepto, nauigationi in Orientem moras concederet, ac planè Hierosolymis, comites Messanensium Legatos, sub aspectum adorandæ Virginis maturè sisteret; gratia circumdatos, iterum
D si non reduceret, remitteret. Erit enim, vt sexagesimo secundo anno, velut Occidentales Magi alia & ipsi via si animos immutatos spectes, Paulo quidem Apostolo ad Virginem duce, sed Marianæ gratiæ stella reducente, reuersi in regionem suam, laureatas ad foros tabellas, Virginis (inquam) Epistolam populo retulerint, & cęrimoniam augustæ Dei Genitricis, latè sciscitantibus explicarint.

Nondum pro comperto habeo, quo die ea sit exarata Epistola, quo reuersi Messanensium Legati, quo relatum de ea ad Ciuitatem. Nam quòd tertio nonas Iunij, festa eius Epistolæ memoria Messanensibus peràgi sit
E consueta, vtrumq; diem signare potest, siuè quo scripta, siuè quo reddita fuit,

fuit, nisi hic postremus religioni sit præcipior ob acceptum beneficium, A
quod Hierosolymis conceptum tantum, & literis exaratum, nondum tamen omnibus fuit exhibitum, sed tunc censeri potest collatum, ac firmatum, quando ea Epistola coram Ciuitate resignata, gratia Deiparæ Virginis in Vniuersos illicò cœpit effluere. Neque enim dignam viro sensato iudicarim cuiusdam in recentiori manuscripto sententiam, illo die aram, & festum censeri translatæ ex Hebræis in Græca à Paulo Epistolæ, quasi cùm perbellè quispiam adluserit, ad indictam Hebræis solennitatem, quo die tempore Regis Ptolomæi, Lex primùm Græcè donata est, continuò veritatem hic quoque in foro statuerit, non magis prostituerit: nisi etiam ob versam à Lascari è Græco in Latinum, recentiorem B
putet inuehendam religionem.

Prudentior vtique sit cogitatio, si quemadmodùm Legi digito Dei scriptæ, diem quo data est, sacrum statuerunt Hebræi, ita Epistolæ manu Deiparæ exaratæ, quo die perfecta est, cærimoniam sanxisse quis putet Messanenses. Verùm nec meditata huiuscemodi ad memoriam religionis commenta proficere debent, vbi quod ex vsu Christianæ Ecclesiæ in censendis festis euenire consueuit, in re quoque nostra citiùs pro veritate suppetit, quàm vt diù perquiratur. Quò proinde Ciuitati Messanæ sacrū sit ac sanctum, eo die, quo die reddita, ac resignata Virginis Epistola, thesaurus quoque gratiarum in secula promanantium reclusus est, religio- C
nem memoriæ ab initio consecratam: non eo vtiq; indice, qui à tertio Nonarum Iunij, deformauit potiùs Epistolam, quàm notauit, sed qui per antiquiora vestigia, primo illo ipso die fixa, ad hæc vsque tempora securè incessit, longè ante quàm vitium eiusmodi characterum irreperet. Quàquam, & huius notæ architectus, non ita malitiosè sit versatus, quin signum diei, à maioribus scilicet acceptum, probè affigeret, si modo ad cetera eruditum calamum attulisset. Hoc enimuerò dictum velim, quò manifestum euadat, Religionem Messanensium, non ob illum indicem, in memoria Epistolæ datæ celebranda die tertio Iunij versari, sed hos potiùs characteres ab antiquiori traditione adludendi sum- D
psisse occasionem.

His ita constitutis cùm ad sexagesimum secundum Christi annum, mortalem Virginis ætatem fuisse prouectam semel sit ratum, ac firmum, iterumq; eodem planè anno, minimè luxatis temporum iuncturis, neque variatis rerum signis, Virgineam Epistolam ad Messanenses datam, hactenus sit assertum, ac probatum; illud proximè consequi est necesse, ipso eodem anno, paucis omninò mensibus, vel si sedeat, tertio Nonas Iunij exaratam Epistolam, paucis etiam ab illa diebus interiectis, gloriosum Virginis in cælestia transitum contigisse. Commoda sanè maternæ E
pietatis

A pietatis interpretatione, quasi inter supremas vitæ mortalis functiones, hac postrema, Codicillum esse voluerit, cum voluntatis testatione, gratię quoque Messanensibus in perpetuum obsignatę, vt quos benedictione literis commendata impertiuisset in terris, deinceps cælo recipienda maioribus cumulatura foret ex repromissione beneficijs.

Ab huiusce rei memoria factum reor cum multis, vt non post magnas ætates, florente iam religione Templum Messanæ fieret Diuæ Assumptæ planè augustum, vulgo Sanctæ MARIÆ nouæ nuncupatum, non quòd structura sit recenti; sed quia vetustiori, quod multò antea colebatur, comparatum, nouitatem præ se ferat. Nam quòd crescente in dies B Virginis cultu, minor area populo capiendo non sufficeret, exaugurato veteri Templo, maiora spatia eodem in loco designanda erant, dignaq; ædes tum maiestate Virginis, tum populi magnificentia construenda. Cæterùm hæc ipsa, ante octo secula inchoata, sed vexata bellis Sicilia diù intermissa, à Rogerio demum pulsis Sarracenis Insula potito perfecta est, eiusdemq; exemplo à reliquis Regibus subindè multis beneficijs cumulata, nunquam verò magis exornata, quàm cùm Magistratus optione, Cathedralis sedes ibidem fixa est, relicta priori æde, quam vetustas multo antea tempore Diuo Nicolao sacram, Antistitis quoque Metropolitani dignitate ditauerat, sed Rogerius Episcopatu Troinensi eò translato prę- C terea fecit ampliorem. Creuit nihilominus temporibus consecutis, cùm vniuersæ ædis splendor, tum præcipuè Sacelli ex nuncupatione dictę Epistolæ, vulgo Litterij, Deiparæ pridem sacri, decus, & ornamentum; quod tametsi præ ipsa vetustate religione quadam magis sanctum haberetur, hoc ipso tamen anno, quo hæc edere cogitaremus, atque ipso die, tertio Nonas Iunij, solemnijs Epistolæ dato, recentioris etiam structuræ operosa simul, ac magnifica designatione coli cæpit augustiùs, imminente quoque tam felicibus auspicijs cùm in primis Ioanne de Erasso Messanensi tunc temporis Stratego, Viro in paucis eximio, tum deindè ipsius Vrbis ex ordine Senatu, verùm ipso Sacrorum Antistite D. Blasio D Proto lapidem figente, ac ritum peragente. Sed hæc suis Scriptoribus relinquenda.

Nec verò satis fuit Messanensibus Templum id duntaxat Virgini dicasse, nisi peculiari, ac populari monumento religionis, Assumptæ quoque celebritatem peragerent; inducto nimirum quotannis per Vrbem, Virginis in sublime abeuntis, ac Ciuitati benedicentis simulacro, comitante non minus Clero, quàm cum Ciuibus eo populorum adiacentium concursu, plures vt in vna Ciuitates contineri videantur. Cogit nempè eam frequentiam, tum ipsa Virginis præcipua religio, tum curiosus quidam spectandi ardor, machinam præaltam, ferreis statuminibus artifi- E ciosè

ciosè compactam, cui prominentiores claui inditi, laminisq; violenter A
accuruatis muniti, varios efficiunt axes, circulis conuertendis idoneos, in quorum radios, cùm infantes nobilium ephæborum, mira quadam dexteritate sese induant, vi ponderum sese euoluere conantium, tolluntur in altum, æquabiliq; gyro placidè labentes, perpetuò commeant in orbem, circulis nunc pronis nunc supinis, rectis, obliquis, vna conuersione circumactis, miraq; distributione sese inuicem arcentibus, ne corpuscula puellorum implicentur, qui eodem semper situ velut infixi reuoluuntur. Sunt verò hi in magno numero, specie, habituq; Angelorũ decori, caterua triumpho Virginis addicta, Reginæ cælum subeuntis elegans famulitiũ. Quæ demum summo imposita machinæ fastigio, Christi sui nati velut in B
sublime efferentis extenta palma, decorè adeò, graphicèq; sustinetur, vt amictus candido puellulus, purissimi spiritus symbolum, totus in modum sese per inane librantis, ac spontè in sublime abeuntis gestum compositus, vix plantula, vel summo pedis digito, vestigiũ in palma sustinẽtis videatur exsignare. Is cùm subindè firmato succollantiũ gressu, carmina quædam accentu ad pietatem inflexo depromit, ijsdemq; Ciuitati signo formato bene precatur, tantus repente cietur populi piè admurmurantis strepitus, vt curiositate in religionem conuersa, pauci sibi temperent à lacrymis, subeunte nimirum animos omnium viuacissima protectionis olim repromissæ memoria, quam si non aliundè fama loqueretur, hoc C
insigni spectaculo pietas ipsa per se satis commendaret.

Legi aliud olim fuisse simulacrum Virginis, quod eximiè ornatum, cãdidoq; asturconi splẽdidè phalerato impositum, in speciem triumphantis ferebatur per Vrbem, publica vniuersorum cum religione coniuncta lętitia, verùm crescente in dies honore Virginis, ea quoque celebritas facta cumulatior, hac, quam modo narraui triũphali machina magnificè sumpsit incrementum. Est enimuerò Sicula natio, omnium quas vidi (pace earum dixerim) in celebrandis Diuorum præsertim genialiũ festis, longè ardentior, quippè quæ sicut superstitione olim plurimùm valuit, nec non ludis, luminaribus, lustrationibus, & id genus piaminibus, falsos, ac nuga- D
ces Deos constanter adeò coluit, vt tota Insula Deorum Sacrarium crederetur: ita deindè execrato errore, animis ad pietatem Christianam versis, religionem suam altiùs extulit, in id semper intenta, vt splendorem inaugurati cultus melioribus semper inuentis cumularet. Exemplo sint (vt de ceteris taceam) Catanenses qui in colenda Diua Agatha, tantum religionis ponunt, continuata quotannis per multos dies festa solemnitate, vt nemo vnquam intersit Hospes, ac peregrinus (adsunt verò vndiq; circum gentiũ perfrequẽtes) qui maiorẽ fama celebritatẽ non fateatur, tametsi ea vbiq; peruagata vix alicubi splendidius aliquid factitari, abundè iactet. E

Verùm

A Verùm ad Deiparam Virginem redeamus. Ex ea celebritatis Assumptæ religione, eiuscemodi occasione inducta, non abs re conijciat quispiá, antiquissimam si alibi vspiam, apud Messanenses quoque fuisse eiusce festi consuetudinem, proindèq; longè præire non modò temporibus Caroli Magni, circa quæ in Gallijs primùm recepta, [a] verùm etiam ætati Mauritij, cuius edicto primùm in Oriente [b] creditur esse inuecta; & vt verbo dicam, cùm ab Apostolis initium sumpsisse [c] non temerè sapientes Viri putent haud incredibile fuerit, ea ipsa occasione, quàm proximè ad Messanenses defluxisse; non quidem ea ratione, quòd statim à transitu Virginis, festam Assumptæ celebritaté publico ritu indixerint, quando alieno B distentis imperio, id minimè è re potuerit esse consultú; sed quia diù tacitè spirantem eius rei memoriam, emergente demum in certiorem lucem religione, detersàq; superstitionum si quæ adhuc fuit caligine, suo tempore clariorem effecerint, ac velut initio tunc primùm dato, posteris celebriorem tradiderint. Quin etiam eandem ob causam, non magnoperè laborari potuit apud Messanenses, quo receptæ Epistolæ memoriam, tametsi, omni fama digniorem, illis initijs publico aliquo monumento saltem insigniori notarent, sed quo primùm tempore ædes Diuæ Assumptæ construi cæpta est, illi quoque sanctitati Sacellum de quo diximus in eadem Æde fuit destinatum, quod annis labentibus, artis, operisq; pretio C vt ea ferebant tempora perfectum, reposita ibidem spectabili Virginis Imagine, insigni semper Ciuium veneratione ad húc vsque diem celebre est. Neque tamen vt creditur antea vacua religione fuit ea memoria, sed duntaxat Messanensibus Romano Regno exercitis, non ea solemnitate peragi consueta, quam tantæ rei dignitas postulabat: quoad tandé repressa magis superstitione, Templo pro re nata nomini Pauli quemadmodum diximus extra muros ab exscensu nuncupato, festos quoque Epistolæ Virginis honores eodem Sacrario concluderent. Quamquam per tempora fracto cum Idolis Romano sceptro, temploq; deindè Virgini Assumptæ D sumptuosè constructo, non passi Ciues eodem spatio satis angusto Virginis, Apostoliq; honores circumscribi, festam quoque sacræ Epistolæ solénitatem in Ædem maiorem magno vtique iugiq; sumptu, sed maiore multò religionis ardore transtulere. Viguit porrò celebritas Epistolæ diù in hac Æde, non alio die, quàm Natali Virginis ab Ecclesia sacro, retenta videlicet priscæ consuetudine veneratione, quæ illam in hunc diem, pridé ante in Pauliano monumento defixerat, donec tandem religioni suæ, tertium Nonas Iunij ex superius adductis rationibus Ciues addixissent; fortasse etiam, ne solemnitas Virgineæ Natalis, exhausta populi deuotione, eam quoque memoriam, quæ peculiarem celebritatem meritò vendi- E cabat, paulatim absorberet. Itaque congruè cautum, quò peculiaris

a Baron. in notis Martyr. ad 15. Aug.
b Niceph. l. 17. c. 18.
c Suar. de relig. tó. 1. lib. 2. c. 15.

Epistolæ ritus ad tertium Iunij velut ad sedem reuocaretur, eodemq; die A
communi omnium voto litaretur; durante nihilominus antiqua consuetudine in æde Paulina, quæ nominis quidem nuncupatione, sacroq; interdum ritu Paulo staret, ceterùm annua celebritate maiore, Virginis natali ferret honorem. Non vulgari sanè argumento apud omnes, eò respexisse prisca ille tempora, vt abrogatæ gentilitatis memoriam in Paulo, suscepti cum Epistola patrocinij dignitatem in Virgine venerarentur. Quo in genere, & illud præclarum ad commendandam Messanensium pietatem accedit, quòd cùm eo tempore, institutum celebrandi ortus Virginei, nusquam gentium, si ex Augustino [a] deducere licet, vel si ex alijs, certè apud paucas nationes inualuisset, nulla non ferè memoria hominum, incerto B
(vt videtur) primordio tenuit apud Messanenses, quò proindè in paucis affectu in Virginem, & religione videantur valuisse.

a De Sanctis ser. 20.

Ceterùm constituta quemadmodum fecimus exaratæ Epistolæ ætate, ab anno Christi sexagesimo secundo, eodemq; Virgini inter mortales supremo; procliue est Apostolis post illam funeratam, quà cuiq; sua prouincia tulisset, euadentibus, Paulum quoque desideratæ dudum Hispaniæ condonare, siue eadem cum Messanensium Legatis nauigatione reducē, vt Messana illò transmitteret, siue formata per moras in Iudæa ceteraq; Asia rerum imagine, vt traiecto quantumuis haud breui temporis spatio, non serò tamen adesset genti ad religionis cultum iam paratæ, ac pridem C
apud Apostolos in causa Euangelij pro Iacobo perfunctæ ac probatæ. Is verò annus accepti ab Hispanis Pauli, quemadmodum alibi non sine auctore adstruximus, sexagesimus quartus est à dato Christo, suisq; notis longè clarior, quàm vt coniecturę pro illo vocē mittere debeant. In hanc eandem opinor sententiam facilè concessuri sunt, [b] qui Paulum Romanis carceribus exemptum, non continuò visendis Hispanijs animū appulisse, sed mutatis votis Orienti velut postliminiò redditum, fecisse quæ res, & tempora flagitabant. In his recenseri potest meritò Baronius, [c] qui cùm supremum Pauli apud Ephesios de se non ampliùs videndo effatum, dubitantis instar sibi obiecisset. *At nec ob eam* (inquit) D
causam, quòd nunc si velimus redisset in Orientem, videri potest elapsum esse tempus, quo minùs potuerit proficisci postmodùm in Hispanias, nam octo illi qui intercedunt anni, vsque ad ipsius consummatum martyrium, non tantùm fuerint illi satis ad Hispanias peragendas, sed vniuersum planè Orbem Romanum, ac Barbarorum externas regiones adeundas. Et post nonnulla. *Quod* (inquit) *in contrariam partem Gelasius* [d] *Papa scripsisse videtur, nimirum Paulum nequaquam vt antea animo instituerat, permissum esse in Hispanias proficisci, Deo aliter decernente, cuius monitu aliò fuerit amandatus; non eò tendit vt penitus neget Paulum aliquando in Hispaniam esse pro-* E
fectum,

b Onuphr. in Fast. Ber. Fan ad an. 60.

c Ad an. 61

d 22. q. 2. Beatus.

A *fectum, sed potiùs affirmet voluisse, sed minùs tunc implesse, quod esset pollicitus.* Hæc Baronius, & rectè etiam ex alia re consimili coniecturam de Paulo facit, quippè qui ad Romanos scribens, simul ac collectam pecuniam Hierosolymam pauperibus detulisset, propediem se ad illos venturum recepit, minùs tamen id pro tempore præstare potuit, ob graues quas Hierosolymis à Iudæis sustinuit calamitates. Sic verò Gelasius. *Beatus Paulus Apostolus, non ideò quod absit, fefellisse credendus est, aut sibi extitisse contrarius: quoniam cùm ad Hispanos se promisisset iturum, dispositione Diuina, maioribus occupatus ex causis, implere non potuit quod promisit. Quantum enim ipsius voluntatis interfuit hoc pronunciauit, quod reuera voluis-*
B *set efficere: quantum enim ad diuini secreta consilij; quæ vt homo, non potuit, licet spiritu Dei plenus, agnoscere, superna prætermisit dispositione præuentus.* Hæc ille, quæ tamen eo, quo Baronius, alijq; sensu accipiunt, omninò sunt proferenda, nisi quòd non gratis addere liceat, *maiores illas causas;* ob quas implere non potuit Paulus quod promisit, inter alia fortasse Messanensium fuisse amplificationem, Orientalium ędificationem, sed super omnia Virginis in cælum abituræ nouissimam in terris adorationem.

Quamquam fortasse nemo abnuat, illud ipsum temporis spatiũ, quod vinculis superfuit, Paulo *volanti nubi* reapse adeundis Hispanijs satis esse potuisse, nec adeò temerè concedi illi, quin historiæ Lucæ, sua seruetur
C integritas. Sed verò id totum, post carceres, ipsi Vrbi Romanæ, [a] vel ex parte alijs etiam Ciuitatibus Italicis liberiùs, ac liberaliùs impensum, non caruit pretio, donec reditu in Orientem indepto, sua rursum Messanæ dignitas aduentu Pauli sacra esset, perceptoq; religionis in Virginem fructu sacratior; id quod libenter etiam concedit quantumuis cætera difficilior Octauius Caetanus, [b] apud Cornelium à Lapide. Scilicet, *Paulum fretum Siculum nauigantem, conspexisse Messanam, sed non adiisse, vt concedit Constantinus Lascaris; adiisse verò eùm postquàm è primis Neronianis vinculis liber rursus Prouincias, & Siciliam vt videtur (innuitq; Chrysostomus) peragrauit. Traditio est Messanensis Ecclesiæ S. Paulum Messanensibus Bacchylum*
D *Episcopum præfecisse. Sanè quotannis ea in Vrbe supplicationes habentur festo Conuersionis Sancti Pauli, in memoriam Bacchyli Episcopi, Messanensi Ecclesiæ à Sancto Paulo præpositi, ac vetus mos in ea Ecclesia est deducendi per Vrbem reliquias Sancti Pauli.* Hæc ille.

Atqui hoc iterum ferro inciditur neruus argumenti ex silentio Lucæ petiti. Nam qui exacto saltem biennio, suprema scribendo linea ducta, recessit ab Vrbe, quid deinceps rerum gesserit Paulus, cùm ipse rescissere non potuit, tùm qui alius Prouinciam sacrorum Aduersariorum subiret, ex priscis comitibus non facilè fuit, vt non iniuria dicat Baronius, [c] *Tam*
E *res gestas Pauli in Hispania, quàm reliqua eius acta, postquàm solutis vinculis,*

[a] Bart. Fan. ad an. 60.

[b] In Cap. 18. Act. Apost. v. 11.

[c] Ad an. 61.

Roma egressus est, inopia Scriptorum mansisse prorsus obscura. Rectè ille quidem, sed qui sibi ipsi argumentum facere possit pro commendando præsenti instituto, si quando pro traditione suffragium petat ab auctoritate interdum non ita prompta. Nam quæ asserimus, ab expedito à vinculis Paulo in notas famę arcessimus, nullis vel coniecturis, vel Historiarum ambagibus à ratione depellenda, quod ipsum non Messanæ duntaxat vel in Orientis lustratione, verùm vbicunq; postea locorum aut gentium, huius Euangelici Solis contigisset exortus, euenisse putandum est; quando concitatiori velut ad primi cæli raptum, pro voto, regressu in Occasum, Italias, Gallias, & Hispanias (vt testatur Sophronius [a]) suo transitu Solis instar illustrauit, multis dubio procul, vbiq; & verbo, & opere, & exemplo pro Fide gestis, ac latis, quæ tametsi diaria Ecclesiarum, aut annales temporum effugerint, famam tamen traditione in secula præuectam non fefellerunt; sed neque diligentiam Scriptorum vsquequaque præteriuerunt, quin, suis licet contenta sedibus ad exteros ipsa non effluerent, domi tamen pietatem, ac religionē sint promerita. Quale est illud inter alia apud Arenates in Hispanijs [b] de Probi, & Xantippæ vxoris conuersione, apud quos dum ignotus Paulus, hospitij ius, & gratiā tenuisset, intentam sedulus puta Xantippam, admirabilis exemplo modestiæ, ita animo suspendit, vt in homine, solito maius aliquid suspicaretur: nec ipsam concepta fefellit cogitatio, quandò defixæ in vultum viri, huiusmodi è fronte literis auratis exscriptum, [c] patuit elogiū. PAVLVS APOSTOLVS PRÆDICATOR, CHRISTI, ac ideircò, non minùs stupore, quàm gaudio resoluta, corruit ad pedes Pauli, quem antea fama duntaxat notum, sæpè etiam præsentem videre peroptasset. Non caruit pretio votum pietatis, quando ex eâ velut scintilla, maiori desiderio flammata in Christum, præcipiente Paulo mysteria Fidei suscepit, vnàq; cum viro, & nobilis familiæ grege gentilitatem expiauit. Egregio sanè documento Pauli, quantū in causa fidei apud auersos præualeat hominis Christiani, nedum prædicatoris Euangelici modestia, quæ vel sola præ dono linguarum, ac miraculorū, nec alio fulta præsidio, Christum clarè loquatur apud omnes, virtutesq; ipsa Christianas in clariori lumine locet, nec minùs fortissimè, quàm semper eloquentissimè pro religione peroret. At si tantum potuit modestia Apostoli, quid Matris Virginis? quid Christi? per cuius etiam modestiam, [d] adiuratam quorundam apud Corinthios arrogantiam, grauiori potestate censuit coërcendam. Ita scilicet quod verbo potest, potest etiam vultu modestia, nisi cùm se Paulus Xantippæ videndum obiecit, non iam ipse, sed Christus quem induerat, & Virgo Mater, cuis imaginem Christus ferebat, in vultu gestienris, in ore loquentis sese explicarint. Verùm hæc præter calamum.

a In Cap. 19 ad Rom.

b Ioan. Vasæus in sua Chrō. Hisp.

c Gugliel. Spirensis cent. 1. p. 5. dist. 1. in Paulo.

d 2. Cor. cap. 10. S. Chrysost. ibid. hō. 21.

A B C D E

Non

A Non pauca alia scribit Ioannes Vasæus, [a] ceteriq; rerum Hispaniarum Scriptores de Paulo, Iacobo, alijsq; horum discipulis, eorumq; in causa religionis præclarè gestis, & plura sunt quæ adhuc desideria morantur exterorū, sed interim ex ijs quę de Paulo memorię tradunt, abundè liquet ipsum non adeò breuem ibidem traxisse moram, vt quidam putant, sed longiore, quamquam non pœnitendo labore, feracem coluisse vastitatē, & fortasse satas pridem à Iacobo regiones ad vbertatem elicuisse. Id verò suadent etiam illi, qui Lucium (vel vt alij Annæum) Senecam Cordubensem, missis vltrò citroq; literis ad Paulum in Hispania morantem, ipsi præcipuè studuisse narrant, quod dubio procul fieri nequaquā potuisset, B nisi Paulus Hispaniam diuturniori complexu tenuisset, Seneca præsertim Romæ agente, quippè qui nondum fluxa Neronis gratia defluxerat. Nam quod Roffensis [b] calumnianti Veleno Petrum Romæ non fuisse, quòd in Epistolis illis, quæ Pauli, & Senecæ nominibus inscribuntur, nulla prorsus inducatur mentio Petri: nullius ponderis hanc calumniam esse respōdeat, non modò quòd ex negatiuis ipsa procedat, verùm etiam quod Epistolæ dictę, vel eruditissimorum censura negantur à Paulo Senecaq; conscriptæ, testaturq; id primis Erasmus, *Cuius vnius* (inquit Roffensis) *in hac parte iudicium aduersus alios mille mihi sufficeret*; hoc inquam siue ex ardore disputandi prolatum, & eruditioni Erasmi hominis dubij fide nixum, C siue gratia conuincendi ex dubio manifestum Hæreticum, qui Erasmum magni fecisset; haud tanti esse debet, vt aliorum sententiam sibi obstringat, cùm præsertim nihil rebus Petri incommodet, eum Roma quemadmodum ostendimus abfuisse, vnicaq; hæc responsio facilis, imperitam Veleni refellat calumniam. Et quamquam Roffensis non de literis ex Vrbe in Hispaniam, sed in ipsa Vrbe Paulo in vinculis agenti datis videatur, disputare, quia tamen ex his ad demoliendam illarum fidem, non infirma potest esse coniectura, pari amore veri, pro vtrisque, vbi maior incesserit necessitas erit velitandum.

[a] In Chrō. Hisp.

[b] Respons. ad 15. calumn.

+ e'nneum

Nunc quod de reliquo huc spectat, si peractis anno sexagesimo secundo Deiparæ Virginis supremis, vel in Iudæa superstes laborum Paulus, vel inde reuersus in citerioribus Occidentis oris, temporum interualla duxit, nec ante quàm quarto supra sexagesimum anno, optatis dudū Hispanijs se tandem intulerit, neque tamen quid rerum interim egerit explicatior fama tradiderit: perantiquum erit Baronij dictum, *multa scilicet eius acta, postquàm solutus vinculis Roma egressus est, inopia Scriptorum mansisse prorsus obscura* cuiusmodi putes inter cetera est Euangelij apud Messanenses prædicatio, Messanensium eo duce ad Virginem instituta legatio, & id genus alia, quæ vel sacris aduersarijs minimè sunt illata, vel E ijs versis perditisuè, traditione tantum sunt apud posteros conseruata.

D

Nolo hic iterum aduertere circumciſa Lucæ acta, qui tametſi non prius Vrbe relicta Paulo comitatus Meſſanam reuiſiſſet, ſingulaq; ipſe Pauli geſta oculis inſpexiſſet, iam tamen impoſita manu vltima, nihil immittere niſi nouo concepto volumine debuiſſet, conatu ſanè præpedito, homini illi qui amotus pridem à tabula, grauioribus Eccleſiæ rebus ſeſe implicuiſſet. Quibus quidem ab eo tempore magis cæpit inſueſcere, quando Paulo in vinculis agente prope vni, ac ſoli ipſi, ceteris deſideratis, moles gerendorum incumbere; quod etiam cauſæ fuit, cur multa illo ipſo vinculorum tempore biennio toto, in rem Apoſtolicam incidentia præterierit, quorum inter alios nonnulla Lorinus, [a] plura nos alibi retulimus. Quamuis ſicut præter otium ſcribendi abruptum, ſatis momenti habuit, non renarrare Romanis, quæ in Orbis capite coram oculis omnium, eòq; notiſſima gerebantur; ita neque aucto magis labore quàm animo, digerere, quæ deinceps Meſſanæ alibiq; gentium cæra & ære digna accidebant: fortaſſe quòd non defuturi putarentur Scriptores, ſi fama nunquam intermoritura ſupereſſet. Quòd ſi vera eſt aliorum coniectura, Lucam non planè exacto biennio rei Chriſtianæ cauſa Roma deceſsiſſe, Epaphrodito & Oneſiphoro ſocijs Paulo adſcitis: continuò etiam conficitur non modò comitem itineris non fuiſſe redeunti Meſſanam Paulo, vt vel hac de cauſa minus habeat admirabilitatis, res Meſſanæ geſtas ab eodem fuiſſe præteritas, ſed ne extremam quidem Hiſtoriæ coronidem Romæ impoſuiſſe. Qui enim Romæ totius biennij meminiſſe poterat, qui ibidem biennium totum non exegerat? quò credibile ſit, eam velut geſtorum fimbriam ex ſermone aliorum putaſſe alibi aſſuendam, ne alioqui mutilam magis quàm interruptam ederet Hiſtoriam.

[a] In Act. Apoſt. cap. 28. v. 31.

AFFERTVR EXEMPLVM EPISTOLAE DEIPARAE *ad Meſſanenſes data.*

CAPVT XV.

IDIMVS hactenus conceptum ac natales Epiſtolæ, hoc eſt, qua occaſione, quouè tempore ſcripta ac miſſa fuerit ad Meſſanenſes: multa etiam quæ cum ea narratione coniuncta, vel ab ea deiuncta ſeſe offerebant, & quoquo modo noſtram aſſertionem firmare, vel infirmare poſſe videbantur, tum vniuersè, tum ſigillatim expendimus, ſed quæ viam duntaxat faciunt ad ea, quæ ſpeciem ipſam ac formam Epiſtolæ penitiùs introſpecturis, ex ipſis penetralibus erunt arceſſenda. Hic enim Rhodus, hic

A hic Saltus. Eæ nimirùm difficultates, quæ & propensos in hanc religionem, animi quodammodo faciant pendentiores, & auersos ab ea, plus æquo in censendo seueriores, eoq; magis, quòd cùm nonnulli experientes rerum ac scientiarum videri velint, in tam ampla arguendi materie, intemperantia quadam ingenij abutuntur, quòd velut iniecto in tranquillam vndam lapillo, alij ex alijs circuli ducuntur, nec facilè quando euanescunt aduertatur; ita in præsenti instituto, vna quæstione mota, plures ac diuersæ enascantur difficultates, quibus vel soluendis, vel obterendis, ac præsertim vbi res contentionibus agitur, pretium est maioris fortasse patientiæ quàm laboris. Sed hæc in consequẽtibus. Interim quod
B spectat ad formam Epistolæ, non eadem apud omnes, nec dissimilitudine in paucis inuenta, circumfertur; quæ tamen ex antiquioribus manuscriptis frequentiùs teritur Latinè sic habet.

MARIA VIRGO, IOACHIM FILIA, HVMILLIMA DEI ANCILLA, CHRISTI IESV CRVCIFIXI MATER, EX TRIBV IVDA, STIRPE DAVID. MESSANENSIBVS OMNIBVS SALVTEM, ET DEI PATRIS OMNIPOTENTIS BENEDICTIONEM.

C
VOS OMNES, FIDE MAGNA LEGATOS AC NVNCIOS PER PVBLICVM DOCVMENTVM AD NOS MISISSE CONSTAT. FILIVM NOSTRVM, DEI GENITVM, DEVM ET HOMINEM ESSE FATEMINI, ET IN CÆLVM POST SVAM RESVRRECTIONEM ASCENDISSE; PAVLI APOSTOLI ELECTI PRÆDICATIONE MEDIANTE, VIAM VERITATIS AGNOSCENTES. OB QVOD, VOS, ET IPSAM CIVITATEM BENEDICIMVS, CVIVS PER-
D PETVAM PROTECTRICEM NOS ESSE VOLVMVS.

Anno Filij nostri XLII. Indictione I. III. Non Iunij. Luna XXVII. Feria V. Ex Hierosolymis.

MARIA VIRGO quæ supra

Hoc Chirographum approbauit.

E

Hæc

Hæc forma Epistolæ. Verùm (vt dicebam) varietas scribentium, A
varietatem etiam scriptionum peperit in non paucis, siue id iniuria sit admissum, siue deprauatorum errore exemplarium, quòd præsertim parùm infirmare videretur veritatem, si in verbis duntaxat non in rebus foret diuersitas. . Et ne singula, quæ vel simul omnia, cordatos lectores haud morantur, à lituris censeamus: eam nos quæ ex vetustiori Messanensium tabula, propius ad rei naturam accedit, Epistolæ imaginem, suis coloribus exhibemus, & auulsis ascititijs temporum characteribus, luxatis potius, quàm locatis, nec necesse minùs, quam coactè insidentibus, deniq; peregrinis etiam Chirographi lacinijs meritò resectis, in genuinam quà potis, integritatem asserimus, ac sub præcepta ante forma, cir- B
cumscriptam à verborum delectu suæ notæ vendicamus.

Hanc ergò tot nominibus sacram Epistolam Hebraicè quemadmodùm alibi diximus exaratam, à Paulo Apostolo primùm Græcè conuersam, ab vno verò (vel paulò ante) seculo latinitate à Constantino Lascari donatam, tradunt inter complures Mutius [a] Iustinopolitanus à Villega [b] etiam relatus, ac laudatus, & Christophorus de Castro noster, nec non pleraque manuscripta, quæ ad nostras manus peruenerunt. Villegas tamen, meminerit licet versionis ex Hebræo Græcæ, auctorem nedum Paulum Apostolum, neminem prorsus nominat. Iosephus Bonfilius [c] eandem versionem, non Paulo Apostolo, sed Constantino Lascari C
tribuit, quis verò latinè reddiderit non meminit; certè eruditionem Lascaris quemadmodùm initio [d] notaui, nisi iste simplicitatem elocutionis ex antiquo genio seruarit, sapere non videtur. Eandem verò Hispanis loquentem, recens commentator Lucij Dextri [e] testatur se reperisse in Bibliotheca insignis sui Ordinis Cisterciensis Cœnobij, vulgò de Spina, & ne quid desiderari pateretur à deuotis, ad verbum suis lucubrationibus inseruit, nec non ex Hispano vt apparet Latinè conuersam, ipse idem quòd opinor hoc sensu reddidit.

[a] Lib. 1. histor. sacr. c. 13.
[b] Tom. 2. cap. 20.
[c] In Hist. Messan. l. 8.
[d] Superius cap. 1.
[e] Ad ann. 96.

MARIA Filia Ioachim, de tribu Iuda, de Domo Dauid, humillima Mater IESV Christi crucifixi, omnibus Ciuibus Messanensibus D
salutem, & benedictionem æterni Patris.

Nouimus vos misisse magna fide Nuncios & Oratores, confitentes plena recognitione Filium meum esse Hominem simul ac Deum, vnigenitum æterni Patris: Et similiter quòd post eius gloriosam resurrectionem, ad cælum ascenderit, agnoscentes in omnibus certam veritatis semitam, mediante doctrina & prædicatione Pauli Apostoli nostri. Quapropter vobis, & huic nostræ Ciuitati, nostram impertimur benedictionem, & promittimus vos semper sub nostra protectione, & defensione habere.

Quæ versio quemadmodùm & Hispana, quàm differat à vulgata, le- E
genti

A genti palàm est, sed habet præterea nescio quàm cognatam facto speciem, & circumcisum pro rei natura sensum, vt cùm aperta sit ac sola sui nuditate septa, paucioribus tamen pateat oppugnantium cuniculis. Non est autem exploratum auctori, quemadmodum mihi posteà literis datis peramanter significauit, quæ huiusmodi versionis Hispanæ sit ætas, vel quo tempore Bibliothecæ de Spina illatum exemplum, monimento cæpit esse; quamquam nonaginta centumuè plus minus annos existimet attingere. Quæ sanè maior aliquanto est ætas quàm quæ nostræ coniecturæ fors commissa fuit, vt scilicet ea sit Epistola Hispanicè conuersa, quam nonnulli ferunt Annam Philippi coniugem è collo religiosè
B gestare solitam, eandemque religionem ceteræ quoque familiæ cōmendasse, nisi propiùs etiam vero coniicias, illud ipsum Reginæ exemplar ex vetustiori aliquo monumento manasse in aulam, regiæque erga cæli Reginam pretium habuisse pietatis.

Ceterùm quod ad vulgatam versionem attinet ipso suo vitio satis antiquam, quaqua demum occasione, aut Scriptorum iniuria tot mendorum labes insederit, Messanensibus non admodum curæ fuit; qui longa ab initio temporum serie, veritatem non tam perplexo Scribentium calamo, quàm auita religione in posteros traducta sanciri maluerūt, quãdo hac sola ab exordio susceptæ Fidei, obtentęque Virgineæ tutelæ, inter tot
C ac tantas rerum temporumque vicissitudines, stetit, stabitque semper fauente Virgine, salua & incolumis dictæ Epistolæ cum Ciuitate religio; Qua in re illud admiratione dignum videtur inprimis, quod desiderata pridem iniuria fortunæ ea Epistola, tantum abest religionem Messanensium erga Virginem, eiusdemque sacram Epistolam refrixisse, aut minima ex parte remisisse, vt in dies creuerit, incalueritque magis ac magis. Quod equidem haud sine singulari Numinis prouidentia factum reor, quò Messanenses in posterum gloriari possent, se tam incomparabilem thesaurum, non iam in scrinijs reconditum habere, verùm in deuotis pectoribus tutiùs asseruandum suscepisse. Id etiam causę opinor fuisse, cur
D eam iacturam multa per tempora moderatè latam, literis consignare non laborarint, ne canescenti iam traditioni, quam pręcipua religione per tot secula fecerant indemnem, aliquid periculi crearetur apud rudiores; neque enim periclitari poterat apud oculatos, quę iam diuulgata per Orbem, scriptis etiam ac monimentis exterorum, quos suo loco referemus, famam inuenerat; vt nemini venire posset in mentem, futurum aliquempiam, qui rem liquidam, ac manifestam, nisi procul à calumnijs, & sciscitandi duntaxat gratia verteret in dubium. Quamquam ego non omninò vacuos à culpa fecero Messanenses, qui concreditam exteris famam domi vendicare cùm possent, minimè studuerunt.
E

A F-

AFFERVNTVR ARGVMENTA DIRECTE MILITANTIA A
contra Beatæ Virginis Epistolam ad Messanenses datam.

CAPVT XVI.

T si liquidum fit quibus ac quantis rationibus, pro rei genere prædita sit nostra hæc de Virginis Epistola disceptatio, vt planè Sapientum ingenijs diffidere videatur, qui rem argumentis vltrò agendam velut in forum velit producere: Quia tamen eneruis censetur illa disputatio, quæ contrariorum solutione, qua vel sola stat victoria, minimè roboratur, conandum est deinceps allatis in medium rationibus aduersis, eas infirmare, viamque veritati per ignotas etiam salebras, in qua eruditiorum argumenta nos impellent, aperire. B

Primus itaque se offert Cardinalis Baronius, Scriptorum gloria clarissimus, & qui meritò agmen ducere queat, vbi plurium versatur auctoritas. Hic vbi de Virginis Epistolis ad diuersos exaratis sententiam dicit [a] *Traduntur* (inquit) *& alia ad alias scripta Ciuitates, quæ cunctæ, cùm careant auctoritate, non nisi in Apocryphorum classem reijciendas esse, omnes facilè iudicabunt.* Sic ille.

a Ad ann. Chrift.48.

Baronio succedit Christophorus de Castro, [b] cuius eruditæ rationes, id apud reliquos effecerunt, vt spretis calumnijs, ad grauiorem disputationem plerique transirent, nec pauci subdubitare inciperent. Enimuerò vbi de vtraq; Deiparæ Virginis Epistola, nempè ad Florentinos atque ad Messanenses scripta, narrationem suscipit, priorem illam piam quidem, sed incertæ, sibique incompertæ auctoritatis arguit, posteriorem verò dubia quædam, & vt ipsi videtur pugnantia quoque continere existimat. Nam *cùm* (inquit) *Paulus anno quadragesimo secundo Christi, Tarsi Ciliciæ ageret vnde Barnabas eum euocauit, vt iret Antiochiam, sicut colligitur ex Actorum vndecimo, & ante sexdecim annos, nempè ante secundum Neronis, & Christi decimum septimum non venit in Italiam, nisi cùm vinctus ductus est Romam, iuxta Eusebium in Chronico, Hieronymum libro de Scriptoribus Ecclesiasticis in Paulo, & Cassiodorum in Chronico, quod ipsum satis ostendit ipse Paulus in Epistola ad Romanos; non potuit illa Epistola scribi à Virgine Deipara, anno quadragesimo secundo Christi, postquam Rhegyum appulerat Paulus. Præterea quis non videat Nonas Romanorum, esse non Iudæorum, & Indictiones inuentas fuisse anno Christi centesimo decimo tertio, Constantino, & Licinio secundùm Consulibus, vt ex Fastis Græcis colligit Onophrius libro tertio Fastorum, aut sicut Cedrenus cum alijs vult in Historia Ecclesiastica, si ad Octauium Augustum referamus earum exordium, tertio anno ante Christi natiuita-* C D E

b Historia Deipar. c. 84.

A *tatem: quadragesimus secundus annus Christi non potuit incidere in primam Indictionem, qua numerum quindecim complectitur annorum. Nec ergò conuenit tempus nec Pauli profectio, ideoque pugnantia continet Epistola, & propterea à Virgine non est scripta. Nec mireris* (pergit Castro) *optime Lector, existimans nos Virginis honori detrahere, quam toto hoc opere conati sumus debito prosequi honore, non enim honor defertur illi si falsa affingamus, sed si falsa non dixisse probemus, & sibi non cohærentia: & in hoc asseramus sicut & in alijs filium suum imitatam: vt nil in scriptis reliquerit nobis, cùm nobis esset minimè necessarium.* Hæc Castro animo vt apparet indagandæ veritatis, non pietatis opprimendæ.

B Nolim autem hoc loco numerare libellum sine sui authoris nomine audientem, & conscriptum magis quàm instructum, virulentum quàm falsum. Ferebatur vulgò Religiosi & noti viri artem esse, quò tam insigni fabro fama procuderetur, Ordinis nomen grauaretur. Sed enim scripturaria maior intemperantia, longè hominem alienum accusauit: Suo nihilominus loco si minus aliquid ex eo grumo fæculentum emerserit, in aliorum argumentis exteretur, qui alioqui non imperitè sibi decernere visi ab albo remissi sunt. Sed neque si quis alius ad mentem Philosophi scribendo minimè factus interstrepuerit, Apinas Tricasque morabimur.

C Alia quædam è manuscripto quodam suggesserunt amici, auctoris nomine celato (nisi ipse suppresserit) vel de industria in peregrinam appellationem commutato. Quare cùm neque deinde quippiam exploratum de hoc etiam homine habuerim, irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri, si interdum ramenta quædam, (pace meliorum argumentorum) apertiùs ac significantiùs eleuauero, neque enim quæ dicturus sum in cuiusuis animum cadere volo, sed in congestas ad speciem veri rationes esse contorta.

TERTIVM igitur argumentum, quod alijs dentatum, & D rabiosulum, mihi potiùs scrupulosum videtur, atque ab animo nimiæ religionis pleno profectum, quòd cùm ex vna parte nefas ducat Deiparæ Virginis scripturam corrumpere, ex altera verò tam discrepantia passim circumferantur exemplaria: vel nimium dubios esse velit de fide talis Epistolæ, vel planè religiosos, qui variare audeant in multis, cuius vel apicem summè venerari deberent, atque suscipere. Nimirum pro certo accipit, optimus putator, Messanenses de industria tot mendis velle affectam Epistolam, alioqui religionem illi non habituros.

QVARTO loco venit argumentum à comparatione huius Epistolæ E cum alijs, quæ vulgò feruntur datę à Virgine, ad Ignatium Martyrem, ad Ciui-

Ciuitatem Florentinam: Collatis enimuerò ſibi inuicem tribus his Epiſtolis, nihil videas diſſimilius, ſiue ſpectes initia, ſiue exitus earum, vt de argumento, ſtylo, diuiſione, nulla interim mentio fiat. Quippè Epiſtola ad Ignatium ſalutationem præfert modeſtiorem, ad Florentinos nullam, ad Meſſanenſes confertiſſimam. In illis præterea nullus numerus anni, menſis, diei, nullæ temporum lociue inſcriptæ notæ; at Epiſtola ad Meſſanenſes, quibus non munita præſidijs? neque vllum inuenias inſtrumentum à quouis Actuario conſcriptum, quod pluribus obuolutum ſit notis rerum, temporum, locorum. Quæ ſanè diſſimilitudo literarum ex eo ſuſpicionem ingerit falſitatis, quòd apud Hebræos, ſicut apud ceteras nationes, ſcribendarum Epiſtolarum eædem ſunt formulæ, eædem initio ſalutationes, eædem in extremo clauſulæ, à quibus temporum moribus MARIA VIRGO præ ſua modeſtia non diſceſſiſſet, vt proindè ſi inuicem collatæ attendantur Epiſtolæ, altera alteram prodat & ſubuertat neceſſe eſt. A B

QVINTVM ſuperiori penè affine militat à ſuffragio Sapientum, ac primò eorum, qui Epiſtolas omnes MARIÆ Virginis nomine vulgatas, inter Apocryphas cenſent, tametſi non deſint graues alioqui, & ſancti patroni Epiſtolæ Ignatij ad Mariam, & MARIÆ ad Ignatium; Bernardus videlicet, Marcus Michael Carnotenſis, Dionyſius Richelius, Sixtus Senenſis, Petrus Caniſius, & alij; quibus tamen antiquior eſt Hieronymus, & alij qui Ignatij Epiſtolas cenſuerunt, & extra numerum habuerunt. Hieronymo accedit Baronius eiuſdem auctoritate permotus, nec nō Martialis Mæſtreus, qui recens Ignatium Græcè & Latinè dedit, & plures alij quibus eiuſmodi Epiſtolæ nuſquã in Græcis codicibus exploratæ; certumq; eſt ante Bernardum, nullum veterum Patrum earum meminiſſe. Verùm ſi hæc vniuerſim de Marianis Epiſtolis, illa certè ad Meſſanenſes paucioribus probatur, qui tamen ferè Conſtantino Laſcari ſubnixi, eo ruente ruant neceſſe eſt: nam nonnulli alij, pietate tantum ducti, animum magis accommodant quàm fidem; Caniſius videlicet, Franciſcus Arias, Ioannes Bonifacius, Laurentius Maſellius, & ſi qui ſunt eiuſdem pietatis, ſecus facturi ſi Epiſtolam vidiſſent ac legiſſent. Audentiùs tamen inter Apocrypha reijcit Baronius, & poſt ipſum Chriſtophorus de Caſtro, ob pugnantia quæ in ſe continet, penitus videtur exauctorare. C D

SEXTVM huic ſuccedaneum ducitur à coniecturis. Cur tantum facinus ſiluit Lucas, indiuiduus alioqui Pauli comes, minutus in minoribus conſcribendis? Quo fato admiſſum, vt nemo veterum tam inſignis facti meminerit? primus duntaxat Conſtantinus Laſcaris, centum & viginti ante annos Bizantio Meſſanam profugus prodidit, vir doctus quidem, ſed Meſſanenſium gratiæ obſtrictus. Credine poteſt duabus E

Pauli

A Pauli concionibus Ciuitatem vniuersam, in qua plura capitum millia censentur ad Christum traductum? ac nemine prorsus contradicente, eam sectam fuisse complexam, cui toto Orbe contradicebatur? Dei virtute factum vis? Id enimuerò vrgetur, an miraculum tacuisset Lucas? an fama apud Scriptores? quin hominibus tacentibus Legationem adeò nobilem ad Dei Genitricem, lapides etiam prædicassent.

SEPTIMVM à iudicio magnorum virorum, & à modestia Virginis, quæ vel vnica sit tessera rerum ab illa factarum. Quorsum enim illa à Virgine vsurpata, ex Tribu Iuda, Stirpe Dauid? quonam pertinet commemoratio Tribus ac generis? quò Regiæ stirpis? inania hæc & Regi-B bus solita Dei Mater transmisisset. Quid illa Filium nostrum Dei genitum, Deum & hominem fatemini, & anno Filij nostri? Facessant hæc à modestia Sanctæ Matris. Procul eius sanctitate & modestia prædicare se Virginem, appellare se Matrem Dei, quæ ancillam Domini se dixerat, quæ Dei Mater appellata, ac laudata à cognata Elisabetha, ad Deum Deique laudes animum vertit.

OCTAVVM multa ex iam propositis iterum accersit, mutato quamuis in parte ordinis filo. Nempè hæc Epistola vertit mores temporum ac Gentis, inducit nouos, nec nisi post secula exorituros. MARIA VIRGO Ioachim filia. Id primùm contra mores temporum & Gentis, neque enim C tum mulieres à parentibus, sed à Viris cognominabantur, vt Maria Iacobi, apud Matthæum & Marcum, Maria Cleophæ apud Ioannem. Interdum à filijs, vt Ioseph mater apud Marcum. Cur ergo Maria dicta à patre Ioachimi filia? cur non ab Anna matre? cur non ab vtroque si à parentibus ducendum nomen, seù potiùs à Sponso MARIA Ioseph? rectiùs à Filio MARIA IESV, à quo inditum penes Hagiographa cognomentũ, & MARIA IESV à S. Ignatio legitimè dicta, neque aliter dicenda. Itaque rectè obseruat S. Thomas [a] Mariam Virginem non nisi à filio ob dignitatem sui nominatam. Sed nec alio nomine se quisque appellat, quàm quo vulgò ab alijs appellatur; proindè & Beatæ Virgini MARIA IESV D scribendum fuit, idque pro vsu gentis ac temporis, vt liquet ex Ioanne, Luca, Ignatio. Addi potest, nec ad rem, nec ad mores fecisse congeriem titulorum ex parentibus, filio, auis, atauisque, quid enim si ab ijs temperarunt Apostoli in Epistolis ad Ecclesias scriptis, quanto magis Beata Virgo exemplar ac magistra modestiæ?

[a] 3. p. 9. 28. a. 3. ad 6.

NONVM argumentum ipsa penetralia Epistolæ inuadit. Sed iterum à silentio Lucæ seipsum fatigat. Qui factum Rhegyo euocatum Messanam venisse Paulum, biduò ibidem prædicasse, Messanenses ad fidem adduxisse, Legatos Hierosolymam deduxisse, & nihil horum Lucam in Acta E retulisse, qui & Vrbes, alteram Siciliæ, Calabriæ alteram, quæ Paulum

acceperunt, diesque in illis extractos sedulò adnotauit. Quid interfuit A
excensionem Syracusanam nulla rerum memoria illustrem commemorare, prætерita admirabili Reipublicæ Messanensis conuersione, nobilissimæ Legationis ad Dei genitricem institutione, quod multum referebat ad religionis decus, ad gloriam Dei? Pugnat deindè cum libris Canonicis Paulum vinctum in illo tempore Romam perrexisse, & ex sententia Lascaris Rhegyo Messanam accersitum, & à Messanensibus Legatum ad Deiparam Hierosolyma missum, quid istud commenti? Lucæ an Lascari credendum? Sed inquies affixa ista à Lascari Epistolæ Virginis præfatio fabulosa est, ea recisa consistere Epistolam. Accipio. Sed adhuc falsum, quod ipsa loquitur Epistola, Messanenses à Paulo ad fidem B
adductos, Legationem ad Virginem destinasse: contrarium Historiæ demonstrant, imò fides Canonica. At Messanenses (inquies) conuertit, cùm Rhegyo ad illos accessit, deindè verò exactis Romanis vinculis reuersus, Legationem obiuit. Verùm si huc confugias, caue ne precium sententiæ sit pudor: recta in aduersum pugnat chronologia. Nam Paulus quinquagesimo nono Christi anno ductus est primùm Romam, ac tum Virgo Deipara assumpta in cælum, in humanis esse desiderat. Vis téstes? adi Chronicon Eusebij, qui ex antiqua traditione Virginem migrasse tradit anno quadragesimo octauo, idemque probat Baronius in Annalibus, nempè vndecim annis post aditam Romam. Quid hic ais? C
ergò Legati à Messanensibus ad Virginem missi cùm non esset? ergò Epistola illa è cælo scripta? Sed & illud vanum, Legatum iuisse Paulum post Romana vincula, anno scilicet sexagesimo secundo, adeòque post excessum Virginis decimo quarto, nisi alia vice raptum, nec tantùm vsque ad tertium cælum, verùm vsque ad empyreum Messanensium gratia, deridiculè quis fingat Paulum, secumque eò traxisse legatos Messanensium, longè rariori fabulæ commento, quàm vt in Metamorphosi extare queat.

DECIMVM argumentum, in noxam falsi vocat Scriptores, qui Virginis Epistolã in Archiuio Messanensi tam Hebraicè quàm Græcè scriptam asseruari memorãt, Philippum Gothũ in primis, Petrum Canisium deindè, Franciscum Arias, Ludouicum Malelium, & alios. Sed nihil tale in- D
ueniri compertum est omnibus, nedum externis, sed indigenis ac ciuibus Messanensibus, qui omnia sublina, & scrinia Ciuitatis, studio in Virginem diligenter peruoluerunt, & excusserunt. Furto sublatam dixeris? Exquiratur fidiculis à Lascari, qui enim detrita æuo, aut casu deperdita? quis dixerit fato absumptam diuinam epistolam, in cineres consedisse Deiparæ manu contactam? sed nec amissam dixeris, id sceleris non admisisset Messana, quæ velut diuinæ particulam matris, auro argentoque & gemmis inclusam, & quæ rerum omnium pretia superat, E
diligen-

A diligenter conseruasset? At saltem, si Hebræum interijt, Græcum exemplar ex quo Lascaris Latinè reddidit exhibeatur, quomodo id inter manus Lascaris perijt, quod plus mille quadringentis, & quadraginta annis, in tot rerum ac Regni cladibus illæsum permansit, à centum viginti annis desideratur; vt Lascaris duntaxat versio in luce versetur?

VNDECIMVM vertitur contra murum in hac Epistolæ defensione (vt videtur) aheneum: Traditionem scilicet qua suam Messanenses religionem vallatam, hactenus sartam tectamque conseruarunt; Ea nunc demum euersa, ipsa quoque Epistola ruat, vnaque dicta religio in nihilum recidat, necesse est. Inde verò arcessit, quòd non quicquid B traditione aliqua deriuatum sit, id continuò sanctum esse habendum, cùm multas alioqui traditiones haudquaquam Christus improbaret in Euangelijs, Isaias in oraculis suis, neque Paulus appellaret inanem fallaciam, nec Hieronymus aniles fabulas. Probandæ igitur tanquam aurum ad lapidem Lydium priusquam recipiantur. Sanè traditio originis solida est, sed firmata antiquitate. Nam permagni interest nosse, à quo & quando quippiam traditum sit. Præcipuè verò solida traditio est, quam ab Ecclesia Patribusuè vniuersis, vt ait Augustinus, accepimus, vel in quam omnes consentiunt, vt tradit Hieronymus; demum, quæ nec diuinæ legi, neque fidei, neque historiæ sacræ refragatur. Quæ C noiæ huic de Epistola Virginis traditioni minimè conueniunt: Primùm enim à Lascari cæpit, certè ante ipsum, hoc est ante annos centum viginti, quo is æuo græcas literas Messanæ cum laude profitebatur, nihil de ea Epistola à quopiam auditum, scriptum, dictumue: Deindè neque in eam omnium consensus est, plures contra sunt, euertuntque, qui Viri probi doctique; Denique pugnat cum libris sacris, & canonica fide probatis, vt superiùs ostensum est. At pia est traditio, fateor. Haud tamen illi ex veritate ad pietatem robur.

DVODECIMVM denique ac postremum aliundè huc accessit argumentum, diuerso tamen à superioribus ingenio excogitatum. Dei- D paræ nimirum Virgini donum linguarum fuisse collatum, vel ipso die Sacro Pentecostes, quo & Apostoli varijs linguis cæperunt eloqui magnalia Dei, vel multò ante à Spiritu Sancto vt credere par est, infusum. Poterat ergò Deipara Virgo patria Messanensium lingua respondere Legatis, nec opus erat interpretem Paulum, siue ad reddendos Virginis conceptus inter colloquendum, siue ad Hebræam Epistolam Græcè conuertendam adhibere.

Atque hæc sunt argumenta præcipua, plerumque etiam in circulis iactata, quę non parum visa sunt posse labefactare huius Epistolę religionē, E si non è medio tollere; fortia nimirum si ad pauca respicias; copiosa si in

ijsdem exundare velis; aperta, si obuias tantùm rationes, & coniecturas A
spectes; pro religione decertantia, si excuses: denique planè concludentia, si dissimules. In quibus quidem recensendis ita me versatum esse oportuit, vt Baronij, & Christophori de Castro auctorum grauium dicta verbis proprijs afferrem; aliorum verò argumenta incorrupto sensu quantum duntaxat ad rem facerent; alioqui recisis, & castigatis sententijs, quòd interdum aculeis incederent interdum exaggerationibus quibusdã non necessarijs abundarent, sæpè etiam eadem, maximèque leuia absque operæ pretio repeterent, in quibus tamen nihil inesset, quod in argumenti robore versaretur. Et quamquam pleraque ex ijs, iam à nobis superiùs pressa sint ac profligata, quatenus vel cogitantibus incidebant, vel B
ex occasione eorum quæ dicebantur, sese ingerebant; placuit nihilominus eadem ex proprijs castris accessere, & in propria classe nouis pro re nata rationibus refellere, ne fortasse fraudem fecisse videremur lectori, si obuias quasque difficultates non pro virili soluissemus; quamquam foret, vt in manuscripto sponte (quod dicitur) in spongiam incumberent omnia, vel certè secundis meditationibus recentiores lituras admitterent. Id verò dum facturi sumus, illud subinde Hieronymi [a] ante oculos habebimus, *In terra aurum quæri, & de fluuiorum alueis splendentem proferri glaream, Pactolumque ditiorem esse cano, quàm fluento.* Sed iam ad rem propius accedamus. C

a In Epist. ad Miner. & Alex.

RESPONDETVR ARGVMENTO CARDINALIS Baronij.

CAPVT XVII.

RGVMENTVM à Baronio vel potius ab alijs ex ipso inductum, quo velut præsidio multorum fides vanè se continet; non plus incommodi quàm adiumenti nostræ causæ afferre cuiuis palàm esse potest. Enimuerò Baronius, Canisium eximium habere poterat, D
cuius laudem per omnes esse Ecclesias alicubi spontè dixit, quem solum si respexisset, dubio procul Virginis ad Messanenses Epistolam, auctoritate carere vix censuisset, neque dûtaxat ex apocryphis erutã, in suorum annalium luce versari voluisset, verùm etiam antiquata si quam antea contra suscepisset opinione, calamum vel ex Canisij [b] mente ad mitiorem sententiam scribêdam attemperasset. Quidni enim id præstaret, vir summè sapiens, cuius proprium esse solet, mutatis interdum consilijs, ingenium ad æquiora apponere, idque longè E
satius

b Ad an. 9.

A satiùs ducere, quàm arrepta semel animi sensa, tametsi non adeò firma, semper eodem iuditio, veluti fato quodam circumscribere. Neque verò auctoritas Canisij non debuisset flectere Baronium in causa Virginis, quē nimia quōdam religio Ruderici Toletani à patrocinio Iacobi Apostoli facilè abduxit, vt quem ad Hispanos cōcessisse pridem haud obscuris argumentis retulisset, obliterata deinde cum scriptis fide pristina, mentem ad placitum Ruderici nō inuitus appelleret. Vt proinde si res ad viuum resecanda sit, antiquiorem isto producere testem fide spectata nemo coēgerit, quando vt ceteros taceam, vel vnius Canisij dignitas eo loco semper sita sit, vt apud omnes precium habere ac sententiam promouere queat.

B Non me fugit delectu inter auctores habito recentioribus vetustiores anteferri, quòd hi rei gestæ propiùs abfuisse, & quodammodò inspectam certiùs hausisse credantur. Verùm id tum demum locum habet, vbi cùm cetera paria sunt, auctoritate singulariū fides fulcitur. Nam si iniuria fortasse tēporum, auersis antiquiorum monimentis, nescia originis suę fama, domicilium fixit apud recentiores, frustra testes ab antiquitate reperiūtur, adeundusq; est fons ipse veritatis, quem tanta ciuium religione in hæc vsque tēpora effluentem, digitus famæ probè intendit. Atqui hoc loco, si explicato paululùm argumento, illud Chrysostomi [a] obtēdatur. *Est Traditio nihil quaras amplius*, & illud Tertulliani. [b] *Obseruatio inueterata praue-* [a In 2 Epist. ad Thess. homil. 2. b De corō. milit.]
C *niendo statum fecit, quam si nulla scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de Traditione manauit*, non dubito me satis locupletem auctoritatem Baronio [c] editurum, apud quem testimonium Traditionis, sacra & inuiolabilis est fides. Sed cùm ipse in ea auctoritatis mentione potiùs, quàm inquisitione, forum contentionis minimè nobis indicat; nō obscurè significasse credendus est, quàm spontè in nostras partes sit concessurus, si præterita etiam auctoritate, ad incorruptam perpetuæ constantissimæq; Traditionis legem, historiæ fides reuocetur. [c Sub ann. 12. fol. 392.]

Nam qui Chrysostomum [d] sanè omni exceptione maiorem, Rheto- [d Ad an. 55]
D rum more amplificando potiùs, quàm vt ex authentica probari posset historia, locutum esse opinatur, dum vestibus, & vmbra Pauli Apostoli mortuos ad vitam reuocatos adstruxit: satis luculenter ostendit, se non adeò obstrictam gerere mentem, vt cuiusuis auctoritate non potiorem ducat Traditionum commendationem, quarum ipse non modo fontes aperire, verùm etiam qui purissimi latices ex illis dimanarint, ostendere se profitetur. Qui præterea Traditionem illam Orientis, Damasceni [e] quoque auctoritate firmatam, de Traiani anima Gregorij Papæ precibus ab inferis liberata, seuera planè sententia configit, ne quemadmodum ipse loquitur, [f] ea leuitate Christianæ religionis maiestatem [e In orat. de defunctis. f Tom. 2. ad an. 100.]
E ampliùs traduci patiatur, apertissimè declarat Traditionibus etiam

quouis prætextu pietatis per tempora deductis, atque adeò planè palmari auctoritate roboratis, fidem non esse adhibendam, cùm sacris literis pugnent, ac quod dici consueuit è diametro aduersentur. Qui denique illapsum primò in discipulos Domini de immortalitate Ioannis Apostoli errorem, ab Hippolyto [a] Portuensi deinde paulatim propagatum, ac demum consecutione temporum non paucis constanter assertum, graui censura notauit, liquidum omnibus ac manifestum fecit, quàm non modo è fastis, verùm etiam ex animis eradendas putarit opiniones, quæ quantumuis pietate prælata, nonnullorum auctoritate fultæ, consensione plurimorum approbatæ, ascititio quoque sacrarum literarum colore vestiantur, si tamen deprauatus scripturæ sensus, abludente ratione religionem reddat vitiosam.

a In tract. de consum. mundi.

Quæ omnia cum longè seiuncta sint ab hac Epistolæ Virginis apud suos Traditione, non dubito quin Baronio maximopere probari debuisset, nisi mentis aciem instituto citiùs ad alia deflexisset. Est enimuerò hæc Traditio, scripturæ, fideique minimè repugnans, auctoritate humana non infirma, pietate crescente in dies validior, religione per tot tempora propugnata sacratior, denique si verisimili apud exteros fama percelebris, innata sanè consensione quæ priscæ memoriæ quædam lingua est, apprimè constans. Et fortasse, si qui animus alibi fuit, à Baronio ad Baronium prouocemus, nusquam ipsum corrupti iudicij sequestrem patiemur, qui multa de Virgine tradita, quantumuis inter apocrypha censeat, non tamen impugnat quasi minus certa. Audiamus ipsum [b] loquentem. *Cùm non sit (inquit) impossibile apud Deum omne verbum, sicut nec ob eam causam, quòd feratur in Melitonis apocrypho eadem resurrexisse, & vnà cum corpore assumpta in cælum, id negamus vel in dubium reuocamus accidisse, quæ præsertim Iuuenalis Hierosolymorum Episcopus, non ex scripto aliquo commentario, sed potiùs ex antiqua Traditione se accepisse testatus sit.* Hæc Baronius. Itane verò qui Iuuenali, vel potiùs traditioni à Iuuenali susceptæ credit ea, quę supra humanam fidem videri possint, non crediturus foret Flauio Dextro, si hic genuinus sit, rem non modò traditione firmatam, sed quæ nec coniecturam vulgi, nedum sapientum opinionem queat superare? Absit hoc à Viro supra communem aleam posito; quid enim hic videri queat impossibile? quid vel vnico pugnatum argumento? vbi si cetera desint, sola vnius viri exceptione maioris sufficere debeat attestatio, quando nulla contrariæ memoriæ, si recentiora tempora suspiciosè tantùm controuersa demas, queat esse satis explicata recordatio.

b Ad an. 48

Sed verò nolim hinc, insabricatas nescio cuius generis apud Aristophanem adstruere consecutiones, quasi perindè quòd Baronius credidit Iuue-

A Iuuenali Virginem vnà cùm corpore in cælum assumptam, quod difficilius, Flauio Dextro quoque (si ita sit) fidem præstare possit, à Virgine missam ad Messanenses Epistolam autumanti: ex hoc (inquam) perindè deduci queat, inexplicabile quoduis Sacramentum, & ab humana philosophia longè subleuatum, si mancipio fidei ratio perobscurè comprehendat, ipso naturæ ductu spontaneo, longè facilius in rem præsentem inflectatur. Non sanè tam sublatè (vt fortasse de eiusmodi consequijs abiectè) de re nostra sentimus, quando nobis de mente duntaxat Baronij, vix ambigua cadit disceptatio, non pleraque ipsum apocrypha repudiasse, fatetur enimuerò non esse impossibile omne verbum apud B Deum; sed quæ ignara auctoritatis, lucem sibi vendicarent: quò proindè si esset vspiam aliquid, tametsi ab eodem alioqui inter apocrypha recensitum, si tamen cùm auctore, comitante traditione incessisset, apud ipsum quoque pondus habiturum fuisset, ac fidem inuenisset. Ac tale est illud de Assumptione Virginis in exemplum adrogatum; non id verò, quatenus hodie communem obtinet in Ecclesia, ratamque religionem, sed quà dubia tempestate maiorum, quòd in libello Melitoni Sardicensi ascripto, quem Gelasius notauit, insedisset, sanctitatem cum apocryphis præteribat. Hoc enimuerò, vel vnius Iuuenalis auctoritate nixum, arridente vtrumque Traditione vetusta, C si Baronio sacrum fuit; rectè quispiam opinetur, non attenta Ecclesiæ religione, sed auctoritate Flauij (si is esset) cùm traditione cuicuimodi coniuncta, Deiparæ Virginis Epistolam profanis exempturum fuisse. Idq; eò magis, quò remotis Ecclesiæ suffragijs, hoc, creditu magis procliue foret.

Itaq; non id venit ad trutinam, quod ex communi religione pondus habet, sed quod à singularis testis auctoritate, Messanensium tamen traditione subleuata, in re præsertim quæ aliundè apocrypha reputari posset, momentum addit. Quæ sane arguendi forma, tantum abest vt Hæreticis, quibus cum Traditione recti nihil est, ad suas ineptias comprobandas D quicquam præcipiat, vt cuilibet sanæ mentis, si ad pauca respicere nolit, explicatam prębeat asserendi facultatem. Neque enim qui sapit, ex hoc genere periclitandi, continuò quodlibet (vt aiunt) ex quolibet inferendum inscitè putauerit: nec perindè ex eo quòd Catholicis è Fide est, ad consecutiones contingentes importunis exemplis deerrabit, & quod dici solet ex argumento ad hominem, idq; in singulari positione, vniuersim in diuersis generibus inconsultas ingeret sententias.

Sed neque intra lineam acturus sit (vt hoc loco, verbo caueamus) qui comparatas mutuò de Virginis in Cælum Assumptione, eiusdemq; ad E Messanenses Epistola traditiones, pari fide, ac sanctitate vsquequaq; iugauerit.

uerit. Longè id ab argumento religiosè pugnato, longius etiam abest à mente. Et optarim, quemadmodùm olim Tullius, latinè se, non accusatoriè loquentem audiri, planè me de [a] Traditionibus ad rem nostram disertè, & cum delectu, suo loco disputantem non absque intellectu iudicari. Sed nunc ad orbitam. A

a Orat.7.in Verrem.

Habet igitur auctoritatem huius Epistolæ Baronius, habet testes non seculis sed fide antiquam, quidni ergò si secum paciscatur, plenis votis in nostram sententiam eat? idq; eò magis, quòd non auctoritatem antiquiorem, sed duntaxat auctoritatem requirat, quò hanc de Epistola traditionem apocryphis eximat: habet verò Canisium, quem vtiq; virum? ipsi sanè Baronio planè Apostolica vt constat laude dignum, cuius non dico firmissima assertio, sed vel tenuis coniectura, imò verò simplex sine teste narratio, in ijs præsertim lucubrationibus quas ipse Baronius suspexit, Orbis hodieq; veneratur, ad faciendam in præsenti instituto fidem, satis esse potest sapienti, nedum illa Reipublicæ Messanensium collaudatio, aut quod maius est, pietatis Virgineæ in rescribendo commendatio. Habuit tamen, & Cōstantinum Lascarim virum in paucis eruditum, in multis notum, & cui statatia Græcarum & Latinarum Bibliothecarum scrinia non semel peruoluta; Et cuius ille noxæ tam reus, quin classem auctorum explere possit? neque enim conficies ab illo sumpsisse auctoramentum, sed ad summum exulantem apud exteros famam reuocatam, inter mortuam apud suos prę iniuria temporum celebritatem restitutā, nunquam certè sepultam traditionem excitatam. Ecquis adeò desipiat, vt hominem oculatissimum, & ad omnia peruidenda velut à natura factum, in tanta luce velit tenebras quæsiuisse, quibus Messanenses Ciues, genus planè acutum, ac circumspectum, imò (vt quidam ait) suspiciosum, affunderet, in re præsertim si nunquam audita fuit, tam inopinata, ac admiranda, tam præterea sacra, quàm inuidiæ atque æmulationi obiecta: vt sine causa inanis cuiusdam gloriolæ captato rumusculo, eoq; apud omnes deridiculo, leues haberentur apud omnes, sed præsertim in ceteris quoque sanctitatibus religioni suæ, ac pietati in Diuos, perpetuam labem inurerent. B C D

Age verò nescio quàm ob causam Constantino Lascari, nullius vnquā comperto flagitij fidem abroget Baronius, [b] qui Procoro mortalium mendacissimo, vel qui (vt ipse loquitur) *in multis mendacissimus auctor fuisse conuincitur*, in non paucis mentem ac religionem sanctam habeat; cuiusmodi inter alia sunt, Epistolas Domitiani, & Proconsulis Asię vltrò citròq; datas; de Ioanne Apostolo, reo impietatis constituto Romam mittendo; de eodem à Domitiano ignominiæ causa tonderi iusso, denique Romæ in feruentis olei dolium siue solium demerso, quod præsertim vltimum tam certum E

b Ad an. 92

A certius est Baronio, quàm alijs religione totius Ecclesiæ sacrum. At (inquiet) eadem habet [a] Tertullianus, eadem Hieronymus; quid tum? Hieronymus ex Tertulliano suscepit; quid si Tertullianus ex Procoro, idq; non quia Procorus dixit, sed quia nihil cùm verò pugnans asseruit? vt proindè in re nostra non quia Lascaris attulit, sed quia verum adstruxit, fides illi credenda, eòq; cùm maximè, quòd cetera dictorum integer, noxæq; purus, simile mundo flagitium haud aliàs intulerit. Vel si primus historiam fama circumdedit Tertullianus, aut perperam ex cogitarit oportet, (quam libidinem nemo illi affinxerit) aut à Traditione maiorum comparauit, quò proindè frustra quauis alia auctoritas implo-
B retur, eòq; magis, si per secula deerrans fama nescias originem, ratamq; interdum in ore paucorum sedem fixit.

[a] De præscrip. c. 36.

Multa id genus alia, si augendis certaretur argumentis produci in medium possent, eòdemq; tandem relaberentur, vt conflictatis pro libitu auctorum nominibus, Traditio maiorum duceretur in partes: quod mihi quidem non ante videtur necessarium, quàm cùm historiæ temporum, & auctorum nomina vacua sunt, vacuum quoque sit in pietatis, ac religionis conscientiam, Traditionem adsciscere. Sed enim cùm non adeò contento certamine adoleuerit, aduersus nostrum consilium auctoritas Baronij, qui tectè duntaxat insinuauit Epistolas à Virgine scriptas, quà
C auctoritate sunt cassæ, inter apocrypha esse conijciendas, vereor ne quis existimet parandæ solùm causæ nostræ, tot quæsitis rationibus extra quàm res postulat, morem geri præsertim cùm ipse eò loquendi modo, *Traduntur, & aliæ ad alias scriptæ Ciuitates*, figurata quadam oratione numerum pro numero potuisse dici queat, atque adeò vnam aliquam Ciuitatem, quæ minùs constantem Epistolæ à Deipara ad se missæ, famã & religionem, pridem à se dimouerat, intellexisse. Verùm is vnà cogitare debet, in adumbrata cum Baronio pugna, illis in re Messanensium, verum ac præcipuum designari certamen, qui grauissimè de Constantino Lascari opinantur, quasi homuncio leuis, ac fama perditus, gratiosum à
D Virgine commentum, gratiam ipse Messanensium nundinatus prætenderit, ac planè in religionem ipse primus conuerterit. Ceterùm aduersus istos deinceps erit enitendum. Nunc quod in re Baronij ex professo militat, capitali bello censendum haud videtur, si causæ facies latiùs aperiatur. Enimuerò si eadem illi cum Gelasio de apocryphis sedet sententia, (alia certè esse non debet) quemadmodùm cum illo peræquatis ex delectu rationibus alibi transactum est, ita cum Baronio nullum intercedet dissidium.

E

RE-

RESPONDETVR EIDEM ARGVMENTO CARDINALIS A
Baronij ex alia lectione.

CAPVT XVIII.

BENE id nobis accidisset quod offendentibus algam pro herba, nisi, & innoxius error viam muniuisset ad rationes, & mendum Baronio quaqua manu inductum, vestigium esset ad sedem intentæ veritatis. Nam quòd oblatus Messanæ Baronij Codex id præ se ferret, quod aliæ ad alias Ciuitates quæ traduntur scriptæ Virginis Epistolæ, cùm careant B auctoritate, non nisi in apocryphorum classem reijciendæ forent; Romanum volumen [a] interiecto, magni sanè momenti, vocabulo, cùm careant (inquit) *Ecclesiæ auctoritate*, non nisi in apocryphorum classem reijciendas esse omnes facilè iudicabunt. Quę sanè lectio pensatis omnibus quę huic rei vel ex instituto Theologico solent esse coniuncta, sicut genuinè intentam auctoris ostendit sententiam, ita roboratæ ex omni parte nostrę causæ disceptandi modum ponit. Enimuerò permultum refert, non eò censeri quippiam apocryphum, quòd priuata non norit suffragia, sed quòd ipsum Vniuersalis Ecclesiæ prætereat auctoritas; vt hoc postremum C Baronio, dubio procul ac duntaxat in animum cadere debuerit, illud primum Vir immensæ lectionis dicere constanter haud potuerit.

a Ædit. Romę an. 1593 Ex Typogr. Congreg. Oratorij.

At enim hac nota discernere Virginis Epistolam quà de agimus, vel si hodie ex norma sanctè decernatur, insignire potiùs est quàm vulnerare, & nobilitare magis quàm obscurare, quando eiusmodi monumenta, nisi vetantibus expressim effatis oraculum proferatur, pari cùm cæteris pietatis argumentis, quæ hodieq; manibus fidelium [b] (vt cum Gelasio dicã) in Ecclesia cùm laude teruntur, conditione recensuerat; ac solùm apocrypha, velut abscondita, iccircò nuncupãtur, quòd in lucem totius Ecclesiæ, pro religione minimè extollantur, eòq; à canonicis alijsq; testatissimis D scripturis longo distent interuallo, tametsi interdum apud non paucos probam historiarum sibi vendicent dignitatem.

b Dist. 15. Sancta Romana.

Ac vt in rem pensiculatè intendamus. Finge hodie Sanctissimo Vrbano incessere Virginis ad Ignatium Epistolam, inter apocrypha decretoriè censendam: id duntaxat à præcepto stabit, non eius esse constantiæ, & auctoritatis, quæ certam, & indubitatam toti Ecclesiæ faciat fidem, Ignatium aliquando ex Dei Matris scripto nomen suscepisse, idq; ad figẽdum oraculum satis habet momenti, quò piè sciscitantibus ingeri promptè queat, eò non haberi ratam dictæ Epistolæ, prę Apostolicis alio- E

qui

A qui (si ita sit) religiosæ dignitatem, quod hucusque nondum explorata satis per omnia sanctitudo, scriptis canonicis ipsam eximeret, idq; ne sanctitates misceantur, sanctione cautum esset. At enim apocryphum huiusmodi nota signari potiùs quàm perstringi, priuatæ ceteroqui, probatæq; multorum fidei non præscribit, neque damnandam magis refigit, quàm indemnem permittit religionem, pietate suorum ceù veram æstimandã, ac saltem opinione bonorum commendabilem. Quandoquidem vt Canon docet, [a] ipsàq; Græci nominis appellatione liquet, apocryphi nuncupatione, non idem designatur atque malum, & noxium, siue falsum aut damnatum, prorsusq; à fidelium animis abducendum; verùm quod alibi B quoque constitutum à nobis est, idem atque occultum, à constanti sanctitate secretum, & cuius auctor cùm non certò sciatur, ex quo fonte religionis opinio manarit, ignoratur, ad minùs dubitatur. Mitto id, quo sibi non nemo fauet, apocrypha eò dici quasi ab Ecclesiastica recitatione separata, & quæ in Breuiarijs ad secundi, ac tertij nocturni lectiones minimè probentur assumenda. Grauior, & apertior ad Canonis mentem explicatio magis sedet, alioqui cùm multis, & Areopagita censendus erit.

a Cap. canones. dist. 15. Glos. in c. Sancta Romana. dist. 15.

Sed etiam Baronius ipse iam sæpe testis laudatus, [b] vbi de Epistola Saluatoris ad Abagarum Edessenum, à Gelasio inter apocryphas recensita, sermonem vertit, longè diuersum habet, aliquippiam decernere apocry- C phum, & ab Ecclesia proscriptum, ac repudiatum. *Epistola* (inquit ipse) *ad Abagarum ideò solum numeratur inter apocrypha, quia non reperitur ab Euangelistis conscripta, cùm tamen reuera constet eam fuisse absque vlla dubitatione receptam ab antiquioribus Patribus, & omninò contemnenda non sit quàm complures venerati esse noscantur.* Hæc ferè Baronius, qui alibi quoque, ac magis pro instituto egregium se vadem præstat, quando Epistolas ad Ioannem, Ignatium, & alios, quatenus feruntur à Virgine conscriptæ, eò solùm inter apocrypha numerari putat, quòd Ecclesiæ careant auctoritate, quasi videlicet, non id propter, quòd (vt Theologi loquuntur) positiuè sint reiectæ, ac prorsus improbatæ.

b To. 1. ad an. 31. n. 6. Et ad an. 44 num. 42. Gelas. cap. Sancta Romana d. 15.

D Quin etiam ab ipso Gelasio Papa, sanctum accedit argumentum, quando si non pauca vagæ religionis, certiq; auctoris ignara, hòc solum apocrypha sancit; eadem tamen ipsa, *à multis item Romæ legi, quos pro antiquo vsu plures etiam Ecclesia imitentur*, disertè magis asserit, quam vt inuolui queat. Atque *huiusmodi sunt* (inquit) *acta B. Syluestri Papæ, & alia circa Inuentionem S. Crucis, aut Capitis S. Ioannis Baptistæ*, quæ omnia, qui lecturi sunt, illud Apostoli monendos esse monet ipse Gelasius. *Omnia probate, quod bonum est tenete.* Quorum omnium rationem haud equidem opinor esse aliam, quàm quòd [c] Hieronymi, [d] Augustini, [e] Bellarmini, E aliorumq; placitis, in apocryphis quoque multa probatam habent veritatem,

c In c. 1. ad Titum.
d Lib. 15. de Ciuit. c. 23. & lib. 18. cap. 38.
e To. 1. lib. 1. de Verbo Dei. c. 18.

tatem,ideóq; nec vetita eſſe cenſeri debent, nec id genus, quòd inoffenſa A religione præ manibus eſſe nequeat, niſi etiam Iudas Apoſtolus in crimine ſit,quia deprompturn ex apocrypho, Enoch vaticinium, Epiſtolæ Catholicæ immiſit, eòq; ad vniuerſæ Eccleſiæ fidem deriuauit. Quin verò eodem Auguſtino [a] diſſerente, non ſemel vſu venit vni duntaxat Eccleſiæ creditum aliquando librum,alijs verò etiam diſtrictè improbatum,vnoq; tantum tempore dubium interdum,re poſtmodùm ad vnguē exacta, toti Eccleſiæ pretioſum euaſiſſe, & ad religionem cùm maximè appoſitum: Ità contra nonnullos dum apocrypha ſeueriùs ex omni capite verſant, in deterius præcipitaſſe, Vſuardi Adoniſq; exemplo didicimus, & ex impoſtura ſpeciem veri, falſos effinxiſſe. [b] Hi nempè adulterinam B quandam de tranſitu Mariæ lucubrationem, Hieronymi eſſe germanam autumantes,rurſumq; id eſſe ratum in Eccleſia quod iſte ſenſiſſet, quaſi ex ſententia Eccleſiæ arbitrati, Virginem vnà cum corpore cælo receptā aſſerere, perindè ac ſi cum Eccleſia, formidarunt. *Quò venerabile illud Spiritus Sancti Templum nutu,& conſilio diuino collocatum ſit, plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quàm quid friuolum,& apocryphum indè tenendo docere.* Sic iſti; quibus, & Eraſmus ex libro Sophronij nomine perperam vulgato,vt accedat,ſententia concepta facilè pronunciaturus ſit. *Propter cautelam ſalua fide, pio magis deſiderio opinari oportere, quàm quòd ſine periculo neſcitur inconſultè definire.* Hæc in eo libro. Præclaro ſanè præiu- C dicio,ſemper traditionem cōmmunem præ ſingulari opinione valere, & religionem Eccleſiæ ſenſu firmatam, auctoritati priuatæ,quantumuis eximiæ præferendam eſſe.

a Lib.3. de doct.Chriſt Bellarm. loco cit. cap.10.

b Auguſt.15

Quorſum verò hæc omnia niſi vt Baronium minimè nobis obnoxium arbitremur, quem in partes Pontificum vltrò concedere non neſcimus: hos verò à nobis ſtare ſi hactenus rectè opinamur, præiudicatum. Itàq; non modò ſi ipſe Virgineam hanc Epiſtolam obſtare intenderit,verùm ſi Pontificum vt ſic dicam oculus altiori radio ſignarit, id tantùm pro ſententia venit, Canonicam non eſſe, nec vniuerſim receptam, ſua tamen religione conſiſtere,ac ſaltem quà fidem non implicat,apud multos ſacrā D eſſe. At etenim ſi hucusq; licebit prouocare, continuò recurret illa velut pro foro nata conceptio, præclarè, nec affecta lege pro ſanctitate nauare eos,qui velut è quibuſdam ruderibus ſacrorum,neglectas haud paucis conetur exuere ſanctitates,nec vetuſtate magis,quàm curioſis obſitam fortè calumnijs in lucem,ac ſplendorem cum religione aſſerere. Nam etſi iſtæ albis apicum exemptæ ſacratiorum, poſt fidei morumq; elementa longè ſecernantur, innocua tamen religioni, (vt inquit Gelaſius) præ manibus haberi poſſunt, quò nimirum ducto per omnia dicerniculo, quæ à ſanctitate rectè parata ſunt,ſuo pretio minimè careant,ac paulatim in mediū E

infe-

A inferantur. Sic enimuerò per retroacta pridem secula, non pauca monumenta, dubia rerum fide, scriptorumq; auctoritate nutantia, penè concidissent; vbi tamen illuminatis sapientum laboribus subacta fuerunt, in vniuersa quoque Ecclesia, ceu Canonica, tandem firmitatem, & constantiam inuenerunt. Exempla non altè repetemus, si quæ [a] Hieronymi fuerit sententia, de Tobiæ, Iudith, Machabæorumq; libris, vt alij mittantur, in memoriam reuocemus. Negat enim Hieronymus istos inter Canonica scripturarum monumenta recenseri, & tamen Tridentini decreto Senatus, vt primùm Patres sacram in illis dignitatem agnouere, inter Canonica Ecclesiæ firmamenta, restituta ceu luce repositi sunt. Id verò
B nequaquam contigisset, nisi quo tempore sanctitate cassi, penes abdita, clariùs dicam, penes apocrypha monumenta latuerunt, diligentię sapientum haud vetitæ, qua retectis rationum vestigijs ad veritatem irent, patuissent.

[a] In Proœm. in Prouer.

Atque hæc omnia nisi generatim hoc loco dicta vellemus, non inconstantem pro re nostra, vel seruatis è cælo suffragijs sententiam rogaremus, istisq; sepositis, ipsa cum pietate nutrita per secula traditio, religioni suæ vallum emuniret argumentis inaccessum, quòd iuxta sapientum in re simili consilium, neque Canonicis scripturis, neque alijs fidei dogmatibus obuertatur. [b] Verùm hoc loco sufficere duntaxat oportet, nemini sanè
C mentis posse venire in mentem, non discreuisse Pontifices inter ea dubia, quæ apocryphorum vocabulo censuerunt, & quæ priuati Scriptores non ineptè pseudographa, nugis etiam Phileticis absurdiora, vocauerunt. Hoc enimuerò, vel intra rudem an aliquispiam sibi persuaserit, ambigere possum, nisi Græcè ignarus, insolubiles vt Plato loquitur se putet illigare conclusiunculas, & cum in illud Carolinum incurrerit. [c] *Pseudographa, & dubiæ narrationes, vel quæ omninò contra Catholicam fidem sunt, vt Epistola pessima, & falsissima, quam transacto anno dicebant aliqui errantes, & in errorem mittentes, quòd de cælo cecidisset, nec credantur, nec legantur, sed combu-*
D *rantur:* (Ita quippe legendum, non intersecta sententia quæ sensum cædat.) In hoc inquam si vel fortuitus offenderit, ex improuisò Chrysippum agat, & extra linem argumenti in rem alio loco sitam insubidè contorqueat. Ecquid enim hoc ad institutum? Et alioqui subtilis alius disceptator, quem non falsum habent auctorum sententiæ, nec obliquè tractanda norit Scriptorum percepta, non insulsè tamen susceptam ab Alamundaro de Principis Angelorum morte protulerit epistolam, eamq; acuto sanè regesserit energemate, vel pari fide pendendum id genus epistolarum, vel gratiosum hoc Alamundari commentum, minus coactè sedere, quàm quòd Capitularis illa cuicuimodi censura in rem no-
E stram conuenire queat.

[b] Suar. de relig. to. 1. Lib. 2. de dieb. festis. c. 6. à n. 15.

[c] In Capitularibus: in Notis ad Concil. 2. Rom. sub Zacharia, cōtra Adelbert. & Clem.

M. Cete-

Ceterùm si quid pensi Carolinus ille contextus habet, à Theologo certè, vel saltem à Philosopho proferri debet, ne alioqui si genera cum speciebus non integrè recurrere velit, facile species inter se deridiculè misceantur, adeòque cum apocryphis, mendacia, similitudine veri tametsi nequiter cærussata, quia de vtrisque ambigere ceù dubijs interdum par est, planè confundantur, ac perindè homo & equus recenseantur, quia vtrique sensus inest, vterque animal est; quo fere genere arguendi [a] Tullius aduersum sophos quibuscum ingenio periclitabatur, omnia quæ cogitatione nobismet ipsis possumus affingere, in numerum Deorum esse reponenda contendebat. Præstaret verò quod huc spectat, ad legum normam castigatum afferre cogitatum, ac demensa vt dici solet adamussim verba. Quia quemadmodùm leges habent. [b] *Graue sit ac satis indecens vt in re dubia certa feratur sententia*, tantòq; magis, si periculum inde creetur, si iura, si religiones vulnerentur. [c] *Et rursum in dubijs obscurisuè sequendum esse, quod nec preceptis Euangelicis contrarium, nec decretis Sanctorum Patrum inuenitur aduersum*, vt iccircò vel si cetera pro re nostra nullam habeant constantiam, & sola Messanensium traditione dirigantur ad priuatam sed indemnem sanctitatem, eximia super inanes tricas, pietati communi sat roboris & firmamenti sufficiant. Sed etiam illud ad Theologum spectat, ni quemadmodùm ait [d] Hermogenes, sophista subligneus audiri malit, si legũ animos, & dictamina rationum euoluere norit; intentionem esse considerandam magis quàm [e] verba, cùm præsertim [f] de intellectu conuenit ambigere, quia non intentio [g] verbis sed verba debent intentioni deseruire. Quinetiam vbi interdùm [h] consilium legis anceps ingeritur, libera mens interpretis, ad verba non reuincitur, quòd exploratum sit apud sapientes, verba legum [i] ad æquitatem esse comparanda, tametsi verba de se non patiantur.

A B C

Atque hæc quidem in disceptationem [l] veniunt, si quemadmodùm aiebam, Carolinus ille contextus aliquid pensi habet, nec duntaxat inanimis sententia laruato legum ore spirat, vt ad pauca respicientes in errorem mittat. Libet enimuerò de spurijs illis libris qui Carolum Magnum mentiuntur, Bellarmino dictante minimè impeditam exscribere sententiam. [m] *Dico* (inquit) *eos libros neque esse Caroli, neque eiusmodi quibus vlla fides haberi possit*. Et iterum. *Extat* (inquit) *liber Adriani Papæ I. ad Carolum, in quo libri isti accuratè refelluntur, ex quo Adriani libro perspicuè intelligitur, libros istos ab aliquo Hæretico compositos, & à Carolo ad Pontificem missos vt eis responderet*. Præterea. *Liber iste tanquam alter Melchisedech, est sine patre, sine matre, sine Genealogia, prodijt enim repentè in lucem, nec scitur quando, aut vbi, aut quomodò, aut à quo repertum, nec habet nomen auctoris, nec impres-*

D E

[a] Lib. 3. de nat. Deorũ.
[b] 2. 11 q. 3. Graue.
[c] 6. Dist 14. Sicut.
[d] Lib. 1. de For.
[e] 2. 1. q. 1. Marcion.
[f] ff. de legatis lib. 3 Non aliter.
[g] 22. q. 5. Humanæ.
[h] 23. q. 1. Paratus Gloss ibid.
[i] De rescript. c. causã.
[l] De côsuet. c. cum dilectus.
[m] Tom. 2. côtrou. de Imaginib. lib. 2. c. 15.

A *impressoris, nec loci vbi impressus est. Quæ sunt omnia argumenta atque indicia fraudum*. Denique vbi multa in illis mendacia, multa pugnantia, à mente, à literis, à fide aliena aduertit: *Certum est* (subdit Bellarminus) *Carolum hominem Græcè, & Latinè peritum, prudentem, & ingeniosum fuisse, libri autem isti, hominis barbari, imperiti, leuis ac penè stulti videntur esse*, vt hinc quoque manifestum euadat, quàm præclaris vulgò notis obnoxius videri possit, qui ex hisce Carolinis in earum vt ita dicam offendat.

Meminit etiam eorundem librorum [a] Seuerinus Binnius, & inter alia: *Hos quatuor* (inquit) *libros, quos Carolinos appellant, quosq; per capita distinctos Hadrianus Papa Capitulare nominat, quibus Iconomachia pro viribus de-* B *fenditur, omniuq; cultus imaginum condemnatur, sub nomine Caroli Magni quidam impostor Eliphili, suo, & Typographi nomine suppresso, Anno Domini 1541. in lucem emisit. Apud Hæreticos nostri temporis, maxima eorum est auctoritas, vtpotè quòd cultum imaginum impugnent*. Et paulò post. *Si Epistolam Hadriani perlegis, reperies in ea hosce libros, non ab vno aliquo auctore, sed confarcinatos fuisse à pluribus Sereni Massiliensis discipulis*. Hæc Binnius de Carolinis istis. Sed Hadrianus ipse in primis, dissectam velut in capita multiplicem lernam, luculenta doctrinæ suæ face exussit; & inter alia, quod huc facere possit, perperam improbatam Christi ad Abagarum Epistolam sanctè affirmauit. Huius sanè viri sanctissimi magniq; Pon- C tificis inter magnos exemplo, satis elucescit, quamquam interdum liceat Hæreticorum libris vti, ceù baiulis, vt loquitur Augustinus, vbi nonnihil ad veritatem vel inuiti proficiunt, plerumq; tamen quàm longissimè præter morem habendos, ne quod deprauato præsertim facilè hauritur affectu, pernicioso magis etiam in sacra euomatur cogitatu.

a Tom. 3. Concil. in Notis in Ep. 3 Adriani Papæ Primi.

RESPONDETVR ARGVMENTO CHRISTOPHORI de Castro pro Nota Anni quadragesimi secundi.

D

CAPVT XIX.

ARGVMENTVM Christophori de Castro tripartito velut agmine Græcorum more acies explicat: à nota videlicet anni quadragesimi secundi, quo nauigatio Pauli in Italiam nondum fortasse adhuc cogitata, nedum pro occasione fuit instituta: à Romano Nonarum sed præsertim Indictionum inuento, quod vel seculari à Christo decurso spatio in Fastos E immissum, vel si tertio ante Christum anno, gestis Octauij Augusti ad-

natum, primam ex quindenaria præferre nequit Indictionem: denique à A
minimè necessario Virginis instituto, quatenus ipsa perfectum sui Nati
exemplar in alijs, sicut ipse à scribendo abstinuit, ita Virgo nihil manu
sua exaratum posteris debuit commendare. Cuius quidem argumenti,
quò clarior in medium afferatur solutio, differendæ sunt in capita partes,
suisq; ex ordine obiectis insistendum.

Viderat porrò non ita multò ante in sua Messana Iosephus Bonfilius
illam vacillantis anni positionem, neque solùm sibi visus est errori exemisse,
verùm etiam de tota controuersia ita statuisse, quasi nihil amplius
reliqui fecisset argumento. Vnum verò sibi delegit constantis sententiæ
velut præsidium, ex quo infirmitas omnium vt putabat rationes prosterneret. B
Nimirum si assereret pridem antea Paulum in Italia diuersatum,
quàm cùm vinctus ad Cæsarem duceretur quinquagesimo nono Christi
anno, Virgine dudum extra mortales posita, si temporum spatia rite à
rerum cursu exigantur. Tum verò, si non præsentem Messanæ, alibi certè
in Italia gentium prædicasse Apostolum, eiusdemq; prædicationis famã
duntaxat audita, Messanenses lucem frugemq; respexisse. Nempe Bonfilio
communis error, tametsi minimè dolosus, fucum fecit ad æstimandam
a Actor. 14. Lib. 5. c. 16. Lib. 14. veritatem, quòd mendoso sed tamen noto codice vsus, in actis [a] Lucæ pro
Attalia quæ Ptolomæo, & Straboni Ciuitas est Pamphyliæ, ipse legit Italiã,
quasi Paulus, & Barnabas transeuntes Pisidiam, venientesq; in Pamphyliã, C
& loquentes verbum Dei in Pergen, descendissent in Italiam, & indè nauigassent
in Antiochiam: minimè verò ipse auctor falsi sed tantum sectator
erroris, procliui alioqui lapsu etiam Geographiæ peritis quos notat
b In Act. c. 14. n. 24. c Ad an. 58 & 56. Lorinus, [b] & in simili inter alios Baronius [c] animaduertit.

Cæsar Musarra peritus Ephemeridum supputator, non diligenti calculatione
rem eò deduxit, vt statis quibusdam hypothesibus ex Ioanne
Lucido alijsq; id genus gnaris, illas Epistolæ notas, certa cum anno lege
fixas deprehenderet, nihil opinor pensi habens an illo quadragesimo secundo
anno, aliquod temporis interuallum fuerit Paulo, relictis Orientis
oris, in Siciliam adnauigare, illis id curæ permittens, quibus honorariam D
in ea supputatione operam condonarat. Itaq; isti præcipuò quodam studio
in id vnum enixi sunt, quo propositum tuentes spiramenta quædam
& quasi rimas ex historia Lucæ elicerent, quibus Paulum data rebus
Iudææ atque Asiæ vacatione, secessisse ad tempus comprobarent. Quod
cùm difficile factu videretur intra limites anni quadragesimi secundi,
operæ pretium duxerunt laxata quadam opinãdi licentia, easdem numerorum
notas vel in superiorem annum aliquem restringere, vel saltem
in non longè proximè consequentem defigere, nouo planè systemate,
quasi quod in veneris iactu sæpius, id perindè in annorum characteribus E
eueni-

A euenirer, quemlibet cuilibet perperam affingendo, nisi etiam in tam breui curriculo, Platonicos syderum positus coërcendos putarint, quibus omnia ad eosdem redire status assererent.

Non me latet Pauli peregrinationem tot ac tam diuersis peractam tramitibus, vix ad vnguem posse delineari, [a] *quis enim certus sit*, vt rectè inquit, *Lorinus, quem cursum exactè tenuerit Paulus, & à recto itinere vtrum non aliquando deflexerit, prout varia ferebat occasio*; si tamen non diuerticula restrictiorum quærantur itinerum, sed præcipuè longiores, ac vt ita dicā regiæ peragrationes, qualis ex Syria in Italiam solet esse nauigatio; sicut reticeri non debuisset; ita dubio procul quadragesimo secundo Christi
B anno comprehendi potuit minimè, quando illo eodem anno, qui conuersioni Pauli septimus labebatur, [b] idem Paulus cùm Barnaba non interrupto, in Ecclesia Antiochiæ conuersati perhibentur. Sed neque illud annorum spatium, quod à prima ex Vrbe Hierosolymorum profectione intercessit vsque ad accessam Troadem, vacuam Paulo dedit nauigandi moram; multòque minùs ille temporis decursus, quo Troade Cæsaream breuioribus itinerum flexibus remeauit, quando id interualli si Chrysostomo [c] credimus, haud pluribus, quàm duobus supra quadraginta, diebus exæquatur.

a In c. 20. Act.

b Actor. 11 Cor. à Lap. in Chrono. ad Acta. an. 42.

c Apud Lorin. in c. 21 Act.

Hos vt alij scopulos deuitarent, alias atque alias cogitationes susceperunt, quemadmodùm vel castigatas Epistolæ notas ritè reponerent, vel
C illis insuper habitis, anticipatam nihilominus Messanæ conuersionem assererent, eamq; à Virgine Epistolam non tam serò exaratam, quin tardiora primæ in Italiam profectionis, vincti Pauli tempora, longè antè præciperet. In hanc verò cogitationem ea de causa impulsi sunt, ne posteriores tempore in suscepta Fide Messanenses adstruerent. Verùm isti hoc consilio semel indepto, quo pacto cetera tueantur, ne vel ignorabilia rerū, inexperta illis vulgata Traditio credatur, vel narrationis inconstantia crimen offendat, hactenus non inuenerunt. Id verò qua ratione factum putari queat, absq; noxa desertæ Traditionis, suo loco palàm erit, vbi etiā
D si res feret, exacta viarum ac morarum Pauli in momenta consideratione, rimæ omnes temporum præcludentur, quibus è medio laborum Orientalium curriculo, Paulus in Siciliam euasisse suaderi queat, retectis etiam parachronismis qui aliorum calculis inciderunt, & descriptis è syderum motu argumentis, quæ alienas positiones fefellerunt. Interim quod præsentis est instituti peragendum.

Georgius Gualteri nouus Antiquæ Tabulæ Siciliæ auctor, qui biennio abhinc Melita redux, quò se, operis Magno Ordinis Magistro dicādi gratia contulerat, infausto Melitensium cum Vticensibus (vulgò Bisertinis)
E Triremibus ad Syracusas conflictu, sibi, suisq; penè laboribus ac eruditorū

 studijs

ſtudijs perniciem fecit, longiori ſanè vita dignus: Is inquam cùm in tabularijs ſuis monumentis, huius quoque Epiſtolæ memoriam extare vellet, multa ipſe ſecum, non pauciora cum alijs, mecum etiam nonnulla contulit, quòd fortè inaudiuiſſet Meſſanenſium religioni me ſcripto velificari, tametſi eo tempore nondū concepiſſem, an ad ſcribendum animū appellere expediret, eòq; præſertim cogitatione pendēs in media (quod dicitur) agina hęrerem, quòd alium eſſe non neſcirem qui eius argumenti tractationem ſuſcepiſſet, doctiori dubio procul Minerua excolendam. Sciſcitāti nihilominus quid de veritate Virginalis Epiſtolæ, meæ menti ſediſſet, reſpondi per Epiſtolas non adeò ſanè meditatas, quæ typis commendarētur ad plurium notitiam, ſed quę Viro erudito ſatis eſſent ad fontes vt dicitur indigitandos, quos ipſe in latiores amnes ac fluuios Marte proprio explicaret; Verùm ipſe ſuæ abſtinens ſententiæ, peregrinum proſtare voluit auctoramentum, vnam ex illis, in qua non minimi operis videbatur ineſſe argumentum, ſuæ inſertam lucubrationi, amicorum gratiæ condonauit. In ea verò, cùm velut in reſtricto foro ſigna quædam extent rationum ac reſponſionum, quę in hac materia verſari poſſunt, & quaſi in ampliore mercatu proponi; placuit, & hoc loco carceres defigere, à quibus ad eneruandam vim argumentorum, filum quodammodo rationum duceremus.

Quod igitur ad continendum in præſens Christophori de Caſtro ſpectat argumentum: Ita tunc in ea epiſtola ſcripſimus. *Iam characteres Anni, Indictionis, Menſis, Lunæ, Diei, Feriæ, eidem Epiſtolæ ineptè ſuffixi, cordatos haud mouere debent, quid ſi errore Notarij, aut extemporanei alicuius Actuarij ſuopte ingenio adlaborantis id factum? num ideò magnus, iniectā veritati?* Et paulò poſt. *Quin vacillat æra Chriſti Dionyſiana, dies vitæ in ligno pendentis fallit tabulas Aſtronomicas, cum deliquio Solis, quo nullum certius ſignum, omnis penè lux adempta, ergonè Chriſtum natum, & in Cruce denatum inficiabimur? Itaq; ſi ſemel eiuſcemodi characteres refigas, ſiluam argumentorum penitùs (quod dicitur) excaudicaſti; quamquam ſi tantùm in calculo annorum erratum putes, quadrageſimo ſecundo, pro ſexageſimo ſecundo ingeſto, ſimilitudine præſertim elementorum ad mendum faciente, in ſolido cetera locaris, ſi modo memineris, Indictioni, Lunæ, Feriæ, Dieique ſuos etiam inducendos apices. Ratio quippè calculorum eſt; vt nuſquam in vno hæreat primus error. Id ſatis oſtendit ille quem noſti, qui ætatem Lunæ in Epiſtola ſignatam adeò peritè (ſic ipſe ſecum) ad Aſtronomiam ſubduxit, vt nihil certius eliceret, quàm impugnatas à ſe anni, menſis, dieiq; notas. riſiſſes Thaletem in puteo, & fortaſſe modò Mercurius aliquis apud Vraniam pro diuinante peroret. Iam cetera quæ ex vſu Indictionum, Lunæ, Feriæ, conſuetudine ſignandorum temporum apud Hebræos, forma ſcribendarum epiſtolarum, denique ex moribus Virginis ab eo ſcribendi genere,*

A *genere, ceu longè alienis afferuntur, plus opera quàm olei, ne dicam rimas sapiunt. Atque hæc si quis eiusce subscriptionis sit patronus.* Et post pauca. *Si sapis, vt maximè soles, Paulum Apostolum, non cùm primùm ex Iudæa in Italiam nauigauit, Messanam appulisse dixeris (intellige ad moram ibi trahendam) sed post exacta Romæ biennij vincula, cùm indè rursus in Orientem, nondum visis Hispanijs remeauit, anno videlicet à Christo nato sexagesimo primo, vt rectè constet eam Epistolam anno vel eodem, vel certè proximè consequenti, Virginea manu exaratam, quoquo tandem mense, dieuè, nam expuncto semel ascitio charactere, omnia in vado sunt.* Hæc ibi, in quibus tamen nonnulla in argumentum Christophori de Castro non conueniunt, sed B illos tandem petunt, quibuscum deinceps fortasse longior erit disputatio.

Nunc quod ad erroneam anni quadragesimi secundi notam propiùs attinet, si quis sicut dicebā eius subscriptionis velit esse patronus, luxatisq; numerorum sedibus, alterum pro altero positum afferat, vsque adeò nihil insolens in medium afferet, vt quamuis argumentorum copiam vno verbo eleuet, verset, euertat. Quid enim quæso magis procliue, quàm in notis præsertim Romanis, præposita denarij figura characteri quinquagesimi, ictu citius, pro sexagesimo reddere quadragesimum? vt proindè passim pro sexagesimo secundo, quadragesimus secundus annus, fortuitò an magis imperitia scriptorum irreperet. Possem innumera C huiusce rei exempla afferre, nisi experientiæ lectoris viderer diffidere, & nisi hæc ipsa Deiparæ historia, quam alioqui P. Christophorus de Castro accuratè vt cetera solet, pertexuit, atque adeò locus ipse ex quo tanquam ex arce oppugnatur Epistola Virginis, egregiè sufficeret, vbi in codice, quo vtor, pro quinquagesimo octauo, decimus septimus Christi reponitur annus; errore minùs tolerando quàm si in re nostra quadragesimus secundus pro sexagesimo secundo inducatur: vt mittam in ipsa Virginis chronologia non absimiles offendi lapsus, ex quibus tamen omnibus, impotentis planè sit animi qui causam labefactatam putet, & non potiùs ab erroris improuiso illapsu, indagandæ veritatis sumat occasionem. Quòd D si ea in annis variatio, non tam velocitate scribentis, quàm existimatione in Græcum ex Hebræo conuertentis inciderit, multò etiam facilius fuit pro sexagesimo reddere quadragesimū, quando vt norunt, qui Hebraica elementa, vel primoribus labris attigerunt, vix adeò sunt similes interdū gemelli inter fratres, quàm apud Hebræos horum numerorum characteres; quod equidem ita dixerim hoc loco quasi nondum constitutum velim eam conuersionem Pauli Apostoli Marte factam; quamquam si ita sit, longè etiam facilius fuerit, [a] Paulum characteribus Græcis, pro more minùs graphicè formatis, eam latinè vertenti porrigere occasio- (a Ad Gal. 6)
E nem errandi, quando minùs dextrè scribentis velocitate supinè posita sexa-

sexagesimi nota, facilè potuit similitudinem quadragesimi exhibere. A

Cæterùm si obliterato mendo, sexagesimus secundus annus restituatur, ita suis ansis reliqui hærebunt anni; vt diuaricationem minimè patiantur. Primùm enimuerò quinquagesimus nonus à Natali Christi annus, idemq; à Passione si Eusebio, & Hieronymo, ceterisq; cum Baronio [a] credendum est, vigesimus quintus, is erit, qui Pauli in Italiam nauigatione Siculis oris habetur perccelebris; deindè verò nondum lapso plenè triennio, sexagesimus secundus suo vertetur curriculo, insignis ille quidé grandibus gestis post Romana vincula, Pauli reditum in Oriente manentibus, sed Messanensibus longè illustrior, quos iactæ iam sementis indoles, iterato Pauli aduentu facta maturior, ad maiora pietatis studia prouocaret, vt non contenti domi duntaxat religionem colere, foris quoque specimen, missa cùm Paulo ad Virginem Legatione præbere affectarent. B

[a] In Chró. De Script. Eccl. in Paulo, Ad an. 59.

RESPONDETVR SECVNDAE PARTI ARGVMENTI Christophori de Castro pro nota Nonarum, & Indictionum.

CAPVT XIX.

ERERO ne cùm de ascititijs Epistolæ notis non semel sententiam dixerim, omnis de cetero super hac re gratis à me suscepta videatur disceptatio, quasi reiectæ pridem patronus sim causæ, in longiores contentiones protrahendę, quas cum tota argumentorum vi, ex antiqua formula hoc vnico verbo sufficit exarmare. Reijcio. Quia tamen interdum ipsa secum quantumuis fortia solutionem afferunt argumenta, ne penitùs discincta videantur, non est aduersantium eruditio leuiter obterenda. C

Itaq; si de Nonarum inuento sermo sit apud eruditos, cùm nemo hactenus iure dubitarit antiquiorem esse eius vsum, quàm vt à CHRISTI seculo originem repetat, & non potiùs ad Vrbis incunabula propè referat, aut saltem à quo tempore cępit noui post interlunium seruandi mensis religio, [b] vndè etiam Nonæ inter alias causas dictæ censentur, quasi nouæ propter initium obseruationis: eam inquam ob rationem, nisi quippiam aliud intercedat, negari non potest Deiparæ quoque Virgini, exploratam fuisse eiuscemodi Romanorum in signandis temporibus consuetudinem, nec quidpiam vetat vsu quoque fuisse receptam si quando scribendum foret, non more patriæ, sed studio gentis (vt adsolet) ad faciem Vrbis Imperatricis conuerso, cuius sicut ferebat imperium, ita facilè D E

[b] Philipp. Fanton. de reduct. an. de Calen. Idib. Non.

A facilè mores imitabatur, quò se ad genium Dominæ placitura componeret. Nam qui interdum infra infimias preces sese prouoluere soliti sunt, quò iuris tuendi potestatem redimerent, eàque de causa nihil non Cæsari gratum sponderent, factisq; ipsis antecaperent: quid quæso censendi sunt præstitisse in re, quæ ad fouendam necessitudinis gratiam, & pernecessariam in negotijs gerendis formam, non parùm ponderis poterat adiecisse? quando præsertim eo tempore, mutato Reipublicæ veteris foro, sub Præside Romano penè arbitraria iura dicerentur. [a] Quid etiam, si Hebræi ipsi interdum, neque duntaxat in profanis, sed quę ad sacros ritus propè attinebant, nouis sibi legibus præscribebant, idq; in Tekuphis suis,
B hoc est in æquinoctijs, ceterisq; cardinibus, alio atque alio modo seruandis, annisq; ex eo studio ritè vt putebatur ordinandis; [b] quò proindè scissis in factiones partibus, non solùm ordines rerum perturbarentur, verùm etiam Paschalis celebritatis sedes moueretur, [c] vndè etiam hodie illa expertientium manauit sententia, frustrà plerosque Chronologos è Cyclis lunaribus, decimas quartas Iudaicas, & Paschata anxiè admodùm explorare. Id verò si in ritibus seruandis religionem Iudæorum minimè gentium antiquauit, an ideò contempsisse sua sacra, patriamq; exuisse quispiã dixerit eos, si studijs ad aliena tempora, moresq; compositis, Romanos characteres adsciscere scribendo voluerunt. Atque in hunc morem, si
C Virgo prudentissima concessit aliquando, tantum abest consuetudini aduersatam, nouis exemplis studuisse, vt singularibus modestiæ ac humilitatis placamentis apud omnes, sed præsertim apud Messanenses, religionis causam promoueret.

Iam verò si ad notas Indictionum cõuertatur disputatio, vix aliquis est eius sententiæ laudator, qui earum originem in Augusti tempora, vel etiã in superiora si possit, nolit refundere, eòque tuere intentum, quò ab ipso argumento latam habet opinandi potestatem. Id verò cùm fecerit nihil argumentanti quod obijciat reliquum esse necesse est. [d] Nam vt verum sit, Indictionibus ad rationem Maximi Monachi, & nonnullorum alio-
D rum, ab anno secundo Augusti, siue melius Iulij Cæsaris deriuatis, in annum Christi quadragesimum secundum, minimè conuenire primam Indictionem: id ipsum tamen si ad Deckerianum calculum ceteris meo iudicio non in certiorem exigatur, non quidem ab anno secundo principatus Augusti à nece Iulij, verùm à secundo propriæ eiusdem Augusti Æræ, quæ quinquennio dirimitur à prima, vix latum vnguem discedit à quadragesimo secundo Christi anno; quando annus ille secundus Æræ, anno quarto Olympiàdis centesimæ octuagesimę quintæ prope affinis, & Consulatui M. Agrippæ, & L. Caninij Galli connexus, trigesimus tertius
E est ante Christi in terris ortum, cui si duo cum quadraginta iungantur,

quini

[a] R. Moses c. 1. & 6. Kiddusch.

[b] Epiph. horat. 51.

[c] Dion. Petau. de doc. Temp. l. 12. cap. 3.

[d] In Computo.

quini Cycli Indictionarij numerus in septuaginta quinque exæquatur, A adeòq; parua inter hanc, & primam sexti Cycli Indictionem incidit differentia, quæ meritò vel in tabulis Actuariorum nulla censeri queat. Quid verò si iuxta epocham Antiochenam quæ in hoc instituto creditur esse vetustissima, cum ineunte Maio principia vertantur Indictionum, hæc verò Virginalis Epistola tertio Non. Iunij data, vel reddita, suo prodatur charactere, tam certò refert Indictionem primam, sexti Cycli quindenarij principium, quàm verum est in Pythagorico ludo proportiones haud deficere, haud redundare.

Sed quid ego peregrinas aliorum induco positiones, cùm ex ipso argumento suffragium accedat longè præstantius, quàm vt extra numerum B habeatur, imò verò quod vel solum, si cetera desint, vel etiam in aduersum adsint, omnium vices supplere, omnium pugnas valeat elidere. Nam si quemadmodùm concedit Christophorus de Castro, tertio supra Christum anno, sua capiant elementa Indictiones; cùm ab illo eodem anno vsque ad quadragesimum secundum nati iam Christi annum, tertius exeat quindenarius, quidni adhibita epochæ Antiochenæ ratione, vt centrum in circulo, ita rectè in Epistolam Virginis prima cadat Indictio? Nolo hanc rem pluribus exaggerare, ne vel insultare videar, vel rationi seipsa constanti, statumina sufficere, cùm præsertim vt sæpe alias dixi, in huiusmodi proposito non sit animus pugnare ceù pro aris, & focis, sed C duntaxat vim elidere argumentorum, quæ rei nostræ alioqui maioribus ex causis constitutæ, impedimenta videntur posse obijcere.

Ceterùm si meã roger sententiam, non me fugit quæstionem hanc de seculo, quo ingressæ sunt Indictiones, non paucorum exercuisse ingenia, alijs quidem Iulianam à mense Maio, alijs Augusteam à Septembri, annis circiter quadraginta quatuor ante Christum, inducentibus Indictionem, alijs denique Constantinianam primam in vsum venisse contendentibus, anno post Christum supra tercentenos duodecimo, eamq; Olympiadibus exauctoritatis, ad tempora rerumq; ætates signandas subrogatam: neque D solùm, sed inter alias quæ aliorum fortasse Imperatorum nomina postmodum ostentabant, huic soli concessum esse, vt fastos signaret, firmaret instrumenta. Quin verò, sicut Græcus aliquis [a] Indictionem appellatam esse voluit ab Actio promontorio, & Octauij Cæsaris Victoria, à qua secùdùm quosdam notari cæperunt, quacùnque tandem vocabulorũ inter sese (vt sic dicam) affinitate, & sympathia: ita [b] Latinis quidam alius, idemq; fortasse solus Constantino studens, à Crucis indicio quasi ab Indicatione dictam tradidit Indictionem, non ignobili rei occasione, quòd eo signo in sublimi aëris regione diuinitùs edito, victoria Constantini aduersus Maxentium sit designata ac decreta. E

a Constant. Porphyrog.

b Onuphr.

Sed

A Sed enim Gordonus noster [a] totam hanc controuersiam ita existimat componendam, vt si quæcunq; epocha, vel etiam quæcunq; largitio Imperatoria solemnis, habenda sit pro Indictione, huiusmodi Indictiones dubio procul longè ante Constantinum fuisse institutas; nec male in eam re sensisse putat Scaligerum, cui tamen probandum erat, ea largitionum tempora constanter fuisse in vsu, & inducta ad annos putandos, quod certè non præstitit, nec præstare potuit; cùm nullum certum huiusmodi Imperatoriæ Indictionis, ad tempora colligenda institutæ, habeatur vestigium ante quinquennalia Constantini. Hæc ferè Gordonus, cui cùm libenter in eo subscribam, quòd Indictionum originem altiùs, quàm à seculo Constantini repeti posse concedat, dummodò nō velit cum auctore B nouæ Chronologiæ, anno Christi decimo tertio Tiberianam inducere Indictionem, quando Quirino faciente, Palæstina post Archelai relegationem, censita est atque descripta; quam coniecturam nouam, & inauditam vocat noster item Petauius, [b] temporum ex ratione callētissimus; neque tamen facile dederim à Largitionum duntaxat temporibus huiusmodi suppositiones eatenus fuisse assumptas, vt ad colligendas temporum vices & rationes, illis minimè videatur profectum, quando vt omittam antiquam Romanorum industriam, in cauendis temporum erroribus, haud fuisse perfunctoriam; sanè tam insigne, & excellens studium, accuratum C Cæsaris à quo repetitur ortus Indictionum, minimè præteriuit ingenium, qui cùm multas alias leges Reipublicæ vtiles rogauit, tum in primis, dies anni parum inter sese consentientes, [c] Alexandrinorum institutis auctus, ad eum qui postea diù viguit ordinem adduxit. Id verò vt præstaret, ex Indictionibus non mediocre tulit emolumentum, si non ad cęlestes motus ritè digerendos, saltem ad annos populares à secularibus euentis ordinandos, idq; non minori compendio, quàm Olympiades Græcis inseruirent.

Et verò Beda [d] cùm de Origine Indictionum haud pauca dixisset, recensitis etiam aliorum sententijs, Constantinianæ quod sciam Indictionis D memoriam non induxit; induxisset autem in tam præsenti ac tam necessaria occasione, nisi antiquiorem huius instituti cognouisset, vel saltem coniecisset originem. Causam porrò eiusmodi per Indictiones irrogandæ putationis, ipse suis verbis ad mentem nostram, hanc explicat. *Dum enim quilibet Imperator medio anni tempore vita vel regno decederet, poterat euenire vt eundem annum vnus historicus, eiusdem regis adscriberet temporibus, eò quòd eius partem regnasset, alter verò historicus, eundem, successori illius attitulandum putaret, eò quòd, & hic partem æquè eius haberet in regno. Verùm ne per huiusmodi dissonantiam error temporibus inolesceret: statuerunt Indictiones, quibus* E *vterq; scriptor, imò etiam vulgus omne, temporum cursum facillimè seruaret,*

quas

[a] Ad ann. Christi 312

[b] L. de doct. Tēp. c. 39.

[c] Xiphil. in Iul. Cæs.

[d] De Tēp. Rat. c. 46. Et in Tract. de Arg. Lunæ.

quas pro facilitate quoque calculandi xv. esse voluerunt, vt planissimo numero, & ad multiplicandum promptissimo, compendiosius transacti temporis status in memoriam possit induci. Hæc Beda. Ex quo facile quis deducat, attento nominis etymo, Indictiones appellatas, quasi quæ Historicis leges scribendi indicerent vel foris & iudicijs, temporum cursus, quà ritè seruandos indicarent: quamquam Petauius originem vocabuli propriam multis probet non posse sciri, neque id videtur gratis dictum, si tam latè manantem coniecturam ad certiora minimè astringamus; etsi Bridefertus Ramesiensis, [a] *Indicere*, cùm velit generale præceptum esse, quod per vniuersum Orbem omnibus imperabatur, Indictionis nomen indè profluxisse constanter tueatur. A

[a] In notis in Bedam.

Illud tamen de facilitate numerandi per quindenarium ceù per capitalem quendam numerum, ita rectè nonnulli intellexerunt, si vel quindenarij minimè distribuantur, vel certè distributi cum suis annis currentibus singulatim efferantur, vt quemadmodùm olympiades cum primo, secundo, tertio, quartoué contentis annis, Græcorum more proferuntur, sic prorsus Indictiones ab æra fixa Romanorum ritu, censitis in ordine quindenis, singulisq; quindenarum vnitatibus seorsim exsignetur: quem equidem numerandi ritum ante secula Constantini seruatum, nolim ambigere, [b] attentis quibusdá vetustis marmoribus in Vrbe eruderatis, quæ Vrbis natalem Indictionibus exaratam præferebant, nisi illa recentiora fuerint monimenta, sed ob terræ situm vetustatem mentita, vtiq; tamen ad ætatem Vrbis religiosè recolendam, multum fecisse Indictiones eo pacto numeratas, idq; non politicè, verùm Astronomicè, non facile dubitabit, qui errore quodam maiorum, Vrbis fata ex deliquio solis diem ac horam fundatæ Vrbis occupante, pendere cogitabant, multaq; post secula ritè numeratis annorum momentis hærebant; in quem lapidem cùm inter alios Plutarchus etiam [c] impegerit, Tullius tamen, & Solinus plerisq; alijs errorem exemere, quòd Vrbis natalem ex Tarrutio Firmano Mathematicorum illa tempestate nobilissimo, luce diei non exarmatam, sed Luna duntaxat in iugo existente notatam tradiderunt. Quamquam etiam abdicata ista meticulosæ opinionis suspicione, licuit ad numerandi compendium Indictiones adhibere, quò, & natam Vrbem gentium Dominá ab incunabulis certiùs recolerent, & Palilia quotannis ex momento rata, non minori quàm Iudæi sua paschata religione peragerent. Vt vel hanc ob causam Paulus Minerua, [d] non sanè crassa Minerua sentire potuerit, Indictionum Auctores Romanos extitisse, testibus (vt ipse ait,) quàm plurimis Historicis: Romanos putà Augusto etiam antiquiores, tametsi è mente aliquorum Augusto quoque Imperatorũ optimo, doctissimoque, si quispiam id initij adscribat, non admodùm videatur concertare. Atque ad

B C D E

[b] An. 1586

[c] L. 2. de diuin. c. 11.

[d] Lib. 1 de Neom. c. 13

A Ad hanc consuetudinem, nisi etiam ad plura alia, his magis necessaria videtur respexisse Glossa [a] cum dixit. *Nota quod Romani ante natiuitatem Christi computabant annos ab Indictione, Hebrai à diluuio. Graci à ludo Herculeo, qui fiebat per singula quinquennia in monte Olympo*, idemque confirmat Azo [b] non infimæ vir notæ, pluresque alij accedunt, si auctoritatum censeantur ordines, vt hinc etiam robur illa coniectura sumat, quæ Indictiones à legibus historiarum indictis velit appellatas, quę præsertim res Romanorum gestas, hoc est totius penè orbis acta narrãda suscepissent, eaq; claritudinis velut nota populi magnificentiã, Imperatorũ potentiã, & vno verbo nomẽ Vrbis Orbi exarandũ designassent.

a L. Omnes C. de Indictionib.

b Sũma de Indiction.

B Ceterùm qui Indictiones à Constantino deriuant, rectè illi quidem si non tam ab eodem institutas, quàm aliquo modo restitutas, quemadmodùm Cæsar fecit in annis reducendis, vel melius pro ludis secularibus, velint esse subrogatas: nec aliud voluisse fastos Græcorum, aut etiam Consulares, liquidum est ei qui non per transennam, sed penitùs historias inspexerit. Idipsum non obscurè significat Gordonus, [c] sed clarissimè fatetur Ioannes Deckerius [d] cùm inter cetera, *Instituta sunt* (inquit) *à Constantino Indictiones vt ludos seculares, & impiam Gentilium superstitionem, cùm in illis, tum in Olympiacis certaminibus adhiberi solitam aboleret, & facilior ratio ad præcauendũ errorem, qui in Temporibus facilè oboriri poterat induceretur.*

c Anno Christ. 312

d De Ind. initio in Cõput. Eccle. cap. 5.

C Hæc ille. Quæ facilitas in eo maximè videtur consistere, quòd cùm antea per quinquennalia, vel etiam [e] per quindennalia ferè progrederetur ea supputatio, ne quis obreperet error in annis singularibus, Constantini studio perfectum est, vt singulares quoque anni vulgò assumerentur; nec tantùm Imperatorum medio anni tempore decedentium gesta conscribentibus, verùm etiam rudiori populo facilis, & expedita esset ea numeratio. Quamquam successu temporum abolita quinquennali numeratione, factoq; per singulares annos Indictionum progressu, quindennalis cyclus ex vsu vulgari dilapsus, Scriptorum duntaxat diligentiæ relictus est, nec nisi labentibus seculis ad numeranda longiùs excurrentium Indictionum D tempora adhibitus. Quamquam etiam deindè voluentibus annis, ne fractiones annorum, procliui lapsu pro integris obreperent, optimo consilio cautum est à Iustiniano, [f] vt in omnibus gestis, & Actis, Tabelliones primùm Imperatoris nomen, & Imperij annum, deindè Consulis appellationem, denique Indictionem, mensem ac diem, præmitterent.

e Glossa de Iust. Cod. confir. ad c. summa.

f Nouel. 48 cap. 1.

Quæ omnia si fortasse nimia sunt ad argumentum P. Christophori de Castro, vel soluendum, vel explicandum; instrumenta quædam erunt ad vertẽdas aliorum positiones, quibus inter alia non minimum putatur esse ab Indictionis nota, contra Virginis Epistolam firmamentum. Quod E hoc loco supremum est, ipsa nobis auctoritas Castri deinceps suffragabi-

 tur,

tur, vetustiores esse Indictionum censiones, quàm vt originem Constantino referant acceptam, idq; vel eò solùm, quòd trinis ante Christum antecapiatur annis, quam etiam rationem assignat glossa Ioannis Andreæ [a] cur ad annum Indictionis eliciendum, annis à Christo per quindenarium in se ductis, trinæ sint affigendæ vnitates vt quæsita prodeat nota, quia scilicet vt ipse ait, *Anno Natiuitatis Domini tertia erat Indictio*. A

a Extra de Fide Instrument. inter dilectos.

Id verò denique pro comperto habendum, in tanta epocharum, & ærarum varietate, quæcunq; diuersitas incidat Indictionum, sapientum iuditio rei veritatem haud variari, non solùm quia fortasse anni à singularibus, alijsq; ab inuicem deducti principijs, rectè tandem in suam sedem conijci queant, verùm etiam quia vel elisis ex industria numerorum elementis, rei narratæ fidem non inuoluant. Id quod adeò sine crimine est, nedū in libellis gratiarum, cuiusmodi hæc iure existimari debet Virginis Epistola, verùm etiam [b] in actuarijs iudiciorum instrumentis, *Indictionis videlicet errorē dūmodo annorū integra consistat ratio, scripto vitiū haud inferre.* B

b Felin. extra de Fide Instr. inter dilectos.

RESPONDETVR TERTIAE PARTI ARGVMENTI *Christoph. de Castro, non esse contra morem Virginis aliquid scripsisse.*

CAPVT XX.

NIHIL nobis scripto reliquisse Deiparam Virginem, satis explicatè adstruit intentum argumentū, idq; his potissimū de causis; tum quia minimè erat necessarium, tum quia sicut in ceteris, ita etiam nihil scribēdo filium suum est imitata, vt hinc aptè consequatur primùm ne epistolis quidem exarandis generatim, deindè verò singulatim ad Messanenses scribendo vllam operam præstitisse. Sed enim nihil est adeò exquisiti, quod hoc argumentum ex parte leuet, nulloq; penè labore dimoueri potest omnis controuersia, nisi abiectè quispiā præfractèq; defendere velit alterā partē. C D

Atque vt ab vltimo incipiam, illud nisi probet Apostolos etiam, hoc ipso quòd pro virili gratiæ parte Christum sunt imitati, nihil ad instruendas Ecclesias scripto tradidisse, planè sit mutilum ac mancum argumentum; vel si scripserunt illi quidem, sed iussis Magistri obsequentes, ductuq; Spiritus Sancti, in necessaria intendentes, aliquid saltem fecerunt, in quo Magistri mores non expresserunt: quippè qui non scripto sed verbo Ecclesiam docuit, Epistolis verò ad priuatos qua qua tandem causa scribendis, ex vi argumenti nunquam intendit; omnino verò ab eiusdē exemplo defecerunt, si quando alijs priuatæ necessitudinis, mutuæq; cohortationis, E

ne

A ne dicam officij duntaxat, vt adsolet, gratia, literis dandis studuerunt. Vel si Christo scribendum non erat, quòd iure Magistri doctrinę suę scriptores haberet Apostolos; id verò si Virgo non fecit, quamquam iure Matris potuisset, & in re præsenti, vel spontaneum habuisset amanuensem; Paulum Apostolum, summæ humilitatis, & modestiæ præbuit exemplum, ne priuato ministerio, quod ipsa gratiosè obitura erat, destinatos ad edisserenda filij mysteria adhiberet Apostolos; vel certè si hoc quoque genus Epistolæ, multum faciebat ad firmandam in animis recens conuersæ gentis religionem, fouendamq; pietatem, poterat illa quidem sicut consilio, & luce doctrinæ præluxit Apostolis, ita eosdem habere suæ meditationis exceptores, nec minùs scripto quàm facto executores: Vtiq; tamen B quamcunq; in partem animum intendamus, eximio humilitatis documento fecit, quęcunq; fecit, neque solum scribendo, sed quòd ea ratione ipsa sua manu, non aliena, scriberet, filij sui mores expressit, exemplar fuit.

Et verò placet hac in parte sapiens, & ad pietatem accommodatum Canisij iudicium, [a] qui cùm in suis eruditis lucubrationibus de hac Virginis Epistola narraret, tantnm abfuit eiusmodi scriptionem alienam à Deiparæ moribus iudicare, vt maximè censeret caritati consentaneam. *Hæc* (inquit) *ego velut Marianæ charitatis Symbola dixerim, quibus talem tantamq; Matrem de multorum etiam absentium, longèq; dissitorum salute non* C *parum sollicitam fuisse res ipsa declarat*. Hæc ille. Sed non minùs signatè Ioannes Bonifacius, [b] vbi de hac ipsa Epistola aliaq; ad Florentinos (vt quibusdam placet) data sermonem intulisset. *Quod mihi* (inquit) *pro cetera beatissimæ Matris facilitate, & humanitate non magnoperè videtur esse mirandum. Si enim Florentini, & Messanenses, suam vtraq; Respublica ad Beatam Mariam Virginem Epistolam miserunt, non est dubium, quin Virgo rescripserit, & ambas Ciuitates calesti qui Virginis mos erat consolatione repleuerit*. Ita Bonifacius, longè alia sanè temperatione, quàm vt offensos indè mores Virginis censeret, præsertim si primi scripsissent Messanenses, quod hactenus creditum est: quamquam Canisius, hac ipsa restrictione tacitùs pręuersa, D Marianæ duntaxat caritatis argumento facturam fuisse Virginem innuit, quod è pietate de absentium salute ac religione consultum foret.

a Lib. 5. c. 3

b Lib. 1. de Deipar. c. 8

At enim missis vel centurijs auctorum, qui probent Deiparam Virginem scribendo moribus Filij sui minimè illusisse, vnicum Abagari Regis Edessenorum exemplum, constanter depellit rationem aduersam, nec minùs probat Christum Virginis Filium, quam vultu præferebat, etiam scriptis testatam fecisse pietatem, idq; multò magis, si prius ipse literis quæsitus fuit, qui beneuolentia omnes præuenire consueuisset; quod ipsum spōtaneo de cælis in terras descensu, vix hominum precibus imploratus, quin E sceleribus prępeditus, abundè cōprobauit, sæpius etiã Crucem subiturus si

posset,dum saluti mortalium prospectum foret, id quod aliquando Car- A
po, nisi fallor Pauli discipulo, diriora in peccatores optanti, [a] nocturnis
visis commonstrauit.

a Sur. In vit. S. Dionys. Anop. 8. Octob.

Eius porrò Epistolæ Abagari ad Christum,vicissimq; Christi ad Abagarum scriptæ, idoneus testis est Eusebius Phamphili, [b] qui vtramq; ex Tabulario Edessæ Ciuitatis depromptam, è Syriaca lingua transtulit in Græcam, suaq; ætate in Tabulis publicis perhibet fuisse conseruatam. Testes præterea sunt apud Baronium [c] Darius Comes, [d] Ephrem Diaconus Ciuitatis Edessę, [e] Theodorus Studita, [f] Cedrenus [g] in ceteris eximij; quorum vltimus etiam addit, integram IESV epistolam temporibus adhuc Michaelis Paphlagonis Imperatoris, ante sexcentos circiter B
annos in honore fuisse habitam. Denique inter postremos testis est Baronius,qui vtriusq;exemplar latinitati donatum, non immeritò suis inseruit annalibus,quando non solùm absq;vlla dubitatione ab antiquioribus fuerunt approbatæ, quod euidenter testatur dicta Darij Comitis Epistola, verùm etiam maiorum religione quondam habitæ percelebres, nec alia de causa à Gelasio [h] sunt notatæ, nisi quia non reperiantur ab Euangelistis conscriptæ;non verò,quia penitus ab Ecclesia proscribantur,sicut nec plures alij libri quos eodem canone censet, nosq; suo loco ad institutum expendimus.

b Lib. 1. Hist. cap. 13.

c Sub an. 31

d Epit. ad 7. Aug.

e In suo Testam.

f In epist. ad Papam Paschas.

g In comp. hist.

h Dist. 15. Sancta Romana.

Et sanè si his Epistolis fides inconsultè derogetur,pari periculo labora- C
bit effigies illa Saluatoris,ad eundem Abagarum post prædictam epistolã, missa,quam tamẽ pręter Euagrium Scholasticum,Ioannem Damascenũ, aliosq; cõplures apud Baronium [i] Scriptores grauissimos,etiam præter acta Sanctorũ Samonis, & Guriæ, [l] præter insignia miracula,præter approbationem Patrum Nicæni Concilij, & celebrem quotannis Græcorũ memoriam,Summorũ quoq;Pontificum, Hadriani ad Carolum Magnũ scribentis,& Stephani in Concilio Romano recipientis auctoritas attestatur.Rectè verò Alphonsus Paleotus [m] eiusq;commentator Daniel Mallonius,benignitatem vterq; ac comitatem Christi in hac sine manu formata effigie collaudant,quando iste. *Quid hoc loco(inquit)mirer magis vix scio,* D
anceps hæreo Christiane,comitatem in pictorem? an bonam pictoris sortem? grandi enim Christi effigiem excipiendi desiderio,at magnificam Christi formã penicillus excipere non poterat: ars frustrabatur, tabulam abstergebat pictam, mutabat penicillum,nil tamen efficere poterat. Diuinus enim splendor se fingi non patiebatur,nec maiestatis radius coloribus exprimi valebat, instabat tamen operi pictor anxius,& paulò post,*Desperat labore victus pictor. At hæc videns Christus,quæ illi innata benignitas fuit,linteum poscit,faciei admouet,figurã imprimit ac pictori reddit,scilicet vt facto suo aureã Vespasiani Imperatoris sententiã comprobaret,*Nõ
decet à facie Principis quemquã tristẽrecedere, *ò felicẽ,fortunatumq;pictorẽ,* E

i Sub an. 31

l Apud Metaphr. 15. Nou. & in vita S. Ale.

m De Stig. Iesu cap. 3.

Illa

A Ita ille. Sed ego fortunatiorem puto longè Abagarum, cuius causa Christus id fecit, sicut feliciores Messanenses propter quos Maria scripsit, quàm per quos scriptam epistolam misit, nisi aliundè magis isti felices, quod MARIAM oculis viderint, sicut pictor ille indè magis fortunatus, quòd Christum ipse aspexerit; vtrique tamen vtrobique par benignitas Matris ac Nati, consimilis charitas Christi, & Mariæ, perfectum pietatis exemplum Christus, perfectum pietatis exemplar MARIA. Qui ergò credit Abagaro Christum id præstitisse, cur negabit Messanensibus MARIAM hoc fecisse? an minus isto fuit illud, cùm in vtroq; missa sit effigies simili penè ex causa, sed in vno effigies vultus, in altero animi:
B in vtroq; similis color non dissimilis pietatis; nisi fortè illud opinione hominum sit maius, quòd CHRISTVS fecit, hoc reipsa minus quòd MARIA gessit; detur itaq; minus Matri, quæ maiora quoque habuit à Nato; demus studuisse Messanensium Reipublicæ scribendo, si filius officio placuit, imò, & miraculo Edessæ regulo; vtrobiq; par pietatis causa, vtrobiq; gentium conuersio, similis ad religionem institutio: licuit facere Matri quod fecit Filius, vbi religio fuit imitari, indecens non obsequi petentium deuotioni, nisi fortè leuitatis fuerit, statim supplices admittere Messanensium viros, non iteratam expectare legationem, quò tandem Regina cæli, sero, grauitate quadam præter morem composita, longè ve-
C nientes aspectû tantùm, vix verbo, nisi per alium prolato dignaretur. Absit enimuerò importunam huiusmodi, & difficilem Virginis moribus affingere grauitatem, vix ista politicos decent, nedum Matrem Dei, quæ regnum in hoc mundo non affectauit, longè aliud edocta exemplo Nati, qui Gentibus aliquando videre se cupientibus, idq; desiderij per Philippum, & Andream explicantibus extemplò se obiecit, ac venientium vota clarificandus in Gentibus approbauit: nec dubiû quin si vel isti à suis literas attulissent, vel si remigraturi petijssent, vltrò fuissent obtenturi. Quod igitur ipsi apud IESVM, hoc Messanēses apud MARIAM, illi sine literis, isti per supplicem Epistolam, illi per Philippum, & Andream, isti per
D Paulum principem Apostolum effecerunt, clarificatus in illis Filius, clarificata in istis Mater, vterq; demum in vtrisque.

Verùm vt prætendebam, si fides Epistolæ Christi ad Abagarum fidem haud mereatur apud Orbem, eius quoque Sacræ effigiei cadat religio necesse est, totq; grauissimorum virorum auctoritas, quæ vel Ecclesiæ sanctiones firmare possit, intereat, vnàq; in posterum omnia, quantumuis rata ac stata, pro vanis, & insuper habeantur. Quę enim quęso maior vnius ratio quàm alterius? an plus potuit pia curiositas vt pasceretur oculus Abagari, Christum in effigie aspectu contrectans, quàm necessaria petitio,
E vt in legenda propitia Epistola, animus ab infidelitate, corpus sanaretur

ab infirmitate, & exemplo ſui Principis Ciuitas Edeſſæ conuerteretur A ab errore? Non dubium idem potuiſſe præſtare potentiam Chriſti in effigie, quod in Epiſtola, idem vno, quod alio modo, præſtitiſſe verò vtrumq; vtroq; modo, & petentis fides quæ Chriſtum ſemper ad magna patranda illexit, & pietas ipſa præſtantis, ſupra omnium vota perſuadet. Id cùm ita ſit, ex ſententia veri perſpicuè arguitur Deiparam Virginem ab exemplo filij, hanc Meſſanenſibus ſcripſiſſe Epiſtolam, id quod pietas lectiſſimæ genitrici inſerta, quæ Mater quoque futura erat fidelium, ſuo etiam quodammodo iure ſuadebat, cùm præſertim filio cælis recepto, refugium eſſet egentibus, auxilium petentibus, ſolatium credentibus, à cuius proindè conſpectu neminem deceret triſtem recedere. B Quamquam ego ſicut non continuò in omnibus alijs filium ſuum imitatam adſtruxero Matrem, alioqui ipſo adhuc viuente, & miracula patrarit, & prędicationi inſtiterit, & Apoſtolis præceperit: ita neque ſi vllum foret Nati ad Abagarum ſcribentis exemplũ, inficiabor piam Virginem ad Meſſanenſes aliosuè pro re nata ſcribere potuiſſe, quando pietas in omnes eaq; Matris, non ducitur exemplo, ſed natura & occaſione.

Ad extremum, duo quædam licet aduertere, in quæ noſtra hæc defenſio videri poſſet incautè offendere. Alterum eſt, quod cùm illa Chriſti ad Abagarum Epiſtola, lingua Syriaca fuerit exarata, (ex illa quippè Euſebius Phamphili [a] Græcis loquentem reddidit;) ad perfectam Filij C imitationem videtur in Matre ſpectare: ipſam quoque non Hebræa ſed genuina Syris, & conſueta Chriſto lingua ad Meſſanenſes reſcribere debuiſſe. Id verò ſi ſemel aſſeratur, hærebunt primùm dicta de verſione Pauli ex Hebræo in Græcum, tum deindè non pauca inde in argumentum ducta, fidem Traditionis remorentur neceſſe eſt. Alterum verò eſt, ipſam epiſtolam Chriſti ſine vlla gentilitatis nota, ſine titulorum longis illigaturis, nudè, & ſimpliciter incedentem, nullis item ſubſcriptionis, & nominis velut ſigillis, temporumq; munitam ſignis, haud parum elucțari, quò Virginis Epiſtolam vel dubiam reddat, vel certè demutato in alienos mores ingenio, non ad exemplum filij conſtitutam. D

a Lib. 1. hiſt. c. 13.

Verùm quod ad primum ſpectat, cùm ſi mores, & tempora illa repetantur, promiſcuum fuiſſe vtriuſq; linguæ vſum facilè deprehendamus, non eſt, cur ſi altera alteri pro re nata interdum ſucceſſit, ſtudijs ſcribentium diuerſos inceſſiſſe mores, ab vſu temporum longè deiunctos illicò reputemus, ac proindè Virginem Deiparam in exaranda Hebræa Epiſtola in exemplum Nati peccaſſe arguamus, quando ipſe etiam Chriſtus ita pro inſtituto loquelam accommodauit; vt diuerſis diuerſa elocutione animi ſui ſenſa proferret, vel certè ad idem genus eloquij percipiendum, diuerſorum ſenſa temperaret. Nam quæ multorum eſt ſententia, non E

vno

A vno recentioris Testamenti loco firmata, Christo Syriacam, vel vt quibusdam placet Syrochaldæam pro vsu venisse linguam; non ita censeri debet in probatis, quasi non alio sermone vulgi quoque auribus perindè & domesticis influeret, sed quòd plerumq; inter docendum & prædicandum, alienum idioma, idq; affine potiùs quam penitùs differens, velut sesamum inspergeret, ad emolliendum quod in vsu vulgati sermonis non adeò erat attritum; vel clarius explicandum, quod erat inuolutum; quin etiam interdum patrandis virtutibus [a] Chaldaicum adiecit velut adagium, non quod in verbis idiomatis, peculiaris inesset vis ad occulta rerum elicienda, vel admiranda efficienda, (quod fortasse ex hoc loco iactent arioli.) verum quia ad astātium fidem, qui id profitebantur idioma, B non minimùm valebat vel augendam vel conciliandam: seù quod mihi magis arridet, ne si vnum duntaxat linguæ genus, signa sequerentur, in ipsis verbis natiua virtus inesse crederetur, nec vis Sacramentorum effectrix, alienis vocabulis eiusdem significationis conuenire. Cur verò non etiam Christus interdum Græcam, aliamue peregrinam adsciuerit elocutionem, cùm in ea Vrbe Hierosolymorũ tam ampla, tã omnium nationum quæ sub cælo erant frequentia percelebri, extra institutum esse non potuit omnium linguis vti? Id enim si vsquequaq; sit verùm, non aliam ob causam factum reor, quàm quia vel nondum rata fuit pro tempore C gentium vocatio, cùm primùm Iudæis oportuerit prædicare Dei regnũ; vel quòd Iudæi quorum salus tunc curabatur, nunquam non prædicante Christo affluentes, etiam inter alienos, si Iosepho [b] credimus, non suscipiebant eos, qui multis loquerentur linguis, quòd studium profanum apud eos haberetur, & seruis commune cum ingenuis: solos autem sapientes suo suffragio pronunciabant, qui legis, & sacrarum literarum tantam assecuti fuissent peritiam, qua eas valerent interpretari; ad quam functionem cùm lingua Chaldęa, vel potiùs Syrochaldæa non parum auctoritatis afferret ex antiquitate, nec minùs facilitatis ex affinitate, præter hanc, nisi alia similis huic esset, nulla Hebræis pretium habuit ac di- D gnitatem, vt proindè mirum non sit præter hanc, in prædicationibus, aliam à Christo non fuisse in vsum adscitam.

[a] Marc. 5. 7.

[b] Antiquit. l. 20 c. vlt. in fin.

Sed quid multis moror, cùm verbò liceat linguam aduersi argumenti compescere. Christum nimirum Syriacam à Syro Abagaro accepisse Epistolam, proindè nullius egentem interpretis Syriacè rescripsisse non solùm appositè ad gentium mores, verùm etiam pro instituto Christi sanctissimè, quippe qui omnibus omnia factus, in similitudine sermonis, similitudinem venabatur animorum. Neque tamen hinc velim inferas Deiparæ quoque Virgini, Græcè aut Latinè scribendum fuisse ad Messa- E nenses, quando nisi doctrinæ gratia, quemadmodùm scripserunt Apostoli

ad

ad Gentes lingua minimè affines, id faciendum non erat, longèq; deiun- A
ctum ab exemplo Christi, cùm interea Hebraicè an Syriacè loqui, si id in
vsu erat, ac literas scribere officiosas perindè esset, longeq; magis com-
mendaret minimè curiosam Virginis simplicitatem, & quæ omnem
ostentationis speciem deuitaret; quòd præsertim Paulus Apostolus, He-
braicè ac Græcè à primis infantiæ rudimentis peritus, interpres Virginis
adesset, ne sine causâ miraculis rem gestam esse prætendamus, si vel pluri-
bus linguis loquentem Virginem, ad quandam fortasse ostentationem,
aut Hebraicè duntaxat proferentem, à Messanensibus ignaris nouo dono
intellectam, ad stuporem inducamus. Vt mittam plus fecisse ad religio-
nem Messanensium, ea lingua exarare, quæ cùm interpretatione egeret, B
velut arcana quædam, ac mysteria continens, maiorem venerationem
conciliaret, quàm si vulgato ac trito prolatum idiomate, per ora omnium,
ceù minimè sacrum vilesceret.

Iam quod de titulis Epistolæ Virginis præfixis obuertitur, quo vno
mirum quantum se iactat Anonymi argumentum, infra in suscepta cum
eodem ex instituto disputatione peragetur, vnàq; conficietur, nihil in
illis redundare contra Virginis humilitatem, ac modestiam, nihil non ne-
cessarium præferri, nihil penitùs exemplo Christi aduersum, quamquam
ille alijs de causis temperasset, longèq; plus religionis inesse eiuscemodi
prænominium aggregationi, quàm vt à quopiam iure in calumniam vo- C
cari queat. Nam de cetero quod ad temporum notas, aliaq; ad calcem
epistolæ affixa videtur pertinere, ex sententia satis hactenus est dictum, ex
animo disceptandi plura dicentur cùm res feret.

Atqui hoc toto capite, constitutum esse oportet, non solùm exemplo
Christi scripsisse Virginem, verùm etiam quod altera pars argumenti
poscebat, necessarium fuisse vt scriberet, non absoluta quàm Scholastici
vocant necessitate, hanc enim qui requirat, quid ipse velit, ignoret necesse
est; verùm quæ attenta Virginis humanitate, & pietate, immensaq; in
omnes propemodùm caritate, considerata etiam Messanensium religio-
ne, ad quam firmandam augendamq; id genus officij vel solum omnia D
poterat, in rem venire potuit ac debuit: & alioqui væcors sit; ne dicam
sensus ac humanitatis expers, qui vel hoc negare ausit, vel perperam plura
requirat. Itaq; satis causæ habuit pia Messanensium imploratio, nec
alienum à Virginis clementia fuit, solamen pietatis conferre poscentibus,
fouere fidem recens acceptam, augere spem salutis arreptam, incitata
denique studia flectere ad omnem religionis ardentioris occasionem.
Nam si vt dicebam restricto vocabulo necessaria minimè fuisse dicatur ea
Epistola, quia quod philosophicè dici consueuit, absq; illa, Messanensium
saluti prospectum fuisset, iam superflua erunt in Ecclesia Pauli cetero- E
rumq;

A rumq; Apostolorum scripta, tot pia Sanctorum Patrum monimenta, tot Canonica Pontificum decreta, quando ad salutem adipiscendam egregiè sufficiunt quatuor Euangelia. Quin verò redundabunt & quatuor Euangelia, quando vnum horum abundè sanctioris vitæ consulta suppeditat, aut denique nec pretium erit Euangelio, quando per traditiones non scriptas, rectè viuendi præcepta vim habere possunt in animis fidelium non infirmam. Verùm deinceps vtrum ad alios quoque Deipara Virgo scripserit videndum.

B. VIRGINEM AD IGNATIVM QVOQVE Martyrem scripsisse.

B

CAPVT XXI.

ILLVD etiam non obscurè intendit P. Christophori de Castro argumentum, vt nihil planè scripsisse Deiparam Virginem, nedum epistolas ad Messanenses aliosq; exarasse persuadeat. Ceterùm an ipsa quicquam sua manu, scripto relinquere debuerit ad vtilitatem Ecclesiæ, quæ magistra Apostolorum ac
C totius Ecclesiæ, quodammodò manibus omnium scripsit, scribitq; quotidie, eo definiendum est iudicio, quo qui sapit, nec Christum simile quippiam, factitasse censebit, cuius Spiritus, ore omnium signisq; locuturus erat in Ecclesia vsque ad consummationem seculorum. Quare quod dicitur in argumento, necessarium non fuisse Deiparam Virginem ad exemplum Nati comparatam, scripto erudire Ecclesiam, in ea significatione rectè accipi debet, quia demandato prædicationis officio, probè iam instructis Apostolis nihil adeò superesset, quod ad ipsā maioribus de causis referri oporteret, idq; illo tempore præsertim, quo Christo iam cælis recepto non solùm orbitate Ecclesiæ Mater solabatur,
D verùm etiam velut commendatam filiorum hæreditatem, iure materno quà debuit administrabat, filiosq; Apostolos in eadem functione consilio dirigebat. At cum potuisse scribere, imò verò debuisse si res tulisset, nemo cui pectus sapit inficias ibit. Nam quòd Paulus [a] mulieres in Ecclesia tacere iubet, non nisi quibus ipse præcipere potest, & [a] maritis domi sunt docendæ, [b] culpa scilicet primæ illius mulieris, quæ cùm loqueretur, viro suo suasit peccatum. Ceterùm mulierem illam [c] quæ Mater Capitis & Magistri Ecclesiæ facta, ius quoque obtinuit in membra, & Magistræ in discipulos, non solùm extra institutum habet Paulus, verùm etiam tanquam eam ex qua plurimum ipse cum ceteris didicit, & cum qua etiam
E aliquan-

a Ad Cor. 15

b Ansel. in 1. ad Cor. cap. 15.

c Gen. 3.

a Ad Gal. 1 aliquando proculdubio contulit Euangelium, [a] tametsi non ab homine A
acceptum supra mortales veneratur. Etsi enim Spiritus Sanctus de Cælo
missus omnem Apostolos docturus erat veritatē,& suggesturus quicquid
iisdem Christus ipsis explicatum voluisset, ille tamen idem Spiritus ad
consuetum sibi diuertens in mente Virginis sacrariū,longè sublimiori,ac
manifestiori veritatis cognitione quàm ceteros ipsam affudit,in eaq; fontem
lucis esse voluit,ex quo in alios radij dimanarent,non secùs ac de fonte
b Gen. 2. te olim è terra ascendente, [b] vniuersam terræ superficiem aquæ irrigantes:
quò proinde multa per Virginem reuelarentur Apostolis, quæ in se
non solùm simplici cognitione,sed ipso effectu,didicerat,ipso experimento
comprobarat,ipso instituto ad Ecclesiæ vtilitatem conuertebat,vt non B
c Lib. 3. in Cant. immeritò Rupertus [c] tantam Virginis prærogatiuam hac aliquando acclamatione
extulerit. *Tanquam malum punicum in medio tintinnabulorum, tu præcipuè fuisti Virgo Virginum in adiutorio, vel etiam in regimine prædicantium Apostolorum, quia etsi verba non loquuntur, vel audiuntur vbi prædicauerunt, opera tamen, vel merita non ignorantur, non minora imò maiora tinnitu prædicantium:* quia scilicet cùm ipsa non prædicaret sed prædicantes doceret
Apostolos,non ipsius vox sed Apostolorum sonus audiebatur,in quo
tamen maiora doctrinę opera,maiora prędicatione Apostolorum merita
in Mariam redundabant; quamquam cùm in omnem terram exiuit sonus
eorum,& in fines Orbis terrę verba eorum,dubium non sit eos verba C
quoque Mariæ circumtulisse, quando ipsa non alia quàm Verba Christi,
quæ in corde suo conferebat, Apostolos instruendo proferebat, multòq;
magis esset organum Christi in Ecclesia loquentis,quàm olim Ioannes in
deserto fuit vox clamantis; vt non aliena videatur à pietate cogitatio,
d Ioan. 16. quod Christus dixit Apostolis, [d] *cum venerit Spiritus veritatis docebit vos*
e Ioan. 14. *omnem veritatem:* & iterū, [e] *Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis:* ita accipiendū esse, quasi Spiritus Sanctus docturus
sit per Mariā, suggesturus sit omnia per Mariam siuè tandē velut per singulare
instrumentū,siuè consiliorū Dei supra Angelorū merita participē,
siuè salutis humanę præcipuā in omnibus promotricē.quidni enim id faciat
per Mariam,qui omnia nos habęre voluit per Mariam,sed pręsertim D
instituere in omni veritate per eam, quæ sola interemptura erat omnes
hæresum in mundo vniuerso falsitates. Sed nec absurdè quispiam dixerit
diuiso inter se officio nauasse Spiritum Sanctū, & Virginem Mariam,
quò Veritas cælo deuecta, inter mortales nota euaderet, sedibusq; &
Templis in orbe terrarum fixis, contra delubra falsitatis eualesceret: vel
f Hesych. Hierosol. Serm 2. de Sācta Deipara. certè quemadmodùm Hesychio [f] vniuersūm Trinitatis complementū
dicta est illa Virgo, *in qua Spiritus Sanctus hospitabatur, Pater obumbrabat, Filius vtero gestabatur*, ita complementum magisterij eiusdem Spiritus E
Sancti

A Sancti meritò dici queat, quam omnipotentis manus tanta repleuit sapiẽtia, quantam ne ipsa quidem nisi Dei contempletur essentiam possit perspicere, rectèq; ab Hesychio nuncupetur, *Mater lucis, Dei domus, templum maius cælo, cathedra non inferiore cherubica.* Nempè quæ vt notat Rupertus, [a] quamdiù Filius mansit in terris, tamdiù velut hortus conclusus, septam silentio mentem ferebat; illo verò assumpto, quia tempus erat loquendi, talia proferebat amicis, hoc est Apostolis, *qualia* (vt ipse ait) *prius portare non potuissent.* Quin *vbi venit* (inquit) *Spiritus veritatis, primus quidem, & princeps ipse illos omnem veritatem docuit, sed & ipsa Beata Virgo testimonium suæ vocis adhibuit, & taliter locuta est auribus fidelibus, vt* B *proindè rectè dicat dilectus eius Deus:* [b] *Fauus distillans labia tua, mel, & lac sub lingua tua, &c.* Hæc Rupertus, sed non minùs sanctè Bernardus [c] ita Deiparam à Christo Filio sentit, *in sacris fuisse edoctam, vt rerum Euangelicarum tempus, & ordinem tenens ipsa, postmodùm Scriptoribus, & Prædicatoribus Euangelij veritatem referaret, quæ scilicet plenè de omnibus à principio fuisset instructa mysterijs.* Sed sanctissimè Eusebius Emissenus, [d] vbi primùm adnotasset, *Deiparam Virginem vt Matrē sapientissimā omnia verba in corde suo cōtulisse, nobisq; conseruasse, & memoria cōmendasse, quò tandem ipsa docente, enarrante, ac nuntiante scriberentur, & vniuerso Mundo prædicata, cunctisq; nationibus redderentur communia:* tandem subiungit. *Ab ipsa enim hæc Apostoli* C *audierunt; & ipsa dictante scripserunt, nobisq; legenda mandauerunt. Quis igitur Euangelijs non credat? quis eis contradicere præsumat, quæ aut Matris, aut Filij auctoritate muniuntur?* Hæc Emissenus. Ex cuius verbis illud in primis elicitur, tantam esse Virginis in docendo auctoritatem, cui vel soli fides ac veritas Euangelij post primam Veritatem niti queat; deindè verò multa ipsa dictante scripsisse Apostolos, nobisq; legenda tradidisse, vt indè ratum sit quod initio censuimus, & scribere potuisse Virginem pro Ecclesiæ firmitudine si res tulisset, & debuisse, nisi per manus aliorum id præstitisset; quamquam quòd epistolas ipsa sua manu exararit ad diuersos, humilitatis præcipuè fuit exemplum, qua sacratas rerum Euangelicarum D scriptione manùs Apostolicas, priuato velut familiarium literarum instituto noluit adhibere. Quin etiam mihi persuadeo Lucam Euangelistam, Virginis alioqui Notarium ac Secretarium, eiusdem abstinuisse pręcepto, quò à multis ad eam spectantibus in sua historia temperaret, vnàq; duntaxat vice nōn renueret, sed tamen vltimò loco inter perseuerantes in oratione nominari. Sed de his hactenus, neque enim opinor ampliùs aliquid in quæstionem veniat, nisi quòd à principio velut prætextu roborandi argumenti vertebatur, vtrum præter Messanenses aliæ quoque Ciuitates aut viri, datas ad se Virginis epistolas in gloriæ suæ, & felicitatis E contentione possent adducere. Id igitur deinceps agendum.

a In cap. 2. Matth.

b Cant. 4.

c Hom. super missus est.

d In Euāg. de festo Assumpt.

Et

Et verò quod attinet ad Florentinos, qui de vna Virginis Epistola ad se missa non neminem habēt prædicatorem, plures fortassis incertæ baiulos famæ; illis hanc velitationem censemus relinquendam, qui si ex ea religione gloriam velint aucupari, vel non lacessiti, pro ingenio, rem gerent. Ceterùm pro Epistola Virginis ad Ignatium Martyrem data, piè admodùm militat deuotus Virgini Bernardus; is enimuerò, cui non tutò non credas, credere verò debeas, tametsi nemo antiquior illo sit assertor, plures verò post ipsum oppugnatores, sed quorum præ Bernardo flocci est auctoritas, rationes infra notam. In eandem cum Bernardo sententiam eunt, Marcus Michael Carnotensis, Dionysius Rickelius, Marianus Victorius, Symphorianus Champerius, alijq; complures, & horum omnium religiosus laudator Canisius, [a] qui vel istorum auctoritate nixus si cetera desint, de Ignatij Epistolis nolit dubitare, tametsi quod in re etiam nostra facere poterat, eius, quæ ad Ignatium à Virgine scripta est fidem, penes prudentem piumq; Lectorem velit esse Baronius, [b] ac planè etiam contra velitetur Christophorus de Castro cum quo decernimus.

A

B

a Lib. 5. c. 1

b Tom. 1. sub an. 10.

Enimuerò omnes in aduersum rationes facilè conniuebūt, si in primis Ignatium Martyrem non arbitremur fuisse eum, quem puerulū Christus complexus, humilitatis argumentum voluit esse discipulis, [c] quamquam id contendat Metaphrastes, [d] perindè habens Ignatiū ac Martialē, [e] quē à Petro Gallis destinatum, Lemouicensiū sedes accepit Episcopū; [f] deindè si accipiamus Ignatium Ioannis fuisse discipulū; non quasi fixus auditor esset [g] Hierosolymis, sed quòd alibi degens, vel literis Ioannis, vel sermone aliorum, audita ex ipso referentium, de Christo ac MARIA doceretur, tametsi nihil intercedat quin extra Hierosolymam interdum præsentem audiret, eoq; Christi IESV amore incalesceret, quem Ioannes pridem è sinu Saluatoris potum, vbiq; spirare consueuisset: neque enim ita semper obsequijs Virginis mancipatus inhæsit Ioannes, quin aliquando iuxta Domini præceptum, ipsa conniuente ac monente, testis resurrectionis Iudæam ac Samariam obiret, manente interea cum Virgine ex eiusdem Castri sententia Iacobo fratre Domini, cui Hierosolymis pedem efferre ex officio non vacabat. Nam quòd sententia Patrum indiuulsus Virgini comes fuerit Ioannes, rectè intelligi potest, si vel longiùs abeuntē, quemadmodùm cùm Ephesum in Asiam profecta est, continuò comitarit, vel quod alij [h] notāt [i] Hierosolymis, [l] *frequentissimè loca sacra passionis ac resurrectionis Filij*, visendo nunquā non adfuerit, pietatis vnà viarumq; comes; vel denique quòd non nisi ea volente, idque rariùs abfuerit.

C

D

c Matt. 18.

d Luc. 9.

e In vita Ignatij.

f Iāsenius, & alij apud Ribade.

g Ribbad. in vita Ignatij

h Concil. Ephesin. c. 27.

i Baron. in notis ad 27 Decemb.

l Ad an. 37.

Sed neque aberret qui Ioannem Antiochiam vsque pro re natā excurrisse contendat, ibidemq; Ignatium post annos Deo disponente, Antiochensis Ecclesiæ Pastorem futurum, fidei institutis iam antea formatum, E

firmasse

A firmasse magis amore Christi non vacillantem, sed ad maiora euehendum, vt non immeritò, emollita vi ac nominis significatione Neophytum se dicere voluerit Ignatius, non à fidei lacte, sed ab igne amoris, sed ab humilitate cordis iam nomine IESV exsignati; sed denique plura de Christo ac Virgine sciendi desiderio, discendi ardore. Quid enim vetat hæc omnia fieri potuisse, imò reipsa fuisse, ac tum ex Ioanne stupenda, quæq; de Christifera Virgine Sacramenta edoctum, tanta postea visendi cupidine sanctè flammantem, ad eandem scribere decreuisse? Nam quòd puer [a] Christum post resurrectionem in carne cum ceteris discipulis conspexerit, & fortasse dulci etiam Virginis aspectu [b] Hierosolymis fruitus B sit interdum, minùs profectò fuit, [c] quàm vt satiare potuerit, nouis æstuātem flammis, nouis agitatum penè mentis excessibus, præsertim cùm iam Christo in sublime recepto, cæleste prodigium, MARIA Virgo, insolito sanctitatis splendore crescenti Ecclesiæ præfulgere cæpisset, & quæ maiestatem Nati, vultu, exemploq; ferebat, reconditum etiam in pectore haberet diuinorum consiliorum, & secretioris doctrinæ promptuarium, vndè cum Apostolis vniuersa Ecclesiæ posteritas ditesceret. Vt proindè Virginis in eo statu constitutæ, ita potuerit desiderio videndi flagrare Ignatius, quasi nunquam antea vidisset, quòd præsertim Christum in ea spirantem ac agentem, spectare, & legere nimium quantum cupiuisset.

a Epiph. l. 3 hist. c. 30.
b Niceph. l. 3. c. 19.
c Hieron. de Scrip. Eccl. in Ignatio.

C 10. Quæ omnia si quemadmodùm dicimus, citra incommodum euenire potuerunt, potuit dubio procul suauissima Virgo rescriptis ad Ignatium literis, solari cupientis animum, eundemq; mellitis hisce lenire simul ac munire documentis: *De IESV quæ à Ioanne audisti, & didicisti vera sunt. Illa credas: illis inhæreas, & Christianitatis votum firmiter teneas, & mores, & vitam voto conformes: veniam autem vnà cum Ioanne, te, & qui tecum sunt videre. Sta, & in fide viriliter age, nec te commoueat persecutionis austeritas, sed valeat, & exultet Spiritus tuus in Deo Salutari tuo, Amen.* Potuit inquā certū reddere Ignatiū Virgo; se vnà cum Ioanne venturā, ipsumq; D cum ceteris qui cum eo erant visurā; quādo plus minus sæuientē persecutionem declinatura, vel etiam spōtè ad visendam Euāgelij sementē Apostolicæq; prædicationis iuuandæ gratia, [d] quod tunc feminæ fide illustres factitabant, itura, Ephesum in Asiā à Ioanne deducēda erat, ac per Antiochiā terra propè necessariū iter factura, & fortasse Ignatium Antiochia comitē habitura, vel si hic iam Ephesi esset, ibi eum conspectura. Alioqui potiùs accersendus erat Hierosolymā vndecunq; tandē gentiū Ignatius, spōtè præ desiderio videndæ ac adorandæ Virginis aduolaturus, nisi eā Virginis migrādi occasionē aut furor Iudæorum, aut amor Euangelij maturasset. Potuit deniq; ob easdē causas, persecutione præsertim longiùs extra Iudæā E manatura, sicut credebatur à multis, Virgo ad omnē, & ipsa si res tulisset

d Chrysost. in c. 16. ad Rom.

pro Chriſto ferendam iniuriam paratiſſima, Ignatio quoque animum A
addere, illis ipſis verbis quibus plenam fortitudinis Epiſtolam concludit. *Sta & in fide viriliter age, nec te commoueat perſecutionis auſteritas, ſed valeat, & exultet Spiritus tuus in Deo ſalutari tuo:* eius videlicet perſecutionis, quę iam ſuis initijs gliſcens maior in dies fieri poterat, & Ignatium ſi non tunc attingere, fama ſaltem plus ſatis commouere: cui etiam Virgo ceterùm fortiſſima cedendum ad tempus duxiſſet, melioribus Eccleſiæ temporibus conſeruanda: niſi forſitan ipſa exceſſit, vt alios conſeruaret animosq; ad tolerandum fortiores præpararet, neque tamen mirum videri debet, exemptam aliquando à pernicie Stephani perſecutioni Iudæorum, hoc loco iniquiori forſitan obijcere ſorti Virginem pręſeruandam: diuerſarum quippè viciſsitudinum diuerſæ ſunt cauſæ, & ratum Dei conſilium fuit, per ſumma rerum ſeu tranquilla, ſeu diſcrimina, ad apicem gloriæ ipſam euehere. B

Quòd ſi ea Virginis verba ad ſecuturas ſub Nerone, Domitiano, & Traiano turbelas reſpicere credantur, quarum poſtrema Ignatio quoque exitium datura erat, quis ambigere queat Virginem diuinitus iniecta mente præſagam, Martyris animum præparare voluiſſe, frumentumq; Chriſti, dentibus Leonum molendum, melle verborũ ſuorum in maſſam ſuauitatis, ac demum in panem cęleſti mẽſa dignum effingere? Iam verò vt cetera quoque huc aptentur, nihil omninò incauti proferet, qui Ignatio vicenos plus minus ætatis annos adnumeret, cùm primùm Chriſtum in carne vidit, hos verò binis circiter accumulet, quo tempore graſſante iam perſecutione Iudæorum, Virgo proximè in Aſiam migratura, eidem reſcripſerat; iterumque ſeptẽnij ſpatium quo Petrus (niſi ante ſedere cæpit) Cathedram Antiochenam tenuit, illiq; vicenos Euodij (qui Petro ibidem ſucceſsit) cum ſenis annos adiungat, ac demum Ignatij ipſius, Euodium ſecuti, vno ſupra quadrageſimum anno, tempora connectat; totum hoc annorum curriculum, quantumuis emergenti calculo deductum, vnius ſeculi conuerſionem haud ſuperat; nec minus idoneam id genus Martyrio reddit viri centenarij ætatem, quando non ſicut quibuſdam videtur, iuſſus ſit armatus, pugna corporis cum beſtijs in arenam deſcendere, ſed fidei ac animi certamine inuictus Chriſti Athleta, Leonibus laniandus ſit obiectus, quos etiam præparatos, orabat ſibi veloces eſſe ad interitum, & ſupplicia, ne ſicut aliorum, ſuum quoque corpus non auderent attingere, vt proindè ſi irruere noluiſſent, ipſe vim facturus eſſet, ipſe ſe præceps inferret ac vrgeret, non ſanè ictibus arcendo more pugnantium, quò depulſa pernicie, legum quoque ſententiam depelleret, ſed ſeipſum vltro obijciendo, imò vltro faucibus hiantibus inijciendo, vt deuoraretur. Et quamquam id ætatis illa tempeſtate non adeò viribus caſſum erat, E

quin

A quin si res tulisset exerta mascula virtute, & ciendis pugnis, & tolerandis valeret; Martyrem tamen Christi non decebat, vili pacto redimere vitam pretiosè prodigendam, quem si è re fuisset, vel inermem virtus diuina protexisset, vel non pugnantem, victorem effecisset.

Atque hæc de Virginis ad Ignatium Epistola, vel tenuiter dicta satis ostendunt, eiuscemodi argumentis non facilè subrui traditiones maiorũ, si, quacunq; tandem piorum auctoritate nitantur, quantumuis interdum calculi temporum, nostras effugiant putationes, longèq; satius esse pietatis causæ patrocinari, quam offendiculum absq; necessitate obijcere. Id quod prudenter cauit Baronius, in dijudicando cetera fortasse religiosior, qui B cùm minutiora quæq; consectetur, & ad rationes temporum, velut ad Lydium lapidem singula examinet, huius tamen Epistolæ fidem, vel sola Bernardi auctoritate perculsus, penes iudicium prudentis pijq; lectoris relinquit; idq; fecisset dubio procul in re nostra, si paulò antiquiorem testem, nimis religiòsè quæsitum inuenisset.

SOLVVNTVR ALIA QVAEDAM ARGVMENTA

Quæ B. Virginem aliquando scripsisse redarguunt.

CAPVT XXII.

C

T fortasse alia sint argumenta, quæ B. Virginem aliquando scripsisse districtè credi vetent. Cur enim continuò Natoiam in sublime recepto Ecclesijs etiã minimè præceperit, cur non mysterijs omnibus ex alto præter omnes imbuta, prædicatores Euangelij formarit, scriptis ad eos Ecclesiasq; documentis, in viam veritatis vel ingredi volentes animarit, vel ingressos firmarit, ad capessendum virtutum Euangelicarum culmen incitarit, euexerit, perfecerit? Itaq; par erat Epistolas Mariæ sacratis sacratio-D res, in Euãgelicis existere choris, super Apostolorũ scripta celebrari, ex illis ad omne genus hæresũ exscindendũ præsentissimis vti sanctioris doctrinæ monumẽtis, paratissimis ad mores vbiq; gentiũ excolendos emolumẽtis.

Hinc verò sequatur, & istud, non sine causa longo superstitem æuo, circumlustrasse prouincias, obiuisse munus prædicationis, planè Magistrã Apostolorum omnibus Apostolici generis misterijs altè defunctam, extitisse etiam Caput Ecclesiæ, Nati Vicarium, Sacerdotem, vnoq; verbo sacrarum impositione manuũ, & Spiritum Sanctum indidisse discipulis, & dispensata potestate iura Sacramentorũ contulisse. Quis enim ista pacatis E auribus accipiat, vt cõtrouersissimi semperq; dãnati Lutheri sententiã vel

obliquè probet: Femineo sexui Sacerdotium haud impar esse, ac Christo non secus ac Viris commendatum; quin etiam potestatem in vniuersa Ecclesiæ iura, lege non violanda contraditam. Itaq; iam hic locum habeat, Philumena illa comes [a] doctrinarum Apellis, Maximilla Montani, Marcellina Carpocratis, Quintilla, & Priscilla Pepuzianorum, vt sexcenta monstra prætereã. [b] Et inanis sit illa tot Patrum laudata præconijs Apostoli sententia, [c] *Mulieres in Ecclesia taceant, domi viros suos interroget,* si iam exẽplo Dei Matris, (quidnì enim Dei Matrẽ totis conatibus imitari oporteat) ceteris quoq; laudabile sit ac liceat, docere prędicare, sacris defungi, præesse, dispensare, iura ordinare, dicam, & Ecclesię capita coronari. A

Sed enim procul vt vsus iste facesseret ab Orbe Christiano, in primis illis Ecclesiæ nascentis incunabulis cauit omnium Caput homo Deus, & à Virgine Matre, quam alioqui præcellenti quadam materni iuris prærogatiua creaturis omnibus eminere constituit, istud tamen exemplum ita longè dimouit, vt vnà etiam ne simile quippiam in Ecclesiam introiret, documento facti præcluserit. Et alioqui vanæ sint Apostolicæ constitutiones, vanæ ab illa tempestate per manus hucusque ductæ traditiones: quæ quisque videlicet in datis sibi sortitò prouincijs salutaria sine scripto instituta reliquisset, à Christo præceptore non aliundè suscepisse. Certè si Euodio callentissimo rerum Apostolicarum, & qui in Ecclesia Antiochena Petrum consecutus est, ea fides habenda quam apud Lindanum [d] habuere Iustinus, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, Prosper, Leo Magnus, alijq;, Christus Dominus Ecclesiæ regno disponens, Apostolos in Orbem dispergendos, Paschalibus illis quadragenis, adeò plenè de omnibus erudiuit, vt non nisi Spiritus Sancti suggerentis opem illis æstimatam vellet, ceteros omnes, quacumq; tandẽ doctrina cõmendatos, extra Magistrorum dignitatẽ, in discipulorũ classem secerneret. *Euntes* (inquit) *docete omnes gentes.* Scripsit verò isthęc Euodius in suo Lumine, [e] *ad depellendas* (ait Lindanus) *nouorum Magistrorũ nebulas imperitæ plebi passim obiectas, & à Diuo Ignatio varijs nominibus detectas, & dissiatas:* Docuit verò Christus vt idem ex Nicephoro testatur, *de baptismi ritibus, & ministerijs, alijsq; Sacramentorum Christianæ religionis cerimonijs.* Quinimò in hunc finẽ apparuisse rediuiuum è sepulcro Dominũ, pijs olim maioribus nostris persuasum fuisse putat, *vt videlicet Apostolos suos de cælesti noui gregis pastu, & diuino per noua Sacramenta robore atq; auxilio, nec non de tota suæ Ecclesiæ gubernatione atq; sanctificatione institueret, deniq; nouam Euangelicæ quasi Reipublicæ formam, legesq; Christianas præscriberet:* vt hæc omnia cõplexa sit, breuis illa, & cõcisa, sed fęta mysterijs Euãgelistę oratio. *Apparuit illis per dies quadraginta, loquens eis de regno Dei, nimirũ* (inquit iste) *instituẽdo in Ecclesia, in omnes gentes disseminando, & in totũ terrarũ Orbem illorũ opera propagando.* B C D E

[a] Supplem. Chron. Io. Rioche. cap. 8.
[b] Epiphan. hæres. 79.
[c] Ad Cor. cap. 14.
[d] Cap. 5. in Apol. Liturg.
[e] Anno 42. Christi.

Quæ

A Quæ omnia si quid habent firmamenti, habent verò non parum, illicò
vacillat omnis ex Epistolis Virginis assumpta præceptio, quæ nisi otij
sit argumentum, ad ædificationem, & stabiliendam fidem, ex instituto
proficere debet, eritq; prorsus fateri, discrimen à sexu, si talentum
ac dignitas occurrat, inter Euangelij Doctores haud morandum; vt iam
inanis sit illa, fueritque à principio, rogata ab Apostolis sententia, quam
Clemens Senatus Apostolici Notarius in Ecclesiam intromisit. [a] *Igitur* a Lib. 3. Cōst.cap.6.
*mulieribus vt in Ecclesia doceant, non concedimus, sed tantùm vt precationes
faciant, & audiant Doctores. Noster enim Magister ac Dominus Iesus Chri-
stus, cùm nos duodecim populum, & gentes misit, nusquam mulieres ad prædi-*
B *candum misit, tametsi non deerant, erat enim nobiscum Mater Domini, &
sorores eius, præterea Maria Iacobi, ac Martha, & Maria sorores Lazari,
& Salome, & aliæ quædam. Sanè quidem si necesse fuisset vt mulieres doce-
rent, ipse primus ijs quoque mulieribus quæ nobiscum erant, populum erudire
præcepisset. Si enim vir caput mulieris, non est æquum reliquum corpus capiti
præesse.* Hæc Clemens, quibus omnem sanè, quæ in hoc argumento de
iure sexus esse posset, dubietatem, eatenus anteuertit, vt in appellatione
Matris Domini, quæ feminarum omnium extra aleam vnica est, omnem
etiam in posterum controuersiam amputarit.

Mitto quam id alienum à naturæ quoq; consilio censitum sit ab ipso
C penè conditu rerum, quando sapientia rectè agendi præses, Viro quodam-
modò soli concredita, Mulieris arbitratum ita eiusdem potestati subiecit,
vt ipsa natura feminam in ordinē redegisse videatur, omniq; dirigendi ac
statuendi iure spoliasse. Hæc sanè non e foris adducta, sed à rerum auctore
indita, non scripta sed nata lex censetur esse. Ergò recti regiminis ordi-
nē peruerterit ille, nouisq; præceptis Orbē onerauerit, qui doctrinam à fe-
minis capessendam, & cum doctrina mores formandos ingesserit. Enim-
uerò si doctrina omnis directionem spectat in Republica, vel legum, vel
actionum, quò sua vitæ humanæ è ratione ducendæ subsidia conferantur,
illis sanè tribuenda erit horum omnium exacta constitutio, à quibus vt
D huiusmodi statum obtinerent, præcepta sunt, & in exemplum intromissa,
ceteris parere tantùm doctis, non etiam præscribere idoneis. At quæ isthæc
rerum perturbatio, quæ & secula reuocet Aboriginibus inuisa, & nouis
damnet humanæ dignitatis vota supplicijs: docendi munus Mulieribus
concedere, quò viri (quemadmodùm ille aiebat) ad colum reuincti ma-
nus, fila ducant; illæ sapientiæ nomen, & auctoramentum ferant, quò isti
velut ad lineam imbelles agantur, nec viros duntaxat se esse, sed penè ho-
mines cogantur ignorare. Hæc & multa huius generis alia, tam sacris
quàm profanis emendicata, quemadmodùm solet in argumento leuitate
E sua defluente, facilè quispiam aggesserit.

O 3 Sed

Sed enim qui ita ſecum ratiocinetur, non intelligit opinor, quàm multa non ritè ponat ac ſumat, ex quibus id genus admirandæ conceptiones enaſcantur. Diſpiciendum autem, quo loco ratio quaſq; ſedeat, ne nõn in ſuo gyro coërcitum, extra ſepta quoque doctrinæ offendat argumentum. Atque in primis in genere feminino diſcrimen faciendum, ne quaspiam in contentionem dignitatis eat cum ea, quæ Dei Mater effecta, rerum omnium infra Deum meruit obtinere principatum. Hanc enim uerò Deus æternum videns ac ſapiens, ea celſitate ſuper omnia mundi ſublimia locauit, qua eminentiorem rerum ordo præſens habere nec debuit nec potuit. Vt iam hinc vno duntaxat gradu facto deſilire queat oratio, nihil ex ante dictis militare, cui Mater Virgo quà rerum natura, finit, iure quodam ſibi debito non ſit eximia. Licebit tamen in hoc immenſo dignitatis ſpatio, theatrum ante deſignare mirabilium ſpectandorum, quàm curriculo tenere, quod omnium cogitationes magnitudine ſua anteuertit. A B

Itàq; hæc eſt illa diuinæ arca Sapientiæ, cuius nomen quemadmodùm è theſauro diuinitatis eſt euolutum, ita mentis à prima vita maturatus ad noſcẽdum vſus, nihil vt exactè intelligenti deeſſet, quod ad Dei, Chriſtiq; perfectam è genere ſuo cognitionem perduxiſſet. Id verò copiæ non pro ſe duntaxat ab initio ſuſcepit, ac deindè patentiori per momenta ſinu cumulauit, verùm etiam vt de plenitudine eius acciperent vniuerſi, vniuerſi generationibus eius implerentur; nec eſſet vſpiam qui ſe abſconderet à calore lucis eius: [a] *Lucerna quippè Domini eſt, ſpiraculum hominis, quæ inueſtigat omnia ſecreta ventris*, hoc eſt diuinæ mentis haurit arcana, quò perenni cæleſtis ſapientiæ luce, ſalutaria mortalibus ingerat inſtituta, Materq; agnitionis, & ſanctæ Spei, nolcere Deum volentibus, & è ſupernis agere conſilijs ſpiritum filiorum, & ſecuram beatitatis ſpem inter humanorum fluctus impertiat. Vt non immeritò ſapiens ille nec minùs eloquens Idiota, poſtquam diù defixus in admirando Mariæ nomine hæſiſſet. [b] *Sic etiam* (inquit) *dicere tibi poſſumus, Lucerna Domini id eſt Maria, quæ doctrix, & Magiſtra maris interpretaris, ſpiraculum hominum, quia peccator per te reſpirat in ſpe veniæ, & gratiæ*. Hæc ille. C D

a Prou. 20.

b In lib. cõtempl. de Virg. c. 5.

Verùm quod vlteriùs huc ſpectat, diuinam ipſa ſapientiam, cùm à nemine mortalium, ſed interdum aliquid ab Angelis, vſquequaq; tamen à Spiritu Sancto, ſuòq; ac Dei genito, perenni velut fluminis hauſtu ſuſciperet; par eſt, Nato iam in ſublime recepto, ſuper omnes paratam ac à doctrinæ præſidijs elatam, mortalium omnium, adeòq; generis Apoſtolici fuiſſe Magiſtram, ac præceptricem; vt cuius ſalutarem aſpectum, & diuinitatis quoddam ex animo luceſcentis ſpeculum, vel exciti longè contemplatum venturi eſſent mortales; ex eius ore coram cæleſtia fundentis E

A dentia oracula, commendati à Nato Apostoli dependerent. Nam etsi paucorum interuallo dierum, induti virtuti ex alto, Spiritum illum, vniuersa quæcunq; filius dixisset, docentem suscepissent, eiusdemq; instinctu, ne cogitantibus illis quidem, datum esset, quid nempè, quoue modo corã Regibus, ac Principibus gentium Euangelij causa imperterriti perorarẽt: vtiq; tamen idem ille Spiritus, ad familiare sibi sacrarium, diuinitusq; instructissimum Mariæ Virginis animum ita diuertit, vt in ipsa Cælum, & domicilium haberet suum, in Apostolis verò, velut qui Orbem lustraret, designatum hospitium. Neque enim fieri decuit, vt quæ Virgini, filium Dei vtero concipienti virtus altissimi obumbrauit, eadem, vniuersos B mortales, per Nati gratiam Ecclesiæ parturienti, non magis, ac magis affulgeret.

Enimuerò si iuxta Augustinum, [a] *non potuit scientia diuinorum præterire librorum, quæ ipsam plenitudinem paritura erat Prophetarum*; quid dicendum de eiusdem sapientia, quę æternam Patris sapientiam in carne cùm gessit, ex eadem plusquam ad mortalium mensuram, nec iam riuos sed fontes exantlauit. [b] *Verè enim* (inquit Ambrosius) *almus ille Maria Crater tornatilis erat, in quo erat sapientia, quæ miscuit in Cratere vinum suum, indeficientem piæ cognitionis gratiã, diuinitatis suæ plenitudine subministrans.* [c] Et Anselmus, *Christus, vt dicit Apostolus est Dei virtus, & Dei sapientia, & in eo sunt omnes* C *thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, & Christus est in Maria. ergò omnes thesauri sapientiæ & sciẽtiæ Dei sunt in Maria.* [d] Et rursũ alibi. *Licet* (inquit) *Apostoli per reuelationẽ Spiritus Sancti edocti fuerint in omnẽ veritatẽ, incomparabiliter tamen eminentiùs, ac manifestiùs, per eum Spiritũ veritatis, illius veritatis profunditatẽ intelligebat, & per hoc multa eis per hanc reuelabãtur, quæ in se non solùm simplici scientia, sed ipso effectu, ipsõ experimẽto didicerat.* Hæc Anselmus, ijsdemq; penè paria loquitur in paucis Emyssenus: [e] *Non solùm* scilicet *secundũ humanitatẽ sed etiã secundum diuinitatẽ, & contemplari, & plus omnibus meruit cognoscere.* Neque id solùm, sed cum tanto in sublimitate profectu, quo Apostolos omnes, ac Theologos vniuersos in Ecclesia per secula fu- D turos, si cum recta sapientibus audimus, superauit. Vt non immeritò Patrum erudita quondam sanctitas, illam Apostolorum Magistram eximio sanè titulo decorarit, Ignatius inter alios, [f] *nostræ Religionis Magistram appellarit*. Bernardus *Euangelistarum illuminatricem*, [g] & præsertim Ioannis illius quem Theologum dixerunt, de quo etiam illud extat Ambrosij pronunciatum. *Mirum non esse præ ceteris fuisse locutum mysteria, cùm ei præsto esset* (Virgo videlicet,) *Aula cælestium Sacramentorum.*

Atque ex his omnibus id tandem sapientum calculo consequitur; Habuisse Dei Matrem, ex accidenti, (vt ex vsu loquar) eam rerum naturæ, E & morum infusam cognitionem, quæ ad perfectum Scripturarum intellectum,

a Serm. 6. de Natiuit.

b De Instit. Virg. c. 14.

c In Luc 10. 1. ad Cor. 1. Ad Colos. 2

d De excel. Virg. c. 7.

e De Assump. Virg.

f Epist. 1.

g Serm. 4. Super Missus est. Lib. 1. de Inst. Virg. cap. 7.

lectum, vnaq; ad percipiendas Theologiæ præceptiones, nec non ad fundenda, euoluenda ac penetranda fidei mysteria, deniq; ad consummatam prudentiam, rerumq; agendarum absolutam conceptionem, pro instituto fuit expediens, opportuna, iuxta Dei præscriptum necessaria. Id quod de rerum notitia naturalium, [a] hoc magis accipiunt Theologi, quòd cum præter decorum fuisset industriam Dei Matris hisce studijs exerceri, & operam intentam dare; ad diuinæ prouidentiæ partes spectabat, vnà cum ceterorum copia donorum id quoque muneris contulisse. Si enim Salomoni, cur non & Mariæ, ecce enim plusquam Salomon ista. Quin etiam fortasse verum sit, quod Rupertus inquit, *raptam interdum in tertium cælum*, [b] *vidisse arcana mysteria quæ non licet homini loqui*, vel vt Ciprianus, [c] *Abundantiorem fuisse datam Virgini gloriam, qua Christi præsentia intus & extra frueretur.* Hæc isti; sed quibus etiam insignes à sanctioribus literis accedunt candidati, Dionysius [d] alter, [e] Antoninus, Gerson, [f] Albertus [g] ille Magnus, nec non alij recentiores. Scilicet omnibus id suadet, singularis in primis Diuinæ Maternitatis cũ quadam infinitudine dignitas ac præcellentia, tum verò ex eadem dignitate nata gratiarum prærogatiua, quæ si alijs concessa fuit, sublimiori sanè modo, magisq; exaucta [h] copia, in eam quæ vniuersas [i] supergressa est creaturas redundarit. Verùm ad institutum vel summè satis, subuecto etiam in cælestia Christo, relictam in terris matrem, velut diuinitatis consiliariam, plures arcanorum suscepisse reuelationes, vnde vel ignaros mysteriorum in Ecclesia sanctiùs imbueret, vel iam edoctos, ad sublimiorum cogitatus eleuaret, magis magisq; illustraret. Neque enim quemadmodùm eleganter Laurentius [l] ille Patriarcharum decus ait, *Angelica tantùm, verùm etiam filij iugiter visione & colloquio exultauit, illi enim cælestis visio debebatur, cui incomparabilis gratiæ inerat plenitudo*; sed multò explicatius Andreas [m] Cretensis, diuinarum fontem reuelationum, qui nequeat exhaurire, Mariam nuncupauit.

A B C

a Suar. in 3. par. tom. 2. disput. 19. sect. 4.

b Lib 3. in Cant. oculi tui colũb.

c Serm. de Natiuit.

d In Dionys. Areop. de Cælest. Hier. a. 26.

e Part. 4. tit. 15. c. 17. §. 1.

f Alphab. 88. lit. Q.

g In Mariali

h 3. p. q. 27. art. 5.

i Serm. de Resurr.

Prou. 31.

l Serm. de Assumpt.

m Serm. de Assumpt.

Ceterùm vt ad reliqua propiùs accedamus, hic tantus in animo Virginis excellæ prouidentiæ apparatus, quid nisi tum Ecclesiæ iam natæ militabat, vt paulatim in adolescentiæ firmioris proficeret ætatem, nec deesset vndè per momenta Deo per Virginem excolente, constantiã in secula duraturam susciperet. Hinc illa Scriptorum de Virgine frequẽs prædicatio, quã in parte Benzonius [n] quoque in suis lucubrationibus exsignauit. Sollicitam nempè fuisse Dei Matrem, quò cunctis ad se visentibus, operam nauaret, consilijs, hortatu, commonitione, nec non interdum si opus fuisset, materna quadam eòq; innocua prodesset obiurgatione. *Miseris enim* (vt inquit [o] Ignatius) *& afflictis illa condolebat coafflicta, neque segniter subueniebat, humilibus deuota, quæ & deuotis deuotiùs* (vt vetus interpres

D E

n In explic. Psalm. 86. fol. 158.

o In Epist.

A pres habet) *humiliaretur, omnium quidem operum pietatis apud fideles admi-nistra.* Et quod magis ex deuotis Brigittæ monumentis ad rem facit, *Magistra fuit Apostolorum, confortatrix Martyrum, doctrix Confessorum, clarissimum speculum Virginum, consolatrix Viduarum, in coniugio viuentium monitrix saluberrima, atque omnium in fide Catholica perfectissima roboratrix cuius demum verbis, exemplo, studijs ac operibus honestissimis effectum sit, vt innumerabiles Iudæi ac Ethnici ad Christi fidem conuerterentur.* His nempè studijs & actionibus super contemplationes Deipara nauabat, quòd ea de causa post abeuntem in Cælos Natum, diu ipsa superstes in terris permansisset, vt quàm plurimos ad frugem traduceret, vnàq; Apostolos ac B fideles in officio confirmaret. Vndè & [a] Emyssenus, *Maria Mater sapientissima, omnia verba in corde suo contulit, nobisq; conseruauit, & memoria commendauit; vt tandem ipsa docente, narrante, atque nuntiante scriberentur, & vniuersò mundo prædicarentur cunctisq; nationibus communicarentur.* Hæc Emyssenus, quibus egregiè sanè testatur Traditiones quàm plures, hodieq; per Ecclesiam Apostolicarum appellatione censitas, non eatenus ab illis deriuasse, quin primùm ex corde Mariæ velut ex fonte effluxissent. [a] In festo Assumpt. in Euang.

Et dubitamus adhuc an scribendo quicquam Maria fidelibus vnquam profuerit? an id Dei Matrem vniuersa propè Nati imperia curantem facere decuerit? an immò licuerit? Et profectò si Euangelia Dei Mater C scribenda non suscepit, scribere potuisse quis negarit? argumenta nihilominus scribendi, ipsa illuminatrix Euangelistarum (crede) non pauca dedit, mysteria Nati scribentibus euoluit, luminibus ipsa diuinis scribentium ex officio curam illustrauit. Quid enim si idcircò, quemadmodùm & Natus, Euangelia, cæteraq; doctrinæ argumenta non exarauit, quòd ipsa Spiritu Sancto dictante quæ exaranda erant, in medium ore suo protulit, & quæ ex filio narrata, frequentiùs ipsa secretiusq; suscepit; Apostolis ac Euangelistis describenda communicauit, demandauit? Accedit etiam, si Nati vox illa fuit. *Ego de me ipso non loquor, est qui testimonium perhibeat de me:* id quoq; exemplum Matris per omnia filium D referentis fuerit, vt Euangelicæ doctrinæ instituta, scribendo minimè traderet, ipsa quemadmodùm Natus Euangeliorum ac doctrinæ argumentum foret. Profectò enim Apostoli, quemadmodùm vniuerso Orbi leges dederunt, id quod nemo vnus Monarcharum inani titulo tumentium efficere potuit, neque enim, (si Chrysostomo fides) Romani Monarchæ Persas, aut è diuerso Persæ Romanos [b] legibus aliquando frenare valuerunt: ita etiam, notat Benzonius vniuersis totius mundi populis sanctitatem [c] virtutem ac sapientiam Deiparæ incessanter prædicarunt. [b] In Ps. 44. [c] In expos. Psal. 86.

Verùm an id propter aliquispiam tutè conficiet, nihil vnquam dixis-E se, nihil docuisse, nihil fecisse, nihil præscripsisse, ne minimum quidem pieta-

pietatis & religionis argumentum scripto reliquisse; dicam apertiùs, ne A
minimam quidem Epistolam, ædificandis, firmandisq; fidelium animis pro occasione exarasse? Procul hoc à sapientum coniectura. Habuit enimuerò Maria quod optimè Rupertus aduertit, & tempus tacendi & tempus loquendi. [a] *Quamdiù* (inquit ille) *filius hominis manere debuit minoratus paulo minus ab Angelis, ferè tamdiù fuit Beatæ Virgini tempus tacendi & tamdiù tacuit, tamdiù in silentio fuit, velut hortus conclusus: vbi autem gloria & honore coronatus est filius hominis, resurgendo, & in cælos ascendendo, vbi sedet ad dexteram Patris, tunc eidem Beatæ Virgini tempus fuit loquendi, & hoc amicis, id est sanctis Apostolis, & talia loquendi, qualia prius portare non potuissent. Vbi venit Spiritus veritatis, primus quidem & princeps ipse* B
illos omnem veritatem docuit, sed & ipsa Beata Virgo testimonium suæ vocis adhibuit, & taliter locuta est auribus fidelibus, vt proindè rectè dicat dilectus eius, Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Hæc Rupertus, At, quæ tempus habuit tacendi, tempus & loquendi; num illi deesse potuit & tempus scribendi, quæ calamum scribæ gerebat velociter scribentis, hoc est Spiritus Sancti velociter operantis doctrinam, vt id propter emissiones styli eius, paradisus essent malorum punicorum, cum pomorum fructibus, hoc est Ecclesiam fide, charitate, prædicationis verbo consitam fæcundarent, & religionis Euangelicæ flores, in animis fidelium C
ad vbertatem & maturitatem fructuum elicerent.

Docuit ergo Maria, quæ quemadmodùm Brigitta promit, *Magistra fuit Apostolorum, confortatrix Martyrum, doctrix Confessorum*; quemadmodùm Bernardus, *illuminatrix Euangelistarum*. Fecit quam plurima Virgo, *cuius verbis*, vt eadem Brigitta profert, *exemplis, studijs ac operibus honestissimis effectum, vt innumerabiles Iudæi, ac Ethnici ad Christi fidem conuerterentur*. Neque solum, sed multorum etiam pia testatione, miraculorum gratiam, & virtutem sanitatum exercere, si quando caritatis necessitudo postulasset non omisit: quid verò si id etiam ad firmandos in religione, quibus verbum prædicationis fecisset, fidelium animos præstiterit? Denique præscripsisse dubio procul credi potest illa, quæ consi- D
lio ac luce doctrinæ, honorario quodam [b] officio, concilio non immeritò interfuisse ac assedisse putatur Apostolico; vel si viuente illa, quod nescio qua constantia dici queat, concilia nondum agi cæpta; magis ad institutum accedit, absque conuentu & foro, sententiæ Deiparæ libenter ac spontè stetisse omnes, cuius sapientia, Nato ipsi, suos Apostolos moderatos esse placuisset, vt id propter (quod Viguerio [c] sedet) complures ad illam aduentarent, non duntaxat animo visendi ac stupendi miraculorum summum, sed instituti sacratioris mandata capessendi, quæ, qui acce- E
dere

[a] In cap. 2. Matth.

[b] Act. 15.

[c] In instit. de Myster. Incarnat. c. 30. §. 9.

A dere & coram haurire non poterant, literis etiam ad Virginem datis instanter flagitabant: an verò ab istis, Ecclesiæ Mater officium desiderari passa fuit, quo minus & ipsa per literas responderet? Ceterùm, quod ad paulò ante dicta refert, illa certè si Chrysostomo credimus [a] & Oecumenio, tùm ad orandum Apostolos exemplo præiuit, tùm ad orationem in Cænaculo feruentiùs incitauit: illa, si concilio præsentior minimè fuit, ac vt quibusdam lubet, palàm & publico voto minimè decreuit, vtiq; tamen Ruperto teste de lege veteri abroganda, consulta, priuatim sententiam tulit, sed quæ toti concilio sacra & immobilis fuit; neque solùm, verùm etiam in enatis continuò cùm de rebus agendis tum de fide quæ-
B stionibus, ad ipsam Apostoli respiciebant, ad ipsam vniuersus conuentus affluebat, & decretoria velut ore Nati responsa dantem, ita audiebat, vt ne latum quidem vnguem ab eiusdem oraculis aliquando discederet.

a Hom.3. in Acta Actor. 1.

Quid verò si hæc omnia palàm maiori quadam specie faciebat? quid si Magistra Apostolorum inter discipulos, non quidem potestate, sed honoraria quædam authoritate decernebat? Nam alioqui, *licet* [b] (vt ait Canon) *Beatissima Virgo Maria dignior & excellentior fuerit Apostolis vniuersis, non tamen illi, sed illis Dominus claues regni calorum commisit*. Ergò quod ex Ambrosio [c] Doctor Angelicus suscepit, *Mulieri in Ecclesia publicè docere*, aut etiam ad dicti canonis animum, publicè prædicare, nequa-
C quam permittendum, sed vt Ambrosio lubet; *priuatim tantùm aliqua domestica admonitione instruere*: non vtiq; crediderim opinatos de muliere illa, quæ Apostolorum Magistra sicut super hominum sententiam vixit, ita sententiam quoq; ferre potuit. Et iuuat hoc loco illud [d] Augustini ex parte vsurpare. *De Sancta Virgine Maria, vbi de peccatis* (dicam ego, vbi deminuendis prærogatiuis) *agitur, propter honorem Christi, nullam prorsus habere volo quæstionē.* Enimuerò si mulieribus, in Ecclesia [e] Paulus quoque silentiū ex instituto legis præscribit; illas omninò sermone tangit, quæ necessitate fallentis naturæ, vel errare possunt vt coërceantur, vel deuiare
D vt dirigantur; At Dei Mater non minùs ab errore, quàm à noxa, quæ fons erroris est immunis, ipso maternitatis iure plusquàm Augustę prærogatiua, legi quoq; eximia est. Taceant in Ecclesia mulieres, sed quę discere habent, quę domi viros suos interrogare queant: quid verò ab homine Dei Mater accipiat? quid à Viro Virgo, nisi quem olim vtero circumdedit? at ex isto thesaurum eius scientię sibi vendicauit, cuius plenitudinem nulla vnquam mortalium inopia vacuabit. Taceant in Ecclesia mulieres, sed ad quas illa fulminantis Dei sententia peruenit; [f] *Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, in dolore paries filios & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui: tacere quippè iubetur femina* (dicit An-
E selmus,) *sed quæ, cùm loqueretur, viro suo suasit peccatum*: tacere & discere iube-

b Cap. Noua de pœnit. & remiss.

c 3.p.q 55. art. 1. ad 3.

d Lib de Natiuit. & gratia cap. 36.

e Ad Cor. 14.

f Genes. 3.

iubetur, sed quæ ob rationis & iudicij imbecillitatem, Viri sapientioris A
rogare cogitur discretionem: quid verò hæc ad illam feminarum eximiam, quæ cum ministra mortis (ex Cyrillo [a] dico) minimè fuerit, maledictionem legis præteriuit, nec in dolore filios, sed vnicum Dei filium in spiritus exultatione concepit ac peperit, eaq; de causa Viri omnis potestatem eatenus euasit, vt generis sui iure, quo Caput vniuersorum toti mundo, visibili in carne dedit, vniuersarum ipsa, quæ vel oculos effugiunt creaturarum Domina effecta est: Taceant in Ecclesia mulieres; sed coniugatæ, si rectè Chrysostomus & Theophilactus, non quæ Virgo Virginum, prima Virginitatem voto sacrauit, prima Virginitatis, vt sic dicam Sacerdos fuit. B

a Lib. 12. in Ioann. cap. 5.

Sed vndè hoc Virgini licebit (inquirat [b] Tertullianus) *quod omni feminæ non licet? quid prærogatiuæ meretur aduersum conditionem suam, si qua Virgo est, & carnem suam sanctificare proposuit.* Rectè verò, sed licebit (dicet alius) huic feminæ quod nulli alij licet, quæ feminas omnes prætergressa est non sexu sed maternitate, sed electione, sed meritis; non vt aliquid prærogatiuæ mereretur aduersum conditionem suam, sed vt debitam dignitati suæ seruaret excellentiam, hoc enim debebatur feminæ, quæ Mater & Virgo esset, quæque carnem suam, non tàm ipsa primùm sacrare proposuisset, quàm à Deo sanctam & sanctificatam accepisset. Denique *taceant in Ecclesia mulieres*, neque solùm, *sed quantumuis sancta*, (quod C
Carthaginenses sanciunt Patres,) [c] *Viros in conuentu docere non præsumant, multò verò minus* (quod Tertulliano [d] lubet) *vel tingere, vel offerre, vel vllius Virilis, nedum Sacerdotalis officij sortem sibi vendicare.* Sed enim isthæc maiori ex parte, de mulieribus generatim proferuntur, Mulierem tamen illam ex qua filium Dei factum, factumq; sub lege, vt nos à lege redimeret accepimus, haud percellunt.

b Lib. de Virg. veland. c. 9.

c Dist. 23. Mulier.

d Loco citato.

Quid enimuerò si Sibyllæ, quondam legis ancillæ, Sacerdotes non modo palàm & oraculis docuerunt, verùm etiam augustiore quàm Numine Gentilium afflatæ, vaticinia protulerunt, neque id solùm, sed quæ D
futura prædixerunt, scriptis etiam, ad posteritatis doctrinam commendata esse voluerunt: id fortasse Dominæ legis, à principio gratiæ legis, quæ summum Sacerdotem, non vtero tantùm tulit, sed prima ante omnes Sacerdotes, ipsa, cùm in ara cordis, tum ad Altare Templi velut hostiam æterno Patri placentem, votis omnium obtulit, ac dicauit: huic inquam Dominæ rerum nō licebit, quod Ancillis è potestate legis illius fuit? Certè qui aliquando dixit. *Effundam* [e] *spiritum meum super omnem carnem & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ.* Et iterum. *Super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum:* Virginis illius excelsæ quæ ex humilitate ancillam se prædicauit, & amicæ illius, quæ sicut lilium E
inter

e Ioel. 2.

A inter spinas, ita enituit inter filias, dignitatem non præteriuit. An verò minor ista, quàm filia Phanuel Anna prophetissa, *quæ superueniens* (in Templo videlicet) *confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel?* An minor Ancillis Dominâ, quamquam in odorem Dominæ currentibus, Hildegarde, Brigitta, Catherina, Falconia, sexcentas prętereo, quę consequentibus à gratia seculis, effusos è Cælo Spiritus almi fontes, cordis sinû suscipientes, & scriptis, & doctrina postmodùm in Orbem eriuarunt.

Sed verò licet istæ super sexum sapientes, haud pauca cælestis doctrinæ monimenta Viris etiam admiranda reliquerunt; vtique tamen, B (fatebor, & istud) rariori si genus omne spectaueris, exemplo, nec vspiam publici iuris in Ecclesia, (ne quid de Lycæis dicam) elocato ad docendum prædicandumq; talento; sed priuatis Marte, & Minerua, nec alio quam communis vtilitatis auctoramento, tametsi diuinitùs iniecta mente aliquid præstiterunt. Ac in primis Anna prophetissa, confitebatur ipsa quidem Domino, & loquebatur de illo palàm vniuersis, neque tamen forum Ecclesiasticum agebat, sed priuatim singulis enunciabat, non in conuentu, sed in obuio cætu, non munere prædicationis, sed officio narrationis, denique non intra septa, signaq; Templi, sed in atrio feminarum sermonem proferebat. Quæ tamen omnia, nihil ad ius sacro- C rum, nihil ad prædicationis studium, nihil ad Sacerdotij faciunt potestatem; vt ideircò, si dignitati Dei Matris, ea, quoquo modo coniuncta esse velis, nihil admodum eximij in prærogatiuarum partem admiseris: ac è diuerso si iura quoque Sacrorum ab officio dimoueris, excellentiæ Matris nihil vspiam derogabis. Inest enim titulo Matris eminentissima quædam supra ius humanum potestas, quæ dignitates hominibus vsquequaq; concessas virtute complectatur, vel certè differenti quodam nexu, maiora humanis officijs munia præ se ferat. Nam etsi Virgo non prædicauit, prædicatores tamen, quos filius Apostolos in Orbem misit, missos ipsa, sua sapientia, consilijsq; direxit ac roborauit: Etsi Natus, per D quadraginta dies apparens eis, & loquens de Regno Dei, de ritu cærimonijs, Sacramentis, ac mysterijs instruxit, instructis tamen ipsa, quò hæc effectui manciparent, momentis, & modis explicauit: Etsi principatum Apostolorum non suscepit, Magisterium tamen illuminatricis potestate conseruauit: Etsi gubernationem Ecclesiarum singulatim non adrogauit, patrocinium tamen vniuersi regiminis, Aduocatæ principis iure vendicauit: Etsi Sacerdotij munus ac functionem longè à seipsa constituit, omnium tamen Sacerdotum iura, religiones, ac sanctitates, dignitate supergressa est. quin imò Sacerdotibus E ipsa vniuersis argumentum singulare fuit, quæ vnigenitum suum

in Ara Crucis, pro salute generis humani, longè credas acceptiori, A
quàm totius Ecclesiæ voto, Patri æterno, sacrum dedit. Quin verò illud ipsum Dei hominis corpus, quod ad verba (vt aiunt) operatiua Sacerdotibus prolata, in Sacramentum cedit, ipsa primum in vtero suo, non effabili generandi virtute conceptum sic habuit, vt proprietate Verbum sua substantia esset, quod potestate Verbi Sacerdotibus hostia foret: Et vt iam peculiari quodam nec Sacerdoti concesso iure, solius duntaxat excellentiæ pensata ratione, illa vitæ verba pronunciare potuerit. Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, [a] *Deus nimirum* (vt inquit Ambrosius) *ex genere meo, ex meo sanguine, ex mea carne, ex meis visceribus, ex vtero generatus.* B

[a] De Instit. Virg. c. 5.

Quanta enimuerò Dei Matris est hæc prærogatiua, quã nedum vnquã lingua mortalis effari, sed nec humanus cogitatus vllo modo comprehẽdere possit, vt hoc propter silentibus eloquentiæ plectris, positisq; sapientiæ modis elinguem duntaxat Idiotam, [b] ita meditatũ lubeat explorare. *Dedit tibi Maria tota Trinitas nomen, quod post nomen filij tui est super omne nomen, vt in nomine tuo omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Hoc nomen super omnia Sanctorum nomina reficit lassos, sanat languidos, illuminat cæcos, penetrat duros, vngit agonistas, iugum Diaboli extrudit. Tantæ virtutis, & excellentiæ est, vt ad eius inuocationem, Cælum rideat, terra lætetur, Dæmones contremiscant, & infernus conturbetur.* Hæc ille cuius in Ecclesia C
laudes, à laudata præclarè Dei genitrice multorum ora impleuere.

[b] In lib. Cõtempl. c. 5.

Qua sanè sententia in Augusto Mariæ vocabulo, vim omnem Sacramentorum energemate quodam comprehensam, vel me tacente manet explicatum, vt hoc propter, habita sub Christo ratione dignitatis, ipsa sit vniuersim causa salutis omnibus ad gloriam destinatis, ad eamq; velut vnicam adiutricem continuò referri oporteat vniuersa, quæ singulis saluandis adhibentur salutis argumenta. [c] *Sola quippè* (quod Cretensis ait) *præter naturam fuit electa ad naturam reuocandam, sola deseruit opifici vniuersæ naturæ.* Et iccircò Bernardi sententia, [d] *omnibus ipsa sapientibus, & insipientibus copiosissima charitate, debitricem se fecit,* [e] *omnibus misericordiæ* D
sinum aperuit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi, captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angelus lætitiam, tota Trinitas gloriam, denique filij persona humanæ carnis substantiam: Et dubitamus quin aliqui Maternæ consolationis argumentum, sacram susceperint Epistolam? Quæ, (vt Patriarcha Iustinianus ait) [f] *Cælis dedit gloriam, terris præbuit Deum, gaudium præstitit Angelis, seculoque pacem refudit, fidem docuit gentes, vitijsque finem imposuit, humanæ vitæ instituit ordinem, atque spiritualem edidit moribus disciplinam:* Ista (inquam) an desiderari suam passa est beni- E

[c] Serm. de Dormit.

[d] In Ser. Signum Magnum.

[e] Et in ser. de Natiuit.

[f] Serm. de Annunc.

gnita-

A gnitatem, quin efflagitantibus id præsertim religioni firmandæ fidelibus, eximiæ charitatis, vt Canisius, & Bonifacius argumentantur symbolum exhiberet?

RESPONDETVR TERTIO EX ORDINE PRINCIPI *Argumento, quod ducitur ex mendosa Epistola.*

CAPVT XXIV.

NON dubito ex ijs quę pro facultate hactenus satis explicatè dicta sunt contra alios in contentione Virgi-
B neæ Epistolæ, me in posterum studio fortiùs agendi leuatum iri, cùm nemo sit paulò æquior arbiter qui non videat ad ea, quæ bona fide disseruimus, nihil quod admodum leuet aduersam partem posse respōderi. Sed enim non nemo, nisi demisso ardore cōtentionis calumnia relanguescat, plus iusto videtur cōtrouersus, ne de suscepta opinor causa se facilè depelli patiatur. Iactat inprimis, permulta esse rerum capita quibus rationes aduersum nos pugnantes continentur, in ijs tamen vt quatuor, ad summum quinque validiora sint, & firmiora, pleraq; ponuntur ad numerum augendum, & quæ scriptionem pleniorem, & re-
C fertiorem efficiant, ne fortasse alius aliquando futurus sit, qui in hac materia liberiùs, maioriq; cum rationum copia versari se posse confidat. Paciendum nihilominus, vt singulis quantum satis est ad argumenti robur in medium allatis, recisisq; leuibus, & superfluis, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione committatur.

PRIMVM itaq; argumentū; Nefas putat Deiparę manu exaratā scripturam adulterare. *Vndè ergò (inquit) tam discrepantia passim exemplaria? cur nō suus sacris apicibus seruatur honos? cur nō suus cum religione cultus? hinc enimuerò Messanenses arguuntur aut planè dubij de fide talis Epistolæ, vel prorsus irreligiosi*
D *qui temerare audeant, imò sine lege barbari, qui æstimare nesciant, contemnant.*

Rectè sanè, sed num quis in iudicium vocet Asellum qui baiulando simulacrum Isidis impegit in lapidem, aut si vapulet ille, num hoc quoque comminuendum? Manus exscribētium errauere; num ideò Epistola plectenda tanquam falsa, supposititiā, conficta, aut Messanenses postulandi ceù Sacrilegij? nempè incuria, & oscitantia præter crimen id factum, quid indè si vno deprauato plura emerserint viciata exemplaria; cùm fortasse non vnus esset qui integritati suæ Epistolam donaturus, verbis & cōceptibus in parte abluderet, & plures ex Notarijs facti ceù cōmentatores, imprudenter fateor, sed candidè, & absque simulatione falsi, quod nitori
E puræ ac putæ veritatis nihil indè labis afferri cogitarent. *At mutata sunt*

pleraq; & in alijs atque alijs addita, dempta, perturbata. hoc ipsum ago, sed si A
excurrentes riui colluuione sordium, minuantur, crescant, turbidi redduntur, num ideò fontis lympiditas vitium contraxit, quo minus ipse potetur? nihil in ea Epistola est adeò redundans, quod intentū non reddat; nihil ita deficiens quod obscurum efficiat, nihil eò vsque perturbatum, quod sensum tollat, ordinem minimè seruet, mores & pietatem Virginis genuinam haud referat. omnis mutatio consistit, vel in verbis restrictis, vel in explicatis, quorum alterum pro altero positum idem significat, vel alteri additum sententiam euoluit; vel in affixis temporum notis, quæ cùm exterius adhæserint, penetralia non vitiant; vel denique ex appenso nominis velut chirographario sigillo, quod cùm ex stylo actuarij imprudenter aut inscitè irrepserit, rem ipsam inficere minimè potest, opinando B
præsertim historia decernitur piæ nixa traditioni, non ex elephantinis libris, aut nominum aduersarijs rationes repurgantur.

In quatuor Euangelijs diuersa interdum, nec eàdem serie narrantur, mutilumq; videtur in vno quod redundat in altero, eodemq; modo suppressum in isto, quod explicatum in illo. Sed quis nisi Iulianus aliquis Apostata eiusdemq; farinę homunciones, dictitent, Euangelistas falsa venditare pro veris, commentitia non disiungere à fabulis, quò mentes incautas doctrinæ Christi, factorumq; suppositionibus circumscribant? vt iam nimis rigidus sit censor, qui hanc Virginis Epistolam, ob Scriptorum C
varietatem nonnihil verbis luxatam, acerbiori sententia configat, & euariantes ceù de crimine stellionatus, intoleranter velit postulare. Nihil in historijs est adeò commune quàm temporum euariatio, eiusdem rei factiq; dissentiens à diuersis narratio, de origine rerum, & personarum ambigua relatio, de mentibus auctorum controuersa disceptatio: num ideò quæ scribuntur, aut dicuntur, continuò repellenda sunt, aut etiam ignominia notanda, & non potius prisca quadam temperantia ad æquitatem reuocanda, vel certè si minus placent, modestè dissimulanda? Quo die, vel anno salutis auctor filius Dei natus sit in carne, quo die vel anno denatus in Cruce, hodieq; controuertitur apud Scriptores, multis diuersa, nec D
dicā absona sentientibus: num ideò quispiam exitiosè contendat, nunquā Christum in mundum venisse, nunquam hominibus Saluatoris benignitatem apparuisse? Eundem alij ternis, quaternis alij clauis, pedibus aliquātùm diuaricatis, patibulo confixū scribunt; num ideò ipse nunquam crucifixus fuit, num ideò nunquam pendens inter latrones deputatus? De immortalitate Ioānis, de ipsius Deiparę demigratione, quàm variæ, quàm exorbitantes feruntur etiam grauissimorum Patrum sententię; num ideò Ioannes, aut Virgo Deipara nunquam in rerum natura extitere? num ideò inter mortales minimè in carne vixere? E

Quare

A Quare si tam vago calculo ab imprudenter nec spontè euariantibus,
definita sit ætas Virgineæ Epistolæ, nemo iure mirari debet, quando vel
ipsi Salutis anni si sapientibus credimus, nondum fixo apud Scriptores
cardine voluuntur, quòd etiam in re certissima, perdifficile sit ipsis exa-
ctam per omnia reddere rationem temporum, & à vero nunquam aber-
rare; maximè cùm memoria hominum breuis, retroacta longè secula
respicere nequeat eatenus, vt annorum lapsus legitima serie deducat, nisi
fortasse sua quisq; ætate senectutem reparatæ salutis metiri velit. Adeò
tempus sui ipsius edax, memoriam quoque rerum absumit, vt quæ nu-
perrimè gesta in oculis vidimus, vix ordine suo, suisq; annis, nedum men-
B sibus ac diebus consignare sine errore valeamus; quid igitur de ijs dicen-
dum putabimus, quæ priscis annorum stadijs præterierunt, & quæ in suo
ortu citiùs consenuerunt, quàm cum ætate virentis famæ ad nos perue-
nirent, quantumuis adesse suis momentis tempora nimium festinarent?
Iam verò cetera, quæ nondum occidentibus annis, in varijs Historicorum
libris spirant, aut principijs annorum mutila sunt, aut in ipsa serie viciata,
vt iam in fine secula non subsistant, nisi à fine reditus pateat ad princi-
pia. Iniuria sanè postera ætas conquestura est de nobis; nisi & nobis
ius expostulandi cum antiquis oboriatur, quòd adeò confusa transmise-
rint tempora, quæ nec à Decemuiris fatalium librorum euolui queant,
C suaq; luce collustrari.
Ceterùm nollem esse adeo quempiam scrupulosum, vt cùm nefas pu-
tet stylo vulnerare Virginis Epistolam, religioni sibi minimè ducat tacitè
falsi insimulare Messanenses, quasi tàm proruptè sint audaces, vt Virginis
Epistolam, tot ambesam morsibus temerare sint ausi. Quis enimuerò
mortaliũ esse potest adeò insigniter impudens, vt ea mendacij affectatio-
ne, gloriam sibi voluerit aucupari, tam multis obnoxiam probris, & con-
tumelijs? quis præterea tam hebes, qui cùm splendidè mentiri velit, non
omnem fucum exquirat, quo, minus cohærentia obtegere, per omnia verò
D præuisis cautelis speciem veri queat obtendere? profectò nimium vt ita
liceat loqui, sit bardus, qui sibi persuadeat, si Messanensibus confingere
animus fuisset, carituros fuisse arte concinnãdi, quã omnes elusissent, quã-
tumuis emunctorum argutias, nedum plumbeos huiusmodi ratiuncula-
rum aculeos; quando vt Lex dicit, *Nihil aliud est falsitas* (nempè compo-
sita) *nisi veritatis imitatio*, quò proindè nemo sapiens sit, qui varietatem
huiusce modi non arte sed incuria natam deprehendat, eamq; ob causam
de falsitate minimùm suspicetur.
Sed erit fortasse qui petat, vnde Messanensium ingenijs tàm alioqui
prouidis ac sagacibus, animisq; tam religioni Virginis deditis, tanta po-
E tuit incessere oscitantia, vt qui priuilegiorum suorum tabellas sanctiores

ducant, quàm quòd multi vel apicem immutatum esse sinant, neque tamen accuratè cauerint, quò minus ea Virginis Epistola, omni auro sacratior, tot mendis scateret, quam vita ipsa potiorem esse oportebat. Multa sanè sunt quæ hoc loco mihi ad dicendum vltrò citroq; occurrunt, verenti præsertim, ne si de supina negligentia Messanéses in culpam vocauero, indulgentior sim tempori, cuius iniuria, rerum memorandarum solet esse fatum. Ceterùm si veritatis inquisitio coniecturę committatur, sicut falsa sæpiùs inuoluuntur, ita vera interdum prætereunt, nemo tamen iuxta legem *diuinare cogitur*, sed ex ijs quæ vsu venire solent, prudentis est ea colligere, quæ contingere possunt; vt proindè mihi perquàm verisimile sit, eam in tot exemplaribus tabellis varietatem, non aliundè profectam esse, quàm quòd non omnes ex codē autographo transcriptā diuulgarent, sed iam tritam, & vt sic dicam per compita decantatam, prout quisq; memoria recoleret, priuatæ duntaxat religioni commodaturus, in scripta referret, haud so cum pendens, an eę chartę quandoq; posteris fidem reposcentibus, velut in acta transirent. Hinc factum vt alij mutilam verbis, alij redundantem, varijsq; modis demutatam exhiberent, nihili ducentes eiuscemodi variationem, dummodò sensus integer sine vulnere memoriam rei contineret, quòd, præsertim non ad contentiones fori temperandæ forent tabellæ, quibus interdum vel ad apicem odiosæ cautiones restringuntur, sed quæ latissimam Gratiæ formam, nutu potius animiq; sensis, quàm verborum ligaturis prę se ferrent. Quamquam deindè nonnulli sapientiores, præuisis argumentis, quæ aduersari volentibus aliquando capitalia forent, expunctisq; anni, Lunæ, feriæ, ceterisq; in Epistolæ clausula notis, omnes vno velut præcipuo neruo inciso rationes infirmas reddiderunt; quòd ciusmodi temporum characteres non iam simplici animo, sed imprudenti quadam minus eruditorum coniectura, vel quouis alio modo crederent irrepsisse.

Horum equidem opinionem non improbo, quia tamen alibi semel in animum induxi, admissa etiam in suam arcem (si vis) impostura, appositoq; ad mentem aduersariorum ingenio, nihil indè sequi, quo magnoperè prematur huius Epistolæ fides; non antea ritè sententiam me dixisse putauero, quàm cùm singulis rationibus euolutis, apertiùs demum pro suscepta causa licebit perorare. Quod vt magis copiosè fiat, non solum ostendendum erit, versatas hactenus, & versas Epistolæ demutatæ rationes, nihil nocuisse syncerę persuasioni, sed neque diuersam quæ inferius offeret historiæ totius narrationem, quicquam decerpere Messanensium religioni, alioq; ex capite non parum facere ad promouendam dignitatem. Nunc cetera prosequamur.

RE-

A RESPONDETVR QVARTO ARGVMENTO QVOD EST *à comparatione huius Epistolæ cum alijs à B. V. scriptis.*

CAPVT XXV.

VARTVM Argumentum ducitur à comparatione huius Epistolæ, cum alijs quæ vulgò feruntur à Virgine missæ ad Ignatium Martyrem, ad Florentinos. Nihil quippè toto cælo dissimilius, siue spectes initia, siue finem, vt de argumento, stylo, ac diuisione, nulla interim inducatur mentio. Ignatij quidem
B Epistola salutationem præfert modestam, Florentina nullam, Messanensis exaggeratissimam. In illis nullæ temporum, & loci notæ; in hac omnes instrumentorum actuariorum characteres. Denique apud Hebræos, sicut apud ceteras nationes, eædem scribendarum Epistolarum formulæ, eædem initio salutationes, non dispares in fine clausulæ; à quo scribendi more pro re, & tempore, non est putandum Virginem modestissimam discedere voluisse; vt iam quot ferè continet apices ea Epistola, tot propemodùm manifesta signa falsitatis.

Vix hoc loco quispiam se contineat à graui, & seuera in argumentum
C adeò leue animaduersione. Nempè vir iste limatissimi iudicij, non censebit vterinos fratres ab ijsdem parentibus progenitos, nisi qui gemelli sint, vnoq; partu fusi, ac per omnia similes vt ouum ouo. Non censebit Epistolas ab eadem Virgine scriptas, nisi argumento, stylo, & diuisione, nusquam sint dissimiles. Ergò si impostor quispiam, similem commentus fuisset Epistolam, ac Virginis nomine diuulgasset, facilè se ab hac calumnia liberasset; quin verò apud argumentatorem istum fidem inuenisset, physicis, exploratisq; rationibus, à similitudine, argumenti, styli ac diuisionis confirmatam.

D *Tres sunt Epistolæ, nec idem singularum argumentum.* Mihi verò nouum planè, & inauditum videtur scribendi genus, apud mortales nondum visum, vt plures ad diuersos, diuersis de rebus exaratæ Epistolæ, idem contineant argumentum, nisi nesciam quid nouus iste scribendarum Epistolarum magister, vocet argumentum. Nam si id putet, quo Virgo sanctissima, pro planè consilio hortatur ad rectè beateq; viuendum animosq; addit ad constanter pro fide, & Christiana pietate agendum; nemo non videt, sub alijs atque alijs verbis idem planè versari argumentum, nisi quòd benedictio quæ reliquis sensu potiùs quàm verbis explicatur, Messanensibus pro re nata clariori quadam significatione impenditur: quia in
E re si pietatem Matris, incusabit, quasi non perindè his atque illis insinua-

tam,

tam, facilè etiam redarguet Natum, qui nec omnes discipulos sinu fouit, A
nec coram omnibus in monte diuinitaté suam manifestauit, nec denique
omnes in tertium vsque cælum dum viuerent sublimauit. Iam verò si
argumentum sit Epistolæ, materies ipsa qua de agitur, quis adeò est ex-
cors, qui non videat alio atque alio modo scribendum fuisse his atque
illis, Ignatio aliter ac Florentinis (si & istis scripsit) vtrisq; ac singulis di-
uersimode quàm Messanensibus? Ignatius videre Virginem cupit; huic
rescribit illa, se venturam cum Ioanne, ipsumq; visuram, occasione vide-
licet itineris Asiatici. Florentini petunt, quid agendo, cælo terraq; glo-
riam comparare queant; his respondet Virgo, teneant fidem, orationibus
instent, patientia se roborent, hoc pacto salutem apud Deum, gloriam B
apud homines consecuturi. Denique Messanenses Legatione missa, susce-
ptæ fidei rationem reddunt, se suamq; Ciuitatem commendant, perpetuá
protectionem implorant: petitionibus ipsa clementer annuit; causam
Reipublicæ in se recipit; patrocinium benedictione data repromittit. An
fortasse sicut pro omni edulio Xenocrates caseolum, pro omni genere
potus, siser admiscuit Tiberius: ita pro omni materie scribendi, vnum
censendum est argumentum, vnus in scribendo modus concedendus?

Sed etiam illud videtur ridiculum, quòd cùm apud istum, fidem non
habeat Epistola Virginis ad Ignatium missa, vt ex quinto liquet argu-
mento, nihilominus ad eam reuocare velit hanc ad Messanenses scriptá, C
& velut ad Theophrasti paragonem examinare, non secus ac si quilpiam
cum nonnullis nimium sapientibus, ignem neget esse calidum, ad quem
tamen vrgente frigore sese excalefaciat, aut si quis Iudex arbitrum det
veritatis, quem de crimine falsi conuictum, sua ipse sententia con-
demnauit.

Pergamus ad cetera. Stylum huius Epistolæ diuersum obijcit egre-
gius coniectator, perbellè verò: quid si hanc manu & Marte proprijs
exarauit Virgo, stylo ac succo suo, illas verò scribentis tantùm industriæ
commisit? quid si ex Hebræo, vel Syro vertentium ingenijs, diuersa quo- D
que formanda erat elocutio? quando sicut vultu & ore omnes differimus,
ita ingenijs ac scriptione quæ partus est ingenij, nunquam per omnia
conuenimus. Enimuerò nouus iste censor, versionem Scripturæ à Hie-
ronymo elaboratam, vix inter scruta habebit, quia diuerso stylo quàm
vulgatus incedit contextus: antiquabit præterea tot doctissimorum viro-
rum labores, qui Basilium, Chrysostomú aliosq; Patres Græcos, alia atque
alia elocutione, styloq; differenti in lucem latinam euocarunt: quid plura
expectamus, nisi vt Epistolam Pauli ad Hebræos tollat, plura ex reliquis
eiusdem scriptis expungat, quia non eodem vbiq; ardore loquuntur, non
ijsdem Rhetoricæ neruis vbiq; astringuntur; parum est, nisi etiam Euan- E
gelium

A gelium Lucæ conuellat, quia stylo differt ab Actis Apostolorum, aut hæc minimè legitimum Lucæ partum definiat, quia dissimili ab Euangelio commendatur elocutione. Mentiar nisi nouus hic Pompilius Lenas, Marcum Tullium iam semel capite plexum, iterum stylo ac oratione plectat, quia pro re, & occasione, nunc forense dicendi, nunc quietum sequitur disputandi genus, nunc maiore eloquentiæ contentione, nunc temperata vtitur oratione, vt planè non stylo modò, verùm ingenio, & natura diuersus videatur. Puderet me ad tam longè petita, si non pro instituto abiecta descendere, nisi nuces nucibus vt adsolet in ludo, essent elidendæ.

B *At non eadem in singulis Epistolis est diuisio!* Ecce nouum dicendi Magistrum qui Virginē Rhetoricam docere velit: an potius dixerim Aristarchum, qui tam seuerè ab eàdem eloquentiæ præcepta pensumq; exigat, quasi non familiariter scribere, sed pro Prytanæo disceptare debuisset. Quamquam nescio de qua diuisione intelligat Demosthenes iste, an de partitione rerum oratione contentarum, quæ cùm non verbis grauida, sed sensu sit fæcunda, non aliam in hac restricta, ac penè Laconici generis Epistola postulabat propositionem, quàm vnicæ petitionis claram explicationem; an potius de ordine quodam accuratæ dispositionis, in qua rursum quæri potest de diuersis orationum generibus, Asiatico an Romano C eloquio, de argumentorum acie iuxta Græcos, vel more Latinorum aut etiam Hebræorum instruenda: quæ cum ille non explicet, neque nobis pluribus hæ nugę refellendæ. Quamuis neque ipse in hoc scirpo nodum quærendum esse existimauit, cùm vix vno aut altero verbo satis inuplutè, argumenti, styli & diuisionis meminisset, quasi transiturus, ac nobis condonaturus ea quæ leuiora sunt, dummodò ad grauiora vel rogati responderemus. At quænam sunt ista.

In Epistola ad Ignatium principium, & salutatio modestior, ad Florentinos nulla, ad Messanenses confertissima. Cedo principium, & salutationem ad D Ignatium. *Ignatio dilecto discipulo humilis ancilla Christi IESV.* Ad Messanenses, *MARIA Virgo, Ioachim filia, Dei humillima ancilla, & Christi Iesu Crucifixi Mater, ex Tribu Iuda, stirpe Dauid, Messanensibus omnibus salutem, & Dei Patris omnipotentis benedictionem.* Hæc sunt initia, & salutationes, sit ita, sed insulsè dicitur in Epistola ad Florentinos nullam pręire salutationem, quid enim sibi volunt verba illa, tametsi non seiuncta à reliquo Epistolæ corpore, *Florentia Deo, & Domino IESV Christo filio meo, & mihi dilecta*, quàm explicatam quandam pij amoris significationem, quæ totius salutis nedum salutationis est indicina? Sic enimuerò Ioannes Apostolus ad Asianos scribens, nullam conceptis verbis E bis præmittit salutationem, quòd vt egregiè aduertit Lorinus, idemq; innuit

a In præf. in 1. Ioan. Epist. c. 5.

nuit Hugo [a] primis Epistolæ Verbis continetur fausta precatio, vel potiùs iam impetratæ rei denuntiatio, salutatione maior, quæ tamen longè sunt explicatiora in hac Virginis ad Florentinos, quàm in Ioannis ad Asianos data Epistola. A

Sed enim illa ad Ignatium modestior est salutatio! fortasse quia restrictior & breuior, sine nomine Virginis, sine fastu titulorum; hæc ad Messanenses minus castigata, intemperans, sine more, quia confertissima, quia multis agnominum, & velut stemmatum illigata flexuris. Fateor me tanto doctore non minimum hodie profecisse. Neque enim sciebam Paulum Apostolum in omnibus ferè suis Epistolis intemperanter vti salutationibus, tam longo circuitu verborum inflexis, quorum pars maior in prædicatione sui muneris, tot nominibus exaggerata consumitur: nihil ego in his putabam redundare, nihil inutile, sed pro re & tempore summè necessarium, frugis & fructus plenissimum, vt dubitare modò incipiam ne tam emunctæ naris ac iudicij censori, salutatio quoque Angelica de cetero superfluat, quando sine tot ambagibus, ac prærogatiuarum coloribus, dixisse satis fuisset *Aue gratia plena*, vel breuius. *Aue MARIA*. Nollem in hoc argumento pluribus versari, ne extra gyrum flectere se cogerem aduersarium, cui verbo responderi posset iuxta Græcum [b] prouerbium, *Nihil ad rem.* B

b Luc. in Philops.

Itaq; tribus de causis, si bene coniicio, videbitur isti salutatio Messanensibus præmissa, minus temperata, & à moribus Virginis aliena. Primò quòd præfixum Virginis nomen humilitatem minimè sapit, deinde quod explicata illa prosapiæ series, seculari quodam fastu, nobilitatis imaginibus velut antiquitùs in prima ædium fronte collocatis affulgens, non modò Virginis moderationem, infra mortalium animos se demittentis, non commendet, verùm etiam elati cuiusdam supercilij intoleranter obtendat arrogantiam. Denique quòd eximiæ Virginis modestiæ non videtur fuisse consentaneum, peregrino velut affectato ingenio, à patrio scribendi instituto discedere, hoc est non iisdem initijs & clausulis, non iisdem per omnia formulis, qui Hebræorum mos erat scribendo vti. C D

Verùm si his duntaxat columellis nitatur aduersa ratio, iis subtractis cetera quoque machina vertatur necesse est. Nego enimuerò quippiam in hoc genere scriptionis admissum, quod Virginis humilitati non fuerit appositum, par patrijs institutis, temporum moribus haud impar. Nam vt à remotioribus incipiam, quæ Virgo Augusti decreto, nominis sui professione in tabulas recensita, [c] Ciuitatem Romanam adepta fuerat; quid alienum à iure statuq; suo commisit, si nominis sui præpositione, quod Romanis [d] solemne erat, salua religione, nedum legibus, sed etiam libe- E

c Sigon. ex Leuino, Cicerone, & alijs l. 1. c. 14. de iure antiq. Ro. d l. in orb. ff. d. Statu hom. in orbe Rom.

A liberæ consuetudini morem gereret? Quin verò, id Virginis vrbanitatem, ingenij facilitatem, morumq; lenitatem ad omnia honesta, superiorumq; vsu probata appositam, mirum in modum commendat, tantum abest vt modestiam premat, humilitatem affligat, animi demissionem quouis modo notatam condemnet, quando (vt rectè aduertit Lorinus) [a] veterum instituto in Epistolarum initijs cùm salutarent, præponi consueuerat nomen scribentis nomini eius ad quem scribebatur, quod ipsum Apostoli scribentes in morem suum conuerterunt, adeoq; videntur seruasse exactè, vt non immeritò idem ipse Lorinus sentiat, eum, qui nomen Ambrosij gerens in Epistolas Pauli scribit, non satis tenuisse B antiqui, ac etiam sui temporis morem; dum ait Paulum [b] secus quàm alij facerent, suum in Epistolis nomen nomini eorum præposuisse ad quos scribebat, quemadmodum Iudices seculi consueuerunt ad eos, in quibus munus & prouinciam exercent scripta dirigere: Nec probatur quod accersit de opposita consuetudine, quando contrarium exemplo Lysiæ Tribuni ad Felicem [c] liquet, dum sic orditur *Claudius Lysias optimo præsidi Felici, salutem*. Ex quò vlteriùs consequitur, eum nominis præfigendi morem, tenuisse etiam inter inæquales, nec ratum esse, quod nonnulli tradiderunt, honoris causâ Romano Senatui datum, vt ad Senatorem qui scriberet, nomen eiusdem præmitteret: tametsi minimè C peccaret qui ad incrementum honoris & obsequij, vel amoris significationem, suum nomen, non solùm nomini alterius, verùm etiam dignitatis vocabulis postponeret, vel si superior & dignior, interdum nomini inferioris suum præfigeret; quod quidem plurimùm fecisse Apostolos [d] nemo nescit singillatim scribentes, aliquando verò communi etiam rogatione ceteris per Epistolâ consulentes, dũ sic scriberent. *Apostoli & Seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ Syriæ, & Ciliciæ fratribus & Gentibus salutẽ.*

Nec verò hodie præter decorum fecerit quispiam, si Ambrosium, aliosque secutus, ad æquales & inferiores scribendo, eorum nomina postponat, præponat si sint superiores; quo pacto Lorinus [e] scribit se D obseruasse Ambrosium Episcopum ad Imperatorem scribentem, nomen eiusdem præmittere, contrà Gregorium Papam vt potè Summum Hierarcham, postponere. Quamquam consuetudo illa sui nominis præmittendi, nulla alieni status ac dignitatis habita ratione, apud posteros etiam quodammodò religiosa fuisse videatur, vt ob eam Ausonius Ambrosio [f] æqualis sese excusarit, quod ad Paulinum scribendo nomen suum nomini illius metro astrictus minimè præfixisset. Qua in re si proindè Virgo morem gessit, in omnem intenta obseruantissimi animi temperationem, non poterit in hac ad Messanenses data Epistola, iure à quopiam nisi proE teruo & citra moderationem temerario reprehendi.

[a] In Act. Apost. c. 15
[b] In 1. ad Corinth.
[c] Actor. c. 23.
[d] Act. 15.
[e] In Epist. 1. Ioann. cap. 1.
[f] Epist. 20

Sed

Sed cur inquies tam paucis ad Ignatium, ac sine nomine Virginis, A tam multis & verbis & agnominum titulis ea cumulatur ad Messanenses salutatio? Nihil moror, Ignatio scribit tanquam sibi sæpius à Ioanne commendato, apud quem & ipsa notior erat, quàm vt ea nominis adscriptione primùm inclaresceret, satisq; fuit vna humilis Ancillæ CHRISTI IESV nuncupatione, nota iam Ignatio mysteria duntaxat insinuare: misit præterea Epistolam per Tabellarium vtriq; perspectum, dubio procul ab ipso Ioanne instructum, qui salutationis officium abundè supplere posset, & si quæ alia superessent, oratione explicare. Hanc inter cæteras causam, non sine causa probat Salmeron, cur idem Ioannes [a] in prima sua Epistola quam ad Asianos exarauit, nomen suum cum salutatione B reticuit, quamuis id in Apocalypsi luculenter præstitisset; nisi etiam, si laudetur aliorum opinio, id fecerit Ioannes, ne detectus mortis periculo caput obijceret, quod cùm religionis causa statutum in se exilium lueret, nihilominus de religione scriptitare præsumeret; non absona coniectura de Virgine quoque cogitari queat, eam præfecto nomine scripsisse ad Ignatium, ne Iudæis exitium Euangelio machinantibus, proritamento esset, quæ iam iam erumpēte Christianorum strage in Asiam profectura erat, meliori tempori fidei bono reseruanda. Ceterùm quia Messanenses non antea Virgini explorati, per Legatos agebant; iactisq; recentiùs, & post Ignatium, fidei fundamentis, ingens religionis domicilium à pro- C tectione Virginis substructuri erant; non modò decens fuit, verùm etiam admodùm necessarium, ijs nominis, generis, ac dignitatis titulis datam formare Epistolam, in quibus & cum summa demissione admirabilis eluceret excellentia Deiparæ, & in sincera veritatis velut explicatione, solidiusq; existeret susceptæ religionis firmamentum. Neque enim aliud putandum est esse eam Virginis cum inscriptione titulorum ad salutationem, quàm ingeniosum quoddam prędicationis Paulinæ compendium, cui verisimile est in ea concione, quam de Virgine apud Messanenses habuit, quemadmodùm initio huius operis ostendimus, nihil fuisse antiquius, quàm non solùm de MARIÆ prosapia parentibus, ortu, D vitæ progressu, Virginitate, sed etiam de electione in Matrem filij Dei, tantaq; supra mortalium honores dignitate, & id genus alijs perorare: quibus etiam illa Messanensium ex re ipsa nascens eliceretur interrogatio, Vbi nam gentium Virgo illa Mater Dei degeret, filia nempè Ioachim ex Tribu Iuda, de stirpe Dauid, Ancilla Dei, Mater Crucifixi? nec non multò appositissima Virginis in Epistola responsio, qua se illam, quam Paulus prædicauerat, non negaret, sed nec superciliosa quodam vt videri poterat fastu affirmaret, verùm in illa superscriptione velut in imagine quadam, ipsa tacente petentibus exhiberet. E

a In prima Epist. Ioan. disp. 1.

Huc

A Huc accedit illa etiam per necessaria talis salutationis ratio, quòd cùm de Virgine variæ ferendæ erant sententiæ, quæ plurimos in errorē abducere poterant, optimè consultum videbatur ea Virginis explicatione, non tantùm aliorum scriptis ac sermonibus, verùm etiam eiusdem mente ac manu edenda, illis cum maximè temporibus, quibus fama, Virginei vultùs, habitus, morumq; nuntia, maiestatem humana maiorem conciliabat; ne quemadmodùm Dionysio, ità Messanensium Legatis, diuinitatis opinionem de Virgine conceptam ingereret.

Nam quod euenit Dionysio, illud nempè toto Orbe decantatum, cùm à Ioanne (vt alij volunt à Paulo) [a] duceretur ad cōspectum Virgi-B nis; sicut ipse narrat his verbis: *Cùm à Ioanne vertice, & Euangelij, & Prophetarum, qui in corpore habitans quasi Sol fulget in cælo, ductus fui ad Deiformem præsentiam altissimæ Virginis; & tantus me diuinus splendor circumfulsit exterius, & plenius irradiauit interius, tanta etiam in me omniū odoramentorū superabundauit fragrantia, vt nec corpus infelix, neque spiritus posset tantæ felicitatis insignia sustinere: Defecit cor meum, defecit, & Spiritus tantæ gloria maiestatis oppressus. Testor qui aderat in Virgine Deum, si tua diuina concepta mente non me docuissem, hanc ego verum Deum credidissem, quoniam nulla videri maior poterat gloria beatorum, quàm felicitas illa, quam ego infelix nunc, tunc verò felicissimus degustaui:* hæc inquam Messanensium quoque Lega-C torum animos occupare poterat admirabilitas, nec dubium quin ipsi ita perfusi maiora relaturi fuissent ad suos, faciliq; occasione, vt sunt animi procliues in magnis ac speciosis, religio nimia declinasset in eum errorem, qui Collyridianos abripuit emotæ mentis homines, vt putarent Virginem ab humanitate longè subleuatam, diuina fuisse natura præditam, similiq; ac Deum immortalitate, communis debiti fuisse expertem; quos tametsi multis conuellat Epiphanius, [b] dum tamen Antidicomarianitarum calumnias contra Virginitatem Deiparæ feruentiùs versat, ipse se quodammodò implicat, vt cùm ex Scripturis elicere Virginem vita fun-D ctam minimè possit, neque tamen absq; mortis alea cælum subijsse satis expressum habeat, neutrum definire præsumat: *Non* (inquit) *dico quòd immortalis mansit, neque affirmo an mortua sit, excessit enim Scriptura mentem humanam, & in suspenso reliquit vas pretiosum, & excellentissimum, vt ne quis in suspicionem veniat carnalium de ipsa rerum.* Hæc Epiphanius, cui Baronius [c] condonandum esse ait, si, quod alijs sanctissimis, & eruditissimis sæpè accidisse videtur, dum ardentiori studio in hostes inuehitur, in contrariam partem actus, lineam videatur aliquantum veritatis esse transgressus. Vt proindè sicut dicebam pernecessarium fuerit Deiparam in ea salutatione præmissa, & Virginē sese nominare ad continendā eorū E procaciā, qui aliquando puritatē eius temeratā fuisse impiè dicturi erant,

a Refertur à Christophor. Cistro in hist. Deip. c. 19.

b In Panar. hæres. 79.

c Ad an. 48.

Q & præ-

& prætereà filiam Ioachim, atque adeò ex humano semine progenitam manifestare, quò omnem à se diuinitatis opinionem, ab alijs verò periculum errandi longè dimoueret. Et hæc supra homines ad generandum in carne Deum eleuata, si se Matrem IESV diceret, tanta excellentia sibi lenocinari putaretur, oportuit etiam inusitatæ gratiæ consciam, priùs humilitatis meminisse, adeòq; humillimam Dei ancillam, familiari cordis orisq; vocabulo, sese confiteri: neque solùm, sed cùm dictura Matrem se esset, per omnia decuit Christi crucifixi recordari, non eò duntaxat, vt inuisum illo tempore abiectumq; nomen, cõstantissima assertione, nec minus eximio humilitatis, quam fortitudinis exemplo tueretur, verùm etiã vt quem resurgentem pridem, iam in cælis regnare Messanenses credidissent, pro se in Cruce mortuum, velut expressa quadam specie, in oculis animisq; fixum ferrent: denique vt quæ iam ab Euangelistis, Matthæo præsertim, & Luca de Virginis origine diuulgata erant, ab eiusdem quoq; confessione vim haberent, conueniens planè fuit, ex Tribu Iuda, & stirpe Dauid, natalis suæ seriem deductam enarrare, vel eò maximè, quòd iam diuulgata familiæ professione, quando olim Augusti decreto, in Ciuitate Bethlehem Dauidica censita fuit, illis ipsis nominibus vbiq; inclaruisset. A B

Verùm ne rationibus quæ pro re nostra confertissimæ sunt, aduersantem ad pauca aspicientem obruamus, aut lectoris animum, si in vnum omnes congerantur, tædio grauemus, neque tamen aliquid intactum, & minimè versatum in argumento relinquamus, quę ex illo reliqua sunt capiti sequenti committemus. C

RESPONDETVR AD RELIQVAS PRAECEDENTIS *Argumenti partes, à moribus Virginis, & temporum notis.*

CAPVT XXVI.

RELIQVVM Argumenti, à moribus Virginis, à temporum notis, iterum inducitur. Vtrumq; iam antea satis profligatum, sed libet rursum, ac pro re nata sæpiùs, alijs atque alijs rationibus euertere, ne si non discepretur, nihil effectũ videri possit. Itaq; ceteris iam ritè constitutis, videndum deinceps erit, an saltem eo scribendi genere Virgo à patrio ritu desciuerit, vt propterea supra consuetæ, & quod dicitur Lararij modestiæ limites euasisse putanda sit, quòd non ijsdem initijs ac clausulis, quibus Hebræis mos erat, Epistolã insigniuit. Equidẽ libenter hoc loco accepissem explicatiùs, qui nam iste mos fuerit Hebræorum, ne gratis multa cõgessisse putarem Anonymum, nec per ignara sibi vestigia incedere. Id cùm ipse minimè D E

præsti-

A praestiterit, in culpam vocare non poterit, si quae dicenda proponuntur, à diuinatione longè seiuncta erunt.

Atque vt primùm de initijs agamus, nec latiùs per omnia Hebraeorum volumina, scribendiq; artes an mores effluamus; in libro priori Machabaeorum, quem saltem Hebraicè primùm exaratum fuisse, testis est Hieronymus; [a] nam posteriorem Graecum esse, ex ipsa quoque phrasi constare ipse existimat, (quamquã Origenes [b] vtrumq; vidisse putet Hebraicũ) in eo inquàm libro nihil est frequentiùs, quàm salutationes interdũ restrictiores, interdum explicatiores in Epistolis praefigere. Et quidẽ Machabaeorum Legati ad Romanos [c] missi, non solùm viua ipsi oratione multis
B perorãt verùm etiam in illatis literis salutẽ pluribus praeferunt. *Bene sit Romanis, & Genti Iudaeorum in mari, & in terra in aeternum, gladiusq; & hostis procul sit ab eis:* quorsum haec tam amplificata salutatio, tam praegnanti affectu sonans? quando sufficiebat dixisse, Bene sit Romanis, & Genti Iudaeorum: aut etiam compellatis Romanis haud meminisse Iudaeorum, veniam, non putet Anonymus flagitij ratus, Deiparam Virginem à patrio more discessisse, cùm Messanensibus breuiori sanè oratione, salutem, & Dei Patris omnipotentis benedictionem apprecatur. Quòd si congesta nomina dignitatis, & originis, crimini vertantur; plus erat hoc loco nomen Romanorum aut Gentis Iudaeorum, quod vno velut complexu, mul-
C torum regnorum titulos continebat, quàm in Epistola Virginis, minutiae illae appellationum, non fastus sed piae tantùm agnitionis religiosa insignia. Nimius sim, si alia persequar exempla quae praesertim liber secundus suppeditat, vbi interdum breuibus initijs ingressus sit ad animum Epistolarum, [d] velut cùm pares ad pares scribant, vel si dignitate minores, fama tamen claros adsalutant; interdum tamen longiora etiam capita, nec tam salutationibus, quàm dignitatum honorumq; vocabulis, pro re & tempore exaggerata porriguntur: velut cùm, *Ionathas* [e] *Summus Sacerdos, & Seniores gentis, & Sacerdotes, & reliquus populus Iudaeorum Spartiatis*
D *fratribus*, & rursum. *Rex Demetrius Simoni* [f] *Summo Sacerdoti, & amico Regum, & Senioribus, & Genti Iudaeorum* salutem impertiunt: vel etiam castigatis officiorum titulis, [g] *Fratres qui sunt in Hierosolymis Iudaei, fratribus per Aegyptum Iudaeis,* multiplicatis tamen animorum votis, *salutem, pacẽ bonam, cor magnum animum volentem*, & plura similia longa verborum serie comprecantur. Vt proindè iniurius sit in Virginem, qui non sine nota, ipsam à patria consuetudine degenerasse redarguat, quando potiùs totum scribendi institutum, vnica ceu exili tabella, fortasse non fortuitò complexa videri possit, cùm & Messanensibus iam fama super aethera notis, vna duntaxat vice nominatis, ipsa, quae ad se pertinebant, ob
E rationes superiùs adductas, meritò pluribus expresserit.

a Epist. 100
b Nic. Serrar. in lib. Mach. proloq. 2.
c Cap. 8.
d Mach. c. 10. c. 11.
e Mach. c. 12
f Cap. 13.
g 2. Mach. 1

Sed veniamus ad recentiora. Quid tam commune in Epistolis Apostolorum, quàm nunc extensas, nunc contractiores præmitti salutationes, easq; subindè mutatis formulis, nunc his nunc illis proferri gratiæ, vocationis, Apostolatus, verbis ac titulis? in quo tamen nemo sanæ mentis esse debet, qui Apostolos in modestiam offendisse ausit obmurmurare. Et verò Paulus ad Romanos [a] scribens, apertè primùm prænunciat, se seruum IESV Christi, vocatum Apostolum, segregatum in Euangelium Dei: Deindè post pauca subdit, *Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino IESV Christo*. Ad Corinthios autem, retenta quamuis in vtraq; Epistola eàdem forma comprecandi, in altera tamen misso vocabulo Serui, se tantùm scribit vocatum Apostolum IESV Christi, per voluntatem Dei: in altera verò, non vocatum, sed simpliciter Apostolum; quasi id vocabuli omnium prærogatiuarum vices ferat, se appellat. Rursum ad Galatas, turgentiori quadam orationi præmittit quidem se Apostolum, sed etiam addit, *non ab hominibus neque per hominē sed per IESV M. Christum & Deum Patrem, qui suscitauit eum à mortuis*; sed etiam mutata salutatione, non amplius dicit, *Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro*, sed exaggeratis sententijs mysteria accumulat. *A Deo Patre & Domino nostro IESV Christo, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt erueret nos de præsenti seculo nequam, secundùm voluntatem Dei & Patris nostri, cui est gloria in secula seculorum.* Quæ bone Deus tanta variatio, non solùm in Epistolis plurium ad diuersos, sed vnius Apostoli ad eosdem exaratis, nec eadem, sed modò presso ac humili, modò elato & propemodum inflato dicendi genere concinnata? Mentiar nisi Anonymus iste non duntaxat contra morem Patriæ venisse Paulum, verùm etiam minus castigato spiritu scripsisse contendere audeat, si suis principijs inhæreat. Quid verò si Paulum de Visionibus gloriantem, de illustrium factorum & fortiter toleratorum memoria, sibi quodammodo lenocinantem, ac plaudentem legat? omninò ruptis modestiæ repagulis excessisse inclamabit, virum iactabundum, superciliosum, gloria immensum gliscentem detonabit.

[a] Cap. 1.

Sed pergamus. Paulus idem, in epistolis ad Ephesios, & Philippenses, & Colossenses seruato eodem benedicendi modo, & in duabus extremis eàdem sui nominis præfatione, in media sola, serui IESV Christi appellatione contentus est; qua tamen in prima ad Thessalonicenses expuncta, salutationem quoque in hæc ipsa verba. *Gratia vobis & pax* tantùm non angustè coarctat; in vtraque deindè ad Timotheum reddit auctiorem, ita quidem, vt in altera se Apostolum vocitet, *IESV Christi, secundùm imperium Dei Saluatoris nostri, & Christi IESV spei nostræ*: in altera verò Apostolum *IESV Christi, per voluntatem Dei secundùm promissionem vitæ in Christo IESV*, vtrobiq; autem non solùm

gratiam

A gratiam & pacem, verùm etiam misericordiam cumulatè impertiat. Mitto quàm rursum exaggeret eiusmodi nomina in Epistola ad Titum, mox aliquantum dehiscat scribendo ad Philemonem, omninò verò deficiat ac nullà salutatione Hebræos afficiat. Quid de ceteris Apostolis dicemus, quos inter Iacobus & Iudas, prætenta Apostoli nuncupatione, seruos duntaxat IESV Christi se dicunt, nisi quòd Iudas præterea frater Iacobi vocari velit; an fortasse gloriam inde venatus, placito Anonymi? Petrus verò in vna quidem Epistolarum, Serui, in altera Apostoli etiam nomen assumit, Denique Ioannes, in prima Epistola nedum nominis, sed apertioris salutationis immemor, in duabus postremis, Senioris tãtùm vo-

B cabulo insignitus, adeò in salutãdo varius est, vt cùm nullo ceterorũ quãtumuis inter se differentium aliquatenus cõueniat. An igitur hos omnes spiritu Dei ductos, abrogata lege modestiæ, patriæ, gẽtium ac locorũ consuetudini crimen intulisse putandũ est? quo sanè nihil magis præposterũ, magisq; inconditum ac mostruosũm cogitari potest; an potius aduersarium nostrum à cognitione veteris instituti desciuisse, ad pauca respexisse, præproperè ad ferendũ iudicium prorupisse? quin procliue est, vt si Matris Dei modestiæ, præfixos illos in Epistola Messanensium titulos derogare, quemadmodum facit, contendat; ceteros cum Ioanne Apostolos

C planè perfrictæ frontis & impudentis animi postulet, quòd interdum Seniores [a] peculiari quodam ac specioso dominantium titulo, vel qui summo Principi assidere soliti essent, dici ament; quid verò si in cælum os apponat, si in Filium Dei, intorqueat, quòd se Pastorem ac Regem publico iudicio coram Senatu sit professus.

[a] Sigon. li. 6. de Rep. Heb. c. 4.

Diximus de Epistolarum initijs; videamus nunc quæ ratio sit clausularum, quæ tam longè à prisco more exorbitarit, vt vel hinc si lacerata causa est, quoquo modo sarciri queat. Inuitus in hanc arenam descenderem, iam toties antea facto periculo quid possent vires aduersæ, non semel secum ipsæ conflictatæ, nisi opprobrio sibi verteret Anonymus, si

D quasi ab ipso primùm excogitatæ, tametsi omnibus obuiæ rationi, ex opposito nihil amplius redderetur, cum quo tamen facile transactum putauero, si constitutis ijs, quæ pridem Christophoro de Castro ad idem argumenti responsum est, obuia quæque & facilia, quatenus eiusdem Anonymi rationes ferent, congessero.

Vnum igitur est hoc loco quod tanquam firmum, certum & inexpugnabile ponitur, eamq; ob causam persæpe alias ab alijs intolerantiùs quã par est iactatum. Illas videlicet anni, mensis, lunæ, feriæ, loci, notas adeò exorbitari à vetusto Hebræorũ vsu, vt nedum gratuita Epistola, sed nullus planè sit libellus, quotuis nominibus in publico foro conscriptior.

E Non quæro modo an eæ notæ suis sint fixæ locis, & cum temporum

rationibus exactè concordent, sed quod Anonymus exposcit, an Hebræis adsolitum fuerit aliquando, similibus Epistolas suas astringere clausulis. A Qua in re si, quispiam repudiata omni alia ratione, hanc duntaxat vnicam ederet; id nempè factum præter communem vsum, pio Virginis arbitrio, quò pro lenitate animi Messanensibus Romano claudendi more vtentibus, præsertim si id ipsi flagitarent, sese conformaret; omnes sanè quæstionum quisquilias ad angulos compelleret: neque solùm nihil alienum à modestia Virginem fecisse, verùm pro summa modestia, quibus placere vellet, citra errorem se accommodasse, comprobaret.

Ceterùm vt non inconsulta ratio esset Anonymi, oportuisset hoc loco significantiùs explicare, qui nam Hebræorum mos erat in concludendis, vel signandis Epistolis, ne sicut ipse arguendo volitauit, ita nos respondendo cogeret esse longiores, & diuinare quid vellet. B Equidem si Epistolas Apostolorum inspiciam, nulla in re minus esse similes animaduerto, quàm in eiusmodi claudendi formulis, vt liberum cuiq; fuisse videatur, qui modò animo sedisset, eum pro occasione adhibere, atque etiam ex tempore pro voto si luberet effingere. Enimuerò Paulus interdum sicut in principio, ita in fine gratiam apprecatur, eàque nota suas discerni docet Epistolas, dum in secunda ad Thessalonicenses capite vltimo. *Salutatio* (inquit) *mea manu Pauli, quod est signum in omni Epistola, ita scribo, Gratia Domini nostri IESV Christi, cum omnibus vobis. Amen.* Quem modum C cùm subindè in alijs Epistolis variet, in ea verò ad Romanos planè prætereat, verendum est ne non solùm in morem modestiamuè peccasse redarguatur ab Anonymo, verùm etiam plurimis mulctetur Epistolis quasi non legitimis, eandemq; aleam reliqui subeant Apostoli, quos clausulis inter se differentibus vti, nemo nisi cæcus non videt: Vt nihil dicam de alijs extra ordinem positis, atque inter ceteros de Ignatio Martyre, cui quemadmodùm Baronius [a] testatur consuetum erat, in singulis Epistolis duo tantùm hæc verba *Amen Gratia* ad calcem apponere, tanquam peculiare quoddam signum Epistolarum, quo fortasse ipse in suis scriptis agnosci vellet, alienaq; à suis, tametsi Apostolica quędam imitatio in singulis eluceret, discerni. D Idem verò character eiusdem etiam successoribus posteà solemnis fuit, tanquam rato ab Epistolis Ignatij argumento: quamquam ipse Baronius nescire se fateatur, qua incuria vel oscitantia librariorum admissum sit, vt non nisi in Epistola ad Ephesios, & in ea quę est ad Polycarpum scripta, eadem verba, supremo loco post salutationem posita habeantur. Egregio sanè exemplo, si quispiam è diuerso incautam librariorũ diligentiã inculet, de signata illo charactere Virginis Epistola, quò abductis in varia multorũ opinionibus, ipsa quoq; temerè apud multos traducta est. Sed hæc pro nostro cogitatu, non pro voto Anonymi. E

a Sub an. 109

Quod

A Quòd si cuipiam veniat in mentem Epistolas Apostolorum præter eam quæ est ad Hebræos, idiomate Græco apud Gentiles communi, fuisse exaratas; rectè ille meo quidem iudicio cogitabit, sed continuò etiam fatebitur, non eandem apud omnes Græcos fuisse claudendarum Epistolarum formam, & quod è re nostra est, licuisse Virgini, Græcos Romanorum mores sequi, sicuti licuit Apostolis Græcè scribentibus, Hebræas Græcasuè formulas adamare; quin verò laudabilius fuit, ab eorum scribendi vsu penitùs discedere, à quorum ritu pridem desciuissent, vt vel hinc friuolum reddatur multoq; magis incautum Anonymi argumentum, qui sine modestiæ nota, Deiparam Virginem haud velit à consuetu-
B dine Hebræorum sese potuisse eximere. Certè Tertullianus [a] dum aduertit Paulum in suis Epistolis non salutem præmittere, sed gratiam, & pacem, disertè fatetur, *non id facere Paulum vt Iudaicum morem sequatur, sed vt officio defendat prædicationem creatoris*, quasi minimè dignum ducat, cum ijs in ratione scribendi conuenire, quibuscum mente, & religione dissentias. Quamquam ego non adeò sim religiosus vt si aliter fiat, in conscientiam ducere velim, sed duntaxat contendo, suo cuiuis olim stetisse, hodieq; stare arbitratu, quoquo tandem modo scribere velit, dummodo tamen rectè sapiat, quòd vt quidam ait, [b] *qui probus est scriptis, probus est moribus*, idq; ita intelligo, vt non solùm in sacro scribendi genere, quale
C fuit Apostolorum in suis Epistolis, verùm etiam quo cum absentibus vsu colloquimur domestico, non nimium referat si his vel illis clausulis animi sensa astringamus, hæc vel illa signa Epistolis affigamus; tametsi vbi res in publicis honorum aut vtilitatis commodis versatur, quæ præsertim fide agitur Legatorum, non modò par sit ijs notis insignire chartas, quæ annum, mensem, diem, & si quid aliud ad memoriam recolendam iuuat, exactè quà satis referant, verùm etiam id multò pluris æstimari debeat, quàm si recensionum libelli, aut codicillorum tabellæ quò suppositiones euitentur, in acta notariorum inferantur. Id equidem eò dixerim liben-
D tiùs, quò temperem Anonymo, qui eiusmodi notas ab Actuarijs tantum putat solitas adhiberi, vt minus videri possit versatus in bullarijs, ne dicam in Sacra Scriptura, nisi de industria cauillis rem agere induxisset.

Quid enimuerò vel in historijs Machabæorum (vt alia mittam) videre est frequentiùs, quàm datas vltrò citroq; [c] Epistolas, Anni, Mensis, atque etiam diei præferre characteres, imò verò, quod fortasse ab Actuarijs acceptum [d] dicat Anonymus, interdum salutationi in capite notas annorum præfigi? Nam si vis fiat in positione Lunæ, eiusmodi notationes celebres fuisse apud Hebræos, nimis ieiunè sit eruditus, qui dubitet, multumq; desertus mente, si in signa Epistolarum ascitas cótinuò redú-
E dasse iudicet, quando ad discernendas à calculo mensis Solaris Lunares notas,

[a] Q 5. Contra Marcion. c. 5.

[b] Sidon. l. 3 ep. 15.

[c] 2. Mach. c. 12.

[d] 2. Mach. cap 1.

notas, apprimè facere poterāt, neque solùm religionis auctoramento validturæ, sed multò maximè compendio ratæ exactæq; supputationis, cuius studio non semel horarum quoque vices accersere, mos fuit haud vnquā Iudæis antiquatus, velut inter alia secundùm lugubrem illam næniam, qua, recurrente quotannis Vrbis excisæ memoria, flebiliter accinūt, neque solùm statum Synagogis diem dicunt, [a] quæ mensis AB nona vergebat, verùm etiam horam Vespertini temporis tantorum malorum vectricem, fatalemq; Ioiarib vigiliam, velut calamitatis punctum figunt. Iam verò si his omnibus de industria seruatis, Virgo in hac Epistola, feriam quoque signauit, aliorum scilicet vsui concedens, quod sibi scitum duntaxat vellet, quid quæso adeò præter decorū admisit, quo patrium morem flagellasse credatur? Certè si Iudæis interdum, [b] vno eodemq; loco mensis eiusdem notas, ne quid posteros falleret, aliter atque aliter placuit efferre, cur Virgo Deipara nullius præsertim exemplo mortalis astricta, minimè potuit Lunæ positionem, adiectione feriæ reddere magis explicatam? neque enim id quispiam vitio verterit, quasi in tam arcta breuis Epistolæ clausula, permixtæ variarum gentium formæ, non parum præferant nouitatis, quando in ea Epistola [c] quam Apostoli, & Seniores fratres, fratribus ex gentibus Græce (vt putatur) exararunt, vno ferè vocabulo trium quatuorué diuersarum nationum salutandi mores, iuxta differentes eduntur versiones; maiori sanè nouitate, quàm si temporis eiusdem in hac Epistola characteres, alijs atque alijs pro vsu, & cognitione præsertim eorum, ad quos scribitur, modis efferantur. Quæ omnia tametsi non ita velim constituta, quasi in re nostra sententiam hoc ipso dictam quis existimet, id enim non semel hactenus exceptum est, verùm vt liquidum euadat, quàm parum sit firmamenti, & roboris in contraria ratione, quæ tam exiliter adpugnata collabascit.

a Gorionidis Epito.

b 1. Mach. c. 4. n. 51.

c Act. 15.

Sed neque de nota Indictionis si rursum recurrat disputatio, tantùm iactari aliquid potest, quantum vnica responsione haud facilè retundatur; si præsertim Indictiones ab Octauij Augusti insigni accersantur. Potuit enimuerò Virgo Deipara Messanensibus scribendo, eam adhibere formulam, qua ipsi exemplo Romanorum quibus parebant, vti iam consueuissent, idq; non solùm pro lenitate Virginis, qua se facilè ad honestos aliorum mores apponeret, verùm etiam pro instituto nationum, quæ se procliues ad exempla, nedum ad præscripta Regum effingunt, si factum quis putet, facilè etiam inducet, quemadmodùm sermone, ita modo scribendi Romanis placere studuisse Hebræos, à quibus Virgo (si semel aliquid valet argumentum Anonymi,) præ modestia desciscere non debebat: non quidem vt ipsa Latinè, Romanorum more perscriberet, sed vt seruata sacratioris linguæ maiestate, eam duntaxat claudendi formam

Myste-

A Mysterijs indulgeret. Neque enim Hebræi tametsi Latinè periti, crebrò leguntur Latinè scripsisse, multòq; minus locuti esse pro vsu, siue id ex religione, siue ex supercilio, siue quod de se expertus fatetur Iosephus [a] ex difficultate proferendi, quod tamen ceteris sub iugo Romano, Asianis præsertim, & Græcis solemne fuit; edicto primùm Tiberij, [b] deindè etiã Claudij latius accepto, idq; non in Senatu tantùm, Iudicijs, & sententijs, verùm etiam in quotidiano sermone, quò scilicet Latinæ vocis honos, vt inquit Valerius, [c] per omnes gentes venerabilior diffunderetur, nullaq; non in re pallium togæ subijceretur, quasi indignum foret illecebris, & suauitate peregrinarum literarum, Imperij pondus, & auctoritatem do-
B mari. Quid verò isti præstitissent, si Euangelio imbuti, Latinitatem in titulo Saluatoris Cruci imposito agnouissent? Egregio sanè documento illis, qui hodie Latini sermonis vsu neglecto, & nedum ab aulis, & foris, verùm etiam à scholis proscripto, patriæ linguæ intemperie, penè in barbariem (vt sic dicam) delyluescunt. Vt iam apud istos Latinæ nomen Ecclesiæ vilescat, quasi inscriptus Latinè Crucis titulus ad mysterium religionis haud fecisset. Sed hæc obiter.

Reliquum esset vt subscriptionem quoque Virginis à calumnia vendicaremus, qua sola fortasse, de qua agimus, Epistolam tanto firmatam præsidio, rectè sibi videntur aduersarij inter instrumenta Actuariorum
C censere. Verùm sicut illi non facilè ostenderint huiusmodi subscriptionem cum vsu temporum illorum pugnare; ita Paulum Apostolum, [d] facilè redigent in ordinem Notariorum, qui non semel manu sua subsignatas, iterum nomine suo muniuit Epistolas, ipso identidem attestante. [e] *Ego Paulus scripsi mea manu. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni Epistola, &c.* Fecerit id sanè Paulus [f] sicut Hieronymo placet, ad remouendam suppositarum suspicionem: nihil vetat Virginem id fecisse alia de causa, quò se ad mores eorum quibuscum agebat, componeret. Quæ profectò vnica ratio, tametsi nullæ sint aliæ, omnem, sicut in ceteris, vim
D argumenti labefactant; nec præterea si quæuis alia vsu recepta, huic nectantur Chirographo, tanquam aliena redundabunt in Virginis mores quasi peregrinos, habebitq; locũ probabilis circa Epistolas Pauli, [g] Ioannis Lorini coniectura, nempè subscriptionis formulam præter nomen, certamq; sententiam, figuram aliquam graphicè expressam continuisse; sed in hac Virginis Epistola maiori supra opinionem fide, vnde Matris in humilitate magnitudo commendetur; vt proindè videri possit eiusmodi figura, Crucis fuisse signum, nondum Regum coronis, & sceptris impositum; quin apud plerosq; infame, & auersum, sed quod in Deiparæ Virginis Epistola, supra omnia in terris summa euectum, futuram Messanensium gloriam, in collata ab Arcadio Cruce aurea, præclaro symbolo adũ-
E brauit.

[a] Lib. 20. Antiq.c.10
[b] Sueton in Tib c.71.
[c] Val. Max lib.2.c.2.
[d] Ad Phil. cap. vl.
[e] 2. Ad Thess.c.vl.
[f] In c.6. ad Gal.
[g] In Act.c. 15 n.23.

brauit. Certè Virginem Sanctiſſimam non in animo ſolùm atque oculis, A
Crucis effigiem continuò ferre, verùm etiam in chartis vbi ſcribendum foret, calamo ſolitam efformare, qui cogitet, nihil abſurdi opinetur; In eàdem verò ad Meſſanenſes ſcriptione, cùm ſe Matrem Crucifixi initio fateretur, quin Crucis ſigno finem quoque ſacraret Epiſtolæ, dubitari cum ratione minimè poteſt, vtráq; Meſſanenſibus prluſiſſe Myſteria, tum religionis, tum honoris vix negari. Quòd verò ad certam quandam ſententiam ſpectat, quæ Virgineæ mentis velut ſchema quoddam credatur, cùm nihil ipſa frequentius animo verſaret, quàm quod olim Spiritu Sancto intus moderante apud Eliſabetham emodulata eſt, *Magnificat anima mea Dominum*, quippè quæ Sanctorum opinione, in perpetuas in- B
fra intermiſſionem Dei laudes intenta, ſingulis momẽtis pendebat, quàm cælo penè immenſam gratiæ copiam ſuſceperat; id etiam ſententiæ, chartis ſuis intuliſſe credenda eſt, cui procinendæ in præcipua Dei magnificandi contentione, velut temperata ex arte Spiritus Sancti cythara, paratam ſe exhibuit, eàq; teſſera, quam ipſa magnificatura foret, quibus protectionem repromiſit, ſacrataq; ſcriptione id ſymboli exarauit, luculenter deſignauit.

RESPONDETVR QVINTO ARGVMENTO
ab auctoritate deſumpto. C

CAPVT XXVII.

QVINTVM Argumentum velut in Prytanæum aduocat Viros ſapientes, qui pro Marianis Epiſtolis ſententiam dicũt, eoſq; inter ſe commiſſos, alios quidem auctoritate, alios antiquitate, nonnullos pietate tantùm aliquid proficere, plures denique præter hæc omnia, ratione quoque præſtare, qui ſcilicet Epiſtolas D
omnes Mariæ Virginis nomine cenſitas, extrà ſanctitudinem habent, velut data cuiq; teſſera ſecerneret, arbitratur. Itaq; pro Epiſtolis Ignatij ad Mariam, & Mariæ ad Ignatium loquuntur, S. Bernardus, [a] eumq; ſecuti Marcus Michael Carnotenſis, Dionyſius [b] Rickelius, Sixtus [c] Senenſis [d] Caniſius, & alij. [e] At S. Hieronymus, eoq; antiquiores alij, qui Ignatij Epiſtolas cenſuerunt, negant, penitùs reſpuunt. Hinc Hieronymus [e] Vailernius Siluius, qui poſt Valentinum Pacæum, & VVillermũ Morelium Ignatij Epiſtolas Græcè Latinèq; edidit, vtramq; Epiſtolam tametſi à vetere interprete adiectam, meritò ſuſtulit, quòd neutram in Græcis Codicibus Tilingano, & Pariſiẽſi repériſſet. Accedit [f] Ba- E

a Ser. 7. in Pſ. 90.
b De viris Illuſt.
c In c. 3. de diu. no.
d L. 2. Bibl. in Maria.
e Lib. 5. de Virg. Deip. cap. 1.
f Ad an 48.

ronius

A ronius Hieronymi auctoritate permotus, nec non Martialis Mestræus, qui recens Ignatium Græcè Latineq; dedit, eoq; nomine dictas Epistolas inter apocrypha numerat, quòd nec Græcè scriptæ reperiantur, nec antiquiorem Bernardo auctorem agnoscant.

Sed enim plures Epistolam ad Messanenses reijciunt quàm recipiant, illi quidē constanter, hi facilè dimouendi si vrgeantur. Recipiunt præter scriptores patrios [a] Mutius Iustinopolitanus, Ioannes [b] Maria Tarsia, Alphonsus [c] Villegas, sed fide Cōstantini Lascaris. Inclinat pietate [d] Canisius, Franciscus [e] Arias, Ferreolus [f] Locrius, sed hi non videntur legisse, alioqui ituri in omnia alia. Dubitat Ioannes [g] Bonifacius, non vult esse arbiter Laurentius. [h] Masellus: Sed audacter respuit Baronius, [i] fortissimè conuellit Christophorus [l] de Castro, denique multi docti, & prudentes Viri, addo etiam religione pollentes, viua voce spuriam, ac suppositiam me sæpe audiente constanter asseruerunt. Hęc ferè Anonymus, quoad argumenti vim ac summam, alioqui verbis plùs iusto profluis, & inanibus sententijs impeditus.

a Hist. sac. l. 1 cap. 13. b In Monar. Vir. c In vita Virg. d Lib. 5 c. 1 e De Imit. Virg. c. 30. f In Maria Augusta l. 5 cap. 37. g Lib. 1. Hist. Virg. cap. 18 h In Vita B. V. l. 6. c. 18. i Ad an. 48. l In Vita Deip.

B Videtur nimirum artificiosus hic Epeus, omnes quos recensere potuit literarum Heroas, velut in Equum Troianum inclusisse, vt penitùs in nostræ causæ arcem inuadat. Verùm cùm hæc machina minimè nobis fatalis sit, iamq; omnia, quæ hic adstruuntur alibi satis demolita sint, non est vt hoc loco diutiùs laboremus, si modò summa capita velut papauera decutiamus. Itaq; de Epistola Virginis ad Ignatium, & Ignatij ad Virginem, quamquam ea cura non integrè nos tangat, quid tamen in medium consuli queat, quamuè facilè rationes in contrarium adductæ reijciantur, alibi planum ac palàm fecimus. Sanè solius Bernardi auctoritas, magnam fidem facere potest ac debet, qui cùm Hieronymum aliosq; legerit, neque tamen abnuit, quin prædictas Epistolas vt legitimas reciperet, nihil est vero similius, quàm vt eas ex antiquiorum, nec minùs fide digniorum scriptis hauserit, vel certè pia ac constanti omnium traditione commendatam acceperit, nisi iam ipse ceu fabulæ auctor in scenam traducatur, quod de tanto Viro nefas est cogitare, nedum asserere. Quid si Bernardus sua tempestate nondum sepultam legit omnimodam Flauy historiam, quàm Hieronymus nondū natā morte sua pręuertit, Baronius post tot secula desideratam non aspexit quid, si quamuis aliam, quę hodieq; desideretur, volutarit acceperituè sacrorum narrationem? quid si deuotissimus Virginis cliens secretioris susurri venas intima cordis aure suscepit? Et profectò si id propter reijciendæ sunt prædictæ Epistolæ, quòd nemo veterum Patrum ad Bernardum vsque meminerit eius famæ, amputanda quoque erit Traditio de aduentu Iacobi in Hispanias, cuius ante

C

D

E Isidorum (si tamen eius sunt, quæ de ea re scripta feruntur) per sexcentos

& vlterius, annos; antiquiorum nullus scribendo meminerat. A
Illi etiam obscuro planè iudicio decernunt, qui has Epistolas à vetere
interprete adiectas, velut superfluas eradunt, cuius enim iussu? qua aucto-
ritate freti, suum arbitrium, menti antiquiori; imò probiori præferunt;
ignari consilij, expertes vetustioris instituti, nulla instructi ratione po-
tiori? an quòd earum exemplar in Græcis codicibus non reperiatur?
quasi Matthæi, & Marci quoque Euangelia repudianda fuerint; quando
illud Hebraicè, hoc verò Latinè scriptum, per multa tempora in Græcis
codicibus non extitere; aut quasi omnia, quæ Græcè scripta in quouis am-
pullario indice inueniantur, fidem & auctoritatem mereantur, vt iam fa-
bulæ non sint generationes Deorum, vel propiùs, omninò verum sit, ani- B
mas Socratis, & Platonis aureo nimbo cælo inuectas, Florianum ad portas
Paradisi terrestris inter monstra gladio eluctatum, ab ipso ingressu à
Dracone accubante impeditum, denique vt sexcenta mittam, nec à fabu-
lis illudam, Magdalenam, & Lazarum Ephesi defunctos, diu ibidē iacuis-
se, deindè Constantinopolim Leone Philosopho imperante translatos, ad
Gallos saltem in vita nunquam accessisse. Non contemno Græcam au-
ctoritatem quàm sicut in multis cum Ecclesia Latina venerari sum soli-
tus, ità paulò infrà pro te nata sum asserturus, sed duntaxat aio, vanum esse
redarguendi propositum, nec è doctrinarum consultis profectum, eò di-
ctis factisq; fidem abrogare, quòd Græcè scripta vel testata non repe- C
riantur.
Sed enim quomodò Baronius in suis Annalibus auctoritate Hiero-
nymi permotus, vt loquitur Anonymus has Epistolas reijciat, videamus.
Cedo locum ad Annum Christi quadragesimum octauum, quem iste
citat: *Fertur* (inquit) *eiusdem Deigenitricis Epistola ad Ignatium reddita,
eiusdemq; Ignatij vna ad ipsam scripta, duæ verò ad Ioannem Euangelistam
de eadem ipsa loquentes. Sed Hieronymus, & alij antiquiores qui eiusdem
Ignatij recensuerant Epistolas, eas non nouerunt.* Hæc Baronius. Cuius ver-
ba nimis acidè, interpretatur Anonymus, quasi semper idem sit non nosse
ac reijcere, vt qui iam aliquem Diuorum è terris in cælum euocatum non D
noscat, continuò etiam putari possit reijcere. Nimirum, & ipse reiecit
[a Tom. 1. ad an. 169.] Baronium, [a] quem non nouit, alibi de Ignatij Epistolis agentem, post
nonnulla sic loqui. *Hæc iccircò dixerimus, quòd leguntur eiusdem Ignatij ti-
tulo tres Epistolæ, quarum priores duæ ad S. Ioannem Apostolum, & Euangeli-
stam, tertia verò ad Sanctissimam Deiparam datæ habentur, cui nouissimo loco
positæ, iuncta est Epistola Sanctissimæ Mariæ Virginis ad ipsum reddita;
quæ cuius fidei sit, iudicium est penes prudentem piumq; lectorem. Scimus ta-
men eas S. Bernardum citasse aliquando; earumq; meminisse alios recentiores.*
Hæc Baronius, quibus verbis an reijciat potiùs quàm optima mente E
caueat,

A caueat, ne vel pietati periculum creetur, vel auctoritati Bernardi contemptus irrogetur, viderit quæso cui pectus sapit.

Verùm ne præcipitem feramus sententiam, videamus quæso, quo loco Hieronymus, ita quemadmodùm loquitur Anonymus, respuerit eas Epistolas, vt Baronium quoque nauseare, imò penitùs cogeret reijcere. Citat ipse Baronius locũ Hieronymi de Scriptoribus Ecclesiasticis in Ignatio. Cedò. *Scripsit* (inquit) *vnam Epistolam ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam ad Trallenses, quartam ad Romanos, & indè egrediens scripsit ad Philadelphios, & ad Smyrneos, & propriè ad Polycarpum commendans illi Antiochensem Ecclesiam, &c.* Hæc Hieronymus, nec aliud quippiam de B Epistolis ab Ignatio scriptis. vndè quæso tanta sagacitas Anonymo, vt hinc eliciat Hieronymum respuisse eas Epistolas? nempè quia non meminit earum: sed neque meminit ibidem Epistolarum ad Mariam Cassobolitem, ad Tarsenses, ad Philippenses, ad Antiochenos, ad Heronem Diaconum Ecclesiæ Antiochenę, quas tamen omnes tanquam germanas Ignatij recenset Baronius; quin verò, & plures ab eodem fuisse conscriptas, ex eiusdem Verbis ad Romanos facilè colligi posse ostendit, dum inquit, *Ego omnibus Ecclesiis scribo; quòd voluntarius morior, si modo vos non prohibueritis*, vt proindè rectè sic inferat Baronius: *Sanè equidem nisi ad Hyperbolem eiusmodi verba referantur, multò plures oportuit eum scripsisse Epistolas,* C *cùm alioqui plurimas ab eo ante vincula diuersis occasionibus scriptas fuisse, neminem puto dubitare, cùm id præsertim postularet munus Episcopale.* Ita Baronius, quibus deindè subiungit ea quæ paulò ante retulimus, de tribus alijs eiusdem Ignatij Epistolis, vt vel ex ipso contextu liquere possit, quàm præcipitem de iudicio Baronij Anonymus ferat sententiam, quamuè præposterè consecutiones inferat abdicentes. Quamquam in animum etiam inducere prudenter ipse potuisset, multa olim in dubium reuocata, quia fortasse ignota, nè dicam ignorata fuerunt. Certè Franciscus Turrianus vbi de Constitutionibus Apostolorum agit. [a] *Audiant* (inquit) *inter* D *alia, Constitutiones Apostolorum detorquent, quas quidem in dubium multi reuocant. Sed quid mirum si tempore Epiphanij, multa in dubium reuocabant, quæ multi etiam ignorabant.* Hæc Turrianus. Quidni aliquispiam, & de Ignatij Epistolis idem adstruxerit? quidni de permultis alijs, quæ Latinorum notitiam effugerunt? Non iniuria crediderim superioris sæculi ornamentum, Guglielmus Lindanus in hæc verba sat afflictè conquestus est: [b] *Nobis* (inquit) *ignauioribus, plurima Græcis notissima, sunt ignota, quòd ditissimas ipsorum Bibliothecas non perscrutamur, quod fit aut librorum inopia, aut perquirendi incuria.* Et post nonnulla? *Si indefessum* (inquit) *Patrum nostrorum studium consideremus; videbimus quinam thesauri paradoxi, planèque inopinabiles nostris Patribus Græcis fuerint, vndè nunc grassantibus plurimorum* E

a In proem. in lib. Cõst.

b In Apol. pro D. Petri Liturg. c. 8.

R errorum

errorum pestibus saluberrima petantur antipharmaca. Hanc in rem vnus nobis sufficiat testis Photius Constantinopolitanus; qui lectionum suarum antiquarum libris, stupendam nobis vt suam demonstrat eruditionem, ita nos semper ferè pueros conuincit, qui ad exteras peregrinorum locorum Bibliothecas non accedimus. Hæc Lindanus. A

Sed enim cùm multa Græcos etiam latuisse non nesciamus, aliam fortasse causam, librorum literarumq; latebræ, qui volet probauerit; vel nimirum à fraudulenta Hæreticorum occultatione, vel ab inuida vanè sapientum ambitione, vicissimq; ambitiosa inuidia, vel denique à prouida Catholicorum existimatione; quòd hac ratione Religioni consultum esse voluissent, ne quemadmodùm de libris Dionysij inter alios (inquit) Ioannes Sarracenus, [a] *Catholici imperitæ multitudini, sed solis doctis, & dignis sua scripta quasi multorum capacitatem excedentia reuelarent.* quam etiam ob causam, eundem Dionysium inter Ecclesiasticos Scriptores, à Hieronymo præteritum fuisse putat, quod eminentes eius libros ad communem (vt ait) notitiam deputatos ipse minimè censuisset. B

[a] Ad Odonē Abbatē S. Dionysij.

Sed fortasse hæc tantùm copiæ causa dicta sint ab Anonymo, vt ex nutanti quoquo modo fide Epistolarum Ignatij, fortiùs adpugnet quam tuemur Virginis Epistolam, atque indè ceu capta Troia Messanensium religionem expugnet, exscindat. Videamus igitur quos cuniculos agat. *Virginis Epistolam, ad Messanenses plures sunt qui reijciant, quàm recipiant*: Salua res est vbi numero testiū, non genere velitatur. Iniqua sanè contentio, in qua multitudo vim affert, non ratio modum constituit. Verùm vt obsecundemus Anonymo, demus & istud, vincat numero si potest. A nobis stant Flauius Dexter, vel si quiuis alius sit eius auctor Chronici: Constantinus Lascaris, Mutius Iustinopolitanus, Alphonsus Villegas, Petrus Canisius, Franciscus Arias, Ferreolus Locrius, Ioannes Maria Tarsia, Martinus Nauarrus, Petrus Antonius Spinellus, Ioānes Carthagena, Georgius Odescalcus Episcopus Vigueuani, Franciscus Fasanus, Ioannes Paulus Ferella, Felix Astolphus, Clemens Donatutus, Ioannes Baptista Laurus, Franciscus Biuarius Dextri commentator, Ioannes Baptista Magnauacca, Ioannes item Baptista Boriolus, Thomas Tamaius de Vargas, prætereà Scriptores patrij, Franciscus Maurolycus, Philippus Gothus, Iosephus Bonfilius, & qui recenter scripsit Albertus Piccolus, viceni omnes ac quini præter eos qui ad nostras manus partim haud peruenerunt, partim iusta satis volumina à nobis relecta, quibus inter alia hoc quoque asseritur, publicam lucem nondum aspexerunt, vt missos faciam quos iste ad se conatur auertere Ioannem Bonifacium, Laurentium Masellum, quorum sensa per se satis aperta, omnem quoque retegunt interuersionem, deniq; non vnum alium quem suo loco, suoq; ordine censebimus. C D E

Pro-

A Prodeant modò acies aduersæ, tam copiosæ, tam instructæ si Deo placet. Baronius est vnus, vir sanè exceptione maior, sed quàm liquido testimonio nobis aduersetur, palàm est ex ijs, quæ alibi, mentem eius interpretati, in medium attulimus, vt vehementer mirandum sit, cur tam audacter à quopiam dici queat, Baronium audacter respuere, hanc de Virginis Epistola traditionem, cùm ea sola de causa reijciendam censuerit inter apocrypha, quod auctoritate caret, puta antiquiori, vel vniuersæ Ecclesiæ approbatione, quasi legitima foret, si Scriptor quispiam aut vetustior emersisset, aut Romana sedes de publico ritu ac iure pro religione omnium transegisset. Sed enim qui Baronium nobis tanquam murum B aheneum opponit, meminisse debebat, apocrypha non eatenus ab eo dici, quasi nullam mereantur fidem, sed quia interdum non sunt alicuius Euangelistarum, vel Apostolorum monimentis consignata; sic enimuerò eorum quæ de Epistolis Abagari ad IESVM, & IESV ad Abagarum traduntur, ipse Patronum ac defensorem agit, vbi inter alia, [a] *Quod pertinet* (inquit) *ad prædictarum Epistolarum fidem, eò quòd non reperiantur ab Euangelistis conscriptæ, idcircò Gelasius Papa recenset illas inter apocrypha, quasi non hagiographa, non tamen vt ea ab Ecclesia omninò proscribat, sicut nec plures alios libros quos proximè recensuit.* Hæc ipse. Quæ omnia quantum roboris nostræ causæ sufficiant, nemo est tam exilis iudicij qui non facilè C dijudicet. a Ad an. 31.

Nihil nobis obest, imò multùm proficit Baronius, nimium verò, & Baronio, & nobis imponit, qui Baronij sensa aliter quàm accipienda sint, pro re sua versat perindè ac reuersat. Reijcitur hæc Epistola iuxta modo dicta, non alia nota, nisi quia non ab Euangelistis aut Apostolis conscripta, vel saltem memoriæ prodita: neque nos id contendimus, sufficit scriptam fuisse à Virgine, quod Baronius si non asserit expressim, neque etiam expressim inficiatur, sed aliquid amplius requirit, quod ad fidem vniuersis faciendam, momentum addat, cùm alioqui, plus sit à Virgine D quàm ab Euangelistis, vel Apostolis exaratam fuisse Epistolam, sed quia isti ad Ecclesiam moresq; fidelium formandos ex officio scripsere; Deipara Virgo solo pietatis instituto, ad Messanenses in suscepta fide roborandos, non abs re fides huius Epistolæ tam sacræ, tam vniuersorum votis adorandæ, ex scriptis aliorum canonicis, vel ab antiquitatis testatione repetitur, si vniuersæ Ecclesiæ cultu suscipienda censeatur. Sed enim satis est pro sua religione, Traditione suorum fuisse ad hæc vsque tempora propagatam, & quamuis literis Euangelistarum non sit commendata, neque tamen his alijsque scriptis Canonicis pugnet, & præterea probatæ ad pietatis, & religionis normam præ se ferat signa traditio-E nis, quæ vel sola interdum veritati scriptis incompertæ fidem facit

indubiam. Qui verò sint ij libri, quos proximè recensuit Gelasius inter apocryphos, neque tamen ab instituto fidelium voluit esse reuulsos, satis ex alibi dictis constabit, si etiam addas Pastorem, cui apud Paulum [a] vt vulgo creditur Hermeti nomen, vtique ex sententia [b] Hieronymi, Gelasio in censendo probati, vt eiusdem verbis vtar, *reuera vtilis liber, qui & apud quasdam Graciæ Ecclesias publicè legitur, & multi de eo Scriptorum veterum testimonia vsurpauerunt, sed apud Latinos penè ignotus est*. Eundem certè, & Origenes cùm sæpè, tum in commentarijs in Iesum Naue testem laudat. Ac denique Athanasius [c] librum Pastoris sanè perquàm vtilem deprædicat. Sed nunc reliqua peragamus.

a Ad Rom. 15.
b In Catal. Viror. Illust.
c In lib. de Incarnat. Christi.

Alter à Baronio, qui nobis opponitur est Christophorus à Castro, cuius eruditionem sicut non dissimulauimus, ita eiusdem argumentis alibi satisfactum putamus. Tertium, qui pugnę succedat, hactenus equidem vidi neminem, nisi manuscriptos dubia luce volitantes Anonymorum libellos, quorum rationes quemadmodùm bona fide adduximus, ita currente iam calamo reuincimus, ne maiora dixisse sibi videantur, quàm quæ nullo ferè studio remoueri possunt.

Verùm ne non iusto manipulo in aciem prouocasse videatur bonus iste athleta, cum quo agimus, alios subrogat in militiam, nullo alioqui Sacramento dicto, ceù Volones. Nam, cùm pietate tantùm in Virginem motos, velit ad nostras partes inclinare, Petrum Canisium, Franciscum Arias, Ferreolum Locrium, qui si legissent Epistolam, in alia omnia abiuissent; existimat opinor pietatem mendacio, & falsitati cognitæ suffragari posse: propero sanè iudicio, quasi aut tantorum virorum grauitas, temerè etiam non visis Epistolis assentiri debeat, aut quasi alij, non minùs exquisiti iudicij viri, cùm viderint, in omnia alia abiuerint. Sed dubitare præterea de eius Epistolæ fide asserit Ioannem Bonifacium, Laurentium verò Masellum, etiam defugere vt arbitrum eius agat. Sed cedo Bonifacij verba. *Fieri etiam fortasse potuit* (inquit) *vt hoc tempore literas illas ad Ciuitates Florentiam Messanamq; dederit*. Ita ille. Verùm Anonymus elumbata oratione ita legit, *fieri fortaße poteſt vt literas ad Ciuitates Florentiam Meßanamque dederit*, quasi aduerbium dubitandi non ad tempus, sed ad literas referatur, cùm tamen Bonifacius de tempore magis, quàm de literis addubitarit, vt manifestum euadit ex ijs, quæ continuò antè, de Dionysio, ad Virginis aspectum, velut fulgore quodam diuinitatis perculso refert, quibus etiam nulla alia interposita narratione subdit, *fieri fortasse potuisse, vt eodem tempore litteræ illæ ad prædictas Ciuitates datæ sint, quas ipsæ iactant, & à Virgine se habere gloriantur, quod mihi* (inquit) *pro cætera beatissimæ Matris facilitate, & humanitate non magnoperè videtur esse mirandum*. Hæc an dubitantis sit

A fit oratio potiùs, quàm ob Virginis innatam lenitatem omne dubium ex
animo euellentis, iudicet, cui vel scintilla rectæq; rationis insit: pergit Bo-
nifacius. *Si enim Florentini, & Messanenses suam vtraq; Respublica ad
Beatam Mariam Virginem Epistolam miserunt (si fides sit penes Historicos,
quorum est religionis in vtraq; Vrbe antiquitatis indagare vestigia) non est
dubium quin Virgo rescripserit, & ambas Ciuitates cælesti, qui Virginis mos
erat, consolatione repleuerit.* Sic ille.

At qua (proh Deum) mente dicitur Bonifacius dubitare, cùm expressè,
non inuolutè fateatur, non esse dubium; quòd paulò ante dixerat non ma-
gnopere sibi videri esse mirandũ, hoc est missam à Virgine Epistolam, si
B Florentini, aut Messanenses primùm scripserunt, cuius dũtaxat missionis
fidem, saluis cæteris ipse remittit ad Historicos. Sensit ni fallor suam inco-
gitantiam Anonymus; ideoq; noua fretus animi obfirmatione, hoc *Bo-
nifacij testimonium labefactandum asserit ab eo, qui probauerit fieri non posse, vt
Messanenses ad Virginem scripserint.* Sed quàm inconsultè semetipsum
inducit in eas captiones, quas nunquam explicet: si enim dubitat de fide
Bonifacius, qui potest ferre testimonium, quòd contra pugnandum sit
argumentis? neque enim dubitantis, sed affirmantis infirmandæ sunt ra-
tiones, vt proindè nulla suscipi queat disceptatio contra Bonifacium, nisi
semel statuatur pro opposita stare sententia, ac tum demum locus sit pro-
C bandi, nullam à Messanensibus missam ad Virginem Epistolam, nullam
institutam Legationem, quod quidem si probauerit Anonymus, omnium
iudicio herbam feret.

Cedo nunc Laurentium Masellum. Recitat hic Virginis Epistolam
ad Messanenses, eamq; multis testimonijs laudatam ac probatam à Con-
stantino Lascari Latinè redditam asserit, denique addit se nolle huius de-
uotionis (vt ipse loquitur) esse Syndicum, *nihil enim quod ædificat, charita-
tem auget, deuotionem excitat, debet à spiritu sapienti ac deuoto refutari.* Hæc
Masellus, quo quid clarius, firmius, magisq; pium ac sanctum pro re no-
D stra dici potest? Sed pergamus.

Addit demum coronidis loco, præter hos, multos Viros doctos aucto-
ritate, doctrina, & religione pollẽtes, spurias literas ac supposititias constã-
ter asseuerare. Viros scilicet, quos vt opinor vel ipse audiuit suã sententiã
eloquentes, vel aliorum saltem meminit sensa, & iudicia proferentes. Ri-
diculum sanè argumentum; quæ enim secta sit, quæ non suos habeat de-
fensores, & vt sic dicam, Zelatores? An non idem dicere queant Messa-
nenses, & quidem potiori iure, non solùm multos se audiuisse contra sen-
tientes, sed plures etiam legisse quos supra retulimus, non vnius Ciuitatis
aut municipij, sed plurimorum regnorum, Italiæ, Germaniæ, Hispa-
E niæ Scriptores, non obscuros lucis osores, sed qui in die ac propatulo,

non minoris nominis, quàm vitæ, & doctrinæ claritudine versantur, A non affectu, studioue partium, sed pietatis amore ductos, non nugis, & calumnijs obstrepentes, sed rationibus exquisitis, & modestia rem gerentes. Quibus equidem libenter subscribo, vel eo nomine, quòd cùm ad hæc perscribenda animum appulissem, ex multis Viris doctissimis ac religiosissimis; quos partim in Italia, partim in Germania, Hispaniaq; consultos volui, neminem acceperim, quamuis seuerè dijudicantem, qui vno, vel altero errore, scribentium potius vitio quàm secus, incidente, rem summè probabilem non censeret; falsitatis certè arguere minimè auderet. Vt nihil dicam de patrijs Scriptoribus, quorum licet aliqui candidè pro sententia dixerint, aliqui tamen interdum aculeis magis quàm neruis armati; visi sunt decertare; fortasse lacessiti ab ijs, quos B terriculamenta quædam angebant, aliundè magis quàm ex hoc capite controuersia. Verùm his penes suos arbitros constitutis, quod huc spectat, satis erit redarguisse istum, qui plures velit esse huius Epistolæ impugnatores, quàm defensores, cuius contrarium si de Scriptoribus agitur, ex hactenus dictis clarius euadit, quàm vt aliena luce egeat. Quamquam si plures sint, qui aduersùm quoquo tandem animo contendant, nihil indè detrimenti facturi sint Messanenses, quibus exploratum est, non quod plures sentiunt, verùm quod piè sentire debent, sequendum esse.

C

RESPONDETVR SEXTO ARGVMENTO *à coniecturis petito.*

CAPVT XXVIII.

EXTVM Argumentum sumitur à coniecturis, quibus equidem semper deferre soleo, si cum ratione sint coniunctæ. Primo itaq; non parùm videtur hanc Epistolam premere silentium Lucæ, deindè D quo fato factum, vt nemo veterum illius meminerit, primus Constantinus Lascaris Bizantio profugus, Messanensibus obstrictus publicarit. quomodò nemine contradicente, duabus tantùm Pauli concionibus, Ciuitas tot millibus capitum censita, illi sectæ addicta, cui toto Orbe contradicebatur, vel si miraculo ea repentina incessit mutatio, cur siluit Lucas? cur Scriptores? quin hominibus tacentibus, Legationem adeò nobilem ad Dei genitricem, lapides etiam prædicassent. Hæc Anonymus, tametsi ille pluribus verbis, & quidem coniecturis vt videri possit, haud tenuiter collectis, quibus tamen nemo paulò diligentior in assequendo, facilè fuerit innixus. E

Ac

A Ac primùm quod spectat ad silentium Lucæ, nemo vel mediocriter in sacris literis, Patrumq; scriptis versatus ignorat, Lucam quàm plurima Pauli gesta præterijsse, quæ omnia ne rursum hic repetere cogamur, ad ea quæ diximus libenter lectorem remittimus, proindè ne triuio quidem dignum censemus argumentum, quod ex hoc loco proferatur. *At qui tacuisset Lucas accitum Paulum à nobilissima Republica?* nempè qui tacuit eundem Neapolim Vrbium celeberrimam accessisse, quod tamen apud Ciues traditione antiqua certiùs est, quàm vt in dubium vocari queat, idq; inter ceteros Lorino placet, [a] dum inquit. *Tradunt Neapolitani, nec huius rei obscura vestigia demonstrant, ad eos etiam Paulum in tran-* a Ac. c.28. num. 14.
B *situ diuertisse: probabile id est ob vicinitatem, & quia Romam Puteolis tendentibus modicè illac deflectunt.* Sic ille, nec aliter puto dicturus esset, si hanc controuersiam de accessu Pauli Messanam, vel sponte sua ob vicinitatem, ne dum accitu ad ferendam fidem, versaret.

Sed audiamus Lindanum pro hac ipsa Traditione militantem. [b] *Neapolim (inquit) si consulas, & ab ipsa testimonium roges, en tibi incunctanter loquetur, quod indubitata Sanctorum Apostolorum ætate per maiorum suorum manus traditum accepit. nimirum Diuum Petrum Romam tendentem apud se diuertisse, Asprenum virum non ignobilem sua doctrina ad Dominum Christum conuertisse, adeòq; apud eum egisse, quod modo in quæstione versatur (id est sa-* b In apol. pro liturg. Petri c.16.
C *crificasse.) Vndè hoc liqueat inquias? mihi afferenti ne fidem habeto, sed tuis oculis. Si templum vetustissimũ illic adeas, quod ad Diui Petri Aram etiamnum hodie vulgo appellatur, vide quidnam tibi ostium ingressuro clamet. Siste Fidelis, Et priusquam templum ingrediaris, Petrum sacrificia facientem venerare. Hic primo mox Roma, filios per Euangelium Christo genuit, panesq; illos suauissimo cibauit. Quod prima in Latio Christo pia colla subegit, Parthenope, hic Petri præstitit Ara fidem.* Plura in hanc rem ex Benedicto Falcone de Antiquis locis Neapolitanis laudatissimo teste renarrat idem Lindanus, quæ etiam contra Misoliturgos dixisse operæ precium velim.

D Idem verò sicut & cæteros Apostolos, vbicunq; gentium incidisset, Paulum quoque fecisse, certius est quàm vt in contentionem venire queat: proindè Siculas quoque oras lustrantem ac circumlegentem non secus ac Petrum, si & iste Siciliam visit, vbiq; pro tẽpore ac modo rei diuinæ fuisse operatum. Id autem si Lucæ reticere visum, à culpa vacat, quando quod Apostolis de more fuit, ne pro breuitatis instituto crebriùs inculcaret, aut omninò præteriuit, aut legentium cogitatibus reliquit; aut denique si ad rem Euangelij referebat, paucis interdum, & inuolutè, designauit potiùs quàm enarrauit. Quid enimuerò magis è re videri possit, quàm formam ac normam Sacrorum Apostolis vsitatam, ad Ecclesias longiore
E oratione deriuare, & tamen Lucas vno duntaxat verbo, [c] *Ministrantibus* c Actor. 13.
illis,

illis, & ieiunantibus, expediuit, etsi id Græcè dictum Lucæ, alijsq; Syro datum vocabulo sacrificium sonet magis explicatè. Ceterà consueuisse Paulum cum rebus Diuinis, quocunq; pergeret, vel vno ad Troadem exemplo. [a] *Cum conuenissemus ad frangendum panem*, satis elucescit; neque id alio ritu, [b] *quàm in doctrina, & communicatione fractionis panis, & orationibus*, quæ veram Apostolicæ Liturgiæ hypotiposin, eandem apud omnes, paucis quidem ob oculos ponit, sed ratam ingentis mysterij sanctitatem tradit. Namquòd Liturgia, alia quidem Iacobi, alia Andreæ, Marci alia, denique Petri alia nomen ferat, id verò non mysterij diuersitatem, sed cærimoniarum ac precum arguit varietatem, quam Paulus quoque si [c] Augustino credimus ad [d] Timotheum scribens impensè commendauit. A B

a Act. 20.
b Act. 2.
c Epist. 59. ad Paulinũ
d Ep. 1. c. 2.

Verùm vt in orbitam reflectamus, sicut discedens Samo Paulus [e] Trogillium priùs appulit, quàm Miletum, tametsi id Latina exemplaria non referant, vt etiam aduertit [f] Baronius, quia scilicet tam proximè adiacet Samo Trogillium, atque adeò secundùm [g] Strabonem quadraginta duntaxat stadijs disiuncta est, vt facilè præteriri non debuerit: ita nihil vetat Messanam accessisse; quæ nauigantibus in freto, vel modico flexu sese offert, nec minus sui celebritate portus spectaculum, quàm itinerum vsu præbet hospitium. Id verò si tam latina quàm græca exemplaria prætermiserunt, sicut etiam appulsum ad Neapolitanos, silentio Lucæ sine grauiore accusatione tribuendum, ob causas fortasse sæpiùs quàm oportuit inductas; neque hic vllæ salebræ, dum ostendi queat, eo temporis spatio, quo Rhegij statio tenuit, Messanam indè Paulum diuertere potuisse, quod abundè præstitum, non vno hactenus capite liquidum est. C

e Act. 20.
f Sub an. 58
g Lib. 14.

Sed enim quod secundo loco quærebatur, quo fato factum sit, vt nemo veterum scriptorum tantum Messanæ bonum commemorarit; communem cum multis habet quæstionem. *Quanquam si iterum obtendatur Lucius Dexter, nihil reliquum sit argumenti, quod non eludatur, vel saltem quod non æquè militet in multis alijs, quorum causas coniecturis quo quo modo expendimus*, cur enim nemo ante Isidorum vt huc vsque creditum est, per sexcentos ferè annos meminit Iacobi in Hispanias ingressi, *vel à pauco tempore, nemo ante nominatum Lucium Dextrum per quadringentos annos, eam si accepit, scriptis dedit memoriam?* cur non ante Bernardum, *si eundem Lucium Dextrum recens agnitum excipias*, notus aliquis producitur auctor, qui Marianæ ad Ignatium Epistolæ fidem ferat, vt iam Bernardum non traditione, sed antiquiore auctoritate nixum commendet? quod vt hoc tempore dici queat, ante Lucium tamen Dextrum in lucem emergentem, cogitari tantùm potuit, non certò affirmari. Sexcenta suppetunt exempla rerum, quæ sua vetustate sepultæ, seriùs aliquando fidem apud scriptores recentiores D E

inue-

A inuenerunt, quæ ab antiquiore auctoritate non repetebantur, si traditio famam commendasset.

At quod ad institutum facit. Si sepultis iniuria temporum auctoribus, post multa secula Constantinus Lascaris sit, qui ceteris diligentior an felicior, scriptis iterum famam Epistolæ Virginalis intulerit: non sanè à memoria hominū, sed tātùm à libris Historicorū exulantem velut postliminiò reuocauit; vt iccircò nō ipse primus eiusce opinionis faber, & parēs, sed celebrioris duntaxat cultus auctor pro tempore dici queat, idque potiùs quàm apud Ciues, apud exteras nationes, quibus eam memoriam latiori sinu commendatam voluit; quamquam fortasse non sine quæstu

B laudis Vrbi illi, quam hac religione vellet efflorere. Potuit verò id præstare Vir doctus, & in abdita reconditaq; eruditione, plus ceteris ea tempestate versatus, qui sanè nec fingere voluisse credendus est religionis causa, nec si magnoperè voluisset, in re tam manifesta Messanenses circumuenisset; vel certè si mentiri animus fuisset, Græcus homo vt vult Anonymus, ac ingenij versatilis, ita numeros omnes mendacij concinnasset, vt omnem aduersarijs dubitandi, nedum facilè calumniandi occasionem auerteret: quò proindè vel stylus simplex, & rudis, cum ea argumenti, ac totius Epistolæ dispositione, longè aliud præ se ferant, quàm hominis eruditi, ac comminisci volentis industriam. Sed vt dicebam Constantinus

C Lascaris, eam famam suo seculo fortasse tantùm apud Messanenses conclusam, ad exteros etiam conatus est deriuare, vel saltem ab obliuione in recentem memoriam asserere. Id quod initio suæ præfationis clarius ipse insinuat, quàm vt nostræ coniecturæ committatur; dum, *non omittam* (inquit) *vnum, quod ab exteris penitùs ignoratur, in laudem B. Mariæ Virginis, & ipsius Ciuitatis, &c.* Potuit enimuerò id apud exteros, & maximè Septentrionales ignorari, quando penuria Scriptorum, abrupta per tot secula celebriori fama, memoria quoque eius rei, vel penitùs intercciderat, vel certè confusa cum multis alijs rerum monumentis delitescebat.

D Video quàm multa hoc loco adduci queant in vtramq; partem, quæ tamen alibi lectiori copia recursura, de medio excindentur. Interim de Constantino Lascari illud aliquando à sapientibus auditum, venit in mentem, illum huius Epistolæ famam, non tàm à Messanensibus accepisse, aut illis ignaris intulisse, quàm longè ante Bizantij cognitam, sed Messanæ traditione tantùm ac religione recognitam, Latinè euulgasse; non quasi in Tabulario Messanensi exemplar à Paulo Apostolo Græcè redditum inuenerit, quod plerią; opinati, in varias deindè sententias sunt abducti, quando pridem ante, infelici illa tempestate, vastato penè cum Vrbe Tabulario, plurima quoque temporum, locorū, hominum, rerumq;

E gestarum, & penè literarum monumenta paucis seruatis interierunt; sed

quòd

quòd allatum è præstantissima Bizantina Bibliotheca Græcum exemplar, A Messanensibus Latinè reddiderit, vtrumq; verò Ciuitati donatum, tantæ rei velut vestigium quoddam reliquit, quo iam manifestè retecto, certius iretur in antiquam memoriam, in caput manantis per secula traditionis. Hinc factum vt seruato in secretioribus aduersarijs Græco Lascaris exemplari, errore vulgi, quod interdũ imagines à veris vultibus haud discernit, fama deerraret, genuinam Virginis per ea etiam tempora conseruari Epistolam, eademque in nonnullorum scriptis procliui calamo obreperet. Nisi fortè isti non de Constantini Lascaris scripto magis, quàm de proprio Virginis exemplo, sed à retractis longè seculis asseruato famam vrgeant, vel de hoc ipso non amplius in genuinis, sed in alienis B apicibus viuente, ac spirante, veræ Epistolæ refricent memoriam.

Atque hanc ob causam Canisius, tametsi annum Rhetoricæ docendæ causa Messanæ versatus, (qui fuit à Christo quinquagesimus nonus, supra millesimum, ac quingentesimum) satis argumenti à populi religione se nactum arbitratus est, quò sexdecim postea plus minus annis, insigni illo de Deipara Virgine opere in lucem misso, vbi de hac Epistola ad Messanenses data, verba facit, ita inter alia diceret. *Vt audio reuerenter in scrinijs suis asseruat*, Respublica scilicet Messanensis, Epistolam Virginalem; stabilita quippè semel eius rei veritate, siue ab auctoritate, siuè à traditione, parum videbatur facere ad religionem scribentis, an genuinum Epistolæ C exemplum, an potiùs imago eius in versionem cuiusquam recentiorem missa, asseruaretur. Nisi etiam fidem faciat opinione maiorem, Canisium, antequam Messanam venisset, operi illi iam conscripto, quamuis longè post edito, sententiam suam de Epistola Virginis intulisse, neque tamen postea mutasse, aut quippiam explicatius addidisse, quod non aliter præsens ipse Messanæ, rem esse comperisset, quàm pridem fama duntaxat, nisi etiam literis Sociorum Messanæ degentium didicisset. Quę quidem opinio, non mediocre firmamentum ex eiusdem Canisij verbis sibi videtur sufficere, dum enim inquit, *Apud Siculos extat insignis Respublica Messanensis, quæ aliam Epistolam ab eadem Virgine Matre missam prædicat, atque vt audio reuerenter in scrinijs suis asseruat*, satis apertè ostendit, de loco sibi D nondum oculis comperto se loqui, facturus alioqui certiorem à præsentia famæ fidem, & oculatum se testem, non auritum laudatorem illaturus: quamquam posteà cùm oculos etiam aurium testes habuisset, nihil indè ad maiorem auctoritatem conciliandam voluit assumere, siue quòd vt dixi ad scribentis religionem haud magnoperè spectare iudicasset, siuè quòd minimè existimasset, aliquando quempiam fore, qui communem aliorum religionem, & firmatam pię traditionis Sanctitatem, in iudicium quasi de falsitate auderet prouocare. E

Iam

A Iam quòd non minori cōtentione vertitur in dubium simul, ac admirationem: *credi ne possit duabus Pauli concionibus Ciuitatem vniuersam ad Christum traductam, nemine contradicente ei sectæ, cui toto Orbe contradicebatur?* multa sanè inuoluit, sapientum pectoribus indigna, & hoc loco silentio premenda potiùs, quàm acri, & vibranti oratione perstringenda, ne Anonymus tantum suo nomini dedecus obtulisse censeatur, quasi Ecclesiasticas historias ne à limine quidem salutarit. An verò non iam fabulosa Scyllæ, Charybdisq; portenta Messanensium oris, sed Cerberus ipse quoque ceruicibus insedisse tunc putandus est, vt Spiritu cælesti in cordibus multorum efficaciter nauante, non in momento emolliri, & ad B credendum Salutari Dei potuerint inflecti, in gyro sapientiæ cælestis instituti. Nec sanè id tam insolito miraculo perfici debuit pro re nata, quo vel Lucæ copia scribendi pararetur, vel alijs singulare argumentum historiæ texendæ relinqueretur, quando nec vspiam innumeræ gentium conuersiones, Apostolicis sudatæ laboribus in historias missæ, ad posteros peruenerunt; nec Lucas omnia Pauli gesta, scribendo suarum partium esse duxit, multaq; præsertim à se non visa de industria præterijt. Profectò enim si ardentis columnæ miraculum Rhegyj patratum, cui præsens non esse vix potuit, minimè recensuit, mirum esse non debet si Messanensium quoque conuersionem, cùm fortasse Rhegyj relictus, Paulum C minimè comitarit, intermisit; quando præsertim animorum quamuis diuinitùs facta repentè mutatio, non adeò videatur hominibus insolens, quàm marmoris sensui subditi, contra naturam ignea flammatio: sicut neque Publij Melitæ Principis secuta Paulo stimulante conuersio, tam perculit, permouitq; mentes Insulanorum, quàm viperæ de manu Pauli absque vulnere pendentis in ignem excussio.

Illud etiam quæritur ab Anonymo, quo pacto tam breui temporis spatio, tam nulla præter morem concertatione, tot millia hominum spontè manus dederint Euangelio: quasi necesse fuerit, aut longa dissertatione D conuincere, à quibus ob diuulgatā prædicationis famam, iam Euangelio cælitùs præparatis, studio fuit accersitus; aut omnium animis singillatim tractatis, ac versatis religionem indere, & singulorum corpora baptismo tingere, & non satis fuerit, paucis initio ad Christum adductis, alijs deindè, quod soliti sunt Apostoli, curam commendare, à quibus ad reliquos institutum fidei dimanaret. Non est operæ pretium hæc pluribus expedire. Norunt enimuerò, qui vel tenui Minerua Sacras Historias tractauerunt, quibus vbiq; initijs religio Christi gradum fecerit, antequam ad summa perueniret; quamquam interdum per Vrbes, populos, regna, ac nationes, subitaneis quoque cumulata fuerit incrementis, quod videri E possit in duorum regum Stephani Hungariæ, ac Lucij Britanniæ, vt innumeros

meros mittam, conuersione euenisse. Quin ipse ego aliquando vidi vnius A
Catholici Sacerdotis concione, intra paucas horas, septem millia Hæreticorum obstinatissima capita, Rectoribus illorum, ac Doctoribus primùm conuersis, in mancipium sanctioris fidei venisse, quidni Paulus duabus concionibus aliquos saltem ex primarijs Ciuibus, iam Christi opinione captos, eamq; ob causam ipsum accersentes, ad lucem ac frugem, reduxerit? neque enim cum barbaris aut Iudæis, quos vel ignorantia legum ab humanitate seiunxerat, vel irrogatæ pridem obstinationis pœna tenebat, res erat Paulo, sed cum gentibus Romanorum societate deuinctis, à legibus probè instructis, ac suoptè quodammodò ingenio ad honestiora quæq; studia capessenda præparatis. Verùm in his non ampliùs redundandum. B

Non paulò inanior est illa quæstio vel potiùs admiratio, cur nemo Historicorum, rem scilicet multas apud gentes diffusam literis mandarit, cur Legationem adeò Nobilem ad Dei Matrem homines tacuerint, quā vel lapides prædicare debebant. Id enimuerò quæri posset de multis alijs præclarè in Ecclesia gestis, quæ vel in acta publica, Principibus Vrbium adhuc à fide auersis, commodè referri non potuerunt; vel si aliquando ab exceptoribus excepta, & in proconsularia relata sunt, mox iterum sæuiente odio Christiani nominis, superstitione vastatis omnibus, ea quoque tanquam impij cultus venena direptioni, flammisq; tradebantur. C
Quanta creduntur patrata in Oriente, atque adeò in ipsa Palæstina, cum ipsis Ecclesiæ nascentis incunabilis, quæ tamen apud nos hodie desiderantur, & paucorum duntaxat notitia, traditione potiùs, & religione maiorum, quàm posterorum scriptis commendantur. Magis profectò referebat Christi Saluatoris nostri gesta, literis cōsignare, quàm eius à Virgine missæ Epistolę famam historijs diuulgare: at enim [a] si illius facta non omnia, & multò minus dicta, Euangelistæ sunt prosecuti, vix culpandi videntur eius præcipuè tempestatis Scriptores, si inter alia missa, huius quoque Epistolæ, & Legationis Messanensium famam compresserunt. Ceterùm sicut penuria Historicorum laborante Hispania, vel potiùs distractis ad belli curas ingenijs, iacturam fecere Iacobi, aliorumq; Apostolorum gesta; idem contingere potuit rebus Messanensium, Sicilia præsertim toties bellis vexata, tot Regum ac Tyrannorum iugo exercitata, impio barbarorum dominatu, oppressa præsertim cum tota Insula, Ciuitate Mamertina. Quamquam ego Messanenses, sicut alias, non penitùs immerentes dixero, qui vel paucis abhinc annis collata Patronæ Virginis, non sine singulari miraculo beneficia, in publicas tabulas referre neglexerunt, contenti duntaxat anniuersaria celebritate eius facti recolere memoriam, vt dum hæc scriberem, nō parum adlaborandum mihi esset, E
quò

[a] Baron ad an. 34.

D

A quò certum rei gestæ annum, mensem, ac diem explorarem, nec nisi tandem magno studio conquisitam narrationem, in domesticis quorundam aduersarijs inuenirem, quasi minùs hæc referret in acta Ciuitatis, quàm priuilegia Principum inserere.

Ceterùm nulla primis illis temporibus tanta potuit esse diligẽtia Scriptorum, quæ nõ varijs subiecta casibus esset, adeoq; saluis duntaxat ijs traditionibus, quç Dei prouidentia, bono totius Ecclesiæ cõseruata esse oportuit, plurima rerum gestarum monimenta exciderũt, vel certè longo post interuallo reperta, non pauca mutila, & manca emerserunt. Porrò in omni temporum iniuria, nihil adeò fuit Historijs inimicum, quàm immanissimæ B Tyrannorum cautiones, quibus nedum actis Christianorũ ad abolendam memoriam, sed ipsis etiam corporibus ad tollẽdum penitùs Christum, exitium inferre sunt conati. Quem enim lapidem nõ mouerunt, antiquissimæ illæ Romanorum Pontificum primitiæ, quò Christianorũ facta fortia, ac præcipuè res Martyrum præclarissimè gestæ, perpetuæ memoriæ Scriptorum monimentis traderentur, quæ tamen omnia sæuissimis illis Diocletiani edictis, quibus omnes Christianæ religionis codices igne cremari sunt iussi, ingens detrimentum fecere. Pluribus id persequitur [a] Baronius, & inter alia meminit eius feralis sanctionis Eusebius [b] his verbis. C *Diuinas, & Sanctas Scripturas medio foro in rogum impositas, oculis nostris aspeximus.* Nec dubitat Baronius in illo incendio factam esse lacrymabilem illam Actorum Martyrum iacturam, sublataq; illa nobilissima rerũ gestarum monumenta, tanto labore collecta, tot cognitionibus comprobata, ac tanto denique studio custodita, vixq; ex eo velut naufragio perpaucas tabulas remãsisse, & quidem verè tabulas, quando acta illa Martyrum, quæ titulo Notariorum Romanæ Ecclesiæ circumferuntur, minimè numeris omnibus sint absoluta, adeòq; perpauca reperiantur, quæ aliqua saltem ex parte non arguantur erroris, vt perindè sit aliqua fortasse extare, quæ emendatione non egeant, ac post vindemiam vnum esse racemum, D ac alterum, quem manus decerptoris fortuitò præterijt.

a Init. Mar. cap. 3.
b Hist. l. 8. c. 2. & 3.

Quæ omnia quàm apposita sint ad rem nostram, nemo non videt; Vt enim mittam haud facilè reuinci posse eum, qui dicat illo Romano rogo, potuisse etiã huius Epistolæ arsisse historiam, si nõ in Romano foro (sed quis id etiã neget obstinatius?) profectò in ipsa Vrbe Messanẽsi, quò eadẽ conflagratio, vniuersali vt cum Baronio loquar incẽdio peruaserat: nemo mirari debet, si post non minorẽ Messanensium librorũ stragẽ, multa post secula vel ex cineribus erutæ reliquiæ, ab exacta ratione tẽporum euariẽt, plurimisq; propagata exemplaribus varios etiam secũ errores dissiparint. Non puto autem operç pretiũ hoc loco retexere, quæ nam illa librorum E fuerit calamitas, quando in tanta rerum ac Regum à Christi institutis

diuersorũ vicissitudine,nihil esse potuit tàm proximũ,quàm vt vastatis ac A pollutis omnibus,nihil pensi, nihil sancti in libris haberetur. Illud certæ memoriç traditum,aliquando tria codicum millia in Cęnobio S.Saluatoris numerata,eaq; ferè omnia manuscripta,ex omni Græcia, Rogerij Comitis labore,sumptu,atque industria fuisse collecta,eorum tamen omniũ, vix ac nè vix quidem in ducentis voluminibus tenue vestigium extare.Ita sanè magno Reipublicæ malo,tot præstantissimorum luminum Græciæ, atque adeò totius Orientis monimenta perierunt,nõ tàm à tineis,& blattis exesa,quàm hinc indè distracta,& incuria vsurpantium,ne dicam iniuria,imò fraude excisa.Quidni verò in tot etiam,ac tantis Regni reuolutionibus,quæ tandem in tali Magna Vrbe vertebantur,interuerti,ac penitùs B interire potuit, non modò exilis Epistolæ tabella sed inter plurima Ciuitatis acta, is etiam libellus, qui seriem Legationis institutæ, nomina Legatorum, mandata Ciuium continebat.

Nam si quis hoc loco intempestiuè inquirat, qua fortuna, an industria factũ,vt priuilegia Messanensium tot pręrogatiuis iactata,discrimen euaserint,sarta tecta flammis armisq; præstiterint,imò restiterint: vnico verbo facillimè occuritur, Sacram Virginis Epistolam vno in loco asseruatã, eoq;velut summę religionis Sacrario,destinatis malorum fulminibus impetito,perire potuisse; priuilegia verò Ciuitatis pluribus in locis cùm publicè,tum priuatim in domesticis multorũ aduersarijs extantia, quin etiã C eadem ipsa Principum signa,quæ priuilegijs vim darent,non in Templo, sed domi inter profanas rationes custodita,periculo fuisse exempta,& vindicata;quod Tyrannorum ac barbarorũ furor, non tàm sæuire in domos Ciuiũ, quos seruitute premere satis habebat, quàm in Tẽpla Sacrorumq; penates solita esset,quò deuotum superstitionibus animum expiare crederetur.Similem enimuerò causam reddit Baronius, [a] cur in cõflagratione illa, Diocletiani iussu in libros Christianorum immissa, volumina Sacræ Scripturç vastitati superfuerunt,ceteris penè omnibus quantumuis Ecclesiasticis,ac pernecessarijs libris,vnà cum peculiaribus Martyrum actis, in D cineres considentibus; quòd nimirum illa non penes vnam aut alterã, sed penes cũctas Orbis Ecclesias, siue ob publicam sacrarum functionũ, siue ob priuatam ministrorum necessitatem custodiri solita,& vno verbo cùm plurima essent, vnius aut alterius, vel etiam plurium locorum funeribus mergi nõ posset omnia;facilè(quod dicitur extra vndã,& fumũ) pericula deuitarẽt: ista verò cũ per pauca essent,imò verò interdũ penes singulares Ecclesias,quarum pręcipuè interesset ea habere,illis cõpilatis,ac versis,necesse quoq;fuit interire.Quid ergò dicendum de Sacra Virginis Epistola, quæ cum vnica fuerit,eoq; loco publicè asseruata,vndè religioni ac venerationi omnium pateret,dubio procul barbaricæ direptioni occulta esse E

non

a Init.Mar. cap. 3.

A non potuit, quin eò magis obnoxia periculo, quòd quemadmodùm altos feriunt fulmina mótes, ita barbarorũ furor in pręcipuos sęuit thesauros, & vbi pro Idolis arma gerit, in res Christianis maximè sacras, pergrassatur.

Atque ex hactenus dictis facili coniectura liquet, cur de illo ordine Legationis ad Virginem institutæ, de nominibus Legatorum, alijsq; cum re tunc nata cõiunctis, vel nihil omninò transmissum sit ad posteros, quãquam firmior esset ea rei gestæ historia, quàm vt à nominibus Legatorum velutà signis quibusdam penderet: vel quod mihi coniecturam capienti vero simile est, diffusam quidem apud multos per aliquot secula famam, iniuria temporum fuisse impeditam, quo minus per annales Scriptorum
B latiùs apud gentes dimanaret, ipsa etiã religione Epistolæ, traditione duntaxat interdum nixa apud Ciues Messanenses. Quamquã si rem ad vnguẽ expendamus, nec ita solemnem esse oportebat eam Legationem, quæ repentiua fama, vel finitimos ad spectandum exciret, vel deinceps aliorum Historicorum ingenia pluribus fatigaret, illis pręsertim initijs, quibus nõdum pressa superstitione, vix libera spirabat aura Christiana religio, sed paulatim carpebat incrementa. Quòd si fortasse tam ingens eius Epistolæ thesaurus, non tam sit penitùs interuersus, quàm metu periculi, maiorum prouidentia secretiori quodam abditus loco, sed qui posteris simili rerum vicissitudine, ac discrimine conflictatis, vt assolet, innotescere non potuit;
C illucescet (ò si) aliquando dies illa, quæ tempestate magis opportuna, tam necessarium pietati bonum reposcet, facietq; rursum è tenebris lucem splẽdescere, quę cùm in primis in inuenta ea Epistola Messanensium vota secundabit, tum maximè nostros hosce labores illuminabit, & quę hactenus in dubium, aut quæstionem verti potuerunt, demonstrabit. Neque enim illa duntaxat emerget in auras, sed opinor sepultam quoque secum totius rei gestæ historiam euocabit.

Possem hoc loco multa congerere, eaq; Messanensibus propria, vndè rerum suarum imaginem, ad spem haud dubiam retrahere possent; ab in-
D uentis non ita pridem Diuorum tutelarium Placidi, & Sociorum Martyrum sacris corporibus; à retecta item ante triennium in Ecclesia Parochiali Diui Leonardi Deiparæ Virginis Icone, quæ à multis retrò seculis, obiecto muro crassiori, lateri Ecclesiæ coęquato, latuit penitùs obducta; fortasse, quæ multorum coniectura est, ne infidelium, qui tunc Messanæ rerum potiebantur ludibrio pateret, eò præsertim loci à frequentia populi remoti, vbi idem paries, & latus Ecclesiæ & Vrbis murus, erat custodiæ militum contiguus; illa tamen anno currentis seculi vigesimo quinto, dum fortè suggestui aptando paries altiùs effoderetur, inopinato sui patuit obiectu, mirantibus qui operis instabant, nec tam citò fama per
E Vrbem ferri cæpit, quàm crebra miraculorum coruscatione religionem

conciliare, idq; cum maximè opportuno tempore, quando nimirum timebatur, ne quæ pestilentia reliquum penè Insulæ corpus fœdè occuparat, ipsam quoque nobilissimam Vrbem quàm proximè foret inuasura. Diuinitùs tamen effectum, vt longiusculè extra fines deerrans, Vrbem Deiparæ Virginis protectione sacram, cum suo districtu contingere minimè auderet, quasi in inuenta illa Icone, & signum repromissæ olim per Epistolam protectionis extitisset, & simul aduersus vim mali debellandam vexillum gratiarum fuisset elatum. Sed enim si ista etiam desint exempla, vel ab ipsa Epistola subimpetrare licebit argumentum, quæ interdum Reipublicæ periculis interuersa, cærimoniam quoque templorum visa est sustulisse, solis memoriæ vestigijs hærens apud plerosq;, donec iterum emendata sorte, fortuitò credas inuenta, difficilioribus temporibus intercederet. Certè si verùm est quod ex prætento nuper Lucio Dextro disertè asseri cæpit, celebrem fuisse Epistolæ à B. Virgine missæ apud Messanenses memoriam, circa annum videlicet à Christo sextum supra octuagesimum, deindè verò circa annum quadringentesimum cum trigesimo, repertam fuisse eandẽ in Tabulario Messanensi, Hebraicè exaratam; luculenter quoque ostendit aliquando inter id seculorum spatium latuisse tam ingens bonum, non tam votis, & religioni, quàm oculis Messanensium, quos maiorum industria non secura temporum celauerat: quod equidem opinor accidisse, vel cùm exosum Domitiano Christi nomen, [a] furorem in omnes è Dauidis stirpe proseminatos, quò è medio tollerentur inflammasset, vel cùm postea Diocletianus, decreta libris ac scriptis Christianorum voraciori flamma, mortuorum quoque memoriæ perniciem statuisset: quo vtroq; tempore, vix alia poterat esse conuenientior exsatiandæ Tyrannidi materia, quàm si in perdita Sacra Deiparæ Epistola, quàm plurima non solùm ad Christi Virginisq; prosapiam spectantia, verùm etiam vniuersæ propemodùm religionis rata perirent monimenta.

A

B

C

[a] Euseb. ex Hegesip. l. 3. cap. 15.

At enim difficillimo Ecclesiæ tempore, cùm Nestorij superbia, & Cælestini Papæ minis, & Cyrilli adhortatione & eruditione facta fuisset efferatior, in cuius partes etiam Theodosius Augustus circumuentus, venire videbatur: tunc sicut vndiq; libri, & Viri docti conquirebantur, ad rescindẽda pertinacis hominis contra Dei Matrẽ, natiq; diuinitatẽ nefaria dogmata, ita velut destinatò è tenebris emerserit credas in lucem Epistola diu votis expetita, quasi aduersus impietatem, contentam diu vocem missura, in eo præsertim Patrum Concilio, quod proximè consequenti anno Ephesi indictum, ceù sacratiori Orbis theatro, tantæ impietatis auctorem configendum suscepisset. In quo genere, & illud admirationem habet, ac planè vt inquit Baronius, [b] *Miraculo factum esse videtur, vt contremata anno sequenti Hipponensi Ciuitate à furentibus Vandalis, iisdemque Arianis, ipsa*

D

E

[b] Tom. 6. ad an. 430.

A *ipsa, Hipponensis bibliotheca illæsa permanserit, Angelica quidem si non humana vallata custodia, qui enim consideret ferocissimos barbaros, longa præpeditos obsidione, redditos sæuiores, reputetq; secum, eosdem pariter perfidos fuisse Arianos, seseq; etiam ex recentioribus aduersus Arianos ipsos disputationibus, nempè contra Maximum atque Pascentium Comitem publicè habitis Augustinum acerrimum sibi hostem: quis inquam ista considerans non miraculo ducat, vt Vuandali pepercerint Augustini scriptis.* Hæc Baronius. nempè id diuinitùs factum, vt extra humana iam posito Augustino, quippè qui ad Synodum Ephesinam literis à Theodosio missis accersitus, antequam illç peruenissent, in cęlitum Concilium est euocatus, extarent doctrinę argumenta,
B quę contra impietatem Nestorij eiusq; sequacium, vice, ac propemodùm voce Augustini depugnarent.

Nolim equidem diuinare, sed iuxta dicta vidisse hanc Epistolam videri fortasse possit inter alios Nestorij fautores Theodoretus ipse Cyri Episcopus, quãdo ijsdem penè verbis velut ex initio mutuatis, sed occulta vafricie Catholicam simulauit tantùm sententiam, ceterà sophisticis captionibus impietatem planè intendit, cùm ad Irenæum hæc scriberet. [a] *Quid enim interest hominis simul, & Dei Genitricem appellare Beatam Virginem, vel dicere ipsam geniti Matrem, & Ancillam; & inferre, quòd Mater quidem est, vt hominis Domini Nostri IESV CHRISTI; Ancilla verò vt Dei, &*
C *quod quidem sycophantiæ, & captionis, vel erroris causam prabet, tacere, eundem autem dicere sensum, aliam vsurpando nuncupationem?* Hæc quidem Theodoretus, verùm vt dicebam technis veritatem circumscribens, ne quo pacto sine tectorio, Beatam Virginem Matris Dei nomine cohonestaret, quod in penetralibus huius Epistolæ, FILIVM NOSTRVM, DEI GENITVM, DEVM ET HOMINEM FATEMINI, si offendisset, ipse se suis fallacijs, aut magis implicuisset, aut cum rubore penitùs impietatem exuisset. Quę quidem ita duntaxat hoc loco dicta velimus, vt prudentum coniecturæ quantum satis est concedamus, non imprudentes signorum, vndè interdum vestigia existant ad indagandam veritatem. Ac vt exem-
D plis temperemus ipsa peruersæ dudum doctrinæ docuit experientia, nihil in versutas Hæreticorum sententias immitti, quod aliundè ad imitationem veri non sit suppetitum.

Sed enim si quoquo modo vel in perniciem concessit, vel secretis maiorum consilijs, ab oculis mortalium intercidit tam ingens in Orbe thesaurus, (vtinam aliquando in lucem eruendus) tum maximè id euenisse credendum, cùm Vuandalis sub Duce Genserico Siciliam incursantibus, omnia susq; deq; ferebãtur, vel cùm annis quindecim à Carthagine capta, Sicilia tota [b] ab ijsdem deleta, cum ceteris Insulis sub tributo [c] censita
E fuit; vel denique cùm trecentis post, ac sexaginta octo annis, ante octo

S 3 plus

a Epist. 16.

b Ado Vien. in Chron.

c Barõ tõ. 7 ad an. 454.

plus minùs ſecula, Amiras, ſeù Præfectus Africæ ductu Euphemij transfugæ magnis Agarenorũ copijs immiſſis, [a] nõ ſolùm Siciliam vniuerſam, ac Calabriam obtinuit, verùm etiam pleraſq; Italiæ partes fœdè occupauit, vagiſq; paſſim populationibus vicos excidit, graues prædas traxit, omnia ſacra & profana, vel rerum euerſionibus in diſcrimen, vel hominum oppreſſionibus in mortem adflixit. Quæ tamen omnia, niſi rato iam periculo Virginis Epiſtola penitus interiuit, facere minimè poterunt, quin meliori rerum ac temporum paratu, lucem aliquando ſit aſpectura, nouiſq; Meſſanenſium, ne dicam totius Eccleſiæ votis profutura. A

a Baro. to. 9 ad an. 821. ex Ioann. Curop.

Atque hæc ſatis prolixè dicta, non eò duntaxat referenda erunt, quaſi paucioribus elidi minimè potuiſſent inanes Anonymi quæſtiunculæ, verùm vt in maiori luce omnis hæc verſetur hiſtoria, ſi vel ea quæ ſapientiorum animis à coniecturis incidere queunt, ob oculos ponantur, vel quæ multarum longiorumq; diſceptationum ſemina eſſe poſſunt, vnica narratione continenti præcidantur. B

RESPONDETVR SEPTIMO ARGVMENTO à modeſtia, & moribus Virginis.

CAPVT XXIX. C

NON poſſum diſſimulare diligentiam Anonymi, qua nihil ſanè prçteriuit, vndè vel minima ratione rei ſuç commodaret. Iterum verò hoc loco relabitur ad modeſtiam Virginis, moreſq; ſanctiſſimos, qui huic Epiſtolæ plurimùm, vt ipſe putat, aduerſantur; quò ſit vt nos etiam non pauca repetere cogat ex ijs, quæ ad tam friuolum, & incautum argumentum diluendum, non paucis alibi adſtructa ſunt: id nempè facturos, quod ſolent pædagogi, vbi tardiores ad capeſſendum elementarios nanciſcuntur. Sed D audiamus quibus lacertis pugnet. Feriæ Dux, Siciliæ Prorex, Vir ſapiens, præſtanti iudicio, cùm de hac Epiſtola ſermonem haberet, ſpiritum Virginis haud ſapere pronunciauit, longè quippè ab eo diſtat ſpiritu, Virginem ſe prædicare, appellare ſe Matrem Dei, quæ pridem ancillam Domini ſe dixerat: neque ſolùm, ſed Mater Dei vocata ac laudata à cognata Eliſabetha, ad Deum Deiq; laudes animum aduertit. Quorſum illa à Virgine vſurpata. *Ex Tribu Iuda, Stirpe Dauid?* quonam pertinet commemoratio Tribus ac generis, quò Regiæ Stirpis? inania hæc, & regibus ſolita Dei Mater tranſmiſiſſet. Quid illa, *Filium noſtrum, Dei genitum, Deum, & hominem fatemini, & Anno Filij noſtri*. Faceſſant hæc à modeſtia E

A stia Sanctæ Matris. Obseruatum à quibusdam nihil commoueri se ad pietatem, cùm Epistolam hanc legerent. Quod manifestum indicium abhorrere à spiritu, & modestia Virginis. Hæc ferè ille, & verbis plura eiusmodi.

Actum nempè erat de causa nisi ad Proregem prouocasset, & Lyceum cum palatio permiscuisset. Sed enim oportebat eius dicti testes tabulas exigere, non contentum viuæ vocis oraculo, quis enim facilè adducatur vt credat? demus verò: licet vnicuiq; in suo sensu abundare, nec pluribus hoc leue genus argumenti censeo versandū; alioqui duos, vt de multis taceā, Siciliç Proreges, Ioannem de Vega, & Ferdinandum Gonzagā, quos viros B bone Deus? inter alia Mamertini instituti argumēta, hanc ergà Virginē ob acceptam Epistolam religionem collaudasse, à Viris fide dignis non semel accepi, nec diuersum pro pietate sua quibusdam narrantibus sensit, qui nuper rebus Siculis, Mariq; præfuit Philibertus Sabaudus, idemq; facturos crediderim successores, si Mamertinam felicitatem ament. Quid verò si à Proregibus prouocemus ad Reges, & Reginas? certè quod iam alibi diximus, Anna Philippi Secundi cōiunx tali marito digna, quemadmodùm olim Euangelium, Cæcilia Romana, ita hanc Epistolam in sinu gestabat suo; rectè dubio procul de illa dijudicans; alioqui longè à sua religione rem ceù inanem (epositura; nec dubium quin Rex sapientissimus C simul ac pientissimus, voluntate coniugis probata, suam quoque pietatem illi accommodarit. Vin maiora? an quæso leuissimæ rei animum aduertere potuerunt qui vt anniuersariam acceptæ Epistolæ memoriam nobilitarent, piacularibus etiam indultis pietatem suam sacram esse voluerunt quæ res vna, tantùm Messanensium religionem amplificauit, vt gradu ad sanctitudinem memoriæ facto, Virginis inde cultum haud alio suffragio vallatum magis hoc tempore vellent.

Ceterùm, qui neruus est intenti in præsentiarum argumenti; nihil alienum esse in ea Epistola à modestia Virginis, sed omnia tam eximiæ D sanctitati paria, non est vt ampliùs ostendamus, nisi repudiatam à grauiorum supercilio rationem iterum inducamus. Decuit enimuerò Deiparam pro re, & tempore, ijs, se nominibus non iam prædicare, sed declarare, quibus in sacra pagina nunc Virginis, nunc Matris IESV appellatione describi consueuit. Est ea nuncupatio plena consilij, plena sapientiæ, qua in dignitate velata, religioni consulitur Messanensium, vt qualem ex Pauli prædicatione accepissent, talem per omnia fide ac veritate consona, scripto etiam Virginem didicissent. Nihil in ea conceditur laudi, sed confessioni, nihil inani ostentationi, sed fidelium instructioni, nihil superfluæ commemorationi, sed Euangelij confirmationi; in quibus om-E nibus non magis elucescit veritas firma, quàm moderatio summa, verecun-

cundia maxima, humilitas abſtinentiſſima. Quid ſi eam ſe eſſe dixiſſet, A
quam Prophetæ prædixerunt, figuræ myſticè adumbrarunt, oracula prænunciarunt, Angelus ſalutauit, Eliſabetha adorauit, Beatam dicturæ erant omnes generationes; profectò ne latum quidem vnguem à temperantia morum deflexiſſet, niſi meritis ſuis, non gratuitis Dei donis conſultum voluiſſet. Neque enim excellentiæ ſuæ laudes, ſed diuinę præconia magnitudinis explicaſſet, dum in encomijs magnificentiæ Domini, Virgineus ſpiritus in Deo ſalutari ſuo exultaſſet: alioqui arrogantes nimium ſint Petrus, & Paulus, qui ceteris nomen Apoſtolicū ſilentibus, tametſi æquali myſterij ſorte vocatis, ipſi duntaxat pleno maieſtatis vocabulo, Apoſtolos ſeſe prædicarunt. Et quidem Paulus inſolentior fortaſſe videri poſſit, B
qui cùm ſecundùm imperium Dęi, ſe id nominis vſurpare prægeſtit, non ſemel poteſtatem ſibi cælitùs traditam, diſſimulato principatu Petri oſtētauit, atque adeò (quod mireris) in tot Epiſtolis ſemel duntaxat nuncupatione ſerui ſeſe dignatus eſt. Quis verò faſtum Ioannis ferre queat, qui ferè ſolus, arrepto Senioris nomine, non præfecturam modò Apoſtolicam, & Epiſcopalem, verùm etiam in Clero, ne dicam in regno dominantis ambit principatum? [a] quid enim Latinis olim, ſicut hodie, Gallis, Italis, Hiſpanis, vocabulum Senioris exprimebat, niſi nomen iura dantis, non iuſſa capientis; regis & imperantis, non ſubditi & obaudientis; & vt verbo dicam, Principis & Domini, non ſerui & humilia conſectantis? C

[a] Io. Lorin. 1. Ep. Ioan. cap. 1. n. 1.

Sed enim ſi Petrus Apoſtoli nomen ex officio aſſumit, continuò etiam ſeruum Ieſu Chriſti ſe eſſe meminit: Paulus verò ſi vnica tantum vice vocabulo Serui ſe compellat, re ipſa tamen humiliorem ſeruitute Chriſti conditionem affectat, dum id quod eſt, gratia Dei ſe eſſe profitetur, miſericordiam conſecutus, vt eſſet Apoſtolus, minimus Apoſtolorum, omniū peripſema factus, & qui pro fratribus ſuis anathema eſſe à Chriſto peroptaret. Denique Ioannes in ea Senioris appellatione, non auguſtioris titulum dignitatis ambit, ſed altiori vocabulo Apoſtolum ſe ſcribere defugit, cui vt inquit Ambroſius, [b] *Cygnea quædam ſuppeteret gratia ſenectutis*, D
eò quòd iuxta mentem [c] Lorini poſt omnes ſuperſtes Apoſtolos, ad extremas ætatis metas perueniſſet. Niſi fortaſſe ex eiuſdem placito, Ioannes id nominis arceſſit in Epiſtolis, quas tantùm familiari affectu ſolitus eſſet exarare, ac velut priuatam indutus perſonam, ſermonem in illis miſcere, quemadmodùm & Paulus [d] cum Philemone agens, tacito dignitatis vocabulo, Seniorem ſe dicere maluit quàm Apoſtolum, ceù poſita grauiori fronte, ad mores ſeſe componeret iunioris, parenſq; cum filio colloqueretur. Ac demum Petrus, dum Seniores obſecrat, conſenioris nomen, miti quadam ac molli appellatione aſſumit, non minus ad E

[b] In Pſ. 36.

[c] In 1. Ioā. Ep. in pręf. cap. 4.

[d] In Ep. c. 5

con-

A conciliandos animos, quàm ad studium faciliùs præcipiendi appositum.

Non diuerso planè modo Virgo Deipara, dum se Ioachim filiam appellat, quod ex natura suscepit, veraciter prodit, [a] ne quid altius opinioni vulgi subreperet, ac vt futuro Collyridianorum errori sanctissimè caueretur, qui Virgini ceù humanæ naturæ prorsus experti, sacrificia decreturi erant. Qua in re quemadmodùm loquitur [b] Epiphanius, *Sanctum quoque Euangelium nos præmunire voluit, in quo ita Christus loquitur: Quid tibi, & mihi mulier? Nondum venit hora mea, vbi iccircò mulierem appellauit, ne quis Beatam Virginem excellentioris alicuius naturæ crederet, eoque vocabulo quasi vaticinans ad ea schismata, hæresesq; refutandas vsus est, quas in Orbe terra-*

B *rum olim excitandas cognouerat, nemo vt Sacrosanctæ Virginis vehementiori quadam admiratione permotus, sese ad illius hæresis nugas, & deliria conuerteret.* Dum prætерea Virginem, & Matrem simili confessione se fatetur, eligentis gratiam, electæ prærogatiuam manifestat, quò circundatam sibi ab humana religione gloriam, eleuato super rerum vices animo, in bonorum omnium fontem refunderet. Dum denique Tribus Iudæ, Stirpisq; Dauidicæ meminit, editam à se olim professionem repetit, nec tam sui generis seriem, quàm generationis IESV CHRISTI Filij Dauid pandit propaginem, & vno verbo prædicationi Pauli, Euangelistarum auctoritati, non minùs necessariò subscribit, quàm opportunè fidelium religioni,

C sed in primis Messanensium, ad quos scribit fidei patrocinatur, vt eam esse credant, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Ab initio quidem, & ante secula Deo destinante, supra mortalium gradus dignitate excessit, sed Ioachim in tempore filia esse non desijt. Virgo est nomine precioso, sed Mater Christi Crucifixi, vocabulo cælis glorioso, mundo tamen non admodùm specioso, cùm nondum in diadematis regum Crucis insignia fulgerent: vt in hac etiam appellatione summam Virginis humilitatem dicam, an constantiam demireris. Exosa quippè erat ea tempestate memoria Christianorum, probrosum nomen Crucifixi, quàm infame, ne dicam execrabile, vocari Matrem Christi inter latrones patibu-

D lati? Sed hunc cùm Messanenses, Paulo docente, calumnijs obtritis, non agnouissent modò, verùm etiam qui Dei genitus esset, etiam de Virgine natum, pro peccatoribus in Crucem actum, eundemq; Deum, & hominem indubiè faterentur; quid antiquius erat, quàm tantæ testificationi arridentem Virginem, his ipsis verbis consolationis plenissimis, *Filium nostrum Dei genitum, Deum, & hominem fatemini*, Messanensium fidem probare, studia ad feruentiorem religionis cultum, Christiq; amorem inflammare. Ancillam se Angelo adsalutanti, Virgo Dominum Angelorum vtero suscepturа profitetur, sed à cognata Mater Domini dignè

E salutatur, nec ipsa beatam se dicendam per generationum secula diffitetur,

[a] Epiph. hær. 79.

[b] Ex vers. Dió. Petau. Ioan. 2.

tetur, quippè cui *fecit magna Dominus qui potens eſt, & Sanctum nomen eius*. A

Quo loco nollem ego in mentem venire Anonymo, Virginem minus ſibi temperaſſe, & fortaſſe beatitudinem ſuam intoleranter iactaſſe, dum diuino plena ſpiritu magnalia Dei, myſtico prorſus elogio coram cognata perorauit, vt proindè, quod prouerbio verti conſueuit de ijs, qui emuncti in ſingulis dijudicādis ſibi videntur, appoſitè in ipſum cadere queat. *Hic nempè eſt, qui corrigit Magnificat*. Neque enim plus eſt apud ſapientes, dicere Virginem, ſe eſſe Matrem IESV CHRISTI, quàm beatificandam à cunctis nationibus, ac populis; quando non aliundè eſt beata, niſi quia Mater Dei eſt effecta, eamq; ob cauſam inter omnes mulieres benedicta. Quid ſi Virgo Matrem Domini ſe vocitaſſet? ſanæ hæc ambitioſæ cuiuſdam prærogatiuæ ſpecies calumniantibus videri poſſet, niſi titulo Domini Rebecca [a] ſeruum Abraham, Magdalena [b] verò etiam exiſtimatam Hortulanum compellaſſet: quod ipſum nomen, & Auguſtus [c] vt maledictum, & opprobrium ſemper exhorruit, & Tiberio [d] tam alienum à ſua dignitate viſum fuit, vt ita compellanti denuntiaret, ne ſe amplius contumeliæ cauſa nominaret. B

a Gen 24. b Ioan. 20. c Suet. c. 53. d Tacit. l. 2. Suet. c. 27.

At verò, ſi vox ea ſecundùm Ambroſium [e] poteſtatis eſt interdum, nec non honoris, & magnificentiæ, idq; potiſſimùm in Deo, cuius excelſum nomen ob eam fortaſſe cauſam [f] Domitianus, atque ante ipſum [g] Caligula non minùs temerè, & impiè, quàm ridiculè vſurparunt, vt Domini ac Dij dici vellent ac haberi: vereor ne quid durius etiam de Chriſto ſtatuat Anonymus, qui ſe & Dominum libera oratione profitetur, & eo nomine compellantes collaudat diſcipulos, humilitatis alioquin magiſter, arrogantiæ contemptor, ſuperbiæ vltor acerrimus. Quin etiam ſeuerè cauebit, rigidus hic honorum maſtyx, ne quis deinceps Iacobum, fratrem Domini vocitare auſit, quid enim iſta inania, regibus ac regum fratribus conſueta? omninò verò Iudam coërcebit, ne in poſterum fratrem Iacobi ſe ſcribere præſumat, quæ enim iſta ambitio? quæ tanta immoderatio? tam à moribus Apoſtolorum aliena, tam longè ſeiuncta? Parùm dico niſi etiam Crucis ſententiam conetur refigere, quid enim ad rem Crucifixi, *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum* ludibrium potiùs quàm elogiū, non honos ſed vituperium; ſed tamen ſi indè Virgo MARIA Matrem Regis Iudæorum ſe inſcribat, non modò inſolentioris iactantiæ notam incurrat, vt quę Ancilla cùm ſit Domini, tam repentino ad dignitatem gradu, Matrem ſe Regis ſtirpe Dauidica oriundi obtrudat: verùm etiam acerbiori extra ordinem legum ſupplicio plectatur, quòd inuiſo Romanis argumento, regium nomen, in alienum genus Cæſaris auctoritate tranſcriptum, ab homine Crucis infamia exaugurato deſumat, & æmulatione quadam ad oppro- C D E

e De fide c. 1 f Suet. c. 13 g Victor. in viſu Calig.

A opprobrium composita, ex damnatione fastum, ex infamia dignitatem, ex deiectione venetur honorum fastigium.

At enim si istud in Virgine eximię cuiusdam infra mortalium animos sit humilitatis exemplum, quæ ludibrium filij toto Orbe proclamatum, suarum prærogatiuarum velit esse decus, & ornamentum; dica ab Anonymo scribenda erit Pontio Pilato, nec Virgo in noxam vocanda, & expostulandum cum illo, cur reclamantibus Iudæis, quibuscum & ipse fortasse adpugnet Anonymus, id genus tituli Cruci affixerit, vndè tam decori elogij ad nomen Matris fecit accessionem, nisi totam fortasse causam in caput Christi anteuertendam putet; quòd cum quærenti Pilato, se Re-
B gem Iudæorum esse non negauit, imò citra ambages confessus sit, illam Præsidi iudicaturo, eiusmodi sententiæ ferendæ ansam ad manus porrexerit, vt iam iudicatum semel à Pilato, cruciq; affixum Saluatorem, ibidemq; demortuum, alius quispiam sit Iudex, qui nouo iuris inuento, nullibi gentium hactenus explorato, de nouo crimine rursum post mortem, ad nouam mortis pœnam deposcat. Sed hæc ipse agat. Nos nostra.

Iam illud, *Filium nostrum, & Anno Filij nostri*, quale est vt non simplici oculorum coniectu trāsmitti queat? Finge enimuerò quod alibi rati sumus, exscriptoris eas esse notas, extra Epistolam, extra marginem habendas; num iccircò plectenda ipsa Epistola, repudianda vetus religio? Id
C si probè fiat, plura sanè quæ pro Sanctis habet Ecclesia, vertenda erunt, & exterminanda, neque solùm quòd temporū notis fallant, sed quòd rerum momentis suspecta videri queant, etiam à profanis recidenda. Sed enim Ecclesia, de more, secreta prauitatis scoria, quod purum putumuè est, probat ac commendat, quod adulterinum minimèq; sincerum, reprobat ac condemnat. Qua in re cur satis exempli non habeat Anonymus ad recte iudicandum, haud video, præsertim si ipse eruditus haberi velit, nisi liuore occupatum ferat animum, aut magis sit factus ad calumnias, quàm ad veritatem inquirendam.

D Sed finge etiam aliquem eiusce adscriptionis velle esse patronum, ac ceù sanctam ex animo tuendam suscipere dicendi formam, quod equidem de geminis illis verbis, *Filium nostrum*, quæ in penetrali continentur Epistolæ, iam alibi à nobis receptum est, ad quorum imitationem incautè licet, non adeò temerè illa deindè subiunxerit exscriptor, *Anno Filij nostri:* Finge inquam hoc ita esse; quid adeò contra leges aut mores temporum? quid præter Virginis moderationem ac humilitatem? an superbè iactare Christum Filium suum, se Matrem esse eius quem Deum prædicarent Apostoli? at nomen Christi necdum apud Iudæos, adeò gloriosum illo tempore fuit habitum, vt multum ex ea gloriatione Virgini concederent;
E quin probrosum, legibus, & supplicijs flagellatum, ipsi quoque eius nominis

ris prædicatores omnium diris obnoxij, exosi, & perosi. Apud Gentes fortasse recens conuersos, Messanenses (dico) reris speciosum, auræ populari expositū? at istis ea Virginis scriptio necessaria fuit in religione institutio, vt illam prorsus ipsam ex ea quoque confessione recolerent, quam non ita pridem Pauli prædicatione didicissent. A

Sed enim numerus multitudinis singulares Anonymi aures offendit; quid istud *Filium nostrum?* discat verò mysterium, si ignorat scribentis intentum: summa in ea formula elucescit humilitatis nota cum veritate coniuncta, quando quę Matrem se non negat in tempore, in Patrem qui ęternus est, voluntatē quoque, ac potestatem ex electa Virgine post secula generandi refundit, vt verè sit ille filius Matris Virginis, cui illa carnem B dedit humanamq; substantiam, verè sit & filius æterni Patris, qui infuso in viscera Virginis Verbo, Spiritu Sancto nauante, mutuatam ex purissimis sanguinibus substantiam, naturæ Verbi in eiusdem persona compulauit, vt non immeritò, re præsertim flagitante Virgini dicendum fuerit ac scribendum, *Filium nostrum*, Matris videlicet in tempore sine Patre, Patris ab æterno sine Matre, vtriusq; tamen diuisim ac vnitim sine verborum offendiculo genituram.

Is verò scribendi modus si non eximię sit humilitatis exemplum, affinge contrarium, vt nimirum Virgo singulatim edat, *Filium meum*: id quidem verissimę dictum fuerit; minimè tamen opinor ad mentem Anonymi, si castigatè sentiat, non solùm quòd ea singularitatis nota, cùm maximè diuinitatis vnitatem signet ac potestatem, vt planè idem sit qui aliquando, [a] *voce delapsa huiuscemodi à Magnifica gloria filium demonstrauit*, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*; & qui grandiori interdum maiestate detonuit. [b] *Ego Dominus omnipotens*, & iterum, [c] *Ego sum Alpha, & Omega primus, & nouissimus, principium, & finis*: neque duntaxat vt vanitate quadam in oblectamentis sibi esse filij nomen, quod iam apud credentes Messanenses fauor habebat, ostenderet; quod propter, [d] cùm aliquando quæsitum anxiè, post triduum inuenisset in templo, sedentem in medio Doctorū, tametsi huiusmodi oratione, è visceribus Matris pientissimæ profecta, illum compellasset, *Fili quid fecisti nobis sic?* obuoluta nihilominus expressiore significatione Matris, ne quid in eo tam magnifici ordinis consessu, gloriolæ captare videretur, non adiecit *Ecce Pater tuus*, & ego Mater tua, sed prætento duntaxat vocabulo patris, (uiq; indicio Virgo summè humilis postposito: *Ecce* (inquit) *Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*: Non has inquā solùm ob causas, bene versurū putes Anonymū, si Virgo dixisset, *Filium meum*, verùm multò maximè, ne vel ipse concedere videretur, vel alijs hinc viam muniri minùs vereretur in partes Ebionitarum, ea nempè ratione Virginem compellare potuisse [e] Christum filium suum, C D E

a 2. Petri 1.
b Gen. 17.
c Apoc. vlt.
d Luc. 2.
e Clem. l. 6. Strom.

A ſuum, qua illum ex Ioſepho conſueto feminis modo concepiſſet, vel ſaltem, quæ [a] Iouiniani fuit inſipientia, ruptis Virginitatis ſignaculis in mūdum edidiſſet. Atqui huiuſmodi improbæ opiniones, dementer quidem iſtis inciderunt, quibus tamen nulla ex eo quòd Virginem ſcribentem, dicentemuè audirent, *Filium noſtrum*, habito ad Patrem æternum reſpectu, deterior inceſſeret cogitatio, niſi fortaſſe magis ex eo quiſpiam Dei, quàm Virginis filium dicere vellet, quod hæc non humanis modis Spiritui Sancto acceſſum in vterum præbuiſſet, non autem quòd vel corpore phantaſtico Deum tuliſſet, vel certè tantùm ſuſceptum, velut per canalem tranſmiſiſſet.

a Aug. l. de hær. c. 82.

B Verùm vt, iiſdem inſiſtamus, quid cogitet Anonymus, ſi aliquando legat dilectum Domini diſcipulum, in hæc verba numero multitudinis de ſe proloquentem; [b] *Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus*, & id genus alia: quid ſi Paulum [c] eo loquendi modo, cum maieſtate quadam [d] non ſemel ſe velut in medium inferentem? de faſtu, & fronte, maiore ipſe ſupercilio condemnet opinor, niſi eiuſmodi oratione teſtes quoque laudari, ſociosq; probari ceteros intelligat Apoſtolos. At hoc multò magis recipiendum in Virgine, quæ principem auctorem Deum laudet, ſe verò non tam ſociam laudis aut operis, quàm baiulā Dei, ancillam certè ſe probet, tametſi & Matrem ſignificet, quæ cùm verè

b Ep. 1. c. 1.
c Ad Theſſ. 3.
d 2. ad Cor. cap. 13.

C Mater eſſet, Deum ex ſe in carne genitum neceſſariò fateretur. Habet igitur eiuſmodi nota multitudinis, haud ſcio [e] quàm concinnatam demiſſi in maieſtate animi gratiam, quę iccircò magnis in orbe viris, qui rerum olim potiebantur vſurpata fuit, [f] hodieq; ad clauum regnorum ſedentibus, ſed imperij præcipuè totius fræna moderantibus in vſum venit, ne cùm ſummi ſint in terris, [g] ſupra Numen poſiti videantur, ipſiq; ex ſe duntaxat factitare, quod immortalis potentia per ipſos decreuit efficere; quid mirum ſi cui adeò *magna fecit qui potens eſt, & Sanctum nomen eius*, vt ſupra omne quod non eſt Deus, ipſam eleuarit, & humilitatem in accepta

e L. 1. C. quādo imp. inter pupil.
f L. noſtrū. C. de ſum. Trin.
g Guido Pācirol lib. 1. cap. 2.

D dignitate, nec ſe ſolam ſed Deum in ipſa, & per ipſa operatū profiteretur, & omnem vel minimi erroris, qui maiora temerè opinantibus, poterat incidere, præputaret occaſionem; niſi iam hoc ipſum, quod ſingillatim à Virgine dictum fuit. *Fecit mihi magna qui potens eſt*, ab inanis gloriæ cupidine profectum velit Anonymus, quemadmodùm & Ioanni quidam impegerunt Hæretici, quòd toties dilectum ſe Chriſti diſcipulum, pruritu quodam gloriolæ, ſuumque de ipſo teſtimonium quaſi præcipuum collaudaſſet. Id verò, ſi quod nolim, arrideat Anonymo, non iam hac amica diſputatione, ſed alia ſeueriore ſententia erit configendus.

E Sed demum illa ab otioſa quorundam obſeruatione ducta calumnia

qui nihil ſe commoueri ad pietatem, huius lectione Epiſtolæ quæruntur, A quàm ſit leuis ac ridicula, nemo ſapiens non videt; qui enim ſunt iſti adeò ſancti, ac religioſi obſeruatores, tam exquiſito iudicio pollentes, vt è priuato genio dicam an ingenio perturbato, tot populorum religioni præſcribant? quid ſi iſti pacatum à pietate animum non afferant ad legendum? quid ſi liuore exulceratum? vt proindè iuxta dictum Philoſophi, talis videatur [a] Epiſtola, quales ſunt illi qui iudicant. Et fortaſsè ſi iſtis quemadmodùm olim Auguſtino, [b] viſcera commouerent errores Æneæ, mors Didonis amando perditæ, Troiæ incendium, vmbra Creuſę, & id genus vanitatum nugæ, iccircò vera erunt, hæc omnia, longè à figmentis Poëtarum deiuncta, dignaq; exercitatione, vacua ſtudijs melioribus fatigabunt ingenia? contra verò, non pauciſſima, quæ in Sacris Scripturis narrantur, quia interdum facilius riſum, quam pium cogitatum legentibus ingerunt, cuiuſmodi inter alia ſunt, Aſinam Balaam locutam eſſe, Tobiæ canem caudam mouiſſe, Samſonis vulpes Philiſtinorum ſegetes ſuccendiſſe, & id genus plurima, iccircò hæc apocrypha erunt, commenta, fabulæ, mendacia? Non intelligit opinor Anonymus, vel quos ipſe obſeruatores laudat, humanis facilè trahi humanos affectus, ſed ad ea quæ altiorem concernunt in diuina pietatem, non moueri mortalium animos, niſi indito primùm diuinitùs ſenſu, quo ſopiti excitentur, prӕmoti alliciantur, allecti miris quibuſdam, & occultis modis, ſuauiter pertrahantur. Sed enim, ſi vel inſita naturę quędam pietas, propenſum facere queat animum, ad Virginis in hac Epiſtola mores adamandos, adeòque ipſius Epiſtolæ religionem collaudandam, vt indè iniecta demum diuinitus mente ſe ipſum ad maiores humanis cogitatus, conetur explicare; id verò ſi nec Anonymus, nec quibus hæc Epiſtola improbatur, vllo modo in ſe ipſis animaduertant, quo pacto iſti apud ſemetipſos conſtituti ſint, iudicent ij, quibus pectus ſine felle ſapit.

[a] 3. Eth. 5. cap. 1.
[b] Lib. 1. cõf. cap. 13.

Verùm vt eidem argumento adhuc aliquandiù inſiſtamus. Ecquis nõ animaduertat, quàm in lubricas abeat eiuſcemodi ratio conſecutiones, quæ à priuatis paucorum ſenſis, argumentum ducit ad firmandas vel infirmandas veritates? Continuò quippè hinc enaſcitur, inſuper habendũ, ac reijciendum eſſe prorſus Euangelium, quòd Iuliano Orbis tunc Imperatori viſum eſt, mendaciorum, & abſonæ cuiuſdam infra hominum dementiam nugacitatis inſtrumentum. Sed etiam impio Luthero Machabæorum libri, quòd ſuam indè ſectam flagellari ęgrè ferret, ita bilem perturbarunt, vt expunctos vellet, inter apocrypha reijciendos: an iccircò à Catholicis non cenſentur in ordine Sacræ Scripturæ, pari cum ceteris auctoritate, quos Spiritu Sancto dictante ſuſcipit, ac veneratur Eccleſia? idem verò, iterum ignominiæ cauſa nominandus Lutherus, E

Catho-

A Catholicam Iacobi Epistolam, quòd Fidem sine operibus mortuam testaretur, non solùm censuit explodendam; sed sceleste iocabundus appellauit stramineam; an ideò ab Ecclesia non recipitur vt Canonica, Sancta, Spiritus Apostolici nota præsignis, nec non vnicum à probis operibus cum fide iungendis, comprimendæ hæreseos argumentum? Ac ne fortassis accersita duntaxat ab impijs Apostatis exaggeratione, Anonymum alioqui rectè cum Ecclesia sentientem ludificemur, quia præter Lutherum, Erasmum, Osiandrum, Centuriatores, alij etiam meliores de eadem Epistola, in canonem Sacrorum referenda, & Iacobo tribuenda, fuerunt incertiores; id propter Ecclesia non agnoscit tanquam Iacobi le-
B gitimã; & præterita omni exceptione, meritò inter canonicas reponendã?

Non hæc dico quasi hanc Virginis Epistolam, pari per omnia dignitate censeam, vel institutam de ea disceptationem æquè referre velim ad momenta rerum, vel denique vt criticos istos obseruatores, quibus cum re Catholica rectè alioqui opinor conuenit, acerbius perstringere sit animus; sed vt nouum hunc argumentatorem, Theramenis putes cothurno assuetum commoneam, & modum arguendi insolitum patefaciam. Quæ enim quæso ista consecutio? Aliqui non commouentur ad pietatem lectione huius Epistolæ, igitur abhorret à spiritu, & modestia Virginis; velut si inferas ex paulò ante dictis, Lutherus, Erasmus, Osiander, Centuriatores,
C vel vt Hæreticos mittamus, alij quoque sapientiores non reputant Epistolam Iacobi legitimam, & Canonicam, ergò non est sacra, sed profana, non syncera & probata, sed dubia, & apocrypha. Et profectò non pauci mecum Viri alioqui graues, vbi tua sæpiùs argumenta Anonyme attentè relegissent, non solùm nullo sensu pietatis sunt affecti, sed meritò istiusmodi nugis succensuere; tametsi nihil seuerius de te pronunciarent, rati pro grauitate sua, prudentiam aliorum nostramq; causam, factis, satis esse.

Possem sanè hunc locum aliundè etiam, & quidem pleniore manu vrgere, nisi ipse mihi parcerem, nec aliorum animos repetitis iterum Ano-
D nymi argutijs vellem asperare. Illud omittere non debeo, me huius Epistolæ lectione atque consideratione, quamquam non adeò molli sim pectore, semper aliquo religionis sensu perfundi solitum, id demum consilij bonis approbantibus suscepisse, vt hoc tempore calamum ad alia omnia temperatum, his quoque pro defensione quoquo modo lucubrandis, quãtum liceret addicerem, tum vt calumnias, quæ non ita pridem gliscere cæpissent, ex parte retunderem, tum vt Deiparæ Virginis gloriam, hac etiam nondum apud omnes exteros vsitata religione proferrem, commendarem. Idem animi non paucis alijs esse pro comperto habeo, non iam dico Messanensibus, quibus planè ad aras ea fixa religio, vel alijs in
E quos Messanensium vota quoquo modo redundant, quorũ tamen pietas

præ paucorum auersione, sacratior semper esse debet: verùm externis A extra omnem eiusmodi affectus aleam positis, viris doctis ac pijs, apud quos religio huius Epistolę tantùm potest, vt nihil moti calumnijs obstrepentium, pręcipuo quodam studio suscipiant, ac tueantur. Non est vt plura longè petam exempla. Hoc ipso tempore, quo hæc scribere incessisset, adfuit Religiosissimus, vnà ac doctissimus Pater Ægidius Camart, gentis Gallicæ, Ordinis Minimorũ D. Francisci de Paula Generalis, qui dudũ ea traditione imbutus, nihil habuit antiquius, quàm vt è Tabulario Messanensi exemplar publica fide traditum reciperet, nonnihil in hanc rem pro communi pietatis causa, quemadmodùm animo conceperat, editurus. Et fecisset votis omnium ex sententia satis, nisi hinc Romam abeuntem, itinere propè medio, mors, non quidem ętati, vel virtuti, sed bonis conatibus immatura, humanis exemisset. B

Sed enim hic absque piaculo non præterierim, insigne illud Ordinis Prædicatorij lumen, quod nuper è mortalitate cælo (vt confidimus) insertum, altius Orbi cæpit irradiare. [a] Fratrem Thomam Lemos intelligo, qui præcellentis ingenij famam, eximio docendi vsu diù Romæ exercitatam, ita pietate vitæ anteiuit, vt cùm doctissimus esset, non videri tamen religiosissimus quoque etsi refugeret, haud quaquam posset. Is enimuerò tantùm huic Epistolæ Virginis apud animum suum præcepit honoris, vt inter cetera sibi sacra, hoc non postremo loco statuisse videretur. Et ne C longè abesset pietatis igniarium, inscriptam sua manu in psalterij libello, velut religionis ferebat argumentũ, quod ipso ex humanis exempto, cessit cùm sua, tam Viri pietate, commendatum, Vestalium eiusdem Ordinis in Quirinali, [b] ac vni in primis venerãdæ Matris cui in sacris Cimelijs pręciosus venit cum Epistola libellus, deuotioni. Quantum porrò hinc ad rẽ nostram accedat, nemo non prudens iudicarit, si tanti Viri appositam ad discernendum sapientiam, minimè periclitatã fuisse cogitarit. Absit verò hic ad prouerbiũ vetusse, quod olim Hugo Lincolniensis de Antecessore suo, dissimili quamuis argumento vsurpauit, non hoc ipsum facto sanctitatem, sed aliundè ex virtutibus cumulasse. Profectò enim ex pietate in D Dei Matrem, quæ cetera filij dona, iure Matris mortalibus dispensat, vel ingentem existere cumulum Sanctitatis, hucusq; nemo nisi extra Ecclesiam dubitauit: Ad hanc autem pietatem fouendam, nonnihil etiam in huius animum intulisse, conceptam ex Epistola religionem, vix opinor aliquispiam pernegarit, ac saltem id postremò non gratis concesserit, quo magis spectata Virum pietas comprobauit, hoc maiorem commendandæ rei sibi cultæ sufficisse dignitatem.

[a] Ann. 1629 Mense Augusto.

[b] Ad Balnea Paulj Aemilij: vulgò Magnanapoli.

E

RE-

A *RESPONDETVR OCTAVO ARGVMENTO*
à moribus temporum ac Gentis.

CAPVT XXX.

OC argumentum longius est, pluribusq; implexum, quàm à nobis superius [a] in ordine deductum est, in quo scilicet in varia flexus aduersarius, extrema omnia intendit, vim, vocem, lateraq; sibi elisurus, nì vincat, huiusq; Epistolæ religionem frustra habendam
B extorqueat. Id nos eo loci suo tantùm initio censuimus, sat habentes, quod in prouerbio dici solet, vrsum ex capite æstimare, quem non fallentibus deindè vestigijs, latiore campo liceret fatigare, nisi ipse primùm vix è cauerna exclusus, seipsum irretiret. Multa verò ex hactenus confutatis repetit Anonymus, tametsi in aliam redacta classem, à moribus temporum, ac Gentis præcipuè ductam, ne non abstinens verborum videatur, qui sæpiùs eadem alijs atque alijs sententijs Asiatico more norit exaggerare. Quæ omnia, quia plurima sunt, ac minuta propè ad Democriticas ineptias, nobis quoque non simul coaceruanda erunt, sed quod in dissectione humani cadaueris Medicis
C consuetum est, articulatim desecanda, & enucleatim inspicienda, si quid fortasse animaduertere licebit experientibus, quod hactenus non est obseruatum.

[a] Cap. 16.

Itaque *hæc* (inquit) *Epistola, vertit mores temporum ac gentis, euertit enim qui pro tempore apud Hebræos inualescebant, inducit qui nondum exorti, nec nisi multò post fuerant exorituri. Exempla sufficit exordium, itemq; finis Epistolæ. Prima verba sunt Maria Virgo, Ioachim filia. At tunc temporis Iudææ mulieres non à parentibus, sed à Viris cognominabātur, vt Maria Iacobi apud* [b] *Matthaū, &* [c] *Marcum: Maria Cleophæ apud* [d] *Ioannem. Interdum à Filijs vt Ioseph Mater, apud* [e] *Marcum. Cedo igitur, cur Maria dicta à Patre, Ioachim*
D *filia? cur non ab Anna Matre? cur non ab vtroq; si à parentibus vocanda, seù potiùs à Sponso, Maria Ioseph? Rectiùs à Filio Maria* [f] *IESV, à quo seruatum in Hagiographis cognomentum, & Mater IESV à S. Ignatio legitimè dicta, neque aliter dicenda. Itaque rectè obseruat* [g] *S. Thomas, Mariam Virginem non nisi à filio ob dignitatem sui nominatam. Proindè cùm non alio nomine se quisque appellat, quàm quo vulgò appellatur, B. Virgini Mariæ IESV scribendum fuit, quo nomine à cunctis appellatam, idque pro temporis vsu, Ioannes, Lucas, Ignatius, satis ostendunt. Adde longè à moribus temporum illorum, aceruì titulorum ex parentibus, Auis, Atauisque. Nihil tale in*
E *Epistolis Apostolorum datis ad Ecclesias. Sed Magistra modestiæ B. Virgo,*

[b] Cap. 17.
[c] Cap. 15.
[d] Cap. 19.
[e] Cap. 15.
[f] Ioan. c. 19 Auctor.
[g] 3. p. q. 28. a. 3. ad 6.

multò magis eius virtutis insignia expressisset. Hæc ille,& quidem in ingressu A tantùm prolixi, & verbis effluì argumenti.

At enim ad hæc omnia si non super copiam dictũ fuisset hucusque,vno verbo responderi posset,ita pro re,& occasione scribẽdum fuisse Virgini, non temeratis,sed mutatis temporum ac Gentis moribus,quod aliorum vtilitati concedendum erat;tametsi non auocatis à ritu patrio studijs, sed animo duntaxat aliorum beneuolentiæ commodato. Nam si is fortasse mutuus fuit vsus apud Hebræos,eundem tamen obseruatum fuisse,cùm ad exteros scriberent,aut rerum causa apud eos factitarent,ostendi vix potest,aut sanè perraro exemplo, quod consuetudinem præcipere iuxta placita sapientum haud debeat. Ceterùm deridiculus sit Anonymus, qui B super exceptionem feminas à Viris cognominatas velit,vt perindè habeat Virgines,& viduas,ac Viris nuptas,& cum Sethianis rerum nomina, [a] cũ Hydroparastatis,& Marcionistis nouo Euangelio genealogias confundat, perturbet, repudiet; Non nego sanè Hebræorum instituto feminas in genealogijs texendis, extra seriem haberi solitas, idq; ex Scripturæ auctoritate euidentius est,quàm vt à Hieronymo,alijsq;fidem reposcat: verùm an dispositu legis vetitum fuerit feminis, cùm ad alios scriberent, legitimis se censere cognomentis, & maritorum suorum potiùs, quàm parentum nominibus insignire,quæ hactenus occasio experiendi fuit, mihi nõ ostendit. Quin verò contrarium antiquius esse de Viduis, quæ tamen C maritorum dignationem cum ipsis haud mortuam, præ oculis habere poterant, non vno exemplo palàm est apud omnes. Sanè vbi famosissimæ illius [b] Viduæ, de qua *qui loqueretur verbum malum, non erat*, gentilitia series asseritur, principem locum tenet, quòd fuerit filia Merari, postremum verò quòd Vir eius fuit Manasses, *qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ*. De Anna item prophetissa, [c] eademque laudatæ vitæ Vidua,quæ memoria clarior est in Scriptura, quàm filiam esse Phanuel, & ex Tribu Aser. Itaq; si Iudith se filiam Merari, Anna verò filiam Phanuel ex tribu Aser, innotescendi animo vocitassent, scriptisq; signassent, D num quæso aliquid piaculi in mores gentis admisissent? minimè gentium, vel ipso fatente Anonymo si sibi non sit dissimilis, quando quibus nominibus in Scriptura vulgiq;vsu vocabantur,eadem ipsæ sibi iure,non arrogantia vendicassent.

a Epiph. lib. 1 Hær. Fab.

b Iudith. 8.

c Luc. 2.

Facessant igitur eiusmodi ludibria longè à Virginis Epistola quasi in ea peccatum sit in mores temporum,ac Gentis, & non potiùs erratum sit præcipiti iudicio ad pauca respicientis. A Virginibus Hebræis exemplum non peto,otiosus enim sit qui quærat, nescius qui dubitet,si quando ipsas scribendo factitare decebat,familiæ tulisse nomen,& notas. Prioribus insisto,quò rationes Anonymi in leuioribus habeã. Deipara Virgo,eo E tempo-

A tempore Vidua fuit, neque enim hæc appellatio indecorè cadit in Virginem Sponſo ſuperſtitem, aut etiam quæ virum non habuiſſet, eiq; nomini [a] conſuetudinem fecerunt leges, [b] tametſi alia de cauſa non continuò Sponſus maritus cenſeatur; quid igitur decentius, quàm vt Ioachimo ſatam, dicto ſcriptoq; ſe recoleret, quàm vt ex tribu Iuda, ſtirpe Dauid, ſuæ ortus initia, non ad faſtum, ſed ad claritudinem deduceret. Quamquã verò Vidua non fuiſſet, minimè tamen pro re nata è conſilio feciſſet, ſi in ea Epiſtola Sponſi Ioſeph memoriam induxiſſet, quid enim id adeò dignum erat pro illo tempore, vel ad elementa firmandæ religionis, vel ad grauiorem Meſſanenſium eruditionem, quo fortaſſe minus profectum
B fuiſſet apud illos, quàm prima ignoti Dei prędicatione apud Athenienſes. vt quibus opinio Virginis Dei Matris, tàm excellenti prærogatiua inhæſerat, iiſdem ſuſpicio Sponſi, neſcio quid apud homines nondum omniũ myſteriorum gnaros, minus ſpecioſum ingereret. Mitto quod alibi dictum ſatis, non inconſultò id à Virgine factum, quin maximè è re, & ſingulari prudentia, ſumma cum humilitate coniuncta geſtum; vt in Ciuitate quæ Romanis legibus vteretur, ipſa quoque eas notas in vſu ſcribendi haberet, quibus Romani Cæſaris decreto profiteri iuſſa fuiſſet. Quis verò niſi Romani inſtituti rudis ignoret, in ea profeſſione ab vtroq; ſexu, exigi ſolita nomina regionis, Vrbis, familiæ, ſed præcipuè Patris, & id genus
C aliorum indiciorum, quæ ad diſcrimen gentis à gente faciebant. Quod ſi Maternum nomen Virgo reticuit, conſilij putes fuiſſe, non præiudicij, ſeù quia pro rei, vel cenſionis inſtituto, ſatis erat à patre characterem accerſere, ſeu quia Matres alienæ cùm plurimùm familiæ, interdum, & [c] Tribus notas ferebant, id quod in præſenti inſtituto non abs re videri poſſit aſſertum, ſi in primis cum [d] Auguſtino velimus Deiparam Virginem, ex Iuda, & Dauid, linea deſcendiſſe paterna, deindè verò [e] Nicephoro conſentiamus, Annam genitricem Virginis, filiam fuiſſe ex Tribu Leui Matthan Sacerdotis, ipſam verò Virginem, per quam, & Chri-
D ſtus familiam, ac Tribum ſortitus eſt, (neque enim humanam niſi per Matrem, habet originem,) ex Tribu Iuda paternam duxiſſe proſapiam, quando quemadmodùm Paulus [f] atteſtatur, *Ex Iuda ortus eſt Dominus noſter, ex qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt*, & paulò ſuperius, *de qua nullus altario præſto fuit*, vt prorſus neget Apoſtolus Chriſtum ex Tribu Leui extitiſſe, verùm per maſculinam duntaxat lineam, ne non Sacerdos legalis eſſe poſſet, & alioqui ſi ex Leui progeniem ſumpſiſſet neceſſariam, [g] non ad Iudam vel Dauidem, ſed ad Leui, iure merito promiſſio Salutaris reſpexiſſet. Neque tamen hinc efficitur Beatam Virginem, vnàq; Chriſtum, non aliqua ratione, flexus ac ramos proſapiæ, im-
E plexosq; per vtriuſque ordinis dignitatem ſtolones, vt qui Rex, & Sacerdos futu-

a L. malũ ff. de verb. & rer. ſignific. §. Viduam.
b L. Titulus ff. pro doct.
c Lib. 1. Reg. c. 18. Iud. 21 Euod 6. Paral. c. 2.
d L. 23 cõtra Fauſt. c. 3. & 4.
e Lib. 2. Hiſtor. c. 3. ex Hippolyto.
f Ad Heb. 7
g Suar. 3. p. 9. 27. lect. 3.

futurus erat, sicut à Regia, sic à Sacerdotali, atque adeò à Tribu Leui produxisse; verùm quod animaduertebam, ex ea linea, quæ femininam seriẽ in Matrem dirigebat. Atque hæc potissimùm ratio consuetudinem fecit, qua non modo in propaginibus familiarum texendis Matres præterirentur, verùm multò magis in historijs, seù narrationibus conscribendis plurimùm inuoluerentur. Quæ proindè consuetudo in vsum quoque signandarum Epistolarum facilè ascita, facere potuit, quò Virgo in sua ad Messanenses Epistola, Patris ac Nati, non verò Matris aut Sponsi mentionem intexeret, quod equidem præter alia contra Anonymum dictum velim, ne duntaxat ex illa in Bethlehemiticas tabulas recensione, sufficiat pro re nostra putet argumentum, quòd [a] cùm illa descriptio potissimùm instituta fuerit ad facultates, ac hæreditates, non tam ad personas censendas, confusis omnia nominibus peracta velit, (quamquam id probare minimè valeat) nec indè modum ordinemq; scribendorum in vsu nominum posse suffragari.

a Ioseph. l. 18. antiq. cap. 1.

Verùm ne aliquid in hoc genere prætermittamus, quod præsertim ratio poscit Anonymi. Si interdum Matres à filijs appellari nõ insolens fuit, quod fatetur ipse; viderit indè ne inconsultè secum agat, dum in hac Epistola Deiparam Virginem, Matrem IESV CHRISTI Crucifixi, contra morem nominatam sugillat. Nam quòd Mariam IESV vocandam ideò contendit, quia vulgò sic appellaretur, gratis laborat, & immemor veri, nescia Scripturæ loca ad fidem aduocat. Nusquam enim legimus Mariam IESV nudè, ac reciso quouis alio vocabulo vocitatam, sed adiecta, quæ claritudinis ac significantioris dignitatis est nota, Mariam Matrẽ IESV, quod quidem Anonymus in D. Thoma quem pro se contra nos statuit, animaduertere debebat, neque obiter, ac tumultuaria Minerua perpendere, omninò enim Doctor Angelicus [b] attestatur Deiparam Virginem, *in Euangelio non consueuisse nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis*, quod esset Mater IESV, vt proindè in hac ad Messanenses Epistola, non aliud Virgo nomen adsciuerit, quàm quo vulgò, & ab attrito piorum vsu vocaretur. Sed enim quia nuncupatio Matris IESV, singularis cuiusdam eminentiæ, nec non præcipuæ penè supra hominem dignitatis est elogium; ne Virgo semper sui similis, volantem per ora fidelium ex ea voce laudem captare videretur, humilitatis quadam significatione temperauit eatenus, vt Matrem IESV CHRISTI Crucifixi, appellatione tum non admodùm vulgò grata, se dicere mallet ac scribere: non tam vt eiusmodi additamento titulos exaggeraret, quàm quò breuẽ dicendi formam, ac longè plura significantem, quàm exprimentem obtegeret; alioqui si ea nominis sui vocabula cumulare Virgo voluisset, quibus de more non apud Ignatium duntaxat ac Dionysium, sed vulgò apud omnes

b 3 p q. 28. art. 3.

A omnes celebrabatur, alia longè titulorum moles congerenda erat, quàm breuis Epistolæ pagella ferre posset.

Atque ex his liquet quàm tenuiter collectæ sint illæ ab Apostolorum scriptis ratiunculæ, quorum, & scribendi institutum diuersum, & occasio longè fuit alia, nec vlla indè pro more gentis suppetit ratio, quando quot sunt Epistolæ, tot ferè variantes inter se scriptionum, ac salutationum formæ, quæ tamen si consuetudini derogant, modestiæ certè Apostolorum, notam non irrogant. Sanè Petrus vbiq; nomen Apostoli ceù stemma prætentat, semel præterea appellationi Petri vocabulum Simonis antemittit. Paulus etiam præterquam ad Philemonem, & Hebræos, Apostoli

B nomen intercidere patitur nunquam. Iacobus serui duntaxat cognomentum modestiæ causa, (Metaphrasti [a] credas,) sufficit, tametsi non desit, qui in vetustis Codicibus Latinis, ac Græcis nomen Apostoli comperterit, [b] Iudas præter vocabulum serui, agnomen fratris Iacobi assumit, Denique Ioannes vel nullo expressim, vel Senioris titulo solus innotescit. Neque tamen Petrus, & Paulus immodestiæ postulari meritò possint, quòd soli præcipuè nomen vsurpent Apostolicum, etsi reliquos etiam ex duodecim, non instituerit modò, verùm etiam [c] Apostolos nomine, ac potestate insigniuerit ipse Christus. Certè in Petrum, ceù Principem Senatus Apostolici, peculiari quadam ratione cadit ea appellatio, sed in

C Paulum exceptione quadam absolutè, siuè ob peragratas missu Dei, nulla sibi sede fixa Prouincias Orbis, siuè ob priuatam quandam exhauriendi muneris in Apostolatu sedulitatem, docendo Gentes, corrigendo mores, in ordinem redigendo aduersus Spiritum Sanctum contumaces. Ita prorsus nemo Deiparæ Virginis modestiam vellicarit, si præfixo Matris IESV argumento, non tam suæ dignitati, quàm aliorum vtilitati voluerit esse consultum.

a In vit. S. Iacob

b Sixt. Sen. 7. Bibl.

c Luc. 6.

Non equidem memini, à Filio, Matris aliquando nomine compellatam Virginem, sicut duodecim discipulos, nominatos fuisse Apostolos;

D verùm hoc præstare officij erat in munere imponendo, illud omittere, non tàm auocare dignationem, quàm dissimulare voce, quod exprimebat opere, certior quippè operis quam oris confessio, si inter homines sapimus. Quid enim erat esse subditum illis, quàm profiteri obsequio Matrem, ac Patrem, sed Matris Virginis non noua quadam electione, verùm strictiori quodam iure naturæ, regnum in se agnoscere; quandoquidem si communio Patris ad Filios Regni præ se fert effigiem [d] teste Philosopho, multò magis eius Matris, quam gratiæ prærogatiua, talis Nati fecit esse parentem, vt iccircò nusquam ille communi Matris appellatione affecerit, quam omnibus creaturis præfectam, consortem etiam Regni, atque

E adeò Reginam vniuersi voluit esse, non vsitato apud mortales Reges exeplo,

d Lib. 8. Eth. c. 11.

plo, qui quas Matres vocant ac honorarit, hereditate ad ſe deriuata Reginas eſſe non patiuntur. A

Atque hac etiam inter alias de cauſa Deiparam Virginem, non vtiq; Matrem, ſed interdum mulierem à Nato legimus fuiſſe compellatam, quemadmodùm etiam à cognata, non in Matribus, ſed primò benedictam in mulieribus adſalutatam, quòd latior ea vocis ſignificatio, non modò fælicitatem Matris, verùm omnium mulierum dignitatem, tametſi Matres non eſſent, includeret, non ſecus, ac ſi ſola ſine hærede princeps eſſet. Qua tamen in re, eam ſemper Virgo Deipara moderationem tenuit, vt non priùs ipſa Matrem ſe nominare vellet, quàm cùm Chriſto in cælos abeunte, nec alia in terris digniore exiſtente natura, ad quam omnis creatura ſpectaret, regnum in filium refunderet, non reginæ, ſed Matris duntaxat nomine contenta, vt in ſumma dignitate, ſumma emineret humilitas, procul faceſſeret immodeſtiæ ſuſpicio; quæ neſcio qua immoderatione ſubijt animum aduerſarij, pauciora quàm oportuiſſet conſiderantis. Sanè ſi Ioannes à ſerui appellatione abſtinuit in ſuis Epiſtolis, quòd vt inquit Oecumenius, vehementer à Domino dilectus, extra ſeruitutis timorem ſe eſſe confidebat, neque tamen vel ipſe arrogaſſe ſibi cenſendus, vel cæteros, qui ſe ſeruos vocarunt, quibuſcum ne nuncupatione quidem Apoſtoli communicauit, arguiſſe putandus; quanto magis à Deipara Virgine longè dimouenda voluntatis elatę ſuſpicio, quæ in vocabulo Matris, quod pridem oſtendimus, humilitatem quæſiuit, dignitatem affectare non nouit. Sed de his ſatis. B C

DE SALVTATIONE PRAEFIXA

in Epiſtola Deiparæ.

CAPVT XXXI.

IFFERENDA ſunt, quemadmodùm monuimus, in plures partes, quæ Anonymus in vnum coacervauit, nè ſi velut integra, paucis in ora legentium immittantur, indigeſta crudam pariant diſceptationem. Pergit igitur ille. *Verba illa: Salutem, & Dei Patris omnipotentis benedictionem, ex formulis literarum Pontificiarum videntur deſumpta.* Hunc nimirum in Epiſtola intolerandum cenſet errorem, quo, ſicut initio contendebat, inducuntur mores nondum exorti, exemplaq; multa poſt tempora ſecutura. Equidem ex hac adſtructione, duo mihi videntur elici poſſe ad mentem Anonymi argumenta, ſed magis aculeata, quàm robuſta. Alterum, D E

A terum, eam Virginis Epiſtolam ab aliquopiam, nec admodùm pio, nec
ſatis erudito,& vno verbo,qui neque fas, neque fidem penſi haberet, qua
qua tandem gratia confictam, vt qui comminiſci minus prudens, ſaluta-
tionem appoſuerit, poſt tempora Deiparæ, literis Apoſtolicis immitten-
dam. Alterum verò quod hinc conſequitur, ea Virginis, atque Apoſto-
lorum antiquiori tempeſtate, eiuſmodi ſalutationes, ac beneprecandi
formulas,nedum adhibitas,ſed nondum fuiſſe excogitatas,id quod legenti
eorundem Epiſtolas, luce meridiana clarius euadit.

Video quàm nullis hæreat neruis hæc inſabricata ratio, cui ſi quis ex
abrupto vel parùm meditatè occurrat, Deiparam Virginem fuiſſe pri-
B mam, à qua is dicendi ac ſcribendi modus, ad Apoſtolos primùm, ſi ta-
men illis in vſu fuit, deindè ad Pontifices per temporum interualla dima-
narit; vndiq; tenebit argumentum,& ſubtilem argumentatorem deijciet.
Quid enim vetat eam benedicendi formam, ſicut multa alia Sanctitatem
Eccleſiæ ſpectantia, Virgine Apoſtolos docente, in vſum deinceps poſte-
rorum veniſſe? quæ tametſi non cum principijs ſuis adulta, in conſuetu-
dine verſarentur,ſed ſerò poſt apparere cæperunt, vt tunc primùm nata
viderentur, omninò tamen vetuſtiorem quàm putaretur, ſed tacita ætate
ferebant originem.

C Quid etiam ſi altiori quoque principio deriuatum illum benedicendi
morem adſtruamus, vt hinc quoque nihil ex aduerſo profici, niſi intra
verba, oſtendamus? Certè ſi abiturum in ſublime [a] Chriſtum, ac Dei
Patris omnipotentis benedictione, diſcipulos extrema voce affatum cre-
damus,ita propè ad mentem piè ſapientum putauerimus,quàm proximè
ad Scripturarum veritatem. Nam qui Deum Patrem pro deſtinatis da-
tisq; ſibi clientibus identidem orare, palàm etiam multisq; conſueuiſſet,
eidem illos quin ſupremis quoque officijs, & voluntate ſeruandos deuo-
uerit,vecors ſit qui dubitet. Benedixit verò eis (inquit) Lucas [b] eleuatis
manibus ſuis, vt quemadmodùm Simon Sacerdos Magnus, *manus ſuas*
D *extulit in omnem congregationem filiorum Iſrael: ita Chriſtus* (iuxta [c] Barra-
dam) *extulit in omnem congregationem diſcipulorum ſuorum,& bona eis à Patre
precatus eſt*. Tum verò,& diſcipulos eiuſcemodi benedicendi ſuſcepiſſe
formam,ſed longè etiam ante Matrem à filio didiciſſe, qua poſtmodùm
ipſa in Meſſanenſes, illi verò in ceteros quibus vel ſcriberent, vel prædi-
carent Euangelium,vterentur,longè propius eſt verò,quàm vt commen-
tum videatur. Quamquam in eiuſmodi benedictionibus, ac etiam ſalu-
tationibus, non verba Apoſtolorum, ſed myſteria magis ducenda ſunt ad
animum, alioquin haud probet [d] Auguſtinus in omnibus Epiſtolarum
Sacrarum initijs,de Trinitate nos admoneri;appoſitè verò Lorinus [e] ob-
E ſeruat, ſimilem in Epiſtolis Pontificijs contineri ſalutationem, ſenſu
puta,

a Lucæ vlt.

b Eccl. c. 50

c Tom. 4. lib. 9. c. 10.

d In expoſ. ad Roman.

e tom. 4. eln. 2. Ioan. ep. n. 3.

a Sen. ep 15. b Lipsius ibid. puta, non verbis, ne quod antiquis [a] ieiuna boni significatio, simplici [b] eademq; profana salutandi forma proferebatur, ita non vnius mysterij in Euangelio sanctitates, adstrictis velut ad Sacramentum verbis efferantur. Neque tamen pernegarim, qui primus Salutem, & Apostolicam benedictionem impertiuit, is verò [c] Cletus à Polydoro traditur, eum id benedicendi exemplum, à Virgine impetrasse, quam proximus illorum temporum, antequam Lino successisset, & videre potuit & audire, nedum fortasse scriptam ad Messanenses Epistolam legere ac discere. A

c Polydor. Virg. l. 5. cap. 2.

Hùc respexit opinor Anonymus cùm dixit, verba illa, Salutem & Dei Patris omnipotentis benedictionem, ex formulis literarum Pontificiarũ videri desumpta: perperam tamen iudicauit, si id cuiuspiam inuento agestum velit; minus consultè, si Virginem animo præcipere potuisse non existimauit, quod aliquando ex vsu alijs futurum erat; nec denique ex mẽte egit, si Apostolos ex Virgine, vel potiùs ex Christo, à quo etiam Virgo accepit, posteros verò ex Virgine, & Apostolis didicisse, non coniecit; nisi iam quod disceptando adsolet cùm dubitatur, non arbitrum falsi, sed quæsitorem veri attulerit animum, quò nobis proficeret ad rem declarandam. Hic ergò frangitur, si quæ est calumnia, nisi adhuc indè cõseratur magis, vndè ipsa ex alterius Anonymi, cuius leuitas alibi euanuit, scurrilitate, forsitan ausit illudere; quasi perindè foret Messanensibus hoc quoque affingere, Deiparam nempè Virginem, protentis in sublime digitis, formatoq; ad benedicendum, quod solent Pontifices, signo Crucis, Legatos Messanensium dimisisse, eosdemq; auctos non modò indultis in noxas animorum, verùm etiam priuilegijs in rem publicam, quibus tantoperè sese efferunt exaggeratos recessisse. Dignior sanè risu, quàm responso calumnia, nisi vel non cogitanti, veritatem expressisset: planè enim, & proximè collimat, benedixisse nempè Virginem Messanensium Legatis, adeòq; in Legatis toti Messanensium Ciuitati, & omni per futuras ætates posteritati, idq; puta manibus eleuatis, qui [d] mos erat Hebræis in orando, ac benedicendo, sed præsertim exemplo Christi nouissima proferentis confirmatus; neque solùm: sed eiusdem argumento, oculis etiam in Cælum subleuatis, quò donum, [e] *omne perfectum desursum esse, descendens à Patre luminum*, condoceret; vin plura? etiam Crucis signo, dum benediceret efformato, quod ipsum putes, & Christum fecisse, cùm sæpe aliàs, tum præcipuè cùm in Cælum iturus esset, [f] non minus pia sapientum, quàm mihi probata in non paucis sententia, vt indè cæptus sit qui posteà viguit, *ad omnem actum*, vt cum [g] Hieronymo loquar, & *ad omnem incessum Crucis manu pingenda vsus*, nec non rectè sentiat [h] Basilius, *ab Apostolis* (Christo nempè docente) *in Ecclesiam fluxisse traditionem, vt fideles, tam in Sacris quàm in ceteris rebus, quibus benedicerent, manu ducta Crucis signum exprimerent*; B C D E

d Barrad. vbi sup.

e Ioan. 17.

f Barrad.

g Ep. 22.

h De Spir. S. cap. 2.

A *merent*; Et [a] Tertullianus, *huius disciplinæ, si legem* (inquit) *expostules Scripturarum, nullam inuenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix*, non quasi velit Tertullianus, nullum in Scriptura Crucis formandæ extare vestigium, aut à Christo exemplum, sed vt ab ipso docti bene precari per Crucis signum Apostoli, id ipsum ceteris etiam rebus ad arcendas Dæmonum insidias imprimendum præceperint: hoc enim est quòd ait, *Ad omnem progressum, atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum, & calcea[illegible]tum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, & cubilia, ad sedilia quacunq; nos conuersatio exercet frontem Crucis signaculo terimus*. Quamquam nihil absit à vero, in ipsis na- a De cor. milit. c. 3. 4

B scentis Ecclesia exordijs, contra emergentes primùm inimicos Crucis Christi, *quorum* vt [b] Paulus ait, *finis interitus, & gloria in confusione ipsorum*; hæreticos intelligo, Christum verè Crucifixum esse pernegantes, sed imaginem duntaxat eius in Cruce obiectam, ipsum verò euanuisse perhibentes, Ecclesiam Catholicam vehementiùs obnixam, non tantùm Christi Crucem verbis fuisse professam, sed signis quoque & factis expressisse. Vt indè posteà ductum sit principium, instar Crucis, in qua passus est Christus, ligno compactas erigi Cruces in titulum quas fideles venerarentur, hostis Dei, ac humani generis exhorresceret, *velut*, quòd dicit [c] Ignatius, *trophæum erectum contra ipsius potentiam, quod vbi viderit* b Ad Philip. cap. 3. c Ad Philip. Ep. 8.

C *horret, audiens timet*, tum verò demum idem signum ceteris quoque rebus vt diximus, exaugurandis, sacrandisq; fuerit adhibitum.

Sed enim CHRISTVM Saluatorem, Crucis manu ducendæ cùm præsertim benedixisset, fuisse Principem primumq; auctorem, cùm illa ratio probè suadet, nihil propemodùm Apostolos quòd non à Christo, vel à Virgine accepissent, in Ecclesiam intulisse, tum pia sapientum cogitatio peruincit, præter voces facto quoque præstitisse, cùm iam ingressurus viam cæli *manibus eleuatis, benedixit eis*, hoc est discipulis quot in Bethaniam foras eduxerat, animosq; cum oculis spectantium, dum leuaretur

D post se ferebat. Quin etiam illa pietatem veri sapit opinio, Christum inter opellas infantię, paternis instrumentis sępè ligneas elaborasse, Cruces tenellisq; aptando humeris, interdũ manibus, ac pedibus passis, meditatũ sibi supplicium pręlusisse vt huc respexisse videri possit, cùm dixit, [d] Tollite iugum meum super vos, symbolicis verbis proponens in Euangelio, quòd ipse ab infantia mente præceptum, nouissimo declaraturus erat exemplo. Tum verò carissimam genitricem, nunquam animo oculisque aliorsum digestis, in solas intentam Nati actiones, didicisse imprimere cordi suo, quod ille edere solitus esset in ligno: exindè verò tesseram sumpsisse agendarum firmandarumque rerum, nihil vt vnquam d Matth. 11.

E mente, vel opere exequeretur, quod Crucis signo non esset auctoratum.

Ita enimuerò quod alibi significatum à nobis, & hanc ad Messanenses Epistolam insigniuit, & eorundem Legatos postremùm benedictione data, Crucis quoque manu ductæ virtute vallatos dimisisse, par est cogitare. A

Quo loco si iterum insulsè ludit exauctoratus semel Anonymus, quasi Pontificium Virgini, quod ipsa repudiet, ingeramus nomen & potestatē, maiorem etiam leuitate præfert imperitiam, quàm quæ grauiori calamo perstringi debeat. Igitur Sacerdotes, & Pontifices sunt hodie omnes, qui benedictionem alijs impertiuntur, parentes filijs, maiores minoribus, amicis amici? quod hoc nouum doctrinæ genus, ex Collyridianorum, an ex recentiore Lutheri Schola proseminatum, quo iam feminis etiam, si filijs, alijsq; benedicant, Sacerdotibus ac Pontificibus esse liceat? An Sacerdotes Patriarchæ omnes? an [a] Iacob qui filijs benedixit? an [b] Ioseph qui fratri? Moyses qui Israel? an denique [c] Simeon [d] iustus qui CHRISTVM accepit in vlnas suas, & benedixit Deum? negabit Anonymus: peritè scilicet, quia non à quacunq; benedictione arguit Sacerdotem, sed quæ manu ducitur in formam Crucis; ita videtur innuere; indigna enimuerò sententia, quæ ad aures hominum admittatur; num igitur Sacerdos [e] Iacob qui nepotibus benedixit, *commutans manus*, hoc est in formam Crucis componens? num Sacerdos [f] Moyses, qui *posuit super Nun filium Iosue manus suas*, & ex ea impositione *Nun replitus est Spiritu Sapientiæ*; aut etiam hanc ob cærimoniam planè dicendus Apostolus? certè enim huiuscemodi ritus, officium spectat Sacerdotis & Apostoli; benedicere ad Crucem si quæ Tertulliano fides, nullum habet eximium, nouitq; antiquiorem in Ecclesia fidem, quam vt sola hominum commemoratione teneatur. B C

a Gen.49. b Gen.48. c Deut.33. d Luc.2. e Gen.48. f Deut.34.

Age verò nugetur adhuc, ex ea benedictione remissionem criminum obuenisse Messanensibus, nec minus sanctitudinem animorum, quàm priuilegiorum, quæ illis ad omnem vim pro muris sunt, accessisse; nesciat quid dicat, dum verum dicat: Nam & Caiphas ignorans prophetauit, & vtilem humano generi sententiam explicauit. Enimuerò ex ea benedictione, nauante tunc in terris, nunc in Cælis Virgine, quin pios animorum motus Messanenses concipere potuerint, eosq; ad abolendas vi sanguinis Christi noxas dirigere, extorris sit à fide, qui neget, nec minus imprudenter sapiat, si putet eam Messanensium felicitatem, quam per tempora magnis post ingressum Euangelij auxerunt incrementis, aliundè quàm ex repromissa cum benedictione Virginis protectione, fuisse propagatam. Etenim si imponente manum Moyse, Spiritus Sapientiæ Nun Iosue filium insedit, quid putandum, benedicente Virgine, manusq; vt sic dicam protectrices imponente, quantumq; gratiæ potuisse Messanensibus accedere? Si benedictiones, & comprecationes Patriarchales, D E

ingen-

A ingentem bonorum copiam, quæ in terris ab homine censeri potest, filijs Iacob attulerunt; quam vim habeat, eius benedictio Matris, cuius vteri fructus super summa rerũ benedictus, imò fons totius est benedictionis, cogitet cui pectus sanctè sapit. Certè si adsalutationes, & apprecationes Apostolorum [a] secundum Origenem, veterum Patrum benedictionibus longè excelluerunt; quid quæso cogitandum de benedictione Virginis adeò gratia plenæ, vt ex eius plenitudine, non Apostoli duntaxat ditescerent, verùm hodieq; totius humani generis inopia subleuetur: neque solùm, sed ad quam benedictiones omnium olim Patrum anhelarunt, donec [b] ex ipsa procederet *desiderium collium æternorum*. Quidnì ergò si quæ

a In c. 1. ep. ad Rom.

B vnquam felicitas domi forisq; rebus Messanensium affluxit, affluetq; in posterum, ex hoc certissimo fonte deriuare sit dicenda? Quod quidem, si nihil aliud sit, repetito duntaxat persæpè sedatæ pestis exemplo clarescit apud Orbem, quo non aliter ac olim Romæ, cùm ad pestilentiam [c] mortifera quoque sternutatio atque oscitatio accessisset, mersæ iam propemodùm funeribus Vrbi; salutis imprecatio, quæ hodieq; tenet, salutem attulit; ita Messanæ sæpiùs eo malo conflictatæ, Virginis illa salutatio sanitatem patrauit, & ne in tot, belli causa confluentis populi colluuione, adhuc sæpiùs periclitaretur, cauit; neque solùm, sed non semel præterea morte & fame afflictam, ad omnem iterum ciuium, & victus vbertatem elicuit,

b Gen. 49.

c Sigō. lib. 1 de Regno. Ital.

C vt qualem olim benedictionem [d] Ioseph præ ceteris dilectus à patre Iacob morituro suscepit. *Omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper*, similem similibus penè verbis, *à Patre omnipotente* arcessitam suauissima Virgo, in dilectæ Ciuitatis sinus effuderit.

d Gen. 49.

Verùm de huius benedictionis vi ac virtute erga Messanenses, suo loco fortasse plura dicturi sumus, nunc illud obiter incidit; quemadmodùm olim attritæ sæpè ingentibus terræmotibus, ac [e] penè suis sepultæ ruinis Antiochiæ, ea sententia securitatem fecit, quam Diuinum oraculum in hæc Verba pro foribus inscribi præcepit: CHRISTVS NO-

e Niceph. l. 17. c. 3.

D BISCVM: STATE. Ex quo deinceps Antiochia, Theopolis, hoc est Ciuitas Dei dicta fuit; ita prorsus ex suscepta benedictione, rataque Virginis ex promisso protectione, contra omnium discrimina rerum, hæc sententia (quam perindè cordibus ac foribus inscriptam optauerim) MARIA NOBISCVM: STATE. virtutem ac salutem sit allatura, vt quæ ab initio fuit, deinceps quoque verè Ciuitas Matris Virginis dici queat, in suoque semper decore ac splendore crescat, perseueret.

At enim si hactenus rectè disceptatum sit, compressaq; à tergo, & lateribus calumnia, nunc, si paucis à fronte vrgeatur & simulata duntaxat,

E non mutata sententia; quò se tandem disijciet, quò colliget Anonymus?

V 2 Quæro

Quæro igitur quis vnquam Romanorum Pontificum, ea præcisa saluta- A
tione vsus est in literis Apostolicis, ne ostendere cogar, solemne esse bono isti viro multa gratis, & incogitatè asserere: nihil enim reperire est in bullarijs præter communem illam formam, à Cleto vt diximus primùm adhibitam, *Salutem & Apostolicam benedictionem*; qui sanè conceptus, si formalia (quod dicitur) verba spectemus, longè diuersus est abeo, quem ad Messanenses Virgo præfert. in eodem tamen si attento sensu, non verbis, similes contineantur gratiarum comprecationes, inconcinnè dicitur post tempora exorituros induci mores, quando sicut ea Pontificum præsalutatio Apostolorum instituto, (licet primus in exemplum
a Ad an. 4.5 miserit Cletus) est introducta iuxta [a] Baronium, ita par tempore nisi B
etiam superior, à Christo ante nominatos Apostolos accepta, in Virginis literis argumento data sit ea salutandi ac benedicendi forma, quò proindè minus consulta sit omnis cogitatio, quæ non magis inanem & fictam putat eam salutationem, quàm quòd fingendi culpam in posteros vertat. Quid si Virgo eandem cum ceteris Apostolis præfixisset apprecandi sententiam? profectò longè magis efferbuisset calumnia, Dei Matrem, Apostolorũ Magistrã, de vsurpato Apostolatus munere postulasset, imò citiùs condemnasset. Quid si prætcrita IESV CHRISTI mentione, missa Dei Patris omnipotentis benedictione, salutem duntaxat impertiuisset? parem dubio procul cum Epistola Iacobi subiuisset aleam, de qua legitima nec C
ne, esset, Hæretici falsum statuerunt, non nemo Catholicorum dubitauit,
b Cent. 1. l. 2. col. 54. & 583. quòd vt inquiunt [b] Magdeburgenses, salutatio eius Epistolæ nihil sonet Dei, nihil IESV CHRISTI, nihil gratiæ, nihil pacis, sed profano tantum
c In Act. Ap. c. 15. more, (cuius rei duo notat exempla in Scriptura [c] Lorinus, Gentilium
d 2. Esdr. 4. ad [d] Artaxerxem, [e] Artaxerxis ad Gentiles,) salutem præfert, ac quasi in
e Esther. manibus haberet, præcipit potiùs, quàm apprecatur. Verùm sicut Syno-
f Act. 15. dale scriptum illud, quo Apostoli [f] fratribus, ac Gentibus salutem dicunt; ita Iacobi Epistola, qui fortasse genuino seruato stylo, & hanc, & illud dictarat, Spiritum sapit Apostolicum; ita præterea concepta illa à Virgine D
præsalutatio, diuina omnia spirat, adeòq; per omnes virtutum sed humilitatis præcipuè gradus, sanctitatem eximiam effigiat, vt si nihil aliud, ea sola salutandi forma argumento esset, non aliundè quàm à Deipara Virgine profectam, quòd cùm singularis sit in modo, sanctior quoque ceteris sit in gratia deferenda. Nam vt mittam singulos ferè salutando variare Apostolos, Ignatium præterea, Martialem, Polycarpum, in omnibus propemodùm Epistolis suis, sibi non paulò esse dissimiles, atque adeò parùm illos pensi habuisse de temporum, ac Gentis consuetudine, quæ sola res in tam diuersa agit Anonymum; hæc Virginis salutatio ita secreta est ab omnium salutandi modis, E
vt

A vt non in alio conueniat, nisi quòd summa cum felicitate quam affert, illa etiam bona quę ceteri comprecantur includat, longèq; maiori gratiarum copia præponderet.

DE NOTIS TEMPORVM QVIBVS SIGNATVR Epistola Deiparæ.

CAPVT XXXII.

B SEQVITVR in Argumento. *Multò maius negotium facessit extrema Epistola, ac formula claudendæ: Anno Filij nostri XLII. Indict. I. III. Non. Iunij. Lun. XXVII. Fer. V. ex Hierosolymis. Quid Virgini Hebrææ more patrio scribenti cum Indictionibus, Nonis, Iunio Mense, Ferijsque: Romanorum vocabula, & inuenta. Neque Hebrais vsus tum fuit claudendi Epistolas nota vlla temporum, Anni, Mensis, Diei, Lunæ, Feriæ. Notum ex Epistolis Sacris Petri, Pauli, Iacobi, Ioannis, Iudæ.* Hæc Anonymus.

Libenter equidem hoc onere leuarem fatigatum, nisi ipse sponte succollaret. Ceterùm duobus modis aduerto in re proposita fieri potuisse,
C Virginem Hebræam patrio more scribentem, Romanorum inuenta fuisse secutam: altero quidem vt totam Epistolam Hebraicè contexram, addita duntaxat temporum nota Iudæis insueta, faceret à patrio more extorrem; altero autem, vt eadem nota, latina lingua, & characteribus exarata, Hebraicam alioqui Epistolam variaret. Vtrumuis adstruxerit disputator egregius, sibi ipsi tenebram, & angulos parauerit. Nam vt mittam quæ toties ante sunt inculcata, Virginem sicut ceteros, impunè, magnaq; cum laude potuisse cuiusuis gentis, & temporis consuetunem pro scribendi occasione probare: nescio qua eruditione fretus au-
D sit proferre, Hebræis non fuisse vsum claudendi Epistolas, signandiq; vllis temporum notis. Id enim si fortasse colligat ex Epistola fratrum Machabæorum ad Romanos [a] missa, in qua similes notæ præteritæ sunt, facilè etiam concludet nescitum à Græcis, quia neque in Epistola [b] Alexandri ad Ionathan, neque Demetrij Regis ad Gentem Iudæorum, nec denique [c] Antiochi ad Ciues Iudæos temporum exprimuntur characteres, cuius tamen contrarium alia demonstrant exempla Græcorum, tum Lysiæ [d] ad Populum Iudæorum, *Anno centesimo quadragesimo octauo, mensis Dioscuri,* (idest Nouembris) *die vigesima quarta*; tum Regis Antiochi ad Senatum Iudæorum, eodē anno, *Xantici mensis* (idest Aprilis,)
E *die decima quinta.* Vel si illi omnes Græci non fuerunt, saltē secundus liber

a 1. Mach. cap 8.
b 2. Mach. cap. 10.
c 2. Mach. cap. 9.
d 1. Mach. cap. 11.

Machabæorum vt quibusdam placet Græcè compositus, in Græca mensium appellatione, satis superq; facit, perindè fuisse ad morem gentium, notis temporum munire, vel immunes mittere literas, quando idem Antiochus, nunc in Epistola ad Iudæos eiusmodi signa extare voluit, nunc verò in ea quam ad Lysiam dedit, abstinuit. A

a 2. Mach. cap. 11. Quòd si Romanorum imitatione id factum quispiam asserat, exemplo nimirum [a] Quinti Memmij, & Titi Manilij Legatorum Romanorum, in Epistola ad Populum Iudæorum, *Anno centesimo quadragesimo octauo, Mensis Xanthici die decima quinta perscripta*, quod eodem libro narratur, iam immeritò vertitur vitio Hebrææ Virgini ad Romanorum socios scribenti, moribus gentis condescendisse, quos pleriq; nedum in Epistolis, verùm etiam in foris Vrbium libenter affectabant. Si demum exempla non ex Scriptura petenda sint, sed ex profanis Hebræorum actis, ea Anonymus, tam Hebraici ritus ac moris peritus afferre debebat, ne pro more contra morem in incertum pugnaret; neque enim ex Epistolis Apostolorum, quas ille iactat, vlla sumi potest ratio constans ac certa, quando præter vnicam ad Hebræos, reliquæ omnes Græcè fuerint ab ijsdem conscriptæ; quin verò sicut in illa ad Hebræos, ex missa in principio salutatione, perperam quis inferat Hebræis non fuisse consuetum præmittere salutationes, ita neque ex præteritis temporum signis in reliquis Epistolis, rectè concludat alienum fuisse ab eo temporis ac gentis ritu, cùm liberet, literas exsignare; peroptimè verò ex eo, quòd & Hebraicæ Epistolæ interdum eiuscemodi præferunt salutationes, interdum verò mittunt; & eodem modo Græcæ persæpè vacuæ sunt à temporum notis, aliquando verò illas habent: peroptime aio statui posse, arbitrarium cuiq; fuisse, quo vellet modo in Epistolis conscribendis vti, nec aliud ea in re certius viguisse temporis, ac Gentium Romanis parentium, institutum, quàm liberam cuiusq; voluntatem, habita præsertim eorum ad quos scriberentur prudenti ac circumspecta ratione. B C

Sed verò hæc dicta volumus de Epistola Virginis ex integro Hebraicè conscripta; nam si characteres duntaxat temporum sint Romani, quemadmodùm videtur discernere præsignis iste Tabularius, cùm dicit Indictiones, Nonas, Iunium mensem, Ferias, Romanorum esse vocabula, & inuenta, eleuandum potiùs est argumentum quàm pluribus refellendum; quasi hæc ipsa non potuerunt Hebraicè dici in gente Romanis promiscua, vel saltem pro Idiomatis lege ac natura circumscribi. Quamquam si quis obtendat Deiparam Virginem Romanè peritam, verbis & apicibus Latinis eas notas expressisse, nihil sanè habebit aduersarius quòd magnopere possit opponere, neque id præter decorum videbitur esse consideranti, quemadmodùm Latinis, lepore quodam vsus, interdum placet D E

A placet Græca suis interserere Epistolis, ita Hebræis illa tempestate præsertim, Romana saltem in speciem affectantibus, Latinas, Græcasque phrases subindè, sed sæpius Romanas temporum notas, studio gentis arrisisse.

Atque hac leui saltem velitatione, nihilo plus obtinere contendimus hoc loco, quàm anni duntaxat, Mensis, Lunæ, Dieiq; signa, moribus Hebræorum, eiusq; temporis consuetudini nequaquam fuisse aduersata, multoq; magis numerationem Lunæ vsitatam illis fuisse, nemo vel tenuiter literis aspersus dubitabit, eandemque si cærimonijs dierum seruandis addictam præcipuè fuisse nouerit, perindè tamen citra pericu-
B lum scriptis suis signandis, ne memoria falleret, adhiberi potuisse non negabit.

DE AERA CHRISTI SEV NVMERATIONE Anni ab eius Natiuitate.

CAPVT XXXIII.

ED pergamus ad cetera quæ his continuantur in argumento. *Iam verò*, (inquit Anonymus) *quot in*
C *ijs verbis pugnantia, quot errata, quòt mores temporum ad superiora retractis? Sistamus ad Tribunal veritatis, cunctaq; singillatim examinemus. ANNO FILII NOSTRI. In duobus verbis duo peccata, alterum contra morem, alterum contra verum. Primum manifesto. Contra morem temporum est, neque tum inductus vsus consignandi acta, IESV CHRISTI annis: quippè Chronologia ratio per Consules, & Imperatores in Ecclesia diu retenta, quòd erroribus obnoxia minus esset. Id antiqua Concilia nos docent. Pontificum, ac aliorum Sanctorum Epistolæ. Serò anni à Christo*
D *Domino numerari cœpti. Beda memorat in libro de temporum ratione capite quadragesimo quinto, auctorem computandi annos Dionysium Abbatem Vrbis Romæ fuisse. Causa odium hominis impij. Nam cùm Græci à Diocletiano Principe annos numerarent, ne immanissimi Principis memoria Sacris annecteretur, Dionysius Vir maximè pius, Latinèq; ac Græcè doctus, rescissis Olymp. Coss. Impp. Indd. annos à Christo numerare cœpit, id ab eo factum sub annum à Christi ortu DXXVII. Falsò igitur Epistolæ affixus Christi annus, si nondum cœperat mos numerandi à Christo Domino.* Hæc quoad primum.

Qua in re nō vna sanè molestia nobis deuoranda est, tū quòd incōsultæ rationi respondere cogamur, tum quòd similia sæpius veniunt incul-
E canda, quasi sub hasta sit agendum. Cui enimuerò non extemplò veniat

in

in mentem, Deiparam Virginem, quæ omnia Christi filij sui conseruabat **A** in corde suo, potuisse etiam annos eiusdem in carne diligentiùs obseruare, & ab eius memoria temporum signare metas, ea prælertim occasione, qua recens ad fidem adductis Messanensibus, non parùm profuit ad religionem, eius exactè nosse ætatem, qui tot annos laboris & doloris plenos, pro salute hominum transegit in carne. Vt mittam, & hinc firmamentum accessisse dictis [a] Pauli, qui cùm nuper, sicut pridem Athenensibus, despecta à Deo ignorantiæ tempora denuntians, ita Messanensibus annum acceptum prædicasset, dubio procul ætatem quoque humanam, Dei Saluatoris ex Virgine nati, digessit ab ortu & morte, quam tamen si ex ipsa scissent Matre, nescio qua peculiari quadam animorum propen- **B** sione, salutem ipsis quoque natam adamassent. Et profectò si nihil frequentiùs inter aliàs Matres, quàm mensibus propè singulis, nedum annis, natorum metiri tempora, suæq; memoriæ certiùs interdum hinc consulere, quàm ex fastis Consulum, aut Vrbium Regnorumq; annalibus, quid putandum de illa Matre quæ Orbis, annorumq; reparatorem vtero tulit, eundemq; iam natum, deinceps verò etiam in Cruce denatum ab omnibus sciri voluit in annis, nè quispiam suos salutisq; obtinendæ negligenter præteriret annos.

Non vtiq; Deipara Virgo posteriorum temporum mores ad superiora retraxit, sed meliori sanè putationi princeps & auctor ipsa principium **C** dedit, quam deindè non sanè à se excogitatam, sed felicitate quadam, quina post secula indeptam, vel reuocatam, Dionysius Exiguus in consequentes ætates latius intromisit, & quodammodò Ecclesiæ totiùs celebritate donauit. Enimuerò Dionysium non fuisse eiuscemodi epochæ primum auctorem, ex fragmento Historiæ Flauij Dextri, (si quid nuper inuento concedendum) vno ante Dionysium seculo conscriptæ licet recolere, vbi digesta per annos Christi, & ætatem Romæ tempora, longè aliter nos sentire cogunt, quàm hactenus ex recentiore à Flauio Beda, vel si qui aliùs sit ille, ceteri tradiderunt. Quo tamen loco si cuipiam veniret **D** in mentem, eas annorum Christi notas, alieno accessisse commento an industria; quamquam historiæ fidem minimè verteret, nostræ tamen rei secundùm præceptam ab initio positionem, haud parùm commodaret; proximum quippè esset animaduersioni, & huic Deiparæ Virginis Epistolæ peregrino sed minùs cauto studio, dictos temporum characteres incessisse. At tueamur acceptum, & extra institutum licet habeatur Flauius Dexter, id ipsum vetus Alexandrinæ Ecclesię consuetudo sat verisimili firmat argumento, quòd vt notatur apud Baronium, [b] ea Ecclesia cum vniuersa Ægypto detestata chronologiam illam, quæ ab immani Christianorum hoste ducebatur, illud præstitit immortalitate dignum, **E**

vt

[a] Act. 17.

[b] Tom. 7. ad an. 536.

A vt non à Diocletiano, ſed à Martyrum natalibus potiùs, quàm diebus emortualibus, quos perſecutio Diocletiani coronauit, annorum computum deriuaret. Qui vſus hodièq; viget apud illos nulla viciſſitudine, ſi ſeriem ſpectes, perturbatus, habetq; fidem ex literis Gabrielis Patriarchæ quas cenſet [a] Baronius. Eſt autem clauſula talis, *Scripſimus die XVI. menſis Natur benedicti, Anno à Sanctis Martyribus milleſimo trecenteſimo decimo; iuxta Coptorum computationem*, id eſt die vigeſima ſecunda menſis Nouembris, Anno Domini Milleſimo, quingenteſimo, nonageſimo tertio. Et illa in literis Ioannis Adminiſtratoris eiuſdem Patriarchatus. *Datum die Sabbati benedicti, duodecimi menſis Chiaeh benedicti. Coptici anno milleſimo,* B *trecenteſimo decimo, à captiuitate Martyrum mundorum*: id eſt die decimo octauo Menſis, Anno Natiuitatis Domini milleſimo, quingenteſimo, nonageſimo tertio. Quis verò credat Alexandrinos, in eo annorum exordio Martyribus ſacro, non reſpexiſſe in Principem Martyrum, cuius ſanguis ſemen fuit aliorum, vt ab eo longè ſacratiori principio tempora numerarent, quàm ſi Martyrum duntaxat ſub perſecutore decertantium memoriam ingeſſiſſent. Ex quo tamen habemus, vetuſtiorem, ſi non vniuerſim, ſaltem alicubi gentium fuiſſe abrogationem æræ Diocletianę, aliarumq; putationum, quàm quòd ex Beda, Dionyſio Exiguo longè poſt viuenti, acceptum feratur.

a In appēd. tom. 7.

C Ceterùm propius etiam vero eſt, quàm vt fidem haud mereatur, in ijs Chriſtianorum copioſis codicibus, quos eiuſdem perſecutoris impia ſanctio per vniuerſum Orbem flammis addixerat, non paucos vbiq; conflagraſſe, qui rerum in Eccleſia geſtarum memoriam annis Chriſti redderent nobiliorem, feciſſentq; in poſterum, niſi Chriſto in Martyribus triumphante, ad obterendum magis infame perſecutoris nomen, eorum quos ipſe ſuſtulerat rationem Chriſtiani duxiſſent habendam. Ita opinor in diuerſis Eccleſijs, diuerſas ſubindè viguiſſe putationes annorum, ſed neque Romæ, quamquam ab auctoritate Imperatorum populi conſuetudo penderet, eundem ſemper tenuiſſe vſum; ſed interdum à nomi- D nibus Conſulum, ab honoribus Imperatorum, interdum ab Vrbe condita, vel permixtim, annorum ſeriem propagari ſolitam: Inter Chriſtianos verò, à Chriſto vel paſſo, vel nato ductam, quàm primùm, ſi non vbique, conſtanter tamen apud multos viguiſſe; & extarent eius rei veſtigia non obſcura, niſi quod modo dicebam, plurima Chriſtianorum acta, inuidia Tyrannorum, omni flamma voracior abſumpſiſſet: donec tandem velut inter cineres retectam, Chriſti nomine poſt tempora Conſtantini iam latiùs in Orbem ingreſſo, Dionyſius Abbas, meritò à Caſſiodoro [b] laudatus, iterum eius rei memoriam repoſuiſſet, non eo ſanè calculo, quem con- E ſtans annorum nexus ſi inter alios Ioanni Deckerio credimus, ſed qui luxata

b Lib. de diu. lect. cap. 23.

luxata quamuis in paucis ſerie, ad figendum in pectoribus ac paginis A
Chriſtum, abolito quoad fieri poſſet profano perſecutorum nomine, plurimum facere videretur, *quatenus* (vt inquit [a] Beda) *exordium ſpei noſtræ notius nobis exiſteret, & cauſa reparationis humanæ, id eſt paſſio Redemptoris noſtri euidentius elucet*, retenta nihilominus in diuerſis Eccleſijs pia, quæ inoleuerat conſuetudine numerandi, vel à Thriumphis Martyrum, vel ab inſigniori aliqua Chriſtianæ pietatis memoria, quæ digna eſſet ea ſeculorum ad poſteros mittenda propagine.

a De Rat. Tem. c. 45.

Quin etiam Romæ iam altè dominante in faſtis Chriſti nomine, alia quoque tenuit conſuetudo figendorum annorum ab Eccleſiæ Romanæ ædificatione, cuius exemplum illuſtre extat apud Baronium [b] in geſtis B
Agapeti, vbi etiam id veteris Chronographiæ obſeruat inſtitutum, quòd quemadmodùm priſcis Romanis mos fuit ab Vrbe cõdita cenſitos annos deducere, ita primis Chriſtianis viſum ſit ab Eccleſia Romana condita, memorias temporum ac rerum conſignare, cui etiam mutationi, ſuam ad amuſſim cohærere Chronographiam, ſibi perſuadet ipſe Baronius. At enim id exempli, tametſi paulò ſit recentius, reſtitutis à Dionyſio Chriſti annis, conſuetudinem tamẽ eiuſcemodi deductionis antiquiorem multò fuiſſe, nemo facilè negauerit, eamq; prorſus cæpiſſe cum ipſis Eccleſiæ Romanæ à Petro fundatæ incunabulis, credere procliue eſt magis quàm improbare: eidem verò præiuiſſe vſum in ſignandis à Chriſto annis, tam C
mihi certum eſt, quàm indubitatum, nihil à cana illa fidelium pietate prætermiſſum, vndè vel minima, ne dicam adeò præſignis ad honorem Chriſti, religioniſq; argumentum fieret acceſſio: quin imò nihil Deiparæ Virgini fuiſſe fixum magis, quàm continuò meditando voluere, quibus ætas illa ſalutis à præſepe ad Crucem fuerit exacta curriculis, itidemq; non ore ſolùm, ſed data occaſione, calamo quoque interdum promere, quod tam æſtuanti pij pectoris ſtudio volutabat; vt iccircò nihil videri ſanctius poſſit, quàm eam ab ortu Chriſti numerandi conſuetudinem à Virgine duxiſſe initium, primoſq; facilè fuiſſe Meſſanenſes, qui huius oc- D
caſione Epiſtolæ arreptam ad reliquos tranſmiſerint. Nec verò magnoperè curandum, ſi ceteræ quas Virgo exarauit, immunes ab eiuſmodi notis ferantur Epiſtolæ, quando pro re nata, aliud atque aliud videri potuiſſe faciendum, nemo non ſapiens iudicarit, idemq; iudicium de Apoſtolicis Epiſtolis tulerit, haud alia forſitan meliori de cauſa, quàm rei à libero vſu pendentis arbitrio: quamquam in præſenti inſtituto non ineptè æſtimari poſſit, confirmandę etiam Pauli apud Meſſanenſes prędicationi, horumq; pietati ac religioni Virginem in ijs notis affigendis ſtuduiſſe.

b Tom. 7. ad an. 536.

Verùm quod arreptam à Virgine conſuetudinem, Meſſanenſes tranſmiſiſſe, coniecturæ datum velim, id in Occidentis duntaxat oris opinan- E
dum

A dum erit, restrictaq; pro temporum difficultate scribendi licentia, potiùs in ore piorum versatum quàm in chartis. Cæterùm in Oriente longè id ante concedendum Magis Christi adoratoribus, nemo dubitarit, quando illis exortus Stellæ natum Saluatorem prodentis, signandorum quoq; temporum ab eius natali die, quem tot annis de cælo seruauerant, satis causæ fuit, vt nimirum quem Deum in carne agnouissent, ab eo quoque ducto salutis exordio, temporum suorum deinceps ætates numerarent. Neque solùm, sed eum ipsum ritũ, Magis ipsis auctoribus extremas quoq; Solis Orientis regiones aliquando tenuisse, probabilius est quàm secus, in animum inducenti, non pauca apud Sinas alibiq; gentium, nulla non me-
B moria viguisse, quę apud Occidentales [a] longa post seculorum interualla, quasi tunc primùm fuissent inuenta, esse incæperunt. Quo semel ratum sit, vt multa mittam, haud constantem esse sententiam, quę Dionysio tribuit, immissos in Ecclesiam potiùs quàm restitutos Christi annos. Qua in re probāda, si quæ hactenus adducta sunt, minimè sufficiunt, vel ipsi Gentiles adpugnabunt. Illis enim Deorum suorum Natales, seù quòd illo die Templa [b] illis dicata fuissent, conuersis annis solemnes erant: neque id solùm, sed etiam Natalis [c] Salutis, aut quo die Templum illi datum, præcipuo quodam cultu sacer habebatur. Eccui dubium erit, certante cum superstitione religione, Christianoru m mentibus incessisse, vt natalem
C veræ Salutis, Templis quà liceret inferrent, sanctiori cultui darent, memorijs annorum obsignarent? Enimuerò sicut plerią; ritus Gentilium, adolescente paulatim religione Christi, in sacras cærimonias transiuerunt; ita putes emendatis profanorum Templorum dicationibus, quæ Natales erant Numinum, statim ab initio Christi Natalem diem, dieiq; quotannis memoriam ritè fuisse ingressam ac signatam. Id verò vel tum cæpisse, quando [d] Augustus Romam reuersus Sibylla docente, Dei filium agnouit, adorauit, aramq; in Capitolio primogenito Dei Sacram esse præcepit; vel sexto circiter à Natalis Christi anno, quando [e] sub Consulatu
D Ælij Cati, & Sentij Saturnini ingestum sibi Domini nomen constanter repudiauit, collatamq; ad imagines faciendas pecuniam, non suę, sed Salutis publicæ, Concordiæque & Pacis imaginibus voluit esse impensam; Christum videlicet natum, qui [f] vera Salus, & Princeps Pacis erat, eo argumento significans, quem etiam Natalis ille dies Salutis, ignaro tum adhuc Symbolo, quemadmodùm apud Athenienses cultus Ignoti Dei præsignabat. Sed enim si huiusmodi Gentilium ritus, pectora Christianorum ad sanctiores cogitatus permouerunt apud Gentes; ne putes otiatam fuisse pietatem apud Iudæos, quando vel funestus ille Baptistæ cruore natalis dies Herodis, satis habuit argumenti, quò damnata Regis nefarij
E vanitate, celebritas annua Natalis Christi rogaretur, non quidem in illa fidei

a Nic. Trig. de reb. Sin.

b Liu. l. 2.

c Cic. Lib. 4 ad Att.

d Niceph. l. 1. Hist. c. 17

e Dio. Hist. Rom. l. 55.

f Isa. 9.

fidei infantia, quæ viuente adhuc Christo inter mortales, ab eodem lactā- A
da erat, & ſecundùm illũ religio promouenda, verùm illo ad conſeſſum Patris recepto, quando adultior fides per Orbẽ incedere poterat, ceterosq; ritus Christiani, ſed hunc præſertim Natalis ſignandi vſum Templis, & foris, ſcriptis ac faſtis inferre debebant, eaq; memoria ceterarum natalium vanitatem abolere.

Atqui hactenus nihil in duobus illis Verbis ANNO FILII NOSTRI, vndè effluxit Anonymus, contra morem admiſſum, ſatis niſallor luculenter oſtendimus: oſtenſuri etiam libenter hoc loco, nihil alienum à Vero committi, quę erat altera pars argumenti, niſi cum eodem, in commodiorem de recta Chronologia diſputationem, paulò poſt ſubijciendam conſultò reijceremus. B

DE NOTA INDICTIONIS.

CAPVT XXXIV.

PERGIT interim ille. *Eadem peccata duo contra mores & verum reperias in adiecta Indictione prima. Nam Indictionum apud Hebræos nullus vſus. Romanorum quippè inuentum, ſed neque tum apud Romanos cæperat. Indictio enim quæ dicta eſt ſyſtema trium luſtrorum quinquennalium, qui ſunt anni quindecim, à Conſtantino Magno inducta, Coſſ. Conſtantino III. Licinio II. quod docent Græci faſti. Fuit is annus Chriſti trecenteſimus duodecimus, ad quem annum copioſè Baronius. Quis igitur ſciolus Indictiones tam ſerò notas in Epiſtolam intruſit? At inquies iam indè ab Auguſto cæpere: nunquam probabis. Sed demus. Aliundè te aggredior, & falſitatis arguo, quia falſa Indictio. Chriſti quippè anno quadrageſimo ſecundo, menſe Iunio, Indictio erat decima quinta. Nam vt tradit apud Bedam de Temporum ratione capite quadrageſimo ſexto, Magnus ille Dionyſius, Chriſtus Dominus Indictione quarta natus eſt, ſupra quam ſi annos, orbesq; Indictionum numeraueris, planè inuenies in annum Chriſti menſemq; dictum Indictionem decimam quintam incidiſſe, conſtabitq; ex regula inueniendа Indictionis apud Bedam.* Sic ille. C D

Peritus ſanè miles nunquam è ſtatione egreditur ne periculo caput obiectet. Iterum pro more Hebræorum pugnat. *Indictionum* inquit *apud Hebræos nullus vſus. Romanorum eſt inuentum.* Quid ſi Virgo Romanæ conſuetudini Epiſtolam conceſſam voluit, erit ne Momus aliquis cui id diſpliceat? *Sed* neque *tum apud Romanos cæperat*, vulgaris cantilena, quæ tamen auribus eruditioribus haud apta. Quis enimuerò tam E

ratos

A ratos fixit Indictionum ortus, vt à temporibus Constantini Magni reuelli nequeant ad Augustum vel Iulium Cæsarem? *Nunquam* (inquit) *probabis.* Ad pauca aspicientes de facili enuntiant. Sapientior sanè [a] Gordonius, qui originem Indictionum altius repeti posse non negat: nec minus prudens [b] Petauius, qui multis vltro citròq; in medium allatis haud definit. Imò, & Christophorus de Castro tametsi alioqui aduersus, hac in re pertinax minimè est. Istos non vidit aliosq; complures non expendit bonus Anonymus. Baronius certè quem ipse inuocare solitus est, illud aduersus Panuinum præcipuè contendit, à Maxentio videlicet perempto minus rectè numerari Indictiones, deindè contra Iosephum Scaligerum B neque ab exhibitione munerum quinquennalium vsque ad vicennalia, statuta periodo annorum quindecim, esse numerum Indictionum inuentum, ceterùm an aliquo definiatur antiquiore principio non decernit, quin imò difficilius putat hac in re vera statuere quàm falsa destruere.

a Ad an. 312

b L. 11. c. 39

Quid ais Baroni, si Anonymus iste tam certum putet à Constantino cæpisse, vt contrarium haud vnquam probandum penè Sacramento Pythagorico asseueret? certè ea viri Chronologiæ peritissimi (vt de alijs taceam) sententia satis reuincit audaciam aduersarij, qui Græcorum fastis innixus quasi Græca diligentiùs volutarit quàm Latina, tam pertinaciter audet Indictionum primordia Constantini temporibus affigere, vt sciolos C vocare præsumat, qui diuersum qua qua tandem ratione freti opinentur. Mirum verò cur Græcis fastis fidem habeat, qui, Constantino Lascari homini Græco eandem haud commodet; caueat ne quod hinc metuit, illic offendat, vt falso teneatur: si fastos Siculos legisset, Siculus ipse, fortasse inter Augusteam, & Constantinianam Indictionem discreuisset, & si Latinos alios legisset in Consulatu Licinij putando non errasset. Sed transferatur culpa in auctores, leuis est, nec sine duce, dum non mordicus sua plectat ætate, maiorem dubio procul Indictionem, quàm etiam plurium eruditio laxatis ad Augustum protendit spatijs, nec sine causa. Ad horum D vtique placita, nostramq; (si quid rectè) aduersus Castrum velitationem libenter vocem Anonymum, nisi ipse iam spontè concedat, haud securus dicti, nisi cùm peruidit, callidè dissimulauit, quò ad casses pertraheret argumentum.

Itaque demus inquit ab Augusto cæpisse Indictiones, aliundè se prodit falsitas, quia anno Christi quadragesimo secundo, mense Iunio, decima quinta cadit Indictio. Sic Dionysius apud Bedam, quarta quippè Indictione Christum ponit natum. Reuolue Orbes Indictionum, & sententiam laudabis.

Equidē apud Bedam inuenio secundū Dionysiū Indictione quarta natū Dominum, quo quo tandē id calculo deducatur, eòq; iacto fundamento si E reuoluatur cyclus Indictionū, nō luserit operā Anonymus; verū principiū

arceſſat à Septembri, alioqui Antiochenã ſecutus epocham ſi à Maio ducat, toto cælo errauerit, ſtabitq; ad votũ fixa prima Indictio, ſi illa epocha quadraginta octo annis retrocedat ab æra Chriſti, vel ſi quatuor minus, vndecima prodibit, non alia fallens nota, quàm vnitatis, aut intercidente, aut potius accidente, quod inertia ſcriptoris fecit, apice, quo in alterũ Indictio relapſa limitẽ, ſtatum ſua ſede ſignaret annum. Quamquam ſi retracto qui à Conſtantino cæpit in ſuperiora tempora more Eccleſiæ, vt decimus ſextus quique annus à Ianuario indeptus primam ferat Indictionem, quod nonnulli dictarũ in Epiſtola notarum ex inſtituto Patroni probanr, erratum ſit magis quàm in cubo Delphorum. Mihi diſceptandi animo rẽ tuenti Antiochena placet putatio, tametſi quod aliàs obtẽdi, calculis Indictionum quauis de cauſa variatis, vitium Epiſtolæ nolim inſidere. Et verò miſſis etiam, quæ alibi copiam fecerunt argumentorum, ſi iuxta recentiorem animaduerſionem, ſexageſimo ſecundo anno nectatur numerus expanſus Indictionum, ad amuſſim quadrabit quinta Indictio, hoc eſt primum quinquennale iam decurrens, quod vetuſtis à primo cenſu prima interdum dicta fuit; quamuis ad ſignandum haud ita recepta, quò proindè concinnè magis cum Epiſtola Virginis, prima cohæreat Indictio, quàm quòd longè ſit deerratum. A B

Verùm aliundè etiam ſeſe velut in ſinum offert veritas. Nam ſi ſecundùm Ioannem Deckerium, aliosq; ante ipſum, ab anno Dictaturæ Cæſaris pangitur Indictio, quarto ſcilicet Olympiadis centeſimæ octuageſimæ ſecundæ anno, reuera in annum Chriſti ſexageſimum ſecundum, poſt reuolutos ſeptenos Indictionum Orbes, primus octaui ſubimminet annus, qui nondum licet ab octauo Kal. Octobris inchoatus ob numeratam ſolutionem, aliquot tamen ante menſibus ex more indictus ad pendendum cenſum, pro incæpto vulgò putatus eſt; valuitq; tum actis, tum literis ſignandis, ad eum ferè modum, quo hodieq; nonnullæ Italiæ Vrbes, annos ab Incarnatione [a] cæptos in notis habent, aliæ verò cõpleto iam à conceptione anno, tribusq; poſt editum Chriſtum menſibus, tempora vicesq; ducunt; ſed iſti non ſine errore, illi citra collimant, nec abſque exemplo veri. Id ſi Virgo ſeruauit, primumq; numerauit annum, ex quo momento, concepto in vtero filio Dei Mater eſt effecta, rectè admodum ſcripſit, *Anno Filij noſtri, quadrageſimo ſecundo*, adde etiam ſexageſimo ſecundo, Indictione prima; vel ſi alius quiſpiam ad calculum explorauit annos, eadem habita obſeruatione, minimùm exerrauit. C D

[a] Ioan. Lucid. de die paſſ. cap. 3.

Video quàm hæ minutiæ ſufficiant, non ad eludendum modò, verùm etiam ad euertendũ Anonymi de Indictionibus argumentum. Sed enim quia ſemel ſyncerè ac priſca fide agere inſtitui, non celabo animum, proferamq; ſi rectè ſentio errorem, qui ſi nõ penitus ab oſcitantia vendicet, ex E

parte

A parte saltem liberet exscriptorem. Nimirum posita vnitatis nota duntaxat, qui iuxtim esse debebat character quinarij, inter calamum hæsit ac tabellam, eaq; leuis incuria, morem alijs fecit, vt pro decima quinta Indictione, pleriq; deindè primam legerent passim, scriberentuè; perindè habentes in errore animum, ac in veritate religionem, quemadmodùm multis (quod alibi etiam aduertj) sacri sunt dies quibus existimatione vulgi, mysteria diuina creduntur euenisse, quæ tamen alio tempore sunt effecta. Sed in rem præsentem conferta suppetunt exempla si pretium faciant. Narrat in primis Iosephus [a] ab Antipatro præfecturam Galileæ Herodi collatam, cùm inuenis quindenos duntaxat viueret annos: Idem
B deindè [b] renarrat Herodem Agrippam ab ineundo regno præpeditum, quod decimum septimum ætatis annum non excessisset. Itaq; dimidij apicis euariatio, totam historiam offendere cogit, nisi aduertatur, pro græcanico [c] numeri viceni, & quini, characterem quindeni irrepsisse. Non absimile mendum eidem incessisse Iosepho, sed scriptoris vitio suspicatus est cum Roberto Ardenio [d] Baronius, sed quàm plures eosdemq; ex compendijs numerorum incidisse manifestè deprehendit [e] Deckerius. In Latinis non minus præceps errandi occasio. Exempla præstat idem [f] Deckerius, à Martyrio Edmundi Regis Anglorum, cuius natalis cælo dies, signatur anno gratiæ octingentesimo cum septuagesimo, die duodecimo
C Kal. Decemb. Feria secunda, Luna vigesima secunda; rectè vtique, sed graphicus error pro tertia, aut quarta, si à Septembri ducas, sextam fixit Indictionem, quòd procliue est, elementis Romanis [g] notam sexti in literam tertij, [h] quartiuè transpositis apicibus deerrare; vel etiam signum quarti in characterem [i] decimi quinti deformari, quo quidem pacto, sed è diuerso [l] Anastasius Nicænus dum ponit Christum, feria quinta, die Martij vigesima secunda, pascha comedisse vmbraticum, idemq, authenticum instituisse, [m] decimam quintam, quæ refigenda est, pro quarta statuit Indictionem. Neque enim vt censet Deckerius, ex quo Baptismo tin-
D ctus est Dominus, anno decimo quinto Tiberij vllus aliquando cum Indictione decima quinta, versus est annus.

a Lib. 14. Antiq. c. 17
b L. 19. c. 7.
c ιε pro κε 171.
d Ad an. 72.
e In disp. Theol. ad Thes. 24.
f In cóp. c. 5
g IV. pro VI
h VI pro III
i XV. pro IV
l Quæst. 92. alias 83. in Sacr. Scrip. Tom. 1. Bib. Sac.
m IV. pro XV.

Quorsum enimuerò hæc omnia, nisi vt palàm sit, in re proposita, decimi quinti notam facilius elabi potuisse relicta vnitate, quàm in aliorum monimentis demutari, quod tamen factum esse, hactenus explorauimus. Quamquam non contendimus animos impetrare legentiũ, quasi in hanc opinionem constanter flexos velimus; sufficit enim in tam lata coniectura, eam rationum copiam attulisse, ex qua sapienter inquirenti delectus esse posset, cùm alioqui si primam tueri lubet Indictionem, suum & ista robur ex dictis habeat, nec aliundè necesse est precarium accersat argumentum.
E Nunc ad cetera pergamus.

X 2 DE

 A

DE NOTA LVNAE VIGESIMAE SEPTIMAE.

CAPVT XXXV.

PERGIT vlterius. *Quis excuset, quæ hic contra mores gentis dicta, & vere pugnantia? Primùm non is apud Hebræos numerandi mos dies à Luna. Etsi menses vt à Kalendis Romani, Hebræi à nascente Luna, vt ait S. Hieronymus inceperint, à diebus tamen ordine percensebant, vt die primo, secundo, tertio, & deinceps. Exempla ex Hagiographis afferre superuacaneum est. Mos autem* B *numerandi Lunas cæpit, cùm Ecclesia Martyrologium induxit, factumq; vt ex distinctione dierum Lunaris mensis ac Solaris, quouis anno Paschalis dies peruestigaretur. Adi Baronium in notis Martyr. Rom. ad Kal. Ianuar.* Hæc ille.

Iterum reditur ad idem. Et tæderet toties deuorandæ eiusdem molestiæ, nisi subindè aliquid noui præter Africam Sicilia quoque afferret. Non fuisse morem Hebræis numerandi dies à Luna, non facilè adducar vt credam. Certè quibus termini Paschales religiosi erant, numerationes quoque Lunæ solemnes fuisse, [a] nemo cui pectus sapit ignorat, siuè demum eas ex aspectu, siuè ex mediorum motuum tabulis designarent. C Verùm si hæc ad Neomenias: vndè tam grauiter inculcata decimæ quartæ, quintæue memoria, quæ sine primæ, secundæ, ac totius periodi Lunaris numeratione, citra errorem haudquaquam potuit obseruari? Posset hic afferri obtritus Græcorum vsus, quibus à varijs Lunæ schematibus, dies ex ordine signare celebre fuisse, notum est etiam ijs, qui vel primoribus labris elementa græca degustarunt. Ea verò Virginis tempestate, qua [b] Græcæ linguæ inter alias peritia Hierosolymis in vsu erat, quis dubitat peregrinos etiam mores, ac numerandi modos (vt solet) fuisse subingressos, si tamen peregrini dicendi sunt, qui vel coniectoribus obolarijs Lunæ configurationes rimari solitis, celebri apud Arabes & Hebræos vsu, D fuere familiares.

a Rab Mos. c. 1. Kiddu.

b Aug. tr. 17 in Ioã. to. 9

Sed mittis quæ latè explicari possunt. Quis ignoret Hebręorum menses fuisse Lunares, eòq, in duos quod notat [c] Genebrardus incidisse Latinorum menses euidenti sanè inditio, non potuisse eorum mensium dies exactè putari, nisi sumptis à periodo Lunæ argumentis, quorum certitudo nonnullis adeò visa est explorata, vt nedum menses Solares [d] expendere per Lunares, sed planè per Neomenias Vrbium antiquarum excidia, velut capti Ilij annum venarentur. Eadem ferè numerandi ratio tenuit apud Alexandrinos, [e] à quibus Cæsar Romam reportauit, nisi quòd istis singuli menses triginta diebus constabant, Iudæis verò alternatim E

c In Calēd. Hebr.

d Scal. ad an. Euf. 1241

e Xiphil. in Iul. Cæs. ex Dion. l. 43.

pleni

A pleni, & caui labebantur, eamq; ob causam diligentiùs ad amussim Lunæ examinandi. Ac vt hodie non tepidè laboratur in æquandis Solis, & Lunæ conuersionibus; Ita Iudæis indefessa fuit olim cura intercalendarum epactarum, quibus prouecta Luna Solis cursum assequeretur. Id verò sapientum sensu, non alio meliori modo præstari poterat, quàm si Lunares Menses à Luna, Solares verò à diebus nomen, ac ordinem sortirentur.

Hanc rationem fuisse ineundam Hebræis, ne quis hoc loco diuinari putet, facilè si nihil sit aliud, suadebit etiam duplicis ille anni vsus, quorum alter initio ducto à mense Nisan, hoc est Martio, quo Iudæi ex Ægy-
B pto euaserunt, sacer deinceps habebatur: alter verò principio à mense Tisri hoc est Septembri indepto, quo mundus cæpisse putabatur, vulgaris nomen ferebat, quòd præsertim ad publica negotia gerenda, peragenda, esset destinatus. Et credi potest in vtroque cùm vterque Lunaris esset annus, & à primo die mensis, & Lunæ caperet exordium, non seruatos fuisse Lunæ dies, crescentis ac senescentis ætatem, & iccircò dierum ordinem, vices, numerationem? Quamquam ego dubitare nolim, eo ipso tempore Solaris etiam anni vsum stetisse apud Hebræos, in quatuor Tekuphas, seu punctorum cardines distributum; verùm quemadmodùm in annis Lunaribus Neomenias, ita in Tekuphis iugum Solis, &
C Lunæ seruabant; ac interdum eadem appellatione mensis vtriusq; dies notabant, quamuis ferè de more primum diem mensis, sicut Romani à Calendis, ita illi à Neomenijs, re ac nomine designarent. Nec aliud obseruo dixisse Hieronymum, quem pro se testem adducit Anonymus, quasi attestetur menses Hebræis à nascente Luna incipere, à diebus tamen ordine percenseri; indigna quippè sententia Hieronymo, non nouisse post primos mensium dies, quos Neomenias vocabant, reliquos tum à diebus, tum à Luna fuisse solitos appellari. Locum ipse non citat: Sed Hieronymus alicubi sic loquitur. [a] *Et erit mensis spiritualis quando à* [a In Is. c. 66.]
D *puncto ad punctum Luna complebitur, & suo curret ordine vt efficiat mensem idest Kalendas, quæ Græcè Neomenia appellantur, hoc est mensis noui exordium: apud quos initium Kalendarum, non iuxta Solis cursum, & diuersa mensium spatia, sed iuxta Lunæ cursum incipit, & finitur.* Nihil hic Hieronymus de primo die pòst Neomenias, & alioqui absonum foret, idem iteratò nominari, cùm ipsa Neomenia vicem primi diei ferat, atque adeò primus sit dies, [b] seu prima Luna; idque cummaximè si Neomenia vocetur, non ipsa Solis, & Lunæ coniunctio, sed prima Lunæ post coniunctionem apparitio, quam secundùm Cyclum, primam Lunam dici volunt Beda, [c] & Campanus, [d] Viri hoc in genere studij exer-
E citatissimi.

[b Fräciscus Ferrerius in Isai. c. 1.]
[c De Rat. Tem. c. 41.]
[d In comp. maiori. c. 28.]

Non equidem inficior, quàm pluribus Sacræ Scripturæ locis diei vocabulum vsurpari, non Lunæ; verùm cùm ijsdem ipsi dies nomen etiam Lunæ interdum adsciscant, planum euadit non alienum fuisse à consuetudine Hebræorum, ea significata, rariùs quidem in Scriptura, sed vulgò perindè in vsu habere. Nam quæ primi mensis dies quarta decima in Exodo [a] nominatur, eadem apud Esdram [b] non semel quarta decima Luna primi mensis appellatur, nec dubitari potest religione quadam posterorum in Epistolis quoque Lunas vsurpatas, quarum memoria sacratioris anni cultu fuisset propagata. Nec velim hoc loco mihi suffragari eos, qui cùm in Scriptura dies [c] ferè genere feminino, sed temporis differentia limitatas legant, toties Lunam intelligendam contendunt, ne alioqui si non coërceantur, ad annorum quoque spatia sese extendat. Missa quippè tam inuoluta ratione, quæ in plures easdemq; peregrinas consecutiones abire queat: satis sit pro instituto, perindè dies, ac Lunas Hebræis fuisse vsitatas, idq; interdũ Latinis etiam placuisse. Certè [d] Hieronymus, quem legere debebat Anonymus, expressim meminit vigesimi septimi Lunæ diei, quòd quemadmodùm apud Romanos Kalẽdis, Nonis, Idibusq; mensis reuoluitur, ita apud Hebræos secundùm Lunæ cursum in ordinem digeritur, ac supputatur. Glossa [e] præterea non semel primæ Lunæ vocabulum inducit, plenamq; Lunam cum decima quarta componit, nec aliter quàm per ortus Solis, per Lunæ quoque transitus, temporum, dierum, annorumq; signari censet ordinem, quod tamen citra perturbationem haud quaquam fieri posse palàm est, nisi quemadmodùm septimanæ, Planetarum incessibus, vel feriarum numeris digeruntur in dies, ita cohærentibus sibi Lunarium schematum successibus, menses distribuantur in Lunas, nec istæ, præteritis septimanis, iterum arcessantur à principijs, verùm stabili mensium ac rata periodo cursum proferant, numerosq; exaugeant.

A

B

C

At enim si hactenus dicta non maximoperè iuuarent intentum, vel hac sola ratione concludi posset apud Sapientes, quòd cùm quæstio vertitur apud Sacræ Scripturæ Interpretes, quota Luna, hoc est quoto die mensis Nisan Christus agnum manderit, Græcis nimirum pro decima tertia Luna, Latinis pro decima quarta decertantibus, nihil tam consequens est, quàm à Neomenia secundam ac tertiam ceterasq; Lunas Hebræorum more computare. Quis enim cogitet, inducta apud Esdram Lunæ decimæ quartæ mentione, non satis indicari ceteros quoque dies, vulgò à Luna perindè fuisse numeratos? certè si secus in animum inducat, cum Epiphanio [f] sibi rem esse norit, qui dies Mensis, dies Lunæ crebrò vocat, nec solùm sub appellatione Lunæ censet in ordinem, ac si tertiam, quartam, quintam Lunam dicat, verùm etiam sub ipsis dierum numeris ad Lunæ

D

E

a Exod. 12.
b Esd. lib. 3. c. 1. & 7.
c Talmud.
d In c. 29. Ezech.
e In cap. 1. Gen.
f Hæres. 70 contra Audianos.

A Lunæ dirigat appellationem, puta; diem vocet tertium, quartum, quintum Lunæ, quasi cùm Luna (hoc est mensis) sit diuisa in dies, ab ipsa potiùs congruat assumere vocabulum, quàm à diebus, quos tamen præcipuè Solis conuersio solet designare. Id verò si instituto Græcorum, quid de more Hebræorum cogitandum, apud quos, ortus & incrementa Lunæ, ceteraq; ætas suis diebus exsignata, penè ad superstitionem seruabatur.

Huc accedit [a] Galatinus arcanorum Hebraici ritus non incuriosus, qui cùm apud Hebræos per Lunæ signa, non per Solis incessum tempora numerari velit, haud inuolutè significat, ab eadem Luna putatos, ac nominatos fuisse dies, non solùm menses & annos, quando vox Hebræa B quæ mensem dicit, singulorum quoque dierum perfectionem quibus Luna destinatum agit curriculum, adeò clarè designat, quàm disertè fatetur & ipse Galatinus. Qui enim secus rectè sit dictum [b] luminaria in primo rerum exordio facta esse in signa, & tempora, & dies, & annos, sed *Lunam* præcipuè *factam* [c] *in tempora*, hoc est vt doctè Genebrardus, *in temporum distinctiones, & diuisiones, nam anni* (inquit ille) *in menses diuiduntur, quos Luna monstrat: propter tempora, ad temporum discrimina, temporum causa, vt sua mutabilitate, & varietate mensis, dies, & annos notet ac describat, vt mensium varias vices efficiat, vt dies festos distinguat*. Hæc & plura Genebrardus, quæ singula vel sanè omnia quemadmodùm exploratissima sunt, ita etiam in vsu loquendi Scripturæ satis superq; conuincunt, C vulgarem fuisse Hebræis dierum à Luna, etiam profanorum appellationem. Enimuerò qui ad tempora duntaxat dierum sacrorum, quòd hæc ad Lunæ cursum ab Exodo, & Leuitico dirigantur restringunt, Genebrardo non satis dicunt, quando vox Hebræa generatim quæuis tempora certa & rata præter exceptionem significat. Et ne Galatini, Genebrardiq; dicta, magis inuoluta quispiam fortasse putet, quàm quòd in adeò claram pro re nostra consecutionem resoluantur; adiungat his quoque Sigonium, [d] ritus Hebraici in paucis peritum, qui in diebus profestis He-D bræorum inter alia sic habet. [e] *Dies porrò vocarunt Lunas, ita vt primam, & secundam Lunam, ac primam, & secundam diem ponerent pro eodem, vt primo tertij Esdræ Iosias immolauit Phase quarta decima Luna mensis, pro eo quod alibi fuit scriptum, quarta decima die*. Hæc Sigonius, & quid clarius?

Sed nimis sit minutus qui in re tam plana scrupos quærat, Latinusq; cùm sit, ignoret etiam Romanis à Luna dies seruari vocariq; solitos, obuoluta quidem significatione si formam, sed si vim vocum spectes clara satis explicatione. Quid enim Kalendæ [f] nisi dies vocando in Capitolium populò destinati, sed inspecta primùm à Sacerdotibus noua Luna, nunciatisq; diebus, qui Kalendis, & Idibus interessent? Quid Nonæ, E nisi vel nouæ à Luna iam adulta caput obseruationis, vel nona inter Kalendas

[a] De Arcã. lib. 11. c. 8.

[b] Gen. 1.

[c] Psal. 103.

[d] De Rep. Heb. l. 3. c. 4

[e] Minerua l. 7. de Neô. c. 6. & 9.

[f] Fantou. c. de Kal. Nô. Ibid. Varo de vita Pop. Rô. lib. 1. Theod. Tribel. in prôp. ling. lat. Iuba in Histor.

lendas, & Idus Lunæ? quid denique Idus nisi propè perfecta ætas Lunæ, A indè dicta quod mortalibus, grata luminis copia videndam se præbeat, vel antiquato iam vocabulo mensem iduet, hoc est diuidat, mediumque ætatis mox prętergressura paulatim senescat, ac tandem peracto curriculo mensem conficiat?

Iam quod ex Baronio nobis opponitur, vereor ne maiori ex parte recidat in aduersarium, nostræq; rei proficiat. Certè cùm [a] Baronius velit Lunam à diuersis nationibus olim pro die vsurpatam, intentæ causæ patronum agit, multisq; doctissimorum virorum sententijs nostram exaugēt rationem. Itaque Ambrosius [b] in primis. *Naturalis* (inquit) *vsus nationum exterarum Lunam pro diebus appellat.* Quid quæso vel cecutienti B clarius, vel pro nostra velitatione magis firmum, quàm non ex composito, sed ex naturali nationum vsu arcessere argumentum? Varro [c] deinde Lunam primam, & Lunam extremam, diem primum, & nouissimum mensis dicit. Denique [d] Plinius, Æstum tribus diebus consistere, septima videlicet, octaua, & nona Luna. Quæ omnia cùm referat Baronius, pluraque etiam exempla mittat, quàm antiquam ea de re statuat fuisse sententiam, non est vt multis inquiramus; quin, ex ipso Baronio præuerti ante potuissent, quibus tandem magis implicandus erat Anonymus, nisi quæ [e] Augustini mens est, *vsitata, & confirmata lenissimè essent insinuanda.* C

a In Martyr. ad Kal. Ian.
b In ep. ad Epist. per Æmiliam.
c Lib. 1. de re rust. cap 37
d L. 2. c. 97.
e Quæst. ex Matth. c. 11

Quod verò spectat ad morem in Ecclesiam probatum, quo dies mensis lunaris, Lunæ potiùs, quàm dies vocarentur, erret qui putet, eatenus secundùm Ecclesiæ primordia cæpisse, quasi ante vsum Martyrologij, etsi sat vetustum, extra notitiam fuerit, ac gentium institutum: si prælertim constet, ipso probante Baronio, Lunares annos Hebræis, Ægyptijs, ac Romanis, longè ante Solares fuisse seruatos, quamquam fortasse verius sit Hebræis vnà semper vtrosq; viguisse exploratos. Sed nimirum cùm rogata iam Euangelij lege, Paschalibus terminis ad institutum Christi figēdis, plurimum vel solæ omnia possent lunationes, earum in primis reli- D gionem præcepit Ecclesia, deindè cùm non minus ad signandos Martyrum natales, quàm quæuis alia rerum in temporibus momenta valerent, his quoque perpetua quadam consuetudine adductis, eoque sacratiores esse voluit, seu quòd Principem, & Caput Martyrum, in suis membris tunc primùm cælo nascentibus recoleret, seu quòd Martyres absumpta vitæ mutabilitate, quæ per vices [f] Lunæ designatur, in plenum ac perfectum immortalitatis statum transcriptos celebraret.

f Molan de Martyrol. c. 14.

Quare sit licet ratum, vsum numerandi Lunas, cæpisse (quod placet Anonymo) cum primùm Ecclesia Martyrologium in Sacrorum ritu esse constituit, adhuc subigendum erit, procul Virginis æuo deiunctam E eius

A eius vsus fuisse notitiam, quò rursum, sæpiusq; iactari queat, exorituros post secula mores huius Epistolæ exẽplis stare, rerumq; ætates sibi præire. Enimuerò si primus sit [a] Clemens Pontifex Romanorum, qui Martyrum gestis consignandis, dignam suis factis nauasse fertur operam; is certè non à se inuentam, sed acceptam sanxit religionem, qua memorię Martyrum, numerationes Lunarum aptaret, diemq; certaminum fixum, stabili celebritate posteris commendaret. Atqui Clemens Beatæ Virginis superstes fuit, sed nondum Pontifex eiusdem quoque ætatis partem vixit, quid ergò tam proximùm vero, quàm eo ipso tempore quo hæc ad Messanenses nata est Epistola, morem signandæ Lunæ tenuisse, vndè etiam imbutus Cle-
B mens, sed Principum Apostolorum, quos Magistros sortitus fuerat instructione, cùm primùm Ecclesiam regere cæpit, consuetudinem quoque notandis à Luna Martyrum actis fecit, paulatimq; per Orbem propagauit. Id verò nobis quantumuis antiquiora minimè respiceremus, satis foret ad præsens institutum, nedum coniecturis, sed physicis exploratisq; rationibus affirmandum.

[a] In lib. de Rom. Pōt. Baron in præfap. Martyrol.

Illa postremum cauta in cæteris animaduersio Baronij, nunquam videlicet in diuinis Scripturis inueniri Lunam pro Die positam, nisi in tertio Esdræ libro, qui tamen extra canonem recensetur; quamquam in partem venire possit Anonymo, nostram tamen sententiam promouet
C magis, quàm loco mouet; quando si non aliud, abundè præstat auctoritas Esdræ, vetustiorem fuisse hunc apud Hebræos morem, quàm recentiora duntaxat spectantibus videri possit. Sed nec vlla species falsi tutò prætenditur, ob quam historica fides haberi minimè debeat Scriptori profano, cui sacra profanare non est animus sed firmare: alioqui rei simus cùm Varroni, Plinio, Tullio, Tacitoq; & id genus auctoribus, (quod persæpe, & rectè facit Baronius,) libenter aures animosq; damus, & nostrorum placitorum, quæ Sacræ Scripturæ non pugnant, identidem testes idoneos aduocamus. Non me latet posteriores Esdræ libros, extra seriem esse
D eorum, quos Tridentina Synodus Canoni commisit, neque tamen sum nescius, interdum in scriptis Patrum, quos Ecclesia Sanctos habet, suo pretio stare, passimq; in Biblijs Latinis, manu vel ęre exaratis, cum dignitate tolerari, vt hoc ipso plus habeant ponderis, quàm quòd facilè eleuentur.

E

DE

DE NOTA FERIAE QVINTAE. A

CAPVT XXXVI.

Luna transitur ad feriam. Et videtur hoc loco patentiorem solito campum nactus Anonymus, quo contra morem, feriam inductam dispiciat, omnemq; vel ex angulis in apertum compellat falsitatem.

Ab ipso (inquit) *exorsu Ecclesiæ nihil ab Hebræis variatum in diebus Hebdomadæ nominandis. Septimus dies Sabbatum, Sextus Parasceue vocabantur, ceteri ordine à Sabbato censebantur, vt prima Sabbati, secunda, tertia, quarta, quinta.* B *Itaq; dies quo surrexit Dominus prima Sabbati dicitur Matthæi vigesimo octauo; deinde Dominicus dies illi nomen Apocalypsis primo, & apud Ignatium Epistola quinta. Id sancitum ab Apostolis affirmat Augustinus sermone ducentesimo quinquagesimo primo de tempore. Quod autem Ecclesiæ initijs nondum ij mores ad Romanos emanassent, apud quos veteri instituto hebdomadæ dies à Planetis cognominabantur. Clemens Alexandrinus libro septimo Stromatum vtramq; loquendi rationem retinuit, & Christianos ait obseruasse ieiunium dierum quarti & sexti, & illud quidem Mercurij, hunc verò Veneris. Quin Dominicus dies à Iustino extrema Apologia dies Solis dictus. Nominibus deinde dierum Gentilium abolendis mutati mores, factumq; vt hebdomadæ dies ordine, ac* C *numero feriarum dicerentur. A Latinis scriptoribus vsurpari cæptas Latinum indicat vocabulum. Princeps inductæ vocis Tertullianus aduersus Psychicos capite secundo. Afferunt alij antiquiorem Ignatium Epistola ad Philippenses, In Græco exemplari est τετράδα καὶ παρασκευὴν more Iudaico. Idem peccatum in ceteris, qui Græcos Scriptores bona fide verterunt. Demum S. Syluester Pont. Max. stabilita Ecclesiæ disciplina, primus induxit in morem, vt Dominici diei ac Sabbati antiquo nomine retento, reliqui à ferijs numerarentur. Auctor Beda de Temporibus capite quarto. Ex his cognoscas potueritne Beata Virgo in Epistola Hebraicè scripta vti Latino vocabulo, ac more posteriorum temporum.* D Hæc ille.

Et sanè videretur hoc argumentum plus aliquid puluere vel fumo, nisi ex tam operosis præmissis, tam infabricatam inferret conclusionem. Igitur B. Virgo in Epistola Hebraicè scripta non potuit Latino vocabulo vti Latino more; velut si quispiam ex pharmacopœo proferat: Manna de cælo non pluisse in deserto, quia longè post, Arabum industria fuit in Medicinis inuenta. Nollem tam solemnem esse isti hanc dialecticam, ex cuius præceptis alibi etiam tanquam ratum posuit; ex eo quòd Apostolicam impertire benedictionem Pontificum sit inuentum, non potuisse E

Virgi-

A Virginem Messanensibus benedictionem Dei Patris omnipotentis appreari. Et nisi contemnere videremur hominem potiùs quàm argutias, vno verbo tota hæc strues euerti posset; id nempè quod Hebræis quinta Sabbati est, Latinum interpretem vertisse vocabulo tum temporis Latinis vsitato, ex quo tamen hebes nimium sit, qui contendat Deiparam Virginem Latino vocabulo, nec dum (si ita est) inuento, tametsi alia de causa potuerit, voluisse vti; longèq; hebetior qui hinc, argumento velit robur sufficere, quasi non accuratius peruiderit Interpres quid vocabuli ad institutum faceret in re minimè profana, quàm nouus aliquis dialecticus quibus ratiunculis agendum in causa sibi tam infensa:

B Poterat Deipara Virgo pro feria diem Iouis reddere si lubuisset, verùm quo pacto obtrectatio ferè impotens se continuisset? nonnè potius Virginem, quàm Interpretem imprudentiæ insimulasset, sacra profanis permisceri ceu nefas exprobasset? quin vnico hoc velut sacro indiculo de totius Epistolæ vanitate coniecturam fecisset? Poterat etiam quintam Sabbati, vi significationis Hebrææ reponere, sed qui Latinis auribus se accommodabat, non imprudens scientiam sibi (quod dicitur) seruauit, vsum alijs concessit; ne si non emollitam Latinitate pro tempore phrasim adsciceret, in refricata Sabbati memoria durius quodammodò mores & aures afficeret. Nam quòd vocabulum Sabbati, Græcis Latinisq; Euangeliorum codicibus, sanctum sit ac religiosum, id quidem docendi mysterij

C gratia cæptum initio, deinceps quoque sanctè habendum fuit; ne procliue mendum in commutando, maioris cum tempore fieret erroris accessio: cur verò ea religio posteros omnes astringat, vt vocis Hebrææ formam in quouis scribendi genere, & lingua traducant, nec suum cuiusq; idiomatis significatum patria voce reddant, causam non aliam video subesse, nisi noui cuiuspiam interpretis sapientiam, qui omnes populos vnius vocis ac labij velit esse, nec iam diuersa linguarum genera, sed duntaxat differentes dialecticos inuehere, quod ferè solemne est Ægyptijs illis penatium expertibus, qui in ignotum corrupta omnium nationum lingua, clependio

D quemadmodùm loquitur [a] Delrio vitam agunt. [a] L. 4. disq. cap. 1. q. 5.

Equidem nisi hucusq; deduxissem argumentū, libenter assererem Deiparam Virginem Romanum feriæ vocabulum adsciuisse; quid enim indè veniat ad censuram noui cuiuspiā Aristarchi, nisi vt admirabundus latera sui similium cubito fodiat? Certè Latinam Indictionum appellationem, quæ Constantinianæ sunt dictæ, in fastis Græcis, atque etiam Consularibus vsurpatam, peregrinus sit in literis quem lateat: præterea vt sexcenta mittam, Custodię vocabulum apud Romanos natum, apud Græcos etiam pro occasione assumptum, qui Matthæi Euangelium Græcè legerit, ignorare non poterit. Quod igitur fuisset tam immane peccatum, si Virgo

E

ad

ad Latinos Hebraicè ſcribens, Latino vocabulo edidiſſet, quòd pro more A
gentis clarius voluiſſet explicatum. Nam qui feriarum nomen illo tempore nondum inuentum, vel Scriptoribus aut etiam vulgò nondum fuiſſe familiare contendat, non priùs quàm didicit, ad ſcamna (quòd aiunt) debet producere.

Sed mihi in eundem gradum ac lineam regrediendum, vt opinio prudentis ac docti Interpretis conſilio factum velim, eiuſmodi appellatione videlicet Epiſtolæ notam efferre, quam Religionis vſus apud omnes reddiderat molliorem; ac iccircò gratis illam de Sabbato, Paraſceue, die Dominico, diebusq; Gentilium à Planetis, interponi diſceptationem, niſi non iam à linea tantum excidere, ſed longè etiam extrà offendere velle B
credam Anonymum. Quippe qui Latini eius vocabuli originem ad antiquiorem Tertulliano Ignatium referri norit à doctis, mirum quo ſupercilio ipſe nedum Interpretem Ignatij, ſed ceteros omnes qui Græcos Scriptores latinitate donarunt, peccati inſimulet, niſi fortaſſe quia hi omnes quemadmodùm ipſe cauſatur, *bona fide*, doctam ac eruditam nauarint operam, ſolus ipſe dubia fide, græca, latinaq; tractauerit. Cedo verba græca Ignatij, τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύοντες: hæc peritiſſimus Græcè Interpres pro ſenſu ſic reddit. *Quarta, & ſexta feria ieiunantes*. Sed errauit: cur enim? quia vt Anonymus contendit in Græco exemplari ea verba more Iudaico leguntur. En nouum è puteo an dolio, Græcum an Iudæum; C
qui à quibus diſcere deberet, Græcè & Hebraicè docere velit; quis vnquã vel Triuij alumnus dixerit παρασκευὴν Hebraicum eſſe vocabulum? quis, ſi pro τετράδα latinè diem ſupponat, non Græcum potiùs quàm Iudaicum dicendi morem fuerit imitatus, quamuis ſi pro inſtituto feriam vſurpet, non minùs rectè quàm prudenter egiſſe cenſendus ſit? At Hebræum morem dixeris, quod quartam, & ſextam diem Sabbati, hoc eſt ſeptimanæ, ieiunio traductam dici velit: non ineptè; ſed cur non eundem iuxta morem, quemadmodùm ex alibi dictis quarta & ſexta luna, ita feria quoque verti commodè potuit, non alia ſanè nouitate quàm concinna vocum D
vetuſtarum ad rem præſentem aptatione, quòd quemadmodùm feriæ, nomen à ferendis olim præcipuè victimis traxerunt, idemq; [a] vocabulum diuerſo reſpectu feſtis profeſtiſque, publicis item, & priuatis quibuſdam diebus antiqui commune fecerunt, ita [b] doctus Ignatij Interpres eundem conceptum ad dies cordium & corporum, hoc eſt orationum, & ieiuniorum hoſtijs ſacros apponeret, & priſcum cærimoniarum ritum, quibus feriebantur pariter, ac Deo victimæ ferebantur, ad hoc genus ſacrificij deuocaret.

[a] Cic. 2 de Leg. & l. 1. de natura Deor. Feſt.
[b] Macrob. l. 1. Satur. cap. 16.

Sed enim video quid hominis ingenium in abrupta literarum impulerit. Nimirum auctore Beda primus Syluester Pontifex, morem numerando- E

A randorum à ferijs dierum induxit. Inconstans sanè ratio & inconsulta. Nam qui paulò ante Principem vocis inductæ Tertullianum nominarat, non tam proximè resiliendum illi erat, nisi fortasse Tertullianum aliã quàm lingua latina scripsisse doceat, vt ab interprete suppositam tueatur, adeoq; de calcaria recidat in carbonariam. Equidem Bedæ, primus Syluester ferias habere Clerum edocuit, *feriamq; secundam tertiam & reliquas ex ordine de suo vt ipse Beda loquitur adnectens, nominari voluit, nihil veritus* (inquit) *grammaticorum ferulas, qui sicut Calendas, Nonas & Idus ita etiam ferias plurali tantum numero proferendas esse decernunt:* non tamen Syluester, si primus opinione Bedæ hunc seruandarum feriarum morem Clericis edi-
B xit, continuò etiam primus in Ecclesiam inuexit, & alioquì si Beda diuersum sentiat, ipse suæ sententiæ patronus sit & probus assertor. Mihi Baronius quantò alias Anonymo fauentior (vt ipse putat) in proposito testis laudatus. [a] Is verò sicut portentosum mendacium esse dicit, Syluestri institutum esse vt dies prima, Dominica diceretur, (nam & in Apocalypsi Ioannis, Dominicæ fit mentio) ita falsum censet nomina quoque reliquorum sex dierum vt feriæ dicerentur, ab eodem Syluestro primùm introductum, iamque olim in Ecclesia eum tenuisse vsum Tertulliani auctoritate apertissimè à se demonstratum ponit, vbi minimum ex ijs quæ de mente Origenis & Hieronymi paulò ante recitauerat, Christia-
C nos nempe Sanctiores, non hanc illamuè cultui diuino præscriptam agere diem, sed cunctis Diuinum Numen coli propensiùs, rectè colligitur, ea potissimùm testaratione dies hebdomadæ feriarum nominibus fuisse commutatos.

a Tom. 3. ad an. 315.

Non enim (inquit Baronius) *recens vel à Syluestro Papa primùm huiusmodi est excogitata nomenclatura; quæ ab antiquioribus Ecclesiasticis Scriptoribus reperitur vsurpata. Nam & Tertullianus* [b] *frequenter meminit de quarta & sexta feria; idemq; ait, nobis certè omnis dies etiam vulgata, consecratione celebratur,* & alibi. *Nos intelligimus* [c] *magis sabbatizare vos omni opere seruili semper debere;*
D *& non tantùm septimo quoque die sed per omne tempus.* Et Hieronymus [d] ad Algasiam cùm & illud Pauli explicat, *nemo vos iudicet in parte diei festi. Vt alios* (inquit) *dies festos putent, alios non festos, nobis enim qui in Christum credimus resurgentem, iugis & æterna festiuitas est. Accedit his illa ratio, quòd sicut Iudæi Paschalem solemnitatem septem diebus comedentes azyma celebrabant, ita Christi Ecclesiæ placuit totidem dies alia ratione post Pascha solemniter agere, eamque ob causam eos Ferias dicere, quarum prima erat ipsa festiuitas Paschæ, quæ mox sequitur, secunda, ac deinceps ceteræ numerarentur eodem ordine. At quoniam vt dictum est, quolibet die septimo, quem Dominicum appellandum esse maiores censuerunt, eandem Christi resurrectionis me-*
E *moriam singulis hebdomadis statuerunt: inde factum est etiam, vt sicut in prima*

b Aduers. Psych. c.2. 14.
c Aduers. Iud. cap. 4.
d Ep. 151. q. 10.

resurrectionis hebdomada dies singuli feriæ nomine dicerentur; ita sequentibus singulis hebdomadis, quòd eadem repetita solemnitas videretur, eodem quoque modo ceteræ hebdomadæ dies etiam, feriæ dicerentur, cùm præsertim fideles horrerent eosdem à Dijs Gentium nominare, vel Iudaico more à Sabbato primam, secundam Sabbati, & sic deinceps nomen deducere. A

Hæc omnia Baronius, quem loquentem placuit inducere, missis alijs quæ de festis Christianorum ex ipso non parùm firmamenti sufficiunt rei nostræ. Et satis fuisset ipsum solum disputantem Anonymo opponere, nisi prægnans sententia plures peperisset rationes, veritati etiam præter auctoritatem consentaneas. At enim si acutus iste morum censor Baronium haud dissimulasset, nec Deiparam Virginem Iudaizare voluisset, B nec tam leui coniecturæ nixus in ignota rationum discessisset. Bedam legit, eiusq; auctoritati ceu columnæ innixus est. Non temerè; sed quemadmodùm Beda ex Actis quibusdam Syluestri, non vno scatentibus mendacio bona fide id videtur recepisse, ita qui ex Beda mentem est mutuatus, eatenus eius tueri auctoritatem debebat, vt confutatis recentiorum doctis placitis, suam deinde stabiliret sententiam, ne difficultates defugiendo spontè calumniari videretur.

Ceterum etsi nobis Tertullianus pro feria decernendo par sit ac princeps, neque tamen antiquius suffragium vnde & ipse fortasse susceperit, desideremus ab Hebræis. Latine tum forte callentibus, feriæ vocabulum C familiare fuisse aduertamus. Sane ad id vel oblique faciunt illi, qui Saluatorem mundi feria sexta Cruci suffixum, impiè quamuis inficias eant, hoc tamen ex [a] Gamalielis qui Paulum erudiuit institutis, quoquo tandem modo confectum putant, & neglecta Sabbati appellatione, quòd cum Christianis Latinis sibi rem esse vellent, feriarum vocabulum, ad redarguendum, (puta) vbiq; & sæpius inducunt. Neque solùm id soli faciunt, sed etiam huc accedit [b] Spicilegium putationis Hebraicæ, quod Latinè conuersum, adeo sibi temperat à nuncupatione Sabbatorum, vt ferè per ferias vbiq; vniuersa Canonum suorum præcepta definiat, ex quibus anni D quantitatem suo modo conficiunt Hebræi, festisq; solemnitatem ac cærimonias religiosè dicunt. Et inuenias Latinorum etiam ex Hebræis sapientes, qui si de Gamalielis libro, cuius authoritatem sibi præfixisse videtur Paulus Burgensis, [c] nonnihil addubitent interdum, interdum tamen Gamalielem ex ipsis Spicilegij Decretis expressisse sua, quæ de Solis & Lunæ motibus anniq; ratione lucubrauit conijcere non verentur. Verùm vt vnicuique suo sensu liceat abundare, nobis ista extra Sacramentum, quà satis, militabunt.

E

a Lib. de Solis & Lunæ motibus.

b Lib. 7. computi Hebraici Ioã. Vincent. de Porta.

c In Matth. cap. 26.

DE

A *DE CONSENSV LVNAE VIGESIMAE SEPTIMAE Cum feria quinta, Anno Christi quadragesimo secundo.*

CAPVT XXXVII.

ED quid agimus, procul à calumnijs qui non auctoritate cuiusquam Anonymus sed exploratissima ratione fretus Tribunal veritatis appellat. *Nunc* (inquit) *ad iudicium veri te voco. Vera ne Luna vigesima septima. Vera Feria quinta? imò falsa Luna, falsa etiam feria.*
B *Nam anno Christi quadragesimo secundo, tertio Nonas Iunij, erat Luna Maij, idest dies ab exorsu Lunæ, non enim hic sermo de Luna Iunij mensis, quo Nouilunium sexto die contigit. Præterea in tertium Non. Iunij, anni quadragesimi secundi, incidit literas Dominicalis G, vt ex Clauij Tabulis disces, & in suo computo Ecclesiastico doctissimus Maurolycus docet. Igitur Anno Christi quadragesimo secundo, tertio Non. Iunij, ne quidem feria quinta, sed Dominicus dies fuit.* Hæc ille. Dignam sanè erudito viro nactus disceptationem, si non omisso diei ab exorsu lunæ calculo, quòd fortè non occurrisset, mutilam hianti spatio, secundis puta calculis commissurus, reliquisset; Verùm nisi in limite
C offenderit, facilè diuinabimus, vbi nostra primùm ad regulas exegerimus.

Antequam tamen plenioribus velis hanc disputationem ingrediar, monitum Lectorem velim, sicut nihil est difficilius, quàm in subducendis temporum retroactorum, in tanta positionum varietate calculis, minimè hallucinari: ita nihil facilius, quàm hinc omnem historicæ veritatis fidem impugnari, tametsi nihil deindè solidi in re sua statuatur ab aduersarijs. Nam qui hodieq; labor præcipua ingenia exercet, nedum in minutijs dierum & horarum, sed etiam in annorum curriculis, fallit sanè omnium ferè industriam, idq; non in rebus priuatis vnius Regni vel Ci-
D uitatis, quas facilè obscurare temporum iniuria potest, sed quæ totius Orbis ingestæ annalibus, Chronologorum nihilominus peritiam eludunt, vt fato quodam tot sint diuersæ sententiæ, quot sunt rerum gestarum quantumuis accurati collectores. Ecquis enimuerò si de anno, die, Luna passionis Christi Domini, quæstio vertatur, siue demum suo sibi ingenio nouum pariat laborem, siue aliorum secutus vestigia, hunc vel illum figat calculum; non continuò sexcentis eruditorum rationibus impetatur? Quibus tamen quemadmodùm dicebam, sicut facilè est aliorum dicta obterrere, eleuare, conuellere; ita difficilè suis sententijs id firmamenti subijcere, quod paruo conatu non vertatur.

E Hoc, si in annis Christi, vt cetera taceam procliue est admittere, quis

adeò erit excors, vt Epistolam Virginis qua de agimus, falsi proteruè insimulet, ea solùm de causa quòd characteres diei, Lunæ, feriæ, addo etiam anni, & Indictionis haud rectè promat? præsertim si id non errore solùm scribentium, sed multò maximè & calculi vsu factum putet; quis enim ignoret, quàm inconstans fuerit apud Hebræos ad Christum vsque ac deinceps Lunæ obseruandæ ratio, quando teste Paulo Forosempronienfi [a] in paucis eximio nulla illis certa Lunæ supputatio constitit, sed solo visu eius exortum rimati, pro iudicio obseruantium, menses singulos auspicari sunt soliti. Quæ ratio cùm fallacissima esset, sæpe vniuersos in eum errorem misit, vt quæ reipsa tertia, vel quarta luna fuit, ab obseruatoribus prima pronuntiaretur. Et quamquam suos ipsi quoque cyclos haberent, ad Lunæ motus, (vt peritia ferebat) eliciendos; adeò tamen incestos mendis in vsum ciuilem adhibebant, vt cum temporibus, ritus quoque ac cærimonias vitiarent. Quod factum ex Epiphanio contra Alogos, vt Christo patiente. [b] Neomenia Nisan ab exacto nouilunio biduo discesserit; neque solùm, sed plerumq; aliàs eorum Neomeniæ nouilunijs medijs, decimæ quartæ itidem ciuiles, cælestibus ad amussim vix, aut nunquam occurrerent: & rectè [c] Petauio visum, interdum triduo quoque ciuiles Neomenias à medijs nouilunijs aberrasse, vel citra comperendinationẽ, ac translationem dierum, propter cycli & popularis anni vitium; idq; accidisse, cùm Christus passus est, maximè videtur simile vero, si difficilem conciliatu plenilunij cum Paschate Iudæorum, & feria sexta rationem attendamus.

a Part. 2. lib. 2. c. 2.

b Hæref. 51

c lib 12. de doct. temp. cap. 15.

A

B

C

Idem institutum viguit etiam prisca Romanorum ætate, quod inter alios adscripsit [d] Beda, vt scilicet delegata Pontifici minori de cęlo seruandi cura, statim ac primùm nouæ Lunæ se obiecisset aspectus, ille regi Sacrificulo renuntiaret, peractoq; inde Sacrificio, & calata, hoc est vocata in Capitolium plebe, totius mensis ratio ediceretur; At enim quàm sæpe rudis hæc industria Romanis imponeret, exploratum est ijs, qui in emendatione Romani Calendarij, à Cæsaris tempestate nullum non lapidem mouere conati sunt.

d De Tẽp. Rat. c. 11.

D

Ex quibus omnibus illud elicias oportet; si characteres nostræ Epistolæ, siuè Romanos imitati cyclos, siuè Hebræos, huiusce temporis ascitæ putationi minimè respondeant; non illicò in suspicionem confictæ Epistolæ vocandos esse, nisi pari periculo quàm plurimã inuoluantur, quorum firmitas à supputatione temporum minimè pendere potest.

Sed non solùm primis illis Ecclesiæ rudimentis laborem ac molestiam fecit temporum digestio, sed posteriori quoque ætati periculum errandi creauit, si operosis tot præstantium virorũ voluminibus fides habenda, nõ alio locuplete magis testimonio, quàm manifesto ab ipsis passim errore admis- E

A admisso. Certè [a] Beda apud Marianam sua tempestate, certus est accidisse aliquādo, vt biduo Luna esset visa, priusquàm prima Luna numeraretur: id verò si factum, post tantam eruditorū diligentiam, *quid mirentur* (inquit Mariana) *si anno Christi trigesimo quarto*, (more videlicet eiusdem funesto) *prima Luna dicta sit ab Hebræis quæ quarta erat, atque adeò decima quinta, quæ decima octaua, incidens vigesimo sexto Martij, septimo Kal. Aprilis, cùm prima Luna censenda fuisset eius mensis die nono*. Cuius erroris occasionem non aliunde natam ipse putat, quàm ex oculari vt sic dicam Lunæ obseruatione, quæ ratio sicut erat incerta, ita biduo triduoq; à vera coniunctione distaret, necesse est; Eius rei non solùm, magnas esse coniecturas, sed B verò multos locupletes asserit esse testes, è quorum numero Lucas Gauricus, eò admirabiliorem Solis defectionem Christo in Cruce pendente fuisse attestatur, quòd post plenilunium incesserit, luna scilicet octaua super decimam, cùm Lunæ, & Solis nullus est aspectus, atque naturæ ordine neque Sol, neque Luna possunt in tenebras deficere. Hęc ferè Mariana dum pro sua velitatur sententia.

a Cap. 15. de die mort. Christi.

Sed non est opus ad ætatem vsque Bedæ respicere, quando vel ab vno seculo, atque adeò nostra hac memoria, nō vnum sufficiat fallentis calculi exemplum, ludificata penè totius Orbis industria; vt hoc loco mittam, quæ conatum superant, nusquam scilicet adeò stabilitam fuisse de præ- C cessionibus Æquinoctij disputationem; quin sicut in varias opiniones impulit Astrologos, ita in diuersum errorem miserit vniuersos; illustri sanè testimonio quàm restricta sit mortalium scientia, quæ de momento certat, & in vno puncto errat, verissimeq; [b] dictum sit à Saluatore. *Non est vestrum nosse momenta vel tempora, quæ Pater posuit in sua potestate*. Ex quo etiam exiitit, vt quamuis Oecumenicus olim Ecclesiæ Senatus reuocato ad XII. Kal. April. fugientis Æquinoctij gradu, multa circa solemnitatem Paschalem è religione peragendam sanciuerit: adhuc tamen per consequentium ætates seculorum, impeditis sæpenumero putantium D rationibus & calculis, quædam quæ vitare non minus optabile esset, ac sanctum, minime sint declinata. Quanquam in eo nec errorem insidere nec crimen, sapientum sententia pridem sit pronunciatum, siue quod (vt ipsis visum) necessaria sint eiusmodi impedimenta, siue quia Nicænorum Patrum consilio prætenta, quorum institutum fuit, non quod subinde & in euentu particulari contigisset euitare, sed ne plurimùm ac frequentissime impingeretur præcauere.

b Actor. 1.

Quorsum hæc omnia, nisi vt liquidum euadat, in tanta opinandi latitudine, quiduis dici posse, quod tamen ex alienis suppositionibus facilè infirmatur, sed disputatione extra lineam ducta: quid enim si eiuscemodi E suppositiones fallant? quid si nos alijs incedamus vestigijs, alijs alij,

quod ferè euenit, cùm ad literas Domenicales, Cyclos Lunares, Indictiones, velut ad Helicen rationes examinantur, vt iam perinde sit calculum eius æui, quo hæc Deiparæ Epistola nata est, siuè Hebræis, siuè Romanis obsignata numerandi modis, ad Dionysij aliorumq; posteriorum regulas reuocare, ceu chalybem ad Lydium lapidem, aurum ad cotem examinare. Mitto innumera exempla, ne nouum abs re contentionis funem ordiri videar. Ita semel cum [a] Ancharano alijsq; viris doctissimis pronuncio; immeritò falsi damnari scriptum, quod ratione supputationis temporum nonnullam præ se fert dubietatem. Exemplum affert de Indictionibus tum ipse Ancharanus, tum multi alij, quos inter [b] Felinus de sententia Dyni, ac Baldi præclarè asserit, ingesta discordia instrumenti in annis & Indictione potiùs præsumi errorem Indictionis, quòd in ea faciliùs erretur; nec tamen inde vitium reputari in actis, dummodò constet de annis, intellige Imperatorum, vel cuiusuis alterius Æræ, aut Epochæ, vndè series annorum deducitur. Quid verò dixissent Viri sapientes, vbi non iam de annis & Indictionibus, sed de Luna ac feria, nec in publicis nominum, & actorum Tabellis, sed in Epistola Virginis, gratiæ duntaxat indicina, quæstionem verti iudicassent? A B

[a] Extra de fide Instr. C. inter dilectos.

[b] Ibid.

Atqui ex hactenus dictis satis opinor liquet, quàm sine certis sedibus latè vagentur Lunares calculi, nec facilè deprehendi queat error ex vna hypothesi, quin ex alia facilè corrigatur; vt ferè nihil in his temerè inscitèq; dictum videri possit, nisi à proprijs quisq; principijs longiùs recesserit. Hinc fit, perindè esse in præsenti calculatione, hanc vel illam lunam, cum hac vel illa feria sociare, dum menses suos minimè transiliant, ceterisq; paribus, consecutiones quæq; suis antecedentibus cohæreant, tametsi alienis collectæ suppositionibus, multis (quod aiunt) parasangis distare videantur. Cuius rei ratio quemadmodùm diximus alia non est, quàm rudis & imperita Lunæ à priscis Hebræis obseruatio, nec non deinceps magis incerta latinorum putatio, quæ inconstantiam Hebraicam ad regulas conata perducere, non minus ipsam perturbauit, quàm suam quoque fefellit industriam; tametsi id demum præstiterit, vt neglectis Hebræorum studijs, suas ipsa quo quo modo stabiliret numerationes; ex quibus vt vulgatum est apud eruditos, non paucas posteriores Hebræi mutuati sunt & planè ad se euerterunt præceptiones, vndè sua systemata reformarent. Id factum sexto fortasse post Christum seculo, vel etiam seriùs, non abs re quispiam conijciat, si consideret, ab euerso Templo, sublatisq; è Iudæa Synedrijs plurimos ritus immutatos, ac tandem Neomenias quoque aliter, atque ex visu, & proclamando constitutas. C D

Et vt semel singulares assertiones in luce reponantur, si in præsenti Epistola restitutus sexagesimus secundus figatur annus, ita reliquæ temporum E

A potum notæ sibi cohærebunt, vt eodem filo nec vnquam abrupto ductæ videantur. Enimuerò is annus ex editia multorum positione Nerone CL. Aug. III. & M. Valerio Messala Coss. Cyclum Solis adsciscit vndecimum, Lunæ secundum, literam Domenicalem primam, Epactam cum denis nouenam, numerum aureum senarium; quo currente iuxta Metonicam putationem, eo tempore Græcis, Romanis, Hebræisq; vsitatam, cùm nouilunia eodem ipso anno figerentur circa decimum septimum mensis diem, Lunæ vigesimæ septimæ collimandum erat in tertium, aut circa Idus Iunias. Verùm quod errore graphico procliue fuit, pro decima septima vigesimam septimam saltu à Nonis ad Idus facto obrepere,

B siuè ratione Hebræorum elementorum non prorsus sibi absimilium, siuè etiam Græcorum, quod alias in simili monstratum est; nemo non prudens existimauerit, Lunam decimam septimam in Kalendas Iunij, vel circa, retrahendam, pariq; iugo cum feria secunda nectendam, pro qua tamen quinta subingressa, non raro [a] in plerisq; exemplo, si eruditorum animaduersionibus fides habenda est. [a] V. pro II.

Sed enim quia semel statuimus, rudem illum ab aspectu Lunæ calculum, non vnius diei interuallo subinde à verò aberrasse, quis ambigat Lunam quoque decimam septimam, pridie nonarum Iuniarum incidentem, feriam quintam exhibere potuisse, vel quod vulgò creditur tertio

C Nonas exceptam, feriam dedisse sextam, pro qua tamen exscriptoris incuria dempto apice quintam reddiderit. Sanè in tanta calculorum variatione, magnum negotium sibi facessat oportet, qui errores eiusmodi producere velit, vt non facilè quauis specie veri mendum obduci queat, quò iam temporis dispendium sit, pluribus hasce minutias exterere.

Nec verò hanc diuersitatem parit Aurei duntaxat numeri siue ad Metonicam lineam, siue ad Callipticam periodum examinata ratio, quæ tametsi cum exactis Astronomorum calculis, quod experientia docet, æquari non valeat; certis nihilominus quibusdam regulis stabilita, quoquo

D modo hodieq; viget; verùm ipsa mediarum coniunctionum vicissitudo, oppositionum item, motuumq; mediorum latitudo, Neomeniarum præterea cum Cyclis epactarum, minùs rithmica progressio; neque solùm, sed earundem cum Aureis numeris illa maxime tempestate, nunc cita, nunc sera collocatio, raraq; cum cæli conuersione consensio, quò proindè sicut ante Gregorianam temporum emendationem, nunquam ferè in Ecclesijs ritè fuit indicta ætas Lunæ, ita vix illo rudi seculo debitè obseruatus Lunæ exortus, siue vulgo ad oculum pareret, siue ad Aurei numeri recentiorem adhuc normam à peritioribus reuocaretur. Denique vt plurima transmittam, ipsa Ærarum & Epocharum varietas, calculatorum

E in diuersa abeuntium supputatio, & quod caput est, Tabularum Astronomicarum

micarum tam inter ſe,quàm à Cælo diſcordia, non diſcrimen modò, ſed etiam confuſionem ingerit ac errorem. A

Sunt qui certum ingredi ſe tramitem putent, ſi ad decimam quartam Lunam paſchalem,velut ad Theſei filum ſuas regant numerandi regulas: Sed hos ab ipſis carceribus ocyùs concepta dubitatio, an decima quarta potiùs, quàm decima quinta Luna paſchalis fuerit, in varias abducit opiniones: & vt nihil dicam, de anno mortis Chriſti apud eoſdem inconſtanti, ipſa tum temporis Iudæis recepta conſuetudo,horum fatigat ingenia,quòd initium Lunaris menſis ex primo Lunæ aſpectu celebre eſſet eis deſignare, ex quo tamen fiebat interdum, vt quæ Aſtronomis decima octaua cenſebatur, Iudæis eſſet decima quarta; quam ſupputandi rationem ſi quiſpiam in notis huius Epiſtolæ iniret,facilè dubio procul, ſi quæ eſt, moleſtiam deuoraret. Huius porrò conſuetudinis ignoratio, ſicut etiam ipſiuſmet anni varians exordium,quod Ioſephi Hiſtorici æuo inuectum eſt, quàm multos in fallaciam miſit, conſequentes per ſecula errores docuerunt, idque inter alios [a] Scaliger haud poſtremus animaduertit. B

[a] Praef. de eméd. tép.

At quæ hactenus à nobis dicta ſunt, errorem circumeunt aliorum, & Anonymo etiam latum relinquunt dicendi campum, ex quo demum in erratis Lunæ & feriæ characteribus, illud poſt multos ſudores euincet; nihil ſe noui hac in re attuliſſe, quod à Meſſanenſibus longè antea non fuerit perſpectum, neque tamen lituram inducere voluiſſe notis, quæ ad religionis momentum,ſi cetera conſtarent,parum apponeret,minusq; ab eo demere poſſet,ne quod fieri adſolet,recens emédatio, vitiatæ rei vulgo ſuſpicionem ingereret. Seruatum id multis in multis: ſed etiam anni Salutis,ſua vetuſtate religionem habent,ceteroqui ſapientum iudicio non in puncto fixi. Nec prorſus diſſimile illud; in Scripturis vulgatam verſionem,ſanctitatem habere,tametſi nonnulla interdum dicta grammaticali æſtui ſint obnoxia, quid enim eſt in præſenti Sacram Virginis Epiſtolam, à deerrantibus notare calculis, quàm æſtu quodam profanæ diſceptationis minus reuerenter inceſtare. C D

Sunt verò, quibus in præſenti calculationis inſtituto certiſſima teſſera videtur illa, quæ à Solis deliquio præter rerum ordinem Luna aduerſa immiſſo, reliquos non dubio velut talorum iactu produci numeros decreuerunt. Ac tum vulgatam illam eclipſin quam Claudius Cæſar,quinto Imperij ſui anno M.Vinicio Quartino II. & Statilio Coruino Coſſ. præfixo programmate,ne quas in populo turbelas daret,in die ſuo Natali, hoc eſt Kalendis Auguſti futuram prædixit,in quadrageſimum quintum Chriſti incidiſſe annum, octauo Lunæ Cyclo, Solis vigeſimo ſexto, velut proprijs characteribus inſignitum,cùm velint: ab illo reuolutiones Lunationum, E

A tionum, in quadragesimum secundum Christi annum, ita conantur retrahere, vt inde velut sacrato vestigio ceteras etiam, Lunæ, feriæq; notas vt vulgo fertur inuentas putent. Sed enim has ambages euanida quadam industria tentatas magis à nouis, quàm à recoctis putatoribus probatas, peritia calculandi longè retro mittit. Taceo ego, istis fixum esse, à Luna non adolescente neque senescente, sed ætatis plenæ metas minimè prætereuecta, id spectaculi mundo datum. At enim cùm non paucis ad portentum exaggerandum, decimæ octauæ Lunæ facinus eiusmodi adscribitur, linea de nouo ducenda erit, alioq; tramite gradiendum. Id causæ alijs visum, cur non modò Patres antiqui, abludentes ab ea Eclipsi

B rationes in medium deducerent, verùm etiam Astronomi, remotis magis à veritate sententijs, quàm à tabula manibus, minimè inter sese cohærerent. Et rectè [a] Dionysius noster, Petauius (inquam) aduertit, ex eo quòd Magnus ille Dionysius Heliopoli tum existens, asserat post Eclipsin Lunam peruenisse in eum locum, qui è diametro Solem respiceret, nihil de plenilunio colligi; vt enim illo ipso tempore Lunam amphicyrton fuisse demus, cùm ea post epiprosthesim, pristinum ad locum regrederetur, per eam cæli plagam, quæ Soli aduersa erat, transijsse solùm dicitur, non etiam in ea constitisse, plus enim dimidiato Orbe percurrit. a In Epiph. hæres. 41.

Sed neque si pro occasione à decimo mensis die Lunarem ordiantur

C ætatem, continuò cetera quoque suis nectentur ordinibus, vt hac velut minimè adultera claui patefactus temporum aditus, omnia commõstret, haud vnquam violata cum Cælo sanctioribusq; decretis concordia: quando non ideo Luna suæ mutabilitatis oblita, gressum postea mutauit ac statum, quasi semper eadem lege miraculi faciem Solis obtegeret, nec sibi relicta, non lentius modò, modò celeriùs Zodiacum peragraret, vt inde momentis quoque diuersis ætatem indeptam duceret, remitteret. Id præsertim in ea defectione quam Claudius Cæsar spectauit, nisi qua precisè imagine sese exhibuit (quod isti non faciunt) aduertatur, locum habet;

D quandò latitudine quadam intra limites à natura fixos, ita potuit euariari, vt momenta quoque temporis, à quibus Luna post ortum adolesceret, cum ipso ortu præciperet, postponeret.

Non me fugit aliquos cùm Scaligero [b] Nouilunium Paschale anni Christi quadragesimi secundi, vigesima prima fixisse mensis Martij, feria tertia, currente litera prima, Epacta Iuliana decima. Alios vero cũ [c] Lucido, Cyclo Lunari secundo, Solari vigesimo tertio, mensis Martij vndecima, feria, literaq; septima, epacta super quinque vigesimã, à quibus reliqui recentiores, paulò, vel nihil distant: nam Scaligerum vt sequatur notari nolunt, quin positionibus eius mendum inducunt. Sed enim vt cum

E istis quoque citra errorem conueniat, an plenilunium Iudaici Paschatis

b Lib. 4. de Emend. Temp.
c In Can. non. Marian. in Tab.

præfigant, an Chriſtiani, eſt explorandum; alterutro quippe adſcito, feriæ quoque varientur neceſſe eſt. Neque ſolùm, ſed quia ex diſparibus ob inæqualem Lunæ inceſſum interuallis, mediocris motus qui conſtituitur, alius ab alijs definitur, inde fit vt menſtrua quoque reuolutio, non iiſdem digeſta momentis, diuerſas parat putationes. A

Cedo Prutenicum argumentum: Ex eo, Lunę per Menſem iter, diebus viginti nouem, horis bis ſenis, ſcrupulis primis quadraginta quatuor, ſecūdis tribus, tertijsq; denis, vt minutiora mittam, circumſcribitur. Hinc verò conſequens eſt vt capite numerationis in diem vndecimam eiuſdē menſis defixo, medium Lunæ curriculum, die vigeſima quarta Martiana, cum horis octodecim, primis, vicenis ac duobus, vnoq; ſecundo, tertijsq; quinque cum triginta, in ipſo Iudæorum Paſchate ſtatuatur; & exinde paulatim à plena deſciſcens ætate, peractoq; luminis ac vitæ ſuæ ſpatio, circa ſextum Idus Aprilis denaſcatur. Sed enim iteratò rediuiua, ſolitoq; curſu per iter ſuum vecta, vbi ad alteram Lunationis metam circa Nonas Maij peruenit, hinc ad tertium Nonas Iunij, Septimo circiter vltra vicenum paſſu dierum eſt perlata, quò proinde ſubfixa Deiparæ Virginis Epiſtolæ Luna vigeſima ſeptima, non eatenus extra Orbem cadat; quin ad euagantem Lunę gyrum momentaq; errantia propè ſit appoſita. B

Verùm quòd tertio Nonas Iunij, ſeptimum in literis elementum, diem Dominicam, minimè autem quintam feriam ritè ſignet: id demum fortaſſe oſtendit, quid reapſe, & Chriſtianorum inſtituto faciendum fuit; illis quidem currentis anni Paſcha vigeſima quinta Martij canonicè agentibus, Iudæis verò ex ritu Sabbatum ante colentibus. At enim facta feriarum, quod magnis ex cauſis ſolemne fuit, trāslatione, quin ab illa, dies ad tempus numerarentur, fuiſſe nihil vetat, adeoq; antecapta pro re nata, vel producta putandi nota, nec habita literæ Dominicalis ratione, dies ille feriam quintam nominaret; retento nihilominus legitimo lunæ curſu, quò poſt tempus ad ſedes ſuas feriæ pro norma reuocarentur. Nulla hic opinor cum ſapientibus intercedit altercatio, quibus vel ex [a] Cyrillo, [b] Chryſoſtomo, [c] Theophylacto, alijsq; cordi eſt, Iudæos neci Chriſto parandæ intentos celebritatem diſtuliſſe; vel ex Epiphanio [d] compertum, illo ipſo tempore, vitioſo Lunæ cyclo peraq; Iudæis ſignata, adeoq; tum biduò Neomenian Niſan ab exacto nouilunio deſceiſſe; vel denique ex [e] recentiorum peritia comprobatum, pluribus etiam diebus, ciuiles Neomenias à medijs aberraſſe: ex quibus omnibus, ſi ſeminaria poſteris extiterunt errorum, conſuetudo nihilominus religionem fecit, vt diſſimulatis temporum mendis, ex vſu ferias, & feſta, non quidem in ſacro, ſed in profano ritu variarent; ne ſciolus fortaſſe quiſpiam obtendat, Deiparæ Virgini certam fuiſſe temporum ac momentorum è ſyderibus C D E

a Lib. 12. in Ioan. c. 2.
b Hom 82. in Ioan.
c Theoph. in cap. 18. Ioan.
d Hæreſ. 51
e Petau. l. 12. c. 15.

A bus pendentium notitiam, quæ proinde si Epistolam illam scripsisset, procul omni errore subsignatam dedisset: quasi nimirùm non ex vsu ceterorum, quàm ex reconditiori scientia fuerit illi agendum, vt humilitatis oblita, nec necessaria occasione, legem mundo figeret, monumenta rerum omnium perturbaret, ac demum religioni diuerso tramite in Orbem introeunti præsentissimum crearet offendiculum.

Ac de Iudæorum quidem consuetudine variaq; in ipsis festis commutatione, illud seruatum esse ferè constat, vt quoties dies prima Lunæ primi mensis, in ferias incideret, secundam, quartam, aut sextam, non ab illa sed à sequenti feries putandi duceretur, adeoq; illo anno prima dies mensis
B aliter ex ritu, aliter ex Lunæ cursu fuerit animaduersa; id verò censitum illis, ne duo dies religiosi mutuò consecuti, operis, itinerisq; haberent vacationem. Quamquam neque eiusmodi consuetudo perpetuò ita sancta fuit, vt non sanctiores cærimoniæ putarentur. Id palàm est [a] ex Iosepho, nisi nos fallit Iudæi aduersus Iudæos fides, Antiochum erecto ad Lycum fluuium trophæo, quòd ibi Indatum Parthorum Ducem profligasset, hæsisse biduum ad preces Hyrcani Iudæi, prætendentis diei religionem, quæ fortè in id tempus incurrerat. *Et verum est* (inquit) *Iosephus, nam Pentecoste instabat post Sabbatum, quo tempore nostris iter facere nefas habetur*, Sed etiam constat primam àzymorum diem, non continuatis cum
C decima quinta Luna iugis, celebrem fuisse, neque id Moysen præcepisse, sed decimam quartam duntaxat Lunam mensis primi Sacram iussisse, quod [b] Petauius noster, & verum esse dicit, & à Iudæis retentum, tametsi feriarum translationes adscitæ sint. Quamquam si cærimonias spectamus, non vna cum ferijs, illo adhuc Christi in terris degentis æuo, prorsus cum nota desciuerunt, sed politicæ duntaxat, ac seculares obseruationes secundum occasiones comperendinarunt. Sed enim post Crucis trophæum cælis illatum, vbi paulatim diuina poscente vindicta, sanctitudines exaugurarentur, religio dominatu Gentilium, desuetudine flacce-
D sceret, tum quoque cærimonijs non admodum ratis, solemnes dies labebantur, transmissiq; cum ferijs stati ritus, secundùm tempora vix certò figebantur.

Id enimuerò si vnquam aliàs, anno certè quadragesimo secundo euenisse nemo sapientum negarit, quando crescente in immensum insania Caij, cum affectata recens diuinitate, hominis idolum Alexandria per vim passa fuit, iamq; Proseuchæ omnes (vt suo vocabulo dicam) statuis effigiem Cæsaris exhibentibus vsurparentur; ideoq; Iudæi penè ad exitium apud ipsum offendissent, quòd habere Caium pro Deo, religiosum esse dixissent; atque in primis Herodes Agrippa, qui pro patria coram
E Caio submissè agebat, infimè supplicabat. Supererat duntaxat vnum sanctæ

[a] Lib. 13. Antiq. c. 16

[b] Lib. 12. cap. 11.

ſanctæ Ciuitatis Templum cum iure Aſyli, quod Cæſar apud ſe, iam in ſui nominis Templum, cum titulo Noui Iouis Illuſtris Caij deformarat, & qui facto demutarent, cum Imperio amandarat. Ac tum maximè religio omnis, ac cærimonia in tanta trepidatione perturbata, ſacrorum ordines cõfuſi, ritus impediti, cum propemodùm vno ſupplicio iura omnia Ciuitatis, ac Templi mactanda putarentur. Vt non immeritò recentiores poſt ſecula Iudæi, illum de transferendis celebritatibus vſum, vetuſtæ referant traditioni, non ſolùm, cùm toties ante Chriſtum in ſeruitutem abducti Reipublicæ quoque ſpecimen perdiderunt, ſed ſecundùm ipſum, non longe tamen, niſi etiam in ipſius tempora, fixis viciſſitudinum principijs. Quamquam quod ſemel à nobis animaduerſum: non adeo canaquibuſdam videatur ea conſuetudo, quæ ſexto poſt Chriſtum ſeculo ſit antiquior, ſed quæ tunc primùm, vel ſeriùs in Synedria intromiſſa, maiori ſe poſteris ætate quàm ferret, ignaris commendarit. Id verò vt ratum ſit de norma, non iam ex conſpectu Neomeniarum, quæ eatenus ſolemnis erat, ſed ex mediorum motuum tabulis conſtituta, de enormi illa, quam res, & tempus interdum præcipiebant eliſione dierum, aduerſæ opinioni parum concedit; nec multum roboris addit [a] auctor libri Achidach Iſaac, ex Menahoth parte Talmud, quaſi cùm velit Iudæos æque Sabbatum coluiſſe, nullo à prima die Azymorum interuallo, in cuius veſpera manipulus metebatur, plures etiam celebritates ſeſe inuicem adſtruat abſque translatione conſecutas. Id enim ſi fuit interdum; vel etiam maiori circa tempora Chriſti religione ſeruatum, poſtea tamen perturbata Republica non tenuit, ipſaq; demum rerum profanarum viciſſitudo, ſacris etiam inſtitutis, Iudæorum animis à religione defluentibus præſcripſit.

[a] Rabbi Iſaach Arama.

Atqui ex hactenus dictis conſtantiſſimè opinor liquet, ex Lunę, ferięq; notis, dieiq; Dominicæ literis, nullum ſatis validum aduerſus Epiſtolæ Deiparæ characteres quantumuis peregrinos, induci argumentum, eamque ob cauſam, etſi reliquum firmamenti procul eſſet, renunciationem veri, preſſis Anonymi ſtare poſſe argumentis. Sed cetera expendamus.

Ioannes [b] Stoflerinus, Paulus [c] Middelburgenſis, à coniunctione luminarium vſque ad oppoſitionem ſecundùm medium motum, dies numerant plenos quatuordecim, cum horis denis, & octo, partibusq; horarum primis, vicenis ac duabus; eaque ratione cum Aureo numero venantur à coniunctione dies oppoſitionis, vt in medio Lunæ curſu decimum ſextum velint agi diem, qui ſi noſtris aptetur poſitionibus, penè quam ſignauimus, ex Prutenica ratione, reddit Lunæ putationem. Nec difficulter idipſum à Clauio, Petauio, ceterisq; temporum æſtimatoribus impe-

[b] In Calẽd. Propoſ. 35. Lit. E.
[c] L. 14. ſec. par. cap. 3.

A impetramus; sed ne hoc loco lectorem fastidiosè moremur, exactam alibi si pretium erit, vel ad radium dabimus numerationem: nunc, si nihil aliud, veritatis impedimenta versamus. Et lubet hanc arenam vel summis obiter plantis in aduersum spargere, quod de cetero vana sit omnis Anonymi calculatio, si immissa in adscitios Epistolæ characteres litura, sexagesimus secundus annus, quem nos disputandi gratia fiximus, ad normam legitimè reponatur.

Verùm ne contemptum causetur, si minutas quasdam argutias prætermittamus, ipse sibi incautè illuserit, quod vt existimationi satisfaciat, extra gradum prouocat, & ne quippiam desit ad oppugnandum, materiam B non ex re natam sufficit. *Anno* (inquit) *Christi quadragesimo secundo, tertio Nonas Iunij, Luna erat Maij, non enim hic sermo de Luna Iunij mensis, quo Nouilunium sexto die contigit.* Quid hoc quæso ad rhombum? Nihil in Epistola Virginis de Luna Maij vel Iunij, Lunæ duntaxat vigesimę septimæ fit mentio, tertio Nonas Iunij, ceterùm cuius mensis ea fuerit Luna, non explicatur, neque enim Tabulæ conduntur, sed iudicio prudentis, vsuiq; rei permittitur. Et saltem qui mos in Martyrologijs legendis obtinuit, latere non debebat Virum per omnia circumspectum. Enimuerò si Nouilunium sexto die Iunij mensis contigit, vt aduertit egregius supputator, clarum est vel lymphatis, vigesimam septimam Lunam Iunij C non potuisse coniugari cum tertio Nonarum Iunij, & quod hinc consequitur ad proximè præeuntem spectasse mensem; quid hic cauillo, quid plumbeo obnoxium aculeo? Sed heus bone Anonyme, nolim hic tecum ex Tabulis putationum agere, aut nonis lituris ad palimpsestum nauare, nolim reuolutiones coniunctionum, & oppositionum, radices Neomeniarum, & Epoches Christi, latitudinemq; Lunæ subtiliùs venari; ad tuum te calculum reuoco, ad tui Tribunal iudicij sisto. Si quemadmodùm tu ais, in sextum diem Iunij Nouilunium incidit, & tertiò nonas Iunij, Luna Maij fuit, reflecte modò cogitationem, retrahe parumper calculum, nu-D mera quot dies cadant tertium inter, & sextum Iunij; binos dubio procul, completos putabis: igitur vt cum sexto die sequens Neomenia, qua quatandem hora vel momento capiat ortum, nonnè in die antecedente, hoc est in quinta, Iunij Lunatio præcedens, euolutis diebus viginti ac nouem, horisq; bis senis paulò amplius cursum exoluit suum? at si Luna vigesima nona cadit in quintum diem, quæ Luna quæso cadet in tertium?

Nolebam sanè vt proposueram hominis accurati repurgare calculum, quòd Maurolyco, & Clauio nixum, perperam me dubitare putassem; sed tam erudita animaduersio, nescio quid deridiculi offerri monuit, quod si produceretur, iucundum foret auditu. Id nimirum causæ fuit E cur hiante linea numerum dierum ab exorsu Lunæ Maij transiliret, ne si

vigesima septima Luna, digestis vsque ad tertium Nonas Iunij momentis, necessario accidisset, suo ipse nexu implicitus inhæresceret. At neque ponendum erat sexto die Iunij factam Lunæ accensionem, quis enim adeò sit vel defluxi ingenij, vel rudis putandi, vt reducto inde ad præteritum mensem calculo, non continuò conficiat, quod Anonymus negat, non probat. Itaq; si sexto die Iunij nouilunium fuit Lunæq; silentis dies, addo ego nascentis horam, quæ decima, cum minutis viginti septem, secundisq; quadraginta accerescebat, nihil propius fuit, quàm vt repetitum lapsæ iam ætatis curriculum, à septimo die Maij, iunctis horis vicenis duabus, tribus ac quadraginta primis tricennis cum septem secundis, caput figeret; decursisq; ritè spatijs in eam quam posuimus metam desineret. Quod ipsum longè postea Cæsar Musarra, ducto ad Tabulas Astronomicas argumento minutatim, & multis expendit, rectèq; offendit. Sed nobis breuiori ad manus & rem methodo, ita visum eiusce Lunationis schemata colligere. A B

NOVILVNIVM MENSIVM IVNII, ET MAII

Anno Christi 42.

An. Compl.	2	23	45	9	
℞. Maij.	3	8	19	44	
℞. ✠	16	18	12	30	
	23	2	17	23	Detrah. à Reuol.
Reuol. Coniun.	29	12	44	3	
Nouil. Iun.	6	10	27	40	
Addit. M.	37				
Lun. integ.	29	12	44	3	Detrah. à M.
Nouil. Maij	7	22	43	37	

C D

Idem verò non minus expeditè, quàm pro vsu calculi ritè licebit à plenilunio quoque Paschali arcessere, quod illo quidem anno Iudæis vigesimum quartum diem Martij sacrum fecit, horasq; præter denas, quatuor, pauloq; amplius, ceù subiectum schema præfert, adulta luce designauit.

E

An-

A

An. Compl.	2	23	45	9
℞. Feb.	29	11	15	47
℞. ✠	16	18	12	30
	49	5	13	36
Reuol. oppof.	73	19	50	8
	24	14	36	32

At erratum in feria quinta; quippe tum dies fuit Dominica, certiùs a ſeptima B litera, quàm Hercules à claua notabilis: quid tum? impegit Scriptor: num ideo damnas falſi Epiſtola? quid ſi feria quinta non à die prima, ſed à tranſlati ritus quatenus dictũ, limite numeretur? omnis irrita eſt obiectatio. Quin tu, ſi Maurolycum laudas calculi tui teſtem ac Magiſtrum: non obnuo; ſed caue ne te rurſum in captiones induas. Duplicem, vt alij quoque, Maurolycus, quò feriam venetur viam init, alteram per annos Chriſti, per Cyclum Solis alteram; ſi veſtigia odoraris, per vtramq; offendes in feriam quintam, vt Oribaſus in prædam, ſi modo in putatione ex Cyclo tertium Nonas Iunij prætermittas. Vin' experimentum.

C

Per annos Chriſti

41 | 10
4
365
10
3650
10
3660
59
154 (5 Feria.
3813| 544
7|

Per Cyclum Solis

22 | 5
4 |
365
22
730
730
5
154 (5 Feria.
8188| 1159
7|

D

Paulo à Maurolyco variat Methodus Clauij vterq; tamen rectè, ſi non vulgari trutina pendantur, Mihi tamen cùm cetera in tantorum Virorum præceptis firma ſint ac rata, prætentas duntaxat argutias ad hominem quod dicitur placuit elidere.

Verùm inquiet aliquis ex re nata, ſi ita omnia veniunt ad numerum, vt E oculis demonſtrata cenſeantur; igitur illo prorſus anno exarata à Vir-

gine Epistola, eodem Paulus Messanam venit, Romam init, reuertit; A
Legatos Messanensium ad Virginem deduxit, cetera perfecit. En verò quę Historiarum strages, quàm inextricabilis temporum error, vno penè momento sese offundit, quàm contrariæ pugnantesq; non in alijs modo, verùm in hactenus assertis consecutiones, quando & sexagesimi secundi anni gratis excogitata positio, plurimaq; alia tot insanis substructa rationibus, velut discluso trabali clauo corruant necesse est.

Nihil moror. Nos qui disputandi animo sexagesimum secundum inducimus annum, eiusmodi temporum subsignationes extra sententiam habemus, & mentem; quæ tamen in disceptationem vertimus, rationibus duntaxat Anonymi infringendis, eatenus apposita sunt, vt assertiones B
quæ ex mente sunt, indistrictas sinant; ratumq; sit, hoc velut sacro signata indiculo, cetera quoque probatam habere ab argumentis sanctitatem. Sed verò quibus altera sedet opinio, quamquam illi Traditionem diuulgatam, circumire videri possint, vnum tamen à coniecturis impetrare possunt, vt cùm primùm à nece Stephani statutum in Christianos exilium, haud paucos Messanam deuoluisset, accepta ex illis de Virgine fama, plures Messanensium ad illam itinere longo viserint, ac illo prçsertim anno quà sors ferebat, fidem nomenq; Christo in Virgine priuatim dederint, Ciuitatem suam commendarint, suis demum audita, visaq; renunciarint. Quò postea factum sit, nauigante in Italiam Paulo commodùm accidisse, vt instanter accersitus, nisi etiam sponte, & commendatione Virginis libenter, Messanam veniret, rem religionis apud permotos pridem studio Christi animos facilè suis initijs constitueret, ac demum post vincula Romana redux, quæ ad legationem ceteraq; formanda spectabant parageret. Certè ille in Epistolam Virginis ingressus, VOS OMNES, MAGNA FIDE, &c. non obscurè prodere videtur adfuisse pridem Virgini sed priuata deuotione, non omnium adhuc nomine missos Messanenses, illos verò seriùs demum anno sexagesimo secundo, Pauli præceptis hortatuq; facili, vt erant iam parati factos animosiores eam adornasse legationem, Vrbisq; ac rerum suarum tutela in missis precibus fuisse emeritos, vt proinde characteres illi temporum anticipati, destinatam in accessu primorum, venturis aliquando designent gratiam; ipsa verò Epistola vigesimo post anno exarata, publica fide missis efflagitatam firmet protectionem.

E

EX-

A *EXPENDUNTUR QUAEDAM ALIA CIRCA EOSDEM characteres.*

CAPUT XXXVIII.

TQVI in tam varia numerandi forma, quæ iuxta diuersas positiones, seriem quoque Historiarum per tempora traducit, nolim aliquem inueniri Simonidem, cui cum multa veniant in mentem acuta & subtilia, dubitetq; quid eorum sit verisimilius, omnem
B plane desperet veritatem. Occurrat enim & alius à tabula Pythagorica transcriptus ad trapezitam, qui secum ad aras vsque paciscatur, in ascitis Parthenographio nostro temporum notis, nec diem tertium Iunij cum feria quinta, neque feriam quintam cum Luna vigesima septima, neque vice versa Lunam vigesimam septimam, cum die tertia nec cum feria quinta constare vllo modo posse. Quæ tamen omnia cum disceptandi causa duntaxat à nobis iam satis ventilata sint, non ita sumus constituti, quasi Deorum consilio ex Epicuri intermundijs in Lyceum delapsi noua Orbis systemata procudamus. Quin imò quemadmodùm germanas aliorum & exactas ex vsu
C putationes, ascitijs anteuertimus, ita nostras quoque nisi quatenus ex positionibus quibusdam ducuntur, ludo pythagorici calami libenter condonamus, *Ea quippe mente decet esse mortales, quam vt* [a] (Tullius ait) *ratio & veritas præscribit, vt nihil in vita à nobis præstandum præter culpam putemus.* Id propter si quid religionis è nostro calculo cuipiam inciderit, ad Ptolomæi normam eatenus præstandum existimamus, vt coniugato cum æra Iuliani Christi anno quadragesimo secundo, exactam sua sede Lunam proximè reducamus. [a] Ep. C. Torquat.

Anno igitur illo, cum vigesimo tertio Solis Cyclo, quintoq; Metonis
D aurato elemento, numero Canonum & pensionum vt ex Euagrio loquar vltra denum quinto, ipsa in sua periodo Luna sic errabat.

Anno Christi 42. respondent Iulianis. 4755.

	D.	H.	M.	S.
A. 4701.	22	16	53	0
A. 54.	27	2	14	57
M. Iun.	3	8	19	43
	53	3	37	40

E

Tem. Nouil.	60	1	28	7
P.M.	53	3	37	40
Med. Nouil. 3. Iun.	6	21	50	27
Temp. Plenil.	74	19	50	8
P.M. Epactis	53	3	37	40
Med. Plenil. 3. Iun.	21	16	12	28

A

quod etiam emergit si medio Nouilunio addatur dimidium mensis Lunaris. 14. 18. 22. 14. B

Est vero ista mediæ duntaxat syzygiæ supputatio, quæ si res ferret ad veræ & eclipticæ momenta pendenda foret, sed hæc modo præ manu & occasione, in qua ne quispiam incautè cespitare velit, animaduertere in primis debet, initia Neomeniarum, tribus fere signis discerni, vel cum luminaria prorsus ijsdem in partibus ac partium minutis inuicem socientur, vel vt ex arte loquar, quando combusta, radijsq; solaribus obtecta, tolluntur è conspectu, viresq; suas perdunt, vel denique cùm à combustione liberata, suo quoque non impedito lumine gaudet, Lunaq; relicto Sole præceptum carpit iter. Primus vtiq; modus genuinus est, & Astronomicæ putationi, sic, vt cum maximè religiosus: secundus imitatur primum, & interdum ac sæpe non longè consequitur, Salomoni quê authorem nouit pretiosus, denique tertius ex indulto Neomeniæ nomen ferens, à Gregorio sanctitatem habet, qui cum interdum primum sequatur modum, vt plurimum tamen pluribusq; imitatur secundum, vt iccirco tametsi nascentis Lunæ incunabula per Epactas vestiganda, iuxta Gregorianas præceptiones, non eo vsque Lunæ tacitè præcipitantis cursum assequantur, vt velut manu præhendant, nobisq; veram exhibeant Neomeniam (quando interdum post veram luminarium coniunctionem, primo secundoue, nec semel die tertio, sese conspectui prodant,) nihilominus tamen quia cerimonijs stabiliendis, dierumq; religiosarum exhibendæ stationi par est, mediarum & ipse coniunctionum, locum accepit. C D

Deinde verò secum retractare debet, lunationes Hebrçorum non semper ijsdem è carceribus cursum inchoare suum, sed interdum initium à nostrorum mensium capitibus habere, sæpe secundùm capita, nonnunquam à medio cursu, denique interdum post medios fines. Hinc autem consequitur, vt non modo mensium diuersa sit vtrobiq; ratio, verùm etiam nomen vnius apud Hebræos quia secundum partes vna lunatio binos Latinorum menses metitur, ab is perinde nec fortuitò adsciscatur. E

Sic

A Sic enimuerò ex sacris cum Glossa Canonibus elicitur. [a] *Primus mensis hoc est Lunatio quæ fit circa æquinoctium verum apud Hebræos, est Aprilis*. Et iterum. [b] *Qui mensis apud Hebræos appellatur Nisan, apud nos verò Aprilis*; in eamq; sententiam proni eunt, [c] Rabanus, Strabus, Rupertus Lyranus, & exceptione maior, cum non paucis [d] Doctor Angelicus. E diuerso tamen Rabbi Iosue, ceteraq; commentantium haud contemnenda classis quibus etiam se iungit Sigonius, [e] Hebræorum Nisan, Romanorum Martio probè vendicare se putant, ne alioqui si Aprili nomen id deferatur, variatis etiam per seriem mensium vocabulis October cum Tisri confundatur, omnisque Iudæorum nedum à consuetudine religio abducatur, verùm etiam Decretis Sacræ Scripturæ minus consentanea statuantur.

a Dist. 70. §. Primum verò:
b De cõsec. Dist. 3. Celebritatem.
c In Exod. 12.
d In 4. sent. dist. 15. q. 3 art. 3. q. 3. ad 4.
e Lib. 3. de Rep. Hebr. c. 2. & 9.

B

Sed enim omnis controuersia quemadmodùm prætulimus è sententia dirimitur, si vna Lunatione per iuga mensium deerrante, suo quoque vocabulo, non secùs ac dierum consortio, iugatos ipsa impertiat. Atque hinc tandem illa ex hoc parthenographio quæ non neminem implexum tenet euoluitur admiratio; stupet enimuerò iste, qui Luna vigesima septima quæ sit Maij, cum Iunio mense, viciſſimq; cum Maio recurrat; qui item Luna mensis secundis in quartum desiliat, viciſſimq; è quarto in tertium & secundum retrò commeare queat. Exemplo quippè obtenditur Pythagoricum illud, *Incredulus ne sis*, hoc est, vt Interpres edisserit; *aggredere & pßide illa, per quæ non eris incredulus, mathemata nempe & scientiam parientes demonstrationes*: Vno verbo quod huc facit, iuga mensium intuere, Lunæq; nascentis adultæ, senescentisq; curriculum & periodicos fines contemplare, & ne cogitatui mora intercedat, Aprilem mensem interdum primum, secundum interdum, iuxta varias putationes appellari memor esto. Quid verò si hoc indiculo quoque ex parte commonstretur, sicut in vno mense solari, sic in eodem signo non minus geminas Synodorum vices, quàm quod multis dubitatur aspectum oppositus interdum posse celebrari, nam quod ad Eclipticas attinet affectiones, dum hæc Romæ exaramus, in vno eodemq; Geminorum studio meantem Solem, exoculasse primùm Lunam, deindè verò ab ipsa lumine priuatum suo, conspeximus.

C

D

Atque ex his opinor si aduertat, Velleius aliquis modum sibi fecerit; qui tamen si ex obtritis ratiocinari nihilominus in animum induxerit, ante iudicauerit oportet, impugnandam sibi esse à notis peregrinis hanc Epistolam, quàm quæ de ijs disputata pridem fuerint, ipse acceperit, quasi necesse sit aut hanc disceptationem animo præcipere, aut obliqui disputatoris nomen amittere. Verùm nihil adeò diuersum ab alijs attulerit, quod hactenus abunde non sit profligatum, & duntaxat vulgò iactatam

E

canti-

cantilenam, nouus Auletes occinerit. Non equidem improbaro, sed A tantum aio, picturam aliunde quam à coloribus iudicandam, & videndum diligenter, quid initio rectè ponatur, ex quo cetera probè consequantur, secus enim si quemadmodùm ille (nescio quem dicunt) qui rationem nisi in hominis figura inesse non posse iudicauit, perabsonè multa sanè inuoluit, continuò namq; sumere etiam debuit, nisi in terrestri, nisi in eo qui natus sit, nisi in eo qui adoleuerit, nisi in eo qui dedicerit, nisi in eo qui ex animo constet & corpore caduco & infirmo, postremò nisi in homine mortali; quæ omnia tandem, cum Deo immortali rationem tribuendam esse negare non potuit, de eo affirmare coactus est: Ita inquam si in huiusmodi systematibus annorum, Epactas numerumq; Metonicum B pro arbitratu, vel ex errore quispiam putauerit, vnà etiam de Cyclo Solis, de litera Dominicæ, denique de mense ac die, cohærenti fortasse, sed illegitimo nexu definiuerit.

Enimuerò si cuipiam veniat in mentem, illa tempestate putationem annorum, non satis exacto ad normam vsu viguisse, tota ab elementis luminarium inquisitio, faciliùs euertetur, quàm vt exploratam ferat ad firmandum, rationem. Idq; sentire pridem voluere, quibus à prima ætate Salutis, non semel, sed omninò circa tempora Crucis, Calendarium visum est demutatum, nec vnquam ad indagandos dies, fida crediderunt esse tabularum ex mathesi vestigia. [a] Non longè mihi foret abeundum si ex C Massæo diuersorum pugnas luberet edere, qui vel ex Romanorum serie Consulum, vel ex decretorio Patrum instituto, viam ad penetranda secula muniuerunt. Vtrosq; sanè Massæus ipse, quaqua tandem authoritate an fidentia sui, inter alios haud obscurè vellicat, illis fidem non credit suam; & tamen studia Patrum, Mathematicorum tabulis vt plurimum condixerunt. Sed etiam narrat fuisse non neminem, cui cùm Dionysius contemptus nihil ad stomachum faceret, nocturna visa veritatem obtulisse vanè crederentur: finxisse hunc, primò sibi astitisse Mercurium & ab incepto deterruisse, deinde verò eadem nocte, ex Diuis affulsisse Chrysostomum; vt pergeret, impulisse, neque solùm, sed etiam errores omnium D in annis Domini putandis detexisse, vndè tandem liqueret, quem hodie calculum Ecclesia seruat, biennio non ritè iuncto excreuisse; denique post tempora, die scilicet ipso horaq; tertia Pentecostes, adlabente cælitus Columba, de Dionysij aliorumq; erroribus, sine ambage sese edoctum, verissimam illam diei passionis accipisse notam, quam eousquè nemo vnus vnquam potuit inuenire. Nempè cum exploratum esset, in diem Parasceues quem ex Dionysio, Veneris esse oportebat, octauo Kal. Aprilis, præterquam in anno Christi duodecimo, nunquam incidisse Lunam decimam quartam, aut decimam quintam; continuò manifestum E euasit,

[a] In Prol. lib. 1.

A euasit, non binis duntaxat annis, sed insuper vicenis errorem planè erubescendum insedisse. Et alioqui nullo firmamento stabit, octauo Kal. Aprilis in Parasceue Paschæ Dominum Cruci confixum expirasse, vt indè præsens qui tum erat somnianti an videnti annus, non vtiq; millesimi quadringentesimi, nonagesimi septimi, sed millesimi quingentesimi, decimi noni charactere præsignis esset. Pergit iste narrare non sanè somnium, sed visione, vt ipse sibi persuadebat an fingebat, Massæo tamen deliberamentum, alijs anilem fabulam, & quibusdam commentum ex rei difficultate natum, quod in temporibus ex Cyclorum & Epactarum indicio proferendis, nihil vsque adeò tutum ac firmum existeret.

B Equidem vt inter alios mihi cum Henrico Philippi conueniat, dato semel legitimo Calendarij vsu, [a] tam certò cuiuslibet anni æræ Dionysianæ literas & ferias inueniri, [b] nemo vt sine impudentia negare queat; concedam item cum multis, vsum illum, illo Christi patientis æuo stetisse non neglectum, imò Calendarium Iulianum ab Augusto suæ integritati restitutum, vsque ad tempora Gregorij Decimi tertij, [c] in viridi vt ait Augustinus Torniellus, eidemq; Spondanus accedit, obseruantia perseuerasse, denique peruersè, nonnullos censere, vanam esse è Tabulis Mathematicum, eam circa tempora, literæ Dominicalis venationē, quando & Ptolomæus maiorum suorum, & Alphraganus Ptolomæi, & Alphon-C sus Alphragani putationes, non nisi ob minutias quasdam ad Æquinoctia, Neomenias & id genus Theoricorum spectantes duntaxat, librarunt ac emendarunt. Hæc inquam omnia pluraq; huiusce modi alia, vt licenter libenterq; concedam, neque tamen continuò confectum velim, adeò cuncta ad Pythagoræ discum quadrare, vt omnis ab omni vacuus sit errore locus, nullusq; planè dies, mensis, aut annis extra ordinem intercedat; sed duntaxat ad rationem (quod aiunt) platicam & vulgari Minerua, calculo non tam ex arte quàm vsu probato, denique putatione Romana (vt loquitur Baronius) non ad mathesim, sed ciuiliter ad Eccle-

D siæ computum accersita. [d] Rectè videlicet opinatur Henricus Philippi non esse Ecclesiæ traditionem, annos Domini, quibus nos Occidentales Christiani tempora dimetimur exactè ad calculum comparari Mathematicum. Nam quemadmodùm ait S. Augustinus, Annorum ferè triginta baptizatum esse Christum, auctoritate retinemus Euangelicâ, postea tamen quot annos in hac vita traduxerit, quamquam ipsa actionum serie describi possit, ne tamen aliunde caligo dubitationis sese offunderet, historia Gentium cum Euangelio collata, liquidiùs certiùsq; colligitur. [e] Hæc ferè ille, cui etiam in Gentilium appellatione suam apponit sententias Cameracenas.

E Verùm afferenda sunt nonnulla quæ vel Tyrones commoneant, & in

re

a In Synop. Chronol. c. 10. n. 12.
b In introd. in Chron. c. 18. n. 11.
c In appar. ad Annal. Eccles.
d In Synop. c. 18. n. 29.
e In Prol. in l. l. Chron.

re nostra quàm exiguæ sit experientiæ Vellei cuiuscunque putatio, vel ad ipsos digitorum articulos sensim ducta rectèq; demum illis de æra Dionysiana protulisse videatur Massæus: [a] *Per Cyclos eius non esse inquirendum Pascha patientis Christi quando isti longo post tempore editi, non præterita prætendant sed futura:* quamquam & in consequentibus annis an rectè vniuersa digesserit, haud desiderentur, qui dubitarunt. Itaq; nonnulli, septenos illos dies, qui à vigesimo quinto Decembris ad Calendas Ianuarij interfluunt, anno primo Salutis addicunt à Calendis secundum putant: Nec absimili ferè cogitatu, permultis ab assumpta carne, denis ante mensibus, vulgò tamen ab ortu Saluatoris, annus aperitur. [b] Quæ sanè putationes quemadmodùm & Cyclos & Aureum numerum, & Epactam & Dominicæ literam euariant, ita petitum indè ad impugnandos Epistolæ Virgineæ characteres argumentum ludificant.

Quid si aliquispiam neget, negant verò permulti, nec reuincuntur, anno Augusti quadragesimo secundo Christum in mundum aduenisse? at dubio procul isti & Historicos & Tabularum conditores, si mathematicè velint transigere de errore monent, & imperitos ex istis numerorum venatores planè coërcent. Nec penitus hoc loco delirauit ille Massæi somniator: Errare historicos omnes, qui Christum illo Augusti anno natiuitate sua mundum sacrasse velint. [c] *Augustus enim* (inquit) *in morte Cæsaris agebat ætatis annum decimum octauum, & anno vigesimo Imperium vsurpauit, in quo vixit annis sex & quinquaginta, & obijt ætatis septuagesimo sexto, vacauit ergò duobus annis Imperium inter Iulium & Augustum qui ab Historicis non computantur.* Hæc ille. [d] Itaq; viri eruditi & qui non per transennam aspiciunt, Æram Christi vulgatam siue Dionysianam, toto biennio, diebusq; præterea septem senserunt esse contractiorem, quàm anni ab ortu Saluatoris arithmeticè forent computandi. [e] Quin imò non nemo, præter septenos dies triennium censet adhibendum, quo spiramentum illud inter annos Dionysianos, verumq; Christi ortum mathematicè expleatur. Quò etiam inuocati accedunt Patres, qui interdum Christi patientis ætatem, senis duntaxat lustris, & rotundo numero triginta tantum annis exæquarunt. In his numerari possunt, [f] Hieronymus, & apud istum Iulius Africanus, [g] Augustinus præterea, [h] Clemens Alexandrinus, [i] Bernardus ac vt infinitos mittam [l] Epiphanius. Et semper doctis in re nata persuasum fuit, Dionysium misso Salutis anno, cùm à Calendis Ianuarij numerare induxisset, vulgò solùm rudibusq; præstare voluisse, vndè viam ac rationem eandemq; facilem haberent, ad Neomenias, festorumq; in secutura secula progressum vestigandum; etsi postmodùm emollita ex dulci Saluatoris memoria numeratione, passim in tabellis quoque signandis, nedum in historiarum monumentis

vsu

a Lib.8. ad an. 35.

b Bullæ Pôtif. Acta Genuen.

c In Prol in 8. lib.

d Henr. Philip in Synop. c. 18. n. 15.

e Gordon. Bellar. in Chron.

f In cap. 2. Isaiæ, & in c. 9. Daniel.

g Lib. 8. de Ciuit. cap. vlt. & Ep. 80.

h L. 1. Strô.

i Serm. 2. de Verbis Dom.

l Hæres. 66

A vsu venisset; vt tamen in Ecclesiæ ritu, quemadmodùm dixi ciuiliter duntaxat, & ex æquo & bono, nequaquam certè ad radium mathematicum seruaretur. Ob quam opinor causam, qui rationes temporum accuratiùs ad momenta pendunt, sine vlla religione, (tantum abest cum temeritatis nota) suas putationes ab illis longè abducunt, nec solùm in annis Christi, verùm etiam in ætate conditi Orbis, secùs quàm vulgus solent decernere.

Verum plura etiam hucusq; digressi proferamus. Constat apud doctos, & ex hactenus dictis ad rem liquet, Dionysij putationem, ita post secula in ritum immissam; vt eadem argumento sit Christianorum æram,
B annis & nomine Christi signatam, [a] nec ab initio semper, nec vbiq; (si vulgi morem inspicias) ad vsum accessisse, ac saltem qua forma hodie suscepta est non incessisse. Quinimò postq; Dionysius condidisset, non vnam Occidentis orbis eiuscemodi charactere orbam vidit ætatem, si verum est, & Gallos, ab obitu S. Martini, nec alio magis signo tempora digessisse, & Hispanos nondum concepta æra Christi, [b] suam diu retinuisse, ac denique mandato primum Caroli Crassi, hoc est quarto post Dionysium seculo, suis Epistolis annos Christi exsignasse. Vt interea taceam hodieq; morem in Ægypto Christianorum, quemadmodùm alibi ex literis ad Clementem Octauum datis adsciuimus, à Sanctorum
C Martyrum memoria, nec alio momento suos annos & momenta dirigere.

a Baron. ad an. 527.

b Circa an. 884.

Quid verò ex his pro re nostra confectum putes, nisi si genuini sint in Epistola nostra, ijdemq; Deiparæ manu inditi characteres, aliquid præ se ferant accuratius, quàm quod ad errantem vulgi calculum expendi queat. Neque enim negaueris Matrem istam sui nouisse partus ætatem, & tempora calluisse, quæ temporum Dominum genuisset. Quod si affirmare non ausis, Virginis esse argumentum eiuscemodi notas; neque ego tecum disceptauerim. Istud libenter dabis, quod vltro ipse concedis,
D aut ab impostore, aut ab amanuense religiosè tandem an scelestè suffixas; num idcircò vitiatam, adulterinam, imò commentitiam Epistolam argueris? id verò per maximè, quia calculum præfert erroneum, à putatione Lucidi Forosempronienlis, Dionysij, imò à totius Vulgi Epocha longè abludentem. At ostendere operæ pretium esset illum post hos vixisse, vel ad horum rationem numeros suos ducere voluisse an debuisse, non alias positiones secutum fuisse: Hos præterea minimè à verò pro argumento suo deflexisse, denique tabulis horum vtentem, præcepta peritè calluisse. Quid enim si calculator ille vel longè antea vixit, vel postea nesciuit, vel istorum instituta posthabuit, pro re sua motus alios, alias
E syzygias vtrumq; mathematicè sit complexus, à medijs & communibus, à ciuili

ciuili vsu de industria sibi temperarit, vt iam qui vtracumque rationes A
mutuò conferre velit, altersaq; ad alterarum normam & amussim exigere, perindè fecerit ac qui apud Delphos cubum cubo, vt duplicaret imposuit, trabemq; potius, quam cubum efformauit. Et interest, etiam tabularum errores ex arte nosse, illisq; obductis peritiam ad calculum adhibere, ne quemadmodùm Tyrones pictoriæ, lineas inscitè duntaxat, ad fortuitum exemplum, non verò ex ipsis artis schematibus ducere videaris.

Itaq; gratis illæ ex Epactis & Cyclis & literis Dominicarum, alijsq; notis adhibentur putationes, importunæ prorsus comparationes, nisi pares vbiq; assumantur positiones, aut regula quædam, sit artis oportet, quæ B
cùm omnium in præsenti quoque instituto mensura debeat esse rationum, ad eiusdem præceptiones vniuersa referantur; num verò istas assecuti sint, qui nobis aduersantur, vel potius sequi in animum duxerint, dubitari potest. [a] Certè Dionysium Paulus Forosemproniensis, in digerendis Christi anni errasse redarguit, alijsq; causam erroris dedidisse; arguit eundem ipsum & Ioannes Lucidus, sed primùm moderatè, nam errorem Forosemproniensi quoque hallucinato remittit, deindè tamen apertiùs, vbi & Blondum in computationibus annorum ab Incarnatione, quia ducem secutus est errantem, noxæ insimulat, omnesq; demum qui Dionysium sibi imitandum proposuerunt, in errorem missos profitetur, Cam- C
panum scilicet, [b] Forosemproniensem, denique sine numero quàm plurimos in numerum venientes. [c] Sed etiam Ioannes Stoflerinus Dionysium vniuersæ Ecclesiæ causam & ansam errandi præbuisse contentiosè deplorat, idq; præsertim, quòd temporum supputationem, ab anno Incarnationis Verbis Dei capiendam esse, statuit ipse quidem, sed in numerandis tutos à fallacijs annos haud præstitit. Denique Sigebertus ab ipso Lucido nominatus. [d] *In Cyclo* (inquit) *magno Dionysij reprehensibile videtur, quòd in annis Dominicæ Incarnationis, ei inconsideratè præscriptis, discordat à veritate Euangelij in anno Dominicæ passionis. Et eidem Dionysius posuit Na-* D
tiuitatem Christi vigesimo primo anno tardius quàm debuisset, vt iccircò Rhenerius egregius supputatur, Dionysianum Cyclum fallacem & erroris plenum asseret. Hæc fere totidem verbis Lucidus etiam renarrat, ac pro more acutè vt videtur dijudicat. Sunt verò Viri omnes isti, de literis, non vt vulgus meriti; num iccircò tutè eorum placita complectaris, nisi etiam hypotheses tuearis? quod an facturus sis, dubitaro. Neque aut in sententiam Forosemproniensis libenter ieris, [e] qui in dies Passionis Christi secundùm hunc tramitem inuestigando, non nouam minùs, quàm erroneam viam iniuisse Lucido visus fuit, aut in Lucidi verba velut Sacramenta iuraueris, nisi minimè verùm esse credas illud Anselmi. [f] *Qui Euangelium* E
diligen-

a 2. par. lib. 13. cap. 6.
b In computo Mauri.
c In Caléd. propos. 37. Lit. F
d In Chrô.
e De die verò passion. c. 10.
f Lib. de Imag. mûdi c. 17.

A *diligenter legerit Dominum non octauo, sed decimo Calendas Aprilis passum videbit*. Sed hæc suo loco.

Mitto tamen, quod nonnihil refert, Græcis olim octennio breuiorem quàm Latinis fuisse Christianorum æram, eoq; in dispositione Cyclorum non vno signo variatam, quod præsertim menses, vt Hebræis, illis quoque mobiles essent, atque à loco defluentes. Illud verò propius ad rem facit, quemadmodùm in Cyclo Iudæorum, non minus in Dionysiano, Cæli Nouilunia cum Epactis haud sedere, nec nunquam Lunam Paschalem quæ decima quarta est, ex Epactarum lege, mediam oppositionem vel biduò præuertisse: Et quamuis in Gregoriana putatione rara admodùm B sit antecessio, plerumq; tamen occurrit, vt vno, interdum verò vt binis diebus Neomenias Epactæ subsequantur. Liquet præterea, nondum suscepta per Orbem Dionysij numeratione, Christianis in celebritate Paschali minimè conuenisse, idq; etiam secundùm æuum Nicæni Concilij diù factitatum, vt non pauci firmato ritu cum Iudæis, Lunam illam decimam quartam de cęlo seruarent, quę vel in ipsum Æquinoctium vernum incidisset, vel ipsum proximè fuisset consecuta, pauciores verò Dominicam illam sacram haberent, quæ prima post Iudæorum Pascha sese obtulisset. [a] *Denique si Epiphanio & alijs credimus* (inquit) *Henricus Philippi, ex antiquo siue vsu siue abusu, qui olim apud Gallos, Cappadoces, Veteres* C *Græcos & Tuscos vigebat, constanter isti Pascha solemnitatem, die Martij vigesimo quinto peragebant, in quamcunq; tandem feriam iste incurrisset*: Eius rei causam vel potissimam pleriq; assignant cum Forosemproniensi, quòd illo nempe die Christum reuixisse suscepissent, vel quæ mihi non minus, inter alios etiam ex Stophlerino sedet, [c] quod Romani & Alexandrini, dixerim etiam alij, non iisdem Cyclis Paschalem Lunam inuestigare consueuissent. Atque in huius rei firmamentum, non vno militari posset exemplo, nostrumq; mirifice promoueri institutum, ex Cyrillo in primis & Cedreno, deinde ex Baronio & Spondano, & quos isti pro argumento laudatos habent. In quibus duo mihi videntur præcipua quadam D animaduersione digna; Alterum quidem Occidentales quoq; Christianos discrimen in ritu fecisse, & vno eodemq; anno solemnitatem Dominicę resurrectionis, non vno eodemq; die peregisse: alterum verò, variam adeò fuisse incertamq; Paschalis diei sedē, vt Romani Pontificis munus, ex monitu tamen Alexandrini esset, vniuersis in Ecclesia Catholicis, anni sequēntis signare diem, ne procliuis error, religionem quo quo modo incestaret.

En verò quàm isthæc longam de tota disputatione detrahunt orationem; si enim ascitu sapientum, non vno die distet interdum à correctis vltro hodie Cyclorum indicijs, antiquo ritu seruata Paschę Dominica, E neq; id Historiarum sanctitas repudiat; quid dico vno die? decē aio, plures

a In Synop. c. 18. n. 23. In Introd. in Chron. c. 18. à n. 9.

c In Caléd. propos. 34.

vicenis, tricenos, imò etiam amplius; eritne aliquis adeò restrictę opinionis, vt in tã lata numerandi regione ad sibi præfixos vniuersa velit censeri terminos? Quid hic de vigesima septima Luna plusquã gratis ingeritur, quasi ea vigesima nona dicenda fuerit potius, nec Maio magis quàm Iunio tribuenda, vel eò maximè, quòd scito Hebræorum, Luna secunda mensis Tamuz esset qui Iunio Romanorũ ex æquo responderet. Quamquam ego nec si Forosemproniensis placitis arridere velim, [a] id constanter asseuerauero, nec si è Ptolomæi calculo magis sapere; quando quemadmodùm initio capitis ostensum, ad octauum Idus Iunij mediam incidisse syzygiam eatenus obseruaro, vt hoc quoque clauo fixam ad tertium nonas eiusdem mensis Lunam vigesimam septimam haud negarim. Idi verò Prutenicæ quoque Vraniæ si acceptum ferre licet, in parte duxero. A B

a L. 9. c. 3. An. 42.

Sed mihi nisi Pythagoras aliquis aut Iamblicus, alia quædam Græcorum Ægyptiorumq; mysteria luculentiùs edisserant, haud adeò diserto esse licebit vt Maium Græcis esse Pachon, Iunium verò Messori profitear, etsi quod alibi constitui propter Lunationum complexum, eadem appellatione iugatos sibi mentes censeri non dubitem. Non tamen hic rei cardo; quod iterato sæpiusq; dictum velim, hoc est, biduanæ vel etiam quatriduanæ saltum Lunæ, vitium haud efferre cogitanti Cyclorum connexionem tricenis amplius diebus interdum exertasse. Et ne in vetustas rationes, mutilas satis & mancas intendamus, ipsas etiam in emendatis seculis Epactas Clauianas, non vnius diei spatio Nouilunia relinquere compertum est. Nisi ergò Cyclorum omnium rationes ad radium exigantur, nisi singulorum positiones placitaq; peruestigentur, nisi capita mendorum ad sydereas pendantur theorias, nisi denique vniuersæ oppositiones, itemq; syzygiæ omnes mediæ, veræ, earumq; combinationes, aliæq; id genus (vt ex arte loquar) affectiones, Mathematicè pensitentur profectò in his ego characteribus Epistolæ, cuiuscunq; tandem interpretamenta sint eiusmodi additiones, stabilem ac certam sententiam ferre neminem posse iudicauero; tametsi inanium specie rationum multa perturbare queat, & quod in perplexis euenire solet facilius ostendere falsum, quàm verum decernere. Sed pergamus. C D

De Aureo numero quid adeò certi constitutum esse queat, vt omnis ambigendi locus expleatur, nemo cogitarit. Profectò enim si Epactę Clauianæ plerumq; Nouilunia, vno, alteroq; die pone consequantur, egregiè cum priscis lucri factum, si numerus iste vices seruauit innocuas, eademq; lege nascentes ostendit Lunas. Non ita tamen se res habet, nec longa numeratione detegitur error, si vel vno exemplo, ne sexcenta proferantur, variasse comprobetur. [b] Extat enim Historica fides, illo anno quo Christianissimus Rex Francorũ Robertus è viuis excessit, deliquiũ quoq; Solis E

b Spondan. ad an. 1033 n. 111.

A incidisse. Numerabatur à Christo millesimus & cũ trigesimo tertius, [a] sed Helgaldo, Sigeberto, alijsq; vno minus; intutè tamẽ si conuersio superioris anni, diem aliquem orbum Astronomis haud ostendit. Sed etiam Helgaldus, opinione certius putat, illo anno, decimo tertio Calendas Augusti Robertum fuisse extinctum, qui annus Solem affectum tertio Calendas Iulij, sexta lucis hora, mortalibus exhibuit; idq; Spondano à calculis Astronomicis ita sedet, vt dubitandi locum non relinquat. Nempè anno millesimo trigesimo tertio Synodus indicta luminarium, ad tertium Calendas Iulij nascentem dedit Lunam eclipsi opportunam, cùm tamen anno ante, præcepto dierum cursu, quarto Idus Iulij nascendi legem præuertisset.

[a] Helgald. in vita Roberti.

B Et dubitatum fortasse, diuersa opinatos eiusdem Historiæ Scriptores ad syderum argumenta non spectasse? minimè verò, quando suis dictis ab Eclipsi fidem eatenus adrogarunt, vt non tam ostento Cæli, quàm certitudine præsignis anni, rem à se scriptam nobiliorem notioremq; efficerent. Non abs re sanè crediderís alteros in errorem missos, sed à fallente numero Methonico, qui si aureus appellatur, aureæ tamen veritatis non vbiq; est Index. Neque enim si vigesimam sextam Epactam, millesimo trigesimo tertio designatam præbuisset, interuallo tam longo, prætensa decima quinta superiorem annum repetisset.

Non me fugit plerisq; ratum esse peritis, Iuliana systemata, prope ephebiam Christi, hoc est annum circa quartum, aut saltem octauum, ritè digesta prouenisse, vsuq; gentium iam ab illo tempore firmari cœpta. Sed hoc fortasse ne in nexibus annorum magno discrimine exerraret, nec quicquam Chronologis adhuc de triennio fere quiritantibus; in annis, tamen ipsis omnia suo loco stare, si promittere ausim, nescio quàm sanctè vadari queam. Habent enimuerò suas Astronomi tabulas, etiam post Ptolomæum, proprio marte siue conditas, siue cognitas vt libet; verùm istę, si minutis cauent, & duntaxat in [illegible]nimis euariant, Chronicorum tamen textores, quaqua demum Minerua, demutatis interdum signis temporum, quò numeris sese velut per ansam trahentibus collimare queant; quid (inquam) isti præstent, multis dicere non est opus. Vt iccircò sapientes interdum iudicarint, non esse insultandum illis, qui à vestigijs numerorum, alijsq; id genus signis, præterita secula venari se non posse contendissent. [b] Nam vt aureus ex regulis Hebræorum numerus (si rectè Massæus) Apostolica illa tempestate non adeò fallaci indicio viguerit, in Nicęno tamen Concilio nimia vetustate sua vilescens, extra vsum habitus est, et nouus Eusebij Pamphili institutus; qui tamen & ipse, nunc, vt idem Massæus (inquit) *opus habet reformatione quòd nihil stabile sub Sole permaneat.* Nempè sicut auri diuitiæ minime durabiles, ita numeri aurei non vsque adeò fixus ac perpetuus est locus, quin anticipato paulatim gradu sedem

[b] In ratiõ. Tabul.

Aa 2 relin-

a In Cal. propos. 37. Lit. I
b Hor. 23. m. 28. sc. 52

relinquens, [a] ac tandē quod inter alios Stophlerinus ostendit, in trecentis ac quatuor annis solaribus, vnum prope diem spatio anteuertat. [b] Vt hoc propter Nicæni Patres, ad annum salutis vigesimum secundum, supra trecentesimum, qui in diastemate Iuliano numerū aureum vltra diem retrò vexerat, instituto nouæ Lunæ Cyclo, vnum quoque diem in præcedentia magis, quàm Iulianæ tabulæ ferrent, decreuerint; ab vnitate gradum facientes, quem trecentesimo ac vigesimo tertio designarunt. A

Ac vt mittam hoc loco singulares singulariū in Aureo numero lapsus, erroresq; ex Epactis in argumenta Scriptorum incautè missos, de litera demum Dominicæ, cui velut anchoræ sacræ pleriq; in historica dispositione nituntur, paucis concludimus, illi quidem religionem habendam, B ne plurima consuetudine temporum suscepta conuellamus. Neque tamen inficiamur, sed annum nascentis salutis explorandum, hanc literam, paucis elementi certioris loco fuisse; vt id propter in varias diuisi sententias, aliqui Dominica natum in carne Deum, feria sexta conceptum; alij feria quarta in Virginis vterum ingressum, sexta mortalibus editum; alij aliorsum abducti, certare velint. Ac vt mittam nonnullos de Tabulis mathematicis ita obscurè sentientes, vt penè Sacramento decernant, Dominicæ notam ex illis certò liquere non posse, si ad initia temporum à Christo gradum reflectamus: concedam præterea ne temerarius existam, ab ipsa etiam peractæ Crucis ætate, quicquid obtendant C haud pauci, ratum eius literæ vsum, ad hæc vsque tempora constitisse: vnque tamen nemo vnus mecum ex doctis diffitebitur, erroneos aliquando nec intra numerum incessisse dierum characteres, (Iulianos aliqui putant) nam aliòqui genuinas Dominicarum notas, per Cyclum Solis excogitatas, ante quintum Salutis annū, extra vsum fuisse plures deducunt; an verò continuò post susceptæ militarint, an potiùs interuallo in seriem ascitæ, dies & annos numerarint, ambigi potest. Vt hoc propter nemo parthenographium nostrum facilè conclamarit, nisi prius, quem quisq; putator numerandi modum adamarit, ipse probè æstimarit. D

Atque hæc multis fortasse circumscripta, speculum duntaxat obtendant, in quo, cui prouocare libuerit, antea illi commonstretur, quàm inanem suscepturas sit pugnam, nisi sua rectè librare argumenta, dicam arma vibrare didicerit. Et iuuat vt in ludis Troianis, simulatè duntaxat interdum occurrere non decretoriè concertare.

E

RE-

A *RESPONDETVR NONO ARGVMENTO iterum à silentio Lucæ.*

CAPVT XXXIX.

B IC iterum ad strepitum vocatur silentium Lucæ. *Cur siluit cõuersionem Messanæ, qui Syracusas Rhegyumq; aditum à Paulo non tacuit? quanto minus ista, illud magis gloriam Dei, speciem rerum intendebat. Pugnat deinde scripturis Canonicis, illo tempore Paulum vinctum Romam perexisse, & ex sententia Lascaris Rhegyo Messanam accessisse, conuertisse, hinc Hierosolyma ad Deiparam Legatum iuisse. Contrarium Historia demonstrant, imò fides Canonica. Frustra obtendas conuertisse cùm Rhegyo accessit, Legationem obiuisse postquam è vinculis Romanis excessit: pretium huius sententia est pudor, Chronicon Eusebij non patitur, resistit Baronius, cælum propemodum ipsum clamat, Deiparam vndecim ante annis inter mortales vixisse.* Hæc summa longioris in serie argumenti.

Euanuit opinor nimium nuper putandæ Lunæ addictus, nisi mentem à grauiori studio remiserit ad mitiorem velitationem. Licebit & nobis C obsecundare, quando quæ robora fuerunt, pridem demoliti, cetera quoq; labefecimus. Ergo silentium Lucæ, male à negatione loquentem compescit, causas rogantem per varia Scriptorum monimenta docet. Plures à nobis suo loco patefactæ, Roffensi, Baronio, Lorino alijsq; suggerentibus; ni cuipiam satisfaciant, peruicaciam damnant, non ingenij tarditatem accusant. *Tacuit Lucas Messanam, non Syracusas & Rhegyum:* quid tum? meminit & Puteolorũ, transmisit Neapolim: *At referebat tam insignis Reipublica, tam splendida Legationis meminisse, non ita exscensionis Syracusanæ:* argutè sanè, sed referebat etiam Anonymum distinguere, tempora (quod D aiunt) & concordare Scripturas, ipsasq; postmodum rectè intelligere, nec illis quippiam ex suo adiungere si sacras vellet, alioqui sibi norit impingi nefas, quod de vitiata Virginis Epistola Messanensibus intentabat.

Itaq; Legatio non tunc instituta, sed biennio secundùm vincula Romana, quo tempore iam scribere desierat Lucas, nec Reduci in Orientem, quod plures volunt, comes erat. Messanam præterijt Lucas, quia ferè non nisi loca quibus statio naui facta, nec fortasse singula pensi duxit qua de re iam alibi transegimus. Syracusis exscendisse Paulum, Traditioni concedo, ex Luca non colligo, id ex suo reponit Anonymus, pluraq; dicit quàm conijcit. Nam quod Lucas narrat. *Et cum venissemus Syracusam, mansi-* E *mus ibi triduo:* nauim duntaxat substitisse, ad summum milites & vectores

liberos exscendisse, prouidisse, Paulum certè hæsisse potiùs, quàm naui A
motum indicat, quid ni enim si vinctus fuit, si cum custodijs habitus,
quando hanc ob causam Messanam adduci potuisse negauit alibi
Anonymus?

Demus ergo Traditioni, demus & prudenti coniecturæ, Paulum ami-
co vsum Iulio Centurione, potestate facta exscendisse, Vrbem obiuisse,
intra Insulam etiam, quod alibi ex Octauio Caetano sumpsimus, ad ali-
quot lapides penetrasse, addo etiam plura pro Euangelio dixisse, fecisse;
an verò gratis & animi solùm causa suburbium iuit, agros lustrauit, an
nescium tacere Dei Verbum, nescia ligari virtus Apostolica in ore & pe-
ctore Pauli, in tanta occasione conticuit, deses fuit? Absit: At Lucas hæc B
omnia misit; quo consilio? fortasse quia falsa? caue dixeris, ne tam præ-
claræ Vrbis religioni & gloriæ plurimùm decerptum velis. Concedes
igitur vt tecum ipse conuenias, multa siluisse Lucam quæ Paulus gessit,
aut diuina si potes contra Adytum.

Quæro etiam an non ea tempestate Syracusæ iam Christo addictæ è
vix negas: *quin primatum Messanæ, etsi minimè nobis hinc quæsitum, hoc ve-
lut hamato vncinatoq; argumento libenter derípias*. Martianus illis à Petro
pridem datus Antistes, arguit medio propemodum sinu floruisse ibi
Christianos. Num ex his aliquis triduana illa statione visit ad Paulum?
num ipse accessit Martianus? vel si non vsque eò prouixit, num eius suc- C
cessor, aut quispiam alius, saltem si nihil aliud, de Orientali Ecclesia quæ-
siturus? absit enim Melitæ Barbaros (cum Luca loquor) non modicam
humanitatem præstitisse Paulo, & Socijs; Syracusanos verò Christianos,
defuisse officijs? Et tamen nihil horum percensuit Lucas, alioqui eius-
modi officiorum Notarius haud obliuiosus; & referebat narrare potiùs
occursum fratrum ad Appij forum ac tres Tabernas, quàm Syracusani
Antistitis, aliorumue Christianorum humanitatem, apud quos dudum si
non literæ, fama Paulum præuenerat, illo verò triduo, sermo etiam om-
nium circumdederat. Sed hactenus hoc loco fixus clauus. D

Sed quid ago? quem rudem Historiarum appello, qui omni versata
chronologia nostras ex temporibus elidit assertiones, vt pretium senten-
tiæ dictet esse pudorem, si anno sexagesimo Christi secundo, Paulum in
Iudæam regressum, ea Messanensium Legatione functum adstruamus.
Peruidi & expendi chronologiam putatoris, *egregij quem cùm superius exa-
gitarem, alium esse credideram, quòd non vnum in præferuida contentione partes
ducere existimarem. Hæc nempè illa chronologica demonstratio, quæ non modò
constrinxit Iosephum Bonfilium, vt diuersum prædictæ Legationis tempus exco-
gitaret, nec non magis magisq; vt ipse putat sese implicaret, verùm etiam posteris
aliquid de hac Epistola dicturis columnam fixit. Non plus vltra.* Sed vide- E

rint

A rint alij ex ijs, quæ multis ex Eusebio, Epiphanio, Baronio, & alijs contra hanc assertionem, disceptauimus, & cui rectè censuerint, herbam ferant. Viderit & ipse Anonymus in quam sese Metamorphosim, sese ipse induerit, & quos auctores quam vere pro se sua laudauerit. Mihi in certissima etiam causa non est animus insultare, quòd sciam humanum esse errare, & leuitatis magis quàm prudentiæ, quæ miserationem merentur exprobrare. Satis modo sit, sententiæ nostræ pudorem nullum esse, pretium vero in Viros sapientes redundare, illi autem recogitandum esse, quàm cautè sint aliorum dicta factaq; censenda.

B *RESPONDETVR DECIMO ARGVMENTO*

quod est octauum Anonymi.

CAPVT XXXX.

OC argumento quod in serie compendio retulimus, toti Messanæ penè dicam scribit Anonymus, eoq; diligentius in eo versatur, quò sicut existimat intolerantius à Scriptoribus Messanensibus nonnulla abhorrentia à verò in Epistolæ paratum afferuntur.
C Iuuat hoc loco insectis minutatim sed præcipuis partibus argumenti corpus inspicere.

Affirmatis (inquit) *Messanenses Deiparæ Virginis Epistolam, cùm Hebraicè, tùm Græcè scriptam, in Archiuijs, & Scrinijs vestris asseruari. Memorat vester Gothus, vulgusq; iactat. Tradunt Canisius, Arias, Masellus, alijque. Vtinam verè. Sed nihil tale inuenies. Peruoluere multi omnia sublima Ciuitatis Messanensis, non incuriosi rerum, vestri ciues, vndiq; externi studio in Virginem, in vestram Vrbem; sed spe delusi Senes vestri sæpè mihi auditi, negant vllum Messanæ exemplar extare Græcum vis an Hebraicum. Borgia Prin-*
D *ceps Quillacij Strategus vester, id ipsum accepit à Patribus Iuratis cùm rogasset. Furto sublata Epistola? Exquiratur fidiculis à Lascari, qui enim detrita æuo, aut casu deperdita: absit fato subditam, absumptamq; eius manu descriptam diuinam Epistolam, quæ principatum mortis euertit, procul animis Christianis tam degener sensus, consedisse in cineres Deiparæ tactu sacratam. Sed nec amissam dixeris, id sceleris non admisisset flagrantissimum Messanæ Vrbis studium, quæ velut diuina particulam Matris, super rerum precia diligenter conseruasset. Saltem Lascare vbi Græcum exemplar, quod tuas inter manus cùm Latinè reddidisti, versatum est. Magna nota tua est, Epistolam incorruptam vltra annos millequadringentos, tot fortuitis casibus, tot Siciliæ cladibus, dominatu præsertim*
E *Sarracenorum, seruatam, in manu tua demum euanuisse. Cur tua extant exemplaria,*

plaria, non exemplum Virginis? an maior Ciuitati cura, seruare versum à te, quàm Scriptum à Virgine versum à Paulo? quid hic cogitandum? Rei eximia memoria ab annis centum viginti concessit, nec primùm, quàm Lascaris vidit, tunc vltimò visa, ac scita Deiparæ Epistola? Hæc ferè ille, sed ad capita rerum nihilominus contracta sententia, ne nimium diffluamus. A

Ceterùm in his etiam quàm multa sint leuia, nemo est adeò parum intelligens, quin intelligat, nunquam sanè Messanenses, à seculi memoria affirmarunt Epistolam Virginis Hebraicè, aut etiam Græcè scriptam, post tempora Lascaris in suis scrinijs asseruari, nec quippiam simile memorat [a] Gothus, sed ex suo, Anonymus; Verba Gothi Latinè reddita sic habent. *Digna se magnanimitate* (Virgo) *sua manu literis Hebraicis scripsit ad eandem Rempublicam, quæ à dicto Apostolo* (Paulo) *traductæ sunt in Græcam, & à Constantino Lascari nobili Constantinopolitano, auctore dignissimo, in Latinam linguam tenoris sequentis quemadmodùm in publico Ciuitatis Thesauro conseruata apparet.* Subdit deindè exemplar Latinæ Epistolæ. Itaq; Gothus non Hebraicam, aut Græcam, sed Latinam Constantini versionem perhibet asseruari, idq; certius est quàm vt recenti fama circumdetur: nec aliter Gothum accipiet, qui Italicè nouit. Hoc ipsum verò quod Gothus scribit, Vulgus etiam deprædicat, non vt Anonymus ait, iactat nisi aliquid ex plebe sit, qui ignoratione an simplicitate secus obroget vt & æque sibi persuaserit Anonymus Scyllam quoq; & Charybdim vinculis in freto teneri quia id olim Poetæ cecinerunt, hodie vulgi fabuloso memorata celebre est habet. B C

[a] Lib. de inuent. Placidi & Socior.

Iam Canisius, Arias, & si qui Lascari posteriores, in eundem dicendi modum veniunt, non aliam sapientibus cogitationem ingerunt, nisi quàm sensu præ se ferunt, desideratis videlicet Hebræo Virginis, Græcoq; Pauli scriptis, in Latina duntaxat Lascari versione, imaginem salutaris Epistolæ spirare, nec æstimatione interpretis minimè vetusti, sed ipso memoriæ sacratioris cultu viuere, ac religionem obtinere. At enim Canisius Messanæ annum diuersatus, quò scripti sui mentem protulerit, alio pridem loco designauimus. Quòd si Masellius, aliusq; non vnus, Græcam Pauli scriptionem apud Messanenses haberi existiment, ad opinionem quàm errorem procliues magis, Epistolæ ipsius rationem spectasse censendi sunt, fidemq; rei potius voluisse adstruere, quàm discrimen exemplarium inter tot manus considerare. At enim, demiretur quispiam, cur Masellum ad nostras partes remittat egregius Censor, cui alibi, secessionem imponebat. Ceterum qui Messanensium thecas tabularias excusserunt, & Seniores, traditionis auitę commendatores, si bene ab Anonymo sunt auditi, vel hoc solùm retulerunt, vel plura forsitan oblique insinuarunt, quæ, quemadmodùm infra se prodent, desideratæ D E

fatum

A fatum Epistolæ, Græcie loqueatis signis quibusdam prope veris circumscribent.

Borgia (inquit) *Princeps Quillacij Strategus vester, cùm rogasset Iuratos Patres, haberentne Messana literas Virginis: negarunt habere.* Hic mihi in mentem venit Tullij in Erutium Sexti Roscij Amerini accusatorem animaduersio, quod enim ipsi accidebat in nugatoria accusatione, idem Tullio vsu venit in causa optima, ille quo modo crimen commenticium confirmaret, non inuenit, Tullius res tam leues qua ratione infirmaret ac dilueret, repetire non potuit. Quid ais mi Anonyme? quæ isthæc Dialectica? Negarunt Patres se habere literas Virginis Hebraicas, negarunt & B Græcam Pauli versionem, (neque enim aliud negare potuerunt) igitur negarunt se habere literas, quis iste nouus inferendi modus?

Adeo nè suæ religionis oblitos fuisse putas Patres Messanenses, vt contra mentem velis locutos. Nunquam Patres id dictum, si tamen protulerunt, adeo crudum protulerunt, qui vulgatam è Græco versionem, hodieq; sub fide & signis seruant, cupientibusq; inspicere, si eximij sint, copiam præstant. Hanc se habere sicut Stratego non negarunt, ita multis deinde Principibus Viris explicarunt. Quin etiam petentibus exempla, fide publica munita, liberaliter condonarunt. Id nuper factum Viro prestantissimo Patri Ægydio Camart, Ordinis Minimorũ Præsidi quod C alias meminimus; id olim Mutio Iustinopolitano, id alijs, & inter sexcentos Annæ, Philippi Secundi Catholici, coniugi paris virtutis, quæ etiam, quod notat [a] Archangelus Ruffus, & nos alibi non semel retulimus, præcipua quadam religione gestatam è collo venerabatur Epistolam; nisi eam ex monumentis rerum Hispanarum ab antiquiori tempore conseruatam acceperit. Sunt alia fortiora quæ hoc loco adduci possent. Verùm semel sufficiat Patres Messanenses ne cogitare quidem valuisse, quod isti in mentem venit, cùm non nescirent Hebraicam Virginis scriptionem, non vno ante seculo temporum iniuria multis alijs versis interci D didisse.

[a] Tom. 2. Octaph. Ti. De Maria Virg.

Sed videamus quæso quo iure producat, qua lege, in quo delictum, quo iudicio inquirat. Agitur nempè Lege Iulia peculatus, de Epistola à Virgine Hebraicè conscripta; agitur de eadem à Paulo Græcè conuersa. Defertur nomen Lascaris ab accusatore, quo indicio? nisi quia Epistola Hebræa inuenta non est, quæ longè ante quàm Lascaris viuere cæpisset, esse Messanæ desijt, velut si quis homicidij reus postuletur, qui nece patrata nondum sit natus. Sed vehementer instat actor. *De trita ne æuo, an casu aliquo deperdita? quis dixerit fato subditam absumptamq; diuinam Epistolam, eius manu descriptam, quæ principatum mortis euertit, procul animis Chri-* E *stianis tam degener sensus, consedisse in cineres Deiparæ manu contactam.* Proh sapien-

ſapientiam prçclaram, religionem incomparabilem! Tabulæ Teſtamenti A
lapideæ, ſcriptæ digito Dei, confractę ſunt, hodieq; ne partium quidem ramenta ſuperſunt: & hic dubitat Epiſtolam Virginis manu, in papyro exaratam, potuiſſe vetuſtate deteri, aut quouis alio fato deperdi.

Vbi hodie ſalutaris illa Epiſtola, quam Chriſtus filius Dei inter mortales in carne degens, ad Abagarum Principem Edeſſæ, ſua dubio procul manu reſcripſit? diu illæ ſanè in Tabulario Ciuitatis Edeſſæ ſarta tectaq; durauit; hoc eſt ad tempora vſque Euſebij, tribus poſt Chriſtum circa ſeculis; quid autem vetat etiam poſt Euſebium, non paucas ſeruatam ætates? neque tamen poſtea reſcitum, quorſum, aut cuius fortunæ interuentu euanuerit. Potuit Epiſtola filij Dei manu ſcripta, vel ſaltem B
contactu ſacra, perire, & non potuit eandem ſubire aleam Virginis Epiſtola? Mitto quàm plurima quorum humilior eſt comparatio.

Vbi aurea illa quondam à Senatu Apoſtolico, imò à Spiritu Sancto dictata Epiſtola, quam è primo Hieroſolymorum Concilio, per Barſabam & Silam, Paulo Barnabæq; iunctos, ad fratres in Gentibus miſerunt Apoſtoli & Seniores fratres? Vbi tot Epiſtolarum Pauli (ſiue ſua, ſiue aliena manu ſcripſit,) primæ illæ exarationes? vbi ſeptem Canonicarum quas Petrus, Iacobus, Ioannes, & Thadæus ſcripſerunt exempla primigenia? Mitto hæc omnia, hisq; ſimilia permulta.

Non me latet ſuperfuiſſe multa ſupplicij Chriſti ſepulchriq; inſtru- C
menta, ceu quædam trophæa victoriæ toto Orbe conſpicua, nec minus mortalium votis proficua, quòd ex illis velut è perennibus quibuſdam fontibus fluenta gratiarum, atque miraculorum perpetuo eruperint. Ipſas ſpinas coronæ IESV, columnam quæ virgis mactatum reuinxit, arundinem atque ſpongiam, quæ potando acetum porrexit, magna fuiſſe diligentia aſſeruata tradit Gregorius [a] Turonenſis, vnaq; [b] Beda. Tunicam præterea inconſutilem à militibus ſorti datam; à Chriſtianis redemptam, ſeruatamq; auctor eſt idem [c] Turonenſis, ſuaq; tempeſtate in Galatia tradit fuiſſe repoſitam, ſed hodie fama eſt Treuirenſium religioni D
conceſſam, ſumma veneratione cuſtodiri. Ipſum inſuper ſudarium, quod ſacrum ſepulti caput inuoluit, diuinaq; poſtea virtute populantis incendij flammam extinxit, translatum eſſe ad poſteros teſtatur [d] Beda, ſed vbi hodie ſeruetur incerta eſt, ne dicam ignara Scriptorum opinio; Illud quidem [e] Berenices, ſeu Veronicæ linteum [f] quod Dominici vultus effigiem in ſe retinuit, Romanum ditauit Sacrarium, viſiturq; quotannis die patienti Chriſto Sacro. Ferunt eo reſtitutam [g] Tiberio ſanitatem, permotumq; Cæſarem vt diuinos Saluatori honores decerneret. Fertur & alterum Veronicæ Sudarium eodem patientis vultu [h] Giennæ in Hiſpania religioſum. Quin & Imago illa non manu & arte facta, quæ E
poſt

a De Glor. Martyr. c. 7
b De locis Sãctis, c. 20
c De Glor. Mor. c. 8.
d De locis Sanctis c. 5
e Viguer. de inſt. Theol. nu. 66.
f Alphonſ. Paleot. de Stig. cap. 3.
g Mallon. ibid. c. 2.
h Biuar. ad an. 48.

A post scriptam ad Abagarum Edessanum Epistolam, eidem à Christo missa fuit, aliquando [a] Constantinopoli sanctissime habita, hodie Genuenses dicitur beare, [b] coliq; apud ipsos in Ecclesia Diui Bartholomæi Armenorum veneratione præcipua nisi aliud in animum inducat, quæ Romæ ad ædem Diui Syluestri de Capite, suscepta dudum de eadem admiranda sacratissimi Vultus Imagine testatur religio. Ac demum Sindon illa qui corpori IESV sepulchralibus delibuto vnguentis, operimentum, ac stratum fuit, iacentisq; in se suscepit imaginem, Taurienfibus ad huc vsque diem seruatur ab interitu illæsa, habetq; maiorem frequentium accessione populorum sanctitatem. Narrant [c] hanc Sindonem aliaq; sepulchri ornamenta Crucisq; insignia, Nicodemum [d] illum Euangelicum B & nocturnum Christi discipulum, mira collegisse diligentia, posterisq; seruasse commendanda, sed etiam qua pollebat arte, typum Sindonicum ligno effigiasse, inaniq; simulacro, crucis instrumenta condidisse, sed exterius collecto patientis sanguine decenter alliniuisse. Quin etiam permulta alia Deo seruante ceù nescia temporis & corruptionis, integra hodie durant Christianæ pietatis insignia, Virginis fasciæ Romæ, crines Messanæ & Florentiæ, velum Agathæ Catanæ, sexcentaq; id genus, (vt innumerabiles Martyrum reliquias taceam,) cariosæ vetustatis expertia, propter quæ Europæ Vrbes passim visuntur.

a Menol. Græc.
b Mallon. vbi sup.
c Iacob. de Vorag. de inuent. Nicod.
d Mallon. sup.

C At enim si multa horum non humanis seruata consilijs per tot secula perseuerant, non continuò omnia perennare, lapidumq; fortitudine durare necesse est. Sed qui nonnulla manere voluit, plerisq; alijs temporum metam præfixit, rebusq; creatis ita vicissitudinem permiscuit, vt interdum illas in naturæ ordinem censeret, interdum eximeret. Et profectò qui ex contactu Virgineæ manus immunem casu velit Epistolam Virginis, non animaduertit opinor, quàm inconcinnas inde fabricare cogatur positiones: extemplò enim omnia quæ Christi baiulæ manus ille contigerunt, ab iniuria temporum libera pronuntiet oportet, quæ D enim potior vnius causa quàm alterius? eruntq; Virginis contactu æterna cuncta. Multò verò maximè id sentire debebit de rebus, quas manus Christi, Vniuersi operatrices contrectauerunt, vel quæ viuificæ carnis eiusdem attactu, quodammodo animum acceperunt. Itaq; labia Iudæ, quæ ipse tàm amicè suauiatus est, in cineres non abierunt, sed & tergum Asinæ cui insedit, incorruptum permanebit. Apage, quæ nam isthæc adeò inconsulta principia, ex quibus tam absona cogaris deducere? procul animis sapientibus tam degener & hebes sensus.

Iam verò illa forensis exaggeratio, non potuisse fato subdi & absumi diuinam Epistolam eius manu conscriptam; quæ principatum mortis E euertit; in sensu quod aiunt accommodo prudenter venit intelligenda, ne

ne minus cauta locutio si Collyridianos minimè circumeat, fidiculas in A
suum regerat auctorem; Verùm detur hoc pietati, rectèq; cum religione
sit dictum, ne tota hac disputatione contra Virginem egisse censeatur,
Ideòne verò corruptioni minimè obnoxia fuerit Epistola flaccido
contenta folio, cùm vel marmora scalarum vestigijs Christi sacrata, geniculantium
attritu, breui tempore propè ad deformitatem sunt redacta.
Sanè si contactus Christi, vel Deiparæ Virginis, necessaria quadam virtute
perpetuitatem rebus imprimit, altiùs opinandum erit de contentis
in vtriusq; sacro corpore (vt sic dicam) particulis ac humoribus, habendaq;
erunt ista prorsus ab æui periculis immunia, nihil vt inquam Virginei
lactis expressi deperierit, nihil non sanguinis à Christo effusi, rediuiuum
in corpus redierit; At enim hanc religionem collectæ quondam, B
seruatæq; hodie priuatis in Ecclesijs guttæ, massæq; cruentę ad miraculum
efferuescentes refellunt; & alioqui credi vix potest, tantam diuini
sanguinis copiam, nisi Angeli collegerint, quin puluerum sitis, Solis
ǣrisq; vis hauserit, pedes impiorum obtriuerint. Et profectò qui Epistolam
Virginis æuo deteri potuisse non credit, de sanguine Christi, quæ
modo diximus, execrare debet, adeòq; præ nimia religione mentem exutus,
species quoque Sacramentales corrumpi non posse Sacramento contendat
necesse est.

Porrò si has vices Epistola subire potuit, quis dubitat etiam astu clam C
interuerti potuisse; at num ideo Lascaris furti reus, qui necdum vitæ
lucem respexerat? cur non alius quiuis ignotus aut homo nouus in noxam
vocetur? Nam quod tu dicis, *amissam Epistolam non sinit Messanæ
Vrbis flagrantissimum in Virginem studium; sed auro argentoq; & gemmis
inclusam, veluti diuinæ particulam Matris quæ rerum pretia superat, conseruasset*;
nesciò qua hinc arte confeceris à Lascari interuersam, & non potiùs
ab aliquo mortalium vix manu tractatam, quando in tam diligenti
custodia rarò vel oculis vsurpari contigerit. Quòd si gratia Patrum
Messanensium fretus aliquispiam, suaq; fide tutus Tabularium Vrbis lustrauit, D
nisi iam nullo teste solus penetralia versauerit in suspicionem tanti
criminis vocari conscientia procul non potest; tutiusq; credetur in tanta
rerum Regni, Vrbisq; Messanensis vicissitudine auersum incomparabilem
thesaurum, inter impias manus hoc magis, quod splendida religione
Messanensium auro gemmisq; collucens non magis oculos quàm animos
accenderit, euanuisse; Id mihi, propè sine dubio persuaserim, si cogitem
quod alibi indicaui, eam Epistolam non in tabulis publicis, vbi à meliori
tempore tot diplomata, & priuilegiorum libelli farti tectiq; seruantur,
sed sacratiori loco quo publicæ accedentium adorationi pateret, in Æde
fuisse repositam; proinde barbarorum direptione, Templis præcipuè & E

Sacra-

A Sacrarijs infesta, faciliùs potuisse inter aurum & gemmas inuolui, quàm interdum Sacra Diuorum cadauera, quæ tamen simili vastationi interdum haud superfuerunt, vel si iacturam non omnino fecerunt, Templo & Vrbe mota, peregrè sæpius commigrarunt. Quamquam si in Tabulario quoque seruata sint, nihil vetat cum tineis blattisq; durasse ad vetustatem, neque tamen temporum edacitatem fuisse eluctatam. Quin vel adamas ferro clausus suo puluere corroditur, habetq; durum omne, vermem suum, nec quippiam rerum sub luna quantumuis sanctum, citra miraculum, cineri est eximium.

Sed iam vno depulso crimine à Lascari, ad aliud auertitur suspicio, iterumq; B fidiculis arctatus ille, quò saltem Græcum exemplum prodat, vrgetur vehementius. Concedet sanè Lascaris versionem Græcam cuiuscunq; tandem ea fuerit, se vidisse, manu versasse, & quamquam æuo pallentem, per tot nihilominus discrimina rerum seruatam, sua quoque religione mansisse inuiolatam: nunquam se incomitatum adiuisse ad Vrbis Tabularium, habuisse continuò probitatis suæ testes, ipsos librorum præfectos, clam quibus nihil inspectum, scriptum nihil, nihil factum. Quin verò tantis Messanensium honoribus, ac beneficijs signatum, induci non potuisse ad gloriam Vrbis obruendam, nedum ad crimen sibi inferendum, etsi sponte malus fuisset: quid enim inde speraret? an vt ablatam domi C suæ sine lucro detineret? an vt ea vendita magnam pecuniæ vim conflaret? qui non publico duntaxat stipendio, sed Ciuium quoque gratia & fortunis æquè locuples, non minus honestè quàm lautè sibi suisq; prospexerat. Sed neque idoneum rei emptorem quempiam esse potuisse declarat; quis enim ea Epistola priuatim abutatur, & non apud omnes sciri malit tanti possessor thesauri? ipsa sanè pro se vocem misisset Epistola, finitimosq; religione sui ad visendum mouisset populos; id verò cùm fuisset, ad Messanenses non redire fama & fide non potuisset.

Equidem nihil omnino video causæ, cur id criminis Lascari affingatur; D enumerare autem causas omnes oportebat, quò suspicioni locus esset, apud viros sapientes, & id erat constantis accusatoris officiũ, qui tanti sceleris arguere vellet hominẽ, ob virtutis eruditionisq; famam domi forisq; pretiosum; explicare omnia eiusdem vitia, vel etiã Messanensium in eundem peccata, quibus ille incensus, potuerit animũ inducere, vt humanitatẽ vinceret, vt Ciuiũ amorem eijceret ex animo, vt tot præclarissimæ Vrbis merita contemneret, vt denique Lascarim se esse obliuisceretur; quæ sine magnis, vtriusq; peccatis accidere potuisse, nemo sapiens arbitrabitur. Verùm concedatur Anonymo vt prætereat ea, quæ cùm nõ probet, nulla esse concedat necesse est. Hanc Epistolam ostensam tantùm Lascari neque E vltra esse scitam, vt ipse ait, hoc verò planum facere debet: quid ergo

Bb affert

affert quare tunc amissam putemus; fingat aliquid saltem commodè, ne plane videatur id facere quod apertè facit, optimi Viri fidei & Messanensium Ciuium dignitati illudere. A

Ceterum hoc loco multa dici possent vt crimen à Lascari submoueretur, nisi suscipio deerraret ad illos, qui plures Bibliothecas ita semper inspexerunt, vt semper pauperiores soliti essent relinquere. Certe quæ hodie monumenta Messanæ desiderantur, Lascari in viuis agente, sarta tecta seruabantur; illo vita functo, ipsa quoque inter manus versantium cum fato colluctata, dubiam primum, deinde manifestam sui stragem ostenderunt, quando inquirentibus diligenter doctis, vestigia librorum magis, quam volumina famam duntaxat loquerentur. Quæ omnia eo fine à me dicuntur, vt immerentis existimationi consulatur, nec quæ post ipsum desiderata sunt, in minimè reum vertantur, pro quo Patrum sententia plura sanè reclamitant, quàm à vetere quouis accusatore contra dici queant. Et alioqui non pauca interuersa quæ, nisi certus existat auctor à probis viris exquirentur. B

Eodem ipso tempore auersum pari fraude ferunt à Monasterio S. Saluatoris Basilianorum, vetustissimum Codicem, de gestis Regum Græcè perscriptum, è quo [a] Maurolycus, olim mandato Conradi Romanorum Siculorumq; regis Latinè dato, Historiam Arcadij à Mamertinis imperio restituti, non ita pridem fide optima deprompsit, famamq; Messanensium inertia Scriptorum sopitam, iterum suscitauit. Proditum est proximè scelus, sed non prius innotuit auctor, quàm cum obitu spem quoque reuocandi voluminis euertit. Ita monumenta rerum Messanensium, paucorum perfidia, non minimum in libris detrimenti fecere, & quæ barbarica reliquit, aut etiam nesciuit immanitas, vernaculum puta neque tamen post fata, existimatio Viri flagellanda fuit, quem dubia tantum suspicio traduxisset, crimen perdidit, exterminauit. Inde factum vt plures reciso ab antiquitate argumento, insignem illam Arcadij Historiam, quæ Messanensium gloriam Imperatorum dignitati in multis penè parem fecit, inter commenta reponerent; Verum historia ab auitis ducta exemplis, quamquam & istis fraude surreptis, in hoc communi & fatali modo, viuet in monumentis posterorum, & consolabitur memoriam Ciuium, conscientia rectè partæ à maioribus gloriæ, tùm etiam vsurpatione, & renouatione Historicæ veritatis, in lucubrationibus sapientum. C D

[a] Lib. 3. Sic. Hist.

Atque ex his satis opinor apparet, quàm latè manare queant criminum suspiciones, idq; si rectè animaduertat Anonymus, totam suam criminationem dissolutam fatebitur, nec amplius in Lascarim innoxium fidiculis inquirere cogitabit. E

RE-

A RESPONDETVR INTERCVRRENTI CVIVSDAM Argumento, ab extremis Epistolæ.

CAPVT XXXXI.

ENE, se res habet, fatigato iam lacertis contentionum Anonymo, alius statumen sufficit, nouus vt dicitur homo, sed qui hinc initium famæ ducit, non illiteratus: eum ego hoc loco libenter nobilitauero si possum. *Extremū* (inquit) *Epistolæ Nos MARIA,*
B *suspectum est, & ab actuarijs huc detortum. Illud item. Ex Hierosolymis, nugæ.* Si dicas, *fascias recidendas vt constet integritas Epistolæ; concludes & vestem concidendam. Si enim de partibus Epistolæ, etiam de tota dubitauero. Sed esto: concoqui non potest Græci hominis mendacium: quo tempore Romam iturus Paulus Regyo Messanam venit, Legatum quoque ad Virginem profectum. An Lucas tacuisset tam solemnem legationem? an alij?* sic ille.

Mihi verò non solum suspecta est eiuscemodi nominis subsignatio, sed etiam in falso certissima, neque tamen ideo intuta fides Epistolæ. Inter sexcenta, vix vnum aut alterum exemplum eo notum charactere, ignaui
C alicuius imperitia subrogatum in propagatis argumentis, non sanè prima manu, & quæ in Tabulis censetur deprompꝰum. Vetustiora manuscripta retegunt vitium, canitiem veri monstrant. Sed & hoc fortunæ aduersarij adscribendum, quòd ipse ferè solus in piperis cucullum offenderit, nisi de composito quæsiuit, vnde impactis dentibus penderet contradictio. Itaq; dispuncta illa pronominis pluralis particula, quæ vt dicebam, scribentis vitio alicubi redundauit, in tuto sunt omnia, nec est apud temperatum animum, quod honoræ existimationi, fortitudine falsi periculum faceſſat. Neque enim eò ruditatis quispiam progrediatur, vt Lascarim,
D virum in paucis eruditum, præter ingenium adeò errasse, fingere voluisse vel supponere, existimet, quin proiecta etiā veritate, figendi libido ingeniū mētita fuisset eatenus, vt mentē legentis, interpretē veri, facile adsciſceret.

Hic verò locum haberet illa toties in morem gentis inuecta contentio, non quòd fortasse ad mysterium trahi non possit eiusmodi oratio, sed quod à Curiæ fastu traductum si putetur, non necessariam habet ad moderatum Virginis animum commendationem. Habet ea significatio nescio quid fluxum & à Sanctitate volubile ad vanitatem, & in mansuetis etiam moribus acrem sensum, tametsi interdum quod [a] in Iustiniano [b] & Constantino videre est, mixtam quoque cum pietate maiesta-
E tem. Ac tum maximè cùm hæc Epistola nata creditur, sicut Augusti

a Inter claras, de Sū. Trin.
b L. si cōtra pupil. C. Quod Imp inter pupil

nomen, solis decebat Orbis Monarchas, sed progressu temporis manante A
latius in restrictis spatijs ambitione, transijt ad multos Damedis apud
a In Apophe. Plutarchum [a] sententiæ obnoxios. Quamquam dici posset ea tempestate nondum adhæsisse hanc Epistolæ Deiparæ laciniam, sed cùm primùm legibus immissa dictio, legentium animis arrisit, ac demum vsu quoque sermonis verti cœpit, quod nempè placeret abrogata Senatus Populiq; vi ac potestate Maiestatem Principum sese altius opinione hominum magis, quàm reipsa exerere, & multorum consilio Rempublicam administratam, paulatim ea voculæ significatione, ad suam dignitatem, ceù ius & arbitrium capitis traducere.

Illud. *Ex Hierosolymis*, sicut non vnam habet rationem, ita variam B
consuetudinem, more gentium haud constantem, qui tamen haud vnquam ita sit recens, quin vestigia prætendat vsus antiquioris. Itaq; vsurpata locorum nomina, quibus scripta generatim ederentur, sicut dubium non est apud peritos, sic incertum an perindè semper commune fuerit epistolis, tabellis, annalibus: interdum fuisse negari vix potest. Et quidem annales, nisi cum temporibus rerum quoque gestarum loca renuntient, tenebras potius affundant quàm lucem, nec tam consulant memoriæ quàm obliuioni, vt mittam, si Scripturæ versentur & retractentur, mysteria plurimùm ad loca deuolui, quæ nisi sua clareant appellatione, vel nisi tacitis nominibus, animum inducant in explicationem, mera sint inuolucra, ad significandum haud conferant. Ceterùm signata in annalibus C
loca, si ab exemplis reperam, otiosus videar, ipsa Historiarum capita in Scripturis, ipsa prædicationum initia passim commonstrant.

In actis tabellarum, si ratiùs fortasse extat scriptum exemplum, vsus non infrequens censeri potest, idemq; iure gentium, ad firmandam Societatem humanam ceteraq; rerum arbitria necessarius. Extat nihilominus eius vsus argumentum, & quidem non paucioribus obuallatum notis, quàm hodie solent censionum tabellæ, actuariorum instrumenta; ne quippiam ad monimentum vertendum, ad infringendam memoriam,
b L.1.c.14. possit obrepere. Et hoc (inquit Scriptor [b] gestorum Machabæorum) est D
exemplũ scripturæ (loquitur de statuta à Romanis libertate, descriptaq; in tabulis æreis forma) *Octaua die mẽsis Elul, Anno cẽtesimo septuagesimo secũdo, anno tertio sub Simeone Sacerdote magno, in ASARAMEL, in conuentu magno Sacerdotum & populi, & principũ gentis, & seniorũ regionis, nota facta sunt hæc.*

Denique in Epistolis etiam non insolentem fuisse locorum notationẽ,
c Lib.2.c.1. haud vno decernimus exemplo, idq; in vno duntaxat historiæ [c] Machabæorum capite, duplici cõstat argumento; cùm in primis, *Fratribus qui sunt per Aegyptũ Iudæis, salutẽ dicunt fratres, qui sunt in Hierosolymis Iudæi*: tũ deindè, *Populus qui est in Hierosolymis & in Iudæa, Senatusque & Iudas Aristobulo* E
magi-

A *magiſtro Ptolemai regis, qui eſt de genere Chriſtorum Sacerdotum, & his qui in Aegypto ſunt Iudæis, Salutem & ſanitatem.* Id verò diſcriminis, quod huiuſcemodi notæ quemadmodùm & temporum characteres, in capitibus figantur Epiſtolarum, cùm in hoc parthenographio noſtro, extremùm accedant, non ita variat gentis mores, vt ideò prætentæ veritati illudat, nec quippiam illis genuinum ponat, ſed diuerſos eiuſdem inſtituti ritus aduertit, quando ſicut interdum, notas [a] Anni, Menſis, & Diei, poſtremò ſignare illis ſolemne fuit, ita locorum nomina ſubnotare dubitari vix poteſt. [a] 2. Mach. cap. 11.

At procul iſta moribus & Epiſtolis Apoſtolorum: Nihil moror. res &
B tempus interdum aliud ſuaſerunt, vſum vſui iunxerunt, aduerſum nunquam præſcripſerunt. Itaq; ſi non per Veredarios (quod nec tutum erat) ſed per ſingulares tabelliones, aut notos Euangelica fide Viros, quod ferè factitarunt Apoſtoli, mittere deſtinarent; fruſtra fuiſſet ingeſtum, quod melius promebatur ſermone latorum. Quin interdum niſi maiora eſſent quæ ſcriberentur, ipſæ Epiſtolæ ſigna tantum erant Tabellionum, quibus compendiaria literarum latiori committebantur explicanda oratione. Hùc accedit, infeſtis tum adhuc Euangelio decretis Principum, vel certè ipſis non commodum fauentibus, è re fuiſſe, ſuppreſſis locorum, quò, vel vnde literæ darentur, notis, doctrinam duntaxat, quæuè agenda erant, ne
C Euangelium erubeſceret, apertè perſcribere: cetera non admodùm neceſſaria, vel tantùm ad ſecretas Euangelij ſemitas opportuna, ne in datores acceptoresq; inquiri facile poſſet, deferentium fidei tutius commendare. [b] Nam quod aliquando *Apoſtoli & Seniores fratres, his qui ſunt Antiochia, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex gentibus* apertiùs, ac ſine populari metu videntur ſcripſiſſe: id enimuerò fuit, quod actis iam eò locorum ſat altis Euangelij radicibus, nec dum digreſſis in Orbem Apoſtolis, nihil admodùm poſſet impedire, quin omnia in florem fructumq; prorumperent. Sed enim exportata poſtmodum latiùs in regna ſuperſtitionum religionis ſe- [b] Actor. 15
D mente, quò minus Apoſtolici labores, ſuis in amoliendo lapide præpedirentur initijs, aptumq; ſementi ſolum tardiùs excoleretur, cautè actitanda erant omnia, præuertendę ſuſpiciones, arduoq; inceſſu inambulanti ſuperſtitioni paulatim via obſæpienda.

Occurrit verò, Deiparæ Virginis Epiſtolam, ſuper libellos actuariorum quod pridem obuertit Anonymus, tot notis confertam, neſcio quid inſolens in medium & præter mores ingerere, quod non Epiſtolæ duntaxat argumentum, ſed Annalium formam præ ſe ferat, imò & ſponſum tot cautelis obarmatas ſuperet tabellas, quaſi promiſſi Sacramentū dixerit Virgo, nec ſatis tutam apud homines fidem, partium arbitrio redemerit.
E Rectè ſanè, tabellæ ſunt iſtæ ſed honoris & gratiarum; Annales ſunt

Bb 3 ſacro-

ſacrorum, ſed qui ingentis beneficij memoria loquuntur. Habent & A
formam Epiſtolæ genuinam, ſed quæ reſponſi ad ſcripta gerit argumentum, vel perorata coram, humanitatis quodam officio reddit, votiſq; petentium piæ cuiuſdam lenitate maieſtatis indulget. Denique Sacramentum eſt repromiſſæ protectionis, ſed in quo ipſa Virgo ſpontaneò recepto, beneficia non præſcripta gratis & liberè condonat, viciſſimq; animos Meſſanenſium ad ſe auertit, obſequium auctorat, fidem ad Deum religat.

a 1. Mach. 14. Ac quemadmodùm olim ſtatutam [a] libertatem Iudæi deſcripſerunt in tabulis æreis, & poſuerunt in titulis in monte Sion, quò nulla vnquam adeo ingentis beneficij memoriam deleret obliuio, temporumq; notis ſingula diſtinxerunt, ne non vnum cum fluentibus ſeculis tranſiret monimentum; ita exſignatam ſuis characteribus, quacunq; tandem manu oportuit eſſe Virginis Epiſtolam, quę vel in templis foriſq; proſtare poſſet ad religionis ſignum, religioſæq; Vrbis ornamentum, vel ſecuturas deinde viciſſitudines eluctari, ſi temporum iniuria ſiuiſſet; vel denique ſi hæc maior fuiſſet, ſuis eiuſcemodi monimentum partibus in plura corruptum, è ruinis etiam veritatis proderet integritatem. B

Sed enim quod tunc è re & tempore minimè fuit, deinde verò pulſa etiam Tyrannide, pacatiſq; religionis rebus, curæ ad alia diſtractæ præpediuerunt, quò minus hæc Epiſtola publica teſtatione marmoribus, aut ære duraret ad æternitatem; id in poſterum diligentia Patrum enitetur, quibus animus eſt & Patriæ religionem ad gloriam, & nomen generis ad famam dirigere. Nam ſi præclarum fuit nuper in inſtaurato Vrbis Theatro portam, quæ Paulum accepit vetuſtate deformatam, ad recentem magnificentiam nouis titulorum inciſuris erigere; quo loco reponendum ſit, publicum velut in Orbis Capitolio figere huius Epiſtolæ monumentum, nec memoriæ duntaxat, verùm æterni pignoris efferre ſignum, iudicet, qui Patriam, Religionem, Virginem amat. Fiet verò hoc opinor aliquando, maioribus Ciuium ſtudijs, ac interim noſtra hæc, & aliorum teſtificatio marmoris vicem geret, famam feret. C D

His ita conſtitutis, qui ceterà malam fidem incuſet interpretis eiuſcemodi faſcias imprudenter adſuentis, vereor ne ipſe ſuis hæreat lacinijs, qui quod aiunt male paratus à pallio, tranſierit ad togam, patronum acturus cauſæ longè tutioris ſi ab eodem impugnetur. Qui præterea ex partium vitio, coniecturam facit de damnanda integritate Epiſtolæ, niſi id neceſſarijs rationibus euincat, periculum ſubeat iudicij corruptioris; quòd multa hodieq; circumferuntur mutila Scriptorum monimenta, ne dicam peregrina manu temerata, de quibus tamen ſi ex integro quiſpiam dubitauerit, næ ipſe iuxta prouerbium, cordis loco peponem habere E

A censeatur: Qui enim, vt volumina taceam, [a] consistet historia passionis Theclæ quam nemo non sapiens ac doctus probat? qui Falconiæ gesta? Lini ac Syluestri acta? Pilati de Christo ad Tiberium Epistola? Sibyllina carmina tàm fidei proficua? denique (vt sexcenta mittam) innumera Sanctorum facinora, quibus omnibus, non iam Scriptorum obscitantia, vel Actuariorum fides, aut etiam commenta simplicium; sed impudentia Hæreticorum, non vno loco labem intulit, neque tamen iccircò fidelium religionem aut fidem eneruauit.

a Baron. ad An. 47.

Verùm hoc insuper habito; Negat postremò *concoqui posse Græci hominis mendacium*: quo tempore Romam iturus Paulus Rhegyo Messanam B venit, Legatum quoque ad Virginem profectum. Sed viderit ne in imbecillo stomacho secunda mensa coacescat. Si tempora distinguat, sanitatem impetrabit, vt ritè concoquat. Multis iam alibi hanc admirationem, quæ simplicitatis partus est, & mater risus, eximimus. Tædet hoc loco eadem vsurpare, & satis sit indicasse (nouit enim) quò saltem digitum ad refricandum, si quæ memoriæ vigor, admoueat nouus disputator. Ex quo libenter & ego petiuerim qui ipse concoquat, vt Lascarim dixisse velit, eo ipso tempore Paulum & Rhegyo accitum Messanam accessisse, & vna cum Messanensibus Legationem ad Virginem suscepisse, perfecisse. Legant & relegant Lascarim non iam Viri docti & integri, C sed vel rudes & fidei corruptioris, an vnquam tam opimum & adipale commentum protulerit Lascaris. Narrat Lascaris quid factum sit ex parte, quando factum, non narrat; tempori concedit, & prudentium iudicio: nec si licentiùs quàm fecit extemporaneus disputator, fingere voluisset, tam inscitam cogitationem eruditus ille animus suscipere valuisset; cui exploratum erat, Paulum non corporis magis quàm nexu temporis præpeditum, eodem penè mense coram Cæsare Romæ stetisse, adeoq; Messana Hierosolymam reuerti minimè potuisse: magis omnino, Viro in Historijs versatissimo perspectum fuit, quo anno, quo anni tempore, D quouè mense ac die Paulus Romam sit ingressus, quam Anonymo isti quot annos ageret dum ista conflaret, quouè tempore, similia concinnaret. Næ iste cùm legerit Elisæum dicentem ad mulierem Sunamitidem. [b] *In tempore isto & in hac eadem hora si vita comes fuerit, habebis in vtero filium*. Et iterum. *Concepit mulier & peperit filium in tempore & hora eadem qua dixerat Elisæus*; ista (inquam) istæ cum legerit, eodem peracta momento scilicet, & concepisse, & nulla temporis intercepta mora, peperisse etiam, iudicarit. Quid verò ex scriptura cogitarit, vbi cùm natum Adamo [c] Sethum acciperit, continuo memoratam quoque legat. *Sed & Seth natus est filius quem vocauit Enos?* vereor profectò, ne statim E ac genitus fuit Sethus, ipsum quoque genuisse arbitretur.

b 4. Reg. cap. 4.

c Gen. 4.

Narrat

Narrat deinde Lascaris Legationem missam ad Virginem, sed solemnem aut nobilem fuisse non dicit; id iste de suo addit, vt plus possit apud audientes & legentes, si cogitent insignem adeò memoriam, nequaquam à fastis eorum temporum fuisse excludendam; quasi rebus Messanensium penes Romanos stantibus, licuerit strepitu legationis pompam adornare, qui totius Orbis aures pulsaret, ea maximè tempestate; quò de religione Christi plerumq; cum periculo audiebatur, rarò sine sanguine salutariter agebatur. Publicam fuisse Legationem, & quatenus, alibi diximus, sed quàm meliorem ciues iam Christo sacri, nec dum fortasse religione in totam Vrbem missa, sine strepitu probassent, non etiam clamores regni extulissent, vt hinc perspicias quam incauta seipsam implicet imprudens obtrectatio. A B

Postremò auctoramentum illud à Luca iterum accersitum, quàm pro instituto sit friuolum, non semel ad nauseam extritum est. Itaq; Lucæ credendum esse magis quàm Lascari vbi alter alterum contra sentiat, nemo sapiens dubitarit; plus tamen fidei habendum Lascaris eruditioni, quàm Anonymi tam dubij Sequestris interpretationi, quæ hactenus velut radio Solis contra alios scripta sunt, palam docent, vt iam inpræsentiarum impotentem noui disputatoris animum, haud parum vexare debeat, quòd ruptis repagulis, immerenti Lascari probrosam mendacij notam inurat, nec iam in vnum duntaxat, sed in nuncupatione Græci hominis, in vniuersam nationem, ipse contumeliosus existat, in quem fortasse non ineptè conueniat illud Anacharsidis Scythæ in quendam Atticum, *mihi probro est patria, tu patriæ*. Atque hæc pro intercedente in mediam pugnam gladiatore. C

RESPONDETVR VNDECIMO ARGVMENTO à Traditione.

CAPVT XXXXII. D

HACTENVS si conatus omnis Anonymi in irritum cessit, extremo tamen loco vires omnes aduocat, manus illicò daturus, nisi ipse à nobis spe iam dudum deuoratam reposcat palmam. Enimuerò conuulsa prisca traditione, quod fundamentum nobis inter alia validum, solidumq; semper visum est, non immeritò causam labare, totam rem vacillare credendum est. Traditionem igitur iste omnibus arietibus velut vnicam arcem impugnat, quam si vanam esse semel ostenderit, ipsam quoq; E

Virgi-

A Virginis Epistolam vertat, Messanensesq; Ciues de tam excellentis prærogatiuæ principatu deijciat necesse est.

Itaq; inquit *non quicquid traditione deriuatum est, id continuò sanctum esse habendum, cùm multas alioqui traditiones haudquaquam Christus improbaret in Euangelijs, Isaias in oraculis suis, neque Paulus appellaret inanem fallaciam, nec Hieronymus inanes fabulas*. Hæc ille pro parte argumenti. Nam de cetero, quemadmodùm in serie dictum, [a] vt piam concedat hanc de Epistola traditionem, non tamen veritati innixam putat, imò pugnaciter asserit à notis veræ Traditionis longè seiunctam. a Cap. 10.

Equidem dudum in votis habebam, vt ex angulis ratiuncularum, in B apertum traditionum campum, si quo modo possem, proliceрем aduersarium. Nam cùm hoc velut regno, fides Epistolæ, nostræq; causæ robur, magna ex parte consisteret, minimè dubitabam, vicario pietatis, ac Traditionis argumento, rem totam committere, quo tandem copia partibus facta, manifestum euaderet, vnde maximè prætensa veritas stare crederetur. Verùm cùm nihil afferatur diuersum ab ijs, quæ hactenus permultis, ac firmis rationibus confecta sunt, nemo pretium operæ putarit, pluribus ac fortioribus eadem versanda; si, quæ hic rursum pullulare videntur, summo tantum quod aiunt pede, ceù vrticæ extemporaneæ proterantur.

C Igitur non omnibus Traditionibus aures animosq; dandos, constantior est sapientum assertio, quàm vt secus à quopiam dici queat: sed eæ demum auctoritatem apud omnes ad dignitatem promerentur, quæ cùm fidei non officiunt, pietatem etiam instanter fouent, eædem verò si antiquæ sint, vetustate sua sanctitatem conciliant, ac postremùm si vniuersorum religioni non parum admiriculi præstant, Sacrosancta meritò censeri debent, vt qui ea violare dicto factoue ausit, in diuina humanaq; iura peccasse conuincatur. At enim huiusce modi notis ex parte, qua pro re satis esse hanc de Epistola Virginis insignem Messanensium tra- D ditionem, cum fidei decretis minimè pugnantem, pietati maximè consentaneam, antiquitate apud suos primam, religioni summè proficuam, vt quæ in commendatione Virginis populiq; Messanensis ad fidem accessione versetur, satis opinor liquet ex ijs, quæ hucusq; per multa capita deducta sunt, nec non in posterum pro re accersita, deducentur vberius. Ad quæ omnia si accedat nullo non tempore saltem in animis continuata religio, populiq; in Virginem in dies ardentius studium, multaq; alia Virginalis patrocinij vt reliquas testimonia, taceam auctoritates, non modò imprudens sit qui dissentiat, sed parum humanus, qui quàm piè credere, dubitare malit obscurè, meditatoq; aduersari.

E Iam quòd à Traditionibus in vtroque Testamento profligatis aduocatur

catur argumentum, contra rem noſtram adeo non militat, vt vel ipſi A
Anonymo, ſi ſapit, coactè inſideat. Damnat vtique Filius Dei traditio-
nes, [a] ſed merè humanas Scribarum ac Phariſæorum inuentiones, &
propter quas impedimenta mandatis Dei ipſi faceſſerent, eò præſertim,
quòd Seniorum auctoritate, nec non originis & religionis antiquitate
ligatos populi animos, crimine grauarent ac inuidia, ſi contraueniſſent.
Damnat Iſaias [b] hominum doctrinas, & ſubimpetrata à vanitate inuen-
ta, quæ ſanctitatem mentita, prouocabant magis Cæleſte Numen quàm
placabant; quod qui huiuſmodi commentorum eſſent ſtudioſi, in cor-
pore præſenti, longe à Deo abeſſent animis, labiumq; inane, pectus offer-
rent examine. Damnat præterea Paulus [c] deprædatricem ſanæ mentis B
Philoſophiam, *& innanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſe-
cundùm elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum. Expertus namq; Apo-
ſtolus Athenas Ciuitatem linguam* (inquit [d] Tertullianus,) *cùm omnes illic
Sapientiæ, atque facundiæ caupones deguſtaſſet, inde concepit præmonitorium
iſtud edictum.*

Itaq; non omnem amandat Philoſophiam Paulus, quemadmodùm
perperam accepit Hæreſiarcha Lutherus, ſed quæ ſit inanis fallacia, ſuper-
ſtitio gentilitatis, *falſi nominis ſcientia*, [e] qualis eſt vt ait Clemens Alexan-
drinus [f] Epicuri doctrina, quæ prouidentiam tollit, cæloq; locat volupta-
tem; aut quales ſunt Platonicorum de Angelis, ſeu Dijs medijs dementes C
opiniones, qualia denique ſunt Apollonij Tyanæi, Simonis Nouatorum
parentis, Hæreticorumq; omnium ſomnia, qui vel tempeſtate Pauli Pla-
tonizabant, vel conſequentibus ſeculis ex eiuſdem aliorumq; figmentis,
quos Tertullianus Patriarchas Hæreticorum vocat, ſuum egregij Vete-
ratores centonem conſarcinabant. *Enimuerò Hæres* (inquit) *Tertullia-
nus* [g] *à Philoſophia ſubornantur. Inde Aeones* [h] *& formæ neſcio quæ, & Trini-
tas hominis apud Valentinum: Platonicus fuerat. Inde Marcionis Deus me-
lior de tranquillitate: A Stoicis venerat. Et vt anima interire dicatur, à Stoicis
obſeruantur. Et vt carnis reſtitutio negetur, de vna omnium Philoſophorum* D
*ſchola ſumitur: Et vbi materia cum Deo æquatur, Zenonis diſciplina eſt. Et
vbi aliquid de Igneo Deo allegatur, Heraclitus interuenit. Eadem mate-
riæ apud Hæreticos volutantur, ijdem retractatus implicantur.* Hæc ferè
Tertullianus.

Et verò huiuſmodi Philoſophia fons errorum, qui vanis hominum co-
gitationibus velut riuis quibuſdam effluxit in Orbem, & reuelata diuini-
tus principia fallacijs circumſcripſit inanibus, velut ſi ex nihilo nihil gi-
gni certò ſtatuatur, Mundus quoque credatur æternus; ſi à priuatione ad
formam regreſſus negetur, vana ſit fides miraculorum, fabula reſurre-
ctio mortuorum; ſi accidentis eſſe, nihil aliud ſit quàm ineſſe, dubia E
corpo-

a Matth. 15. Marc. 7.
b Cap. 59.
c Ad Coloſ. 2.
d Lib. de præſcript. c. 7. Et de Anima c. 3.
e Timoth. can. vlt.
f Lib. 1. Strom.
g De Anima c. 3.
h De præſcript. c. 7.

A corporis Eucharistici in Sacramento præsentia; si quæ denique sunt eadem vni tertio, eadem quoque inter se censeantur, inane sit mysterium Trinitatis, excisum veritatis vniuersæ fundamentum.

Hæc nimirum est Philosophia, quæ secundum elementa mundi, sexcenta Platonicorum Scholis intulit deliria, & cum astris animatis, mundiq; factoribus Angelis, & humani generis apud Deum assertoribus, religionem exanimauit, Vniuersum perturbauit, quàm plurimos hominum quo minus rectè de Deo sentirent, dementauit. Mitto cetera quæ meritò fabulas vocat aniles Hieronymus, vniuersi videlicet principium aquã esse, vt somniauit [a] Thales Milesius; aut numeros vt Pythagoras: Oceanum & Thetin Deorum parentes vt Homerus; Ex immenso rerum omnium semina existere, mundosq; immensos constare posse, vt Anaximander. Neque solùm, sed ex seminibus cælo delapsis animalia surrexisse, Æonaq; quem sensum dixerunt accepisse, vt Anaxagoras; vel etiam ex atomis & vacuo suum sumpsisse pleroma vt Democritus, & Epicurus; denique mundum ex affectibus concinnatum, Rerum substantias ex lacrymis Creatoris, lucem ex risu ortam quemadmodùm vltra dementiam attumauit Valentinus Phæbonites. Quæ omnia tametsi longè absint à mente sana, suos nihilominus etiam post Euangelij Solem tenebricos habuerunt defensores, Valentinianos, Gnosticos, aliosq; illud insuper ex Hesiodi Pandora stultitiæ mutuatos, vt Saluatorem ex omnibus factum Æonibus docerent, omnibus in eum deponentibus velut florem suum; quò iam non inanis duntaxat fallacia, qua sicut Irenæus loquitur, *minutiloquium Aristotelicum & sublimitatem circa quæstiones inferre fidei conantur Hæretici*, sed multò magis fanatica hæc deliramenta, procul à sensu religionis sint proscribenda.

a Iren. l. 2. contr. Hæres. c. 19.

Verùm quid hæc quæso ad Epistolam Virginis, nisi perridiculè quispiam velit ad minus connexas positiones, præposteram adiuere consecutionem, & ex rotunditate Cæli baculum in angulo concludere. Nam quia Pharisæorum traditiones mandatum Dei irritantes, hominum commenta religionis fucum mentita, inanis præterea fallacia, philosophiæ speciem induta, procul esse iubentur à Christianorum institutis: ideonè Deiparæ Virginis Epistola, tam eximiæ pietatis exemplum, tam sublimus caritatis argumentũ, idemq; perpetuo quodam per manus traditæ religionis charactere magis ac magis illustre, è memoria hominũ tolletur è traditionum piarũ monumentis expungetur, inanis, fallax, periculosa, fidei pugnans & aduersa cẽsebitur? Quin potius hunc ego callidum & versutũ arguendi modum, procul Sapientum Scholis facessere monuero, idemq; mecum præstiterint alij, quorum candida pectora pietas Virginis insedit, apud quos religio Deiparę maiori semper in pretio & honore esse solet.

Ac

Ac sanè poterant hæc omnia tam multis de traditione disputata, verbo concludi, nisi referret diuersis vestigijs ad latibula difficultatum peruenire. Habet enim auream hæc in fronte traditio notam, quæ ad Lydium examinata, synceram ac probam se manifestat, pietate, religione, constantissima Ciuium assertione, nulla penitus cum fide & historia Sacra dissentione, in quam nemo non, si sapit, conueniat, vel si addubitet, minimè tamen proterue aduersetur. A

Iam verò qui eam putet esse probatam traditionem, in quam omnes vno ore consentiunt, næ iste non exactè discernit inter Traditiones, ac id propter, nullibi opportunam veritatem offendat necesse est. Illicò enim vacillabit fides Epistolæ Edessanæ, nutabunt non penitus præscripta ab Ecclesia Gelasij apocrypha, fabulæ erunt Abagari prædicante Thaddæo conuersio, Mariæ Virginis iter in Asiam, Pilati ad Tiberium de Christo relatio, Apostolorum ad Deiparæ funus obsequium, Petri cum Simone Mago, Bartholomæi cum Idolis concertatio, Clementis errores, Theclæ carceres ac victoriæ, Pauli ac Iacobi in Hispanias profectio, mortuorum ad vmbram Pauli suscitatio, Syluestri de Dracone triumphus, Georgij cum Serpente pugna, Equi picti Georgium gestantis hinnitus, septem dormientium per secula somnus, Dionysij aut etiam Æmygdij Asculani; cum resecto capite incessus, Gregorij Armenij metamorphosis, Vnius Magdalenæ assertio. Mitto innumera alia, pleraq; sanè latinis dubia, Græcis probata, aut contra his minimè certa, illis rata fixaque. Mitto vtrobiq; vernaculas nationum, ac ciuitatum traditiones, de quibus nihil sanciente Ecclesia, manet tamen populorum pietate durata, nec controuersa cum sanctitate religio. B C

Quorsum hæc omnia nisi vt luculenter ostendamus, non ideo reputandam esse fluxæ fidei Traditionem, cui non continuò totius Ecclesiæ Patrumq; suffragia robur addant, quando interdum sanctitatem habent quæ inter fluctuantes opiniones sola pietatis anchora firmantur.

Ac vt fundamenta Traditionis quibus hanc Epistolæ religionem decet insidere suo situ cernantur. Tria sunt earum genera penes Sacrarum scientiarum peritos, quorum primum fons ipse legum Deus, nullo exceptore vsus Ecclesiæ concredidit, ipsa tamen semper cum religione seruauit, & ad posteros viua sine manu voce transmisit. Atque hoc genus non inter humanas modo, sed neque inter Ecclesiasticas Traditiones rectè censetur, quando etsi per Ecclesiam secundis velut manibus traductum, non sanè ab ipsa, sed ab auctore rerum Deo principium sumpsit & auctoramentum. Et huius classis nomen habet, quicquid Scripturarum Sanctitudo claudit, siuè demum leges figat, moresq; formet ac ritum, siuè in ipsa diuinitatis arcana velut indigitamenta quædam aperiat. D E

Alte-

A Alterum genus illud est, quod Ecclesia non modò per manus immisit in forum, sed etiam ipsa primùm sanxit, vtique tamen sanctitate à Deo suscepta; quando non humani vis consilij, sed Spiritus gubernantis interuenit sapientia, nec in sanciendo solùm, sed etiam in tradendo direxit institutum; vt proinde, qui hoc genus, humanas vocet Traditiones, næ iste vehementer impingat, ac quid Ecclesia sit, malo suo seductus ignoret; quamquam si Ecclesiasticas solùm, nec restricto vocabulo diuinas appellet Traditiones, rectè admodum sentiat, eaq; ratione diei Dominicæ cultum, quadragesimæ religionem, ceteraq; id genus ad mores & cærimoniam formandam præcepta, vsusq; firmatos, Ecclesiæ vocet instituta.

B Tertium denique genus eò recidit, vt neque à Deo, neque ab Ecclesia proximè capiat auctoramentum. Sed Reipublicæ maiorumq; factis, aut etiam priuatorum quibus potestas inest, suam remittat originē, & nihilominus id natura secum trahat, vt si præceptis Dei, consilijsq; sanctioribus minimè vim inferat, [a] conscientias hominum liget, in noxam laudemq; rectè vel secus facta traducat, vicissimq; si diuinis obuertatur institutis, ceù quondam Pharisæorum, ac Scribarum fallaces circumscriptiones, extemplò cassum sit ac irritum, nec secus atque præsentissima pernicies animorum elidendum. [a] Ad Rom. 13.

Scio, Sapientum sententia, paulò aliter differri traditionum capita in C classes suas, quę tamen nostrum ordinem, si rectè in animum inducamus, nec vertit nec perturbat; quin magis explicat, magis confirmat. Illi itaq; penes dignitates principiorum, Diuinas, Apostolicas, & Ecclesiasticas; penes materiem verò, quæ fidem moresq; hominum concernunt, recensent Traditiones. At enim pro re nostra, circa incommodum Apostolicas ab Ecclesiasticis haud discreuimus, quòd cùm vnus idemq; Dei Spiritus, qui Apostolos ad veritatem formauit, hodie quoque regit, regetq; suam in posterum Ecclesiam, non abs re eadem vtramq; nuncupatione censere potuimus, idq; [b] non sine doctiorum argumento, quando & ipsi Apostolicas quamuis traditiones, diuinas vocare consueuerunt; ea nimi- [a] Bellar. Tom. 1. lib. 4. cap. 2.
D rum de causa, quòd à primo auctore Deo susceptas, non sine Spiritu Dei tradiderunt, acceptasq; seorsim à Christo, ipsi primùm Ecclesię commendarunt. Atque hoc sensu, neque aberret quispiam, si quas singulares Ecclesiæ seruant maiorum pias institutiones, Ecclesiasticas emollito nomine vocet Traditiones.

Iam verò quæ passim feruntur dicta Patrum & notæ ad discernendas traditiones, diuinas maximè cōcernunt & Ecclesiasticas vniuersim considératas, quæ fidē stabiliunt moresq; formant, nihil adeò de particularium Ecclesiarum consuetudinibus singulatim spectatis decernunt, nisi qua &
E ipsæ religionem ex fide, moresq; ex pietate profectos promouent in dies,

augentq; magis; quæ tamen vt firmæ sint, totius Ecclesiæ consensum Pa- A
trumq; sententiam non requirunt, suorum duntaxat maiorum auctoritate
côtentę, nisi quia principijs ab Ecclesia constitutis minimè contradicunt,
tacita quadam assensione vim ab ipsa habere existimentur, adeoq; hac
etiam parte Ecclesiasticæ dici queant. Quin, si quemadmodùm rectè
a Tom. 1. lib. 4. c. 9. aduertit [a] Bellarminus, ad credendum quippiam ex Apostolica traditio-
ne profectum, satis sit aliquos magni nominis Patres expresse id asseruisse,
nec ceteros, tametsi non meminerint contradixisse: multò sanè minus ad
particularem alicuius Ecclesiæ traditionem firmandas, tantus numero-
sorum suffragiorum desideratur apparatus, paucorumq; domi si foris
desint, digniorum apprimè sufficit antiquior auctoritas; ad eam verò, si B
præterea magni alicuius Scriptoris, quem Ecclesia eximium habet acce-
dat fides, eademq; cum religione & moribus minimè pugnet, insuper
rationi temporum consentanea dicta probet, nescio cur totius Orbis iu-
dicio, inter probata locum non mereatur, alioqui quod aliquando præ-
tensum, vacillabit in Ecclesia fides Ioannis feruenti oleo corpus delibuti,
quę à Tertulliano duntaxat, vel minoris pensi Procoro famæ data.

Verùm hæc de traditione vtcunq; disserta, tantùm ad infrigendam
Anonymi contentionem sufficere debent, ijs suo loco discernendis, quæ
ad vindicias Epistolæ, tanquam à præcipuo, vel citra vllius Scriptoris au-
ctoritatem capite sunt arcessenda. Interim ex hactenus inductis, quem in C
ordinem vniuersis redigenda sit hæc de Virginis Epistola Messanensis
traditio, facilè perspici potest opinor. Enimuerò cùm nequeat esse Diuina
vel Apostolica, sed neque Ecclesiastica restrictè sumpta, ad fidem moresq;
componendos à Concilijs vel inuecta, vel affirmata, neç denique à maio-
ribus ordinandæ Reipublicæ, populorumq; instituendorum gratia intro-
ducta, perconsequens est, historicam esse, sed sacram susceptæ apud suos
religionis antiquę narrationem, eandemq; in Ciues pietatis Virgineę prę-
dicationē, principio quidē Scriptis acceptā, imò verò è Scriptione Virginis
natā, deinde etsi Scriptores defuissent, per manus in manus traditā, conti-
nuataq; religione ad hæc vsque tempora propugnatam. Verùm cùm hæc D
ipsa traditio non occasio duntaxat, sed ferè fundamentū sit tā raræ, ac prę-
cipuæ religionis in Virginem, eademq; ad fidem piè strenueq; colendam
haud mediocre incitamentum, nihil propius est, quàm vt nō inani specie,
in sacras quoque suo modo redundet, narrationes, & præterea cùm pecu-
liaris Metropolitanæ Ecclesiæ, Ciuitatisq; in Siculo regno tam palmaris,
in ea versatur religio, Ecclesiastica ex hac parte traditio queat appellari.

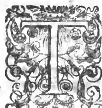
Atqui ex hactenus constitutis perspicuum etiam sit in primis, quàm
prępostere ducatur argumentum à diuinarum & Ecclesiasticarū, quę cō-
munes sint Orbi traditionū notis, ad inuestigandam historicæ humanæq; E
tradi-

A traditionis, tametsi ex parte sacra sit, atque Ecclesiastica genuinam rationem: in quam si plurima signa conueniunt, omnia certè necesse non est, nec verò singula eodem prorsus modo concedere. Ceterùm si in multis germana quædam cernitur esse similitudo, manifestum etiam euadit; non nisi imperitam esse contentionem, quæ eidem non solùm suam denegat antiquitatem, sed etiam cum libris Sacris & Canonica fide pugnantem ceù mendacem famam, paucorum præsidio munitam, & vno verbo traditionem piam non ex veritate sat pro instituto constanti roboratam audet traducere.

B *RESPONDETVR DVODECIMO ARGVMENTO,*

à dono linguarum B.V. collato.

CAPVT XXXXIII.

ANDEM profligata sat longa disputatione, nouissimum noui disceptatoris succedit argumentum, cum quo si lubet extremo exemplo fuerit decernendum. *Constat* (inquit) *apud omnes Deiparæ Virgini, donum linguarum, vel ipso die Sacro Pentecostes, quo & Apostoli varijs linguis cœperunt eloqui magnalia Dei,* C *vel multò ante quod credere par est, à Spiritu Sancto fuisse collatum. Poterat igitur Virgo patria Messanensium lingua Legatis respondere, nec opus erat interpretem Paulum, vel ad reddenda Virginis sensa inter colloquendum, vel ad Hebraam Epistolam Græcè conuertendam adhibere.* Hæc iste.

Nihil est sanè quod huic fortuito argumento, vel casu nequeat responderi; nec reuocanda disputatio ad reconditas quasdam rationum flexiones, vbi in promptu est, quo singula vel sponte cadentia refellantur. Deiparam Virginem dono linguarum fuisse ornatam, nemo sanè cui D pectus sapit negare debet: hinc verò consectarium esse, Græcè vel Latinè sermones cum Legatis Messanensium misceri, etiam Epistolam Græcè vel Latinè fuisse exarandam, non video qua ratione concludatur, nisi morum ignoratione. Nam vt omittam Paulum Latinè callentem, Romanis tamen Græcè scripsisse, quod vtraq; lingua communem haberet vsum, studio præsertim Magistratus commendatum; decebat Virginem, eam scribendo linguam adsciscere, quæ cùm ipsi vernacula esset, tùm apud Hebræos iam vsu Scripturæ, Sancta, religione etiam Gentium Sacratior habenda erat.

E Et quamuis aliquando sanxisset [a] Augustus, quò Romanos Græco, [a] Suet. in Octau. cap.

vicissimq; Græcos Romanos, & habitu, & sermone, vti perinde vellet; A
ea tamen lege, præterquam nec ad sanctitatem recepta, & à Claudio ad Senatum duntaxat, etiam inter Barbaros in iudicijs ferendisq; sententijs restricta, scribentes præsertim familiariter non astringebat; poteratq; suo quilibet vti ore ac manu, nisi fortasse religio, quæ characteribus, aut potiùs scribentium animis inesset aliud præcepisset. Quin peculiare fuisse Iudæis nimium vernaculę linguæ addictis, peregrinum vel contemnere, vel
a L. 20. Antiq. c. vlt. auuersari sermonē, ex ijs quę Iosephus [a] narrat, satis euadit manifestum. *Nostri* (inquit) *homines non suscipiunt eos, qui multas perdedicerunt linguas, quòd studium profanum apud eos habeatur, & seruis commune cum ingenuis, solos autem sapientes suo suffragio pronunciant, qui legis & sacrarum literarum* B
tantam assecuti sunt peritiam, vt eas etiam interpretari valeant. Hinc verò consequitur illos vsitato ad summum studio, pro tempore, & re nata peregrinum sermonem vsurpasse, scriptitando tamen quatenus fieri posset abstinuisse; imò & in trito colloquio cautè sibi temperasse, facile cuiuis veniat in mentem, quòd exquisitam efferendæ vocis peregrinæ rationem, illis natura negauisset, idq; suo exemplo prodit Iosephus ipse Hebræus, qui tametsi suos commentarios Græcè lucubrauerit, & plerosq; Græcorum in eo genere antecelluerit, apertè tamen de se fatetur, exquisitam sibi pronunciandi rationem assequi, ob patriam consuetudinem haud licuisse, quamquam Græcanicæ quoque literaturæ, non sine profectu operam dedisset, deuouisset. C

Non hæc dico quasi Deiparam Virginem, non æqua facundia peregrinas versasse voces, ac patritas existimem; quippe cuius in labijs diffusa gratia, non proprietates modò linguarum ritè carpebat, sed & sonos inflexionesq; vocum, cælesti quadam suauitate ad audientium aures affundebat: verum cùm secreta quædam maiestas inesset orationi Hebrææ, quam Christus Dei Virginisq; filius, ore suo sacrauerat, par erat natiuis côceptibus Virginei pectoris edere dulcedinem, quam Messanenses hoc magis religiosè tuerentur, quò genuinam sacratę mentis imaginem, proprijs velut D
b In actis cap. 22. coloribus adumbratam suspicerent, haberentq; vt cum [b] Chrysostomo loquar, *reuerentiam quandam linguæ illi, fortasse vt omnium primæ*.

c Act. 21. & 22. Sed etiá [c] Paulus quamuis Græcè peritus, nihilominus ceù vir Iudęus, natus quidem Tharsi Ciliciæ, sed Hierosolymis à teneris vnguiculis educatus, obtenta à Tribuno, quem prius Græcè allocutus fuerat, licentia, corá populo non minus fortasse pro vsu temporis Græcè gnaro, Hebraicè multis perorauit; non aliam sanè ob causam, nisi quòd popularis & vernacula ea oratio esset, quam & ipse propensiori facundia proferret; & populus silentio præstito perauidis & arrectis auribus exaudiret. *Tantus quippe*
d In actis c. 22. n. 2. inquit [d] Lorinus *insitus est rerum propriarum amor, nec est cui natiua quamuis* E
barba-

A *barbarissima non etiam politissima, ornatissimaq; dialectus videatur, & qui non alias præ sua plusquem barbaras & Scythicas denominet*, quemadmodùm Michael Imperator Græcus Latinam, quo tamen nomine [a] Nicolaus Papa hominem egregiè perstringit, refellit.

a In ep. ad Mich. Imp.

Nam quòd Chrysostomus [b] Paulum Hebrææ tantum loquelæ velit fuisse gnarum, & imperitum externæ peritiæ; nisi ita quis accipiat, vt quantumlibet Græcis literis erudito, natiuam Græcè proferendi gratiam, haud ita graphicè licuerit assequi, cuius, si Hieronymo [c] credimus, maximè se fatebatur imperitum; imponat oportet non duntaxat sententijs, quas è Græcis auctoribus depromit, sed etiam Epistolis, quas præter B illam ad Hebræos disertissimè sanè scriptam, Græcè omnes exarauit; denique & linguarum facultatem adimat illi, qui ad salutem Gentium procreatus, *totius Orbis terrarum*, vt loquitur [d] Chrysostomus, *fuit orator sapientissimus; quem iccircò non abs re Mercurium habuerunt Lystrenses*, (hoc est eloquentiæ Deum, Deorum interpretem, Ducem Verbi,) cuius verba quod retur Hieronymus [e] *non verba videntur, sed tonitrua & fulmina, harentem praterea Oratorem in causa, cupientem omne quod contigerit, tergum vertentem vt superet, fugam simulantem vt occidat.*

b Hom. 4. in 2. ad Tim.
c Ad Algasiam.
d Orat. in 22. apost.
e Apol. ad Pammach.

Non me fugit aliquando [f] Paulum sermonis imperitiam sibi imputasse: Verùm id sapientum iudicio, non quasi minus calleret, sed C quòd tritam & ad vulgi captum commodatam præferret elocutionem; ea dicendi modestia vsque ad probrum perstringens phaleratum aliorum dicendi luxum. Vel certè si Hieronymo [g] credendum, quod erat humilitatis, dissimulabat, vt Apostolica prædicatio, non in persuasione verborum, sed in signorum virtute consisteret, spernens alienas opes, qui in suis diues erat, & nihilominus vim eloquentiæ perorantis, Festus pro Tribunali sedens, cùm fuisset expertus, præ admiratione, *Insanis* inquit [h] *Paule insanis, multæ te literæ ad insaniam conuertunt.* Quin [i] Augustinus, obtentam illam à Paulo non scientiæ, sed ser- D monis imperitiam, eò vertit, quasi id concedat obtrectatoribus, non verè de se sentiat; quamquam & ipse [l] Augustinus vt imperitiam Paulo relinquat, vnà asseuerat, remotis omnium eloquentium auctoritatibus, rectè esse locutum, præcipuè tamen cum de composito differit de Christiana eloquentia, quæ profanæ nullatenus sit secunda, illam in Paulo [m] effloruisse multis ostendit, & inter alia, *sicut Apostolum* (ait) *præcepta eloquentia secutum fuisse non dicimus, ita quod eius sapientiam secuta sit eloquentia non negamus.*

f 2. ad Cor. 11.
g Apol. côr. Ruffin.
h Act. 26.
i Lib. 4. de doct. Christ. cap. 5.
l L. de Magistro c. 5.
m De Doc. l. 4. c. 6. & 7

Id verò cum [n] Lorino fortasse non inconcinnè sic accipias, vt Græ- E corum artes, quibus ratio oratioque perpolitur, Paulum duntaxat cùm

n In Acta. c 14. n. 11.

a Lib. 14. adoleſcentulus eſſet attigiſſe putes,idq; Tharſi [a] in patria, quò loci,(quod A
Strabo prodit,) omnes encyclicæ diſciplinæ cum Philoſophia florebant,
palmamq; Athenis, Alexandriæ,ceteriſq;orientalium locis præcerpebant;
b Lib. vlt. antiq. c. vl. Cùm interea teſte Ioſepho [b] Hieroſolymis languerent ea ſtudia, penè
iacerent; quòd vt ſæpè meminimus, illi ſoli ſapientes renuntiarentur,qui
legis,& Sacrarum literarum , quam docere poſſent peritiam fuiſſent aſſecuti. Ceterùm verò ſimile non eſſe, Paulum iam ex perſecutore Apoſtolum,otio quamuis diffflueret, qui tamen vix ab Euangelio reſpirabat, triuiſſe potius tempora in fabularum quiſquilijs,quàm in rerum diuinarum meditationibus. Niſi iam huiuſmodi etiam diſciplinas à Spiritu Sancto Paulo infuſas prædicemus,quod tametſi rarius alijs, accidiſſe tamen interdum haud facile negabimus; & potuiſſe Paulo contingere, qui vt B
Euangelium inter Gentes fundaret,fabulas vertere debebat, quid obſtat ? ac ſaltem eloquentiæ naturalis indolem arte ab initijs excultam, diuina deinde perfectam ſapientia quis neget ? vt iam Hebræus ex Hebræis,non in Rhetorici duntaxat nitore ſermonis, & verborum concinnitudine, & eloquij venuſtate,ſed in virtute Dei,nec tam in Sapientia Verbi,perorando,quàm cum Spiritus diuini feruore prædicando, totum Orbem ad fidé Chriſti traduceret; nè ſi alioqui Platone doctior & eloquentior haberetur;non diuina ſapientia,verùm humana eloquentia ſua ſiſſe res admiran-
c Hom. 4. in 1. ad Tim. 3 das crederetur; qui tamen *ſi imperitus erat*; (vt inquit [c] Chryſoſtomus) C
vicit autem Platonem, præclara fuit victoria de diſcipulis Platonis, per Dei nimirum gratiam, non per humanam ſapientiam.

Sed video quàm ſcrupuloſas in cautes impellere queat argumentum, è quibus haud facile enauiget hiſtoria. Nam Paulus alioqui Hebraicè diſertus, Græci duntaxat ſermonis imperitiam ſibi appoſuit,idq; non de humilitate, ſed conſcientiæ veritate; quippe qui Cilicum ruditati inſuetus, non modò verba compoſitè proferre, ſed ne literas quidem Græcas ritè formare noſſet,vt eam ob cauſam non ipſe literas ſua manu exararet, ſed nominis tantum nota vſque ad legentium irriſum elementariè ſubſi-
d Cap. vlt. gnaret; quod ipſe cùm ſæpè non obſcurè,tum clariſſimè ad Galatas [d] ſcri- D
bens his verbis adſtruit, *Videte qualibus literis ſcripſi vobis mea manu* hoc eſt ſi Græcæ vim vocis explicemus, quàm grandibus apicibus, & quàm curuis literarum tramitibus,quo ſcilicet pacto conſueuerunt, qui ad prima rudimenta manus in tabula ſine rectore ducunt.

Et quamuis non alienum ſit ab hominum vſu, ignaros interdum characterum formandorum,expeditè nihilominus linguis eloqui nationum, quaſi experimentum dicendi ex ipſa capiant artis ratione, interdum etiam abundantia ingenij,naturæq;ipſius habitu propè diuino, per ſeipſos E

artis

A artis abdita atque recondita penetrare, exhaurire, quemadmodùm & Aratus scribendi licet gnarus Astrologiæ penitus insciens, non modò versu aptè sed ad artis normam eleganter scripsit ac eruditè. At enim in re præsenti non potest non mirum videri, & planè sit impossibile Paulum ex Hebræo Virginis Epistolam Græcè conuertisse, qui nedum scribendi, sed fandi expers Titum habuit interpretem mentis; quòd vt ait [a] Hieronymus *diuinorum sensuum maiestatem, digno non poterat Græci eloquij sermone explicare.* Quin verò Titi officium adeò Paulo fuisse necessarium & preciosum, vt eiusdem absentia non modicum prædicationi detrimentum fecerit, testatur idem ipse Paulus [b] ad Corinthios scribens his verbis. B *Cum venissem Troadem propter Euangelium, & ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem spiritui meo eò quòd non inuenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens profectus sum in Macedoniam.* Id verò non alia de causa accidisse visum est [c] Hieronymo, nisi quia sicut Petrus Marco, ita & [d] Paulus Tito vteretur interprete, in cuius aduentu se magnoperè gauisum esse ostendit, cùm dixit. *Sed qui consolatur humiles, consolatus est & nos in aduentu Titi.*

a Ad Hedib. Epist. 150. q. 11.

b 2. Cor. 2.

c Loco cit.

d 2. ad Cor. 7.

Sed enim si Pauli vox alia est in Domino gloriantis. [e] *Gratias ago Deo meo, quod omnium linguis loquor,* & Gentium Apostolum, ab hoc Spiritus Sancti dono minimè decuit esse immunem eatenus Græcè dicendus est C imperitus, qua cum Hieronymi sententiam diuinorum sensuum maiestatem, non poterat digno Græci eloquij sermone explicare; tametsi alioqui eruditus ad pedes Gamalielis, cum profunda Scripturarum scientia, linguarum gratiam possideret; sed sapientiæ pedissequam, non elegantiæ ducem. Ita verò cùm dignum duntaxat eloquium, non ascita fandi moderatio Paulo deesset, interpretem voluit esse vernaculum hominem, qui latos scripturarum sensus restrictis proprijsq; verbis efferret, tametsi verborum ambages, quibus ipse suum animum auribus audientium infunderet, in promptu essent, idq; satis fuit ad prędicandum, sequentibus signis D & sermonem confirmante gratia Christi, sed illud ad erudiendos quoque peritiores necessarium, in quo tamen non extemporanea miracula, verùm cum humana industria, vt in plures fructus laboris redundaret, supernum auxilium factitabat.

e 1. ad Cor. 13.

At potuit Paulus, vel primis tinctus Græcorum elementis breuem conuertere Epistolam, in qua non iam exculta ratio proferendi, si hanc ob causam opus erat Tito, sed facilis & perfunctoria scripto spectabatur oratio: nisi etiam addas familiarem illum nec elegantem dicendi stilum, qui Latinam promit Epistolam, minus etiam politæ Græcæ versionis esse exemplar, vt iam imperitiam Pauli Græcizantis, in Latinos quoque E sensus inornatam funderet orationem, satisq; inde causæ redditum sit

aduer-

aduerſarij, cur fortaſſe id genus verſionis Latinæ, ab imagine Hebraicæ A conceptionis abludat, ſi tamen iſti norit quantum ſit diſcriminis inter redditas ex ipſis fontibus, & hauſtas quò longius fluxerint ex riuis aquas.

Atque hæc ita dicimus quaſi verum ſit à Paulo Græcè donatam Virginis Epiſtolam. Enimuerò ſi primigenias inſpiciamus tabellas, quas etiam Mutij Iuſtinopolitani liber, longè poſt, primi inter poſtremos Scriptores, excepit; non legimus à Paulo Græcè redditam, ſed duntaxat eo tempore, quo videlicet peracta legatio fuit, vel non multum ab illo, Græcè conuerſam, miſſa interpretis ſignificatione, quam tantæ Maieſtas Hiſtoriæ, ſicut etiam Legatorum nomina præteriuit; ne quippiam ad priuatam abiret laudem, vbi gloria Virginis & communis lætitia ſpectabatur. B Verùm illa de Paulo cogitatio, præter Traditionem Meſſanenſium, quæ pro re nata illos dubitare non ſinit locum in religioſis animis inuenire potuit, quòd nemo alius, rei temporiq; viſus ſit magis idoneus, qui eam Meſſanenſibus impenderet operam, Virginalis gratiæ velut appendicem. Et fuit ſanè conſentaneum, qui Dux & auctor fuerat inſtitutæ Legationis, eundem eſſe Virgineę mentis interpretem, quo hoc velut Sacro Scriptorum ſuorum compendio, officium poneret apud Meſſanenſes, qui multis Epiſtolis vniuerſi Orbis Eccleſias inſtruxerat.

Ceterùm vt omnium deſiderijs pares ſimus, etſi quæ dubia noſtris in- C terueniunt dictis euoluamus, nihil eſſe debet antiquius in re nata quàm illa tempeſtate diuini Spiritus in Eccleſiam infuſi, repletos ea plenitudine a Act. c. 2. Domini diſcipulos [a] cæpiſſe *loqui varijs linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*. Varijs linguis, hoc eſt vt Hebræa phraſi dicā lingua & lingua, diuerſiſq; adeo & ſingulis ſub cælo linguarum generibus, idq; ea concinnitudine & proferendi gratia, quam cuiuſq; gentis habitudo poſtulabat, tale quippe decuit eſſe cuius perfecta ſunt opera Dei donum propter b Deut. 32. prædicationem & nationum conuerſionem inſtitutum, [b] ne tam illuſtri miraculo ſua cum dignitate deeſſet integritas ac perfectio. Itaq; donum D linguarum id maximè videtur prætuliſſe, non vt vnius vocis forma, diuerſa ad audientium aures afflueret temperatione, quò ſuam quæq; natio c In Act. 2. perciperet dialectum, [c] ne quemadmodùm Caetanus cenſet, in audien- d 1. Cont. Gent. tibus potiùs quam in loquentibus miraculum ſuſpiceremur. [d] Quamquam non neſciam Arnobio viſum, quoties Saluator pro concione verba feciſſet, à diuerſis diuerſarum linguarum nationibus vnà fuiſſe intelle- e 2.2.q.176 art. 1. ctum, cum è diuerſo Doctoris Angelici arbitratu, [e] quod ſolis Iudæis prædicaret, dono linguarum haud eſſe vſum, pleriſq; ſat conſtanter videatur; etſi demum, ſi res poſtulaſſet ſiue tum ſiue poſtea diuerſis in Eccleſia fidelibus vtrumq; id genus doni collatum nemo dubitarit. E

Quare

A Quare si Petrus vbi vbi gentium Iudæis Hebraicè, Siculis Græcè, Romanis Latinè, alijs alia lingua eademq; vernacula prædicauit, interdum tamen vnius labij sermone orantem, [a] velit cum tria modo, modo quinque Capitum millia Christo censuisset, diuersarum crede linguarum nationes audiuerunt. Id verò cum ceteris quoque Apostolis commune fuisse satis argumenti facit ille, qui de seipso testatur. [b] *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor*. [c] Et qui Ambrosio laudatore dixit. *Non sunt loquelæ, neque sermones: quorum non audiantur voces eorum*: aut quæ Nazianzeno probante pronunciauit. [d] *Quoniam in alijs linguis & in labijs alijs loquar populo huic*. Quin etiam Irenæo [e] credemus, quod

B ex eodem memorat Eusebius, [f] *audisse se multos in Ecclesia habentes prophetica charismata, & per Spiritus vniuersis linguis loquentes*.

a Act. 2.
b 1.Cor.14
c Psal. 18.
d Esai. 28.
e Lib.5 c6 & lib.1 57
f L.5. Hist. cap.7.

Illud proinde Chrysostomi placitum nescisse Discipulos, quid esset, puta, Parthice vel Romanè loqui, sed illis duntaxat qui audiebant fuisse exploratum; Oecumenij item dictum, solam scilicet Discipulis rem ac sententiam (hoc est magnalia Dei) fuisse perspectam, ceteris verò sermonis vim ac vt Græci dicunt idioma probè intellectum; argumento credas manna deserti, quod Deus è cælo pluit: cuius erat non in seipso plurifarius sapor, sed in gustantibus ad voluptatem conditus; ad quod fortasse diuinitus adluserint admirabundi auditores cum dixerunt, [g] *Quidnam*

C *vult hoc esse?* Hoc inquam, non id habet interpretamenti, quasi nunquam diuersis gentium linguis effati rem Euangelij promouerint Apostoli, sed quòd interdum vno etiam labio prolocutos, longè differentes sub Cælo nationes sua quæq; lingua dicentes acceperint.

g Act. 2.

Etsi verò, postquam [h] *in omnem terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum* adulto iam Euangelio, firmataq; passim Ecclesiæ authoritate, non magna esset doni linguarum necessitudo, sicut neque aliorum miraculorum, quibus ad suadendam veritatem spontè vel facile inualescentem proficeretur: vtique tamen temporibus etiam consecutis, inter-

D dum minimè desideratum fuit id genus gratiarum, siue ad ornandam Crucis religionem, siue ad fouendam magnis incrementis Christi fidem. Et extiterunt nonnunquam admiranda huius rei argumenta, quæ mortales in stuporem adducerent. [i] Vt enim mittam Magdalenam Iudæam periculosa nauigatione extorrem, & quemadmodùm historiæ produnt in Massiliense littus eiectam, cum sodalibus Euangelium annunciasse, idq; dubio procul indigenarum lingua primùm, vel sua, sic, vt diuinitus intelligeretur factitasse. Præterea ex Amphilochio tùm Venerabilis Ephrẽ Syrus, [l] in ore Magni Basilij concionantis igneam linguam conspexisset, ab eodem illi Græci sermonis peritiam momento temporis impetra-

E tam. Ad Pacomij denique preces collata Monacho linguarum dona, qui

h Psal.
i Sur. tom. 4
l Tom. 1. oper. Ephrẽ.

qui Roma consulendi causa ad ipsum profectus fuisset, idq; accepta Cæli- A
tùs Epistola confirmatum: Ecquis nesciat Vincentium Ferrerium, quan-
a Sur. tō. 2. tum Deus immortalis prædicatorem, [a] dum is vernacula hoc est Valen-
tina lingua coram immenso populo verba faceret, à diuersis toto cælo na-
tionibus Hungaris etiam ac Theutonicis, quid verò istis sermone differē-
tius? ita fuisse ab vniuersis auditum, vt non alia quam sua quoque lingua
prædicantem suspexerit ac susceperit. Ecquis ignoret arcam illam Te-
b In vita. stamenti. [b] Antonium dico Patauinum, pro expeditione Terræ Sanctæ
coram Summo Pontifice, ardentissime decorantē, à multis vna, multumq;
regno & loquela seiunctis gentibus magna cum admiratione fuisse intel-
c In vita. lectum? [c] Ecquis Bernardinum Senensem in Concilio Florentino corā B
Sacro Orbis Senatu Latinè agentem, à Græcis proprijs duntaxat idioma-
tis callentibus, ita fuisse acceptum, vt de industria sed dominata quadam
eloquentia Græcè dixisse putaretur. Multus essem, si Franciscum Xaue-
rium in Iaponia, Martinum Valentinum, Aloysium item Bertrandum, in
India Occidentali pluresq; alios in suis Ecclesiæ signis à Thoma Bozio
d L. 6. c. 4. præclare exsignatos recenserem, [d] quibus omnibus id genus dono cæli-
tus impertito rei Catholicę sanctitudo, magnam apud eas Gentes venera-
tionem conciliauit, firmoq; demum gradu ingressa, maiori etiam cum
ornamento deinceps stetit. Sed Pastoritium illum, gente Liburnum ex
e L. 1. c. 6. Fulgosio non omittam, [e] qui pestilentia Romæ grassante cùm examina- C
tus putaretur, paulò post ad se reuersus obnunciauit hero suo, quos &
quot ex ea domo lues delectura esset; ac vt in cælo se id intellexisse testa-
retur, exacta omnium linguarum peritia reiq; demum euentu demon-
strauit, quando ipso post biduum vere extincto, ceteri quos designarat, ad
vnum omnes sunt secuti.

Quæ omnia si in hoc genere plana sunt, dubium esse non potest in
magnam Dei parentem, quæ miraculum ac donorum omnium inter
mortales honorarium tulit, hanc quoque linguarum gratiam redun-
f 3. par. q. 35. art. 5. dasse. [f] Id quamquam Caetano necessarium haud videatur, à magno D
g Super missus est c. 151 tamen [g] Alberto magnæq; Sanctitatis Antonino, [h] disertè magis affir-
h 4. Theol. par. 4. c. 19. §. 8. matur, quàm vt aliud dixisse credi possint, habetq; tam grauis sententia,
probatum ex omnium ore suffragium, qui illam in terris adhuc rerum
satagentem, oraculum ac magistram appellare consueuerunt, ad quam
vndiq; gentium vel venerationis vel doctrinæ causa celeberrimus con-
i Epist. 1. cursus haberetur. [i] Ignatius certe nostræ religionis magistrum, [l] Ru-
l L. 5. in Cant. pertus Apostolorum, [m] Ambrosius Ioannis, [n] Bernardus Euangelista-
m Lib. 1. de instit. Vi. g. rum nominarunt. [o] Quin Lorino ex sententia videtur, non tunc pri-
n Ser. 4. super missus est. mum, cum *dispertitæ linguæ tanquam ignis apparuerunt*, sed pridem ante
o In Act. c. 2 Virginis animo linguarum donum insedisse, nec excipiendis solum E
magis

A magis Dei infantis adoratoribus, sed etiam in Ægypti regione peregrinanti vsuuenisse. Quanquam, meo quidem cogitatu, nec in Iudæa, si res ferebat, eo sibi vsu Virgo interdixerit, etsi alioqui patriæ linguæ sanctitatem, de suæ gentis more seruauisset.

Atque ex his si satis superq; explicatum manet præsens argumentum, adhuc tamen recurrit, interpretationem sermonum differre à dono linguarum, quando ab vtroq; licet diuinitus parati, nihilominus interdum interpretes accensebant Apostoli, ijdemq; Principes Apostolorum, velut Marcũ Petrus, [a] ac Titum Paulus si qua Hieronymo inter probatos fides, idemq; de ceteris quin pro re abstrusamus nihil vetat. [b] Itaq; si inter Hebræos aut Græcos Hebraicè vel Græcè dicentem nationes aliæ audiuissent, neque tamen dicentis sententiam ignari linguæ percepissent, interpreti faciendum erat quò Doctoris laborum subleuaretur, & interdum pro mysterio sublatiùs dicta, ne prædicantem morarentur, tam his quam illis extra concionem euoluerentur, & alioqui prophetanti potiùs quàm prædicanti datæ aures, magnalium Dei informationem in animos haud immisissent. Mitto conceptas interdum vno idiomate ad vnamq; Ecclesiam directas Epistolas, quo maiori cum fructu Diuinæ caritatis instituto in nationes redundarent, interpretis ac conuertentis prouinciam requirebant, & ne linguarum ostentum admirationem pararet potiùs, quam æstimationem, satius erat vnius linguæ fontes in familiarem interpretantis effluere sermonem, quàm diuersæ elocutionis sublimi susurro aures duntaxat excitare animos preterire. [c] Ob quam opinor causam Apostolus gentium, (inquit) *Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes*. Et iterum. *Qui loquitur lingua oret vt interpretetur*. Verum hæc pro instituto satis.

(Margin: B; C; a De Scrip. Eccl. in Matth.; b E. Epist. 150.q.11.; c 1.Cor.14)

PAVLVM APOSTOLVM ANTE QVINQVAGESIMVM

D *Nonum Christi annum Messanæ, aut in Sicilia non fuisse.*

CAPVT XXXXIV.

HVC sanè multa sunt, quæ iam expeditis argumentis vltro disputationem prouocant, sed præcipuè illa nonnullorum industria, quæ vt suffixos Epistolæ Virginis characteres, sanctos affirmet, Paulum quoque longè ante quàm vinctus ad Cæsarem mitteretur, Messanensibus adfuisse decernit; extra institutum de cetero ha-
E bens quàm rectè cum vulgata Messanensium Traditione conueniat, dum-

dummodo inueſtigata quauis ſpecie veri vel minima temporis rimula, Paulum Meſſanæ ſiſtat. Et verò ſi anno Chriſti quadrageſimo ſecundo, exemptum Orienti Paulus Siciliæ ſeſe condonauit, ſuam habebunt Epiſtolares notæ firmitatem, vel noſtris, niſi errauimus poſitionibus, ſtabilitam, vel melioribus aliorum calculis examinatam, ac ſaltem à puncto non longè exerrabunt. Idem verò Paulus ſi non Petrum duntaxat, verùm & miſſos ab eodem Antiochia diſcipulos, Sicula vel Romana peregrinatione anteuertit; inanis eſt omnis à nobis paulò poſt ſuſcipienda diſceptatio, verſiſq; coniecturis ſua laude Meſſana ſtabit, veritate ex ipſo rei ſinu ſecundum vota proludente, ad cuius dignitatem, rationes noſtræ, quæ merito primæ cenſeri poſſent, inter ſecundas erunt partes. A B

a Corn. à Lap. in Chron. b Act. 11. c Act. 12.

At enim Paulum anno quadrageſimo Chriſti ſecundo, pedem [a] extra Aſiam non extuliſſe, tam indubitatum eſt apud ſapientes, quàm certum, eo anno [b] Antiochia Hieroſolymam conceſſiſſe, iterumq; poſt non paucos [c] menſes Antiochiam reuertiſſe, quæ omnia eiuſmodi ſunt, vt diei vacationem vix darent, nedum adeo longæ peregrinationi facultatem, niſi rurſum per ſublime deuectum nouo miraculo ſine cauſa veniſſe philoſophemur. Ceterùm exempto hoc anno, ſi reliquos etiam Pauli laboribus circumſcriptos in Oriente offendemus, actum erit de tota controuerſia, rataq; iterum vel hoc argumento, quam ſemel fiximus pro communi Traditione ſententia. C

Nec verò hoc loco pro cardine figendùm, quo anno facta prouinciarum ſortitio, quo demum effectui mandata, diuerſis in Orbem Apoſtolis, peregrinatio cæpit eſſe communis. Siuè enim ſeptimo ab Aſcenſione Chriſti quod multi amant, ſiuè vno ſuper decimum quod Baronio ſedet, adeoq; quadrageſimo quarto natæ ſalutis anno, mundum obituri mouerint Apoſtoli; ad itinera Pauli parum habet momenti, qui quemadmodùm ſeriùs ad Apoſtolicum ordinem acceſſit, ita præter primum ſortitum habitus, quoquo res vocaret vbiq; gentium ſeſe affudit; id ſolùm ſorti ferens, quòd impellente ſpiritu concepiſſet. Itaq; aliundè ducenda pro inſtituto linea, quæ tamen nuſquam praua in punctum incidit, ſi vel ad rudem calculum tempora peregrinationis Pauli reducamus; quippe nullum vnquam homini in omnia intento morarum ſpatium emerſit, quod in Italiam excurrenti vel paucis diebùs ſupereſſet, donec Cæſaris appellatione ſacrato capite, voti compos Romam vinctus perduceretur. D

d Ad Gal. 1 e Act. 9.

Etenim vno vel altero anno ſecundum necem Domini, vocatus à Chriſto Saulus [d] poſt luſtratam prædicando Arabiam, iterum reuerſus Damaſcum, vbi triennio ante, prima vocantis voce ſuſcepta, mentis oculiſq; lumen receperat, rerum Euangelicarum ſategit; factaq; aliquot dierum mora, [e] Hieroſolymam deinde profectus, per dies quindenos E

manſit

A mansit apud Petrum, sed mox quæsitus ad perniciem deductus est Cæsaream Philippi,& inde Tharsum Ciliciæ, cuius aliquando se professus est, ceù non ignotæ Ciuitatis municipem. Hic aliquandiù commoratus, venientem excepit Barnabam, vnaq; profectus [a] Antiochiam, annum ibidem prædicando exegit. a Act. 11. Hinc Hierosolymam secundò veniens, vt collatitium æs ad subleuandam ab Agapo famem prædictam deferret, eodem ferè anno vertente, iterum reuersus est [b] Antiochiam; sed mox iniecto b Act. 12. diuinitùs spiritu missus est [c] Seleuciam; inde traiecit in Cyprum, aditaq; c Act. 13. Salamina, ac postea peragrata vniuersa Insula, Paphum venit Cypri Metropolim Papho nauigauit Pergen Pamphiliæ, eaq; pertransita concessit

B Antiochiam Pisidiæ,qua, post labores destituta, excussoq; puluere pedum venit Iconium Lycaoniæ; vbi multo [d] tempore demoratus, tandem impetu facto Gentilium,& Iudæorum,vt lapides effugeret, Lystram, & Derben Ciuitates Lycaoniæ petiuit, lustrataq; vniuersa in circuitu regione, d Act. 14. Euangelium eo miraculo firmauit,vnde Mercurij nomen ingestum cum sacrificio repudiauit; quo quidem honore, paulò post accusantibus nonnullis, in ignominiam verso, lapidationem passus remeauit in Derben; hinc Lystram, Iconium, demum Antiochiam, ac transita Pisidia venit Pamphiliam, accessaq; Perge descendit Attaliam, & indè naui perrexit Antiochiam,vbi ad modicum tempus moratus, per Phænicen [e] deinde e Act. 15.

C ac Samariam, tertiò venit Hierosolymam.

Hierosolymis peracto de circumcisione Concilio,iterum reuertit Antiochiam, extractisq; ibidem aliquot diebus successione à Barnaba facta, electoq; Sila perambulauit Syriam, & Ciliciam; peruenit [f] Derben, f Act. 15. & Lystram vbi Timotheum circuncidit, eoq; socio, Phrygia Galatiaq; regionibus peragratis, recepit se in Mysiam, indè Troadem, hinc recto cursu nauigauit Samothraciam, ac sequenti die Neapolim, ac tandem Philippos in Macedonia; vbi aliquot diebus consistens, nec minori patientia, quàm rebus gestis clarus, cum perambulasset [g] Amphipolim, g Act. 17.

D & Apolloniam, accessit Thessalonicam; vbi habita per tria Sabbata contenta disceptatione, cùm tumultus per Iudæos fuisset concitatus, vix per noctem euasit Berhoeam, Berhoea verò concessit Athenas, Athenis post conuersum Dionysium venit [h] Corinthum; vnde post annum, & sex h Act. 18. menses cùm adhuc sustinuisset dies multos, nauigauit tandem versus Syriam, deuenitq; Ephesum, & hinc descendit Cæsaream; mox Antiochiam; vbi exacto aliquo tempore, ex ordine visit Galaticam regionem, & Phrygiam, iterumq; reuersus Ephesum, cùm biennium [i] in i Act. 19. schola Tyranni, & tres menses in Synagoga ibidem disputando hausisset, profectus est in [l] Macedoniam, eaque peragrata venit in Græ- l Act. 20.

E ciam, ac tribus mensibus positis, cùm insidijs Iudæorum appetere-

tur ne solueret in Syriam, *consilium fuit* reuerti per Macedoniam. A

Itaq; post dies Azymorum nauigans, Philippis venit Troadem, indè
pedester tenuit Asson, hinc Mitilenen, & sequenti die contra Chium, &
rursum alia Samum, Samo (quod Græca habent exemplaria) concessit
Trogillium, & altera die appulit Miletum; Mileto recto cursu acces-
a Act. 21. sit [a] Coum, Coo Rhodum, indè Pataram Lyciæ Metropolim, conscen-
saq; naui, relicta sinistrorsum Cypro, obtentaq; Syria, venit Tyrum,
transactisq; diebus septem, naui descendit Ptolemaidam; hinc altera die
Cæsaream, ac tandem Cæsarea quartò venit Hierosolymam, vndè post di-
b Act. 23. ra à Iudæis tolerata, vinctus reductus est [b] Cæsaream, transactoq; in custo-
dia & fori contentione biennio, denique primùm instituit nauigare B
c Act. 23. in [c] Italiam.

d Ad Rom. 15. Cæterum quòd [d] Paulus alicubi dicat se ab Hierusalem per circuitum
vsque ad Illyricum replesse Euangelium Christi, id aliqui tum accidisse
e Act. 20. putant, cùm insidijs Iudæorum appetito, [e] ne solueret in Syriam, incessit
f Bened. Iustin. in c. 15 ad Rom. reuerti per Macedoniam. Alij verò [f] cùm Troade, nocturna visione vo-
catus fuit in Macedoniam, quasi tunc etiam ingressus in Europam, lustra-
uerit Bœotiam, Achaiam, Epirum, reliquasq; regiones vsque ad Illyricum.
Mihi tamen cùm dubium sit, an eo temporis spatio restricto, immensum
adeò potuerit emetiri campum, certò tamen sedet, diuersis saltem itineri-
bus antequam in Italiam nauigasset, totum id curriculi confecisse. C

Atque hæc Pauli peregrinatio tot, ac tam diuersis vt aliàs aduerti pera-
cta tramitibus, tametsi non ita ad vnguem delineari queat, vt omnia tem-
porum interualla, quo minus aliquando pro re nata deflexerit Paulus, si
de diuerticulis restrictiorum itinerum sit sermo, præcludat; longiores
tamen ac regias nauigationes, quales ex Syria in Italiam esse solent, peni-
tus excludit; cùm præsertim cælesti prouisu, maiorem esse oportuit iti-
neris Italici apparatum, quàm vt perfunctorio temporis aucupio carpere-
tur, quasi animi gratia, non Euangelij studio, commendatum.

Itaq; trigesimo sexto Christi anno, conuersus ad fidei frugem Paulus; D
eodem anno post primitias prædicationis Damasci depositas, in Arabiam
concessit maiora Euangelio facturus incrementa; rursumq; Damasco
receptus, vt præstantioribus expiaret animi victimis, quam antea moue-
rat in Christianos persecutionem; ita se Iudæis insectãdis totum deuouit,
vt concitatũ in se capitis discrimẽ, sporta per fenestram demissus effugio
redemerit: tandem verò facto triennij cum Euangelica prædicatione pe-
riculo Hierosolymã, anno Christi nono cum trigesimo, ad visendum Petrũ
accessit. Ceterum etsi triennale istud spatium Italico itineri laxare potuerit
occasionem, quando quæ interea loca seruarint Paulum, in nominũ notis
singulatim haud sedeant, in Arabiæ tamen primùm Ciuitatibus, ac postea E

Damasi,

A Damasci, quin locatos acceperint ea tempora Pauli labores, dubium esse non potest; ac saltem ita certum esse debet, longiùs inde non extulisse pedem, quàm indubitatum, si aliter fuisset, nomenclaturam à Paulo quæ quæ loca pro illo tempore fuisse acceptura. Sed enim constat, vix verbo ab eodē circumscriptos illos itinerum hinc inde flexus, cum dixit, [a] *Abij in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum; deinde post annos tres veni Hierosolymam:* non intermissurus vtique ipse suarum rerum narrator, si in Italiam concessisset, eò præsertim Regni, quod ad Euangelij splendorem necessarium corollarium adiecisset. [a] Ad Gal. 1

Iam verò post relictam Hierosolymam, Syriæ partes vnaq; Ciliciam

B obiturus, [b] necdum notus facie Ecclesijs Iudææ, vnius ad minus anni tenuit prouinciam, vt demum quadragesimum primum Antiochenis condonaret, iterumq; reuisis Hierosolymis, annum penè ibi verteret, ac demum restitutus Antiochiæ, reliquum temporis, solitis Apostolico pectori studijs, per vniuersa locorum, quæ paulò supra multis memorauimus impenderet; quoad labente quinquagesimo, & apperente, vel etiam currente quinquagesimo primo anno, tertium Hierosolymam post annos quatuordecim quod ipse de se fatetur [c] Paulus, *secundùm reuelationē* ascēderet; peractoq; Concilio profectus, post multas Vrbes lustratas, tandē quinquagesimū secundum annum Athenis nauaret, quinquagesimū verò tertium, [b] Ad Gal. 1 [c] Ad Gal. 2

C & amplius, Corinthijs, ac demum in Syriam per mare Icariū concederet.

Sunt verò qui tertium Pauli Hierosolymam accessum, exeunti anno quinquagesimo tertio, vel etiam quarto currenti assignent, ac inde in Galatiam, ac Phrygiam, ac tandem Ephesum peruenisse ament; id tamen Actorum decimo octauo, quem locum pro se isti laudant, non ita procliue est colligere; sed duntaxat nauigantem in Syriam deuenisse Ephesum, & hinc descendisse Cæsaream, alijsq; ex ordine locis vt vidimus adfuisse, donec anno quinquagesimo vel circa, redditus Ephesо, biennium ibi cum tribus mensibus posuisset; vt demum reliquum temporis, negotijs

D illis ac locis, quę agenda lustrandaq; susceperat commodaret: quoad quartò Hierosolymam concederet, ac tandem adulto plus satis quinquagesimo octauo anno, peregrinationem Romanam, altiori destinatione Cæsarea inchoandam decerneret.

Atqui ex hactenus dictis quàm omnia ne dicam interualla, sed vel exigua temporum spiramenta, Pauli itineribus ac laboribus fuerint obsepta, ne in Italiam ante nauigaret, quàm cælo ratum fuisset, abundè liquet; eoq; magis, si quod nonnullis, (mihi certè non sedet,) quinquagesimo quinto vel sexto Christi anno Romam ingressum fingamus, cuius tamen testes sententiæ, quatuordecim illos annos, post quos Hierosolymam iteratò visit Paulus, quàm rectè arcessant à primo accessu, non à

E

Dd 2 con-

conuersione Pauli, vt plures deinde peregrinationis annos intra pauciores cogantur arctare, non est huius instituti pluribus expendere. Nobis qui cum Baronio, ceterisq; ad temporum normam, propriùs vt videtur, collimantibus, quinquagesimus nonus annus, Pauli Romam ingressu est sacer, quàm ritè ceteri calculi rerumq; ad calculos momenta cadant, ex alibi disputatis clarum euadit. A

Quare quod Chrysostomus, aut Hieronymus aut etiam Innocentius alijque, Paulum in Siciliam vsque, atque etiam in Illyricum excurrisse velint, nisi iuxta superius dicta non fines tantùm attigisse, verùm penetrasse quoque constituant, non alio prius tempore, quàm signato à nobis anno quinquagesimo nono, vel sexagesimo primo, secundoue ratum erit; hærebitq; suis nexibus nodo Gordio firmior historia, nec Delphicum aliquando gladium exceptura: Itaq; si quod de Illyrico dicitur, illam accipias regionem, quæ [a] Ptolomæo, à Meridie parte Macedoniæ terminatur, non verò quæ ex [b] Rufi descriptione, Valeria, vel ex [c] Sabellico Stiria spatio restricto censetur; quo tempore Macedoniam visit Paulus, eodem, & Illyridis oras contingere potuisse, dubitandum haud videtur: deindè verò post vltimum à Iudæa recessum, laxatis, vsque ad obitum maiori Orbis parti lustrandæ, multorum annorum curriculis, quin totam Illyridem, Dalmatiam, Bosniam, Stiriam, & omnem eam regionem quæ à Scardo Adriam vsque, & à latere Adriatici limites Istriæ, eosdemq; ab occasu fines Illyrici pertingit, solita Paulus mobilitate peragrarit, in dubium verti vix potest: vt ita verum sit Paulum in Illyricum excurrisse, quamuis non omnes quæ Illyrico censentur, hodieq; Selauoniæ ferunt nomenclationem prouincias obiuerit, alioqui & Pannoniam quæ Illyrico, ac Dalmatiæ [d] confinis à Septentrione est, extremis saltem, vt sic dicam, lambiuisse passibus probabile sit. B C

a Ptolom.
b Rufus.
c Sabel.
d Strabo lib. 7.

Certè si secundum quosdam Illyricum [e] ea regio est, quæ inter Italiam, Germaniam, Thraciam, Macedoniam, & Epirum, ab altero quidem latere Adriatico sinu, ab altero Danubio concluditur, Pannoniam magna ex parte contineat necesse est, certumque erit ipsam Hieronymi patriam Stridonem in medio Pannoniæ Dalmatiæque discrimine sitam, florentem illa tempestate Vrbem inuisisse Paulum, quod nescio an Hieronymus tacuisset, ne laudatæ alioqui Patriæ clariorem eam famam inuidisse putaretur. D

e Volater. lib. 8.

E

PE-

A *PETRVM ANTEQVAM PAVLVM MESSANAE fuisse probabile.*

CAPVT XXXXV.

ETRVM in Siciliam appulisse, si monumentis signatum quæras, haud forsitan alium quam [a] Metaphrastem Scriptorem inuenias, præter quem Baronius [b] etiam vidit neminẽ, qui itinera comitesq; Antiochia Romam vsque, nec non ordinatus etiam B ab eo iter veniendum Ecclesias, compendio quamuis, percenseret. Sed enim sicut multis alijs Metaphrastis scriptis offensus Baronius, non integram fidẽ ei concedit; ita hęc etiam, quòd certo auctore careant, & in *multis fide* (vt ipse ait) *vacillent*, non vsquequaque probat. Quæ sanè religio si valet, vt omnium quæ traditione habentur, certi auctores producãtur, multa ex plerisq, historijs extrudantur necesse est; & erit, vt non tam pietati Scriptoris, quã auctoritati, vel improbi hominis quẽ iste laudet, summa fides à mortalibus debeatur.

a Die 19. Iunij.

b Ad an. 44

Equidem haud video cur si in multis, vel ratione temporum non ritè digestorum, vel varietate rerum promiscuarum non solus ipse errarit C Metaphrastes, continuò de omnibus in crimen vocetur, homo alioqui nõ pietate minùs & sanctitate, quàm doctrina pręstantissimus, de cuius eloquentia & in scribendo veritatis amore, inter ceteros suarum virtutum apud Petrum Ribadeneyram præcones, [c] illustre est testimonium Theodori Balsamonis, (nec refert an schismatici) Patriarchæ Antiocheni, eademq; laus apud eundem Ribadeneyram maioribus extat cumulis exaggerata. Et nescio cur Metaphrasti fides haberi non debeat absq; alio auctore, qui ipse auctoritatẽ suis, aliorumq; dictis sufficere queat, nec nisi alia digniori auctoritate, si quæ sit in eodem genere, iure possit improbari. Rectè vero D Bellarminus [d] obseruat à Metaphraste scriptas fuisse Historias Sanctorũ, multis additis ex proprio ingenio, non vt res gestæ fuerunt, sed vt geri potuerant. Fecerit enim id potissimum in meditatis Martyrũ colloquijs, seu dialogis cum Tyrannis habitis, in conuersionibus interdum astantiũ paganorum incredibili multitudine, exaggerandis, denique quàm plurimis, id genus nec vsitatis, in euersione Templorum ac Idolorum, in occasionibus persecutorum, quorum nulla extat apud veteres Scriptores memoria, qui proximè temporibus illis vel gestis Martyrum adfuere.

c In vita Metaph. 17 Nouemb.

d De Scrip. Eccl. in Metaphr.

Sed verò ista nihil commune habent cum narratione rerum Apostolicarum, quę iã ętate Metaphrastis fama satis ventilata, nec ita Gentiliũ affe-E cta commentis, vt multa repurgatione egerent, quemadmodùm syncera

potuerunt ad Metaphraſtē peruenire, ita ex eiuſdem monumentis incorrupta traduci ad poſteros; cùm præſertim animus illi eſſet, teſte Ribadeneyra, emendatis aliorum Scriptis, quę fabulis inſperſas Sanctorum obtrudebant Hiſtorias, veriorum habere delectum, eaq; ratione ad augmentum religionis Chriſtianæ quantum poſſet proficere. Et potuit ſanè id præſtare vir cùm doctrina & ſanctitate, tum gratia inprimis apud Imperatores opibusq; valens, quò proindè & ſumptibus abundaret ad tantum laborem hauriendum, & occaſionem teneret ad imperanda latè Scriptorum exempla, quibus inter ſe mutuò collatis, quantum diſtarent vera à falſis, quibusq; ſingula intererentur, vel rationibus vel auctoribus, facilè quiuit diſcernere. A

Et alioqui ſi dignior à vetuſtate, vel claritudine quàm Metaphraſtis optetur auctoritas, extemplò, vt ſexcēta mittam, nutabit hiſtoria Barlaam & Ioſaphat, quæ in ſe ſpectata, plus ingenij ſapit & artis ad oblectandum concinnantis, quàm perſpicuæ veritatis, neque tamen ob ſolam Damaſceni grauitatem, aliquando ſuſpicione falſi laborauit, quantumuis Damaſcenus non alium vetuſtiorem eius rei laudare poſſet auctorem, ſed quos pro tempore nactus fuiſſet, [a] *fide dignos*, vt ipſe fatetur *narratores*, veramq; eſſe Hiſtoriam teſtatur etiam Baronius quamquam non alio quàm Damaſceno ſcriptore proditam, [b] Billij quoque calculo demonſtretur. Nec verò putarim temere incidiſſe in calamum Baronij quod aliquando ſcripſit. *Si ob vnum vel alterum in vitis Sanctorum, cetera quæ remanent, fide carere dixerimus: profectò omnes ferè Sanctorum vitas in maximum diſcrimen inducimus: cùm penè in omnibus aliquid notari poſſit, quod corrigendum videatur, ſitq; canonicarum tantummodò Scripturarum ſingularis prærogatiua, vt in eis cuncta vera, inconcuſſa, certaq; narrentur*. Sed illud etiam compertum ex Bellarmino, multorum res geſtas Sanctorum, qui poſt Metaphraſtem extiterunt, hiſtorijs eiuſdem ſtudio poſterorum commiſſas, quorum iccircò fides, Metaphraſtis exiſtimationem fallere non debet, idq; cùm obſeruatum ſit à Baronio, [c] non eſt cur ipſe loco ſuo decidere potius Metaphraſtem, quàm aliorum fidem velit eſſe imminutam. B C D

a In notis. 27. Nouēb.

b In præf. in hiſt. Barlaam.

c Tom. 10. ad an. 859.

Verùm vt aliunde dicta redimam. Petrum in Sicilia Siculis viſum, ipſa nauigationum ex Orientis regionibus docet inſtitutio; nihil quippè tam commune in hoc genere omnibus ſeculis fuit, quàm inde Romam venientibus, Siciliam portum eſſe, diuturnæq; nauigationi præbere ſtationem. Et ne iterum Metaphraſtem ſequeſtrem appellem, de itineribus frequentiùs è Syria Romam, in ipſamq; Italiam per fretum Siculum habitis, præter Ignatij Martyris appulſum, quem ipſe refert, [d] præter etiam illa quæ initio huius operis attulimus, argumento eſt Pauli adnauigatio, non vno celebrata præconio, Siciliæ fama, iunctis regnorum commercijs, E

d In Sur. 1. Febr.

A ac copulatis Romano Sacramento fœderibus, præterea commodiores quàm in sinu Adriatico vocationes, Venetijs præsertim nondum aquis extantibus, Candiani valle quam Sapis fluuius portum Italiæ celeberrimum fecerat, Brundusinoq; nauali, vnde Romanis in Græciam traiectus erat, ab Vrbe, plus satis, terra, mariq; remotis, nec vicinam præbentibus excensionem. Quæ omnia cùm vrgentes habeant stimulos ad suadendum Petri ad Siculos appulsum, tum celebris illa Neapolitanis memoria Petrum ad se diuertisse, non nisi Ionio mari, per fretum Siculum in prospecta Messanæ delatum, huc quoque deuenisse sine vllo rationum persuadet inuolucro. Et potuit fieri quin liber Petrus & sponte ad prædi-
B candum pergens, si non ad alias Insulæ Ciuitates, Messanam certè vel stata nauibus accessione deferretur? eò præsertim loci, quem propter vicinitatem rarissimæ naues prætereunt inaccessum, propter portus opportunitatem, nulli non destinatò appetunt exteri nauigantes, quò vel longæ nauigationis tædio fessi recreentur, vel necessario nauis vectorumq; cultu subleuentur.

Narrat porrò Baronius in ceteris locis, [a] ad quæ Petrus diuertit, nobilia mansisse antiquitatis vestigia, sed traditione potiùs quàm scripto firmata. *Nam vt* (inquit) *omittamus de singulis dicere, quæ nondum nobis explorata habentur, est Neapoli in Campania percelebris memoria, vbi idem*
C *Princeps Apostolorum, cum Neapolim nauigio delatus esset, vna cum suis Missam celebrauit. Tradunt insuper ipsum Neapoli soluentem, vi ventorum delatum esse Lyburnum, indeq; Pisas proximè positas conscendisse, ibiq; ex more incruentum Sacrificium obtulisse, quem locum tante rei memoria celebrem à posteris summo honore habitum esse constat, inde verò Romam venisse; licet in aliquibus manuscriptis, quibus res gesta Marci Episcopi Atinæ narrantur Petrum pedestri itinere Neapoli Romam venisse, & Atinam ad Marcum Gentilem suum Galilæum hominem diuertisse scriptum habeatur. Sed de rebus tam antiquis & incertis quid potissimùm affirmare debeamus non satis constat.* Hæc Baronius,
D quibus si quæ fides habenda est, quid verò prohibet? in Siciliam quoque appulisse Apostolum affirmante Metaphraste, tam probabile esse debet, quàm nulla ratione firma contrarium potest edoceri, tametsi quod dicit Innocentius, Siciliam ceterasq; Insulas interiacentes à nullo alio, [b] quàm à Petro vel eius discipulis & successoribus esse institutas, suffragij vice non admittatur; tum vero Messanam accessisse, si locus est coniecturis quibus prudentum animi flectuntur, non est adeò insolens in re supra hominum memoriam, vt recens contradicendi licentia possit eneruare, stabuntq; suo loco cetera quoad vero similes coniecturas consequuntur.

Enimuerò si nulla extant Messanæ vestigia, quibus ad principium
E famæ perueniatur, neque tamen veriora penitùs obsoluerunt indicia,

quæ

a Ad an. 44

b Ad Decent. Ep. 1.

quæ sicut eo in itinere pleraq; in loca celebriora Petrum diuertisse loquũtur, ita per Siculum fretum adlabentem, ipsa freti rapacitate, Vrbisq; conspectu, si cetera commoda taceamus, Messanam fuisse conuersum haud negabunt. Et fortasse extarent eius rei vestigia non obscura, nisi ea vix impressa, & necdum prædicatione Christi, (nisi secundum famam in Orbem Romanum ingressa) quam tunc Petrus destinatò Romam inferre cogitabat, vel iniuria temporum excussisset, vel deinde venientis Pauli nobilior ingressus, famaq; Christi maior obtriuisset; quasi inde religio Messanensium non verò prius incæpisset. Quę si eatenus vera sunt vt falsa esse difficulter constare possit, habeatq; in causa potiorem nostra coniectura quàm aliorum dubitatio partem, nihil de vetustate religionis superest ambigendum. Qua tamen in dimicatione, cùm non callido & versuto iure, sed ex æquo & bono agamus, non est vt præcisis quibusdam tenuibus ac superuacaneis controuersiarum ramusculis, disceptationem constituamus, veluti si Martiano Syracusis, Pancratio vero Taurominio datis à Petro Episcopis, antiquitatis prærogatiua tempore post ducantur Messanenses, qui suæ sedis initia Bachylum à Paulo (vt putatur) institutum, non ante, norunt deducere. A B

a Ad an. 46 Nam [a] *cùm inopia Scriptorum* (vt inquit Baronius,) *pene obscurum remanserit, qui diuersis temporibus ad diuersas instituendas Ecclesias à Petro sint missi discipuli & ordinati Episcopi*; paucosq; ipse numeret, quos recensitos inuenit, & inter hos Pancratium, Martianum, Berillum, & Philippum Siciliæ destinatos; constare certè non potest, aut non alios etiam fuisse missos, aut non ad præcipuas Insulæ Ciuitates, quod moris & rei fuit primùm ablegatos, vt hac etiam dignitate Messanam inter alias credas super omnem extare vetustatis memoriam, idq; multò maximè, si quod non nemini videtur, non aliunde quam Roma, nec ante, quàm circa ea tempora, quæ Petro vltimùm in Vrbe degenti suprema fuere, prædicti Episcopi Siculis ad prædicandum sint adornati; quibus sanè temporibus iam adolescente à Pauli prædicatione, & ab impetrata Virginis Epistola Messanensium religione, stabilitoq; Sacerdotio, non posteriores modò, sed superuacui erant, qui, nisi in reliquam Siciliam si opus esset mitterentur. C D

Quod si Martianum Syracusas, Pancratium verò Taurominium Antiochia missos Petro ibidē sedente, cum Metaphraste, [b] quod ipsum manuscriptum quo vtor habet, credamus: erit ea quidem nescio quàm apparens vmbra cuiusdam dignitatis à potiori antiquitate repetitæ, sed quæ vt dici solet templorum vetustate sanctiorum, haud acquisiuerit religionem, & vix viri paulò senioris, qui à iuniore distet honorem mereatur, in quo nec Homerus pictor diligens, & naturæ fictor, quid innuat, habere queat. E

b Die 19. Iunij.

A queat. Verùm esto, si quod dicere Iurisperiti solent, prima fons Syracusis vel Taurominij pedum positio, primas quoque capiat dignitatis partes, planè rudis sit ac impedita iuris illa cautio, qua liceat fundo possessionem vsurpare, manu surculum vel de via prius defringendo, nec iam consideretur vt quæ Ciuitas infirma, ac stabili religionis & dignitatis primarumq; hoc in genere partium possessione esse dicatur, quanto temporis spatio sit opus eam prælatam fuisse alijs, quibus antiquitate religionis velit præstare.

Sed hæc fortasse alterius sint generis, multumq; differt ius illud quod corporatum dicitur, ab illo quod est sine corpore. Equidem si in retroacta

B secula respicere licet, & incunabula scrutari Ecclesiasticæ dignitatis, quamquam si vetustate certandum sit, [a] Alberto Piccolo sufficiat ad fidem Messanensem efferendam, quod Tauromintana Ecclesia quæ Messanensi subest, Pancratium, Maximumq; à Petro Apostolo Episcopos acceperit, existimarim tamen non quæ loca prius acceperunt Apostolos, aut missos ab illis discipulos ferre prærogatiuam, alioqui Neapolis, Puteolis cedat, Roma Neapoli, sed quò destinato gradum ipsi ferebant, vt ibi seminarium esset, vnde circumiacentia loca sementem religionis acciperent. Existimat quoque Baronius, [b] maiores nostros in instituendis sedibus Ecclesiarum non aliam inijsse rationem, quam secundum prouinciarum, ^a De Antiq. Iure cap. 5. ^b Ad an. 39.

C diuisiones, & prærogatiuas à Romanis constitutas. Sexcenta sunt eius rei exempla, sed vnum alterumue pro occasione satis erit inducere. Ac inprimis Antiochena sedes, quantumlibet à Petro ante Alexandrinam fuerit instituta, quia tamen præfectura Alexandrina, quæ & Augustalis, ab Augusto, id nominis nobilitatemq; præ ceteris, vt Dio, Tacitus, [c] alijq; narrat accepit, longè præstabat Syriæ præfecturæ, icircò etiam sedes Alexandrina prærogabatur Antiochenæ, tametsi hæc ab ipso Petro, illa à Marco nomine Petri fuisset excitata. Sic prorsus quia inter Orientales præfecturas, Syriæ Proconsulatus eminebat, prima omnium recensita est Ecclesia Antiochena, quod eius prouinciæ Caput, ac vt dici solet Metro- ^c Baron. 30 Octob. in Artemio.

D polis esset Antiochia, neque solum sed eidem subiecta est etiam Hierosolymorum Ecclesia, tametsi non tempore modò, sed nobilitate rerum in ea gestarum prima, ceterisq; in Oriente Ecclesijs vel eo solo nomine videretur iure præferenda.

Quin verò secundum eandem rationem credunt pleriq; non ipsam Hierosolymorum Ecclesiam, Palęstinæ Metropolim dictam esse & institutam, sed quòd totius illius Prouincię Caput Cæsarea maritima à Romanis esset designata, illic etiam Metropolitana sedes eiusdem prouinciæ est decreta, seruato licet illo Hierosolymorum Ecclesiæ honore, quòd per-

E petuo quodam ac constanti vsu loquendi, quo antiquior esset, eò quodammodò

modò sanctior, & sanguine Christi fuso sanctissima haberetur. Id etiam A
perspicuè liquet ex ijs, [a] quæ Hieronymus ex Apologia Ioannis Episcopi Hierosolymitani missa ad Theophylum Alexandrinum, ad Pammachiũ scribit; dum sic loquitur verbis eiusdem. *Responde mihi. Ad Alexandrinum Episcopum Palæstina quid pertinet? Nisi fallor hæc ibi decernitur* (in Concilio Nicæno videlicet) *vt Palæstinæ Metropolis Cæsarea sit, & totius Orientis Antiochia*. Hæc ille. Ceterum longè ante Concilium Nicænum, Cæsaream Palæstinæ Metropolim esse institutam, ipse Canon Concilij Nicæni non obscurè significat dum sic ait. [b] *Quia consuetudo obtinuit, & antiqua traditio, vt Aeliæ Episcopus honoretur: habet honoris consequentiam, salua Metropolis propria dignitate*. Denique vt de Romana Ecclesia taceam, B
quæ post Antiochenam instituta, Caput & Mater effecta est omnium Ecclesiarum, ipsa sedes Constantinopolitana, longè tametsi alijs censitis, recentior, in id fastigij speciosò nouæ Romæ titulo prouecta est ac dignitatis; vt propter Romanam ipsa cæteris altior emineret, dataq; primatus nuncupatione [c] Romanæ sedi, ipsa proximè succederet, ponè Alexandrina, deindè Antiochena, denique Hierosolymitana postremùm in ordine censeretur. Et quamuis initio prærogatiua Constantinopolitanæ tolerata duntaxat fuisset, deinde tamen pacis causa, æstimatisq; Imperatorum nominibus, quorum potentia freti, eam vsurparant Episcopi dignitatem, iure Pontificum transijt in secundum Ecclesiæ principatum. C

Sed verò semel concludendum parem Messanensibus vndiq; stare dignitatem, siue Petro Antiochiæ sedente, missisq; inde ab eo discipulis, siue eiusdem accessu ad Ciuitatem, quo tempore Romam iter haberet, anno videlicet Christi quadragesimo quarto vel quinto, vel etiam stabilita sede Romana, destinatisq; per Orbem prædicatoribus, siue denique Paulo in primo vel secundo suo aduentu Ciues lustrante, fidem receperint; & inde semper rationem præsto esse repetentibus, vnde post vetustatem suæ Ciuitatis religionis splendor lumen præferre cæpit, vnaq; ingentem meritorum laudem beneficentia numinis designauit.

Quo tamen loco considerari debet, ad iaciendum dignioris sedis fundamentum, non præsentiam Principis requiri sed auctoritatem; alioqui D
tot sedes sint primæ & Patriarchales, quot præsente Petro fuerunt institutæ Ecclesiæ, quas quidem innumeras fuisse, nemo est qui inficias ierit, nec verum erit secundum Romanam sedem Alexandrinæ tribui principatum, in qua aliquando fuisse Petrum, nulla quod sciam explorata ratione potest demonstrari. Id verò si semel sumatur, vt auctoritate Principis sit opus, continuò late pomeridiana clarius euadit, neque sufficere missos ab Apostolis, qui prædicando religionis ducerent principia, secus non Castella modo & pagi Syriæ vel Palæstinæ regijs emineant Ciuitatibus, E

nec

[a] Epist. 16.

[b] Cant. 7.

[c] Dist. 22. Constantinop. De Cõstantinop. Renouãtes. Diffinimus

A nec iam Tauromini um Messanensi duntaxat, verum etiam Romanę inter multas postremæ Ecclesiæ, Sacerdotij titulis excellat necesse est. Ergò fundatas ab Apostolis iure ijs locis censebimus Ecclesias, non quibus ipsi primùm prædicauerunt, sed quibus auctoritate sua præcipuam dignitatem contulerunt, vt fama tantum nosse, non etiam prope vidisse vel adijsse Ciuitates sufficiat. Non hæc assero quasi dixisse pœniteat Petrum aliquando Messanæ fuisse pro qua re probabilior coniectura pugnat, sed vt fundatam eius auctoritate, successorumq; Gregorij, & Alexandri sententia firmatam, ibi quoque si alibi censeam consistere potuisse honorariam dignitatem. Quo fit vt Pauli ad Romanos scribentis dictum, [a] *Sic* a Cap. 15.
B *prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem*, nihil prorsus redundet, siue solus ipse absq; Petro Messanæ prædicarit, siue Petro vel aliquo ex missis ab illo præoccupante, altiores ipse deinde radices eatenus egerit, vt tunc primùm fundata Ciuium animis religio dici posset; alioqui ante aduentum Pauli Christum Messanensibus haud nominatum, Pancratio præsertim vt alios taceam, Taurominij, & Martiano Syracusis, addo & Berillo Catanæ agentibus, quem quæso commodum sensum habere queat? Quin etiam alius nemo ante Paulum Antiochiæ prædicarit, ne ipse super alienum fundamentum dicatur ædificasse; falsumq; sit non modo quod Ignatius ad Magnesianos
C scribit, non magis à Petro, quam Paulo fundatam Ecclesiam Antiochenam, [b] sed etiam quod Lucæ testificatione, post necem Stephani palsos b Act. 11.
Hierosolymis discipulos, prædicando præstitisse compertum est.

Atque hæc omnia sine fuco nec oblique ex me audiri velim. Neque enim è sententia est, controuersia modò iura statuere, vt ad normam quiritantes, quæ alioqui tot præstantes Siciliæ Ciuitates, suis quæq; prærogatiuis è reipsa natis, sibi salua esse volunt, circumscribamus, haud vtiq; amplius præstituri, quàm si cum Fortuna pro Tyresię foro disceptemus. Et alioqui præstat ea dignitate Ciuitates & Regna præpollere, quam Cælestis
D prouisus, ita vel inopinis innexuit, vt tamen exinde pro Ciuiū rectè factis, in suam quæq; gloriam vellet assurgere. Sed etiam perinde sapienti videri debet, à primatu religionis laudare Sedium principatus, si rectè cetera constituta sint, ac lucem (vt ille aiebat) è tecto an è latere domus haurire, dummodo sani sint oculi quibus aspicias. Et quidem per me licet vnicuiq; de sua Ciuitate iactare, quod olim Luithprandus Ticinensis de sua patria prædicabat. [c] *Quid alias memorem, cum ipsa insignis & toto Orbe notissima Roma hac inferior esset, si pretiosa beatissimorum Apostolorum corpora non haberet.* c L. 3. Hist. cap. 1.

Sed postremò, quod magis è re sit, videndum hic vlterius foret, an præ-
E ter Petrum & Paulum alius aliquis Apostolorum, prædicandi vel itineris causa,

causa, Siculos, hospes aduiserit; vt hinc quoque nonnihil ad partes accedat, A
quod à religione præstantis Insulæ decus ornare queat. Id verò si de di-
scipulis Apostolorum quos sanè frequentes, nulla non Orbis plaga susce-
pit, etsi tacentibus Historijs, diffiteri omninò, vereor; de ipsis tamen,
Apostolis, quibus & sortitò Prouincias, & in Prouincijs emeritum vitæ
finem obtigisse non nescio, prorsus affirmare dubitaro. Memorat vtiq;
a Centen. 1. par. 4. dist. 8 Guglielmus Spirensis [a] *in Sicilia Bartholomæum Apostolum Ecclesiam Chri-*
b Anno 49. *sti*, [b] (quam scilicet antea Petrus erexerat) *collegisse & Papinum quendam*
ibi reliquisse; vnde non nemini pene subrepsit in mentem, Bartholomæum
pro Paulo dictum, Papinumq; pro Bacchylo, quem Messanensibus à Paulo
datum Antistitem, antiquior fama iam vulgauit, excidisse. B

Verum Spirensis ipse facilè sententiam liberarit, quod Vincentium
Belluacensem dicti sui vadem adoptarit. Narrat verò iste vbi de transla-
c In Speculo Hist. l. 9. cap. 87. tione corporis Diui Bartholomæi multa scitu digna refert, [c] demersas in
profundum Astyagis scelere, sacras reliquias arca lapidea conclusas, impe-
tu à regione Armeniæ cum quatuor aliorum martyrum arcis dimotas,
in vlteriores tandem Siciliæ partes deuenisse, ac postremò in Insula cui
Lipari nomen est, facta primùm Sancto Agathoni qui illic erat, Hostiensi
Episcopo, reuelatione, constitisse, postea verò, è socijs nauigationis, mar-
tyrum corporibus, aliud alio loco reliquisse, vel potius retro missos eosdem
martyres, partim Siciliæ, Papinum scilicet Mylis, Messanæ Bicianum, par- C
tim Calabriæ peculiari quemq; Ciuitati, Gregorium & Achatium desti-
nasse, *vt vnusquisque eorũ*, (quemadmodùm ipse ait,) *in vnaquaq; Ciuitate*
protector esset habitatorum. Qui etiam (suadit) *vsque hodie splendent suffragijs*
suis. Hæc ferè Vincentius ex Theodoro Constantinopolitano ex quo
etiam accepisse videri possit Iosephus laudatos Bartholomæi apud Meta-
d In vita Barthol. phrastem, quæ in hæc verba decorauit. [d] *Quod cogitarant* (inquit) *(Bar-*
bari scilicet Apostoli occisores) aggressi sunt, & vnà cum quatuor aliorum Mar-
tyrum loculis B. Bartholomæi reliquias in mare deiecerunt, Martyres autem
illi gloriosi Apostolum Bartholomæum valdè inclytum, duo à dextera, & duo à D
sinistra parte medium habentes, Pontum ipsum sine fluctuatione aliqua trasmit-
tebant. Cumq; ad Bosphorum Thracium in Propontidem venissent, Hellespon-
ti angustias transierunt; deinde transmisso Aegeo, & Ionio mari ad Siciliam
applicuerunt; & Syracusas ad sinistram derelinquentes, atque Occidentem ver-
sus tendentes, ad Insulam Liparim peruenerunt. Itaq; celeberrimus ille Apo-
stolus ad eam Insulam deductus est. Diuini autem illi martyres cùm id comple-
uissent, quod Deus voluerat, quàm celerrime redierunt in eam viam, in quam
vnumquemque diuina prouidentia dixerit. Statim autem is qui Ecclesiam
Liparis gubernabat, per diuinam reuelationem didicit, Christi Apostolum ad
maris littus appulisse. Erat autem eius Ecclesiæ gubernator Agatho ille, cuius E
gloria

A *gloria longe lateq; apud omnes celebrabatur*, *&c.* Hæc Iosephus iste.
Ex quibus tamen, quod vndequaq; ad institutum faciat, nihil admodùm præ sinu est; & alioqui ad commendandam Siculorum felicitatem satis superq; momenti habet, à Petro & Paulo iacta primùm religionis fundamenta continuo surrexisse, vel si isti voce sua non prædicassent, à Pancratio & Martiano quos Apostolorum primus, Antiochia (quod melioribus sedet) destinauit, illuminati Occidentis gloriam inter primos sibi queant vendicare. Quam equidem gloriam, & ex ea gentilem dignitatem, non vni alteriue Ciuitati, [a] sed Insulæ toti communem reputauero, si cum Nicephoro, & Pancratium Taurominij susceptum, Ecclesiȩ Siculorum, & Martianum Syracusis, [b] quæ id propter, si non nemini fides B Vniuersi Orbis secundam obtinuere sedem, præpositos fuisse cogitaro.

a L. 2. Hist. cap. 35.

b Mirabella ex Scobar. in sua Syracusa.

QVIS FVERIT PRIMVS EPISCOPVS MESSANENSIS, & à quo institutus.

CAPVT XXXXVI.

POTERAT hæc disputatio tutò in Messanensium Traditione quiescere vt Bacchyrium, siuè is sit Bacchylius, aut etiam Bacchylus primum Messanensiū C Antistitem crederemus; neque enim ita refert cæterarum Vrbium, ac Sedis Romanæ primos nouisse reliquosq; ex ordine Pastores, & locuples inter alios sit testimonium [c] Baronij, Scriptorum inopia penè obscurum mansisse, qui diuersis temporibus ad diuersas instituendas Ecclesias à Petro sint missi discipuli, & ordinati Episcopi. Faciendum nihilominus, vt hanc quoque gloriam, tametsi non admodum necessariam, cū multis Vrbium prȩstantium, quibus id ferè summȩ prȩrogatiuȩ est, communem habeant Messanenses, habeatq; dicta Traditio quantumuis ex se D satis dilucida, nouas ad inspiciendam veritatem velut facies præparatas. Qua in re si aliorum Scriptorum inopiam mihi meus labor diuitias fecit, ita illis vtar, vt duntaxat meum esse velim, quod minus rectè sit dictum, alijs verò cum vsura feram acceptum, si quid commodè fuerim assecutus, semperq; communem religionem rectè an secus dixerim, suo pretio stare velim.

c Ad an. 46.

Ille igitur Bacchylus quem primum Messanenses suæ sedis colunt Antistitem, vt alius quispiam esse possit ex Apostolorum discipulis, siuè à Petro Antiochia missus cum ceteris, siuè ab eo Romani occasione itineris E Messanam diuertente, illi impositus, quamquā alia ratione Paulo feratur

acceptus: meo iudicio non alius eſt quàm Eleutherius ille, cuius anniuerſarium diem Romanum Martyrologium decimum octauum Aprilis fixit, Meſſanaq; recolit, ignara tamen quem Virum veneretur, niſi quòd eiuſdem auctoritate Martyrologij, Epiſcopum Illyrici, ſuum agnoſcit Martyrem, tametſi nonnulli cum [a] Bonfilio velint ſecundum à Bacchylo fuiſſe Ciuitatis Antiſtitem, nec minus meo quidem ſenſu in hac quoque deerrāt aſſertione, quàm quòd ſub Hadriano paſſum ponant anno Chriſti centeſimo quarto, cùm Hadrianus Imperare non cæperit, ante vigeſimum à centeſimo vel circiter annum. Sed hic nihil morandum. A

a In Meſſana

Itaq; Eleutherium Meſſanenſium primum Antiſtitem, eundemq; fuiſſe & Bacchylum, quamquam nominis forma non oſtendit, rei quodammodo natura, ſi non ad demonſtratam veritatem, ad proximam Vero coniecturam admittit. Id Traditioni in primis conſonum, quæ Bacchylum Meſſanenſibus à Paulo datum docet. Verùm Bacchylus quiſpiam vt Pauli diſcipulus dici queat, neque enim quos ſinguli Apoſtoli ſingulos, aut omnes habuerint diſcipulos, Antiquarij nobis ab initio tranſmiſerunt, Eleutherius certè fuit is, qui quemadmodùm Paulus ipſe ad pedes Gamalielis, ita ille ad pedes Pauli credi poſſit eruditus; quando vel eo [b] Magiſtro non ſolum gloriatus ſit coram Hadriano, ſed eiuſdem etiam præceptis inſtitutus ſupplicia tormentorum maxima, ſui ſubmiſit pectoris fortitudini, atque conſtantiæ, cùm dixit. *Mihi vt meus dixit Doctor, Paulus, totus mundus eſt crucifixus & ego mundo, & mori pro Chriſto deliciæ mihi ſunt & exultatio*. Sed & Eleutherij Mater Anthia, ſocia deindè martyrij, quæ Genitrix fuit Martyris, eademq; ſub Paulo commilito nati in diſciplina Euangelij, planè id inſtituti ad martyrium virtute maſcula ſubeundum ſuſcepit, quod tanti potuit Magiſtri formare præſtantia. B C

b Metaph. apud Sur. 18. April.

Ceterùm cum legis in Metaphraſte, Eleutherium patria fuiſſe Romanum, eundemq; nobilitatis ſplendore illuſtrem, vt potè cuius Pater Conſulatus honore tertium fulſerit; non intelligas ambò de Vrbis Conſulatu, quando ab illis temporibus, quibus Eleutherius naſci ex patre Conſule potuit, præter Octauianum Auguſtum, Claudium Tiberium, Caium Caligulam, & ſeriùs tandem, Veſpaſianum Auguſtum, nemo tertium Conſul in Vrbe fuit; Verùm quòd nomine Romano cùm tertio fortaſſe Præſes Syriæ, Orientis quoque totius prouinciam adminiſtrarit, nominibusq; Conſulum cenſus, aliaq; id genus publica munia ſignarit, latiori vocabuli vſurpatione Conſul præſertim à Græcis ſit appellatus, quod de Quirino quibuſdam videtur æſtimandum, ſi rurſum Quintilio Varo quod placet Ioſepho, [c] ſucceſſit in præfectura poſt vndecimum Chriſti Redemptoris annum, tametſi antea quoque Conſulatum in Vrbe cum laude geſſiſſet; vt non improbabile ſit circa ea tempora non quidem Romæ, ſed in D E

c L. 18. Antiq. c. 3.

Orien-

A Orientis partibus ex Romano Patre, tam nobili propagine descendisse nobilius germen Eleutherium, eaq; occasione cùm Cilicia redacta esset in ordinem, factaq; sub vno Præside Syriæ Prouincia, vndè facilius esset in Pauli iam fama super æthera noti disciplinam accessus, quem in Syria prædicantem plures iam secuti fuissent, non doctrinæ modò sectatores, verùm etiam indefessæ comites peregrinationis, quos vbi res postulabat populis ad Euangelium adductis doctores imponebat.

Itaq; noster Eleutherius, Euangelio, cum Paulo Magistro suo gentiumq; saluti deuotus, in illo ad Illyrici fines excursu, quos institueret B auctoritate Pauli nactus, hæsit ad tempus, quoad cælesti prouisu, vel longè ante cum discipulis Petri ad Siculos præmitteretur, vel cum ipso Paulo seriùs aduenisset, ob Romanæ gentis notitiam ipsi non minimùm commodaturus, nisi sortitu diuino res Euangelij, vel in medio cursu (quod Messanæ factum,) postulasset, vt remaneret; hic itaq; mansit, vel si primùm adfuit, occasionem cultus expectauit, ac veniente Paulo, cui fama fauorq; viam latiorem muniuerant, maiores apposuit manus, & exinde Antistes, munere fungi cæpit apertiùs, vt non immeritò iuxta communem gentis Traditionem, à Paulo primùm institutus credi possit, quamquam longè antea mitti quoque à Petro potuerit.

C Hic verò nè difficultatem facessat ex Metaphraste, Eleutherium, materno voto, cùm ad virilem peruenisset ætatem, Anacleto Romano Pontifici fuisse commendatum, à quo demum Illyrici Episcopus sit destinatus: rem ad animum vertamus, animumq; ad veritatem ex temporum discriminibus erutam afferamus necesse est. Enimuerò qui scriptis Metaphrasti, quod alibi monuimus, manibus plenis multa post ipsum intulerunt, diuersorum Synonimorum gesta, in vnius appellationem congesserunt; vt hoc loco in multis dubitans [a] Baronius, rectè cogitarit duos fuisse *Eleutherios in vnum conflatos, eorumq; simul acta confusa*. Quamquam enim D Eleutherius hic noster, Anacleto simul esset æuo, non tamen ab ipso sacras edoctus Literas, Pontificium quoque suscepit Illyrici, sed Paulo Apostolo certiùs quidem literas, si Petro Sacerdotis munus, nisi vtrumq; (nihil enim obest,) Paulo ferat acceptum. Nam qui Anacletum Magistrum, ac patrem agnouit Eleutherius, non vtiq; hic Eleutherius est Illyridis cis Macedoniam peregrinatione Pauli sacræ Antistes, sed alius ille quem Illyricum ad Istriam primùm, deindè Messapia Apulorum agnoscit Episcopum, non Messana.

[a] In not. Mar. Ap. 18 in vlt. edit.

At enim sicut in Eleutherio plures errarunt, & quod vnius Mater Anthia fuerit alterius Euantia, ex hac etiam similitudine perindè vnum & E eundem iudicantes; ita quoque in Illyrici nuncupatione, cùm diuersæ

regionis, multumq; inter ſe diſtantes intelligendæ eſſent partes, confuſionem induxerunt, ac demum in Ciuitatum appellatione, quibus Antiſtitum cura præfuerunt, ita pleriq; etiam doctiſſimi Viri longè à vero præter mentem abluſerunt, vt facilius ſit reliquias Ilij, quàm horum opiniones erigere; quòd vt apud Baronium videre eſt, aliqui Meſſanam in Apulia, Mylenam alij, non pauci Miſſerium, denique nõnulli Miſenum in Campania, cùm libris ſuis immiſiſſent, pleroſq; in errorem miſerunt. A

[a] In Martyr. Et vt nihil dicam de Beda, [a] qui Eleutherium, Epiſcopum voluit eſſe Aquileiæ (fortaſſe dicturus Apuliæ,) [b] Nicephorus inter alios non paucas Eleutherij noſtri dum oſtendit notas, in eo tamen offendit, quod à Matre, Aniceto (vel ſi corrigas Anacleto) Romano Epiſcopo traditum velit, ab eodemq; ſacras edoctum literas, & ſacro Cleri numero inſertum, Illyrico tandem deſtinatum. Ceterùm vera ſunt, quæ his verbis idem Nicephorus ſcribit. *Ea ipſa ætate præſtanti virtute iuuenis Eleutherius in Illyrico erat. Roma is quoque ortus, Matre Anthia, quam magnus ille Paulus ad profeſſionem Chriſtianam perduxiſſe fertur.* Reliqua tamen, quæ ſubdit, *Illa verò* (nempè mater Eleutherij) *filium quoque religionis eius hæredem fecit, & Aniceto Romano Epiſcopo tradidit, &c.* hiſtoriam noſtri Eleutherij confuſis geſtis ad alterum traducunt Eleutherium, eundemq; non paulò poſteriorem, ſi verum eſt inſtitutis eductum Aniceti, qui Hadriano Meſſanenſis Eleutherij occiſori longè ſuperſtes fuit; Verùm ſit iſte Anacletus, neque enim rectiùs pro re dici poteſt, ſit etiam Eleutherius Anacleto commendatus, ſi hic primùm à Matre fidem, deindè ab Anacleto literas edoctus fuit, Mater verò ex Paulo nomen Chriſti ſuſcepit, non niſi quando Paulus Romam primò, vel etiam poſtremò venit, eam diſcipulam ſortiri potuit, longeq; poſt ipſa fieri Magiſtra nati. At enim Eleutherius Meſſanenſis, illa quam initio narrauimus occaſione, Paulum ipſum ore ſuo loquentem, vidit, audijt, eidem pediſequum ſe dedit, eiuſdem nutu functus Illyrico, comitem deindè longioris itineris addixit, tandem Meſſanæ ſi non primùm eò miſſus à Petro fuit, à Paulo relictus eſt: nec alioqui ita commodè Paulum Doctorem ſuum medijs in tormentis laudaſſet, niſi æquè de ore, ac doctrina cognouiſſet; quippè Eleutherius alter, ſi in ipſum cadit, quod Nicephorus narrat, decimo quinto ætatis anno diaconi gradum, triennio poſt presbyteri, ac tandem vigeſimo dignitatem Antiſtitis Illyrici ab Anacleto conſecutum, Paulum videre non potuit, nedum audire, vel intelligere. Atque hæc Nicephori confuſa cum Metaphraſtis, ex quo ille accepit additamentis, narratio, non offendiculum veritati eſſe debet, ſed obtritum velut monimentum, ex quo fragmentis hinc inde reſtitutis veſtigium eſſe queat ad antiquam integritatem. E

[b] L. 3. c. 29.

B C D

Iam

A Iam quòd Baronius in erudito illo ad notas labore, non Messanam, sed Messapiam legi velit, Eleutherij nobilitatam Martyrio, si quidem de altero sententiam ferat nos quoque libenter in partem imus; si nostrum quo de agimus discipulum Pauli velit auersum, refragamur; nec rectè dictum putamus, huius Eleutherij nullam Messanæ in Sicilia extare memoriam. Nam si [a] Maurolycus, quem solum fortasse ex Siculis tum vidit Baronius, Missenum in Campania legit, ex mendis coniecturam fecit, auctoritatem antiquiorem non præteriuit quamquam illi Romani Martyrologij vetusta potuerit esse fides vt non alibi quàm Messanæ sedem natalis idest obitus Eleutherij statueret. Ceterùm, Eleutherium Messanenses B non nesciunt. Meminit Bonfilius, & secundum in Antistitum serie locat, alium nempè opinatus Bacchylum ab Eleutherio. Quin à multis annis Messanæ sacro colitur officio, quæ consuetudo si Maurolyci tempore non tenuit, desueuit, vt multa. Rectè verò quod huc spectat Philippus Ferrarius. [b] *Miror* (inquit) *hic Baronium in Annotatione affirmare, nullam extare memoriam huius S. Eleutherij Messanæ in Sicilia, cum ibi præcipuè cum Antria matre colatur, vt Tabulæ Ecclesiæ Messanensis testantur*. Hæc ille. Mihi, neque si ante Maurolycum, vsu caruisset, dubium incessit, quando interdum obseruaui in nonnullis Vrbibus, post millenos propemodùm annos constitisse, quibus illæ bonis abundarent, vt interim nesciæ diui- C tiarum, cultus inopia sordescerent, cùm ipsæ Vrbes, tum sanctitates, nec nisi serò, ac interdum fortuitò quàm studio, sepulchris ipsis, vel dypticis loquentibus, quid facto decorum esset, didicerunt.

a In Martyr. 18. April.

b In nouo Catal. Sãct. ad 18. Apr.

Ceterùm, vt hæc fortasse plana sint, duo quædam videntur historiam offendere, quorum alterum ab ætate Eleutherij, alterum pugnat à nomine; qui enim adeò prouixerit, vt sub Hadriano centum & viginti à Christi nascentis annis, in arenam Martyrij descenderit, qui ea senectute propè sanguinis experte ad ferendum adeò graue certamen incaluerit, vt quemadmodùm [c] Martyrologium Romanum refert, *lectum fer-* D *reum ignitum, craticulam & Sartaginem oleo pice, ac resina feruentem superans, leonibus quoque proiectus, sed ab illis nil læsus nouissimè vnà cum matre iugularetur*: ac saltem matris ætas, si non cruciatibus ob vim diuinitus iniectam, ipsi profectò vitæ, ac tempori tam diuturno videtur impar. Deinde verò illa nominis à Bacchytio, vel Bacchylio siuè Bacchylo tam longè traducta in Eleutherium demutatio, nescio quid peregrinum in aures animumque infundit, dum nullo forsitan exemplo, toto cælo sciunctas appellationes, vni eidemque rei coactè velit insidere.

c Martyr. Rom.

Nihil moror; certamen Eleutherij in illa ętate non tam corporis viri- E bus, quàm animi vigore esse definiendum: quamquam illa tempestate,

vel centenarij viri, satis haberent roboris ad tolerandum, imò etiam ad agendum. Exemplum alibi dedimus, ab Ignatio, nec desideramus in alijs, qui cum Eleutherio idem seculum produxerunt. Certè Dionysius Ignatio superuixit, vt ostendit [a] Baronius, vt ideò centesimum ætatis annum excessisse eum oportuerit, cùm in arenam Martyrij prouocarit; nec mirum videri debet (inquit ille) tam longam Dionysio contigisse ætatem, cùm diuina quadam dispensatione factum sit, complures ex ijs, qui Apostolorum temporibus vixerunt, ad longissimam ætatem peruenire, vt quæ oculis aspexissent certa scientia testarentur. Ac inter alios Symeon Hierosolymitanus centesimum præteriuit, Ignatius, quem Traianus circa annum [b] Imperij sui vndecimum extinxit, Christum in carne vidit, Quadratus etiam post Publium Dionysij Athenis successorem, eandem temporibus Hadriani rexit Ecclesiam, complures vidit Christo in terris degente à morbis & mortuis rediuiuos. Hermas præterea [c] discipulus Pauli cuius ipse ad Romanos meminit, vt nihil dicam de Polycarpo & alijs, ad extrema vsque tépora Antonini Pij vegetus superuixit: quid mirum si Eleutherius discipulus & ipse Pauli, ad Hadrianum qui Antoninum antecessit vitam produxit, adeoq; non vt quidam putant anno Christi centesimo quarto, sed etiam vigesimo vel circiter eam deposuit? erit enim vt centesimum ac decimum, duntaxat ingressus annum, si secula spectes aut detrito robore supplicium tulerit, non secus ac hodie, qui virilem ad labores afferat ætatem, aut ferè consistentem.

a In notis ad 9. Oct.

b An. III.

c Hieron. in Quadrato de Script. Eccles.

Quamquam si matrem Anthiam eo vsque prouixisse, ac vt minus centesimo vigesimo quinto ætatis anno martyrium oppetiuisse mireris: nihil rei nostræ demas, si vigorem masculi animi, non attritum senecta feminæ corpus aduertas. Neque tamen suspensam admirabilitate mentem sis habiturus, si cogites Anthiam longè ante certamine functam, hęredem post annos sanguinis, & coronæ habuisse asseclam Eleutherium; tametsi quod in multis alijs videre est, ignoratione temporum & confusione rerum, eundem natalis diem vtriq; Sacrarit Ecclesia, quos iure sanguinis proximè ieiunxit natura: nisi etiam vero simile sit, anticipatis vtrumq; annis sanguinis ius Deo reddidisse, proindè eodem die, eodemq; lethi genere, victimas Euangelicas extitisse; quod dubio procul probēt, qui centesimo & quarto salutis anno matrem cum nato, supplicio fidei perfunctam velint; neque tamen Hadriani, sed vetustioris Tyranni sententiam passos. Quos equidem vnde in contentionem vocem non admodum habeo, quando vt certum propè sit, si partes sequamur, Hadriano dominante, commissos vita data gloriosæ victoriæ Martyres: dubium tamen, si rem spectemus, vtrum præceptis annis Traiano Imperante decertarint, laureasq; longè ante præceperint.

Iam

A Iam quod nominis concernit mutationem, non adeò est extra instituum diuersis nominibus eundem significari hominem, vt magnam conciliet admirationem; sicut neque si deerratum sit ad plures, qui non vno vocabulo censerentur, vt hinc alius haberetur Bacchylus, alius etiam Eleutherius, [a] alius denique Liberalis, qui reipsa vnus profectò esset ac idem: quin & Philippum in manuscripto sat vetusto lego, ridiculè si non intelligas, & fortasse calumniatoribus ad irrisum, rectè tamen si mysterium aduertas. Equidem & Bacchyrim, seù Barchyrium atque etiam Bacchurium dum lego non miror, licet Bacchylum libentius feram, sed latentem sub corticibus vocabulorum inquiro nucleum rerum significatarum, nec fortuitò, sed consilio prædictis nominibus, quod nunc accipies,
B aio fuisse nobilitatum Eleutherium.

a Petr. in Catal. l. 2 cap. 10.

Et verò mihi quoq; hoc in loco incessit, quod olim Hieronymo [b] quęrenti quisnam esset Zacharias filius Barachiæ, cùm non vnum legisset fuisse Zachariam, ac demum consentientibus inter se diuersis signis, eò concessit, vt eundem assereret esse Zachariam, qui & filius diceretur Barachiæ, & verè esset filius Sacerdotis Ioiadæ, causamq; duntaxat inuestigaret cur ab Euangelista vocaretur filius [c] Barachiæ, non Ioiadæ; ac tandem eam redderet à Mysterio petitam, quòd Hebræo vocabulo Barachię, hoc est Benedicti Domini, Sacerdotis Ioiadæ iustitia monstraretur, cùm
C alioqui Euangelium Nazarenorum pro filio Barachiæ, genuina compellatione filium Ioiadæ præscriberet.

b Lib. 4. cõment. in c. 23. Matth.

c Matth. 23

Ita prorsus Eleutherius noster, in quem diuersæ diuersorum narrationes conueniunt, dum Bacchyris dicitur de eximia vitæ sanctitate, quæ iustissimi fert characterem, collaudatur; id quippe regium nomen, regis iustitiæ seruantissimi, singulari quodam prærogatiuo concessum est posteris, qui eius virtutis præcipui cultores essent. Eidem verò cum agnomen est Barchyrio, commendata patriæ potestatis, ac nobilitatis per Iudæam, ac Græciam fama, ex vtriusq; gentis vocabulis, mixtam fecit appellationem; nisi etiam sumptis à naturæ indole imaginibus, quemadmo-
D dùm Bartholomæus dictus est filius suspendentis aquas, ita Eleutherius recisa dialecto filius dominantis, vel ipse rerum Dominus, quòd caduca præ amore Christi contempsisset. Quin etiam Bacchurij nomen principis animi celsitatem, nisi magis [d] primitias offerentis, vt qui sacram Euangelio se victimam deuouerat, aptè significat: eo fortasse mysterio, quòd primus ipse cum esset Messanensium Antistes, adeoq; religionis princeps, ea nuncupatione velut primitiui, quiq; primus apud illos religionem sanguine signarat, à ciuibus nomen tulit, græco sanè vocabulo, quod tunc Messanensibus, vt ceteris Siculis eius linguæ vsus, domi & foro
E promiscuus esset.

d 2. Esdr. cap. vlt.

Iam

a Hieron. in Scrip. Eccl.

Iam Bacchyli nomen, quod poſtmodùm in plures concepta venit appellatione, primumq; fortaſſe à noſtro, Corinthiorum [a] vocauit Epiſcopum, Eleutherio paterna quidem contulit dignitas, ſed vulgi affixit inſtitutum; vt qui Patre præſide Syriæ, ac velut Orientis domino prodijſſet, agnomen & ipſe Domini, Gentis Illyricæ more, quaſi cum ſanguine ſuſcepiſſet; niſi etiam aliquid antiquius veniat in mentem, Bacchyli ſcilicet nomen, quo quo tandem grammatices aut vulgi vſu, diminutiuū eſſe Bacchi, Bacchum verò vetuſta Lydis voce, Dominum appellare, cui ceteros parere neceſſe ſit. Ac norunt eruditi Lydiorum Reges, ac Imperatores Bacchos dici ſolitos, vt alijs Artaxerxes, Darios alijs, alijs Ptolomæos, hodie qui imperant Cæſares, ac indè Latinis Bacchum liberum dictum, quaſi immunem à iugo & ſeruitute, quiq; liberum in ſubditos imperium exerceret. Vt hinc concinna prorſus aptatione dignitatis; Eleutherium noſtrum, Bacchylum vulgus vocitaret, qui nimirum Patrem habuiſſet toti cum Imperio Orienti dominantem, ſed multò magis Liberum ipſum, qui Chriſto ſeruitutem nuncupaſſet, ac planè Liberalem, qui pro Euangelio vitam cum ſanguine deuouiſſet. A B

Demum qua ratione Philippi vocabulum Eleutherio nomen fecerit, diuinare equidem haud valeo, nec gentilitium magis putauero, quàm acceſſitum fortaſſe à munere characterem; niſi iam valeat aptiſſima pro re nata coniectura, quòd quemadmodùm Reginæ Candacis Eunuchum, Philippus Apoſtolus à ſe fidem edoctum, inter eundum oblato ſalutis lauacro luſtrauit; ita prorſus Eleutherius miſſum ab Hadriano, qui ipſum adduceret, Felicem Ducem, melioris ipſe Dux viæ, conuerſum ad agnitionem veri, in ipſo itinere aquis expiauit. Hæc ſi coniectura cuipiam ſponte inſideat, libenter annuo; ſi minus probetur, non contendo velle omnium rerum exquiſitas primasq; aſſignare cauſas, vbi nihil luminis ſuppetit, diuini eſt inſtituti; velle citra neceſſitatem inquirere, animi, vt inquit Philoſophus, immoderati. C

At enim ſi cetera, quæ in præſentiarum genuinam rei proferunt notitiam, ſuis cohærentia numeris eatenus in Eleutherium conueniant, vt in alium haud vnquam rectè: non video cur noſtra ſuo pretio minimè ſtare queat ſententia, vanumq; ſit vetuſtiorem laudare patronum, vbi cana ſeipſam, ex dicentis, quicunque is ſit, ore veritas adſtruit, nec vnquam deſerta fuit, quæ nondum inuenta, ſed recens aſſerta in medium venit. Quamquam ſi Bacchylus alius ſit ab Eleutherio, inanis quidem iſta cenſeri poſſit diſputatio, nihil tamen redundat, vel in Traditione vulgò recepta, vel ſi quid aliud ſpectat ad fundandam Meſſanenſium religionem. D

Illud nihilominus ſpontè ad rem noſtram accedit, maximis de cauſis feciſſe E

A fecisse interdum Apostolos, vt mutatis Antistitum sedibus, alios alijs sublegarent, & perfunctos in vna Ciuitate, alterius præsidio manciparent; vbi scilicet nobilitas, ac frequentia populorum, principatum quoque superstitionis ampliorem fecisset ac fortiorem, ideoq; instructos longa exercitatione, ac velut Euangelicos veteranos oportuit esse Pastores, qui in fidei certamen intrepidi prouocarent, & nescij vinci cum aduersa potestate semper meliores prælarentur. Itaq; sicut Publius relicta Melite concessit Athenas in locum Dionysij subrogatus, hic verò commendatis Publio Athenis Gallico regno sese infudit, ac in Principe Parisiorum Vrbe Lutetia, non minus animis quàm laboribus auctus, sedem religioni B fixit: ita prorsus, vt innumeros taceam, Eleutherius deposita Illyrici prouincia, dispositu Apostolorum, ad remotiores populos ire, vel venire iussus, bonis auibus Messanæ consedit, non pænitenda credas permutatione, siuè locum spectes, siuè populum, siuè fructum.

Maneat igitur Eleutherium nostrum, non Miseni in Campania, quam recentem vocat sine auctoritate opinionem Baronius; nec Messapiæ in Apulia, quod ipse probat Baronius, nec Aquileiæ quod censet Beda, [a] nec denique cuiusq; alterius vbicunq; gentium loci, quod ponunt Vsuardus, & alij, sed Messanæ postquam in Illyrico sedisset, fuisse Antistitem, quod Martyrologium firmat Romanum, vetustiori sanè fide, C quàm vt recentior elidat opinio; neque solùm, sed eundem fuisse etiam primùm atque adeò quem Traditio Bacchylum à Paulo perhibet impositum, nec alium esse hunc ab illo, nisi hactenus gratis tot opinionum fluctus eluctati sumus. Octauius Caetanus [b] à Romano Martyrologio non discedit, & quamuis inter Bacchylum & Eleutherium vulgi more discernit, fatetur tamen Bacchylum, (qui corruptè Bacchyrus,) à Paulo Apostolo Messanæ impositum; dubitat verò, aliosq; consultos cupit, an adnumerandus sit ijs, quos publica religione Siculæ ciuitates colunt; quod ipsum dubium acriter pectus eius fodit, de alijs quinque viris non minus D de re Christiana bene meritis, Chresto, Capitone, Paschasino, Hippolyto, Sophronio Episcopis; sed hoc ipsius curæ, & studio relinquendum.

a In Martyr.

b In Idea.

Atque hæc de medijs coniecturis ita prò Bacchyli nomine disceptanda suscepimus, vt neque secundùm summam fidem & religionem testimonium dicere velimus, neque si quæ meliora meliorum præiudicia de hoc argumento facta esse constet, aliquid vsquam deducere. Quod tamen hic vlterius contendere libet, istud est; vanissimè nonnullos, Antistitem Bacchylum vel à Paulo Messanensibus datum, vel in rerum natura fuisse vnquam, iccircò negare, quod simile vocabulum, à Romano E Martyrologio nusquam proditum reperiatur, quo saltem ex aliqua Diuû

appel-

appellatione capta similitudine, noua nominis species inducta credi possit. At enim Octauius Caetanus iudicium istud meliori sanè censura oblimauit cum dixit, [a] *Traditio est Messanensis Ecclesiæ S. Paulum Messanensibus Bacchylum Episcopum præfecisse, sanè quotannis ea in Vrbe supplicationes habentur festo Conuersionis S. Pauli in memoriam Bacchyli Episcopi Messanensi Ecclesiæ à S. Paulo præpositi*. Hæc Caetanus. Et friuolum puta dixerit ipse, ex similitudine vocum pro re nata venari veritatem, vel demutatis in errorem licet nominibus traditionis vertere constantiam. Et profectò si solis illis qui Romano censentur albo, Diuum honos sit habendus, aut tuta memoriæ credenda fama pauces vtique Cælum nuncupabit, & frustra nuper laborarit Philippus Ferrarius, qui insignem sat iusto volumine, Diuorum extra Romana Dypticha nō sine laude Catalogum adornauit, frustrà omnino putarit Hieronymus, aut si quis alius secundùm ipsum, nomina Sanctorum fastis illata si dirigantur, quotdies per annum quinis & vltra sanctorum Capitum millibus constituros. Quamquam si de Bacchylo sit sermo, satis esse poterat erudito Bacchylum Corinthiorū longè post Episcopum, apud Hieronymū in Ecclesia non fuisse ignoratū. Sed vtinam hoc tempore parem animum afferre liceret, [b] ad illustranda Sanctissimorum martyrum Ampeli & Caij, digna totius Orbis admiratione certamina; haberet inde Sicilia Diuorum ferax, non vulgare sanè gloriæ suæ coronamentum. Sed Messana martyrum palæstra, tantonatali sacra, præsigne etiam votiue dignitatis honorarium. At erit opinor, cuius aliquando menti lumen cælestes prætulerint, vt hac prouincia dignè perfunctus de Diuis ac patria sua, sanctè mereatur.

[a] In Isagoge. cap. 21. Corn. à Lapide in Acta. c. 28.

[b] In Catal. Illust.

DIVERSITAS NARRATIONIS NON OFFICIT Epistolæ Deiparæ.

CAPVT XXXXVII.

AVDIVI, & hoc aliquando ab argutis iactari; discrimen narrrationis falsi arcessere famam Virginalis Epistolæ: Id quod in nostram disputationem maximè recidat, qui antiquam de fide à Paulo Messanam inuecta, facimus antiquiorem, ac ferè Petro vel missis ab eo discipulis reddimus Traditionem. Illi demum omnes qui Paulum ante quinquagesimum nonum Christi annum Siculis adfuisse, vel aliundè quàm Rhegyo accersitum Messanam venisse perhibent, in noxam dubiæ fidei concedant necesse est. Quin etiam longè à nostris ipsa Traditio positionibus euariat, vt

A vt in media luce caligasse videamur, qui extantem in Tabulario Messanensi membranam seculo vetustiorem, quasi longè dissiti non inspexerimus, ac peregrinas exterorum regnorum scrutati bibliothecas ad veritatem inueniendam, & in medio Messanæ foro falsum offenderimus. Quid enim? Ratum à nobis alicubi acceptum, sexto die Maij, vel si tardiùs Iulio mense, Paulum postquam Siciliam vidit, Romanis primò visum: at si quę manuscriptis antiquioribus fides, & quã Archiuij Messanensis tabella signat veritatem probemus (improbare certè, si similes nobis simus vix possumus) Paulum sexta Maij, Melita pedem haud mouisse, ne dum Romanam Vrbem ingressum fuisse laudabimus. Missas quippè Roma cum B viris ad se literas à fratribus, quò incessam Neronis à Iudæis sæuitiam, in caput venientis destinatò conuertendam, imò & decretum antequam proprius accessisset periculum, resciret; vigesima die Mensis Maij suscepit, nec multò post soluta inde naui, si seriùs Romam venit, nostræ profectò narrationi derogauit.

Sed enim vbi coniecturis agitur non illicò mens, rationum velut religioni sacranda, nisi meliora sint quæ afferuntur, quàm quæ relinquuntur, tenendaq; singula ceù rationum quædam fulcra, si inuicem haud dissentiant. Id quod in nostro instituto cùm fine rerum, ac temporum vitio cadat, vtrinq; firmamentum, ac robur accipiat necesse est. Enim-C uerò si à Petro Messanensibus primùm illata fides à Paulo deinde firmata, suscepit incrementum; ab vtroq; suam vendicat Messana dignitatem; si quicquam refert ad rei summam, alterum alteri præfuisse tempore, neque tamen hærebit Traditio, quæ Paulo fert acceptum primum Antistitem, quem ipse fixis iam altiùs religionis radicibus, ita publico muneri dedit instructum, vt & religionis auctor haberetur, & Pastoris. At hæc alibi iam satis extrita.

Qui verò de reliquo Pauli in Siciliam aduentum anteuertunt, Messanam venisse vt non negent, hoc tamen noxij, quòd communem Traditio-D nem fallant, non vertant, vertere certè non conantur veritatem, si secus quàm ceteri narrent; errant tamen, quòd & ipsam ex parte circumscribant Traditionem, & exploratam in diuerticulis veritatem non offendant. Sed neque speciem veri, quod tamen solent, qui diuersas inquirunt semitas rationum, possunt obtendere; quando septa Paulo spiramenta temporum, quibus euadere potuisset, omnem antea veniendi in Siciliam tollunt occasionem. Id à nobis latè iam ostensum, nouas hoc loco non requirit contentiones.

Demum Messanensis Tabularij membrana non elidit, sed inueteratam eiusmodi monumento firmat religionem, roborat veritatem. Vidi-E mus, & nos illam, oculis animisq; relegimus, sed etiam ex aduersarijs illu-

stris

ſtris Patritij D. Thomæ Marquet eò tempore ſecundùm Senatoris Meſ- A
ſanenſis, acceptam diù domi retinuimus; vt ceteris ex eiuſdem inſigni
in patriam ſtudio conceſſis, monumentis, hoc quoque vſi ſumus. Itaq;
collatis rerum, ac temporum momentis aduertimus non eſſe legendum,
vigeſima Maij, ſed Martij menſis, eaq; ratione tametſi obliteratis apicibus
deformitatem ſcripto ineſſe noluerimus, mendaculum tamen in mar-
gine ſignauimus. Idq; ex collatis tum ad rem rationibus & accerſitis ad
exactam putationem aliorum calculis ob quam, non niſi Maiorum men-
ſe Paulum Vrbi ſe infudiſſe pro comperto diceremus, vt indè certum eſſet,
eas à Romanis fratribus exaratas ad venientem literas, Martij menſis in-
dubitatos ferre characteres. B

Ac ne quiſpiam exiſtimet, non ita procliuem eſſe in Græcis, vndè La-
ſcaris eam vertit hiſtoriam, literarum lapſum, vt quemadmodùm in La-
tinis ſimilitudine elementorum, facile pro Martio, Maius obrepat, ſic in
Græcis, apices demutati aliam efforment vocem, ab altera toto cælo, ſono,
literiſq; diſparatam: illud noſſe debet, illatos in antiquaria Macedonum
menſes Martium, ac Maium, fractis vt aſſolet breuiatiſq; elementis, le-
genti, cetera quamuis perito, facilem dediſſe occaſionem, vt alterum pro
altero conciperet, quæcunq; tandem differentia temporis incideret, haud
magni ratus. Sed illud in re præſenti certius, poſt commixtam Roma-
nis Græcam nationem, in quotidiano ſermone dialectos quoque non C
paucas, viciſſim factas communes, vt interdum Latini Græcas, Græci La-
tinas voces ſibi condonarent, loquentes adhiberent, ſeruata duntaxat Ly-
cæis grammatica puritate, quæ orationis flori, ac elegantiæ deſeruiret. Id
verò maximè Calabris (vt Siculos taceam) apud quos ea ſeruata eſt hiſto-
ria, vicinitate Romanorum, ac frequentioribus commertijs, vſuueniſſe,
nemo eſt, qui cum ratione dubitare queat; vt iam ipſi non ad Atticorum
vel Macedonum limam, ſed ad Romanorum vſus, menſes Latinos Græ-
cis [a] terminis adſcriptos, in libris, ac tabellis exſignarent, adeoq; in ea te-
xenda Traditione, Martium cum Maio præter mentem permutarent. D
Quod ſi ſecundùm vetus ſupra ſecula decem, Martyrologium Romanum,
atque adeo ſecundum Bedæ aliorumq; ſenſa, ad quos à prima illa vetu-
ſtate dimanauit opinio, ratum ſit vigeſima die Maij nondum Melita di-
mouiſſe Paulum, quò tandem ſeriùs Quintili menſe Romam attigerit:
nihil à nobis ſuſcipitur adeò controuerſum, quin ex diuerſis narrationum
ſemitis, eà quæ compendioſior eſt, inter eſſe velimus ad caput Verita-
tis. Hoc enim contendimus, diuerſitatem narrationum errore tempo-
rum aut Scriptorum, aut alia quauis iniuria literis immiſſam, rerum ac re-
ligionis firmitati non officere. Atqui iuxta hanc poſitionem, ſi paulò ſe-
quiùs ac modo deductum eſt, opinandum erit, ea tamen quæ alibi quoq; E
penes

a μάιος μάρτιος

A penes alterutram putationem ex occasione rei nutæ censuimus, [a] indistricta permanebunt. a Supra c. 5 pag. 42. 6 et pag. 44. C.

Iuuat nihilominus hoc loco breuibus argumentum eius scripti edere, ne quippiam præteritum sit, quod lectoris animum morari queat, vel nostrum in necessarijs institutis mutilum opus redarguat. Narrat, Senatoribus Vrbis Messanensis, præsentatum, decimo tertio Septembris, anno Millesimo quadringentesimo, nonagesimo, Indictione [b] octaua (legendam puto quartam, si putetur à secundo Cæsaris anno, vel tertiam) ex Monasterio Sanctæ Mariæ Trapostmatum, propter oppidum Diuæ Agathæ Calabrorum, Diæcesis Rhegynæ, in quo inter alias homilias, & Sanctorum Martyrum historias, sed præcipuè Principum Apostolorum agones, sermone vigesimo quarto, referuntur, quæ postea Constantinus Lascaris Latinè dedit. b viij. pro iv.

B

Nempè mouentem Melita, & Gaudisio Paulum, quò Romæ tempori adesset, monitum à Christianis Romæ degentibus, per destinatos viros ac literas, (quippe Melitę naufragio afflictum iam fama acceperant, magnoq; desiderio, quorum pectoribus Euangelium insederat, expectabant) à Iudæis apud Neronem crimen sibi, ac necem parari, quæ venientem deterreant, accessu in Italiam arceant; crimini verti, concitatos vbiq; in Iudæa, Samaria, ac tota Palæstina tumultus, vexatos vbiq; Iudæos: Satis iam Romę esse molestiarum à Petro, non esse admittendum Paulum omnes eniti, Simonem Magum admoliri, Cęsarem muneribus flexum conniuere, iussa dare. Visis literis Paulum abundanti gaudio perfusum, nauigasse, duobus illis, qui Roma venerant in Societatem adscitis, Syracusas, primùm, deindè Rhegyum appulisse, indè Messanam accessisse, Barchyrium Episcopum reliquisse, Messana digressum Tendulæ (Pendulam legendam puto) pernoctasse, altera die Puteolos concessisse. Atque hæc eius summa narrationis, quæ huc spectat, cetera nam historia, varias in Vrbe memorat inter alia functiones, ac labores.

C

Ceterùm existimo literas illas Paulo redditas; vel cùm in procinctu esset nauis, vt Melita post hyberna solueret, vel certè Syracusis, postquam indè recessisset, quem sensum explicatè magis prodit ipsa Lascaris versio, quàm vt secus æquè commodùm intelligatur. An verò permotus à Iudæis Nero, peculiare quippiam in Paulum sanciuerit, incertum est; vero tamen similius, abstinuisse; quòd pridem intelligere potuit, appellatione ipsum impetrasse, vt coram sisteretur, eamque ob causam vinctus veniret, capitisq; discrimen secum ipse spontè deferret: quamquam fortasse iam ante, nomen Christianum in odium vocatum, plerosq; si non capitali strage, quibusdam persecutionum vexaret initijs. Sed neque hoc ratū

D

E apud omnes, quibus sedet, Neronem primo quinquennio, si non natura;

rerum occasione pacatum habuisse ingenium, nec nisi seriùs efferbuisse in Christianos, instigatum credas narrationibus inuersis, vt tandem abolendi à se rumoris nactus occasionem, famam incendij, quo tota Roma stultitia ipsius cōflagrarat, in Christianos verteret; nec perinde in crimine incendij, quam odio conuictos, ad nouissima exempla condemnaret, vt ferarum tergis contecti, vel laniatu canum interirent, vel crucibus affixi, aut flammandi, vbi dies defecisset in vsum nocturni luminis vrerentur. A

a Act. 28. At Paulo, mitiorem fuisse illis initijs Neronem, Acta [a] ipsa produnt, permissum quippè illi *manere sibimet cum custodiente sibi milite*. Fecisse nihilominus Iudæos apud Neronem, quò si possent, perniciem Viro propinarent, quemadmodùm nostra narrat historia, dubio vacat; fidemq; non obscurè eadem acta sufficiunt, dicentibus Iudæis, quos post tertium diem Romæ conuocauerat Paulus vt rationem aduentus sui redderet, infensosq; animos quemadmodùm ex literis fratrum acceperat, non disputationibus asperaret, sed mitioris sermonis, & ad reddendam causam composita suauitate deliniret, hac scilicet industria, & accusationi apud Neronem viam obsepturus, & ad insinuandam quam auersè ferebant veritatem, aditum in pectora patefacturus; illis inquam callidè obuertentibus. *Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque aduenieus aliquis fratrum nuntiauit, aut locutus est quid de te malum. Rogamus autem audire à te quæ sentis, nam de secta hac notum est nobis, quia vbique ei contradicitur* manifestum euadit quò vetusta tetendit simulandi versutia, qua & accusationis suspicionem à se dimouerent, ac vnà, si quid pro secta quam controuersam dicebant, Paulus disputasset, irretitum in casses, haberent vnde accusarent; quam calliditatem, ex obfirmato aduersus veritatem pectore, cum deprehendisset Paulus, posthabitis humanis periculis, ea vehementi perstrinxit oratione, quam cetera Lucæ persequitur historia; quamquam non calliditatem, sed obstinationem aduersum Euangelij sanctitatem ducat in argumentum. B C

Iam quòd historia nostra narrat Paulum Messana digressum, Pendulæ, seù Pendilæ pernoctasse, ac secunda die Puteolos concessisse; non intelligas velim medio inter Messanam, ac Puteolos loco constitisse, ne lapidem obijcias Canonicæ narrationi, vel etiam Pendilam, quod in crepidine continentis obuersa Lybiæ, non paucis Rhegyo stadijs oppidum abest, concessisse. Sed Pendula, vulgò (*Pendimeli*) sinus est in prospectu Messanæ, paulò infra Rhegyum, quò plerumq; naues procinctæ, breues trahunt moras, extemploq; si opus sit, vado mouent. Itaq; ibi opperiente naui, cùm inclinante iam die Messana relicta traiecisset Paulus, rectè dicitur pernoctasse, quamquam fortasse post conticinium, flante Austro vela fecerit, ac secunda die iuxta ea, quæ alibi multis disputauimus, Puteo- D E

A Puteolos tenuerit, vbi cùm septem dies peracta iam nauigatione cum fratribus extraxisset, pergenti Romam occurrerunt fratres Romani, vsque *ad Apij forum, ac Tres tabernas*; illi puta, qui literis antea scriptis de statu rerum, Iudæorumq; accusatione perscripsissent, quasi ingenti cum voluptate accepturi, quem votis omnibus expectassent, ac de cetero monituri, quę rerum facies Romæ esset, vt non minus certa quàm explicata nostra Traditio cum Canonica narratione ad numerum incedat, ductisq; ad rationem coniecturis robur addat.

Ac mihi quidem si cetera fidem non facerent, vel solùm indubiam redderet Archiuij Messanensis narrationem: è genio ac odio fuisse Iudęorum, velis, & remis quà possent Euangelij cursum præuertere literis etiã B alibi gentium, quò destinatò concessuros odorati fuissent Apostolos, eorumq; discipulos, præmonere sectarios, ne in partem illos quo quo modo admitterent, imò instanter hortari, vt vitarent, depellerent. Narrat inter alia [a] Iulianus Archipresbyter S. Iustæ, Hierosolymitanos Iudæos de genere Sacerdotali Annam scilicet, Caipham, Iosephum & alios, cum accepissent Iacobum Zebedæi filium, Apostolum Christi ad Hispanos iter adornaturum, scripsisse ad Hispanos, *cauerent sibi à discipulis Christi illuc venturis, nullatenus hominum id genus admitterent, ac tanquam illusores, ac nebulones Vrbibus arcerent*; *illos nihilominus misisse Euphrasium,* C *ac Indaletium, qui literis datis Iacobum à Petro ceterisq; Apostolis impetrarent.* Hæc ferè Iulianus, quam etiam Epistola cum alijs quibusdam ex Arabico, & Hebræo, iussu Alphonsi tradit se Hispanè conuertisse, nostræq; rei non parum firmamenti facit, vt iam certius sit, plura magisq; acerba molitos apud Neronem, & qui infensum haberet nomen Christianum, Iudæos, si tantum conati sunt, apud quos religio CHRISTI gratiam inuenisset. Neque enim dubium, sanguinarium istud genus hominum, ac pręsertim Iudices istos ab antiqua impietate paratos, si alicubi gentium, certe vbi scelus valuisset, fecisse quod è re sua videretur; eò cum maximè, quòd discipulos Christi nihilo tot malis afflictiores, imò ad flammandam in toto D Orbe Crucis religionem potentiores accepissent.

[a] Ad an. 36

Sed enim vt ad principia reflectamus, si veritati periculum creetur ex diuersitate narrantium, actum erit de multis, quæ Traditiones apud animos hominum firma, ac religione maiora fecerunt in quibus tamen etsi perplexitate quadam fortasse animi in transuersum agi queant, facile nihilominus eximitur omnis religio, si vel moderatis rationibus vel coniectura sapientum, ambigua quæq; ponderentur. Nam quod scriptores nonnihil in historijs errandis euatient, auget fortasse narrationem, ceterà fidem nec demit nec restringit. Sexcenta suppetunt exempla E sed nolim putes amplificandi operis gratia me congerere quæ speciem

faciant argumenti. Enimuerò Myriadas rationum quæ ex hoc loco Meſſanenſium traditionem inceſſunt, quaſi Virginalis Epiſtola commentum ſit ex mendis & figmentis concinnatum vt Odyſſeam putes & Iliadem, Myriadas inquam rationum,petitis ex illuſtri loco exemplis ſimilitudine facti facile conuellimus in angulos compellimus. A

Et verò offendimus interdum in rebus magnis, ac totius Orbis ſanctitati proficuis, haud pauca dubijs verſari narrationibus, nec temporum magis quàm rerum perplexitate miſceri veritates certiſſimas, vt vix ſecurè credatur Hiſtorijs, ſi antiquiorum ſcripta ad recentiorum coniecturas, ac rationes expendantur. Et tamen fieri non poterit, quin per conſequentes ætates eiuſcemodi ſanctitatum religionis decreto fixæ perenni traducantur, & ab omni obliuione, dum memoria mortalium vigebit, immunes habeantur tametſi quotidianus Scripturientium labor an error, alias atque alias in dies faceſſat difficultates, vt hoc propter omnis illa repellenda ſit obtrectatio, quæ in diſcrimine narrationis diſcrimen arguit eſſe veritatis,niſi eadē cauſa ſanctiſſimę religiones etiam antiquari,aut penitùs noua ſanctione cenſeantur abrogandæ. Meſſanam à Paulo conuerſam Traditione accepimus, nihil obſtare, quo minus Petrus antea Meſſanæ prędicauerit, coniecturis non repudiandis oſtendimus; quid hic adeò inuolutum & obſcurum, vt nullum appareat veſtigium, quo ad caput veritatis iri poſſit? Non ſibi hæc duo contrapugnant, vt alter oſtante alterum cadat, vtrumq; firmum, ac ratum eſſe poteſt, alterumq; ab altero explicatum. B C

Nollem iterum hùc relapſam diſceptationem, vt de erroribus in Epiſtolam Virginis iniectis,in præſcriptos cancellos iterum incurreret. Sed quia quoties eius rei meminerimus, toties lucem quandam dictis noſtris affundimus,& angulos quibus ſe rationes diuerſę continent,detegimus,nō eſt adeò reſtringenda, quo minus vel ad dicta recurrere, vel interdum ea etiā,quæ alibi fuſius dici poſſent,quaſi per ſaltus contingere poſſit,oratio.

Itaq; huius Epiſtolæ Hiſtoriā, ſi rem ipſam attendas vix alio atque alio modo narrari in tanta Scriptorum copia reperias: id ſi ſaltem ſuſpicionē rei prodat,habet vnde fidei cogitationē ingerat,falſum repudiet Hiſtoria. In verbis nonnulla eſt diuerſitas fateor,ſed pauciſſima in paucis: palmare vitium dixeris intulere temporum notę cum exaggerata nominis ſubſcriptione: at ſemel (ſi accipis) errorē illapſum,nemo non ęqui iudicij homo, cùm primùm legerit,obſeruet; nec tamen ideò rem Epiſtolæ, fabulā cenſuerit. Quin eadem in omnibus prope exemplaribus nullo apice euarians claùſula,ſimplicē abſq; commento prodit errorem,eamq;ob cauſam probitatem ſubeſſe citra fucum oſtendit: & quis enim credat cōmento deeſſe ingenium, vt qui de compoſito comminiſci velit, non propè collimet ad metas D E

A metas annorum; hic, si fors aberratum est, incuria, non scelus admisit. Non hic auctorũ de reipsa disceptatio, non impingentia tempora dubias nectunt, tolluntq; sententias, vbi rem religioni suorum permissam, valere certius est, quàm ambiguas historicorũ in confusis temporibus opiniones.

Et verò plus est in Inuentione Crucis salutaris (vt hoc duntaxat exemplo vtar) eius temporis vel citimos variasse auctores, quàm post multa secula in mentione huius Epistolæ leuiter deerrasse Scriptores. Plus, corrupta esse perfidia an oscitantia, Pontificum decreta longè sanctiora, & quę toti Orbi commendata, casum declinare poterant, quàm mendum irrepsisse in Epistolam Virginis, vnius tantum Ciuitatis diligentia seruatam, quæ in tot vicissitudinibus aleam effugere quî poterat? Vix ab B Inuentione sanctæ Crucis ad tempora Gelasij seculum effluxerat, & iam multis celebratam Orbis religione Historiam iniuria an hæresis cõmentitijs obtexerat, vt necesse esset legem rogare, quæ fabulas abrogaret: & piaculum grande erit Epistolæ post tot secula traductæ, nonnihil dubij incessisse? vel etiam post Constantini Lascaris æuum, non prorsus temerariam clausulam adhæsisse? vt ideò de reipsa conclamatum sit, & per tot ætates explorata fides, religioq; Ciuium in momento fecerit detrimentũ. Absit vt Historiam adorandæ Crucis in comparationem venire velim, nec altiori loco religionis fixam, quàm vt nouus aliquispiam Chosroas C iterum valeat amoliri: Verùm si prudentum coniecturæ, tempora secum inuicem, Scriptorumq; cum temporibus sententias, quo quo modo conciliant; cur non valebunt in re nostra tot non modo coniecturæ, verùm etiam appositæ rationes, quæ solæ, si historiæ deessent, cum eximia populi Messanensis Traditione per manus ducta, Ciuiumq; pietate pro suscepta religione vocem mitterent. Quin, si humana fides cum attestatione publica satis fuit interdum ad inducendam in Ecclesijs solemnem sacrorum gestorum memoriam, nihil etiam defuit Messanensibus si vera sunt quæ Flauius inductus narrat ad statam ab initio firmandam quotannis festo D cultu religionem. Quamquam sicut olim pressa à Sarracenis Sicilia, & præsertim Messanensi Republica multis periculis conflictata, non modo sepulturæ locus qui Martyrum Placidi, sociorumq; corpora condiderat, verùm etiam festa vertentibus annis Diuorũ memoria ex solemnioribus fastis exciderat; eaq; demum superiori seculo, repertis, dum Diui Ioannis Hierosolymitanorum Templo fierent operæ, sacris exuuijs, restituta fuit: Sic prorsus quæ antiqua tempestate Flauio teste celebris fuisse fertur, post secula deuoluto rerum statu, ipsa quoque non ab animis Ciuium pietas, sed ab aris cessit memoriæ solemnitas, quæ tandem florente magis ac magis, sub Catholicorum Regum pietate Messanensi Republica, ne quid E votis deesset, iterum est adreuocata.

Ac vt mittam infinitas propemodùm Hiſtorias, quarum non modo A diuerſæ, ſed planè contrariæ narrationes, nunquam apud ſenſatos rerum geſtarum fidem eleuauerunt; cuiuſmodi quæſo eſt illud de tempore bapuzati Conſtantini? in quo diuerſa opinantium errores, nuſquam ita redarguit [a] Baronius, quin poſt Hadriani teſtationem, ad acta etiam Syluestri prouocet, tametſi & hæc euarient in varijs Codicibus, & quæ typis excuſa feruntur per manus, in non paucis lituram optent.

a Tom.3.ad an. 324.

Sed de his iam peractum, hic duntaxat obtentum volumus ex diuerſis diuerſorum narrationibus ſi cetera conſiſtant, probitati rei periculum haud creari.

B

FALSOS TEMPORVM CHARACTERES

Epiſtolæ Virginis non derogare.

CAPVT XXXXVIII.

NON hic Theramenis cothurno incedimus, quaſi quę multis aduerſus alios extruximus, iterum deſtruamus, fallenteſq; temporum notas Epiſtolæ Sacræ inſediſſe pro certo ſtatuamus, ac duntaxat ipſam à falſo ex falſis aſſeramus. Enimuerò ſi rectè diſceptandi C gratia contra argutationes velitati ſumus, in lucro cedit; non iccircò tamen à Virgine, quamquam ſanctè fieri potuerit, ſignata illa tempora ſanctum ducimus; ſed aliundè ex coniecturis conatam ad rei veritatem accedere cogitamus, vel religioſam induſtriam, vel ſi error eſt, antiquariorum oſcitantiam, vel ſi animus corrumpendi, maleuolorũ peruerſitatem; quæ tamen cùm nocere vellet, ita profuit, ac qui occidẽdi animo ſi vlcus aperiat, vulnerarius ſit, nõ cęſor.

Ac vt mittam acta Martyrum exquiſito Scriptorum labore ad annos conſulares pro more temporum examinata, ſi multis ſcateant deprauata D mendis, mirum non eſſe, notas Epiſtolæ Virginalis, quas nulla cenſuit accuratior diligentia, vitium ferre lituris obnoxium; ſed neque abs re putarim, quod olim, hodieq; fieri conſueuit, ſignatas à tergo membranæ receptæ Epiſtolæ menſis ac diei, ſerò fortaſſis & aliorum temporum notas; Antiquariorum deinde incuria quaſi Epiſtolæ datę characteres, quacunq; tandem ratione putatos calci adhæſiſſe; vt demum opinionem vulgò faceret, quaſi à manu Virginis affixi primùm inſediſſent. Certè non abſimilem [b] Bellarmino ſuſpicionem ingeſſit libellus de Regimine Principum ad Regem Cypri, Diui Thomæ Aquinatis nomine præſignis, quòd cùm illo ipſo tempore, quo is ſcriberetur, Adolphus Rodulpho, & E

b De Scrip. Eccl. in D. Thom. Aq.

Adol-

A Adolpho Albertus Imperatores successisse in eo narretur, pugnantia planè misceantur, quando eiuscemodi vicissitudines, quinis ac viginti postquam Diuus Thomas vixisset annis, saltem si de Alberto sermo vertatur; rectè per rerum ac sceptrorum seriem contigisse censeantur: *Nisi* (inquit Bellarminus) *ista verba ex margine annotata, ab aliquo posteriore in textum irrepserint*: Maluit nempè Vir sapientissimus hoc etiam pacto religiosiùs iudicare, quam à sua sapientia calumniando degenerare. Id si huius Epistolæ mastiges animaduertissent, excusassent opinor, exaratæ post tempora Virginis, vt ipsi putant Epistolæ errorem, nec suos in asserenda Virginis ante quadragesimum secundum Christi annum errores propinassent.

B Sed iam in re nostra scribentis, vt dicebam incuria, subsignatis temporum characteribus, si mendum etiam in alijs clausuræ partibus illapsum offendat, nisi id peruersus animus fecerit, nullo peiore scelere, sed incautæ simplicitatis an oscitantiæ malo factum reputabitur; quod tamen non iccircò periculum fidei crearit apud cordatos, quibus eiusmodi lapsus in nominibus aut annis mutatis, aut pro se mutuò locatis, interdum lucem commonstrat, ad suamq; res gestas reuocat tempestatem. Multis hic exemplis abundare possemus, si vel in publicas Romę tabellas ab exceptoribus descriptas, nescio quo fato imposturam an errorem insedisse, studiū C esset ostendere; tametsi illæ inter Sacra Vrbis monumenta per secula seruatæ, serò tandem aliquando figmentis respersæ, in medio, vt sic dicā, foro versatæ, Magistros fabularum & impietatis ignorarent: Ita prorsus Epistolæ Virginali per multa tempora sartę tectæ, affecta demum clade Messanensis Reipublicæ monumenta, non quidem interitum, si fortasse de archetypo taceamus, sed ignauia Scriptorum in exemplis, nisi etiam peiora veniant in suspicionem, vitium attulere. Id tùm primùm deprehensum fuit, cùm pietate impugnari cæpta, à Templis prouocaretur ad forum, & nondum audita Messanæ contentione res agereiur. Tum D enimuerò, perplexa ratio temporis, argumentum Epistolæ, mores Gentium, moderatio Virginis, & id genus alia cum historijs coniuncta vel seiuncta, animaduerti cæpta; nec tamen penitiùs introspecta, pluribus suspicionem falsi, sapientibus cogitationem erroris, vel etiam imposturæ præbuere opinionem; quòd corrupto maleuolorum scelere calculo, pietati Ciuium, nedum Traditioni putarent illusum, quasi verò etiam fabulis interdum illapsis, non suam seruassent historiæ veritatem, vbi religio cum candore morum, pro pietate Traditionum perorassent.

Quid enim adeò tritum in Sacra historiarum antiquitate, quàm admirabilis Georgij, martyris Cappadociæ cum Mago Athanasio conflictus, E suspectum Viduæ contubernium, dolus ad perdendos Gentilium Magos, ipsosq;

ipsosq; Gentiles, innumera præterea tormentorum genera, quibus vexatus Georgius in tot, vt ita dicam, mortibus semel mori non potuit; vt taceam de equo picto gestatore Georgij ferum hinniente, de Regia Virgine ab hiantibus Draconis faucibus vendicata, nisi hoc postremum Symbolicam [a] Baronio gerat imaginem, & in simili argumento [b] Eusebij quoque suffragium ferat; quemadmodùm quæ de Christophoro Martyre vulgo creduntur de virente palma, de flumine vadato, de statura procera, quamquam in nonnullis falsus [c] Hieronymus Vida dum poëtam agit, multiq; alij quæ de Septenis illis Martyribus, quos Dormientes vocamus, pia fama per secula diuulgauit, ad sensum allegoricum traduxerunt. In quibus tamen omnibus si multa figmentorum fucis sint illita, non ideò suum non venerabitur Ecclesia Georgium, Christophorum, & quos Septem dormientes vocant, habebuntq; suam quæ ad historiam referunt momenta veritatem. Ita planè putes futurum in re nostra, nec nomen fabulæ feret Epistola Virginis, etsi cum mendis conflictata, synceritatem inspersam apud non paucos, piorum diligentia repurgarit, vel sopitam famam vigilantia excitarit. B

a Niceph. Gregor. l. 8. pag. 31. & 32.
b In Notis Martyr. 23. April. In vita Constant.
c L. 3. c. 3. in suis Carm.

Non sum equidem nescius magno esse opus iudicio, quò commentitia disiungantur à veris, fabulæ segregentur ab historijs; ne si semel abolito nomine fabularum, mendacia vires sumant, in historiam planè transeant, fidemq; sibi concilient, non apud imperitos modò, quorum in crimine inscitia est, verùm etiam apud viros pios ac doctos, qui interdum obuia quæq; sine delectu scribendo renarrant, fidem alijs creduntur facere firmissimam; vt nihil dicam de prauis, qui quemadmodùm loquitur [d] Baronius, *vt muscæ quærunt vlcus, ex quo saniè satientur, inuentoq; semel, antea cadi quàm inde diuelli se patiuntur*. Tale dubio procul fuit vlcus, figmentum illud [e] Mariani Scoti, Catholici quidem Viri, sed imprudentis Historici, de Ioanna Pseudopontifice, dicta papissa, quod post ipsum Sigebertus [f] & ipse Schismaticus in sua Chronographia traduxit, plures verò deindè Nouatores, ceù Sacrum apprehenderunt, tametsi non deessent, & inter ipsos prudentiores, quæ ineptas & aniles fabulas esse reputarent; id quod Principes etiam Viri, me audiente non semel ore libero protulerunt; sed Catholici non vanas duntaxat atque leues, verùm etiam subdolas & virulentas, calumniarum & contumeliæ plenas, leuiter fusas, leuiùs creditas, mendaciter dictas, perfidè assertas, denique procaciter defensas, à multis Hæreticis obstinatè retentas, pluribus confutarunt. C D

d Tom. 10. ad an. 853.
e In Chrō.
f In Chrō.

Non hic commemoro multa, quæ apud doctum alioqui, sed leue hominum genus fidem, & existimationem inuenerunt, Hadriano per muscam exitium illatum, Syluestrum Papam Secundum, Magia Pontificatum E

catum

A catum inuiſſe, ſed demum horrido mortis genere membra à dæmone dilaceratum periuiſſe; innumeraſq; id ſortis fabulas, quæ ex officina Turpini, Viri ſanè turpiſſimi prodierunt: vt non meminerim aliorum, quæ apud non paucos etiam Catholicos in Hiſtoriam tranſierunt, de collapſo Romæ necdum ædificato Pacis Templo, cùm Chriſtus naſceretur, de Cyriaco Papa, (qui nunquam fuit) cum Vrſula Virginum vndecies millium primiceria, Roma Coloniam comitante; quæ quamuis commenta ſint, vero, ne ſimilitudine quidem affinia, nunquam tamen eam hiſtoriæ puritati labem intulerunt, quin paucis demptis ſua dignitas pretiumq; ſtaret Traditioni. Ita ne verò vacillabit fides noſtri Parthenogra-
B phij, vt ob ſolas temporum notas, quo quo tandem errore implicatas, in ſuſpicionem falſi vocetur, adulteq; per ſecula religioni certiſſimum ponatur impedimentum?

Quin Syluestri Pontificis Acta, qui Conſtantini lepram, recenti Sacri fontis latice deleuit, tùm apud Græcos, tùm etiam apud Latinos in non paucis deprauata, vel breui temporis ſpatio vſque ad Gelaſium intercepto, reperimus; & tamen nemo eſt tam exploratæ antiquitatis exactiſſimus Cenſor, qui omninò ſpernenda eſſe, niſi tumido faſtu decernat, & niſi Gelaſij quoque latam de illis ſententiam damnet, ac planè Gelaſium reijciat. Itanè verò ſi non iam centum & ſexaginta octo annorum ſed ma-
C iori longè interuallo, in tanta rerum demutatione, vix puta noxius error Epiſtolam Virginis inceſſerit, pugnaci feruore, ad dubias alternationes fides pietaſq; priſca detorquebitur? Id qui rectè factum putet, ſimul ignoret oportet, non modò mendoſas aut etiam fabulis infertas, vt hactenus vidimus, nihil veritati derogare hiſtorias, ſed multò minus quibus aliena geſta, ſerie temporum aut etiam rerum, turbata inſederunt. Mitto, qui falſitates permixtæ ſint Actis [a] Pontij Martyris illuſtriſſimi, geſtis [b] Abercij Hieropolitani; quàm diuerſæ auctorum in tradendis Conſtantini factis abludenteſq; ſententiæ, minimèq; concordes in eiuſdem
D Epiſtolis, annorum conſulumq; cum hiſtorica ſerie coniugationes: illud perſimile ad noſtrum inſtitutum venit, [c] Epiſtolam Fabiani Pontificis, ad omnes vt inſcripto præfert Eccleſiæ comminiſtros directam, cum in primis titulo tenus, tum in Conſulibus adeò ferri deprauatam, vt niſi ad calamum & lituram veniat, ſpuria penitùs cenſeri poſſit, quod maximè, quædam in ea ſint (vt Baronius inquit) *à ſciolo quodam ſuperaddita, volente in Epiſtolam inferre quæ putarit contineri in eo textu*. Præclarè verò ad Epiſtolam noſtrã, in qua niſi error ſcribentis, abſq; maligna fide, vel certe receptæ Epiſtolæ tempus ſignatum à tergo, in penetralem Epiſtolam inuaſerit, appoſitè dixeris plura à ſciolo quopiam fuiſſe addita, nec ſolùm
E in notis anni, menſis, Lunæ, feriæ diei, verum etiam in titulo illo exaggerato,

a Surdie 14. Maij Baron. ad an. 246.
b Metaph. 22. Octob.
c Bar. Tom. 2. ad an. 258

rato, si Virginis modestiam vt increpant aduersarij, minimè sapiat, A
vitium obrepsisse; quod postremum tamen præfactè negetur à Virgine vel scriptum fuisse, vel scribi potuisse, ac etiam ob rationes à nobis allatas debuisse.

Atqui si in multis Historiarum integritas, nō fides detrimentum fecit, tum verò in ijs, quæ ad Virginem spectare videntur, nescio quo fato, pleraq; digna scitu, longè remota sunt à luce; nec nisi piorum studijs in dies eruuntur; fortasse id reliqui fecit mortalibus diuina bonitas, ne deessent qui Virginem elucidando, beatitatem mercarentur. Sed enim quid in hanc Epistolam errores irrepisse mirabimur, qui in Historiam vitæ Virginalis, fabulas etiam antiquitùs illapsas probè cognouimus. Nam vt B
taceam de portentoso illo de Stirpe Virginis commento, cuius concinnatores Gnosticos Hæreticos, summo iure acriter proscindit [a] Epiphanius; quid non creditum est Catholicis de dormitione MARIÆ? quàm non adoratus libellus ille de transitu Virginis, quem demum Gelasius inter apocrypha numerauit? auctoris nomen sanè proditum non est, sed demum præfixa Melitonis Sardensis appellatione, honestum sibi titulum vendicauit, & specie quadam veritatis plurimorum commentarios adimpleuit. Melitoni adscribit etiam Trithemius, sed [b] Hieronymus qui scripta Melitonis recenset, aut non nouisse aut improbasse putari potest, quod vt [c] Baronio videtur, multa contineant indigna Melitone, & C
quæ gestis Apostolorum (si quæ fides [d] Bedæ) pugnent è diametro, nec recens quorundam labor eatenus ad censuram Bedæ potuit omnia dispungere, quin multa delirantium planè somnia, ne dicam Christianis auribus improba relinqueret.

Sed etiam libellus ad Paulam, & Eustochium de Assumptione Beatæ MARIÆ [e] Hieronymi nuncupationem mentitus, tantum abest Hieronymi sit, vel quod non nemo putauit Sophronij; vt de manifesta impostura conuincatur, qui Hieronymi Paulæ & Eustochij nomina eo operé sit nundinatus; quod cum Nestorius longè post Hieronymi, ac So- D
phronij tempora inciderit, auctor commenti totus depugnet in insectando Nestorio, versandaq; nondum exorta contra fidem Incarnationis disceptatione; eoq; manifestè se prodat cum Hieronymo nihil hac in parte fuisse commune. Possem in hoc genere pluribus immorari nisi actum agere, neque tamen eodem loco habuero quædam alia, quæ Baronius ex ijsdem commentorum fontibus manasse credit, mihi vero cum pluribus alijs [f] Nicephorus fidem sufficit de palmæ videlicet ramo Virgini supremа inter mortales agenti in signum victoriæ cælitùs collato; de Apostolis ad sacrum eiusdem Virginis funus honestandum, è remotis Orbis regionibus Hierosolymam sublime per aëra delatis; de miraculo E

in

a Hæres. 46
b De Scri. illust.
c Ad an. 48
d In retr. in Act. cap 8.
e Hieron. de Script. Eccl. in Sophronio. cap. 134.
f L. 2. c. 21. & l. 15. c. 14

A in Iudæum patrato, qui Sacrum illud feretrum impio violauit attactu: sanè pro palma illa perorat Massana, fidemq; facit ostenso eiusdem palmę fructu, quem ędes maior inter Sacras seruatum reliquias, memoria Virginis maximum, veneratione populi insigne donum habet. Meminit eius rei [a] Maurolycus, & inter translatas Eugenij Quarti, Regisq; Alphonsi Senioris iussu reliquias, cùm reponit, tabellas signatas refert. De Apostolis per sublime [b] deuectis, auctoritas Damasceno satis militat, vt saltem ne temerè credatur probè cauet; denique de pœna manus impiè contrectantis alij non spernenda fide vadantur.

a De locis reliq.

b Quarta die infra oct. Assũp.

Ceterùm si in multis alijs, quæ totius Orbis religione commendata B sunt, nihil adeò dignè scriptum fuit, quin diuersis narrationibus fuerit circumscriptum: quis putarit haud potuisse, si non imposturam & fabulas, errorem certè in Epistolam incidere, paucorum initio Scriptorum commendatione, si Ciuium religionem excipias, neque enim ad rem totius Ecclesiæ referebat, explicatam.

At quod Baronius rectè sentit nihil derogatum gloriæ Virginis, quòd isthæc adeò obscura remanserint, quippè quæ vt Sol alter, radiorum suorum fulgoribus splendens, non tantùm valuit ob Scriptorum inopiam densa offundi caligine, quin etiam in tenebris iubar eius multò splendidius effulgeret: simile quippiam decreuerit de hac Virginis Epistola, is, C in cuius pectore pietas aliquando locum inuenit, quando ad tenebras fugandas gloriamq; Virginis magis illustrandam, satis superq; esse potest, constans ad hęc vsque tempora propagata, maioribusq; in dies argumentis firmata Ciuium religio, vndè hoc magis fides cumularetur, quò non tam Scriptorum commentarijs, quàm Traditione ipsorum per manus ducta pietas augeretur.

Enimuerò si post multa secum deindè paciscitur Baronius, ne pias Traditiones vsquequaque conuellere arguatur, nostræ quoque causæ patronus existat oportet, quam si vspiam probi auctores, certè Traditio D plurimùm commendat; quin verò ipse Baronius sua quam de Virginis rebus fert sententia, nostræ quoque rei auctoritatem conciliat, quando *hæc* (inquit) *cùm dicimus, non sic impugnamus, quasi minus vera, quandoquidem non sit impossibile apud Deum omne verbum, sicut nec ob eam causam quod ibidem* [c] (nempe in Melitonis apocrypho) *feratur eadem resurrexisse, & vnà cum corpore esse assumpta in Cælum, id negamus vel in dubium reuocamus accidisse, quæ præsertim* [d] *Iuuenalis Hierosolymorum Episcopus, non ex scripto aliquo commentario, sed potius ex antiqua Traditione se accepisse testatus sit, &c.* Hæc Baronius.

c De Transitu Virgin. c. 17. 18.

d Apud Niceph. lib. 15. c. 14.

A quo non ad alium rursum prouocaturi sumus arbitrum, si iterum E contingat eiusdem auctoritate, nostram hanc de Parthenographio vellicari

cari Traditionem, quo ferè argumento plus nimio se iactarunt nonnulli, A prolatamq; à Baronio perfunctoriam, ne dicam obscuram sententiam de abolenda huius Epistolæ religione, velut legem sacram putarunt; quid enim si post longam disceptationem in narratione alioqui non vulgari Traditioni tandem conniuet Baronius, non idem facturus sit in re nostra cùm nihil sit facilius, si mores Virginis spectemus, quàm exigua solari Epistola, quos clientes tàm deuoto obsequio nacta esset. Verùm hoc loco id duntaxat agimus, si non modò Ecclesiasticis narrationibus, menda, errores, imò & commenta inciderunt, verùm etiam in historiam Virginis, quam omnium religione fartam & tectam esse oportuit, illapsa esse creduntur, neque tamen ideò veritas in discrimen vocata est; non magnopere esse mirandum in tot temporum, ac morum mutationibus, hanc B quoque Epistolam alienæ manus sensisse vitium, ex quò tamen Traditionis constantia sic affecta non est, quin integra fides si exterorum, maximè Ciuium religione semper steterit, stabitq; semper in posterum.

Atque hæc omnia sic dicta velim, vt quantumuis reposito sexagesimo secundo anno, in locum quadragesimi secundi, aut etiam stante quadragesimo secundo, discussisq; vt fecimus aduersis argumentis, rectè omnia ceù Veneris iactu cadant; omninò tamen resecta ea parte, quæ temporum notas cum nominis subscriptione continet, Epistolam integritati suæ restituendam putem, in ceteris ne hilo quidem dispungendam, quòd non C modò nihil alienum à Virginis moribus, sed ipsam propemodum pietatis, modestiæ, ac humilitatis expressam in Virgine, argumento, affectu, ac scribendi forma referat imaginem.

Et licebit mihi in hoc genere præstare, quod alij non sine magno pietatis fructu fecerunt, in plerisq; historijs commentitia disiungentes à veris, quò candor in narratione rerum gestarum eniteret magis, repurgatam scilicet Epistolam Virginis pristinæ donare synceritati, vt præcisa semel ea lacinia nihil amplius reliquum sit, quod hærentem remoretur contentionem. D

Quo loco illud etiam argumentum vnà rursum pressum volumus, quo nonnulli ex affecta Epistolæ parte de totius falsitate intempestiuum sanè fuerunt iudicium; non cogitantes ea consecutione non modò plurimarum historiarum, & Traditionum Ecclesiasticarum lumini, densam offundi caliginem, verùm etiam pietati Catholicæ certam in multis afferri perniciem. Cui enim non continuò subeat fraudulentas fuisse manus, quæ limam scriptis antiquiorum induxerunt, aut planè peruersum iudicium, quod posteris dubium fecit, fideique non minus quàm pietati periculum creauit. Iacebunt sanè præter ea, quæ hucusq; retulimus, non iam quæ Faustus Manichæus, aut Seleucus eiusdem farinæ con- E

soda-

A sodalis, de Tribu Virginis, aut Gnostici de stirpe Mariæ, Iudæi apud [a] Hieronymum de Christi genealogia, sed in primis Rabbinus Heccados ad Antoninum Romanum Consulem (si hic in Fastis est) ante Christi aduentum de parētibus Virginis eiusdemq; natalibus, aut denique Theodosius Iudæorum Princeps apud Suidam [b] de Sacerdotum genealogia, Christiq; Sacerdotio somniarunt; quæ omnia sicut præpostera sunt, incondita, & monstruosis mendacijs referta, ita subtractis fabulis, quibus innituntur sponte collabuntur. Præter hæc (inquam) nutare incipient cetera, quæ apud omnes certa haberi debent, ceù non inania pietatis, & religionis Christianæ fundamenta, qualia sunt in primis, quæ à Viris non do-
B ctrina minùs quàm religione conspicuis eduntur de Virginis parentibus, ortu, eductu, & reliquo inter mortales ad omnem sanctitatis excellentiam progressu; quæ tametsi vera sint, nec minus Traditione, quàm luculenta auctorum testificatione comprobata, diuersas tamen ob narrationes, & velut Traditionum commissuras, si non dubiam fidem, suspensum profectò magis, quàm cautum reddere animum sat virium habent.

Ac vt nihil dicam de gestis Apostolorum, ac Martyrum, quibus corrigendis nullo non seculo est inuigilatum, excindantur oportet monumenta Gentilium quantumuis non parum momenti ad rem Christianam ex illis accedat in dies, quod cùm Ethnici Scriptores veris & Sacris, odio no-
C minis Christiani, falsa & profana subindè commiserint, infestas obliterantium mutilantiumq; manus effugere non potuerunt; vt iam multis resectis in nouam elaborata massam, quid cuius credendum propinent, haud facile, nisi minimè fallax Ecclesiæ censura discernat, seligatur.

Actum etiam sit, prorsus de Carminibus Sibyllarum, quæ semel igne vastata, rursum verò perquisita, Gentilium steterunt examini; nisi enim Christianis legitima sint, vim & auctoritatem aduersus Gentiles haud sufficiant, falsóq; narret [c] Iustinus Martyr, pœna mortis ab eorum lectione Christianos absterritos, ne scilicet reliquum esset, quod pro re sua citra
D impostura suspicionem possent Gentilibus obuertere. Quis enim non illico, sicut ipsi Gentiles, à Christianis conficta, [d] (Lactantio crede) ne vim sentirent, Sibyllina iactabant carmina; sic etiam lectis antiquitatis monumentis, quæ vel manca, vel demutata norit, figmenta esse suspicetur? vt iam non Scriptores putet vel compilatores, qui illis restituendis operam nauarunt, sed Traditionum sectores, & religionis peruersores. Iam verò si cauta pietas Christianorum, nihil in illis cogitet falsò redundare, dubio longe, Virginalis quoque Epistola, recisa illa temporum putatione, sua qua satis stabit integritate, nulli in posterum mendo, & ex mendo contentionibus obnoxia. Verùm deinceps, quæ principem apud nos locum in pro-
E bando fortasse tenet, de Traditione argumentum accersamus.

[a] In epist. ad Tit. lib. I cap. 3.

[b] In histor. Verbo IESVS CHRISTVS.

[c] Orat. ad Antô. Piû.

[d] L. 4. c. 15.

TRADITIO MILITAT PRO EPISTOLA VIRGINIS. A

CAPVT XXXXIX.

E Traditione si satis dictum est, illud duntaxat peractum, vt spicula retorqueremus, deinceps verò vt proprijs armis ex instituto incessamus, conandum; neque tamen quæ alibi semel decreta, rursum hic ad nauseam ingerenda. Sed enim quia quemadmodum constituimus latè vagatur nomen Traditionis in circulis Theologorum, ne non suo loco vsurpetur, B ad certam pro re nostra classem reuocandum est; vt quamuis generale nomen sit in primis, deindè verò præcipuo consilio tantùm ad doctrinam non scriptam accommodetur, eademq; inter alias vt diximus diuisiones, seù penes dignitates auctorum, in Diuinas, Apostolicas, atque Ecclesiasticas; seu penes argumentum in eas, quæ fidem moresq; hominum concernunt recenseatur: inter has omnes nostra qua de agimus, imaginem quandam præ se ferat Ecclesiasticæ Traditionis. Hanc verò cùm nemo sit in omni genere tam peregrinus quem fugiat esse consuetudinem quandam primitus & antiquitus, vel à Principibus Ecclesiæ Viris, vel à populo inchoatam, quę sensim tacito populorum consensu inualescens, ac tandem C in similitudinem legis assurgens, eandem cum Decretis, alijsq; constitutionibus Ecclesiæ scriptis vim nacta est, haud aliter vt ego arbitror, quàm [a] in Republica Ciuili consuetudines approbatæ, parem cum legibus scriptis sortiuntur auctoritatem.

[a] Dist. 1. Cô suetudo, L. Diuturna ff. de Legibus

Atque hic ego magna cum spe iterum ingredior ad ostendendum nihil esse minus absimile Traditioni cuidam Ecclesiasticæ, quàm commendationem Epistolæ Virginis ad Messanenses datæ: quamquam dum id ago, similis mei semper sim futurus, qui quemadmodum nunc dixi imaginem tantum præ se ferre velim Ecclesiasticæ Traditionis, eius pręsertim, quæ religionem concernat, non verò illi omnibus numeris, ac li- D neamentis exequari. Quod si argumentum aliquid amplius ferat, id demum erit nobis in lucro reponendū, non ad probrum alienum referendū.

Age verò eiuscemodi Traditionem Messanensibus fuisse antiquissimam, totiusq; Ciuitatis & accolarum consensu, ac voto validissimam, luculenter perhibet integerrima vniuersorū in pręsens vsque religio, eademq; singulis non scripta, sed propemodùm nata lex, quæ non solum sub specie consilij salutaris induceret ad venerationem, verùm etiam arctiori vinculo religionis astringeret ad seruandam commemorationem. Enimvero si incidens aliquando rerum status, annua celebritate interdixit, E

deuo-

A deuotionem profectò non afflixit, sed quò restituta in maius effingeretur religio, parauit occasionem. Sic interdum festa Præsentationis Virgineæ memoria non paucis in locis præterita potius quàm abrupta, vniuersæ demum Ecclesiæ Sacratiori cultu recepta, firmata est.

Hic ego si de Messanensium religionem pluribus agam, videbor fortasse temporis causa fingere, & oratione volitare inter eos, qui rerum notitiam habent; nihil enim afferam, quod ad omnium nationum laudem non pertingat, & quod pro ostento non habeatur, vt proindè nemini vni venire possit in mentem, eam Traditionem aliquando ab aliquo Messanensium gloriæ, aut ab extero, gratiæ causa splendidè confictam: quando B nihil fingitur ægrius in Martijs animis, quales sunt Messanensium animi, quàm Religio, quæ dubio procul non nisi cælesti quodam instinctu tam diuturna esse potuit, perseuerabitq; in posterum Virgine oculos non deflectente. Vt non dicam nullius quamuis scelestissimæ mentis impulsu, quempiam in tantum facinus egredi potuisse, vt humana mendacia spontè sua casura, ad perpetuos Virginis honores voluerit transferre, nec defuturos fuisse per omnem retrò ætatem Viros lectissimos, emunctæ naris, & exquisiti iudicij, qui tam imprudens mendacium priusquam in coronam Orbis veniret, ab omni rectè dictorum numero exemissent, certè ad posteros transire sine nota non permisissent.

C Addo & illud, puram illam, ac synceram niueæ probitatis ætatem, longè abfuisse à fingendi libidine, rectissimisq; studijs detentam, nunquam conniuere solitam ijs rebus, quæ à rectè agendi meditandiq; plano tramite seducerent; quippe apud quos in maxima fortitudine consilij, omnia posset cum candore morum coniuncta sanctitudo, totiusq; penè humanitatis obliti assiduè cælestibus immorerentur. Non hoc dico quasi nesciam, iuxta vetus prouerbium, quid è genio sit Insulanorum, ac præsertim Siculorum, quidué de istis inter alios quo quo tandem animo [a] Petrus Blesensis non infimæ auctor notæ, pronunciarit, nusquam enim terrarum D non peregrinata, imò etiam hospitata sunt vitia, vel si terrestrē Paradisum prætendas. Verùm si antiquiores recentioribus quadantenus veniāt comparandi, nemo inficias ibit, illa ætate Christo quàm citima, arsisse magis mortalium pectora, recens in Cruce fusi sanguinis calore, quod etiā [b] Cassianus aduertit, adhuc flammantia; quæ consequentibus seculis longius abducta, sensimq; sopita, facilius aguntur in culpam, versutia præsertim dæmonis à multo vsu periculoq; callidè comparati. Proinde si postrema hac tempestate, qua iam palàm vitijs theatrum datum est, nemo vnus inueniri queat, qui tanto se aduersus Diuos scelere astringat, quid de priscæ illius ætatis hominibus sentiendum sit, manife-E stius vero euadit.

[a] Epist. 46.

[b] In collat.

Nec volo in præsentiarum repetere altiùs, quæ suo loco sum dicturus, A tametsi spatiosus aperiatur campus, in quo planè exultare queat argumentum, quo nimirum loco steterit semper apud Virginem Messanensium ex repromissa protectione religio, vbi difficillimis temporibus quoties, aut bellico tumultu miscerentur omnia, aut lue cum fame grassante vastitas immineret Ciuitati, iamq; pluribus modis nequicquam desperata mortalium ope Respublica præcipitaret; toties præsentissimum sensisse Messanenses Virginis auxilium, vt iam in prouerbium abierit, vsitatam Virginis gratiam, ex prædicta causa toties deprehensam, nunquam apud eos communi voto illusuram.

Sed vt reuertatur vnde digressa est oratio. Hanc Traditionem, non solū esse fide suorum antiquam, verùm etiam perpetuam, satis ex hactenus dictis obuium est ac procliue; perpetuā verò non ea duntaxat ratione quòd per manus tradita sit, ac publica Ciuitatis constantiq; assertione in hodiernum vsque diem propagata, sed multò maximè quod nescia ortus ac principij sui, in ea planè tempora, quibus Virgo inter mortales interfuit, velut in fontem continenti alueo recurrere putatur, quo quidem vel propemodum vno, [a] si doctis credimus, summa probæ Traditionis continetur. Inde verò non vsurpatione tantum famæ per ora volitasse, verùm etiam literarum monimentis, velut riuis exceptam ad nos defluxisse, iterum testes sunt illi quorum studia laboresq; multorum calami exhauserunt. Quamquam ego necessarium non puto ad exaggerandam veritatem, Scriptis priuatorum approbari, quæ publica populi contentione sunt consecrata, vt rectè de aduentu S. Iacobi in Hispanias arguit [b] Suarius, cuius Viri sapientissimi rationes, quia apprimè ad rem nostram faciunt hic afferemus & expendemus, non quidem eo animo vt in quæstionem vocemus, quæ nunquam voluissemus esse controuersa, neque vt singulari certamine cōmittamus viros doctos in diuersum sentire cogentes. Verùm vt in simillimo prælio, simillima, vel eadem prorsus arma probemus, certe in causa pietatis, non diu interstituram ancipitem bello, sed ad bonorum zelum & religionem, palmam inclinaturam.

a Suar. to. 1 de Relig. l. 2 c. 6. n. 6.

b Loco cit. c. 6. n. 15.

Itaq; Franciscus [c] Suarius vbi contenta velitatione satagit pro aduentu Iacobi in Hispanias, parum referre disertè ait, quòd priuatæ historiæ humanæ temporum illorum, peregrinationis eiusmodi Iacobi non meminerint, si neque cum Historia Canonica, neque cum alijs dogmatibus receptis pugnet ea Traditio. Rationes huiusce rei affert & copiosas & appositas. In primis verò quia in ea peregrinatione Iacobi nihil accidit adeò publicum & prodigiosum, cuius fama vniuersum Orbem sit peruagata, quò possent excitari Historici ad id memoriæ prodendum. Deindè autem, quia ea tempestate non extitere diligentes rerum E Hispa-

c A num. 15

A Hispaniarum Scriptores, externis verò non facilis fuit addiscendi copia, nisi fortasse earum, quę ad publica bella & Reipublicæ statum spectabant, nihil illos, vel certe pertenui religionis manente cura. Quare cùm ea regni Hispanici ætas Scriptores ferret vel nullos, vel in scribendis Ecclesiasticis Hispaniarum rebus modicos, mutilosq;, mirum non est in historijs antiquis desiderari memoriam profectionis Apostolicæ in Hispaniã. Profectò enim si Luças Acta Petri, & Pauli posteritati scripta non reliquisset, multę illorum Apostolorum peregrinationes, & prędicationes obliuioni traditæ fuissent, nec aliter quàm ex Traditione ipsarum Ecclesiarum, quas fundassent cognosci potuissent. Ita prorsus profectio Petri Antio-
B chiam, quæ non tam præterijt Lucam, quàm ab ipso prætèrita est, non secus quàm ex illius Ecclesię Traditione fuit cognita; nec ad nostram notitiam peruenisset, nisi ex monumentis illius Ecclesiæ, Clemens Alexandrinus, & ab illo Eusebius, & Hieronymus scriptum reliquissent.

Quod si ita si res habet, quid tam proprium quàm de Iacobi aduentu in Hispaniam, ex eiusdem Hispaniæ Traditione esse inquirendum? quam quidem quò posterorum religioni foret consultum, Diuina prouidentia non permisit excidere, nec vllatenus obliuioni tradi, aut in angulo concludi; sed vniuersis Hispaniarum Ecclesijs commissam voluit retineri, vt proindè nemo tam sit pręfractę mentis, qui huic Traditioni ausit contra-
C dicere, nisi vnà alias etiã Ecclesiasticas Traditiones velit conuellere, quæ certè nusquam inconcussæ poterunt conseruari, si huic fides derogetur. Idq; eò vel maximè, quod hanc Traditionem non modò commendat publicæ à parentibus ad filios famę dimanatio, sed etiam insignis illa & antiquitatis spectatę Ædes Cęsaraugustana, in eaq; columna Virgineis sacrata plantis suadet ac planè persuadet; neque solùm, verum id ipsum manifestè loquuntur tot singularia præcipui amoris indicia, tam exquisita Patroni tutelaris in Gentem adoptatam collata beneficia, quæ tot præconibus famæ ascitis, pluribus etiam mundis, si sunt, hactenus inaudiri potuerunt, & (*quod Suario ante omnia primum est*) pretiosum illud Sacri depositi
D pignus, propter quod hodieq; summa Gentium religione visuntur Galeciæ, id eatenus conuincit vt pressa omni ambiguitate neminem patiatur animi pendere. Hæc ferè Suarius.

Egregiè verò, sed etiam pro re nostra Vir doctissimus, quem tanquã ex Areopago libenter in hac dimicatione iudicem nominaro, vt ostendam quàm sit constans, & consulta nec tenui filo pendens hæc Messanensium Traditio. Atqui nemo non videt quo tramite sũ ingressurus, facilèq; posse pręripi quę sum dicturus. Conuertã nihilominus argumenti curriculũ, & dum ab initio Suarij sensa euoluo, semina quædã rationum inspergam, ex
E quibus fortiora apud intelligentis animum argumẽta queant adolescere.

Ergo *in ea Sancti Iacobi peregrinatione, nihil accidit adeò publicum & prodigioſum, cuius fama excitare ad ſcribendum poſſet Orbis Hiſtoricos?* Sed enim inſolens illa Virginis in corpore mortali apparitio, & columna ſacris ſacrata pedibus ſatis habuit prodigij, ſi nō ad excitandos Orbis Hiſtoricos, certè ad Hiſpanos excutiendos, ne rem tam mortalibus inſolitam, gentibus inauditam, intactam, exortemq; relinquerent. Neque enim clamaiore ſaltem Hiſpania eſſe poterat, quod Iacobus non ita multò poſt deſiturus in viuis, euulgare debebat; quò & demandatę prædicationi non pænitendo (ſicut prius) fructu fidem, & cultui Virginis primùm à ſe importato, firmamentum ſufficeret. Alioqui vnde in Hiſpania ſecundùm necem Iacobi Virgo innotuit? vndè luxurioſæ Templi Cæſaraugustani exædificationi initium datum? A B

Non hæc dico quaſi rei tot fulcris ſpectatæ fidem eleuem, ſed vt inde pro re noſtra eliciam, minus habuiſſe prodigij, quàm vt Siculos indormientes nedum Hiſtoricos Orbis, Virginis manus iam ſcribendo inſuetæ excirent, neque eam Legationem Meſſanenſium eius fuiſſe ſplendoris, cui excipiendæ Virgo humilis, & à regio faſtu ſubmota, purpuratorum Senatum aperiret faſtis inſerendum; ſatis denique habuiſſe famam, ſi eo tempore ſolam Meſſanam impleuiſſet, neque è veſtigio extra anni Soliſq; viam exceſſiſſet; eò præſertim, quòd non fide inferenda, publiciſq; miraculis adſtruenda, ſed tantùm de gratia tutelæ loqueretur, quam prima quod ſciam inter Vrbes, & Nationes apud Virginem demerita eſt Meſſana. Hùc accedit Meſſanenſes pro ratione temporum, non illicò Templis, Aris, ac ſimulacris excitatis ſuam quoque gloriam ſuſcitaſſe, quæ vehiculum ſolet eſſe famæ velocioris, tametſi dubio procul inſtituto primitiuæ Eccleſiæ, certas haberent ædes, quò frequentes coirent ad Chriſtianæ religionis functiones obeundas; præſertim cùm Nero primis Imperij ſui annis, nondum Chriſti regno nefarium bellum induxiſſet. Nec dubium quin deferueſcente hac prima perſecutione, Chriſtianis è ſanguine Martyrum, velut è fidei ſemente, verſatoq; animorum ſolo, maiori ſegete ſuccreſcentibus, ſicut Euſebio teſte, in vniuerſis Vrbibus, ita Meſſanæ quoque laxatis areis, nouas à fundamentis erectas, vt Auguſtinus [a] loquitur, Eccleſias; quæ tamen [b] Diocletiano furente immanius, iterum euerſæ iacuerunt, vt tunc fortaſſe verum fuerit, quod impius ille Cæcilius in Chriſtianos iactare ſolebat, *eos videlicet nullas habere aras, templa nulla, nulla nota ſimulacra*, quoad melioribus temporibus procreato Conſtantino, & refixis demoliendo decretis, toto Orbe Chriſtianę religioni theatrum fieret, æquatoq; diadematis regum, honore Crucis, ſacræ quoque Baſilicæ Palatijs Imperatorum eminerent. C D

a Lib. 2. in Leuit. tit. 59 citatur.
b à Beda in Ep. ad Cor. 15.

Sed neque tunc Meſſanenſes varijs fortunę ſucceſſibus impliciti, dignā ſuo E

A suo cogitatu rem moliri potuerunt, tametsi Templo Pauli nomini extra Vrbem dicato, scriptæ quoque Epistolæ memoriam pridem ante coluissent; donec tandem respirante Euangelio, eius Ædis, quæ nunc Cathedralis est sedes, Diuæ Assumptæ sacrandæ, quemadmodùm alibi narrauimus, fundamenta locarent, designatoq; Sacello festos Epistolæ honores cum eximio Virginis cultu inferrent, celebrarent.

ALTERA Suarij ratio eò spectat, vt ostendat inopia Scriptorum laborasse famam accessionis Apostolicæ, siuè quia nulli in Hispania scribendis Ecclesiæ rebus operam nauarent illis temporibus, siuè quia perpauci ijdemq; foris, ac castris magis, quam Aris & Templis calamo B addicti. Ex quo tamen nulla necessaria ratio stat ab improbata fide Historiæ, quòd præ scriptis seruari debet sua semper integritas Hispanicæ Traditioni.

Rectè sanè. Sed non incuria mirabitur quispiam, in prouincia tàm vasta in gente tàm accurata, nemini per quadringentos annos venisse in mentem, qui rem ad totius regni salutem, & gloriam spectantem vel obiter attingeret. Quo tamen in genere excusanda est Messana, quæ nec ceteros Siculos rebus suis mancipatos, adsciuit Scriptores, nec verò ipsa inter suos, quem scribendo sufficeret, in ea perturbatione rerum magis intenta remis quàm pennis, inuenit. Quamquam si Dexter in partem C venit non minima est gloriæ pars, habuisse externum, qui prouinciæ suppeteret, & viam famæ patefaceret. Sed nec facilè quis admittat, extitisse Hispanos, qui semper in Sole & puluere questum facientes, non aliquando vmbra & otio delectarentur; hoc est qui de Reipublicæ statu bellorumq; successibus scribentes, non aliquando spiritum ac calamum, quem in eo etiam genere Patriæ debebant, ad Religionem reuocarent. Nec enimuerò de illis differere potest quispiam, cui non spontè sese offerat Religio, qua sola rectè geritur Respublica, bella ritè administrantur, vt qui eam vsquequaque scribendo prætereat, nihil scripsisse videatur. D Neque enim adeò rudes Historiarum fuere Hispani, quin sæpissimè legerint in bellis vt plurimum pro & è religione rem actam, pro aris focisq; dimicatum, nec aliud quippiam adeò frequens incidere quàm religionis, quæsitæ, inuentæ aut mutatæ nomen, cum qua alia & alia semper existit Reipublicę facies; idq; in Hispanijs pręcipuè tunc esse debebat, quando auctore Iacobo cómissa cum superstitione religio, Christi nouum Regnum constituit, rebusq; impensius in medium consuluit. Sed demus hoc ruditati illius temporis, vel etiam, ac potius Scriptorum negligentiæ.

Certè aliquos saltem esse oportuisset ex discipulis Iacobi, quos Romæ in Hispania à Petro remissos fama scriptisq; didicimus, nisi etiam alios E secum Iacobus ipse itineris laborumq; comites, aut in ipsis Hispanijs Euan-

Euangelij discipulos adsciuerit, qui gesta Magistri, vel saltem peregrinationis summam vtilitati posterorum compendio transmisissent. Nam quod Lucas Pauli comes, non pauca prætermiserit, causa ea prætendi poterit quòd vnus gesta plurimum Apostolorum amplexus, si singula complecti non voluit vel potius alijs reliqua fecit, sanè meditanda inuoluit. At Hispaniam toties à Paulo Cælesti planè instinctu expetitam, si prius arripuit Iacobus, quàm Paulus eò peruenit, idquè nemo vnus discipulorum consignauit, nescio an non omnes censendi sint non immerentes. A

Sed ne multa inuoluam, quis facilè crediderint, eruditas illas, ac ad omnem insignioris famæ sonum arrectas Hieronymi aures, latere potuisse eam Traditionem, & continere manus quin de Iacobo scriberet, qui de Paulo [a] tam fortia, ac magnifica iactat, vt missis omnibus, illi soli profectionem Hispanicam videatur condonare? Certè Hieronymus Romæ multus fuit, apud Damasum assiduus, cum Hispanis etiam ab Hispano Pontifice crebrò responsa ferentibus, frequens esse potuit, animoq; rebus Hispanicis interesse. Mentiar si non extemplò cuiuis hic veniat in mentem, Damasum, nisi dubitauerit, minus fauisse gloriæ Hispanorum, qui nec ipse inter multa, ea de re quicquam tradiderit, nec alijs scribendi munus demandarit; inuidere enim non potuit Vir Sanctus ac Hispanus, nec ignorare Traditionem Pontifex, aures dare tamen facile non debuit vir prudens ac doctus. Occurras fortasse eius Traditionis illo tempore apud Hispanos implumem adhuc famam, minimè Romam aduolare potuisse: sed continuò neque natam concedes, cuius nec Orosius & ipse Hispanus, inter desides minimè recensendus, nec præterea Dorotheus ipso prior, nec alij horum suppares meminere. Quod si vixit in chartis prætensi Lucij Dextri, vixit etiam memoria nostræ Epistolæ, longiusq; tum egressa è Siculo, quàm illa ex Hispanico solo, beneficio auræ Hispanicæ firma semper constitit ac vegeta. B C

[a] In 5. cap. Amos.

Verùm hæc phalerata sunt potius argumenta quàm fortia, & validiora fortasse quis petat, ex obseruata diuisione Apostolorum in Orbem egredientium, ex articulo perempti Herodiano gladio Iacobi, qui primus inter Apostolos sanguine fuso viam cælo signauit; ex alijs, quæ cum his velut anulæ sunt coniuncta. Sed horum omnium calculus licet exerceat industriam, viresq; hauriat multorum, ita demum suis numeris aptè per omnia respondere videtur, vt quantumuis multa exaggeratissima in medium conferantur, nunquam eatenus Apostolatus Iacobi tempora circumscribant, quin spatium profectionis in Hispaniam abundè relinquant; vt proindè stabile fixumq; sit non Iacobum modo, verùm etiam Paulum Hispanis in suo regno visum fuisse, certius quidem Paulum si D E

Scri-

A Scriptis antiquiorum, [a] Dominico Soto nequicquam obnitente insistamus; æquali tamen veritatis incessu si Traditionem consulamus, memores dicti illius [b] Chrysostomi, quod alta mente repositum vult Cyrillus [c] Hierosolymitanus. *Est Traditio nihil quæras amplius* quod ipsum in re nostra semel, ac sæpius dictum volumus, nec alia magis ratione causam probari, tametsi non desint argumenta non infirma quæ apud æquos rerum arbitros illustri semper loco habenda erunt. a In c. 15. ad Rom. b Hom. 4. in 2. Ep. ad Thess. c Cathec. 8

Ac vt dici verè potest illis etiam Euangelij apud Hispanos initijs, fuisse Chtesiphontem, qui Iacobo, quemadmodum Lucas Paulo, scribendo nauaret, sed alios etiam, qui rerum successum ad famam dirigerent, suis deinB dè in magna temporũ vicissitudine monumentis hæsisse sepultos, quoad parata cælitùs occasione rursum emersissent in lucem: ita sanè fuerunt; qui voce & libris Epistolam Virginis ad Messanenses datam vbiq; diuulgarent, alioqui vndè id acceptum in suam contulisset Historiam qui olim luxit, & nunc iterum Hispana religione lucere putatur Lucius Dexter, verùm in hæc omnia rerum varius status, si inconstantiam iniecit, humiq; pressit ad tempus, fama tamen immunis à chartis & lapidibus, per ora scilicet auresq; volitauit, quoad sopitas in libris historias Deo disponente, vel è meditullio excitasset.

TERTIA Suarij ratio vel potius dictorum confirmatio, seminaC rium prorsus est argumentorum pro Traditione militantium, planeq; id agit, multa quæ verè contigere, ad posterorum memoriam haud vnquam fuisse peruentura, nisi aliquorum scriptis fuissent excepta; quę inter nihilominus aliqua Scribentium calamos effugerunt, nec nisi Traditione viam ad nos muniuerunt. Atque huiusmodi est profectò Petri Antiochiam, quæ à Luca prætermissa, ex eius tantùm Ecclesiæ Traditione primùm fuit rescita, deindè in historiam relata à nonnullis, posteris fidem fecit. Hæc ferè ille. Ex his verò non inuoluta opinor consecutione liquet, inanem esse istam & inualidam, inficiandi formulam, Auctores eius D temporis non meminerunt profectionis Iacobi in Hispaniam, ergo Iacobus non fuit in Hispania: nisi etiam conficias Petrum non sedisse Antiochiæ quia Lucas id missum fecit, quo semel admisso plurima nutabunt, quæ firmissima credebantur.

Hic enimuerò occurrit quàm lata sit Traditionum potestas in Ecclesia, vt eadem auctoritate, & Hæresum capita infirmet, & Catholicas sanctiones consolidet, nec immeritò dictum sit Augustino, [d] *Euangelio non crederem nisi Catholicæ Ecclesiæ moueret auctoritas*, hoc est nisi Traditionum vis & ratio compelleret. Ast ego non tanta contentione ago, vt omnium Traditionum vires huc ad vocem, qui neque tam ardenti disputatione E hactenus decerno, neque contra iuratos Ecclesiæ hostes pugnato prælio d Cõt. Epist. Manich. c. 5

rem

rem gero, quod quidem præstitere olim, præstantq; hodie viri inuictissimi, refertissimis Traditionum copijs, arcem Fidei diuino planè Marte propugnantes. Id solùm contendo sicut non aptè consequitur Iacobum ad Hispanias non adijsse, quia id illius antiquitatis monumentis (finge ita esse) non commendatur; ita nunquam euincitur Messanæ Paulum minimè fuisse, Messanensibus Euangelium haud intulisse vel firmasse, B. Virginem ad Messanenses minimè scripsisse, quia id volubiles Scribentium chartæ ab illo tempore non tradiderunt; alioqui ad omnem præposteræ consecutionis formam, non solùm procliue accedat Petrum Antiochiæ non sedisse, Antiochenis non præscripsisse, verum etiam Romam haud vnquam vidisse, in Orbis capite, caput Ecclesiarum minimè fundasse, iura Christianis dare nunquam potuisse, quia id inter alios, ad quem maximè spectabat, Lucas prætersuit: quibus vna vice datis, contrahatur necesse est, & in angustum adducatur res Christiana, religio conuellatur. A B

Sed etiam illud hoc loco in animum inducendum, & si tum maximè irrefragabilis sit assertorum auctoritas, quando Traditio bene fundata cum authenticis in sententiam veniat Scriptorum, vt sic dicam indigitamentis; eandem tamen etiam sine scripto religionem habere ex antiquitate, & ex constantia vim & dignitatem, sine quibus vel cetera testimonia pendeant, irritaq; sint scripta, literis licet vncialibus exarata. Rectè enimuerò [a] Tertullianus priorem dixit esse animam quàm literam, & sermonem quàm librum, & sensum quàm stylum. Quin etiam in lege naturæ multo tempore sine scripto vixerunt mortales, nec nisi quæ postea in volumina congesta sunt, ex sermonibus & relatis maiorum accesserunt; vnde enim Moyses accepit, quæ literis commendauit? vnde vel in Euangelica lege Matthæus, quod postea primus ipse in Euangelium digessit, septeno videlicet [b] anno à Christo in sublime recepto, postquam Euangelicum semen, tritura prædicationis abundè iam in Iudæa fuisset extritum, vt non immeritò prætulerit [c] Lucas, *sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt & ministri fuerunt sermonis*; longèq; ante Lucam qui dixit *Patres nostri annunciauerunt nobis, opus* [d] *quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis:* nullam inducens Historiæ Scriptæ memoriam, Traditionis duntaxat per manus maiorum ad minores traductæ fretus sanctitate, quantumuis ea quæ renarraret, in Exodo alijsq; libris dudum inscripta extitissent. C D

a De Testi. Anim.
b Baron. ad an. 93.
c Cap. 1.
d Psal. 43.

QVARTA ac postrema ratio Suarij pro Iacobo capitalis est, nec dubito quin reliquæ præ ista premi animis queant, ac despici, in hac verò pro nobis etiam totius penè rei cardo verti possit. Itaq; Iacobum in Hispanijs fuisse præter publicam famæ à maioribus dimanationem, E

testan-

A testantur Ædes Cæsaraugustana, Columna Virgineis sacrata vestigijs, singularia præcipui amoris indicia, tot signis contestata Patroni in difficillimo quoque tempore beneficia, ac denique pretiosum Apostolici corporis depositum, non Hispaniæ tantùm, sed etiam exterarum Gentium religione Sacrum ac Sanctum.

Non possum equidem dissimulare hæc summa esse: nisi verò planum fecero, hæc ipsa non parùm commodi atque adiumenti afferre argumento nostro, nihil vltra conabor. Ac vt inde incipiam quod Suario caput est, tametsi ex Sacri illius depositi pignore, aliquam dignitatem, ac prærogatiuam arrogare sibi iure queant Galeciæ, id tamen non ita præcipuum B est, vt Apostolum ante mortem in Hispanijs fuisse conuincat; alioqui & Matthæus cum Bartholomæo, alijq; ex Apostolis Romæ fuerint, & Marcus ac Lucia Venetijs, Agatha Bizantij, Nicolaus Mirensis Barij, Tres Magi Mediolani, itemq; Coloniæ Agrippinæ; plures denique alij Sancti in diuersis Regnis ac Vrbibus egerint, quò tamen non peruenerunt ante, quàm post transcriptionem Spiritus in cælum, preciosa eorum cadauera allata fuissent.

Et quidem vt dubitari nequeat sacras Iacobi exuuias Hierosolymis Iriam Flauiam, hinc verò Compostellam delatas, ibidem asseruari, vbi per octo circiter secula, non terra magis quàm obliuione sepultum, tempestate C tandem Alphonsi Regis cognomento Casti, cælesti indicio repertum, ac erutum est; idq; non magis firmo nitatur argumento, quàm celebri totius propemodùm Orbis religione: fuisse tamen in Hispanijs Iacobum dum in viuis esset, faciliùs aliquando negatum fuit quàm creditum & probatum, vel ob id solùm quod Rudericus Ximenius, Archiepiscopus Toletanus, & rerum Hispanarum Scriptor accuratus vnà ac doctus, non vanis (vt putatur) rationibus, inter alios dissentire coegerit [a] Baronium, qui ob id multa præterea, quæ apud Hispanos certa credebantur, dubiæ fidei insimulauit. Verùm nos hic duntaxat illud agimus, non ritè à sacro illo corporis deposito, rationem traduci ad accessum viuentis in Hispa- D nias, neque inde quempiam honoris prærogatiuam, ac præstantiæ dignitatem rectè aucupari; vt proinde citra Traditionem quæ in re nostra etiam firma est, haud vlla, quantumuis præcipua ratio pugnet pro castris Suarij, quæ non sors æquè militet in nostro campo; vel certè si in dissimili genere versetur, quæ non magis proficiat nobis quàm illi. Mitto hoc ipsum præsens argumentum laborare apud [b] Marianam, si spectemus nulla extare indicia quæ in inuento illo sepulcro, Iacobi ossa dubio procul prodiderat, tametsi non nisi magna de causa eam opinionem susceptam Viri sapientes putent, siuè ex antiquitatis vestigijs id odorati, siuè E ex genijs passim occurrentibus redditi certiores.

[a] To. 4. sub an. 816.

[b] L. 7. Hist. cap. 10.

Iam

Iam verò ſi beneficia in medium conferantur, quibus in omni genere Hiſpaniam proſecutus eſt Iacobus, ſingularia ſanè ſunt illa, copioſa, & Gentis Cælitibus dilectæ ſempiterna monimenta. Sed quantumuis exaggerentur, nulla ratione explicabunt Iacobum dum mortalis eſſet Hiſpaniæ limites attigiſſe; alioqui nullæ erunt gentes, populi, ac nationes, apud quas Deiparam Virginem peregrinatam fuiſſe non credamus; quando immenſa tantæ Patronæ beneficia, totum Orbem terrarum impleuere pridem, implentq; quotidie tot piorum exarata volumina, quibus illa ad memoriam laudis ſempiternam commendantur. At ne tanta Virginis Maieſtate prematur argumentum, ſexcenti, ſi numerem, Diui ſufficiunt, qui quotdiebus, quocunque te vertas ingentibus beneficijs Ciuitates, Regna, populosq; cælitùs cumulant, apud quos tamen dum mortales eſſent, nunquam ne fortaſſe animo quidem ſunt diuerſati. A B

Age verò ſi euoluamus Calliſti (ſi tamen ſunt eius) de miraculis Iacobi libros conſcriptos, nec non aliorum in dies exauctos annales; multa dubiò procul inueniemus præclarè & opportunè, quà priuatim quà publicè geſta; ſed quod pleniore omnium ore & veneratione dilaudatur, ac ad omnem memoriam pro concione etiam paſſim commendatur, vnum ferè eſt, Ramiri videlicet aduerſus Sarracenos [a] incaſſum tota die pugnanti, ob metum deinde cum ſuis in collem Clauigij ſeſe recipienti, & in vota precesq; effuſo, hora demum noctis intempeſta ſomno ſopito, clara in luce affulſiſſe Iacobum, vtq; exercitu peccata expiare, Sacraq; Synaxi muniri iuſſo, manus cum hoſte confereret, monuiſſe: experrectum è veſtigio Regem mandata Diui exhauſiſſe, animoq, erectum extemplò inſtructa acie ſigna contuliſſe, ac planè inuicto Marte, hoſtium ſeptuaginta circiter millia cecidiſſe, vaſa omnia, omnia impedimenta direpta, caſtris ſuis intuliſſe. Egregium ſanè facinus ac digna victoria, quam Iacobus ipſe Dux pugnæ, candido vectus equo glorioſè reportaret, & niueum vexillum rubea Cruce tranſuerſim illuſum, quod dextera ferebat, Hiſpanis, inſignia ſimul faceret ac Trophæum. C D

a Anno. 834

Verùm ſi hinc aliquiſpiam contendat Iacobum ante Martyrium in Hiſpanijs fuiſſe verſatum, faciliùs certè euincet Principes Apoſtolorum interdum Roma in Apuliam ſemigraſſe. quòd hi temporibus Ioannis Decimi [b] in prælijs aduerſum Sarracenos conſpecti, victoriam noſtris celeberrimam peperere. Fuerit etiam Dominicus Megaræ, hoc eſt Auguſtæ Siciliæ, quam Vrbem propemodùm deſperatam, non modò viſus eſt propugnare, verùm hoſtium direptioni certiſſimæ iam iam imminentium, furorem atque impetum planè auertere, ciuiumq; animis, cum ſalute reuocatis, robur & vires cælitùs indere. Fuerit prætereà Diuus Baptiſta Rhodi atque Melitæ, quòd illic Mahomete obſidente hoſtes E

b Luitprãd lib. 2. cap. 14.

A hostes ab ingressu; hic verò Solimanno oppugnante, quo minus in arcem Diui Michaelis euaderent, stricto è sublimi gladio visus est vetuisse, repulisse; quod ipsum paucis ab hinc annis Turcarum classe in Insulam exscendente, vel ipsis hostibus innumeris à parua manu terga vertentibus prodidere ipsi, non se [a] Melitensibus cessisse, sed Viro super humanam speciem augusto, qui vnus præ mille, securus ab ictu rem Insulanorum ad perniciem vsque Turcarum fortiter propugnasset. Extitere adhuc meo tempore qui altero post anno Melitæ adfui, stragis eius in pago Diuæ Catharinæ vestigia non obscura, recensq; adhuc opis cælitùs allatę famam, me rogante pręter Insulanos, ipsa quoque ex hostibus mancipia testabantur. Sed enim mentiar nisi eadem consecutione verum euadat, Deiparam Virginem Messanæ aliquando fuisse, quæ quemadmodum dicturi sumus non vna Ciuitatem stringente obsidione, raro sane exemplo visa est Messanenses protexisse, oppugnantium conatus vndequaque irritos, & inanes reddidisse.

a Anno 1614

B

Atque hæc non eo animo dicuntur à me, quasi aut vacillare fidem historiarum velim, aut doctissimi viri quem semper venerabor rationes eleuare; quippe quas præ aliorum ratiunculis vndecunq; cum labore conquisitis & corrasis, ideo expendendas suscepi, quòd solæ robur, ac firmamentum totius veritatis continerent. Enimuerò illæ complexim omnes, C vel certè aliquæ etiã singillatim, si enucleatè pensitentur, adeò firmam ac constantem apud sapientes fidem faciunt, vt nihil à quopiam deprehendatur, in quo titubare veritas argui possit. Mihi verò si cetera desint sola Traditio columnæ Cæsaraugustanæ columen sufficit, nullis rationum machinis euertendum; tametsi nec velim columnam illam, cum propugnaculo Messanensi Virgineis item substrato plantis comparare, nec priuatam illam apparitionem, cum publico ostento componere, nec denique protectorem vnius Regni, cum Regina Cæli, totiusq; Orbis terrarum Domina, ac peculiari huius Vrbis Patrona in contentionem venire maiestatis. Neque enim cælites inter se, vel cum Dei Matre sunt conferendi, D sed mortalium potius religio spectanda, quibus nempè studijs cultum & honorem Diuorum promoueant in terris, quibusue obsequijs, opem suis rebus demereantur.

Quo in genere quantum valeat inclyta natio Hispana, palam est vtriq; Orbi, quando à primi illa Ramiri victoria, ascito in tutelarem Iacobo, nunquam ferè ac nusquam irrito conatu cum hostibus fidei signa contulere, hodieq, conferunt, vbiq; pro salute Regni, Imperij, totiusq; Reipublicæ Christianæ animosi bellatores, nec diuerso impetu ingenij feruntur ad gloriam capessendam, quàm ardore mentis ad religionem prote-E gendam ac propagandam. Quæ omnia si secundùm Deum auspicijs

Iacobi meritò deberi ipſi putant, cui ſe ſuaq; omnia cum aris & focis deuouit Hiſpania; erit ſanè vt Meſſanenſes quoque tantæ ſuæ felicitati gratulentur, quòd imploratam in omni alea Virginis opem, tot indicijs adeo certam habent ac conteſtatam, vt planè obſtrictam ſuis rebus Deiparæ voluntatem & gratiam glorientur, quod nequaquam fieri poſſe opinatur, niſi religione Epiſtolæ ad ſe datæ, nec non præſenſione quadam cælitùs indita, ſignatam Virgineæ protectionis, ac penè iuratam fidem, non amplius in faſtis, ſed in animis atque ingenijs circumferrent. A

Atque ex hactenus dictis confectum eſt opinor, quo gradu & loco ſedeat hæc Meſſanenſium Traditio, quam Anonymus quoque piam eſſe, quaqua tandem mente non diffitetur, etſi nolit ex pietate ad veritatem illi robur ſufficere. Quamquam de cætero & ſi non acceptam neque tamen à ſe impeditam ſilentio veneratur pietatem, ne religionem Vrbis Meſſanenſis, *palmari* (vt ait) *boni Oratoris eloquentia illuſtrandam imminuat.* Equidem non ita ſum ab eloque ntia comparatus, vt par eſſe queam huic Meſſanenſium pietati commendandæ: habent verò ipſi hominum in re Oratoria præſtantium delectum, qui tantum ac tam præclarum munus egregiè explere poſſint, niſi ipſa pro ſe loqueretur nullius Oratoris indiga patrocinio pietas, quæ tot ac tantis per multa ſecula Virginis erudita beneficijs, ceteris etiam argumentum fecit ſuæ religionis ad ſempiternam hominum memoriam dirigendæ. Quod igitur hic agimus, non eſt, quaſi emptitio quodam artis Rhetoricæ fuco, nec non plenore ſuadeamus ore, tanquam ancipitem rei difficilis fidem, ſed quò religionem apud nonnullos hærentem tueamur, eaſdemq; apud ſuos defenſores firmiorem faciamus. Id verò tum nos præcipuè conſecutos putauerimus, ſi præter diſſolutas rationes, (quod huc vſque pro virili ſaltem præſtitimus) explicata huius religionis ſanctitate, rem quà ſatis in tuto collocemus. Erit enim hoc pacto vt facilè quiuis animaduertat Meſſanenſium pietatem ſua Traditione fundatá, ſua quoque ſemper conſtantia fuiſſe commendatam; [a] vt non immeritò Ioannes Carthagena protulerit: ſe non videre, *cur huic* (Epiſtolæ nimirum ad Meſſanenſes) *alijsq; Virginis, Ignatijq; Epiſtolis humana fides adhiberi non debeat.* [b] *Difficile quippe eſt creditu* (quemadmodum rectè arguit Franciſcus Piſanus) *in Eccleſijs etiam particularibus, in quibus multi ſanctitatis probatæ Viri exiſtunt, regunturq; à Prælatis prudentibus,* [c] *ac zelum habentibus aliquid tradi commentitium ac fictum, ab ijsdemq; tolerari, quòd maximè ad prouidentiam Dei ſpectat, nihil vnquam huiuſcemodi permittere.* Hæc ille. Ex quibus coniectarium & conſectarium accedit, ex dato religioni à Meſſanæ Præſulibus Epiſtolæ feſto cultu, huic Traditioni auctoritatem quandam conciliari, vnde confici queat piam eſſe ac vero geminam huius argumenti fidé. Enimuerò cùm inter fines, ob quos præcipuè reli-

B (beside "robur ſufficere"); C (beside "hominum memoriam dirigendæ"); D (beside "non immeritò Ioannes Carthagena"); E (beside "nam huius argumenti fidé")

a Tom. 3. l. 4. hom. 1.

b In Hiſt. Tolet. de Fundat.

c Tēp. Cæſaraug. C. de Trad.

A religiosi festorum dies designantur, sit caritatis in Deum, ipsosq; Diuos in dilatatis pectoribus incrementum, nec non beneficiorum cælo crebriùs præceptorum perpetua constansq; memoria; non immeritò decreto sanctiori cultu, religionem hanc suspexisse credendi sunt Duces & auctores, quòd huius Epistolæ Sacramento Messanenses, innumera à tot seculis in difficillimis quibusq; temporibus beneficia Virgini ferant accepta, eoq; solemniorem, qui eiusdem concernat honorem Ecclesiæ more decernant cultum. Nam vt in parandis sacrorum celebritatibus omnia splendidè ac magnificè fiant apud Messanenses, tum verò in peragenda hac solemnitate singulari quadam religionis contentione videntur excel-
B lere, nihil vt viris & impensis habeant eximium, quod ad ornandam, cumulandamq; tantam memoriam possit conducere, idq; pro Templo & foro, pro tectis & mænibus, militariter & vrbanè, studijs omnium in vota ardentibus, nec magis aris & tectis quàm animis religione flammantibus. Et accidit interdum, quemadmodum in theatrorum spectaculis quæ tabellæ videbantur, sensum & opinione maius aliquid ingerere, sic in maximo animorum motu, non paucos anticipatione quadam mentis in religionem sese flectere, quasi fieri non posset, tantam esse Ciuium omnium vel in hac pietate consensionem, nisi latentiori quodam sensu agerentur.

C Atque hęc de Traditione Messanensium & de re tota ea ratione disputata esse oportet, si aliunde robur ab auctoritate nō accedat, sed ipsa duntaxat per manus & secula propagata domiciliū fixit in religiosis pectoribus, quæ non tàm scriptis, quàm pietate exaratam solent attestari religionem. Enimuerò si extra lineam, ab Historia fides repetatur & dignitas inductæ religionis, alia decernendū fuisset arena, nec tam cautis circumscriptionibus ducendi cancelli, qui dubitantem contentionē vltro ab animis arcuissent. Ac de auctoritate quidem exinceps statuendū, interim ad roborandū hanc nostram Traditionem & illud [a] Augustini laudandum. *In his quæ varia per diuersa loca seruantur, vna hæc saluberrima regula tenenda est, quæ* — a Ep. 118.
D *non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exortationem vitæ melioris, vbicunq; institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solùm non probemus, sed etiam laudando, & imitando sectemur.* [b] Sed etiam — b Assertiō. 8.
Martinus de Ayula in suis de Traditione assertionibus, sapientissimè decernit Traditiones particulares consuetudine fidelium obseruatas, ad cultum Dei & pietatem pertinentes, necessariò in Ecclesia vbi vigent, retinendas esse.

Quæ propter [c] Franciscus Pisanus non immeritò perstrinxit eos qui Traditioni piæ sine causa impedimentum objiciunt, & pietatem anti- — c De fund. Tēpli Cæsaraug. c. 2.
E quam, à testium fide volunt roboratam, quasi supra omnem aucto-

ritatem non esset potior dignitas Traditionis, cuius radices egisset à sanctitate fundata religio. In quo genere laudat Philippum secundum Catholicum, qui de fundatione Templi Cæsaraugustani, cum requisitas testes Tabellas non inuenisset, sed duntaxat Traditione veritatem sedere accepisset, *& hoc sufficit inquit Rex sapientissimus* exemplo suo premens morositatem eorum, qui repudiatis locorum Traditionibus, religionem angunt, suam ipsi fidem excedunt, quibus iterum obuertendū illud [a] Chrysostomi. *Traditio est nihil quaras amplius*. & inducendi, si fieri potest vt animos ad legum æquitatem componant. Certe iuris sanctione, probatio immemorabilis facti denis vel duodenis testibus roborata, firmitatem habet quantumuis cassis tabellis irrefragabilem, etsi secularem præferat vetustatem planè in naturam conuertitur. Sed de his hactenus. A B

a Hom. 4. in c. 2. Ep. 2. ad Thes.

AFFERVNTVR AVCTORES DE EPISTOLA B. MARIAE Virginis ad Messanenses data loquentes.

CAPVT L.

RADITIONEM auctoritate superiorem esse, licet non ostendissemus, hoc loco à Sapientibus acceptum poneremus. Sed enim, si hinc etiam fulcrum fiat argumento, vulgò præclarè actum putatur, religio cum pietate roboratur. Id igitur nunc agendum, vt liquidam suopte ingenio sententiam, testibus quoque reddamus locupletiorem, ne, si vel iudicio forensi disceptandum sit, de suo statu causa deijciatur. Vicenos ac quinos alibi produximus, sed hoc loco velut ad album nomina dirigimus, valent vero omnes genere & numero, pluresq; si accedant, coronam perficiunt, religionem promouent, propensis ad pietatem animis stimulos addunt. In his verò censendis, si nonnullos ex ordine & gradu fortasse cōpellabimus, plerosq; secundū tēpora quibus serius aut citius ad manus peruenerunt, asseremus. C D

I. Flauius Lucius Dexter

Ac vt à capite seriem ducamus, primus se offert Flauius Lucius Dexter, non ita pridem luci datus, idemq; multis præsertim Hispaniarum Viris commendatus, sed inprimis à Francisco Biuario Cisterciensi pereruditis commentarijs non illustratus modo, sed nisi densiores quàm quæ sepultum habeant, tenebræ offundantur, in expeditam lucis vsuram reuocatus. Is verò creditur esse, [b] quem Baronius seculorum memoria dignissimus, luculenti ea deploratione prosequitur, qua Historiam illam, (omnimodā vocant) ad Hieronymū scriptam magno dispendio nostro perijsse, conqueritur. Sed quod huc spectat, ex eiusdem fragmentis, semel iterumq; E

b Tom. 4. an. 392.

præ-

A præclarum huius Parthenographij pene literis (quod aiunt) vncialibus extat monumentum. Primùm quidem ad annum Salutis octuagesimum sextum. *Apud Messanenses* (inquit) *celebris est memoria B. Virginis Mariæ, missa prius ab eadem dulci Epistola:* Deindè verò sub anno trigesimo super quadringentesimum, vbi non solum Epistolam missam confirmat, verum etiam velut in sublime theatrum elatam proponit: *Eodem* (inquit) *tempore, (quo scilicet* (vt ibidem paulò supra dicitur) *Epistolæ eiusdem B. Virginis ad Sanctum Ignatium, & Ignatij ad Sanctissimam Virginem iam pridem extantes manibus fidelium terebantur) in Tabulario Messanensi reperta est quædam Epistola Hebraicè exarata à B. Virgine ad eosdem Ciues Messanenses, & maximi*
B *dicitur*. Quo vtroq; loco, mihi tot ac tanta veniunt in mentem, vt difficiliùs sit scriptionis exitum quàm initium inuenire, quando quod de Thymantis picturis prouerbium fecit, plura in ijs exprimi, quam pingi, plura etiam Flauius sensu teneat, quàm Verbis efferat, quę tametsi pro instituto non leuia possent esse capita rerum, hac tamen vice ne attingentur quidem, vt satis sit ostenso tantum nec secto cortice nucleum indicasse, non inspexisse.

Secundus qui seriem exornat est tot rationibus controuersus extra vulnus & ictum. Constantinus Lascaris, qui in Prologo in Epistolam B. MARIÆ Virginis ad Messanenses: *Non omittam* (inquit) *vnum quod* II. Constantinus Lascaris.
C *ab externis penitus ignoratur, in laudem B. MARIAE Virginis & ipsius Ciuitatis*. Narrat deinde quæ hodieq; commemoratione manent apud Messanenses magno nimirum studio Ciuitatis vocatum Rhegyo Paulum, prædicasse de Crucis & Incarnationis Mysterio, denique de Virginitate B. Mariæ; multumq; de Matre Dei piè sciscitantes docuisse. Demum Messanenses incenso in pietatem animo Legatione decreta misisse Hierosolymam, qui vna cum Apostolo (diuerso puta tempore) profecti Virginem adorarent. Obtulisse verò istos votiuam susceptæ Religionis, tabellam, obtentaq; Ciuitatis suæ protectione, Sacramento Epistolæ datæ
D commendata gratiæ compotes ad suos reuertisse. Hæc fere Lascaris, quæ à nobis suis locis extrita sunt. Nam cetera quæ in manuscriptis addita circumferuntur, exceptoris vel Notarij potius sunt signa quàm Lascaris argumenta, si stilum, verba, formulamq; seruamus. Sic enim habent. *Quod Chirographum fuit Hebraicis literis scriptum, & ab eodem Beato Paulo, in Græcas translatum. Temporibus verò nostris à Constantino Lascari, Viro præstantissimo in latinas literas translatum esse affirmant* tenoris sequentis. Subijcitur deinde Epistola. Et alioqui nescio quid inanis speciei præ se ferat, Virum sapientem suæ laudis esse præconem, & seipsum de se tanquam alieno loquentem ore inducere.
E Proximus à Lascari venit Mutius Iustinopolitanus non infirmæ notæ III. Mutius Iustinopolit.

a T. 2. Legend. c. 20. apud omnes Historicus, sed quod aduertit Alphonsus Villegas, [a] apud Italos in primis celebris, Summisq; Pontificibus vel eo nomine carus ac preciosus in paucis, quòd modis omnibus vehementer, at scriptis præsertim Hæreticos acriter conuelleret. Hic verò libro primo Historiæ Sacræ, capite decimo tertio, [b] non quacunque & velut per transennam occasione, sed accersita narratione, etiam fidem facit. A

b L. 1. Hist. Sac. c. 13.

Narratio porrò Mutij Iustinopolitani, non alia est præter eam, quæ vulgò circumfertur, nisi quòd explicatiùs asserat, Deiparam Virginem acceptis à Messanensium Legatis, literis publicis, probatisq; de Vrbis suæ protectione postulatis, sua manu vicissim scripsisse, traductumque Græcè tunc, exemplum Hebraicum, propriùs deinde ad nostram ætatem ab excellenti Viro Constantino Lascari Latinè donatum, publica fide nec antiqua minùs, in Tabulario Messanensis Ciuitatis asseruari. Sic ille. Sed Italico in eo differt à plerisque, vt alibi signauimus, quòd auctorem Græcè conuersionis haud prodat, in quo tamen conuenire ipsi putandum cum Lascari, qui & ipse nomen Pauli missum fecit, vt iam illi, qui ad Lascaris dicta, noui signatores & pararij, nomen Pauli, ceteraq; submiserunt, aut vetustius aliquod exemplum inspexerint, aut à verisimili coniectura pro rei veritate sint arbitrati, nisi iam Traditio ad manus ducta, hoc quoque ad scribentium calamos adduxerit. B

Ceterùm, qui ad dicta Lascaris, commentator an exceptor, notas illas adiecit, idem etiam temporum characteres Epistolæ Deiparæ facilè meo iudicio subsignarit; ad consuetas vt videtur Siculorum obseruationes dirigens putationem, quæ numeratis scilicet à concepto, necdum CHRISTO nato labentibus annis, quod vetustissima sanè manuscripta, quemadmodum iuxta alias dicta, Pisanis, ita Siculis in more fuisse testantur; nonnullam, si ad communem hodie calculum temporum ducatur, parit confusionem, imprudentes morum in errorem mittat. Easdem vero notas, cùm & Mutius Iustinopolitanus insertas voluerit, si non eandem nobiscum habuit cogitationem, maiora fortasse etiam suspicatus fuit, vel certè, si errorem putauit, ex eo vetustæ Traditionis religionem vitiari non iudicauit. C D

IV. Alphonsus Villegas. c Tom. 2. Leg. c. 20.

Quartus accedit Alphonsus Villegas, [c] laudator Mutij, idemque pius Scriptor, cuius de hac Epistola sententia, si eam apud omnes, quam apud ipsum tenuit, fidem inueniat, nihil amplius disceptandum erit: quò demum sicut ipse inter eas, quæ nomine Deiparæ Virginis, ad diuersas scriptæ feruntur Epistolas, hanc duntaxat atque illam ad S. Ignatium exaratam, genuinum habere characterem constanter ponat; ita ceteri qui in Villega Viro Hispano, pio, ac docto, nihil habent quod à studio partium, vel alicuius gratiæ interuentu reprehendat, quàm proximè E

A ximè sint assensuri. At quia de Villega vbi eius argumentum expendimus, non vno verbo diximus, hoc loco pro numero duntaxat ac ordine paucis induxisse sufficiat.

Quintus in ordinem venit Martinus Nauarrus, [a] vir pius, doctus, & scribendo nauus in paucis, qui in suo libro de oratione & horis Canonicis, inter alia quæ de Beata Virgine narrat: *Quin etiam* (inquit) *mihi nunc hac prelo subijcienti, allatum est cuiusdam eruditi testimonium, quo affirmat Constantinum Lascarim, Virum eruditione præstantem, transtulisse è Græca in Latinam, Epistolam quandam breuem, iam ab illo antea ex Hebræo factam Græcam, qua ipsa Virgo Mater amantissimè in suam protectionem suscepit Ciuitatem Messanam, quæ à B. Paulo Apostolo edocta, ipsam adhuc viuentem per suos Legatos reuerenter visitauerat.* Hæc Nauarrus, cui vel vnius eruditi testimonium satis fuit ad fidem faciendam, quod Vir discretus & experiens, apprimè nôsset, non esset tricandum in ijs, quæ ad pietatem fouendam, sed in primis ad Ciuium religionem augendam conseruandamq; plurimum momenti afferunt, mentiri verò vel viles & nauci homelli nefas ducunt. Ceterùm & eruditus ille quem laudat Nauarrus, ad eorum accedere videtur sententiam, qui Græcæ versionis auctorem non norunt, neque tamen isti aliorum, qui Paulo id muneris deferunt, coniecturam omninò fallunt, sed indistricta Traditione, (si Traditione habetur Paulum ex Hebræo conuertisse) prudentem nihilominus istorum cogitationem ad animos admittunt; quando si expendantur, quæ cum re & tempore coniuncta sunt, seposita etiam Traditione, simile vero, esse Paulum Apostolum eius versionis auctorem, Virginis interpretem, imò & amanuensem haberi.

V. Martinus Nauarrus. a C. pa. 21. num. 28.

Atqui hactenus, si in iudicio disceptatum fuisset, quando in ore duorũ vel trium testium stat omne verbum, rem omnem ex sententia confecissemus, Verùm quia pro dignitate velificandum est, testem planè triarium adduco Petrum Canisium, virum non minus doctrina quàm sanctitate conspicuum, *cuius laus*, vt inquit Baronius, [b] *est in Euangelio per omnes Ecclesias*. Hic verò in suis eruditis de Deipara Virgine lucubrationibus. *Apud Siculos* [c] (inquit) *extat insignis Respublica Messanensium, quæ aliam Epistolam* (dixerat paulò ante de Epistola ad Florentinos data) *ab eadem Virgine missam prædicat, atque, vt audio, reuerenter in suis scrinijs asseruat. Hac ego velut Marianæ charitatis symbola dixerim, quibus talem tantamq; Matrem de multorum etiam absentium, longeq; dissitorum salute, non parum sollicitam fuisse res ipsa declarat.* Hæc Canisius. Præclarè verò in tam restricto Virginis elogio, & Messanensium pietatem in prædicanda Deiparæ gloria commendat, & Reipublicæ felicitatem tantæ Virginis patrocinio firmatam insinuat. Ac de Canisij mente ac dicto cùm nó paucis alibi transactum

VI. Petrus Canisius. b Tom. 1. Ad an. 9. c L. 5. c. 15.

ctum ſit, non eſt opus hic iterum ſententiam edere, longioremq; explica- A tionem producere. Scriptis verò Vir tantus eo tempore præſertim, quo factionibus Hæreticorum flammata Germania, propè omnia ſanctitatis flagrabant apud impios inſtituta, ſed præcipuè honori Virginis meditatæ faces intentabantur.

VII. Ioannes Carthag. a Tô.3.l.14. hom.1.

Caniſio ſuccedit Ioannes de Carthagena [a] Theologus ætate noſtra eximius, qui de Scriptis à Deipara Virgine ad diuerſos Epiſtolis de induſtria diſſerens: *Extant* (inquit) *& aliæ duæ Epiſtolæ B. Virginis, quas Meſſanenſes Florentiniq; ſe accepiſſe gloriantur à Deipara miſſas.* Et paulò poſt, *Ego vero* (ſubdit) *non video cur his Epiſtolis humana fides adhiberi non debeat, vt enim à recentioribus exordiar, illas acceptant doctiſſimus Caniſius, & inſignis* B *concionator Hieronymus Ferrarienſis, qui illam quæ ad Florentinos ſpectat, pro concione explicauit vigeſima quinta die Octobris, anni milleſimi quadringenteſimi nonageſimi quinti. Accedit quòd cùm antiquiſſima & immemorabilis ſit vtriusq; huius celebris Vrbis traditio, quòd B. Virgo eas per Epiſtolas ſalutarit, non videtur veriſimile rem eſſe confictam.* Hæc ille.

VIII. Ioannes Maria Tarſia.

Secundùm Ioannem Carthagenam ad manus & mentem eſt Ioannes Maria Tarſia, vel hoc laudandus, quod Deiparæ Virginis regnum ad nouos pietatis fines pro virili ſtuduit proferre, ſuoq; in eo nomini perpetuũ famæ domicilium extruere, Is igitur in illis quæ de excelſæ Virginis Mo-

b L.4.c.10.

narchia conſcripſit libris [b] eadem ferè de hac Epiſtola quæ Mutius Iuſti- C nopolitanus, narrat ac cenſet, Latinam verſionem Laſcari, Græcam cui tribuat non appellat; demum ſignata omnia Meſſanæ, publica fide, & inter authenticas antiquitatum Vrbis tabulas, huius quoque Epiſtolę exemplar aſſeruari conteſtatur; id quod ipſe ita ponit ad vulgatam formam exſcriptum, vt tamen ſubſignationem miſſam faciat, nihil opinor ex ea ratus vel accedere ad rei firmitatem, vel decedere ab integritate, ſatisq; roboris eſſe in cetero corpore, ad fundatam Deiparæ Monarchiam, vel ſtabiliendam, vel ſi neceſſe foret, etiam fulciendam; quamquam pro re nata ornamentũ potius ex tam inſigni Dei Matris exemplo duceretur, & in pijs animis pro D religione firmamentum, quàm pro principatu Virginis fulcimentum.

IX. Chriſtoph. Verucchin. c Med 77. num.10.

Sequitur Chriſtophorus Verucchinus ex Ordine Capuccinorum, non minùs à pietate quàm à literis comparatus. Is verò in deuotis ſuis commentationibus, [c] vbi primùm egiſſet de illo Dionyſij ad aſpectum Deiparæ Virginis exceſſu, quo vix humanitatis in illa memor, Deum eſſe cogitaſſet, pronusq; ſummam religionem niſi fides animum direxiſſet, deuouiſſet: *Hinc* (ſubdit) *factum, vt cùm omnibus abunde Hieroſolyma copia non ſuppeteret, interdum Virgo per literas requireretur, & in vota flecteretur, nec eſſet, qui ſummè benignum ab ea reſponſum non ferret, quemadmodum nonnulli contigiſſe narrant Ioanni,* E *Igna-*

A *Ignatio*, *Ciuitatibus Messanæ*, *Florentiæ*. Hæc Verucchinus, cui pro pietate satis fuit à benignitate Virginis ducere argumentum ad huius, aliarumq; Epistolarum religionem, extra institutum ratus in re, tam consentanea moribus Virginis ad implorationem quærentium paratissimis, narrantium auctoritatem vestigare.

Ceterum quæ cogitatio Verrucchino inter pias meditationes incidit, illam ab antiquiori eruditione accersitam etiam venire potuisse nemo dubitarit, qui in eandem sententiam iuisse aliquando Ioannem Viguerium in Theologis eximium animaduerterit. [a] Hic verò de B. Virgine verba faciens; *Tempore* (inquit) *vitæ suæ non egerunt Apostoli congregatione* B *Concilij*, *quia eius resolutioni omnes in omnibus assentiebantur*, *qui poterant ad illam accedere*, *accedebant & instituebantur*, *& per eos etiam alij per literas*, *vnde legimus literas Diui Ignatij ad eam &c.* quibus verbis presso quidem sermone, sed velut perincile profluit in eam quam Verrucchinus intendit explicationem. In eo tamen quod Deiparam Virginem ante indictum Legale Concilium mortalitate functam insinuat, nec necessariam ducit rationem, nec, vt alibi multis peregimus, constantem auctoritatem.

a In institu. de Myst. Incar. c. 10. §. 9.

X. Petr. Antoon. Spinellus.

Accedit ad numerum Petrus Antonius Spinellus, inter eos qui præcipua quadam religione Virginem colunt non postremus, ac inter alia C gloriæ Deiparæ monumenta, refert, [b] *Non immeritò Messanensium Vrbem gloriari se recepisse Epistolam à Deipara in terris adhuc agente*, *& inter alia Templa eiusdem nomine Sacra*, *Cathedralem Aedem Assumptæ Virgini*, *insigni magnificentia extructam habere*, *quam quidem Thomas Fazellus* [c] *à Meßanensibus conditam* (non à Regibus vt quidam ferunt) *ait pulcherrimam esse*, *& quoad interiorem cultum cuicunque Italicæ non temerè comparandam*.

b Tract. de fest. ac Têp. Deip. n. 55.

c Hist. Sic. Decad. 1. lib. 1.

Rectè verò Spinellus ait, ea scriptæ ad se Epistolæ prærogatiua gloriari Messanenses, quando hæc sola sit, quæ inter mortales summo loco re- D ponere possit Ciuitatem eo præsidio munitam, quod & Ciues religione beare queat, & Vrbem ipsam vel nullis mænibus exaggeratam, nec situ loci & natura commendatam, etsi his omnibus munita sit Messana, contra omnes hostium, fortunæ, & vt sic dicam, fati incursus firmam, ac tutam reddere possit, & conseruare; vt iam reliquæ Messanæ laudes, adulatorum magis, quàm oratorum argumenta, à sydere, situq; Vrbis, à Martijs factis, à nobilitatis stolonibus, titulorum illigaturis, honorum prærogatiuis, ex sexcentis id genus alijs, in quibus æquè cum virtute fortuna potest, præ ista despici queant, contemni, & quamquam opinione hominum maxima sint, pro nugis haberi.

XI. Ioannes Bonifac.

E Sed etiam Ioannes Bonifacius, quem aliqui auersum volebant, ad partes

a L. 1. c. 18. partes venit. Is verò in illuminatis suis de Virgine lucubrationibus, [a] cùm A paulò ante, sua aliorumq; sapientissimorum Patrum voce, Beatam Virginem, *magistram magistrorum*, *Apostolorumq; praeceptricem* nominasset, ad quam velut ad Cæleste Oraculum, & augustissimum spectaculum vndiq; mortales, quos inter aliquando magnus etiam ille Dionysius fuit, confluere, & sciscitari conuenissent: *Fieri etiam* (inquit) *fortasse potuit, vt hoc tempore literas illas ad Ciuitates Florentinam Messanamq; dederit, quas ipsa iactant, & à Virgine se habere gloriantur: quod mihi pro cetera Beatissimæ Matris facilitate, & humanitate non magnopere videtur esse mirandum. Si enim Florentini & Messanenses suam vtramq; Respublica, ad Beatam MARIAM Virginem Epistolam miserunt, (fides sit penes Historicos* B *quorum est religionis in vtraq; Vrbe antiquitatis indagare)* non est dubium, *quin Virgo rescripserit, & ambas Ciuitates, qui Virginis mos erat, consolatione repleuerit*. Hæc Bonifacius, qui prudenter sanè relicta penes Historicos fide missarum ad Virginem Epistolarum, suæ quamq; Ciuitatem religioni maluit permittere, quàm sine causa tricando impedimentum obijcere. Multa verò quæ ex mente Bonifacij consideranda veniunt, quia suo loco, non vna ratione cum Anonymi argumentis commissa peregimus, iterum adstruenda non censemus.

XII. Ioannes Petrus Odescalcus. b Discursu octauo.

Post Bonifacium se offert Ioannes Petrus Odescalcus, Ordinis Clericorum Regularium idemq; Antistes Vigueuani, ea Prouincia non in- C dignus, qui in suo Instituto deuotionis Beatæ Virginis. [b] *Non* (inquit) *contenta hac insignis Magistra, doctrina duntaxat & operibus Vniuersæ prodesse Ecclesiæ; multarum præterea particularium Ecclesiarum suscepit curam, quibus per quam vtilia, sanctissimaque tradidit documenta, nec non impensis larga manu gratijs ac beneficijs, amplo eas fauore prosecuta est. Cuius rei clarum perhibent testimonium literæ, quæ hodieque asseruantur, exaratæ (quemadmodum creditur) ab hac Virgine ad Ecclesias Florentinam, & Messanensem, signa dubio procul euidentia curæ, quam ipsa, Mater dixeris amantissima an Magistra, circa earum salutem gerit, men-* D *tem impensam habet*. Sic ille. Egregium verò argumentum amoris à singularibus petitur beneficijs, quando communis illa sollicitudo, quàm Dei Mater vniuersæ pendit Ecclesiæ, proprijs quibusdam signis commendatur, ac quemadmodum animi Principum, priuatis in benemerentes quasdam Vrbes prærogatiuis censentur, quibus ceteræ velut illecebris ad rectè factorum exempla pertrahantur; ita pium Virginis studium, & cum fecunda auctoritate summum erga genus humanum patrocinium, designatis quibusdam apud nonnullas nationes elucescit priuilegijs, vnde velut noui fontes existere queant, qui ad alios quoque gratiarum fluenta possint emittere. Et certè nisi E

aliquan-

A aliquando Deipara Virgo, ſcribendo vel monendo, Euangelicum inſtitutum fouiſſet, religioniq; contuliſſet, præſidem gratiarum in terris, Nato in Cælos abeunte, relictam ſeſe, vix alio ſigno liquidiùs oſtendiſſet. Quo in genere, ſi omnia ſunt præclara, illud Meſſanenſibus glorioſum ac ſalutiferum, ſiuè demum ſortitò, ſiuè ex electione, eam ſe materiem ſcribendi Virgini obtuliſſe, vnde gratiarum ſignandarum, ipſi quodammodo argumentum eſſent.

XIII. Franciſcus Faſanus. a Par.2.l.6. c.23.

Huic annumero Franciſcum Faſanum, [a] & ipſum ex eorundem albo Clericorum, pro Deiparæ gloria piè velitantem, eoq; inter cæteros ſingularem, quòd in ſuo de formando Chriſtiano, inſtituto, non ſolùm ab anti-
B qua Traditione, & virorum grauium auctoritate, fidem huius ad Meſſanenſes Epiſtolæ rogat ac probat, ſed multò maximè, à iugi Deiparę protectione ſibi quoque in difficillimis temporibus, quibus Meſſanæ aderat, explorata, eatenus confirmat, vt apud rectè opinantes, nihil dubij reliquum eſſe velit. Atqui hoc argumentum à ſignis protectionis, ſi vllum aliud, quia vaſtiſſimam habet in rerum narrationibus explicationem, infra fortaſſe à nobis ſuo ſpatio deducetur.

XIV. Io. Baptiſta Magnauacca. b Edit. Venet. 1619.

Addo & tertium eiuſdem Ordinis, [b] vt numero faueam, Ioannem Baptiſtam Magnauacca Cremonenſem, qui in ſua corona Regali, quam Reginæ Cæli vitam egregiè pertexuit, de Epiſtolis quoque ab eadem
C exaratis memoriam inducit; huius quoque Parthenographij noſtri, quò famam premoueret, appellationem prætulit: etſi demum eius quæ ad S. Ignatium fertur exarata, quòd auctorum numero & atteſtatione præpolleret, tractationem ſuſceperit.

XV. Franciſcus Arias. c Cap. 30.

Ex noſtro ordine præter Caniſium, Bonifacium, Spinellum, inſignis huius ſententię patronus eſt Franciſcus Arias, qui ſua ſapientia vel in Prytaneo Theologico ſententiam ferat; Ait verò in egregio ſuo de imitatione Virginis argumento, [c] *Deiparam eximiæ charitatis officia non inter præſentes modò coluiſſe, verùm etiam apud abſentes, miſſis ad eos literis pietatis*
D *& ſolatij pleniſſimis expleuiſſe, eoſdemq; myſterijs diuinorum imbutos, ſolidos ac firmos reddidiſſe*. Id maximè probat ab Epiſtolis, in primis ad Ignatium Martyrem, deinde ad Ciuitatem Meſſanam datis, quarum altera, cùm teſtes habeat auctores grauiſſimos, altera ſibi teſtis, *pretioſa inſtar reliquiæ* quemadmodum ipſe ait, aſſeruatur, vtraq; perpetuæ Traditionis manu cuſtodita roboratur.

Hic ferè ſenſus dictorum Franciſci Arias, quem tamen de Epiſtola Virginis Meſſanæ conſeruata, non in primitiuo, ſed in propagato exemplo velim intelligas, vnàq; Viri ſapientiſſimi iudiciũ, in libranda vtriuſq; Epiſtolæ fide, cùm perpenderis, alteram ab altera fulciri voluiſſe per-
E ſpicies, vnàq; in vnius argumenti vim, vtriuſq; fidem coaleſcentem,
ad

ad immensam Dei Matris charitatem commendandam assumpsisse A cogitabis.

XVI. Laurentius Masellus. a L. 6 de B. Virg. c. 18. Laurentius deinde Masellus post relatam è Mutio Iustinopolitano historiam. [a] *Nolo* (inquit) *Syndicum huius agere deuotionis. Nihil quod ædificat, charitatem auget, deuotionem excitat, à sapienti & deuoto pectore est repudiandum.* Hæc ille. Nec scio quid apertius pro pietate dici potuerit, quid pro commendanda Messanensium religione magis appositum; vt mirum sit extitisse, qui strangulata, quod dicitur, verba in contrariam formulam abriperent. Verùm quia retractum ab alienis castris, quò nolentem vi abripuerant aduersarij, nostro Sacramento militare, multis alibi ostendimus, quod hic peragendum sit, reliqui nihil esse cogitamus. B

XVII. Felix Astol. b De reb. Messan. A Maselli, vel etiam Bonifacij, ceterorumq; piè arbitrantium sententia non abscedit Felix Astolphus Canonicus Saluatoris, dignam sanè & pietati Catholicæ perutilem ponens operam, in Vniuersali (vt vocat) Historia de miraculosis Dei Matris Imaginibus, vbiq; gentiū religiosis; [b] Opinatur verò, quod & nobis semper in parte arrisit, illis ipsis temporibus, quibus Deiparæ Virgini proximè in cælestia migrandum erat, exaratas ad Florentinos, & Messanenses, quibus isti non immeritò sese efferunt Epistolas. Et quamuis Sacramentum pro veritatis euidentia nolit interponi, neque tamen alienum putat à singulari Virginis humanitate, quæ non generosa magis erga iustos, quàm facilis esse solet erga peccatores, C scribentes, ac deprecantes Messanenses, aut Florentinos, responso dignari suo, protectione consolari. Quin etiam recentioris cuiusdam, vel etiam in vno designato, plurium ad improbandum obstinationem, ita prudenter obtundit, vt gloriæ summi Numinis, honoriq; Matris Virginis immaculatæ, nihil ex ea Ciuium gloriatione decedere velit, si præsertim ex ea inflammati ad religionem animi, in tantæ Reginæ obsequijs efferueant magis, magisq; exardescant.

XVIII. Ferreolus Locrius de B. V. XIX. Io. Paul. Ferrella c. 54. XX. Io. Baptista Laurus. Ac, vt Ferreolum Locrium, & Ioannem Paulum Ferrellam in suo spiritualium flosculorum, vt sic dicam, hortulo, aliosq; ab ipsis aduersarijs accensitos, nominibus tantum signem suis, quòd eandem cum ceteris D Historiam, & Epistolarū fidem, vel renarrent, vel verbo duntaxat, vt certam sibi ac obstinatam, intendant; Ioannes Baptista Laurus Sanctissimi D. N. Vrbani Octaui Cubicularius, & Sacri Consistorij Cardinalium Secretarius, in amæno suo & laurea digno, de pronubo Mariæ Virginis Annulo commentario, vno velut Sacro indiculo, multa, quæ ad huius Epistolę considerationem venire possunt, commonstrat argumenta; dum Franciscum Spataphorum Maletti Principem, cui nuncupat opus, ita alloquitur, [c] *Repetens animo Messanensium tuorum Virginale Chirographum, disce è nostris schedijs Virginalis Annuli haud ita multis intellectam Historiam.* E

Hæc

A Hæc ille. Sed mihi Virginalis Annulus obuersa ad Messanensium
Epistolam pala plura ostendit, quàm fabulosus ille, Gygi, cuius beneficio,
repente Rex Lydiæ dicitur esse exortus: vt & Virginalis Annuli Histo-
riam Lauro docente probè intelligam, & ex illa pro instituto præsenti,
meopte animo plura conijciam. Etsi enim annulus ille, pronuba Sanctis-
simi coniugij tessera fuerit; quin tamen signatorius quoque esse potuerit,
à dubio longè est, & à veterum vsu contrarium satis exploratum. Vt ea
de causa, si quod alibi diximus subsignatam eam Epistolam, Symbolico
aliquo charactere Virgo notarit, eodem ipso Annulo quoque signasse,
quasi testem gratiarum tabellam credi possit. Atque hinc magna Mes-
B sanensibus cum Perusinis, Sacramenti cuiusdam augustioris intercedere
queat necessitudo; quando quæ Diua manus sponsalem gessit Annulum,
eadem sponsionem exararit Messanensium votis stipulatam, Annuloq;
signarit eodem, vt esset repromissa protectio quodammodo solemnior,
quàm fidei, vinculiq; animorum sacrasset Index. Hic verò si arcano
superum dispositu deuenit ad Perusinos, non tam depositi custodes, quàm
sponsus Virginei Vades, quàm caram ipsa Ciuitatem vtramq; comple-
ctatur, quarum in altera signum, in altera fidem voluit extare signatam,
cogitari piè potest.

Hoc etiã loco libenter annumerarim ex manuscripto Ioannis Came-
C rotæ Bouensis Antistitis, Viri non minus literis, quàm Euangelica vita
conspicui, quod in huiusce rei argumentum ipse vulgandum susceperat,
sed mors conatum intercepit, Præconium Archiepiscopum Panormita- XXI. Præcon. Archiep. Panorm.
num, Cornelium Mussum Bitundi Episcopum, vtrumq; Cæsarum, illum
Caroli Quinti, hunc Maximiliani Secundi Ecclesiasten, Viros ab ea XXII. Cornelius Mussus Bitund. Episc.
sapientia comparatos, quam talis dignitas & muneris amplitudo require-
bat, vt inter laruas & genuinos vultus, inter imaginaria & figmenta di-
scernere nossent, facilè non aberrarent. Isti enimuerò ita de hac Epistola
Virginis decreuerunt, vt Ioanne Camerota [a] attestante, in summa do- a In M. S.
D ctrinæ & eruditionis abundantia, Traditione præsertim Messanensium,
ab Epistola Virginis, religionem sacratam vellent. Vtriusq; sanè aucto-
ritas quantum momenti rei nostræ superaddat non est vt multis com-
mendemus.

Sed neque extra seriem habendus Georgius Gualtherius, iam aliàs no- XXIII. Georgius Gualther.
minatus, [b] qui licet alieno ore locutus suam non interposuerit senten- b In Tabul. Antiq. Siciliæ.
tiam, hoc ipso tamen arbitrium suum ad mentem aliorum effinxit, dum
quid isti de hoc instituto pronunciarent, suis ipse Tabulis ex formula
censeri voluit, sententiam in laudatis auctorum nominibus dubio procul
approbauit.

E Cui fortasse non ab re suffecero penè cognominem alterum,

XXIV. Paulus Gualther. Paulum Gualtheri qui tametsi à suscepta Messanensium æquè ac Rhegynorum narratione non nihil in paucis euariet, à capite tamen sententiæ non discedit. [a] Narrat verò Paulum prædicare parantem Christianis, quos pridem ante Petrus Romam illac eundo ad fidem adduxerat, inprimis quidem impeditum fuisse à militibus & Sacerdotibus Idolorũ, deindè tamen vel, erogata pecunia, vel opera Christianorum Rhegynorum, prædicasse ad ardentis columnæ miraculum, eoq; permotos ceteros credidisse. Hinc opinatur inualuisse morem ijs locis, qui tertiam accendere candelam, dum in missa legitur Euangelium pro religione habet. Pergit. Messanenses à Rhegynis monitos, cùm primùm accepissent, Ciuitatem eam, quæ religionis constituendæ potestate eminebat, hoc est Rhegyum, Euangelio manum dedisse, cótinuò misisse qui Paulum accersirent, sed hunc ob vincula impeditum, mandasse Barchirium, siue Bacchilum, qui Messanæ religioni præesset. Et paulò post, vt omnem ex animo lectoris dubietatem euellat: *Plura* (inquit) *à Christo gesta, quàm quæ scripta extant, imò hæc pauciora quàm quæ notata: nec dubium idem contigisse in gestis Apostolorum, vt quemadmodum prædicationes Lucæ, Marci, & sociorum in Rhegyno littore habitæ, præteritæ sunt, ita & institutio Stephani Episcopi Rhegyni & Barchirij Messanensis omissa, quod illis prædicationi intentis occasio effluxisset. Neque tamen hæc iccirco repudianda, si à traditione, auctoribus, & libris non suspectis confirmentur.* Hæc ille partim ex Traditione partim ex Historica Tarentina.

a Lib. 7. de Sãctis Calab. cap. 7.

XXV. Octauius Caetanus. His verò libenter adnumerauero quem sæpius laudaui Octauium Caetanum, de quo multa obscurè ferebantur quasi in argumentum tetricus offendisset; ipse tamen vel insimulationis nesciens, datis ad Cornelium à Lapide alia de causa literis, suæ mentis vindex fuit; à nobis prætereà non vno in loco in partem vocatus, nihil quod graue esset, & non potiùs multis in rem intentam momentis propendens, asseruit. Et ne fortaisse quispiam aduertat, mitius illum de Pauli quidem Messanam aduentu sensisse, scriptam verò à Virgine Epistolam prorsus extra mentem habuisse, non admisisse: proferam eius sententię testem velut tabellam, illud Epigramma, quo id non probauit modò, sed cum religione laudauit, Messanam argumento poëtico extulit, à securitate, perennitate, constantia commendauit. [b] Extat vero apud Syluestrum Maurolycum in hunc sensum.

b In Mari Oceano in fine.

Litera Christigenis quam Messanensibus olim
Ipsa suis manibus, Cæli Regina superstes
Dum coloret terras, dignata est mittere, certi
Nobile præsidij monumentum & pignus amoris,

Nulla

A *Nulla dies aderit, seclorum nulla vetustas*
Quæ gratis inscriptam animis te deleat, imò
Ostia falcati portus dum fida patebunt
Classibus, & Siculas inter caput efferet Vrbes
Insignis Messana freto, per Templa per Aras
Semper honore, die semper celebrabere festo. Hæc Caetanus.

At enim inter testes ab auctoritate laudatos, si Flauio Lucio Dextro suus seruetur honos, certè Franciscus Biuarius qui eundem illustrauit, imò caliganti lumen prætulit; hic iterum locum meretur & gradum. Huic B verò si in commentarijs sat rata est huius Epistolæ fides, tum in literis ad nos superiori anno vbertim datis [a] sacra censetur & dubio procul exépta. Quamuis temporum notas in ea exsignatas fallentes & suppositicias esse planè affirmet. Idem deinde pro Epistola quoque ad Ignatium Martyrem missa non paucis, velitatur. XXVI. Franciscus Biuarius. [a] 8. April. An. 1630.

Secundum istum, in album recenseri quoque debet Thomas Tamaius, de Vargas eruditorum gradu quemadmodum monumenta loquuntur, & à [b] Blasio Gundisaluo laudatur non indignus. [c] Hic, in opere Matriti nuper in lucem misso, cùm inprimis pro Flauio Lucio Dextro depugnat acriter, ea scilicet occasione quam ipse pagina secunda narrat, arrepta di- C sceptatione; tum deinde pagina septuagesima tertia, sed præcipuè centesima tertia, pro Epistola Virginis singulari ex industria Marte decertat; vt hac semel asserta, putatam ab alijs nouitatem, antiquitate suæ religionis conuestiat, maioremq; inde fidem Dextro sufficiat. Ducit verò hic auctor, inter alia, militare argumentum, ab Epistolis Virgini ad alios scriptis, ab auctoritate Canisij, denique à limatis sapientum iudicio rationibus & coniecturis. In eo tamen ad partes non accedit, quòd Deiparam, octauo & quadragesimo sui Nati anno, Cælo receptam ex Eusebio velit, eoq; subsignatum in Epistola quadragesimi secundi characterem, loco D suo posse consistere. Ceterùm in Hispanijs haud parum momenti ad veritatem facere putat, exemplar illud Epistolæ, quod Marchio Villenæ, Siciliæ quondam Præses in paucis eximius, singulari à se pietate seruatum, inde secum detulit, hodieq; natus eiusdem, paternæ virtutis hæres, debita erga Deiparam veneratione, sanctum habet: vt hinc quoque friuolæ quorundam eleuentur rationes, qui ex auctoritate cuiusdam alterius, Proregis item Siciliæ, nescio quid ex tempore dicentis, suæ inanitati statumina faciebant. XXVII. Thomas Tamaius. [b] In apol. pro Mess. [c] Anno 1624. per Petrum Tazum.

Sed verò Ioannes Baptista Boriolus Rector Ecclesiæ cuiusdam Paræcialis, Diæcesis Nouariensis, in eo libro, quem delitiosum deuoti Christiani E hortum an viridarium nuncupauit; copiosè sanè, si vllus alius, nec minus XXVIII. Ioan. Bapt. Boriolus Mediolani. 1629.

piè rem totam historica narratione nuperrimè complexus est. Commorante nimirum Dei Matre Hierosolymis, in ea Ioannis domo, quam supremæ Cænæ mysterio Saluator consecrarat, plures ad eam visendam vndiq; nec infimæ sortis hospites affluebant, qui Apostolorum varia prædicatione permoti, cùm inter alia Dei saluantis parentem, adhuc in viuis in Vrbe Hierosolymorum agentem, intellexissent; etsi longè positi, desiderio tamen videndi principij Vitæ æternæ sanctè impulsi, relictis sedibus eò concesserunt. Hos inter adfuit & Magnus ille Dionysius Areopagita, florentissimarum Athenarum in Græcia Ciuis, persuasus & ipse virtute Verbi, quando Athenæ Paulum, cęlesti prorsus eloquentia prædicantem ac disputantem stupuerunt. Illis itaq; temporibus cùm diffluentes Apostolos Orbis terrarum excepisset, Paulum quoque contigit in Calabros incidisse, vnde manante in Siciliam, primumq; Messanam eius prædicationis fama, misere continuò Messanenses, qui rogatum adducerent, paratos Euangelio Ciuium animos perhiberent. Venit ille procul mora, & inter alios sermones, cùm de Incarnatione filij Dei in Virginis vtero, verba fecisset, præclaris non semel nominibus in admirandas Deiparæ laudes ita effusus est, vt eam mortalibus vnicam in Regnum Salutis viam esse affirmaret, & adhuc in humanis consolationi Discipulorum quos filius post se reliquisset, superesse. Id cum attentis animis accepissent Messanenses, vtriq; cælestis Spiritus impulsu, in eam sententiam iuerunt, vt Ciuitatis suæ tutelarem & in calamitatibus refugium adoptarent. Quam quidem gratiam quò facilius inirent, Apostoli rogati consilio conciliatuq; adnauarunt. Itaq; conuentu omnium ac maxime primorum habito, lectis viris prouinciam demandauere, qui Hierosolymā profecti, Magnæq; Matri Virgini, demissè supplices, vno ex Legatis vota vniuersæ Ciuitatis, verbaq; præeunte, protectionis gratiam, ardenti desiderio flagitabant. At enim illa, suscepta auditaq; Legatione incredibili primùm perfusa mentem voluptate, quòd Apostolorum prædicatio tam cumulatis Euangelij successibus in Orbe incederet, tum conuerso in superna vultu, quò Sacratissimæ Triadi, gratulanti pectore gratiam haberet, denique augusto affabilis ore, placidisq; ab ingenti humilitate verbis, Legatis elocuta, postulatis assensit, Ciuitatisq; Messanensis protectionē libentissimè repromisit; neq; solùm, sed quò memoria Sacramenti religionis & receptę gratię existeret, exaratam sua manu Hebraicè, remeantibus Epistolam dedit: quæ deinde in Græcum conuersa, post etiam Latinis data, hodie multorū testimonijs sacro seruatur exemplari. Hæc ferè iste, vulgari sermone vulgatam pene secutus Historię traditionem, nisi quòd Pauli duntaxat consilio non etiam ductu, Messanensiū Legatos Virginem adijsse discreuit; id nempè illi facilius in sententia visum, quod ad res & tempora magis esset accommodatū.

A In qua tamen narratione, quam liquidè singula facere queant ad institutum, ex disputatis toto hoc opere, manifestum euadit.

Adhuc verò non est infra notam habendus Ioannes Baptista Cortesius, XXIX. Ioan. Bapt. Cortesius. Bononiensis, Medicæ & Anatomes peritia celeberrimus, qui in patria primùm, alibiue docendi munere præclarè perfunctus, multisq; Vrbibus ac principibus Viris gratus & designatus, Messanensi Cathedræ supra triginta iam annos cum laude præest. Is verò in sua dedicatoria, qua Decades miscellaneorum Medicinalium Senatui Messanensi nuncupauit vbi multa de repromissa Deiparæ protectione, sanè eleganter perorat, & ex ea Reipublicæ Messanensis dignitatem religionem ac felicitatem perpe-
B tuò constituram ipse spondet, hac insigni coronide sententiam claudit: *Quando Deiparæ patrocinium, dulcis illius Epistolæ quam ad vos ab ea missam colitis Sacramento firmatum, nullo non tempore integram inuiolatamq; seruabit fidem*. Hæc ille, ex cuius oratione subinde pro re nostra, nonnulla ornamenta familiaria transferremus.

Denique in hac honoraria corona desiderari non debet Blasius Gundisaluus à Ribero, inter cetera meritorum ornamenta Sancti Officij Consultor & Regalibus in Cōsilijs aduocatus: XXX. Blasius Gūdisaluus. qui nuper dato pro Messanensibus ad Philippum Quartum libro hanc Epistolæ Virginalis prærogatiuam, ex compluribus auitæ virtutis signis, & rectè factorum in re princi-
C pū titulis, in præcipuam partē duxit, quasi merita inde præcepturus apud Regem illis, quos Regina Cæli tanto honore dignata fuisse crederetur. Sed non ipse suam duntaxat in propugnando sententiam scribit, verum etiam præter multos iam à nobis recensitos, Licentiatum Rodericum, & XXXI. Licentiat. Roder. Carum ad albū vocat, nostrisq; votis nō numero minus quam genere probatis testibus suffragatur. Sed iam ad patrios Scriptores gradus faciendus. XXXII. Canum in notis in Flauium.

AFFERVNTVR PATRII SCRIPTORES de Epistola B. Mariæ Virginis.

D

CAPVT LI.

HACTENVS quos nacti sumus Scriptores exteros censuimus, deinceps patrios quoque siuè illi Messanenses tantum sint, siue etiā alij Siculi, vel denique Sicilienses (Messanensium dubio procul in re sua copia maior est) ad ordinem aduocemus. Hi verò, vt recentiores sint, antiqua tamen fide, scripsere, & neglectam ab ante natis de patria bene merendi occasionem in se transtulere. XXXIII. Franciscus Maurolyc.

E Franciscus itaque Maurolycus, idemq; Messanensis, & suo tempore

a Lib. 1. Matheseos Phœnix, in suo rerum Sicanicarum compendio. [a] *Paulus* (inquit) *diuini Verbi concionator, à Festo præsule vinctus Romam missus, Melitam, Syracusas, Rhegyum, atque Messensium fretum pernauigat, anno salutis quinquagesimo octauo. Tunc sicut ceteris in prouincijs, sic & in Sicilia iacta sunt prima Christianæ pietatis fundamenta. Memorant & Paulum in Sicilia concionatum, quòd ab re non est, quando non tota eius peregrinatio literis mandata est. Quin & Messanam, missis ad Deiparam Legatis, receptoq; ab ea epistolio abiectis gentilium erroribus sub eius tutelam venisse.* Hæc Maurolycus, cuius tamen dicta de quinquagesimo octauo salutis anno iuxta putationem Siculam, de primis verò in Sicilia positis Christianæ religionis fundamentis, iuxta nostram alibi explicationem sunt intelligenda. A B

Ceterùm ipse accuratè quamuis res gestas Siculorum, sed Messanæ in primis incunabula, fortunæ adolescentiam, ad ætatem Reipublicæ florentis perductam descripserit, quo minus tamen Vir ceterà pius, ac Virgini votiuus, huius Epistolæ pluribus meminerit, è genio hominis factum norunt experientes, quòd cum breuitatem in omnibus lucubrationibus suis adamasset, & maximè in Historiæ compendio, quæ à Fazello prætereita sunt dicere proposuisset, maluit paucis insinuare in profana Historia, quàm pluribus narrare, quod pro instituto verbo dicendum erat, pro dignitate tamen, restringi nec poterat, nec debebat, sed peculiarem sibi operam ac opus deposcebat. C

XXXIV. Ioannes Camerota. Post Maurolycum ergò censendus venit Ioannes Camerota Bouensis Præsul, quem etiam superius, nec tamen satis laudaui, quòd sua commendatum apud Siculos fama, vitæ ac doctrinæ probitas, religionis zelus, ardens in diuina pietas, sincerum integritatis ad omnes exemplum, longè faciant nobiliorem, quàm quæ ex huius argumenti copia repeti queat testatio. Is verò prò generoso in patriam religionem pectore, in id se totum distenderat, vt Virginis regnum in religiosis animis, quibus posset dicendo ac scribendo conatibus proferret. Verùm eo, qui in manibus suis illum descripserat, aliter disponente, iam satis auctum opus, in medio cursu morte succidit, nec magis ipsum, quam suas quoque lucubrationes casus ille sepelliuit, ex quibus aliqua nihilominus ad nostras peruenere manus. In his autem inter cetera in laudes Deiparæ Virginis effusus, in ea quam ad Equites stellatos habuit oratione, huius quoque Epistolæ memoriam, in argumentum beneficiorum Messanensi Vrbi ab eadem Virgine præstitorum ducit in primis; deinde verò ne otiosus narrator videri possit, qui rem ab inconstanti fama, vel etiam à vulgi credulitate hærentem pro concione decernat, Pauli ad Messanenses accessum, non vna ratione probat, silentium Lucæ ad consilium reuocat, nec pauca quæ Paulus gessit, ab illo prætermissa pro explorato habet, [b] testemq; laudat Chry- D E

b Hom. 54. in Acta Apost.

A Chrysostomum, qui inter alia Paulum illo vipere in ignem excussæ miraculo, Melitæ viginti milites cum Centurione ad fidem adduxisse narrat; vt ob eam causam, quod & nos alibi expendimus, humanitate Viri vsus Paulus, non adeò restricta vincula pertulerit, quin liberum faciendi quod vellet haberet obsequium, aut etiam pro institutis suis auxilium. Sed demum missis vltro citroq; argumentorum cum auctoritate commissuris, ad Traditionem omnia deuoluit, qua sola si cetera desint, inconcussam stare velit, Epistolæ religionem.

Quo loco illud dicendum occurrit, interdum missa in Actis à Luca, in Epistolis à Paulo restituta videri, facilemq; habere explicationem si
B vtriusq; spectetur institutum, vt ille historicam multarum rerum narrationem, in breue concluderet argumentum, hic verò præcepta morum, cùm à suis formaret exemplis, quæ sibi maximè obuenissent, ipse renarraret. Quamquam interdum sicut in singularibus vtriusq; narrationibus, quæ verè diuersa sunt, eadem repetita videntur; ita quæ à neutro censita sunt, facta minimè putantur, ideoq; deinde narrata redundare creduntur, imò ex fabulis accersita, in historias penè fraudulenter immissa. Et hinc in primis vt sexcentos mittam, error ille, qui Melitense naufragium à Luca descriptum, vnum è tribus fuisse quos Paulus [a] ad Corinthios scribens enumerat, in multorum explicationes disseminauit. Alter [a 2. ad Cor. 11.]
C deinde qui penè delirium habuit, dixisse nonnullos Paulum aliquando Cyzici fuisse, cùm id neque Lucas in Actis, neque Paulus aliquando in Epistolis expresserit.

Et tamen illam ad Corinthios Epistolam longè ante naufragium fuisse scriptam, nemo nisi temporum Apostolicorum ignarus, non nouit; & cùm constet Paulum aliquando venisse Troadem, Cyzicum etiam in Propontide sitam accessisse par est credere, vt non immeritò [b] Beda ex Theodoro, profundum illud maris, in quo nocte & die Paulus se fuisse narrat, Cyzicenum velit dici carcerem; qui quòd altissimus esset, teter- [b L. quæst q. 3. tit. 8. col. 391.]
D rimus, adeoq; deorsum depressus *Profundum maris* est appellatus, illi puta similis qui apud Athenienses *Barathrum*, apud Syracusanos *Latomiæ*, apud Romanos *Tullianus* est nuncupatus. Et profectò si [c] Strabonis sententia, ea Ciuitas ob magnitudinem, pulchritudinem, & legum bonitatem, bello paciq; accommodata, comparari posset cum principibus Asiæ Vrbibus, quæque iisdem esset prædita ornamentis, quibus Rhodiorum, Massiliensium, Carthaginensium nobilissimæ Ciuitates; vt eam ob causam à Paulo non fuisse neglectam, [d] Baronius æquum velit existimari: quid de Messana dicendum, quæ omnes illas nomenclationes fortasse non immerito vendicare queat: quid etiam de Paulo cogitandum, quàm vt ea [c Lib. 12.] [d Ad an. 61.]
E Centurionis humanitate vsum, fama præterea nobilissimę Vrbis imbutũ,

in

in occasione tam parata, vel si accersitus minimè fuisset, nullo modo præ- A
termissurum fuisse, quin accederet.

Id verò si nec Lucas Historiæ, nec Paulus Epistolis commisit, peculiaris consilij fuit institutum, neque tamen ideò non euenisse, si sapientibus credimus, est putandum. Et fortasse quod in Melitensibus humanitatē laudauit Lucas, insolentem Barbaris morem commendauit; quod verò Messanensium erga se benignitatem spontaneam expertus Paulus, nihil de illa meminerit, haud magnopere ex eiusmodi commendatione, vel suam causam, vel Vrbis laudes efferri cogitauit, quando Ciuitati legibus & Societate Romanorum, multisq; prærogatiuis exornatæ, parum esset humanitatis officia, tanquam eximiam laudem attribuere, quæ multis, à B moribus excultis, communis esset. Quamquam non ab re cogitari possit, Paulum pro suis laudibus, vbi visum, nusquam attexere solitum, quæ ostentationem haberent à gentium vel admiratione, vel obsequijs ob admirationem præstitis; sed quæ duntaxat Euangelicum institutum, per multos labores ac rerum discrimina proferendum, obfirmatis ad virtutem pectoribus commendarent: vt ob id miracula, quæ passim ingentia patrauit, nunquam in coronam laudum venire, sed difficultates maximas quibus vbiq, conflictatus est, ad animum suum premendum, ad aliorum conatus erigendos, audiri voluerit persæpè tamen collatæ cælitus gratiæ, qua tot mala eluctatus, interdum etiam raptæ ad superna mentis volupta- C tes, quibus perfusus est, meminisse è re fuit, quò conantium ab Euangelica fortitudine Christianorum pectora, nec laboris difficultas auocaret, nec difficultatis amaritudo deterreret; verum in illa, gratiam opitulantem si certò nossent, in hac, cælestem suauitatem omnia condientem si prælibassent, inuicta constantia quicquid in Euangelij cursu difficile, ac asperum sese offerret, despicerent, superarent.

Sed neque velim Messanæ Paulum, etsi consensu meliorum, instantissimè vt Rhegyo veniret, postulatum, ita fuisse extra omnem periculi aleam constitutum, vt vel accusationi Iudęorum, quam literis Roma (quod alibi D diximus) acceptis fertur cognouisse, vel Neronis ingenio, quem suspectum habere poterat, nihil concedendum iudicaret; etsi Iulij Centurionis iam Christo credentis officio, comitatum pro occasione tutum haberet. Quin fortasse quod aliquando varijs se iactatum malis, sed præsertim periculis in Ciuitate gloriaretur an quereretur, si æquè alibi, Messanæ quoque id Paulum intellexisse ob dictas causas credi potest. Atque hæc eius occasione argumēti quod Ioannes Camerota tractandum susceperat, libenter calamo rursum excidere passi sumus, rati semper ad institutum accedere, quod aut aliorum studiū agitat, aut proprius conatus suggerit, nec in excedentibus defensionibus ijsdem armis rem agere si fere sint, turpe esse. E

At

A At iam in seriem venit Antonius Viperanus, Iuuenatij Antistes, idemq; Philippi Secundi Catholici Historicus, quem Camerota in suo Manuscripto in paucis eximium habet, vt eius auctoritate publica fides stare queat. Atque huic pares sunt cum ceteris à Traditione rationes, sed hoc ad suadendum firmiores, quòd viro à literis & prudentia rerum instructo, non tumultuarias cogitationes, sed meditatam sententiam sedisse compertum sit, vt hoc propter testem duntaxat eum laudasse, verboque nominasse sit satis. XXXV. Antonius Viperan.

Secundum hunc ad Coronam accedit Vincentius Ferrarottus, Vir grauis, & sapiens, quem iccircò Messana non semel Iudicem vidit, ac præ- XXXVI. Vincentius Ferrarottus
B terea in Interregnis Strategi, rebus moderantem suspexit. Is verò in eo libro quem de potestate muneris & Curię Strategi Messanensis superiori seculo inscripsit, [a] inter alia celebritatem [b] Patronæ Virginis ab Epistolæ missæ memoria sacram ita inducit, vt tamen ex occasione duntaxat locutus argumentum prętereat, quòd multorum libris eius rei monimentum exsignatum, pluribus commendare tempori & exemplo superfluum cogitasset. Posset hic iterum accenseri Syluester Maurolycus Francisci nepos, nisi iam alibi in laudum theatrum adductus dignum honoris & appellationis suæ locum impleuisset. a An.1596. b Discur.11 XXXVII. Syluester Maurolyc.

Sed verò Nicolaus Antonius Colossus ad ordinem aduocandus, [c] qui XXXVIII. Nicolaus Antonius.
C in sua Rhegyade Patrocinium Magnæ Matris ab Epistola ad Messanenses missa eatenus commendat, vt infesso Turcarum hostili classe freto Siculo, [c] non alia tutela salutem Vrbium seruatam velit, [d] dignumq; ab Heroica Virginis protectione Heroico suo metro sufficiat argumentum. c L.1.pag.4 d Lib.2.pag.26.

Ponè laudari potest Philippus Gothus Patritius Messanensis, idemq; de Patria siuè scriptis siuè munijs egregiè meritus, sed qui rem narrat modò, ceù creditam, non etiam argumentis in forum agit, cùm nondum fortasse essent, qui pietatem lacesserent, ciuiumq; religionem, in arenam producerent. Itaq; Iosephus Bonfilius, rerum Patriæ Scriptor sat nauus, XXXIX. Philippus Gothus. XXXX. Iosephus Bonfilius.
D primus ferè fuit, qui disceptationi Tribunal fecit, verùm crescente in dies iudicij strepitu, non potuit facere, quin extemporaneo duntaxat suscepto arbitrio, sententiam alijs dicendam relinqueret. Hos inter Archangelus Russus cuius lucubrationes præ manibus sapientum habentur, dignam in suis vt vocat Octaplis nauauit operam, ductisq; ad rationes controuersijs, pari cum pietate doctrina, patriæ religionem, ab hac Deiparę Virginis Epistola commendatam tutatus est. Alexander quoque Calamatus, in suis de Aduentu CHRISTI, & Hymnorum Ecclesiasticorum interpretatione, alijsq; probatis operibus, ex communi formula sententiam dixit, patrocinium causæ à Traditione exploratæ, commendauit. At XXXXI. Archăgel. Russus. XXXXII. Alexander Calamatus XXXXIII. Albertus Piccolus.
E Albertus Piccolus iam multa luce clarus, paucis & neruosè satis dixit,

alijs

alijs tamen Patriæ honoribus protegendis intentus, integrum ad hanc rem studium afferre nondum est permissus, alio tempore sparram resumpturus, prouinciamq; à nobis depositam exornaturus. Interim tamen & F. Hieronymus Tymarchides Ordinis Minimorum Diui Francisci Paulensis Theologus, in suo de Horis Canonicis opere [a] pro doctrinæ instituto religiosam huius Epistolæ memoriam in exemplum vocat. Ad horum verò numerum spectare iure potest & Placidus Reyna, qui nuper Apologeticum Blasij Gundisalui, quod inter alia ab Epistolæ Virginalis argumento vim arcessebat, Hispane loquens, Idiomati patrio condonauit, eoq; studio cum reliqua eruditione coniuncto, præsignem in patriam beneuolentiam testatus est. Quin etiam Benedictus Saluagorum gentilitius, eam promouendæ patriæ religioni nauauit operam vt omnium ipse manibus scripsisse videri possit.

XXXXIV. Hieronym. Tymarch. a Disp. vlt. sect. vlt.

XXXXV. Blasius Gundisaluus.

XXXXVI. Bartholomæus Petracius.

Sed postremò non est omittendus Bartholomæus Petracius noster, dignus sanè, qui inter huius causæ patronos, honorarium ferat, famam habeat. Is verò amore Virginis ac Patriæ, quò reliquum vitæ innocenter actæ, digno labore sacraret, Romam profectus est, Bibliothecam Vaticanam diligenter lustraturus, quò materiem operi de hac re edendo idoneã congereret. Et credebatur omnium desiderio facturus satis, nisi redeuntem inde, Neapoli mors inexpectata meliori voto suo inter Cælestes transcripsisset. Ceterùm quæ ipse vbi vbi collegerit, mihi compertum non est, vulgò ferebatur plurima, quæ ad hanc rem conferebant habuisse, verùm quæ schedijs duntaxat, nec in literam digestà, facile deinde inter alia scripta euanuerunt, vel certè inuenta non sunt.

Ne verò eius memoria ab excellenti in patriam studio signanda in posterum prætereat, ea quæ aliquando in anniuersaria Virginalis Epistolæ celebritate coram Senatu & frequenti populo pro concione dixit, quæ & nos aliquando amænitate ingenij delectati Latinè dedimus, Alexander Calamatus nisallor, ipsa vernaculi sermonis gratia publici iuris fecit, vnaq; in suis Hymnorum symbolis, eiusdem de hac Sacra Epistola non arguetam magis quàm piam musam inuulgauit. Quam & nos amicorum voluntatibus obnoxij, libenter, eo, quo missam accepimus cultu habituq; rursum asserimus, cetera libenter ijs concessuri, qui pro argumento publice dicturi insignum quoque virorum cestos, ex annuis celebritatibus ad religionis commendationem volent dirigere.

Manu sacra Deipara
Degentis in terris adhuc
Conscripta Messanensibus
Festiua fulget Litera

Non vllis illa contigit
Thesaurus vnquam ditior
Notæ quot insunt, aurea
Tot astra & gemmæ fulgurant.

Patro-

A *Patrocinantis Virginis*
Tutamen illa firmius
Ingens amoris extitit
Pignus, Trophaeum Calicum
O mira Zanclae dignitas
Castae ò parentis charitas

Quòd illa ouanter sumpserit
Quòd ista amanter scripserit:
Ergo Patronà Nobilis
Quam valdè coniunctissimam
Dignaris Vrbem Literis,
Periculis defendito. Amen.

Erunt verò haec velut signa quaedam vndis supernatantia, quae insignis Viri desideratos à multis labores, communi vt esse solet in morte clarorum naufragio, pessum iuisse prodant.

B

AFFERVNTVR AVCTORITATES GENERATIM pro Epistola Virginis.

CAPVT LII.

HACTENVS & patrios, & exteros testes, quorum ferè dignitas in luce extat laudauimus; deinceps verò anticipata hoc loco laude, illos etiam probamus, de quorum pietate, & religione in Virginem ita confidimus, ac si ab ipsa Virgine meditato Sacramento ad scribendum auctoratos, oculis nostris C concernamus. Vnus quidem in omnibus nostris inuentus est Christophorus Castro, qui vt vidimus, cùm illam ad Ignatium, tùm hanc quoque ad Messanenses Epistolam eruditis pressit argumentis; dubio procul animo veritatis in lucem eruendae, quod in ceteris quoque scriptis viri docti plerunque obseruatum, & potius stabiliendae, quàm vertendae studio pietatis. Et fecit sanè non minimum apud rectè sentientes in promouenda religione profectum, quod ex dissolutis difficultatibus, quae non parum impedire posse videbantur, documento fuit alijs, non plus posse calumnias quàm grauiores rationes.
D

De Octauio Caetano satis opinor hactenus est dictum; verùm quia vel solum inter Siculos aduersatum nobis plerique iactabant, adhuc restat nonnihil ad libram expendendum. Is verò non contentus illis, quibus hucusque accessit testationibus, egregiè quoque retundit inconsulta quorundam iudicia, quod ad hoc argumentum facit, negantium inprimis, plures à Paulo Romam vsque nauigationi datos quàm decem & octo dies, Melita scilicet Syracusas vnum, tres Syracusis, hinc Rhegyum vnum, vnumque Rhegij, duos inde Puteolos, hic vero septem, ac tandem Puteolis E Romam tres binoluè. Deinde qui dicunt illo Syracusarum triduo concionem

cionem habuiſſe quidem Paulum, ſeu potiùs cum Chriſtianis iam antea per Epiſcopos à Petro miſſos adductis ad fidem, verba ſeuiſſe, ſolatia miſcuiſſe; probabilius tamen è naui neque deſcendiſſe, cùm à Centurione vinctus fortaſſe aſſeruaretur. Præterea qui eius ſunt mentis, vt neque Centurionem Pauli ductorem, neque vnum aliquem militum quod certò ſciatur, ex tot tantisq; ab Apoſtolo patratis in itinere miraculis, fidem Chriſti ſuſcepiſſe velint, ac id propter indultum fuiſſe Paulo Meſſanæ aditum probabiliter aſſeri poſſe negant. Qui denique nedum verba feciſſe Paulum apud Rhegynos, ſed nec quempiam allocutum fuiſſe præfractè contendunt, magisq; multò è naui deſcendiſſe diffitentur. Hos inquam omnes, velut in ordinem redactos, meliora ſapere, ſententiamq; refigere docet ac cogit Caetanus. A B

[a] Iſag.c.11. Nam quod attinet ad primum. [a] *Nauigationem* (inquit) *ex Inſula Melita Syracuſas lentam fuiſſe non deſunt qui probent. Antequam enim ille naui vectus in Syracuſanum portum appelleret in oram cis Pachynum deſcendiſſe exiſtimamus & vicina loca colluſtraſſe. Vetus eſt traditio apud Netinos & Pachyni incolas Paulum Apoſtolum in eam oram perueniſſe atque intus ad milliaria quatuor in agrum Elorinum penetraſſe; quo loco ædificata eſt à poſteris Eccleſia, iuxta fluuium Elorum D. Paulo dicata, quæ adhuc manet in aduentus eius memoriam: neque ab ea procul puteus eſt in veneratione ſumma habitus, cuius aquam qui biberint vel lauerint ſe, varijs è morbis eripiuntur, maximeq; valet aduerſum vulnera morſusq; noxios beſtiarum. Eodem in agro cui nomen Biliſcalis, alter puteus eſt ad quem eiuſdem Apoſtoli virtute & gratia, multa miracula patrantur. Porro ex acceſſu Pauli ad hæc loca illud omninò conſtat, tardam eius nauigationem per Siciliæ eam oram fuiſſe, non ſine magna Dei prouidentia, vt Apoſtolus Siciliam colluſtraret & quos poſſet ſua prædicatione ad Chriſtum perduceret. Sed & Apoſtolum Syracuſis profectum Inſulam circumlegiſſe D. Lucas docet. Igitur* (pergit idem) *Paulina nauis poſteaquam Syracuſis ſoluit oram Siciliæ maritimam prætervecta, rurſum è curſu ſuo deflexit in littus intra Tauromenium & Meſſanam, vbi nunc ædes eſt Paulo Apoſtolo Sacra. Antiqua ea fama eſt apud loci accolas D. Paulum, cum Siciliæ oram legeret, in ſinum illum appuliſſe, in eoq; commoratum littore, quod decem paſſuū millibus ab Vrbe Meſſana diſtat, ipſo in littore locoq; Apoſtoli pedibus calcato, Chriſtiani deinde, vbi fides adoleuit, paruam ſed magna pietatis inſignem Eccleſiam D. Paulo ſacram conſtruxerunt, quæ Apoſtoli in illud littus deſcenſum teſtificaretur, reiq; memoriam ad poſteros deriuaret.* Hæc omnia Caetanus & ex ipſo Cornelius à Lapide. [b] Quæ, an bidui ſpatio Melita Rhegyum defluxiſſe Paulum oſtendant, diſcernat qui animum & calculum habet. C D

[b] In Acta Apoſt.c.28.

[c] Iſag.c.10 Quod ſpectat ad ſecundum. [c] Diſerte inprimis tradit Caetanus, Paulum Syracuſis à Martiano, quem annis ante Petrus Antiſtitem miſerat, E

incre-

A incredibili exceptum lętitia, quod non modò velut triumphanti in vinculis Apostolo plerique obuiam processissent adsalutatum, verùm etiam quibus eualerent studijs, officijsque carissimum hospitem recreassent. Subdit verò velut intenta in aduersas coniecturas censura. *Certum mihi est tres illos dies in eodem cum Martiano hospitio commoratum, ea in spelunca quam ille pulsis dæmonibus Christo consecrauerat D. Paulum sacris operatum esse, Syracusanam Ecclesiam primitias Occidentis Deo obtulisse, multos ad Christum conuertisse, eamque Ecclesiam aspectu colloquijsque recreasse, atque in Dei amorem accendisse; vicina etiam Syracusis loca vicosque obiuisse credimus. Quamquam enim vinctus Romam duceretur, humanitate tamen Iulij Centurionis, cuius custodia* B *tenebatur, multum Apostoli reuerentiæ dabatur. Sidone enim ab eo permissus est ad amicos ire, & curam sui agere.* Et paulò post. *Procul* (inquit) *Syracusis ferè octo passum millibus in agro cui Solarino nomen, Ecclesia est D. Pauli Apostoli titulo insignita, & sanè antiqua est architectura, in qua puteus visitur, cuius aqua hausta, ablutisque ægrotis inuocatione Apostoli Pauli, multa in dies miracula patrantur, votaque & tabellæ pendentes sanctissimi Apostoli collata aduersum mortales beneficia contestantur. Apud Syracusanos vetus traditio est, D. Paulum Apostolum cùm Syracusas venit, eum in locum excurrisse Ecclesiamque à Christianis in eius rei memoriam fuisse extructam. In eo sanè tractu antiquæ habitationis vestigia reperiuntur: fortasse suo illo oppidum* C *ibi fuit, quod Apostolus pro charitate sua inuisit.* Hæc Caetanus, & ex eodem Cornelius. Quid verò ad ista, qui contra, tabellam figunt, nisi vt calculum vitio pensum anteuertant, tot abiudicata Syracusanis, imò Siculis vniuersis bona in integrum reponant, censoriam post hac non attrectent.

Iam quod ad tertium euertendum refert. *Super humanitatem* (inquit) *Centurionis, accedebat pietas & Christiana religio, quam omnes profitebantur, quicunque socij nauigationis D. Pauli fuerunt, eorumque amor erga Apostolum, vtpotè cuius beneficio naufragium euasissent, & in Christum credidissent; nam in Pauli gratiam, omnium qui naui vehebantur non solum corpora nau-* D *fragio, sed animas infidelitati ereptas, ex Actis Apostolorum & D. Ioannis Chrysostomi interpretatione superius docuimus, Ex his non ambigimus Doctori gentium permissum Syracusis liberè agere, prædicare regnum Dei, quin & proximos Vrbis vicos obire.* Hæc Caetanus. Et miror adeo peregrinum fuisse quibusdam Chrysostomum, nisi fortasse ipsi in Chrysostomo peregrini. Ceterùm Caetanus, etsi Messanam ex freto adijsse Paulum haud velit, aliunde tamen accedere potuisse, si disertè non asserit, non negat; *humanitate quippè Iulij Centurionis* (ait) *cuius custodia tenebatur, multum* E *Apostoli reuerentia dabatur, Sidone enim ab eo permissus est ad amicos ire &*

sui curam agere, Melitæ apud Publium tres dies hospitari, ex quibus tandem A
ad roborandam Syracusarum & Siciliæ traditionem non parum addit
firmamenti; idem dubio procul rei nostræ suffecturus, si paris animi in
simili instituto non disparem à coniecturis conuenit esse sententiam.

Denique quod postremum concernit, apud Rhegynos Paulum, tantum abest exscendisse, concionem habuisse, vt ne vnum aliquem verbo compellarit: hoc enimuerò nouum est apud eruditos. Cur autem? *quia vinctus à Centurione seruabatur:* At Caetano, vincula Pauli, Christiani Centurionis humanitas mitigabat, multum illius reuerentiæ dabat. Sed nouus sufficitur clauiculus: *Quia Lucas neque concionis neque alius à fide nouæ accessionis mentionem habet, nisi solius appulsus & Rhegyo discessionis.* Sed B
neque Syracusanæ concionis meminit Lucas; hanc tamen iudicium anceps non percellit. Ceterum qui ita affectus est, & fortasse Græcè loquentem Euangelistam non ex sententia percipit, audiat vltrò non nostra quibus Lucam è præcepto suæ mentis multa præterijsse pridem & sæpe diximus,[a] sed Cornelium à Lapide pro instituto, Rhegynorum omnium, Historicorum, ac constantissimæ traditionis ore loquentem; vbi cùm ex Hieronymo Marafioto[b] nonnulla de rebus Rhegynis attulisset. *Silet* (inquit) *hic multa Lucas ac præsertim Rhegyensium à Paulo conuersionem vno die, quo apud eos hæsit factam, quæ ex Ecclesiæ Rhegyensis monumentis eodem æuo Græcè conscriptis, ac deinde in Latinum idioma translatis, & in Archiepiscopali* C
Archiuio asseruatis, à Rhegyensibus viris eruditis ac primarijs ad me Romã transmissa hic transcribam, quia ad Historiam præsentem faciunt. Post pauca deinde prosequitur acta finemq; Stephani, quem primũ Rhegyni sibi datũ à Paulo Pastorem colunt, vnà cum Socra Episcopo, præcellenti martyrio coronati. Denique post multa ex constanti seculorum traditione, meminit ardentis columnę, quę deducendis ad fidẽ Rhegynis illuxit,[c] & ex Ioanne Angelo Spagnolo vulgò creditum illud affert, prædicanti Paulo, quemadmodũ interdum Francisco & Antonio Patauino, pisces in littus egressos auscultasse.

a In c. 28. Act. Apost.

b In Chrō. Calab. l. 1.

c L. 4. de rebus Rhegynis cap. 5.

Vbi verò nomini Socræ simile quippiam in Romanis Martyrum notis, vt hoc propter iste quoque Rhegynis quemadmodum Messanensibus D
Bacchylus exscindatur? Vnde tam coactus error, Paulum verba non fecisse apud Rhegynos, vt iccirco prædicatio apud Messanenses præstruatur? Vnde, nullum ob reuerentiam Petri à Paulo institutum in Italia Episcopatum, vt inde neque Bacchylum Messanensibus datum dici queat? Vnde non licuisse Centurioni Romano, præ edicto Neronis, fidei Christianæ rem prædicandam Paulo captiuo permittere, vt idem neque Syracusanis, neque Messanensibus prædicare potuisse adstruatur? Vnde, non arbitratu Pauli stetisse nauigationem, vt E
hanc

A hanc ob causam moram alicubi traxisse vix credatur? Fateor equidem imperio Centurionis nauigasse Paulum, sed eundem qui iam Christianus esset humanitate praeditum occasionibus subseruisse, alioqui nec Puteolis septenos exegerit dies, nec illo interuallo Neapolim inuiserit, vt tradunt annales, traditio secundum alibi dicta profitetur. Saeuierit etiam Neronis furor, si tamen eo tempore conceptus, vel vsquequaque fuerit adultus, magis opinor cogitatu nouo sopitus; certè Paulus vel in ipsa media Vrbe, atque adeò in oculis Principis, cum omni fiducia, si quae Lucae fides, & sine prohibitione regnum Dei praedicabat. Sed etiam vanum esse illud terriculamentum de edicto Neronis, [a] Eusebio credi po-
B test, qui Neronem primo Imperij sui quinquennio lenem fuisse tradit ac facilem, & qui Pauli Apologiam libenter excepisset, nec alioqui Paulus de domo Caesaris familiares, [b] & quos etiam adsalutaret amicos nactus esset. At ne in refigendis sententijs per singula deerremus; etsi Paulus, Episcopus Romanus praesertim sine Petro minimè sederit, [c] quod contra haeretica perfidia contendit Marsilius Paduanus, cum Petro tamen Antistitis Romani prouinciam ferente, [d] Romanam Ecclesiam doctrina stabiliuit, ibidemq; Petro licet officio capitis fungente, vices Apostolicas dubio procul exercuit; quanto magis extra Vrbem, atque adeo in ipsa Italia vel solus ipse, circumlato secum Apostolico iure potestatem gessit, prouincia sua
C ritè perfunctus est. Ergo si Stephanum Nicenum eundemq; Comitem itineris, quamquam id Lucas praetereat, Rhegynis ante conuersis imposuit, quid vetat & Bacchylum, Comitem vis, an ponè accersitũ Messanensibus praefecisse? Vnus ille dies Rhegynae stationi Pauliq; laboribus datus, adeo clausus non fuit, quin opportuna quaedam spiramenta relinqueret aduisendis Messanensibus, quos praesertim, vt facilius credas ab exscensu pronuper supra Messanam facto, non vnius diei mora potuit à fide paratos excolere. Sed dum auctores recensemus pene iterum in disceptationem, etsi inuitus, pro re nata dilapsus est calamus. Nunc reliquos numeremus.

Nec vero dubiũ, plurium pectoribus eam pro religione pietatem inse-
D disse, vt sicut de Matre Dei Virgine, Matre misericordiae, rectissimè sentiunt, ita pietatem Messanensium ex eius Epistolae traditione, si quando scribendi inciderit occasio, nusquam non sint probaturi, siue demum de rebus Siculis generatim fuerit agendum, quod plures consueuerunt, siue praeterea propriae Messanensium scribendae Historiae, quas illustri labore lucubratas & pene vltima signatas manu, Marius Pax noster, luci dabit. Sed verò qui res à Paulo Apostolo gestas, praeclaram sanè scribendi materiem, explicandas susceperint, ita sibi norint de Pauli in Siciliam aduentu statuendum, vt de accessu quoque ad Messanenses, de huius item Epistolae
E religione cogitent esse peragendum.

[a] L. 2. Hist. cap. 22.
[b] Chrys. in Acta hó. 54
[c] In l. de fens. Pacis.
[d] Epiph. haeres. 27.

Quo loco non est dissimulandus error, nescias an hactenus animad- A
uersus, nouatoris Matthæi [a] Beroaldi non magis noua quod ipse fatetur, quàm aliena à vero, quod rectè sentientes testari debent, proferentis: Errorem scilicet esse, recentiorum Geographorum auctoritate confirmatum, eundemq; in pluribus codicibus hæsisse, Paulum videlicet Apostolum, naufragio conflictatum, in Melitam Insulam Siciliæ vicinam emersisse: *quum* (vt inquit ipse) *ex ipso Scripturæ Sacræ contextu, in aliam longè Insulam, ab ea quæ vulgò creditur, fuisse expulsum discimus. Nempe capite vigesimo septimo Actorum, Centurione plus fidei habente Nautis quàm Paulo suadenti vt hibernarent in Creta, cùm praui sa tempestate Paulus omnes in quandam Insulam eijciendos declarasset, docetur deinde quartadecima nocte ex quo iactari cœperant, eos fuisse in mari Adriatico, in quo Naui fracta eiecti fuerunt omnes in Insulam eius maris Adriatici, quam intelligunt postea dici Melitam. Est ergo Melita* B *Insula in quam cum reliquis qui vehebantur, eadem Naui fuit eiectus Paulus, in Mari Adriatico, in quo Ptolemæus post Corcyram, quæ veluti fauces Adriatici sinus occupat, collocat Melitam aut Meladam, quæ longè alia est ab eiusdem nominis Insula Melita, quam dicimus hodie Maltham, quæ quidem in mari Africo versus Siciliam iacet.*

[a] Lib. 4. Chrô. ad finem.

Vlterius verò erroris causam Geographis opinatur fuisse, inexploratam significationem vocabuli Syrtis; nam quod dicitur, *Timentes ne inciderent in Syrtim*, existimarunt significari periculosos, & vadosos Africæ C sinus, quibus Syrtium est nomen, vt ipsis consequens fuerit, Apostolum naufragio facto in Mari Africo, delatum in eam Melitam, quę in illo Mari est sita: & tamen inde abijt longissimè, vt debuerit potius eijci in Africæ littus, quàm in eam Insulam detorqueri. *Sed debuerant* (inquit) *spectare contextum, quo disertè docetur naufragium contigisse in Mari Adriatico, quod longissimè abest ab Africo. Quod verò attinet ad vocem Syrtis, ea significat loca vadosa, in quæ pulsa nauigia, vel potius tracta absorbentur, vnde & Syrtis à verbo Græco σύρω quod est traho, deducitur, eiusmodi quippe loca destituta aquæ copia, trahunt quodammodo & retinent ad se pulsas Naues, quas tandem absorbent, arena ipsa cedente ponderi more luti, & terræ multa aqua dilutæ, quæ pon-* D *dera ipsa admittit, recipit, & intra se recondit. Quia verò in illis finibus littori Africæ prætentis, huiusmodi sunt pericula, ijs Syrtis minoris & maioris appellatio est tributa. Sed in hac historia naufragij Melitensis, vox Syrtis non est loci nomen proprium sed nomen est appellatiuum, quo periculum loci vadosi designatur in Mari. Id quod ex Virgilij versu, quo Græca vox Latina iungitur. In breuia & Syrtes vrget &c. intelligi potest*, vt proinde *cùm Syrtes sint vadosa loca, eadem voce Latina reddenda sit hoc loco Græca & tollenda de sinu Africo (quæquæ sit illa) annotatio, & pro Timentes ne in Syrtim inciderent, vertendum, ne in loca vadosa inciderent.* E

Deni-

A Denique censet tabulas Geographicas, quibus exponi solet illa Pauli Apostoli nauigatio & deportatio Romam, emendandas esse, *& à Clauda Insula Nauim deducendam in sinum Adriaticum, non autem in Africi littoris sinus: & in littore Melitæ Insulæ, quæ est post Corcyram naufragium esse depingendum. Esse verò Melitam Insulam in Mari Adriatico, præter Ptolomæum, & Stephanum Plinius quoque auctor est inquiens. Ab his Corcyra Molena cognominata & inter quam & Illyricum Melita, ea vero est Melada, quæ non est ignota nostris Geographis.* Hæc omnia Beroaldus fere totidem verbis, quibus multa imprudenter inuoluit, vndè in temerarias consecutiones abire necesse sit. Id plerumq; contingit quoties iniecta leui suspicione
B vel ex Synonymis, vel quæ similem habent, aut etiam interdum eandem appellationem, nouas venamur opiniones, & ab alijs, cùm nescitas potius quàm contemptas existimamus, ita in medium afferimus, vt quasi inuenta (quod de illo dictum est) Paphiæ crepida, plus nimio nobis applaudamus. Ita nullus error est, planius dicam nulla Hæresis est, quæ non ex huiusmodi turbidis fontibus colluuione quadam profluxerit. Ac quemadmodum Eon ille simplex & penè dementiens, cum interdum vel in Ecclesijs audiuisset, vel ipse legisset, per *Eum* qui venturus est, &c. & iterum in [a] Actis, Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum dicens. [a] Act. 19.
In *eum* qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est in IESVM, ex
C similitudine vocum Eon & eum, de se sermonem esse stolidè opinatus hęresim inuulgauit, nec paucos breui dementiæ socios nactus est: ita qui Melitam siuè Melidam Adriatici Maris Insulam, cum Melita Mediterranei Maris Insula confundat, facillimè erret, longeq; periculosiorem quàm metuebat Pauli Nauis, in Syrtim impellatur.

Sed enim ille si Scripturam non oscitanter legisset, nec extra Geographorum lineam mentem suam abduxisset, in Adriatico Mari haud tantum discriminis adijsset, vt ad iactum doctrinæ, & operæ cogeretur. Enimuerò arrepta ab Euroaquilone, & cùm non posset conari in ventum,
D data flatibus Naui, quibus in Insulam Caudam decurreret, vel vt Glossa legit (iuxta curreret) *neque enim* (inquit) *applicari poterat propter vim venti*, nescio quæ ratio, quisue nouus Hydrographię Magister doceat eiectum Paulum in mari Adriatico post Corcyram, nisi solus iste qui sicut nouam se inferre opinionem profitetur, ita Geographis, hoc ipso erranti bus, inexploratam: quos proindè noua pingenda orbis arte instruit, quasi elementarijs noua præcepta cudit. Rectè quidem, nemo enim Geographorum hactenus existimarit, sed nec deinceps, nisi dementiat, sibi persuaserit, flante Euroaquilone, ventis Africo, & Noto aduersis, à Cauda Insula, quæ minus Septentrionalis est Creta, vnde iam soluta Nauis validè
E ferebatur, redeundum fuisse post Corcyram aut Meledam, Creta ipsa, non

vno gradu magis Boreales, & non potius eo vehementi spiritus impetu, nisi Melita Mediterranea obstitisset, etiam ad ipsa Africæ littora procurrendum. A

At inquit *ex ipso contextu Scripturæ disertè docetur naufragium contigisse in Adria, hoc est mari Adriatico*. Non abnuo: tametsi non nemini suspicionem ingerat, quod Scriptura dicit *nauigantibus nobis in Adria* petrosa & scopulosa, vel ipsa vocis origine, nec certo & definito mari signari loca: non inquam abnuo, sed tantum Scripturæ interpretem scisse oportebat,
V. Philip. Clauer. Adriatici maris extremos sinus cum Africo & Ionio vel etiam Siculo Mari cõfundi, & interdum sine religione intra certos Mediterranei maris gradus, alterum pro altero à doctis vsurpari. Nolo testes laudare Geographos, quibuscum ipse nihil commune habuerit, errarunt enim, vt ipse iactat; Interpreti Scripturarum, Hieronymum oppono maximum Ecclesiæ Doctorem. B Is verò nauigationem Hilarionis in Siciliam describens, narrat ex Parætonio Libyæ, Vrbe maritima, in medio fermè Adriæ, id est mari Adriatico fuisse versus Pachynum Siciliæ Promontorium tendendo; siuè etiam Parætonium regio sit Marmaridarum, iuxta [a] Plinium vsque ad Syrtim maiorem sese porrigentium; vtrumq; enim ad rem facit.

a Lib. 5. c. 5.

Verùm si quæ hactenus diximus Melitam illam interioris Adriæ, nauigationi Pauli eximunt, tum verò non pauca alia, Melitam hodie Rhodiensium Equitum habitatione sacram, naufragio quoque Pauli, nec aliã vllam, celeberrimam faciunt, & maximè religiosam. C Locus in primis Dithalassus, quod nonnulli bimarem vertunt, siuè quia duo [b] maria discriminat, & tota ipsa Insula loco quodam iacens (qui sensus est Syri) duas inter profunditates maris hæreat, siuè quia naufragij locus eodem Mari vtrinq; allutus Isthmum constituat, & vt loquitur Beda *littus sit in mari protensum, eodemq; circundatum mari, quod hinc & hinc dispescitur*: & adhuc clarius ad vulgi vsum Carthusianus explicat *linguam Terra in mare protensam*, mari vtrinq; *circundatam*; quæ quidem posterior Bedæ & Carthusiani explicatio, tam congruit Traditioni & loco, quem nos ipsi fama naufragij Pauli clarum, oculis non semel aspeximus & considerauimus, vt in meridie cæcutiat cuilecus in mentem venire possit. D Habet verò & suam locus ille Syrtim hodieq; conspicuam, habet & vadosam arenam impingendæ naui aptissimam, nec tanta eruditione in Syrtibus explicandis opus, vt cum dicat Scriptura *Timentes ne inciderent in Syrtim*, continuo interpretes, & Geographos ad Syrtes Africanas respexisse quis putet, & non potius ad quævis alia loca vadosa & aspera, (quod ipsum Lucas [c] insinuat) Mari mediterraneo frequentia, cogitationem transtulisse. Quamquam quid ipsis nauigantibus in mentem incidere potuerit, quibus neque E Sole,

b Glossa. Rabanus.

c Act. 27. num. 29.

A Sole, neque syderibus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam ablata spes omnis salutis erat, vt scilicet in præsentissimis periculis, etiam longè positas causas formidarent, norunt illi diuinare, qui discrimina Maris sunt experti.

Deindè verò vt mittam Melitenses illos Adriaticos, quòd ferè communem cum Græcis, vel certè nòn ignotam versarent linguam, vix dici potuisse Barbaros, ab ea quam memorat Lucas humanitate laudatos: tot monumenta redarguunt inconsultam Beroaldi sententiam, vt non immeritò, vel si à fide malus non esset, hac de causa temeritatis notam ferret: Certissima in primis Traditio, Religio Insulanorum Paulo deuota, Sacel-B lum eiusdem in crypta abditum, vbi Sacris dum hybernaret operabatur, locus frequenti exterorum concursu, ea de causa cultus, crebra miracula, sed illud continuum, petræ videlicèt Melitensis contra vim morborum à benedictione Pauli præsentissimum remedium; multoq; maius illud, in signum excussæ in ignem viperæ, innascentium in visceribus petræ ocellorum & lingularum prodigium, ophtalmiæ, morbisq; venenatis salutiferum. Præterea certissima Publij Principis Insulæ, Paulo instruente ad Christum conuersio, quem etiam fides Historiarum incorrupta, primùm eodem loci institutum à Paulo Antistitem, deinde etiam Athenis Dionysio subrogatum, constantiùs tradit, quàm vt à quouis Nouatore C queat improbari. Ac denique vt quàm plurima prætercam, post hyberna trium mensium, soluta inde naui prope necessaria Syracusas adnauigatio, quo demum circumlecta reliqua Sicilia, Rhegyum deueniret: quæ enim Traditio? quæ vnquam fama tulit Paulum Melitæ, post Corcyram hyemasse, tot ibidem miracula patrasse? quæ ratio nauigandi fuit, emenso Adriatici Maris inferiore sinu, longo satis itinere Syracusas vsque traijcere, & non potius lectis Calabriæ oris compendioso flexu in fretum Siculum sese immittere.

Ergò locus ille Dithalassus, vt hinc etiam aliorum dubia dimoueam, in D quem nauis eatenus impegit, vt prora quidem fixa maneret immobilis, puppis verò solueretur à vi Maris, nisi tota sit Insula, non alius fuit, quàm reuulsa illa à reliqua crepidine Terræ lingua, aquis hinc inde admissis in isthmum formata, & Euroaquiloni quemadmodùm & hodie cernitur eatenus obuersa, quà necessarium penè Nauibus ex Adriatico pulsis obijcit impedimentum. Rectè verò, cùm nullis fere cliuis tumeat, sed humilis Mari superstet Melita, [a] eamq; ob causam vel clara luce, etiam non longè nauigantium oculos effugiat, *die primùm facto*, & adhuc dubio puta Sole, *terram non agnoscebant, sinum vero quendam considerabant habentem littus, in quem cogitabant si possent eijcere Nauem*. Is verò sinus, Me-E litæ cauus erat, sed qui protenso Isthmi cornu vix procellosis vadis eminente,

[a] Act. 28.

nente,

nente, Nauim curſu obſtinatam obſtinatior ipſe infregit, nauigantes A ad tabulas adegit, ac tandem nando, vadando, periculis euadentes, eam eſſe Meliten Inſulam, vulgato alijs vocabulo Mitylenen perdocuit.

Atque hæc incidenter dicenda, pluribus fortaſſe extrita ſunt; id neceſſariam habuerunt explicationem, tùm ad Nouatoris inconſiderantiã excutiendam, tum maximè ne à reuulſa ſemel eius Traditionis firmitate, noſtrorum vis argumentorum, quæ hinc obliquam ferre contradictionem poterant, labefactari putaretur; tum denique vt quàm plurima, quę ex Pauli ad Melitenſes Pachyno Sicilię aduerſos appulſu, religionem apud omnes habeat, inconcuſſa permanerent. Nunc cetera pro inſtituto proſequamur. B

Hoc igitur loco inter auctores pro Epiſtola Deiparæ promiſcuè cenſitos, referri poteſt illuſtre teſtimonium inſignis Hieroſolymitani Ordinis Sacerdotis, viri non minus religione, quàm opinione præſtantis, Ioannis Caprij oretenus prolatum, nec mihi vni, cùm iam aliàs inaudiuiſſem, verùm quàm plurimis alijs ceu teſtibus aſſertæ veritatis ſanctè, & grauiter affirmatum. Retulit enimuerò ſe Bononiæ per annos [a] commorantem, cùm adhuc in viuis ageret Alphonſus Paleotus, dignus immortalitate Bononienſis Archipræſul, inuentum fors inter repurgatas Sacri Archiuij chartas exemplar Epiſtolæ MARIÆ Virginis ad Meſſanenſes membrana exaratum, ac vt ipſi videbatur, ea vetuſtate conflictatum, quæ propemodum quina ſecula numeraret. Eo tam inopino inuento lætitia geſtientem Præſulem, miſiſſe confeſtim, qui hominem Meſſanenſem accerſerent, de argumento Epiſtolæ, quæ certò noſſe crederetur edoctum. Acceſſit quàm primùm accitus Ioannes, ac ſtatim poſt honora verba, non minus ad curioſè, quàm anxia pietate quærentis votum, ſermonem vertens, quæ Traditio Meſſanenſibus, quæ Religio ex ea Epiſtola cum lacte eſſet, quid exempli in publicis Tabularijs ſupereſſet, multis explicauit, docilemq; nactus auditorem, ita Præſulem flexit, vt is felicitatem cum voluptate gratulatus, Beatos ex eius prærogatiuæ Sacramento Meſſanenſes prædicaret, tantaq; protectione tutiſſimam Ciuitatem, iam animo ciuis, flagitandam deſignaret. Ac feciſſet deſiderio ſatis, niſi cæleſti prouiſu, non multò inde, permanentem fuiſſet adeptus Ciuitatem. Interim tamen miſſæ eiuſdem hortatu Meſſanam literæ, quibus exemplum Epiſtolæ fide publica ſeruatæ, rogaretur. Fecit verò Meſſanæ Ioſeph Caprius, frater Ioannis, vt auro decenter exſcriptum Bononiam mitteretur. Quod ſtatim ac primùm Alphonſus accepit, cum altero collatum, liberam mendis ad patria verba ſynceramq; habentem fidem miratus, exinde ſanctiore etiam Epiſtolam religione colere cœpit. C D

[a] Circa an. 1606.

Quid de hoc Bononienſis Archiuij exemplo deinde ſit actum, non E multò

A multò post, recedente ab ea Vrbe Ioanne Caprio, scitum non est. Opinio fuit, priuata duntaxat religione pro tempore domi à Præsule cultum; eo demoriente, cum suppellectile vel mansisse, vel defluxisse: nam quòd asseruatum in publicam fortasse alicubi religionem abiuerit, hactenus quod sciam, compertum non est.

Poterat hoc loco ad seriem præstantissimè ornandam vocari, Ludouicus Alberitius noster, qui anno seculi currentis octauo & vigesimo, quo Messanæ in summa Æde concionatorem egit, cùm pro more Sabbatinis ferijs de B. Virgine dicendum esset, inter alia præclaro ad rem ex Epistola argumento de Messanensium prærogatiuo laureata perorauit eloquentia,
B quæ ad ceteram admirationem de se concitatam, hinc quoque illi famam addidit & gratiam opportunam. Poterat numerari & Gaspar Sghemma Panormitanus, idemq; de sublimi literatura non vt vulgus meritus, qui in florulentis eodem anno de Christo ac Maria sermonibus [a] editis, vbi Virginis honores à piæ Matris officijs commendat, inter singularia exempla Thomæ Apostolo, Damasceno, Bernardo, alijsq; contestata, huius quoque Epistolæ ad Messanenses [b] datæ memoriam in beneficij monumentum censet.

[a] Catinæ apud Ioan. Rossi.

[b] Fol. 99.

Poterant denique plures alij testes exceptione maiores accenseri, si calamo ferianti iacturā temporis ad lucrū peregrinæ famæ accessuram spes
C fuisset. Id quia pro re non visum; aliorum industriæ, quod superest nostræ, libenter concedimus, digitum duntaxat hoc loco ad fontem intendentes, quò posteris vnde certiora deriuarent, ostenderemus. Quamquam si variante rerum statu nec illis certitudo respondeat, prudenti cogitatione ad existimationem primi auctoris adhibita, fuisse, quod dictum est, credere sufficiat: quando vel in toto hoc argumento, multorum exquisitissimis iudicijs non semel decretum sit, atque adeò pro religione apud ipsos obtinuerit, apprimè constare quod Traditio Messanensium docet, Deiparam ad Messanenses aliquando scripsisse: an verò hæc
D vel alia, quæ circumfertur Epistola, sit ab illa exarata, non ita constanter posse affirmari. Verùm quid hac in parte venire possit vel ad rationes, vel ad coniecturas firmandas, infirmandas, quæuè demum sententia decerni possit ad huius fidei commendationem, non vno verbo, iam loco suo confectum est.

Atque hæc de auctoribus & laudatoribus dicta eiusmodi sunt, quæ in sapientum subsellijs pro rei probitate sanctionem facere queant. Neque enim hoc loco pro Concilio statuendum, vt sanctiores extra ordinem accersantur dignitates & oracula figantur, quæ omnium sacrent auctoritates. Satis est pro instituto, Pauli Quinti & Vrbani Octaui qui hodie Deo
E propitio sedet, sanctissimis assensionibus, impetrata Sacello Deiparæ de

Lite-

Litera, plena gratiarum indulta, Meſſanenſes ad ſuam religionem vertiſſe, A
& tertium Non. Iunij, qui dies acceptæ creditur Epiſtolæ, ad pietatis cul-
tum & animorum piamen, ex eiuſmodi gratijs feciſſe ſolemniorem ac
ſanctiorem. Fecit verò id Paulus, Anno milleſimo centeſimo decimo
ſexto, Pontificatus vndecimo; Vrbanus verò Octauo poſt anno, hoc eſt
currentis ſeculi vigeſimo quarto, Sedis ſuę primo, quo etiam gratulatę pri-
mùm Vicariam Capitis Eccleſiæ dignitatem Meſſanæ, benignis ipſe, ad
imitationem puta Dei Matris, & honorificè fauentibus reſpondit literis,
ſanctaq; ſalute bene comprecatus eſt.

Iuuat autem hoc loco ea Sanctiſſimorum Pontificum indulta, ex ipſis
gratiarum tabellis ad demenſa prorſus ac paria verba depromere, quò B
non modo religionis patriæ monumentum exiſtere, verùm etiam poſteris
eximię in Dei Matrem pietatis conſtantiſſimum in ſecula emolumentum
eſſe queat. Ita verò ſe habent.

PAVLVS PAPA V.

Vniuerſis Christi fidelibus præſentes literas inſpecturis
Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

AD augendam fidelium religionem, & animarum ſalutem, Cæleſtibus Eccleſiæ
theſauris, pia charitate intenti, omnibus vtriuſque ſexus Christi fidelibus, pœ-
nitentibus & confeſſis, ac ſacra Communione refectis, qui Eccleſiam Metropolitanam C
Meſſanenſem, & in ea ſitam Capellam Beatæ Mariæ de Litera nuncupatam in tertia
die menſis Iunij, à primis Veſperis vſque ad occaſum Solis diei huiuſmodi, ſingulis
annis deuotè viſitauerint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, hæreſum
extirpatione, & S. Matris Eccleſiæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, ple-
nariam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam & remiſsionem miſericorditer in
Domino concedimus. Iis verò qui in ſingulis feſtis diebus Mariæ Virginis dictam
Eccleſiam & Capellam piè viſitauerint, & vt præfertur, orauerint, quo die præfato-
rum id egerint, centum dies: ac ijs qui Litanijs eiuſdem Beatæ Mariæ, in dicta
Capella ſingulis Sabbati diebus recitandis ſeù decantandis deuotè interfuerint, &
vt præfertur orauerint, centum dies de iniunctis eis, ſeu alias quomodolibet debitis
pœnitentijs in forma Eccleſiæ conſueta relaxamus. Præſentibus ad ſeptennium tan- D
tùm valituris. Volumus autem, vt ſi aliàs Christi fidelibus dictam Eccleſiam viſitan-
tibus, aliquam indulgentiam perpetuò, vel ad tempus nondum elapſum duraturam
conceſſerimus, præſentes nullæ ſint. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem ſub
annulo Piſcatoris die xv. Ianuarij, MDCXVI. Pontificatus noſtri Anno Vndecimo.

S. Cobellutius.

VRBANVS PAPA VIII.

Vniuerſis Christi fidelibus præſentes literas inſpecturis
Salutem, & Apoſtolicam benedictionem.

AD augendam fidelium religionem, & animarum ſalutem Cæleſtibus Eccleſiæ the-
ſauris, pia charitate intenti, omnibus vtriuſq; ſexus Christi fidelibus, verè pœni- E
tentibus

A *tentibus & confessis, ac sacra Communione refectis, qui Ecclesiam Metropolitanam Messanensem & in ea situm Altare B. Mariæ de Litera nuncupatum, tertia die Mensis Iunij à primis Vesperis vsque ad occasum Solis diei huiusmodi, singulis annis deuotè visitauerint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, ac S. Matris Ecclesiæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Iis verò, qui singulis festis diebus B. Mariæ dictam Ecclesiam, & Capellam piè visitauerint, & vt præfertur, orauerint, quo die præfatorum id egerint, centū dies, ac ijs qui Litanijs eiusdē B. Mariæ in dicta Capella singulis Sabbati diebus recitandis seu decantandis deuotè interfuerint, & vt præfertur orauerint, quo die id egerint, centum dies de iniūctis eis, seu alias quomodolibet debitis pœnitentijs in forma Ecclesiæ consueta relaxamus. Præsentibus ad quinquennium tantùm, excepto anno Iubilæi valituris.*
B *Volumus autem, vt si aliàs Christifidelibus dictam Ecclesiam visitantibus, aliquam aliam Indulgentiam perpetuò vel ad tempus nondum elapsum duraturam cōcesserimus, præsentes nullæ sint. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die xvij. Maij MDCXXIV. Pontificatus nostri Anno primo.*

V. Theat.

Atque hæc indulta in Regno Siculo publicata, & executioni mandata, Messanæ tandē pro religione suscepta sunt, habuitq; Populus Messanensis, quemadmodùm antea suæ deuotionis argumentum, ita deinde velut ex Sacramento quodam vehementius ad pietatem incitamentum. Eadem verò post annos typis alicubi falsis data, non vnum mendū exhibebant, sed
C Capitale fuit, quòd pro Litera, Litterium subiuisset. Vix error est si vim vocabuli vulgò spectes, in quo sicut apud Martialem Græcis in suo Marte, ita Siculis ac præsertim Messanensibus citra noxā licet esse disertis: attento tamē in re nata significati mysterio, debitoq; Apostolicis apicibus honore, secula adhibenda fuit, vindicandaq; primigenio eorundem exemplo, quod Messana missum Romæ recognitum fuit, reuerentia; ne in Canonum sanctitatem grauiori quadam offensa, quàm aut oscitantia, aut literas Apostolicas legendi imperitia peccatum videretur.

Verùm etsi ita fuisset, nihil inde in Messanensium religionē vel obliquè redundaret, quando quod dici ex lege consueuit. *Intentioni verba,* [a] *non è* 22. 2. q. 5. Humanæ.
D *diuerso verbis intentionem solitam esse deseruire;* & ex altera parte reciprocus vocum sensus, ad intelligentium vota dirigatur. Nam quòd in tabellis indultorum, Literę vocabulum, idem in Lapide fundamenti qui vetustioris Sacelli Diuę, recentiorem substructionem inchoauit, Literij nomen exsignauit. Adeò nihil id refert ad diuidendas facti iurisve prætentiones, vt potius in assertis Literę synonimis, aut si mauis homonymis, similes nectat sententias, explicatas gerat voluntates. Et profectò si (vt cum Aristophane loquar) nugās nugatur, qui Philosopho vestitum à vestimento secernat, ita qui Literam à Literio, nec quippiam Lyceo dignum ad coronam feret, ac
E tandem cum Sicula vetustate, vel etiam hodie cum vulgi ruditate, si sibi

rem

rem esse norit, vltròq; decernere amet, cur Literium pro Litera dicat, idem A
opinor impetrarit, quod ex Satyra quærenti datum. *Vnicuiq; licere suo sensu abundare*: neque solùm, sed secundis nominum inditoribus, rationem ex voluntate, non ex natura rerum extitisse. Quin etiam, si ad mysterium tracta recurrat appellatio, cognatoq; vocum errore, literium à lytro dictũ, gręcizantibus olim Siculis, hodieq; placeat insedisse; nihil hinc accedet nisi ad firmandam religionem, quando Magnæ Matris honos, quę vel ex vtero pretium redemptionis, vel in Epistola pignus subsidij tulit, eo Sacello rectè contineri queat, geminæq; vocis, è re diuersa notatio, duntaxat vnam velocis auxiliatricis religionem sacram ponat.

Sed enim sepósito etiam huiuscemodi nominum Sacramento, si literiũ B
ac literam, secus quàm censemus, non idem esse, vocantium vsu quis contendat, eoq; gratiam ex indultis manantem sub hoc nomine impediri profiteatur; certè cùm nec Altari cum Sacello prorsus conueniat, neque Literij constans in tabulas immissa ratio, cuius intuitu cõcepta ritè veniat Indulti conditio, defendi potest; quando si in altera Capella, in altera tamẽ Altaris B. Mariæ nuncupationes inducuntur, eritq; vt in permixtis verbis, turbato dictorum animo, rebus ipsis vitium insideat, religionem enormiter afficiat. At enim etsi aliundè legum exemplo cautum non esset, sicut perinde Sacellum & Altare (proinstituto) comparantur, ita Literium pro Litera sumi, semel hoc loco res ipsa peruincit. Et alioqui ad tertium Nonas Iunij, C
qui dies receptam Messanensibus sacrat Epistolam, orantium vota religionem haud fixissent: quæ enim secus ex literio memoria cærimoniam adrogauit? quo vnquam beneficio Diuum dies ille Messanensibus est signatus, vt quemadmodum haud paucos alios ob singularia quæque monimenta in fastis censuerunt, ita hunc præcipuè solemni ritu colendum susciperent? Nihil sanè potest ne quidem obliquè induci. Nam quod ad Aram Virginis, animorum victimis piare quàm frequentissimè salutare sit, eòq; optandum: hoc enimuerò diem vnum in anno fixum eundemq; præcipuè festum, non requirit; & sunt sui Sabbatinis ferijs Messanæ eximij cultus, quibus ad Magnæ Matris laudes pietas Ciuium vota fundit; sunt & D
aliæ in eadem Æde Virginis Aræ vetustate religiosæ, paratuq; non profano; cur istis non destinatę festæ cerimoniæ? cur non vnus exemptus anni dies? cur non Messanæ totius ad illum diem reuincta religio? Nihil ergò Sacri in Literio, si (vt ita loquar) Literam, si Epistolam Deiparæ non loquatur, nulla prorsus è religione memoria, si profana duntaxat nomenclatura; nullus denique solemnis cultus, si vanum inanis vspiam rei argumentum.

E

RE-

A *REFELLVNTVR FALSAE QVORVNDAM*
circa Etymologiam Literij imaginationes.

CAPVT LIII.

NCEPS huius vocis deriuatio plures in errorem
misit, obliqua studia secutos etiam in commenta,
similitudine quadam abripuit. Non equidem re-
darguo diuersitatem coniectandi de coniunctis re-
rum, si cetera consentiant; aut etiam veritatem inda-
B gandi, si studio veri contendatur ad originem argu-
menti: sed enim excomposito quæsitam occasionem,
aut arreptam licenter, vt quispiam comminiscatur vel cauilletur, hanc
enimuerò semissem diligentiam cum sapientibus semper existimaui con-
temnendam. Aiunt igitur nonnulli, Virginis à Litera vocabulum non
ab Epistola missa, verùm à loco propè Oratorium Virginis, Literis olim
conscribendis, aut etiam instrumentis conficiendis deputato, deriuasse.
Quo in genere, quid magis possit esse nouum, aut ab instituto rei semotũ,
norunt Sacrorum eruditi, & rerum præsertim Messanensium experien-
tes. Enimuerò cùm Sacellum illud Virginis vnà cum Templo Gręcanica
C vetustate & magnificentia extructo, iisdẽ omninò fundamentis, eodemq;
quo suscitatum, Ciuium religionem amplificarit, si locus ille primùm offi-
cina scriptoria fuit; mirum videri debet, cur duntaxat Oratorio Virginis,
non etiam toti Templo Diuę honoribus dicato, nomẽ indiderit; vel certè
quid adeò religiosum habuerit, quo præcipuam Ædis partem Virginali
Sacello designatam, memoria profana vendicaret.

Quòd si constructo iam Templo operisq; perfectis accessisse velint
literariam eiusce modi tabernam, aut etiam vnà cum reliquo ædificio dũ
assurgeret eductam: vnà etiam ostendendum esset, quis eius vsus in tam
sacra vetustate, quæ religio, qua consuetudine suscepta; vt in prima ac di-
D gnissima Sacrorum sede, profana Tabularia, & Scripturarium vt ita dicã
forum aperiretur, idq; non in angulo, sed in celebri ac patenti loco, qui
Oratorium Virginis elegantiori prospectu complectitur. Horum autem
cùm nihil commodè constanterq; dici queat; consequens est inane esse
figmentum, & paucis ab inconsiderantia probatum, vt vel procliues in fa-
bulam iuerint, vel eleuandi animo, ex cerebro, [a] quemadmodum Franci- [a] In Epist. M. S.
scus Biuarius scribit protulerint.

Altera quorundam aliorum in ventum iactata eruditio, Sacellum istud
Deiparę, vocatum à Literio, vel Literino, vbi de more Euangelium con-
E cinebatur, nescio quid Accursianum sapit, *Graciam scilicet à Gratia dictam*,

probaticam in Euangelio piscinam, quòd probatos pisces haberet, aut quòd homi- A
num ægritudines in ea probarentur. Aiunt verò extitisse in Ædis maximæ
Messanensis angulo inculto quidem, atque ab hominum penè recorda-
tione remoto, quandam Deiparæ effigiem, cui è tabulis aptatum consi-
tumq; Literium, siue quod aiunt Literinum imminebat, vbi de more
Euangelium concinebatur. Ab hoc, nomen Imagini Virginis esse indi-
tum, eamq; vernaculè maioribus dictam, *La Madonna del Literio, ò del
Literino*.

Concinna sanè ad persuadendum Idiotis adinuentio; Sed (vtar hoc
loco Baroniana penè phrasi) cùm careat auctoritate (puta grauiori) non
nisi in apocryphorum (dicam ego in fictitiorum) classem esse reijcien- B
dam, omnes quorum pectora sapiunt, facilè iudicabunt. Neque enim
multum distat ab ea, Magistelli simplicis & Sacrorum rudis, pro corona
sententia; legisse quidem se Paulum in sublime Cæli raptum, neque ta-
men depositum inde prius cognouisse, quàm cùm per murum in sporta
demissum comperisset: Ita verò pro fabella quispiam adluserit, auditum
sibi aliquando Messanenses à Deipara Literas vel Epistolam accepisse,
Sacellumq; huic memoriæ prisca religione nuncupatum, neque tamen à
Litera Sacello nomen datum didicisse priùs, quàm Literinum effigiei,
idq; in angulo imminere, ex quibusdam cognouisset. Hanc proinde ob
causam rectè dici, *La Madonna del Literio*, vel *Literino*, quia Literium C
siue Literinum imminebat.

Rem paucis conficiam. Figmenta sunt, male assulata. Quì enimuerò
capias Imaginem Deiparæ, vel ipsam in Imagine miraculis augustam,
(nam & hoc isti dicunt) in angulo inculto, atque ab hominum recorda-
tione remoto delituisse, cum puluere & situ conflictatam? ipsa pro se
vocem mittit Imago; peruetusta sanè est, & Antiochenam oculis subij-
cit artem, sed diligentia colentium, nisi etiam diuinitùs, situm ignorat,
habituq; ipso & viuida quadam colorum temperie, in nouitatem ita
spectat, vt semper extra neglectum fuisse videatur. Non nescio persæpe D
incultas per multam ætatem Diuorum ipsiusq; Virginis Icones, dere-
pentè extitisse religione quadã venerandas ac planè admirãdas: id, si etiã
antiqua Sacrorum monimenta prætereamus, inuenta nuper Messanensi-
bus ipsis ad D. Leonardi (quòd alibi dictum) abdita diu Virginis Imago,
satis declarat. Sed enim subitanei istiusmodi cultus occasiones, tem-
pora, miraculorum initia, ipsa sua admirabilitate constantiam habent,
literisq; produntur, aut traditione saltem per manus ducta piè commen-
dantur. Vbi verò characteres eiuscemodi, qui Literinam asserant effi-
giem, quo tempore neglecta diu, cæpit à religione assurgere? qua occa-
sione miraculis inclarere? silent omnia, Messana memoriam ignorat, E
com-

A commenti verò textura, ne filum quidem habet, vnde assuta fabula dependeat. Arguunt hoc ipsum, qui Literinum tabellariam officinam fuisse fingunt, Actis, & memoriæ signandæ destinatam. Alij verò pluteum dicunt, in quo libri conderentur: Alij nescio quid aliud; ita nunquam sibi cohæret quod initio non subsistit. Et tamen omnem excedit memoriam, quæ ex illa effigie Messanenses habet religio, non in angulo, sed præcipuo loco, sed spatioso, sed patenti, omniumq; oculis vnà cum Ara principe, vel si proprio splendore careret, obiecto, & propemodùm ipso ingenio situs, à primo limine templum ingressis occurrente. Quin imo, ipse qui Græcè loquitur, animus Imaginis & quædam antiquæ lingua

B. famæ, quia γοργοϋπήκοον hoc est velocem vocat adiutricem, religionem Epistolæ signat, eo monimento contestatam; quando concedentibus in fata Diuis apicibus, non alio symbolo decuit repromissæ protectionis asseruare memoriam, quam quæ Velocis auxiliatricis Sacramento conderetur. Vt in collata diuinitùs opinor effigie, ipsa seipsam Virgo signaret, & quæ prius in Epistola suæ mentis Imaginem expresserat, in vicariæ picturæ habitu, suam, suæq; Epistolæ formam, geminato velut Sacramenti schemate subijceret.

Sed etiam illud ab antiqua Minerua non parum abhorret, fabulamq; prodit, Literinum in angulo inculto reiectum hæsisse, vbi de more Euan-

C gelium concinebatur. Exploratum sanè ex editiori fixoq; loco Diaconis Euangelia cani solita, idq; à dilatato iam primo Ecclesiæ regno, celebre satis fuit, tantum verò abest id in angulis factitatum, vt mysterio contradicat. Rectè enimuerò Ioannes Stephanus Durantus, [a] *Diaconus* inquit *altiorem locum ascendit lecturus Euangelium, idq; varijs rationibus. Prima vt ab omnibus audiatur, iuxta illud Isaiæ,* [b] *Super montem ascende tu qui euangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam. Secunda, ad significandum, quòd veritas euangelica enuntiari debet, luce, palàm, ante oculos omnium, non in latibulis occultorum locorum vt faciunt Hæretici;* [c] *Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, & quod in aure auditis prædicate super tecta. Tertia ad commemo-*

D *rationem ascensus Domini in montem dum docebat turbas.* [d] Hæc Durantus ex Alexandro [e] de Ales post [f] Innocentium. Accedit istis Stephanus Eduensis, [g] dum *sicut* (inquit) *in festiuis diebus pronunciatur in alto loco, quia iubetur ascendere qui euangelizat Sion & sancti in valle lacrymarum in corde suo ascensiones disposuerunt, quibus gloriam in cælis, sui memoriā in terris meruerunt, ideòq; in alto & in publico exclamanda est eorum victoria, vt magis alacres efficiantur.* Hęc Eduensis. At Amalarius Fortunatus. [h] *Excellentior* (inquit) *locus, excellentissimā doctrinam auctoritatemq; iudicandi designat.* Omnino verò hûc Ec-

E clesiæ morem ex edito loco legendi an concinendi Euangelium, vetusto

a De ritib. Eccles. Cathol. lib. 2. c. 23. à n. 11
b Cap. 40.
c Matth. 10
d Matth. 5.
e Parte 4.
f L. 2. Myst. Missæ c. 43.
g De Sacr. Altaris c. 12
h L. 3. c. 18.

a L.2.Ep.5. vetustiorem, luculenter ostendit eloquens Cyprianus. cum dixit. [a] *Post verba sublimia, quæ Christi martyrium prolocuta sunt, Euangelium Christi legere, vndè martyres fiunt, ad pulpitum, post Catastam venire: illic fuisse conspicuum gentium multitudini, hic à fratribus conspici: illic auditum esse cum miraculo circumstantis populi, hic cum gaudio fraternitatis audiri.* Et iterum A
b L.4.Ep.5. alibi. [b] *Quid aliud quàm super pulpitum, id est Tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, vt loci altioris celsitate subnixus & plebi vniuersæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta Euangelij Domini.* Hæc Cyprianus. Quid verò ipse, quid ceteri dixissent si Literium vel Literinum, idq; imagini Virginis aptatum & consitum, in angulo inculto, & ab hominum penè recordatione remoto, vbi tamen Euangelium de more concinebatur, è nouis commentis accepissent? B

c Matth. 10 Certe Saluatoris illud decretum. [c] *Quod dixi vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis prædicate super tecta*, plane quod dicitur non ad Literinum vel Literium, sed ad literam, ita religio fidelium olim in ritus immisit, vt Euangelio legendo ac decantando, nō secus ac prędicando suggestus eminentes, perpetuos, immobiles æuo ac natura pene marmoreos, eosq; non in angulis & angustijs obscurisq; adytis, sed aperto, patenti, & illustri loco, & quod hodieq; in antiquioribus Vrbis Romæ Europæq; Templis integra vestigia seruat, in medijs propemodum Ecclesijs erigerent, exornarent. Id opinor factum siue populari coronæ C ad doctrinam, siue annunciantibus Deum, ne Euangelium erubescerent, ad insinuandam constantiam, libertatem persecutorumq; contemptum, siue denique ad propagati per Orbem regni Dei, luminisq; fidei non sub modio, sed in medio constituti, claritatem, firmitatem, maiestatem. Ad
d In Comment. in c. Matth. 10. quæ omnia respexisse mihi videtur Hilarius cum dixit. [d] *Non legimus Dominum solitum fuisse noctibus sermocinari & doctrinam in tenebris tradidisse.* Et paulò post. *Itaq; id quod à se dictum est cum libertate fidei & confessionis vult esse loquendum, iccircò quæ in tenebris dicta sunt, prædicari vult in lumine, vt quæ secreto aurium commissa sunt, super tecta, id est excelso loquentium præconio audiantur.* Hilarius, & pro Literino apposite ad mysterium. D

Sed etiam vt hoc obiter accedat ad firmandum institutum, Imaginem Crucifixi, totius scilicet Euangelicæ prædicationis argumentum, & de quo illud gloriosè iactabat Antistes prædicatorum. *Nos autem prædicamus Christum & hunc Crucifixum:* huius inquam Crucifixi adorandam Imaginem, præterquam in Altari, in medio quoque Templorum defigi solitam, hodie quoque non paucæ per Italiam, sed ferè omnes per Galliam, Germaniam, aliaque Europæ regna testantur Ecclesiæ. Nec inconcinnè Ioannes Molanus idem accersit ex Lactan- E

tio,

A tio, longèque apertius ex illo Ambrosij. [a] *Veluti malum in naui Crucem erectam esse in Ecclesia, quæ inter seculi naufragia seruatur incolumis.* & qui tandem in medio terræ salutem operatus est à ligno, ab eodem quoque pendens in Imagine, patentissimo velut in theatro, in medio Ecclesiæ spectaretur, essetq; monimentum salutis & prædicandæ fidei sempiternum. Verum ad Orbitam, ne in minimis abundemus.

a De Hist. Sacr. Imag. lib. 2. c. 7. serm. 55.

Actum est opinor de Literio vel Literino, sed neque animus est depacisci, nisi quî se res habet ex sententia pendas, & ex historiæ vestigijs ad vetustatem Traditionis viam inuenias, certiorem nactus ducem, ac putes à figmentis. Nihil antiquius apud Siculos etiam rudiores; B nam eruditis monimenta Literarum sat loquuntur, quàm Siciliam Græcis habitatam, mores quoque & artes Græcorum diù calluisse, nec solùm, cùm Orientis dominatu ipsa exerceretur, sed etiam cùm antea Romanis Societate iuncta esset, facundiam nihilominus Græcam, Latinæ coniunxisse; nam popularis lingua perinde apud vniuersos obtinuerat, nisi fortasse Græca magis ad vsum verteretur. Ac durauit ea tempestas, præter etiam Nortmannorum principatum, etsi post hunc inchoatum, mutatis paulatim moribus, ipsa quoque Græce loquendi gratia detrita est, & temporis successu penè euanuit. Quin etiam Sarracenorum conuictus, vbi & isti regnum habuerunt, nonnihil Siculis C affricuit, vt quamuis de more non agerent, Sarracenicè tamen loquerentur; ita cùm Galli rerum sunt potiti, sicut hodie, cùm Hispani; vt in tantis vicissitudinibus Siculi semper mixtum genus essent. Ex quo id etiam accessit, vt Vrbium ac locorum vocabula ferè à Sarracenis obtinerent, cum Græcis tamen vt plurimùm Templa quoque & Aras communes haberent. Id, si alibi Siciliæ, Messanæ præsertim diù satis tenuit, antequam commoditates laxarentur, eademque Ædes Cathedralis, Græcè Latinèque fungentibus vsum dedit: vsquedum extollente sese in dies religione, cærimonijs quoque præstantiores vices datæ. & ne ritus miscerentur, vel certè præter decorum peragerentur, concessa D Latinis Cathedrali, Græci sacrorum sedem posita non longe Ecclesia, (Catholicam vocant cui Protopapa præest) libenter commutarunt; seruatis tamen per annum diebus religiosis, quibus ipsis liceret, in Æde Latina priscis solemnibus operari, quòd velut antiqui iuris vestigium esse voluerunt.

Quorsum verò hæc tam alte repetita? Aio nimirum antiquam apud hosce Græcos fuisse, & prope nesciam Originis ab Epistola, memoriam, vetustum Deiparæ Virginis ab eadem memoria semperque religiosum cultum; sed etiam postea cùm locum mutassent, solemnitate tantum E relicta Latinis, non vsquequaque cærimonia caruisse. Rectè verò si

A municaret. Itaque talis Imago, si quippiam aliud, profectò monimentum quoddam est ac signum, per quod in memoriam ipsiusmet rei Ciues ducerentur; vnde etiam factum, vt typicum eius cultum, etsi alioqui Dei Matris causa, peculiari quoque modo præstandum, nihilominus ad primigeniæ memoriam Epistolæ referre semper cogitarent; adeoq; geminum velut ob Sacramentum gemino colendum honore, singula adoratione prætenderent. [a] Vt hic etiam suo modo locum habeat illud Angelici Doctoris pronunciatum. *Eundem* esse motum animi, tum in imaginem, quæ rem honorandam exhibet, tum in rem quæ per illam imaginem adoratur. [b] *Quia quemadmodum Sandero lubet, quæ in animo nostro* B *coniuncta sunt, ea simul ab animo possunt adorari, nec rei honos eo vsque est differendus, donec imago ipsius ab illa per cogitationem separetur.* Verum de his hactenus.

a 3.p.q.25. art.3.

b De honor. Imag. ador. lib.1. cap.7.

Vlterius autem quod huc spectat, ista, qua de agimus Imago Virginis à Graphio, quod Latinis, scriptum sonat, appellata; non modo principe Græcorum Ædis Catholicæ visitur loco, verùm etiam & Templo nomen donat, & Actuarijs ad signandam in tabellis fidem, vsum præstat & cautionem: ne fortasse leuis aliqua cuipiam incessat cogitatio, sic dictam maioribus Ædem, vel à fundatore, qui fecisset, vel à Pictore qui Imaginem depinxisset. Nam vt hoc alterum haud constanter dici queat, quan- C do nominis eiuscemodi fama, nec in ore omnium versata, nec in pictorijs vspiam monumentis aliquo tempore locuta est: illud primum, à consuetudine suffragium ægre adsciscit; quod etsi interdum Basilicarum fundatores, vt Liberius & Constantinus, aliusq; non vnus, operis suis, sua nomina post se reliquerint, eadem tamen vna etiam Aris indidisse, vix, si aliquid huiusmodi insigne extat, compertum est. Ac saltem natales Templi, vel Vrbis annalibus, vel Antistitum indigetamentis sacratos, id contestari oporteret, quando reum fides, & tuta temporum vestigia, libris signandis opportuna, ne dicam necessaria, maximoperè id requirebant. Sed enim vt omnes semel argumentorum ambages circum- D scribamus, in hoc vnum omnis disceptatio impingat necesse est, quod inculta vetustioris Vrbis facies, qualem Messana seculis illis ferebat, ad patronæ Virginis pedes, typo signata Græcanico, symbolicam in Epistola repromissæ protectionis vtrinq; religionem exhibeat, atque vna etiam, à Graphio nuncupatam Virginis Imaginem, quasi olim Virgo Messanensibus scripsisset, præ se ferat, posteritati eloquatur. Et hæc satis.

E

A MVLTIS PROTECTIONIS SIGNIS, & exemplis oſtenditur veritas Epiſtolæ. A

CAPVT LIV.

VI Meſſanam laudare conſueuerunt, permulta ſanè dicunt de Vrbis antiquitate, nobilitate originis, de ſpecimine Reipublicæ beneficio Principum nunquam deformato, quaſi non ſit paſſa, ſed ipſa ſuſceperit Reges, de Ciuium frequentia, diuitijs, moribus, optimiſq; legibus, & inſtitutis maiorum, virtute populi, quæ latè patet, & vndè omnium rectè factorum proficiſc tur gloria, de ſtudijs rei militaris, ſplendore, ingenio, fide, B grauitate, conſtantia, ſingularibus, ac perpetuis in Rempublicam, Romanum Imperium, atque adeò in Catholicam Eccleſiam meritis. Neque ſemel repetunt ſpecioſum Ciuitatis ornatiſſimæ ſitum, benigno Cæli aſpectui ſuppoſitum, Portum tutum ac amplum, tot Nauibus auctum, tot rebus venalibus refertum ac redundantem, pluribuſq; mortalibus carum, ipſam Ciuitatem munitiſsimum Orientis propugnaculum, gloria ac dignitate ſedibus Imperatorum ipſis iubentibus exæquatum, quam omnes propinquæ Ciuitates meritò ornatā cupiant, quam cūcta Europa populi, nationes, prouinciæ, regna, laudēt, cuius apud omnes gentes maximū ſemper fuit nomen & graue, quæ Regibus ſuis ſuam pecuniam in difficultate C ærarij, ſemper promptam expoſitamq; habuit, præbuitque: eos viris, armis, varijsq; rerum copijs nunquam non iuuit, ſemperq; communibus hoſtibus ſe oppoſuit opportunum belli ſubſidium, vnde & illis Ciuium fides, ſtudia ac merita ſemper fuerunt teſtatiſsima, ſemperq; illi Ciuitatem honoribus & beneficijs cōplexi, multis & magnis pignoribus obligarunt.

Addent in poſterum laudatores huiuſmodi, & iam non pauci ſcriptis, & voce addiderunt, Vrbis elegantiam, ædificiorum magnificentiam, quæ vetuſtate omni funditus eruta, in eum nuperrimè Philiberto Sabaudo nauante exurrexit Maieſtatis ac nouitatis ſplendorem, vt vno immenſo theatro facto, vniuerſo Orbi ſcenam præbeat, & ſpectaculum opum, gloriæ; dignitatis. Quippè quæ hactenus à pulchritudine ſitus vix vlli Vrbiū D ſecunda fuit, ipſa verò Portus elegantia inter Orbis miracula recenſita, hodie ſeipſa longè pulchrior & elegantior, illa etiam miracula multò ſuperet, ac velut infima & abiecta penitus premat ac deſpiciat; vt non immeritò multæ Europæ Vrbes & ſpectare Meſſanam velint & cum admiratione talem prædicare Ciuitatem qualem Virgo Regina Cæli ſingulariter à ſe protectam, in delitijs habere voluiſſet.

Atque hæc & id genus alia in quibus fortuna etiā aliquem locum obtinet, cùm iſti dixerint nihil fortaſſe mētientur, ſed videlicet ſi Meſſanenſiū E

gloriam

A possit, vt qui hac ratione philosophantur, ij nihil habeant quod sequantur.

Certe cum Diuæ Virginis Aræ aut Imagines quam plurimæ sint per Orbem, locis ac prærogatiuis distinctæ, quà diuinitus aura cælestis gratiæ fauentius alibi quam alibi aspirat; antiquo puta more Dei, qui vbiq; licet potens opitulari Hierosolymis sibi Templum delegit, vbi præcipuo quondam cultu vellet adorari, votisq; mortalium è copia respondere. Istæ porrò Imagines, vndequaque tandem diuersis insignitę clarent nominibus, ex loco an ex mysterio, ex beneficijs, an alijs symbolicis signis, habentq; pro fidelium religione præsignes honores, & pro cęlestium do-
B norum affluxu, populorum etiã longe dissitorum frequentiam, ad quos vltro conciendos, momentum habent illæ quas Indulta Pontificum addunt gratiarum largitiones. Sed enim sicut isti non ascititia signa vel characteres, & qui nomina tantum, donãt, verum Imagines ipsas pro rerũ dignitate quas repręsentant, honoraria adoratione Catholicę colunt, ita Pontificum indulta religioni conciliandæ in Imaginibus admilitant, Imaginum signa à sanctitate procul habent. Et alioqui si Diuæ de Scalis, si Drepanitanæ, si sexcentæ alibi gentium Virginis Imagines cultum habent ac Indultum, cõtinuo Scalis etiam ac Ciuitati Drepanitanæ, sexcentisq; alijs locis ac Signis par honos à paribus gratijs deferendus, plu-
C rimaq; alia ridiculè magis quã ingeniose, balneisq; magis quam Lyceis digna, quiuis subastruat: [a] nec iam Chrysostomus ob merita Pauli sed aliunde beatam prædicarit Vrbem Romanam, nec visentibus ad Apostolorum limina peregrinis, ob sacrorum religionem gratiæ piaculares pendantur, sed perinde quiuis, ad Templa veniat an ad mercatus, gratiarum diues, Indultisq; animum saginatus abscedat. [a] Serm. 33. in moral. exhort.

Fateor interdum, sacrorum signa vel singulatim accepta, si tamen à rebus signatis cogitari seorsim queãt religionem obtinere, neque solum, sed in quocunque tãdem genere cultus, habita rerum quas signãt, ratione, necessariam apud Catholicos sibi venerationem vendicare. Ac in-
D primis id conuenire signo illi, in Cælis quoque olim pariturо, quo Dei filius in carne, triumphata mortis æternæ potestate, humanum genus in libertatem Salutis asseruit, qui neget, extra Catholici Orbis fines amãdetur necesse est. Sed neque soli isti signo, cui confixa Christi membra sanguisq; colorans sanctitatem cõtulere, verum & omnibus alijs, quæ huius imaginem & characterem ferunt, (quod Crucis duntaxat priuilegium est) suum adorationis honorem deferendum esse, cõstantissima rectè sapientum doctrina est. Verum quod ad præsens institutum propius facit, non etiam diffiteor interdum & Imaginũ signa generatim, vel ex suarũ
E rerum natura vel ex euentuum cognatione mysterium præ se ferre, eoq;

A gloriam non ex incertis & in casu positis rebus, tanquã fortunæ ludibrijs verùm ex religione in Deiparam Virginem accuratè pendant, in qua nullam aliquando partem sors tenuit atque fortuna, tametsi pro varietate téporum, non semel Regni Sicanici status mutationẽ subierit, manente séper Ciuitate Messanensi salua & incolumi, si non à dominatu, certè à religione Ciuium in Diuã Virginem, nõ minus quàm mœnibus exaggerata.

Equidem non ignoro dubitasse aliquando viros plurimarum artium scientia insignes, Cæli duntaxat an etiam Soli vi quadam naturali eueniat, cur in hoc Cæli tractu in quo Vrbs Messana sita est, plerumq; fere homines acutiores, & vegeta quadam mente prædití, & in retinenda opinio-
B ne, præsertim si Religionem sapiat, tenaciores nascantur; an id educationi sit adscribendum potius in Ciuitate Martia, atque ab initio superstitioni plus satis dedita, in qua maioribus suis antiquissimum semper fuit, eas leges vel domi sciscere, vel foris inductas retinere, quibus velut firmissimis vinculis Ciuitas colligata, viros fortes semper gigneret, atque constantes.

Sed enim ego altiora huius rei principia mecum reputo, quòd nempè cælesti consilio factum sit, eam Ciuitatem inter tot, ac tantas rerum vicissitudines nunquam potuisse labefactari, quæ aliquando cultus Deiparæ Virginis extitura erat perpetuum à tam præclara Epistolæ datæ tesseræ domicilium, à quo nec fortuna tametsi volubilis repetere posset, eam quæ
C diuinitùs ei destinata erat dignitatem. Enimuerò vt repressa fabularum inuolucra taceamus, vtq; Cyclopas & Lestrygones, & obscuram Aboriginum & Sicanorum historiam prætereamus: post Tyrannorum dominiũ, post varios Græcorum, ac Pœnorum motus, Romani Consules & inde Cæsares, ac multò post Gothi, & rursus Imperatores Græci, rerum in Sicilia sunt potiti. Tenuerunt eandem per ducentos fermè annos Sarraceni: Hos Nortmanni debellarunt, Nortmannos Sueui expulerunt, Sueuos Galli expugnarunt, Gallis Aragonij suffécti sunt, à quibus tandem ad Austriacos translatum Regnum, hodie in Hispanorum felicitate, ac potentia conquiescit.

D Atqui in tanta varietate, ita semper steterunt res Messanenses, vt quamuis interdum concussæ, nunquam eatenus verti potuerint, quin semper maiores suis pósteris meliorem relinquerent Ciuitatem, tanquam nati ad eam gloriam viri, quam ex Virginis protectione non solùm consecuturi erant posteri, verùm etiam inde velut à nouis Vrbis incunabulis, per omnes Religionis ætates perpetua serie ad hæc vsque tempora propagaturi. Fuerunt sanè Messanenses priusquàm se Virgini dederent, apud omnes bellorum gloria domi forisq; clari, sed apud Romanos inprimis in existimatione atque admiratione habiti, ob fidem, constantiam, aliaq; id
E genus merita laudati, muneribus affecti, & à communi municipiorum

iure,

iure, ſumma cum laude exempli. Non hic requiras velim depictas in Pœcili Victorias, non Athenienſium immunitates, coronas, proëdrias. A Romanorum munificentia ſublimius certatum eſt. Itaq; teſtes ſunt prærogatiui tabellæ Romanis illatæ faſtis, quibus Punici primi, ſeruiliſq; belli memoriam, Caput Orbis virtuti Meſſanæ conſignat. Ac tum ipſa Romano Conſuli meritis obſtitit ne altiùs extolli poſſet, neue Roma plus aliquid beneficij in longam diem reponendum haberet, quod cum coronario cenſu Meſſanæ non in anteceſſum eſſet.

Atque hæc apud Meſſanenſes decantata. Habet vero ea bellorum memoria cum annis & Conſulibus eximios ſignatores [a] Florũ, [b] Eutropium, Oroſium [c] & complures; ſed ſecundum iſtos habet [d] Volaterranum pro re B Meſſanenſium è Romanis tabulis ſapientem, ac pro eorundem prærogatiuis ex eo cenſu ſingularia quæq; ſic complexum, vt noſtro hoc albo non ſit opus; ſed neque in [e] Maurolycis, Gothis, [f] Bonfilijs, ceteriſq; Meſſanenſibus dictatorium ius figendum. Quin etiam pro Volaterrano pararius eſſe nolim, qui quemadmodum errorem alijs, mihimetipſi dubitationem optem eximere. Sanè quæ Meſſanenſes in Tabulario ſuo ſacroſancta cenſent, eadem penè ex verbo renarrat Volaterranus; hinc, an inde primigenium in voces & ſcripta manarit oraculum, periclitentur ij quos cupiditas incendit vt gloria ſua perfruantur, mihi nihil eſſe videtur aut longius, aut recentius, quàm de magnitudine meritorum nõ ex virtute contẽdere, C ſed neque minus aliquid appoſitum ad rem præſentem, quàm iter ad gloriam, cùm aliunde poſſis, ex vanitate præcipere. Quid enimuerò vobis ò Meſſanẽſes tàm magnificum & glorioſum, quàm Reginæ gloriæ, Magnæ Dei Matris Epiſtola dignatos opinari? hæc prærogatiuæ ſumma quam fide præſtinaſtis, cetera licitantium nugæ, in quibus ſi pauca quædam lingua nuncupentur, plurima fortaſſe præſtanda remaneant.

a L. 2. epit. hiſt. Rom. cap. 2.
b L. 2. Breuiar. Hiſt. Rom.
c L. 4. c. 7 & Lib 5. c 6.
d L. 6. Geogr. de locis Sicil.
e L. 2. Hiſt. Sicil.
f In Meſſan.

Inſula tribus ac [g] ſexaginta aut etiam duabus ac ſeptuaginta, pluribusq; grauis Vrbibus, ante alterum Punicum bellum Syracuſas habuit [h] *grande & inuictum caput*, ferturq; poſt tenuiſſe [i] gradum. Panormus non nemini [K] Ciuitas olim κεφυπτυ quod caput eſſet earumq; præcipua Ciuitatũ, quę D tunc ditione Carthaginenſium tenebantur. Trinacia [l] inter Siculas Vrbes principatu pollens, Meſſana denique ne plures memorem, Siciliæ [m] princeps, quemadmodum Roma, Neapolis, Italiæ. Scilicet etiam Vrbium dignitates ſuam habent vetuſtatem. Et quidem capitis honos, ſicut non vno ſemper inceſſit gradu, ita poſt innouata ſecula variè defluxit, hæſitq;, maiori interdum ſpecie, quàm origine prætuliſſet. Quanquam interdum producta longè, ſi non interrupta ſeries nouis affulgeret ſplendoribus, & gliſcente in maius æmulatione virtutis, decora quoque vocabula maiori cum faſtu audirentur. E

g Mart. Capella lib. 6. Geometr. c. de Sicilia Diod. li. 23. Plin. lib. 3.
h Flor. lib. 2 Epit. c. 6.
i Vinc. Mirabella li. 2 tab. antiq. Syr. Müſter lib. 3 Coſmog. in Syr.
K Polib. l. 1 Hiſt. V. ver. Nic. Perot. Iſac. Caſanboni.
l Diod. l. 12.
m Siculi Faſti. Pet. Ale. de Climat.

A Ac vt dena ferè sint capita, quibus apud Sapientes, Vrbium principatus æstimantur, hodie tamen ardor excellendi plura inuenit, & quocunque tandem à sacris an politicis præscripto penè in iure fixit. Inter argumenta memorat Choppinus [a] priscam exarsisse contentionem Panormitani cum Mamertinorum Antistite, eamq; rescripto Pontificis Max. Innocentij Tertij [b] sopitam esse: an nequicquam id trahitur ad Vrbis dignitatem? nequicquam nuperæ Siciliésium rerum notitiæ multis diuersum obdunt? vtrinque confectum puta. Verùm si prisci mores gentis postea quoque tenuerunt, opinor quæ tum maximè causa Cardinalem Cencium apud Siculos Legatum permouit, eandem præterito seculo valuisse apud B Ioannem Andream Cardinalem Mercurium, Antistitem Messanensem, vt spectata patriæ, suæq; sedis dignitate, lectissimo à vetustis prærogatiuis argumento, Canonicis suis honorem lineæ catachistæ & birri à Iulio Tertio facilè impetraret.

a De Dom. lib. 3. tit. 8. num 8.

b Capit. Quod translat. de offic. leg.

Scilicet Mercurius auitum Capitis decus, dum à Senatus Populiq; Romani decreto repetit, adeòq; celsi speciminis exemplum haud vnquam lassa posterorum virtute propagatum, Summo Pontifici memorat, eam Ecclesiæ suæ Metropolitanæ, singularem in Sicilia dignitatem meritò exorat. Quæ singula Iulius Pontifex dubio procul oratione Mercurij permotus dum in rescripto gratiæ recenset, etsi non decretoriè dicta velit, C ex ijs tamen pro re nata Vrbis Messanæ dignitatem æstimasse credi potest, ac tam eximia honore Metropoliticæ maiestati voluisse consulere. Iuuat hic id oraculi ex verbo reddere.

IVLIVS EPISCOPVS
SERVVS SERVORVM DEI,
Ad perpetuam rei memoriam.

EX iniuncto nobis desuper Apostolicæ seruitutis officio, ad ea libenter inten- D *dimus per quæ Ecclesiarum præcipuè Metropolitanarum, ac personarum in illis diuino cultui incumbentium honori per amplius consulitur. Cum itaq; sicut dilectus filius noster Ioannes Andreas Tituli Sãctæ Barbaræ Presbyter Cardinalis Messanensis nuncupatus, qui Ecclesiæ Messanensi ex dispensatione Apostolica præesse dignoscitur, nobis nuper exposuit, Ciuitas Messanensis ex qua ipse Ioannes Andreas Cardinalis oriundus est, & quæ nobis & Sedi Apostolicæ deuotissima valdeq; insignis existit ob opera & præsidia in bellis Punicis Almæ Vrbi nostræ per eam tunc præstita, Senatus Populiq; Romani decreto in ceterarum Regni Siciliæ Ciuitatum Caput erigi & nobilitatis titulo extolli meruerit, &* E *dilecti filij Canonici dictæ Ecclesiæ Messanensis, quæ inter ceteras eiusdem Regni*

Metro-

Metropolitanas Ecclesias etiam insignis, & sumptuosissimis ædificijs constructa apparet, dum Missas celebrant solemnes, & processionaliter incedunt, quamuis id rarò contingat, cùm nonnulli Presbyteri, & Capellani eidem Ecclesiæ deseruiant, & propterea ipsi Canonici, diuinis officijs solemnibus duntaxat festis interesse consueuerunt, mitra etiam serica Sacerdotum olim Gentilium ipsius Ciuitatis, illam ex eorundem Senatus Populiq; Romani decreto tunc deferentium, morem in hoc adhuc retinentes, ab immemorabili tempore citra de cuius contrario hominum memoria non existit, vt vsi fuerint & vtantur de præsenti. Nos igitur Ecclesiam & Ciuitatem prædictas amplioris dignitatis prærogatiua decorare, ac Ioannem Andream Cardinalem specialis gratiæ fauore prosequi volentes: eiusdem Ioannis Andreæ Cardinalis precibus super hoc nobis porrectis inclinati, modernis & pro tempore existentibus, dictæ Ecclesiæ Messanensis Canonicis ac dignitates in eadem obtinentibus, vt tàm in Missarum & aliorum Diuinorum Officiorum celebratione, quàm processionibus & alijs publicis & priuatis actibus quibuscunque etiam Rochettum & Cappam deferre & gestare liberè, & licitè possint & valeant, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuò concedimus & indulgemus. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac dictæ Ecclesiæ statutis & consuetudinibus, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ceterisq; contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis & indulti infringere, vel ei ausu temerario contraire, si qui autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo, quingentesimo, quinquagesimo secundo. Tertio M. Februarij Pontificatus nostri Anno Tertio.

Quæ si ad normam iuris exigantur, quid ponderis habere queant, apud albi sanctioris candidatos compertum est. Vix fortasse quispiam credat, in fabulas intendisse Cardinalem vt Summo Pontifici per quam leuissimè illuderet, aut hunc, eiusdem accepta oratione, serioq; secum retractata, prorsus inanem suscepisse cogitationem, quasi ob imaginaria quędam & gloriosè magis quàm verè iactata merita, nec non prisca Senatus Populiq; Romani appellatione traducta, Messanam *amplioris dignitatis* prærogatiua decoratam vellet. Ac saltem perhonorificum Messanæ censeri debet, eam menti & orationi Maximi Pontificum insedisse narrationem, qua non modò repetitas altius Messanensium laudes augustiori quadam luce affunderet, verùm etiam augendæ Ecclesiæ & Vrbis dignitati, hunc velut encomiorum cestum vltro ipse adijceret.

Atque hæc Ilias Homeri in nuce; hæc fulcra eburnea in fibula: hæc argumenta Messanensium tot membranis & marmoribus celebrata, nuper-

A perrimè etiam coram Philippo Quarto Rege recitata ac vulgata; in his iura Ciuitatis suæ munia denique, ac munera omnia fundata, siue prisco municipio, siue cōtinuato Principū fauore mancipio tradunt Messanenses, & trāquillam à tot seculis vt aiunt possessionē Iuris, hoc publico symbolo insignibus & sigillo Vrbis edito ferunt, *Messana nobilis & Regni Caput*.

Hoc ipsum memorabili sanè vetustate, testatur marmor illud, quod antequam nuper Vrbis facies in splendidiorem theatri formam nitere cæpisset, duas inter Turres Æditiæ portæ imminebat, hodie tamen demolitis iisdem, ne quid amussi ædificiorum ducendę prauum & enorme obesset, in Apodecticam illatum, sua stat religione oculisq; introeuntium B idem obiectat monumentum, *Senatus Populiq; Romani decreto Messana nobilis & Regni Caput*. His sese extollunt Messanenses, hoc subdito titulo Ciuitatem suam arrogant in maiestatē, quam nisi ipsis à capite nuncuparis, iura omnia mactasti, capita Ciuiū diminuisti, nihil ritè vsurpasti. Sed pergamus, illis hæc relinquentes, quorum *naturam ad querelas facilem* Cassiodorus [a] ex Tullio denotauit: neque enim nos ij simus, qui quamuis omnia in medium conferamus, quæ vel temporis vel rei caussa pro Messanensibus dici possunt, iccircò iura velut manu clausisse nos putemus; quemadmodum putant ij, qui cum Volaterrano definiunt, & cum Senatus Populiq; Romani decreto, Consules ac Tribunos plebis habent re- C rum signatores, etsi istos alioqui duplici bello Reipublicæ turbatores. Qui verò ita sentiunt, ad fastos Romanos prouocant, nomina Consulum & Tribunorum appellant, annos dicunt, in quibus si quid luxatum esset, historiam testem temporum laudant. Ex multis demum prærogatiuis, vno præcipuè Messanam efferunt, quòd Senatus Populusq; Romanus statuerit *Vrbem ipsam titulis nobilitatis extolli, alijsq; Prouinciæ Ciuitatibus, eiusq; Ciues Romanorum honore Siciliæ Caput illic fungi potestate Romana*. Ex quo quidem Decreto non vnum ius aperiri pleriq; arbitrantur, vndè ex disceptatione forensi ad religionem quoque caussa deduci possit. Qua in re quærēdus fortasse sit qui Caninij Galli [b] Prouinciam ita gesserit, ne à D quopiam Tyberio de non ritè actis grauissimè perstringatur. Scio Romanis in more fuisse, socios & confęderatos, qui optimè præsertim de se meruissent, honoribus & beneficijs afficere; interdum tamen & victis nomen, habitum, linguam reliquisse, id maximè Romanum censuisse, vt simulacra transmitterent, dum ipsi rerum potiti, iuris potestatem haberent. Nempè ab humano more didicerunt homines fortunam tolerare, & cùm res abdicerent, speciosis vocabulis blandiri dignitatem, vt hoc propter appositè Poëta videatur inducere, Iouem subridentem indulsisse Iunoni afflictè deprecanti, quò sub iugum missis, nomen saltem E retinere liceret Latinis.

a lib. 1. Var. cap. 3.

b Corn. Tacit. lib. 5.

Le-

a Ioseph. li. 13. antiq. cap. 6. Legimus etiam implacabilē olim fuisse de vetustate Templorum Hierosolymitani [a] & Garizini contentionem, pro altero Iudæis, Samaritanis pro altero pugnantibus, donec coram Ptolemęo Philometore cum capitis disceptatione transactum esset, eo pro Iudæis & Templo Hierosolymitano pronunciante. At enim si Ptolemęum in sua caussa Messanenses adhuc optent, nos Andronici non erimus, vel si cum Sabbeis & Theodosijs res futura sit; quando & ea quæ hoc loco à nobis dicuntur, ad præscriptum accepi non sit necessè, dum in paucis & ex tempore Messanensium laudes explicamus. Et profectò si nemo olim exemplo Coriolani ob sententiam dictam tenebatur, ne liberè loquendi licentia in rebus deliberandis tolleretur, nemo nobis etiam infensior erit, si in imaginaria laude verioris tituli rem affectandam adumbremus, præsertim si constet plurima quæ non spontè, sed vsu aut interpretatione grauia sunt, si alibi vituperentur, alibi etiam laudari saltem cum exceptione posse. A B

b Orat. 4. in Verrem. Nec verò tot Messanensium bonis quicquam deripere debet, quòd interdum Romani cuiuspiam Prætoris scelere, peregrina vitia tolerarit ipsa potius, quàm lubenter sit amplexa. Quam forsitan ob causam præcipuè dixerit Tullius, [b] fuisse Messanam, *omnium istius* (Verris intellige) *furtorum receptricem, adiutricem scelerum, libidinum testem*. Et solent plerunq; testibus Historicis, in præclarissimis quibusq; Vrbibus, à Nationum frequentia, rerumq; commertijs, mores quoque sine delectu passim hospitari, idq; cummaximè, si Ducis exemplo scelera conualuerint, aut profectò si Magnorum, non vtique virtute, sed à sanguine Virorum patrocinijs incesserint: *Blanda quippè conciliatrix vitiorum nobilitas*, semper familiam ducit, vbiq; Clientelam habet. Vt iccircò mirum videri minimè queat, si etiam post agnitum à seculis Euangelium, interdum Messana, sed Henrico præsertim patrono scelerum accepto, quemadmodum Falcandus [c] ait, omne fere genus hominum intra mænia sua concluserit. Est enimuerò quod modò insinuabam præstantissimarum Vrbium hoc ferè plusquàm syderale fatum. Quæ omnia tamen si cum rectè factis, & à meliorum commendatione Principum æstimatis comparentur, eiusmodi sunt, quæ (vt dici solet) optimo cuiq; vulnerario, quod è toto Reipublicæ corpore exscindendum putet, nil relinquant. C

c In Hist. Sicul. D

Sed enim vniuersa ista, nec non pleraq; alia Messanensibus ante seculū salutis parrata, præambula quædam vel potius simulacra fuerunt eius dignitatis, quā deinde contestatus Virginis amor, susceptæ semel in fidē Ciuitati, per omnes gloriæ gradus conciliauit, quando scilicet ad animorum fortitudinem sacratiore fidei cultu accedēte, diuino planè instituto, vsque eò Religio Virginis Ciuitati inserta est, vt cùm hæc sola omnia apud illos, in bello, pace, rebus secundis & afflictis æquè possit; nemo sit qui E

tan-

A tantum Vrbis felicitatem ex repromissa illa Virginis protectione profici-sci non suspicetur.

Huc reuocari potest ingens illud Archadij Imperatoris Orientis exemplum, cuius historiam plures narrant nec paucis complectuntur, quia neque angustum est spatium, quod ex ea partam Messanensium gloriam circumscribat. Habetur ea porrò ex antiquissimo Codice Græco, Regum gesta continente, qui Messanæ in Cænobio Patrum Ordinis Diui Basilij olim seruabatur, & Conradi [a] Siculorum Principis, ac Romanorum Regis mandato, per Emmanuelem de Magis Callipolitanum, & Riccardum Frumentinum latinitate donata, multis deindè scribendi &
B admirandi materiam præbuit. Eius partem aliquam [b] Franciscus Maurolycus in suo compendio fideliter inseruit, plures verò alij eandem vel referunt, vel pro institutis suis, in mentionem vocant, & inter alios [c] Thomas Fazellus, [d] Ioannes Bolognettus, [e] Alanus Copus, [f] Petrus Gregorius, [g] Iacobus Gretserus, [h] Iosephus Bōsilius, [i] Octauius Gloritius, [l] Alphonsus Charybdius, [m] Philippus Gothus, [n] Vincētius Ferrarottus, [o] Carolus Tapia, [p] Hieronymus Grandis, [q] Blasius Consaluus, & alij. [r] Sed Ludouicus de Casanacte Hispanus plane ad cæstum propugnat.

Nos vero etsi alioqui, hæc sedes esse queat argumenti, quo vel solo, si cetera desint, non minimum commendationis ad institutum accedat, ne
C tamen amplificare magis & oratione circumire videamur, libenter hoc loco præterimus, maiorem alijs ex eo gloriæ campo segetem scribendi relicturi. Neque tamen dissimulamus, quædam in ea narratione si ad temporum illorum quibus Orientem rexit Archadius, rerumq; tunc gestarum rationes reuocentur, in disceptationem verti posse, primaq; specie Historicorum dictis haud consentire, vel certè multa permiscere. Palmare est Palæologorum nomen insedisse, quorum insignia Messanensibus donata iactantur, irreparabili prorsus errore, quod Archadius Orientem anno à Christo quadringentesimo, circiterue, gubernauit, cui Palæologi
D plus minus octo post seculis, hoc est circa annum vltra millenos bis centesimum & amplius in Imperium successerunt.

[a] Vixit circa an. 1139. alij 1126. dictus quibusdam II. alij III.
[b] Lib. 3.
[c] L. 2. Dec. 1. cap. 1.
[d] Consf. 1. num. 52.
[e] Dial. 4. cap. 10.
[f] L. 15. c. 26. De Repub.
[g] Lib. 2. de Cruce c. 51
[h] L. 4. par. 1 Hist. Sicul.
[i] Resp. 1. par. 1. n. 27.
[l] In Proem. cap. Reg.
[m] De Inuēt. S. Placid. pag. 97.
[n] Discur. 3. de potest. Strateg.
[o] In lib. dec. decis. 23. à num. 70.
[p] L. 3. Chrō.
[q] In Apol. pro Messan.
[r] Resp. pro immunit. Mess. art. 1. num. 170.

Verum si hic quoque communis illa obuersetur ratio, in luxatis temporum iuncturis, nominumq; erroribus obrepentibus, narrationes gestorum manere in districtas, si cetera sibi constent, nihil æquis rerum arbitris supererit ambigendum. Id verò multis hoc loco nec absque operę pretio decerni posset, si solum ad institutum pertineret. Quid enim calamis, traducentibus adeo commune, quam librarium hærere errorem, vel oscitantia vertentis mondaculum subire, vocum similitudine fallens, quando in dissimilibus quoque non vno exemplo vitia contigit
E irrepsisse.

Mm Et

Et fortasse non insubidè quispiam cogitarit, nomen Palęologorum hoc loco non proprium esse, sed appellatiuũ, honoris causa quod solet additi- tium. Quid enim si legat Palæolochorum? quod vocabulum ab antiqua sorte vincendi concessit in Imperatores, vt illo pleriq; censeri queant, qui postea Crucem in Clypeis, & signis militaribus gestam voluerunt: cuiusmodi sanè fuisse liquet secundùm Constantini familiam, si Iulianus eximatur, Iouinianum, Valentinianum Theodosium Archadij parentem, optimos Imperatores, quibus Palæolochorum decens nomenclatura perapte sederit, quod sortem vincendi cælitus datam in Cruce, ad sua posterorumq; insignia deriuarint. Nisi etiam id vocabuli in Theodosiana familia propiùs hæserit, ab antiquo scilicet munere, quo Theodosius in Hispanijs cum cohorte Italica passim clarus fuit. Constat enim Theodosiũ Archadij genitorẽ, ex Hispania oriundum, virum clarissimũ, Imperij comitem à Gratiano, sociumq; gerendorum fuisse euocatum, multisq; demum pro Republica præclarè gestis, Imperium meritis suis obtinuisse, filiosq; Honorium & Archadium successores reliquisse, vt iam nomen Palæolochorum, virtute quoque Theodosij cumulatum, & quæ antiquam Hispanorum sortem præferre queat, in natos quoque potuerit deriuare. A B

Ceterùm si de Palæologis, qui hoc nomen proprium ac gentile tulerunt, sermo vertatur; neque isti adeo noui censendi sunt, quasi cum Imperio primùm familiæ dignitatem suscitarint, & non potius ex huius splẽdore iter ad illud expeditũ direxerint. Michael Palæologus primus ipse quidem imperauit, anno Salutis millesimo ducentesimo cum sexagesimo primo. Sed Nicephorus Palæologus pridem ante Principis Trapezuntis honore fulsit, quando Alexius Comnenus Iunior, anno millesimo centesimo octuagesimo primo, hoc est octuaginta retro annis Imperio moderaretur. Extant hæc signata [a] Nicetæ Choniati, qui etiam Michaelis Palæologi antiquioris in Manuele, (imperauit autem Manuel anno millesimo centesimo quadragesimo tertio,) non semel illustre vacabulum inducit; sed præsertim libro secundo, *virum acrem* appellat, *illustrem & ab antiqua stirpe nobilem*. Id quod non admodum rectè dici potuit, illa maxime tempestate, nisi vetustas eiusce nobilitatis in ante acta secula refundatur; quid vero si vltra Archadium quoque euadat. C D

[a] L. 7. Annal. in Alex. Com. Iun.

Equidem in tanta coniectandi copia nolim diuinare. Quid vero si Historia neque in Palæologorum nomen, neque in Palæolochorum fortunam intendat, sed in auitam Regiæ Ciuitatis Constantinopolitanæ dignitatem, cuius stemma regium ac sceptriferum, Messanensibus ab Archadio concedi, & Messanam Constantinopoli in multis æquari, quatenus in Decreto asseritur; ij quibus olim displicuit. Suffusione quadam pudoris an inuidiæ probro vertebant. Certe Constantinopolis antiquè E

Plinio

A Plinio *Lygos* dicta fuit, idq; post multos eruditos [a] Ortelius vendicauit. Lygos nimirum, quod esset regia & sceptrifera, seu quod multarum nationum victrix, eas Imperio non secus ac domitor equum, freno flecteret. Iterum vero stemma Constantinopolitani Imperij fuisse ex parte Crucem auream, igneo campo seu area, quæ ad rubeam accedat circumseptam, norunt eruditi ad quorum Lucernam Arnoldus [b] Vion quoque in suo Ligno Vitæ vigilauit. Quid vero hic redundet, si quis existimet ab Archadio Messanensibus datum aliquid ex stemmate Imperij Constantinopolitani, vt id propter *Palæologa*, hoc est, (vt sic dicam) auitæ regiæ Vrbis insignia tulisse Messana dici queat. Quod tamen aut Scri-
B ptoris, aut Interpretis error, in nomen Palæologorum, qui iam æuo Conradi Siculorum Principis, vnicè propemodùm innotuerant, demutarit. Sed hæc pro albo candidorum. Nec quærendum modo an insignia semper sint res eorum, quorum insignia statuuntur, quod cum Lucerna Iuris sexcenta pridem lumina commonstrarunt.

[a] In Thes. Geogr.

[b] De Stemmat.

Ex eo porro tempore hoc est quemadmodum in aurea bulla signatur, *à Natiuitate Domini nostri Iesu Christi quadringentesimo septimo*, Crux aurea in rubenti area Messanensis Vrbis nota fuit, vt hallucinari videantur qui vel argenteam Crucem esse velint vel tunc primum à Messanensibus susceptam in insignia Crucem, quando decreta à Siculis Gallorum
C nece, ipsi extra fontem aleam sese statuentes, quemadmodum isti dicunt, Ecclesiæ nomen & signa extulerunt.

Atque hæc de Archadij historia dum præscribo, polypus saxis adhærens haud fuero, neque tamen fidem, insignis adeo Ciuitatis tabulis (vt Maurolycus refert) publicis contestatam sed nobis à vetustioribus quoque supra seculam manuscriptis probatam & si interea taceant Historici infregero, & saltem fide penes famam constituta magnorum Virorum, quos in contextu legi exemplo memoriam acceptam vtcunq; signauero. Sanè in ijs quæ propria sunt Ciuitatum, ad earum tabulas referre magis expedit animum, ex quibus aliorum quoque scripta vim & aucto-
D ritatem suscipiunt. Et esset dignum hoc argumentum, quod Messanensium præcipue calamum & ingenium exerceret, quo explicatam ex hac inuolucri specie gloriam, latius ad Orbis agnitionem proferrent, adeoq; ex hoc velut fonte lucis splendorem, non vni sacræ profanæq; apud alios Historiæ propinarent. Interim tamen si pleriq; rerum Archadij Scriptores, adeo dignam obsessi & liberati Imperatoris Historiam præteriuerũt, non id affligit veritatem apud Messanenses dicto scriptoq; canam & sacrã, quam Græci industria pressam, Latinis quoque subtraxerunt, vt nisi Messanensium rerum prudẽtes, vix aliquando ad animum ducere potuerint.
E Quo factum vt Messanensiũ fere circumscripta ea fama libris, apud alios

Mm 2 pene

pene ignota permaneret, quin etiam domi inter tot viciſſitudines rerum A
& temporum, tantum non in vno Codice Græco conſeneſceret, quaſi dominantibus Meſſanæ Græcis, charta ipſa inuidiá defugeret, ac ne obie-ctu ſui præiudicium fortaſſe deſidiæ nationi ferens, ſibi ipſi interitum conſiſteret, delitescere vt ita dicam maluit, quam in exempla ſcribentium prorogari.

Enimuero Archadij Inſignia Meſſanenſium honori ab ipſo eodem Orientis Imperatore collata, grauiter tuliſſe Græcos, ex importuno cuiuſdam Perimandri, quem ea Hiſtoria memorat, iurgio magis quàm expoſtulatione ſatis conſtat, feciſſe verò poſteros, ne fama luculentam in hiſtorijs haberet explicationem, ad reſides Græcorum animos arguendos, B
ad Siculos verò extollendos facile adducar vt credam, quando communem eum eſſe morbum nationum non neſciam, obſcurè ſcilicet ferre in aliorum egregiè factis, quod ad ſuam laudem premendam haud parum facit. Et ſcio in Europa multas alioqui præclaras nationes, non minimo precio redemiſſe à temporum & rerum Scriptoribus, quo vel turpiter à ſe admiſſa præterirent, vel honeſto aliquo prætextu colorarent, vel ſi domeſtici Scriptores eſſent, penitus factum negarent, quod in oculis totius Orbis geſtum fuit, interdum verò ipſi ſcribendo falſum, ad ſuæ Patriæ fucum præuerterent, ne ſi ab exteris quædam narrarentur, non vna labe reſperſa exiſtimatio, apud Orbis nationes detrimentum acciperet. C

Sexcenta luberet afferre tam Sacra, quàm profana, quæ niſi tabulæ locorum quoquo modo timidè aſſeruaſſent in Hiſtoricis, adeò tenue veſtigium odoraremur, vix vt aliquando fuiſſe niſi dubia commemoratione teneremus. Et ne longe præterita inſpiciamus, quę & quanta fuere geſta, à Caroli Quinti tempeſtate, pene ad hodiernum vſque diem, quibus cùm multi præſentes fuerint, imo pars magna in agendo extiterint, rerumq; ſingularum momenta, & conſilijs & factis promouerint; à ſcripturientibus tamen quocunq; ſtudio, ita poſtmodum chartis illata repetiuerunt, vt mutilatis plerisq; ac demutatis in Aboriginum rebus geſtis ſe peregrinari putauerint. Nec mirum, quando nō ſolum quæ diſſita prouincijs, ſed quę D
in eodem regno, imo in eadem Vrbe, atque adeo in vna eademq; domo contingunt, diuersè narrantur & ſcribuntur, quo quiſque videlicet animo vel placere ſtudet, vel diſplicere cum diſpendio veritatis reformidat. Hinc tot ſententiæ differentes confuſæq; rerum narrationes ad poſteros manant, nec vnquam preſſa veritas caput erigere valet. Fraudatur Hiſtoriæ religione poſteritas, & in falſis narrationibus præpoſtera exempla cultum conciliant. Atque vtinam id id profanis tantum vſuueniret.

E

OSTEN-

A *OSTENDITVR PROTECTIO DEIPARAE VIRGINIS ex eiusdem Apparitione.*

CAPVT LV.

OST deuolutam à Carolo Andegauensi suorum culpa ad Aragonienses Siciliam, Carolus vt infixam altius animo Regio iniuriam plexis Siculis euelleret, magno exercitu comparato, cum classe tercentum Nauium in Siciliam traiecit, Messanam primùm igni, ferro, manu, copijs oppugnaturus; quod
B vt ipse acuto sanè scommate dictitabat, Hydræ in primis capite contuso, exustoue nihil in reliquo corpore domando foret laboris. Tanta semper apud summos Reges Messanæ fuit existimatio, vt cum ea sola, sociorum, salutem stare, vel cadere cuncti opinarentur. Sed enim Messanenses, quemadmodum antea clementia leniri poterant, ita pro re nata bello agendum rati, Alaimo Leontino, Equiti imposita Vrbis Prouincia, ad tolerandam obsidionem, Gallosq; arcendos, ac semel pro aris & focis si sors ferat ad moriendum, sese parare. Ardebat à Gallis auiditas belli cum vindictæ cupiditate; Messanenses virtutis causa, vel fortu-
C næ arbitrio commissa acriter tutabatur. Et iam erecto ligneo propugnaculo secundùm Vrbis muros, Galli vires obsessorum pilis, alijsq; machinis carpebant, sed ea industria non multo stetit emolumento, quòd emissum tormento balearico saxum ingens totam illam molem dissoluta compage, breui dissipasset. Deindè verò meliori consilio Carolus admotis machinis, Cænobium Saluatoris, tùm in ipso Portus promontorio situm, omni conatu agressus validè oppugnat, & nisi obstitisset insignis fides, & memoranda virtus centum Messanensium, actum fuisset de Vrbis, Regniq; Siculi salute.

D Sed enim deiectis insigni detrimento Gallis, & Ciuium creuere animi, & obsidentium spes incisa non parum elanguit. Neque tamen quippiam intermissum, quin reuocatis in pectora generosis viribus, quauis occasione periculum facerent obsessis, quos tamen Mamertini facinoris ex virtute Patronæ Virginis conscios, pro re sua fortiores, quàm vnquam pro Gallico nomine sunt experti. Quin etiam fluxis alioqui feminarum mentibus, ea mascula virtus incessit, quæ cum Martio virorum ardore certaret, & supra indolem Amazonum contemptis vulneribus, vltro se gladijs hostium fortiter pugnando implicaret. Duæ inter sexcentas alias, illustres Matronæ, præclaris facinoribus edidere, quantum feminæ pos-
E sent, si suæ sexus oblitæ, se à maritorum fide ac virtute degenerare non

posse meminissent; harum altera Dina dum imminentes hostes pro viribus arcet, præcipitesq; deturbat in fossam, vno demum saxo impulso non paucos animosè exanimat; altera verò re & nomine Clarentia, dum dissentis alibi Viris, prouentes in destinatum locum periculo Ciuitatis obnoxium, hostes aduertisset, arrepto repente Castrensi ære (quàm prouidum in subitis casibus ingenium) & vehementius pulsato, tamdiu suspensos metu Gallos ab insigni conatu deterruit, quoad accurrente cum multis Alaimo, præcipites agerentur, ac penè ad vnum occidione occiderentur. Ita illa die salus Vrbis ex vna femina stetit, præclaro sanè præludio ad eam, quæ paulò post consecutura erat Virginis suos Messanenses eminus protegentis apparitionem. A B

At enim Galli probro suffusi, animis ad meliora tentanda recalescentibus, iterum atque iterum diuersis in locis machinas applicant, murisq; insultant, sed toties repulsi multa suorum strage, conatu cadunt, iterumq; repetita nauali pugna, validam in primis nauium vehementi Borea flante, in obseptum catenis portum immittunt; verùm hæc in ligneam impulsa molem, quam Messanenses ad tutandum portum in ipsis faucibus erexerant, tamdiù suis propugnatorumq; viribus exercitata est, quoad sedato Aquilone, coortoq; repente sæuientis Austri turbine, in aduersum repulsa concederet. Dixisses non modò Charybdim & Scyllam, verùm etiam Æolum cùm ventis ac tempestatibus, fortunæ Messanensium obsecundasse, nisi cælesti imperio factum innotuisset, quando post irritum mari conatum, recrudescente iterum pugna terrestri, iamq; partibus extrema in omnia ruentibus, in ipso conflictus ardore, subito fulgore Maiestas Deiparæ Virginis, supra muros Vrbis affulgens, candido spectabilis amictu, sed specie atque aspectu, supra humanam longè augustiore, pro Messanensibus prælium pugnatura constitit. C

Terruit id portenti primùm Sarracenos Carolo militantis, magis quàm vt fabulæ ferunt, [a] trux Mineruæ aspectus Gothos Atticæ ipsisq; Athenis infestos; sed Gallis vel non aduigilantibus, vel certè in non sinistrum omen trahentibus, tùm demum funestum fuisse res ipsa probauit, quando pluribus cæsis, ac in primis tensa ex muro contra Carolum ingenti balista, duos Principes Viros obiectu corporis sui Regem tutantes, excussa lethalis sagitta repentino hausit traiectu. Tùm enimuerò Carolus perterritus, præsentissimo periculo se surripere, Galliq; bello fracti in fugam verti potius, quam sponte in castra sese recipere, Messanensibus interea nihil ab instituto victoriæ cursu remittentibus, donec eruptione facta, spoliisq; Gallorum detractis, diem illũ sua virtute, reliquorumq; Ciuium, sed præsertim Alaimi præfecti gratulatione reddidissent insigniorẽ. D

[a] Sozim. lib. 5.

Ita Carolus multis malis atque incommodis conflictatus, soluta obsidione E

A dione decessit, Messanenses verò beneficio Virginis pauco suorum damno, tot præclaris defuncti facinoribus tandem recreati sunt. Sed deinde vacatione belli ad Religionem traducta, non modò multorum dierum supplicationem decernunt, verùm etiam quò tanta victoria, patronæ Virginis insignita trophæis, posteris testatior foret, in eodem colle vbi conspecta fuit, ędem Virgini parenti ac liberatrici Patrię cum Cœnobio Virginum Benedictini Ordinis (vt Maurolyco placet) dicant, geminasq; Turres, quæ hodièq; ab eo prælio Victoriæ nomen seruant, memoriæ sacrant, annuam ad Diuæ Cæciliæ Templum extra muros vbi Carolus consederat, ob id recordationis extructæ supplicationem instituunt; quòd B scilicet illo die Diuæ Sacro soluta obsidio curam de cetero Ciuibus exemit, diuturno bello si fessos liberauit, gloriosos tamen recreauit. Id verò libenter hic notarim, quoties in difficultatibus rerum ac temporum, periculum Messanensibus esset, ferè diebus Deiparæ ab Ecclesia Sacris, vel certè ctimis, illos singularia quæque eiusdem sensisse beneficia, quasi deuotam olim protectionem, publica quoque solemnitate ad gloriam populi sui vellet esse Sanctiorem, quando & isti Virginis obsequijs auctorati, illis ipsis diebus vt credere par est, ad effundendos animos, religiosam magis haberent pietatem.

Ac in primis hæc ipsa tam diuturna Vrbis perpetuoq; pugnans obsi-C dio, postridie Festi Præsentationis, Castris cessit; nec dubium quin ipsa quoque solemnitas Religiosa Ciuibus fuit, quam Patrona Virgo, nouo signatam Mysterio, memoria quoque beneficij reddidit eò sanctiorem, quòd quæ aliquando pro salute generis humani, Deo Patri in Templo mansueta se præsentasset, eadem pro defensione clientis populi sui. Messanæ seriò pugnatura sese exhiberet. Iterùm verò durante ab initio Vrbis oppugnatione, sed præsertim die decimo quinto mensis Augusti, gliscente magis bellica impressione, Patrona Virgo religiosum Messanensibus suis volens esse quietumq; suæ in Cælum Assumptionis diem, ipsa pro-D uinciam militarem obiuit, stationem seruauit, impugnantes potenter expugnauit. Meminit eius rei ceteris præterię [a] Bartholomæus de Neocastro, his verbis. *Quintodecimo die autem Augusti hostes à Caperrina, Pharios* (ita vocat à freto Pharo est, Messanenses) *impugnant, sed iuuante dextera Domini deuicti & repulsi sunt hostes, relinquentes in campis plura corpora mortuorum, quos potentia Sacræ Virginis Matris Christi, [b] cuius gloriosam Assumptionem die illa reuerenter Pharij celebrabant, mirabiliter expugnauit.* Hæc ille. Ex quo liquet in primis Gallos destinatam aucupatos occasionem, quò die illo religioni Virginis impensius quàm defensioni suæ deditos obruerent Messanenses, iuisse magis; deinde verò istos ex repromissione E fidei, præsidijque soliti securos, potiorem duxisse ob cultum Virginis

a C.41.Hist.

b Anno 1282

vaca-

vacationem, quàm eo neglecto cassam armorum tractationem. A

Sed neque dubium esse potest, ipsum quoque Natalem Virginis diem, præclaro aliquo facinore insignem Messanensibus illuxisse, si ad animum vertamus posterioribus etiam seculis fugientem potius, quàm sponte à vastitate desistentem Cicala ductore Turcarum classem, illo ipso die, freto Mamertino excessisse, & ne Mamucæ aleam temeraria subiret, iam iam Deiparę iussu paratis ad mergendum vndis, vix euasisse, Messanenses Religione incinctos, ad celebrandū liberatricis suę Natalem lętiores reliquisse. Sed verò præsentissimum vbiq; Messanensibus tota illa Gallica obsidione fuisse Virginis præsidium vel ex vnica [a] Neocastri narratione quam recentiores non videntur aduertisse, satis liquet, vbi de generali illa Gallorum impressione, octauo die Augusti facta, qua præcipuè feminarum virtus in restaurandis murorum hiatibus, ne hostes irrumperent enituit, verba faciens: *Audi* (inquit) *fili, quod in tota obsidione ipsa, vix mortui fuerunt homines decem de hominibus populi Messanensibus: etiam quod mirabilius est, nulla de mulieribus Pharia ministrantibus necessaria bellatoribus tempore præliorum, cum percussæ fuissent sagittis balistarum hostium, ex ipsis percussionibus mortua fuit, licet fuissent suspiciosè confixa.* B

[a] Cap. 39.

[b] Cap. 40.

Ceterùm lubet hanc ipsam apparitionis Historiam ex eodem [b] Neocastro describere, non quidem phalerato dicendi genere, sed quæ ex simplicitate veritati attestatur, reiq; seriem totam quemadmodū ad Deiparæ honorem piè, sic ad vberiorem cognitionem minutatim consectatur, missaq, à recentioribus, vel ignorata gestorum prodit argumenta. Sic autem habet. *ATTENDE summa fidei nostræ miraculum, & à successorum nostrorum memoria non delendum.* Quidam ex hostibus etiā & Sarraceni Nucerię, *qui cū Ciuibus eorū ferè sex millia in obsidionē ipsam venerunt, licet inuiti petendi gratiā loquendi nobis ad muros, assecurati per Alaymum, locuti sunt dicentes: Viri Pharij per Deum verum, & viuum quem vniuersa creatura recolunt & adorant, dicite nobis quale continuè prodigium videmus, & apparet nobis apertè, quòd quædam mulier albis amicta, astans supra muros vestros hinc indè discurrit, tenens in manibus velamina, ex quibus tempore præliorum cooperit muros vestros, quam cùm videmus, omnes dirigemus, & spiritus pugnandi à nobis eripitur, nec stare possumus facie ad faciem contra Vrbem, & sagitta arcuum veloces tanquam è Cælo descendentes, in exercitum nostrum immisse, lethabiliter corpora mortuorum transfixerunt, adeò, quòd quæsitis turbis exercitus, inuenitur inexcogitabilis numerus mortuorum: & iam pestis mortifera transit in reliquos, ita quod nisi castra secesserint, vix ager sufficiet sepulturis. Hæc dixerunt, sed cùm clamaretur ad arma, recesserunt. Scito fili, quod mulier illa quam dicunt, Gloriosa Virgo Sancta Dei genitrix est, quæ populum Pharium sibi deuotum semper pietatis, & potentia sua pallio protegit & gubernat: & illa sagitta cùm nos à Deo simus,* C D E

quem

A *quem sequimur, à pharetra Diuini iudicij contra hostes nostros immissæ fue-
runt. Non enim nisi Christi potentia pro nobis fuisset, & pietas de multitu-
dine gentium, Pharius populus inopinatam victoriam habuisset*. Hæc
Neocastro.

Ex quibus non vno malo conflictatos accipimus Vrbis obsessores, anti-
quam præterea Ciuium, & planè eximiam pietatem, dubio procul ex
religioso Virginis cultu profectam, quæ tàm illustrem è Cælo victoriam
aduocauit; denique Virginem protectricem, non assiduam duntaxat in
ea defensione fuisse, verùm etiam sæpius apparuisse, nec magis Ciuibus
quàm quibus formidabilis esset, hostibus, visendam se obiecisse. Ferunt
B nonnullos ex primo Virginis minitantis aspectu, balistis in aduersum
nixos insolenter fremuisse, verum retortis atrocius iaculis, temeritatis
pœnas dedisse, plures splendore nimio perstrictos, elisa oculorum acie re-
pente cæcutiuisse, nec paucos ignoto lethi genere constratos iacuisse, quòd
fortasse significauit Neocastro, cùm dixit *pestem mortiferam in reliquos tran-
siuisse*, quæ nisi sublatis cum Milite Castris, inducias malorum habitura
non esset, neminem letho eximium relinqueret. Nec dubitandum vi-
detur in repetita in dies apparitione, Virginem subinde aliam atque aliam
intuentibus sui speciem edidisse, vt eam ob causam in varias historias
diuersæ immitterentur narrationes, alijs candida amictam palla, & quo
C propugnantes obtegeret, velamine manus occupatam referentibus, alijs
succincto limbo velut pugnæ satagentem, tela manu vibrantem, denique
alijs sinistra vexillum Cruce insigne ferentem, dextera sagittas retorquen-
tem perhibentibus. Atque hoc postremum, attestationem habet ab ea,
quæ in æde Virginis Alticollis, illi memoriæ tum extructa, pugnam &
obsidionem exhibens, satis antiqua visitur tabula, passimq; hoc exemplo,
in ceteris imaginibus religionem, in ore vulgi famam obtinuit. Præclaro
sanè argumento, Virgine olim patrocinante, Archadianum illud Impe-
riale stemma, in Messanensium concessisse honores, quasi ea specie moni-
D tos Virgo voluerit suos Messanenses, ad animum reuocarent, cuius olim
ope fortiter pugnando Bulgaros repressissent, ab Archadio meritorum
ac honoris illud insigne suscepissent, eiusdem præsidio contra vrgentem
modo potentiam, memorabili seculis gloria sese defensuros, victoriam
reuecturos.

Ceterùm non vna vice vel illis etiam, qui bella aduersus Messanen-
ses mouissent, contestatam fuisse Virginis protegentis opem, ex illis
etiam paratæ victoriæ signis, quæ Comitem Atrebatensem nocturno
visu terruerunt, luculenter apparet, multoque magis ex consecuta
deindè ad eam præsagitionem insigni reipsa victoria, quam Rogerius
E de Lauria de valida non minus quàm numerosa Caroli classe, pro
Iacobo

Iacobo Aragonio signa ferens, ad littora Surrentina reportauit. Narrat A
a Hist.c.100 & 101. ea præsagia [a] Neocastro, totumq; ex ordine belli & pugnæ successum, sed ad nostrum institutum, primum illud maximè facit, reliqua, vbi Antoninus de Amico in lucem miserit cum voluptate leges. Sic ergo ille. *Audite verbum mirabile quod nocte illa (quæ scilicet pugnam præcessit) cùm foret mare tranquillum, clamor à pelago veniebat cum strepitu, nec intelligi poterat sonus eius, licet teneret cum æquore terra pacem, nec ab aëre ventus irrueret, vasa hominum (id est naues) periclitari videbantur, stridor rudentium, & arborum, aures percutiens singulorum audiri de longè poterat, minæ maris tanquam vlulatus dolentium mirabiliter sunt auditi. Et cùm cæli foret tranquillitas, igneæ lampades volitabant ab aëre velut trabes ardentes.* B *Tunc canes quasi gementes, amaros vlulatus, & horribiles præstiterunt, & tempestiui galli tristia populis cecinerunt. Nocte illa Comes Atrebatensis somno sepultus, voce magna exclamans dixit: Rex Carole accipe vasa & gentem tuam: quia plus ea sustinere non possum, priusquam rursus perdantur à Siculis: video Aquilas vorantes gentem tuam, & alij captiui dicuntur à FEMINA GRAVIS ASPECTVS. Pharij quoque per eos bello dispositio cùm pocula & gaudia sumerent, cum ponto & superis pacem tenent.* Hæc ille. Femina porrò grauis aspectus non alia est, quàm Deipara Virgo Messanensium ex Sacramento tutelaris, ea grauitatis imagine, seriam pro illis curam præ se ferens. Ceterùm qui nocturno C viso grauis duntaxat aspectus fuit, diurno portento species extitit etiam formidabilis, quòd nempè sic oportuit minas admonentis in argumentum transire seuerius deterrentis, & in vtroq; Sacramentum asserere Patronæ protectricis.

Legimus in bellis persæpè publicas Diuorum apparitiones; ac vt
b 4. Reg 9. vt vetustiora repetamus, Senacherib Assyriorum [b] Rege, Hierosolymam obsidione premente, Angelus Cæli, nocte vna, vnaq; strage, centum octuaginta quinque millia bellatorum corpora trucidauit. Constan-
c Sozô. l.6. tino deindè aduersus Maxentium pugnante, aliquo sanè [c] Diuorum ostendente, Crux in aëre conspecta cælestisq; inscripta sententia, victoriam D quę postea consecuta est, decreuit, omnibus seculis memorandā. Theodo-
d Theod.l.5 cap.4. sio [d] rursum cum Eugenio ad Aquileiam decertante, Ioannes & Philippus Apostoli antesignani, retortis aduerso flamine telis hostium, insignē ab eorum strage gloriam peperere. Roilæ quoque Scytharum Ducis, Constantinopolim aduersus Theodosium iuniorem qui Archadio successit, pergentis, immissa Cælo fulmina ac faces, vniuersas exercitus ma-
e Niceph. lib. 14. ximi copias dissiparunt. Ardabario eiusdem Theodosij [e] auspicijs contra Persas militem ducente, Angeli auxiliares affuere, commissoq; prælio, centum millia Sarracenorum, quibus Persæ fidebant, præcipiti E fuga

A fuga fluctibus Euphratis immerſere. Idem Ardabarius Angeli ductu pro Theodoſio, repentino aduentu Rauennam expugnauit, Ioannemq; Hæreticorum fautorem, ab arrogato Occidentis Imperio deiectum in vincula compegit.

Imperante Iuſtiniano cùm vacuam defenſoribus Sergiopolim, Sapores Perſarum Rex ſubigere tentaſſet, explicatum per mœnia exercitum, egregiè incinctum repente conſpicatus abſtinuit, idq; cum Sergij Martyris ope factum reſciſſet, ex eo tempore magna ſe religione Diuo obſtrinxit. Pelagius aduerſus Miramolinum, reliquosq; Sarracenorum Duces, exigua manu conſerens, vt immiſſa in Chriſtianos tela Angelorum pro-
B uiſu in Sarracenos retorta vidit, è latebris emergens, ingenti reſiduos ſtrage fudit, ſeq; cum ſuis non modò à calamitate, verùm etiam à calamitatis formidine in poſterum liberauit. Ramirus Iacobi Apoſtoli facinore, ſeptuaginta circiter millia Sarracenorum profligauit. Eoſdem Ioannis Decimi Pontificis exercitus, Petri & Pauli Apoſtolorum ductu, in Apulia, maxima clade fugauit ac fudit. VVenceſlaus Bohemiæ Dux, vitæ ſanctitate Illuſtris, cùm Duci Curinenſi maximis copijs fines Bohemiæ infeſtanti, occurrens, quò multorum cædibus ſuo periculo parceretur, ſingulare certamen obtuliſſet; Angeli apparuere, dimicantiq; arma miniſtrauere, quo viſu territus Curinenſis, ex equo ſe ad pedes VVen-
C ceſlai abiecit, obtentaq; venia deinceps ab iniqua inuaſione diligenter cauit.

In explicatione Sacra Antiochena, cùm Chriſtianos propè fame tabidos & enectos, ingens præterea Sarracenorum, Perſarum ac Turcarum exercitus ad interitum compelleret; illi S. Andreæ hortatu, defoſſam humi in Eccleſia Principis Apoſtolorum lanceam, quæ CHRISTI latus confixit, eruderant, eaq; prælata vniuerſos propè ſignis, ſpolijs & vita exuunt. Rurſum Chriſtianis cum Corbona Perſarum Duce ſigna conferentibus, innumera albatorum equitum agmina, per aëris ſudum la-
D bentia, non modò aciem inclinantem firmauerunt, verùm etiam hoſtibus in fugam verſis, centum equitum millia, peditibus numerari neſcijs, cædenda præbuere. Attila Rex Hunnorum, cùm poſt direptam & incenſam Aquileiam, in interiorem Italiam, maximèq; Vrbem Romam inflammato animo raperetur, non tam Leonis Primi Papæ occurrentis eloquentia perſuaſus, quàm Diui cuiuſdam ſtricto gladio niſi obtemperaret perniciem minitantis, terrore ictus ex Italia remeauit. Agnellus Abbas ſumma apud Neapolitanos Religione ſacer ac celebris, eam Vrbem toties innumeris malis atque incommodis obſidionum conflictatā, viſus eſt ſæpè Crucis elato vexillo defendere. Sed etiam ſuperiore ſeculo
E Rege Canore Luſitanam arcem obſidente, ſæpè à paucis Luſitanis maxi-

mæ

mæ hoſtium copiæ ſunt profligatæ, vnius videlicet hominis ignoti facinore, quem cùm omnes propè deſtinatis ictibus peterent, nullis obnoxium vulneribus, cadentes extimuerunt. Rex Manincongi Alphonſus, à quo tempore CHRISTO nomen dedit, pauca manu cum maximis auerſi à fide fratris copijs, nunquam ſine victoria conſeruit, quòd hoſtibus fatentibus milites cruce ſignati pro Alphonſo toties acerrimum prælium depugnaſſent. A

Huc reuocari poteſt Alphonſi item ſed Caſtellæ Regis, ingens de inimicis Crucis diuinitus reportata victoria, quando in medio conflictu cũ pene acies Chriſtianorum inclinaret, Alphonſo inprimis alijsq; compluribus obiecta Crux in aëre, velut indictum Cælo prælium inſtaurauit. B Ducenta millia Maurorum cæſa memorantur. Rege eorum vix fuga cũ quatuor equitibus elapſo, ex Chriſtianis haud amplius viginti quinque deſiderati. Quæ memoria deinceps ob religionis ſymbolum & inſigne, feſtum Sanctæ Crucis Triumphum Hiſpanis ſignauitq; diemq; Iulij decimum [a] ſextum vniuerſis ſolemnem fecit. Illuſtre etiam eſt illud, ſed & religione antiquius ac dignum celebritate miraculum, quo Vldarico Auguſtano Angelus è cælo deſcendere viſus, Crucem tulit auream, ſacrum eius victoriæ ſignum quæ paulò poſt contra innumerum Hunnorum exercitum Auguſtam obſidentium, [b] Othone Rege adnauante glorioſe reportata fuit, ipſo etiam Pontifice ſtola amicto & ad milites animandos piam militiam deſignante. Ferunt eam Crucem in Templo Diuæ Afræ ſacro quod hodie Vldarici nuncupatur aſſeruari. Denique vt miſſa faciam innumera paſſim nota: cùm Solymannus Turcarum Princeps ab obſidione Viennæ, Caroli Quinti aduentantis metu copias retraxiſſet, & obuia quæque loca bidui itinere ſponte ſeſe detentia ſubegiſſet, vnum duntaxat oppidum Gunzium non tam muris ac Viris, quàm Nicolai Iuriſicæ Præſidis virtute ſeptum, potentiſſimi Tyranni iuſſa contempſit, iamq; triginta propemodum diebus oppugnatum, ac tandem ſuprema impreſſione maioribus quàm antea viribus tantum non expugnatum, Diuus Martinus cuius tutelæ, ob vicinam Sabariam Martini Patriam, antiquo Ciuium voto ſacrum erat, hoſtes non modò à conatu repreſſit, ſed etiam pluribus cæſis, ac ſignis ablatis, quæ hodieq; in templo Oppidi memoriæ cauſa viſuntur, inſignem pietati Nicolai victoriam condonauit. Ferunt nihil vnquam ægrius tuliſſe Tyrannum, quàm potentiam ſuam toti Orbi formidabilem, ab exiguo obſcuroq; tum loco ludificatam, eamq; ob cauſam cupidum videndi Nicolai, ſi quo modo ad ſuas partes Virum tam eximium promiſſis allicere poſſet, data fide hominem accerſiuiſſe; cumq; in exili corpore ingentem animum cum Purpuratis ſuſpexiſſet, cui facilius eſſet vitam quàm fidem Deo, ac Carolo obſtri-

[a] An. 1212.

[b] Martyr. Germ. ad 4. Iulij.

C D E

A obstrictam extorquere, insigni munere affectum ad suos remisisse; quem deindè Carolus coram Principibus collaudatum, eiusdem oppidi priuilegijs amplissimis ornari, ac totius territorij iure hæreditario donauit, ac non multò post absque hærede vita functo, Regio planè Mausoleo parentauit, ingensq; Viri desiderium ad posteros transmisit.

Sed enim Virginem Dei Matrem aliquando palam apparuisse, vicesq; bellatricis pro genere mortalium egisse, si interdum, rarius tamen accepimus. Petrus Maffeius [a] de profligatis ad Arcem Diensem à Ioanne Mascarenia, & Ioanne Castrio Indiæ Prætore postquam diù potenter obsedissent, infidelibus; Celebritatem (inquit) huius victoriæ auxere diuina B miracula, quod hostes ipsimet affirmarent, conserta iam pugna maiores aliquot balistas, quater igně Cælo minimè pluuio respuisse, & super ædiculam arcis apparuisse MVLIEREM Cælesti lumine radiantem, cuius fulgor ita aspicientium oculos mentesq; perstringeret, vt cæci propemodum neque in ordinem ire, neque in vnum conglobare se possent, ac tanto Superiores numero, tamen immutata repente rerum omnium specie, vt in denos Lusitanos pugnaturi singuli viderentur, inde consternationem & fugam ortam. Sed etiam illa Angolæ de Barbaris auxilio Deiparæ parta victoria planè stupenda fuit. Narrat Franciscus [b] Bencius, *à ducentis circiter Lusitanis, decem millia confœderatorum Aethiopum sub signis, habentibus,* C *tantula manu tota sexcenta barbarorum millia fusa fugataque, & quod alioqui incredibile videatur, incruenta prorsus victoria, cuius quidem auctor non immeritò creditur Virgo sanctissima, quam præcipua quadam Christiani Aethiopes obseruantia venerantur:* Et paulò post. *Certè post nobilem illam atque haud scio an omnibus seculis vnquam auditam victoriam, quam nostri de Angolanis reportarunt, cùm duodecies centena millia profligauerunt exiguo numero, cùm fortè quidam Lusitanus ad Regis Vrbem delatus quæsiuisset de eius ductore exercituum, quid causa fuisset cur illa multitudine propè innumerabili tam paruis copiolis cessisset. Haud quaquam (inquit ille) Lusitanorum arma metuebamus,* D *quos vel vno spiritu difflare potuissemus: Sed Femina admirabili specie clarissima effulgens in luce, seniorq; eius comes flammeum vibrans gladium, qui conspiciebatur ante signa suspensis medio aëre vestigijs, magnam incutientes spectantibus formidinem, alienatos terrore animos in fugam dederunt.* Hæc Bencius.

Sed etiam Siclenses (oppidum Siciliæ est ad Pachynum situm) pia traditione recolunt, quo tempore Sarraceni Siculis vbiq; bello graues imminerent, proruentibus forte pro re nata ad defensionem Oppidanis, Feminam humana specie augustiorem, candido insidentem equo, generosè adpugnasse, barbaros perterritos acie versa fudisse, cæcidisse. Eam verò Deiparam Virginem fuisse, cuius tutelæ Siclenses fortunas suas E enixè commendarant, nemo hactenus ex indigenis dubitauit. Et extat

a L. 3. Hist. Indic.

b In lit. Annuis Anno 1517.

illi memoriæ dicatum ibidem Oratorium, Eremicolarum hodie cultu A sacrum,populorumq;aduentantiũ concursu percelebre, quod ex eo facto Diuæ Mariæ Militanti,seu Militiarum,vel ad Milites nomen sortitum est.

At non mirum Ecclesiæ Catholicæ Patronam, fidei ac religionis propugnatricem,Christianorum causa, cum infidelibus certa ipsorum pernicie decreuisse, imo verò interdum quod amantes solent Matres in iurgijs filiorum,Christianis sese pro Christianis obiecisse, ac vt ita loquar caduceatricem sese intulisse. Vtriq; tamen rarius,apud quos sum eruditus, a.Li.ii.Chrõ ad An.1383 auditum,nec semel, nec vno ritu, [a] aperto planè & velut indicto Marte depugnasse; quò proindè si tam vnicæ priuilegium gratiæ Virgo Messanensibus irrogauit,id ex quodam velut Sacramento,quo se pridem Clien- B tibus suis astrictam esse voluit, manasse verisimiliter sit credendum; vt quamquam pietas Matris omnium, ex officio redundet in omnes, peculiari tamen fauoris prærogatiua, subinde gratiarum oculi in istos inflexi videantur,eamq; ob causam quod de Agathæ Patria dictum percrebruit. *Noli offendere Patriam Agathæ, vltrix enim iniuriarum est*, præstantioris cuiusdam dignitatis titulo in Messanam conueniat: Noli offendere Ciuitatem Virginis,propulsatrix enim iniuriarum,ac malorum est.

Ceterum si hæc à manifestis apparitionibus eximia sunt erga Messanenses tutelæ Virginalis argumenta; neque tamen extra locum haberi debebunt quæ absque etiam eiuscemodi visis, magnis tamen euentibus, C explorato sæpissime voto sese prodiderunt. Vnum inter sexcenta, memoriæ duntaxat insinuaro,quod etsi anticipato pridem successu reliqua præiuerit,coronariam tamen dignitatẽ hîc quoque tenuerit. Est id nimirum funesta illa Sarracenis,sed læta Siculis, Mamucæ immanis Pyratæ in freto Messanensi demersio. Hic cùm iubente Abdala Africæ Tyranno, ad vastitatem Christianæ Reipublicæ inferendam, centum nauigijs Dux̄tor præpositus ex Africa soluisset, toto mari formidabilis, non solùm infestam finitimis Insulis nauigationem ac parum tutam, sed etiam penitus clausam reddiderat;ac in primis Siciliam prędaturus,Messanę portui quo D maxima pars Regni vitam ducit,classem appulit,legionumq;parte exposita,vi atque impressione facta, Claustrũ Diui Ioannis Baptistæ quod littori adiacet,nonnullorum cęde temporis vestigio diripuit;sed verò pręcipuè Placidum generis ac Martyrij sanguine clarũ,cum sorore Flauia Virgine,ac fratribus Eutychio & Victorino, qui fortè visendi fratris gratia Roma adueneràt,nec nõ triginta alijs Monachis,quòd eiurato CHRISTO in sectam traduci noluissẽt,barbara crudelitate excruciatum necauit. Ea verò immanitate saginatus aliquantũ, haud planè exaturatus barbari animus, patefactũ crudelitati iter per reliquas Sicilię oras prosequi imperat. Sed enim vix à loco patratæ cædis Sanctorum auulsam breui interuallo E clas-

A classem, tanta repente mutata cæli facie tempestas Maris vi ventorum impulsa obruit, vt non modò præcisa, verùm cælitus planè vetita spe euadendi, vniuersæ Naues, ac octingentorum super septemdecim millia virorum Capita, medijs æstuantis freti fluctibus haurirentur.

Acta sunt hæc in prospectu Messanæ atque adeò in oculis Ciuiũ, quibus tam iucundus & illustris dies ille fuit, quàm certa salutis lætitia ex summo Virginis erga Ciues amore, quòd Ciuitatem ex flamma atque ferro, ac penè ex faucibus fati ereptam conseruasset, quòd propensa Nati beneuolentia Placidum cùm Socijs, ex hominibus in cælum euocatum inter Diuos reposuisset, quò post Virginem præcipua Ciuium Religione cultus,
B pro ea qua apud Natum, ac Matrem gratia polleret deinceps Ciuitatem sedulò iuuaret ac sospitaret, quòd demum oppressis in Mari Barbaris reliquæ Siciliæ subijciendos ignes restinxisset, gladiosq; infidelium in salutem sociorum districtos retudisset. At enim dignum fuit Romani Placidi sanguine Messanensem purpurari Ciuitatem, quò gentem Romanis olim Societate & superstitione confæderatam, sed postea Religione Christi imbutis addictam, Romanus item sanguis Messanensi aura spirans, arctiori quodam Sacramento deuinciret, vt inde sicut olim principibus suis fortunas omnes & vitam, penè ad aras & focos vltra gentium morem obstricta semper habuit; ita deinceps sanctiori sanguinis & Religionis iure,
C Romanorum complexa Ecclesiam, rara semper pietate, caris omnibus rebus duxit cariorem.

OSTENDITVR PROTECTIO VIRGINIS ex liberata à Peste Messana.

CAPVT LVI.

D HACTENVS de tempestiuo Virginis inter bella, bellorumq; metus beneficio per summa quædam capita diximus, pluribus sanè prætermissis, in quibus non modò nostrum argumentum, sed eximia cuiusuis narratoris dicendi copia versari potuisset, cuiusmodi pleriq; inter alia volunt fuisse, cùm superiori seculo tempestates illæ potentissimæ classis Turcarum, etsi bis Melitam oppugnarint, Gaudisium diripuerint Leocatam deprædatæ semel, Augustam bis populatæ fuerint, senis demum vicibus Siculum fretum ingressæ, Rhegyum incendio ter consumpserint, direptis Villis, vastatisq; agris penè exciderint, neque tamen Messanam agrosq;
E Messanenses attigerint; neque solũ, sed cùm immanis ille Barbarus nescio

quo malo auctoratus, traiecto freto Lyparim exusisset, indè per Tyrrhenū pelagus in Italiam irrupisset, oppida euertisset, Matresfamilias, Virgines, pueros ingenuos raptasset, vix resistentibus municipijs & colonijs, quòd subitus & improuisus hostis aduentus, nedum Italorum Ciuitates conspirare, coniunctisq; viribus exercitum conflare, cùm longè ab Italia abesset Imperator, permisisset; sed neque priuatim cuiq; pro se copiam resistendi reliquisset: quo tempore quidem tantam (Deus immortalis) fortunarū calamitatem, tantam ditionis Italicę ac Hispanicæ vastitatem fuisse multi scribunt, quantā Italię regna multo tempore Germanicis ac Gallicis bellis exercita, Hispania verò Sarracenorū armis implicita non viderat: & tamē beneficio Patronę Virginis, Messanam ea strages minimè inuoluit, tametsi oberrante hostium classe in ipso freto Siculo, atque adeò in oculis Messanæ crudelitas versaretur, Vrbemq; ceteris Hispaniæ atque Italiæ Ciuitatibus hostili nomini plus infensam haud semel designasset. Extimuit scilicet Barbarus, quòd sicut olim Sarraceni, Patronam & ipse Virginem formidabili specie ad propugnandum incinctam eminus aspexit, nisi etiā tacita quadam præsensione aduertit, religionem habendam esse illi Vrbi, quam Mater Dei defendendam recepisset, & ad quam non multos post annos, vniuersa classis Otthomanica, propter Echinadas profligata, mancipio ventura, & Reginæ Cæli Messanensium tutelari, cuius illa victoria stetit auspicijs & auxilijs, ceruicem inclinatura esset. Neque enim dubiū soluentem ex Portu Messanensi Christianorum classem ad conferendum ituram, hìc supremis à Deipara votis victoriam fuisse obtestatam, dataq; olim (credas) Messanensibus benedictione impertitam, bonis auibus abiuisse, vicisse, redijsse, meritòq; detracta hostium spolia, gloria sanè à seculis inuisa, hùc primū aduexisse, ad pedes Virginis Fortunatricis deposuisse, ex hoc velut glorię theatro felicitatem toti Orbi Christiano partā ostentasse.

Nam etsi pio Pij V. Pontificis Sanctissimi instituto per vniuersum Orbē Christianum, in ea victorię vota, publicis vbiq; supplicationibus Deipara vocaretur, quòd non solùm ex communi fidelium sensu, nec vnquam spe fallaci constaret, ipsam prę Cęlitibus apud Natū efficacissimè pro Ecclesia interpellare; verùm etiam diuinitus iniecta mente Sanctissimo Pontifici ratum esset, eius auxilio gloriam illam nomini Christiano cunctis seculis memorabilem constituram, religionemq; Crucis recreandam; vt ob id, quo die precibus impensè vacans [a] cælitus accepisset vicisse Christianos, eodem, septimo scilicet Octobris commemorationem [b] S. MARIÆ de Victoria quotannis faciendam institueret. Etsi (inquam) vbiq; gentium Virginis opem Christiana fides ac præsertim Rosarij deuotio imploraret: hìc Messanę tamen ad Ædem Patronę Virginis Cathedralē, ad ipsam Virginis aram, adeoq; ad ipsum religiosissimę Epistolę Sacrarium, Virginisq; ab

[a] Surius in com. Hist. ad an. 1571. [b] Ioan. Ant. Gabutius in vita Pij V. l. 5. c. 6

A ab ea nuncupatæ venerandam Imaginem, totius Ecclesiæ preces sigillatæ, Victoria spe omnium concepta, in Cælis à diuino Senatu Virgine satagente decreta est. Hic, è dispensatis si vnquam antea plenissimis Ecclesiæ thesauris, præparati ad pugnam militum animi, & expiatis noxis pane Cælesti fortes ad vincendum & moriendum effecti. Hic, Sacris concionibus explicata belli æquitate, laudata Religionis ac Diuinæ gloriæ causa, incensæ Ducum voluntates, firmatæ votorum Sanctitates. Hic, à certissima Deiparæ protectione, tot pridem argumentis contestata, traductum ad animos omen, pugnandi cupiditatem indidit, victoriæ spem armauit, roborauit. Hic, Ioannes Austriacus benedictione Pontificia, sed B Patronæ Messanensium auspicijs Sacratum Crucis vexillum suscepit, ac renouata Constantini tessera, IN HOC SIGNO VINCE, ad Epistolæ Virginalis aram, vbi Religionem habuit, decretam Cælo victoriam, ac velut tabellam manu Virginis consignatam in hunc puta sensum tulit, *MARIA VIRGO, Ancilla Dei humillima, CHRISTI IESV Crucifixi Mater, Messanensium protectrix: Tibi, pugnaturisq; omnibus salutem, Dei Patris Omnipotentis benedictionem, nostram protectionem, certissimã de hoste fidei victoriam, & ex ea Republicæ Christianæ felicitatem: Perge, vince, sospes, triumphaturus huc reuertere.* Hic demum, vbi ille fiducia plenus, eoq; ingressu ad pugnandum arduus, Classem conscendit, velisq; ac signis in spem C explicatis, secundo flamine soluit, Sacerdotum omniumq; Ordinum Sanctitates, nec non populi vniuersi pietas ac deuotio, susceptà velut in se totius Orbis Christiani Religione, commissaq; sibi totius Ecclesiæ causa, coram Deo ac Deipara vota fundere, lacrymis sese mactare, precibus imis emereri, continuatis pietatis operibus desideria sancta promouere, gratiam victoriæ tametsi ratam, nundinari non destitit.

Ac vt primum Ioannes, ad sinus Corinthiaci fauces, in conspectum hostis venit, ingenti nauium longarum multitudine penè Mare obtegentis, reuocata recens in militum animos destinatæ spe victoriæ, Virginem protectricem sub ipso exordio conflictus, signo per Classem dato solemniter D adsalutauit. *Cum iam* (inquit [a] Surius) *manus cum Turris conserendæ essent, tympanis, tubis, fistulis, alijsq; musicis instrumentis accensi militum Christianorum animi, alta voce Deus omnipotens Trinus & Vnus inuocatus ipsa quoque Sanctissima Christi Mater, vt quæ plurimum possit apud Filium reuerenter salutata est.* Prorsus ad vota Christianorum aleam belli Virgo pientissima rexit, & aduersum initio pugnæ ventum, reflexis habenis in hostium signa conuertit, fumum & flammam retorsit, tela quoque non repressit modò, verùm etiam emendato motu candentia magis, in ipsa vibrantium ora palam retrò egit: vt certò scias eandem in eo prælio depugnasse Virginem Bellonam, quæ olim pro mœnibus Messanensium, assuetis iam ad E

[a] In com. Hist. ad an. 1571.

retorquenda iacula, mortalesq; ictus lacertis non semel decertauit, ac tum ea Nauali pugna paucis horis durata, stetit illa MARIÆ Virginis sospitatu Victoria, qua fortasse maiorem ab Octauij Augusti seculo, Mare Mediterraneum non conspexit. A

Ea verò confecta, hùc, quemadmodum dicebam, gloriosa Classis reuecta, potentiam barbaricam, humiliatis antennis depressisq; lunis raptauit, & ingenti Regni totius Siculi applausu, sed Messanæ festo prætereà bellicorum tormentorum, Martiumq; signorum strepitu, theatro ac portu recepta est; vt vnde victoriam auspicata fuit, ibi felicitatem suam vectigalem Virgini præsentaret, captiuam Otthomannicam superbiam religaret. Id propter dilucescente postero die Ioannes Austriacus, ex ipsa prætoriæ puppi, ductis vniuersæ victoriæ coronatis ordinibus, solemniq; totius Religionis instituta supplicatione, ad Ædem Virginis Cathedralem inuisit, & persoluto sacrum ac lætum plaudentibus Organis, hymno laudum votiuo, TE DEVM laudamus, ad aram Virginis supplicissimus ipse adorauit, gratiam acceptam tulit, spolia reportata numerauit. B

Verùm non hac sola victoria peropportunum fuit Reipublicæ Christianæ, Messanensium Patronæ præsidium. Enimuerò accensis ingenti successu Principum animis, vbi Pio Quinto sequens annus diem Cælo signasset, Gregorius Decimus tertius Sanctitatis potitus, iterum in arma contra fidei hostes eundum incessit; iterum Messana Victoriarum sedes, vnde felicitatis tessera capesseretur delecta est. Itaq; Ioanni Austriaco Classis Imperatori, rursum adfuere Duces ac Milites vincere asueti. Adfuit & Paulus Odescalcus, Pennæ Antistes, Apostolicus Nuntius, qui Pontificijs indultis ritè ad pugnandum Milites incingeret, Sacramentis viam in Cælum muniret, morituris pro Crucifixi gloria, vitam æternam repromitteret. Eo supplicationem generalem, ad consuetam Virginis Ædem incidente, Ioannes in primis cum vniuersis Ducibus ac belli proceribus, nec vllo Milite excepto, Sacram per Vrbem inambulationem, præeunte Religione ac Clero cum Apostolico Nuntio deuotus adornat; ipse, Pontifice ritu in Ecclesia fungente continuus assistit, Sacra Synaxi cum Ducibus reficitur; iterumq; vexillo Crucis sublato, ad pientissimæ Virginis aram, vt nuper, deuotè pacificitur. C D

Visa tùm alacritas militum eò gestire magis, quòd securam salutis censeret mortem, quam pietas quoque Catholica Ducum, quemadmodum antea fecerat, statutis ferijs parentalibus, ad omnes aras Sacrificijs comitandam decreuisset; *Sanctam* [a] videlicet, *ac salubrem ducens cogitationem pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur*. Itaq; Ioannes educta quàmprimùm Classe hostem insecutus, qui tametsi impotenti superbia, quò dispen- E

[a] 2. Mach. 12.

A dispendium attriti semel roboris supercilio barbarico dissimularet, in-
gentem iterum Classem instruxisset, metum tamen efferato quantumuis
pudore animo, celare non valuit, eoq; subire aleam veritus, pugnam haud
vna vice oblatam detrectauit, astutè euitauit. Id quoque Christianæ
Classi dubio procul incruentæ Victoriæ loco fuit; quando non minor est
virtus quàm quærere, cum gloria parta tueri, pendendi occasionem pro-
pulsare. Vt iam insueta ratis auspicijs Reipublicæ Christianæ vota, nihil
non à Virgine Messanensium protectrice sperare audeant, eoq; omnes
semper animorum alimenta ex ea Religione sumant, vnde Christianæ
felicitatis magnitudo augeatur: nec immeritò nuper Sanctissimus
B Vrbanus Octauus, dum gratulanti Pontificatus Dignitatem Senatui
scripto respondet, inter alia sic ait. *Ceterùm priuatis publicisq; supplicatio-*
nibus orari istbic cupimus dominantium Dominum, vt ad quam Nos gloriam
desiderandam ascitum nuper Vrbani cognomentum incitabit, ad eam consequen-
dam Ciuitas vestra iuuet, vltrices Christianorum Principum Classis, ex oppor-
tuna illa Statione ad Orientalis impietatis excidium emittens, quod vobis decus &
Orbi solatium exoptantes, Apostolicam benedictionem Senatui Populoq; Messa-
nensium impertimur, & Pontificiam beneuolentiam pollicemur.

Quæ omnia quamuis clarissima sint singularis tutelę Virginis, indicia,
à nobis hoc loco prætereuntur, quòd belli & victoriæ partes concernunt,
C de quibus pauca pro re hactenus dixisse satis erit. Iam verò in pace qualē
fuisse credemus tantæ Matris, ac Patronæ pietatem, nisi vnicum ac certis-
simum Ciuibus præsidium, vexata atque afflicta pestilentia Ciuitate.
Sæpè quidem hac tabe, DEI Optimi Maximi in peccata hominum ira
atque vindicta, conflictata est tota Sicilia, sed nunquam magis deformata,
quàm cùm aliquoties, præcipuè tamen tempestate Friderici Aragonij,
Messanam inuasisset, serpente hinc in reliquum Regni corpus contagione,
quæ Vrbibus exhaustis Insulam ad vastam quandam solitudinem rede-
gisset, nisi spectata toties tantæ Matris pietas, in præsentissimis periculis
D obstitisset. Lugebant non modò templa & fora & viæ publicæ, sed etiam
agri & vici, omniumq; in animis insederat facies Vrbium affectarum, ni-
hil infrequentius, nihil desertius magisq; solitarium apparebat, vt Sicilia
ipsius solitudinis ac vastitatis domus quodammodo videretur. In
ipsa Messana semiclusæ tabernæ ferè omnes visebantur, vacuæ apothe-
cæ, frigentia Mercatorum, publicanorumque tabernacula, squalentia
omnia.

Fama est eo tempore à Porta quàm vocant Regalem, ad Portam vsque
Imperialem, longo plateæ tractu euntibus, vix quatuor aut quinque ad
summum obuios conspici solitos, & illos quidem squalidos, ipso vt sic di-
E cam mortis habitu sordidatos, & in [illegible] calamitate tabescentes. Opta-
rem

rem hoc loco eam mihi in dicendo vim, eam copiam ac facultatem, qua A pro Virginis Sospitatricis gloria, quæ tùm Messanẽsibus opitulata est, hęc omnia pro atrocitate rei possem describere. Profectò enim si nobis ante oculos ponamus, miseram illam ex omnibus municipijs vt fertur Ciuium fugam, in syluarum abditis, cliuosisq; montium recessibus salubrioris aëris temperiem venantium; tametsi omnia calamitatis exempla animis complexi fuerimus, nescio an aliquid dignum ea miseria cogitare poterimus; alios domi suę sæuissima pestis enecabat, alios prodeuntes ante ipsos lares exanimabat, alios exclusos, carorumq; latebras per solitudinem inuestigantes, lassitudo, morbusq; opprimebat, deprehendebantur passim in vijs demortui, nec nisi, ob inopiam vespillonum, tardius humati, & hoc B ipso seminaria cõtagionis existimati, nec pauci speluncis cauernisq; prout sors ferebat, iniecti potius quàm illati, quòd spirantia luem cadauera, nemo sine horrore inspicere, nunquam verò sine certo periculo posset attrectare. Nullum tam immani contagioni erat in carpendo discrimen, nulla conditionis, quòd mortem pedissequam haberet, nulla sexus ratio habebatur, non ætate confectis, ac iam spontaneo naturæ debito in mortem concedentibus, non mulieribus, non infantibus parcebatur; Templa vndiq; ac vestibula Templorum, quin imò extra Vrbem, noua passim cæmiteria, fossæq; obuiæ sepulcra sufficiebant, ac tabe confectorum cadauera, quæ Magistratus conuulsi industria inueniri poterant, superiniecta C tantum modica humo, hauriebantur, quasi & tellus super lue nausearet, nec amplius tabida corpora ferre posset; vbiq; formido, vbiq; luctus, vbiq; supremi gemitus morientium audiebantur, cadentibus è complexu parentum paruulis, ac paulò post ipsis parentibus in funera sociatis, quos penè raptatos ceteri fossis inferebant, ipsi quoque semianimes, iniuria illuuieq; consumpti, mortem sæuam licet, malis tamen suis optatissimam haud fallaci mora opperientes.

Hæc porrò fuit illa pestilentia non Messanæ duntaxat aut toti Siciliæ, sed vniuerso propemodùm Orbi communis, de qua pleriq; mira & varia narrant Scriptores; inter quos Iacobus [a] Bergomensis. *Ingens* (inquit) D *vapor magnitudine horribili, Boreali mouens regione, magno aspicientium terrore per Cælum hoc anno visus & delapsus est. Et sunt qui scribant hoc eodem anno quasdam bestiolas multiplicato numero in Oriente è Cælo cecidisse, quarum corruptione & fætore execrabilis pestilentia subsecuta est.* Subdit verò idem Bergomensis. *Pestis lugubris & miseranda* [b] *hoc anno incæpit* (alij volunt cæpisse anno superiori) *& per tres annos penè per totum mundum debacchata est.* (Trithemius tamen biennio durasse putat) *Quæ primo in Asiam apud Indos, ob easdem bestiolas, incipiens, passim per Prouincias irrepens, vsque in Britannos & omnes gentes adeò desæuit, vt vix decimus quisque ex millesimo* E *homine*

[a] Ad ann. 1347.

[b] Ad ann. 1343.

A *homine superstes manserit, & pleraq; loca prorsus derelicta sint, Iudæi verò omnes qui in Germania erant his temporibus exusti sunt, eò quòd omnes regionis puteos* (alijs etiam aërem) *veneno inficere sint annixi, quemadmodùm multi eorum confessi sunt*. Hæc Bergomensis. Nec desunt recentiores qui eam hominum stragem, ad hæc vsque tempora minimè putent resarcitam. Trithemius [a] de eadem peste loquens: *Vix* (inquit) *mediam hominum partem in humanis agere permisit*, Iudæos tamen non omnes exustos scribit, sed aliquos suffocatos, præcipitatos alios, alios submersos, multos Capitibus truncatos, non paucos igni traditos, gladijs item plures & lanceis confossos, denique alios alijs tormentorum generibus interemptos. Sed quod

a In Chr. Hirsau. sub Abbat. Vuigardo. An. 1349.

B miserabilius est; *nonnulli* (subdit) *eorum, cernentes in malo se positos, necatis primo liberis & vxoribus, ne in manus crudeliter sæuientium Christianorum traderentur cruciandi, se cum domibus suis igne supposito incendentes voluntariè peremerunt*. Hæc ille.

At quamuis communis illa fuerit calamitas, dubio procul à Deo immissa, nequicquam conata etiam ad id mortalium malitia; quibusdam nihilominus in locis desæuijt atrocius, diuina manu pænam altius figente, quò vel commissa emendaret, vel in posterum forte perpetranda longè dimoueret, haud vulgari etiam dum affligit dilectionis argumento, quòd clementissimus pater quos diligit filios castigat, nec tam criminis vindi-
C ctam, quàm salutem filiorum caram habet. Hùc enim reuocarim pleraq; mala ex ijs quæ Petrus [b] Blesensis in Epistola ad Riccardum Syracusarum Antistitem, exulcerato paulò minus animo in vniuersos Siculos ingerit; quos dum Insularium populorũ, quamquam omnes istos generaliter vocet infideles, voluit esse perditissimos, ignorauit qualem sua Insula contempta fide Orthodoxa statum habitura esset, eoq; miseriorem quòd miseriam suam luce cassa fortasse nunquam vel serò foret agnitura.

b Epist. 46.

Verùm quod in præsenti instituto communem spectat Orbis calamitatem, ex dicta causa, Messanæ, prodigijs quoque diuina patuit emendan-
D tis potestas, arrepta q; Ciues religione, & ex Deipara certam sperare salutem, & per ipsam Cæleste Numen offensum placare perdocuit. Narrat rem scitu dignam & hactenus à recentioribus præteritam, qui floruit Anno salutis millesimo, trecentesimo, quinquagesimo [c] F. Michael de Placea Diui Francisci Ordinis Minorum, quam ex manuscripto Antonini Amici, accepimus, his verbis. *Apparebant in prædicta Ciuitate Dæmones in figura Canis transformati, multa damna Messanensium corporibus inferentes: qui stupefacti, nemo ausus est domo egredi: tamen de communi assensu omnium, de voluntate Messanensis Archiepiscopi, Ciuitatem cum Litanijs deuotè circuire statuerunt. Et dum ingrederetur vniuersa plebs in Ecclesiam, niger canis in ma-*
E *nu ensem extractum deferens, apparuit inter eos, & fremens irruit in eosdem, & omnia*

c Hist. prima part. cap. 39.

omnia vasa argentea, lampadas & candelabra in Altaribus existentia fregit, & diuersimodè conquassauit, In cuius visione omnes semimortui in faciem se vnanimiter prosternerunt: sed dum post moram vires resumentes surgunt, dictum canem de Ecclesia egredientem intuiti sunt, quem nemo fuit ausus insequi vel illi appropinquare. Hæc ille. A

Non absimilem fuisse ferè superiori seculo per multas Germaniæ Vrbes Dæmonis infestationem produnt Historiæ, sed qui ferocem hominis aspectum mentitus, non paucos medijs in plateis, clara die iugulabat, quæsitusq; quis esset, se Dæmonem confessus Magni Dei iussu, singularia quædam auaritiæ ac superbię delicta venisse vltum obtendebat, quin prędicatores ea dissimulantes collo effracto ex suggestu deijciebat, ipse vero vmbonem conscendit, & sceleri seueriores pænas Imperio Cælesti minatus, peiorum supplicio, meliorum periculis cauit. Hæc quidē palam acta plures norunt; interdum verò vel ob arcana quędam ac Deo soli cognita, non vno in loco Spiritus malignos forma visibili immissos, tum alibi tum hic in Sicilia fere oculis aspeximus, eoq; spectaculum fuit formidabilius, quòd occulto Dei iudicio deseuirent in illos, quorum vita hominum oculis probatissima censebatur. Verum quod huc spectat, ad Messanensium stragem, nihil opinor magni compararit, quæ Romanam illam Agathone sedente pestilitatem in memoriam reuocarit; etsi tum Cacodæmone per Vrbem oberrante vix numerandi luissent mortales, eoq; formidabilius appareret malum quòd ille nocturnis terroribus necquicquam per domos sæuiens; quot pulsibus ostia verberasset, tot corporum victimis implacabili funeri census ageretur, donec tandem cælesti oraculo Sebastiano Martyri locata in Basilica Eudoxiæ, religionis Ara, pestis illicò velut manu pulsa profugit, aura salubrior aspirauit. Et hæc quidem Romę illa tempestate; verùm Messanæ in communi Orbis clade, nedum portentis vt vidimus exauctam, sed oratura cæli, *quòd optimi corruptio pessima esse solet*, exaggeratissimam fecit calamitatem. B C

Ceterùm quod huc vlterius spectat, inanis est illa cum Blesense quorundam cogitatio, quasi ex eo quòd Ætna frequenter ignes suos euomat, quod fætorem sulphureum euaporet, flammeo subinde torrente circumquaq; diffluat, & subiectorum obstacula corporum immani strage perrumpat; quod tota Insula pluribus extra naturam pottentis sua quodammodo viscera corrodat, suos incolas omni tempore metu suspensos habeat ac terreat, quòd denique non rarò Cælestis iræ exempla singularibus illata criminibus, ipsi Siculi ferant; ex hoc (inquam) inane est & Siculis gerris vanius, continuò gentem superis inuisam arguere, mortalibus odiosam, Insulanarum pessimam, & apud quam ius fasq; nihil posit, quæ perinde diuina omnia ac humana susq; deq; habeat, quæ denique D E

mor-

A mortalium omnium abiectissima, naturæ ipsi rerum sit grauis, ac penè cælestium voto infra sortem omnium damnata, inferni ac Dæmonum accola, & vt semel dicam, (quod dici solet) in reprobum sensum data: Enimuerò qui sic cogitant, rerum nec humanarum nec diuinarum experientiam præ se ferunt, multoq; minorem historiarum cognitionem ostendunt: quasi verò vnus sit sub Sole telluris ignem eructantis hiatus, nec similem aliæ gentes interdum passæ calamitatem; quasi non passim vel exiguę scrobes sulphuream egerant eluuiem, nec fluuij silicatos habentes alueos, latices interdum propinent sulphureos, nec pluribus aliæ regiones redundent naturæ miraculis.

B Equidem si quippiam in his calamo ludere licet, dicam potius cum Orosio, [a] miseram fuisse Siciliam, *quia Insula ista, nunquam erga statum suum iuris idonei fuit, nunc tyrannis subiecta, nunc seruis, vel illis dominatu improbo exigentibus seruitutem, vel istis præsumptione peruersa commutantibus libertatem, quia clauso vndiq; mari egerere foras non facile potest intestinum malum. Viperinam quippe conceptionem perditionis suæ aluit, sua libidine auctam, sua morte victuram.* At hoc quidem fortasse fuit vel ante receptum Euangelium, vel post turbatam ab inhiantibus Tyrannis Siculam felicitatem, vbi tamen adulta cum virtute fortuna, Sanctiorum Principum accepit institutum ac moderationem, continuò velut Æthna suos ignes patefacto C recenti lateris hiatu, sic Insula tota malum intestinum foras egessit, erumpentisq; ex vtero viperæ caput, ipsa primum Austriaco ense præcidit, vitamq; propriam eiecto enectoq; partu conseruauit. a Lib. 5. c. 6.

Ceterùm habent Strungillæ suos ignitos cliuos, habet Liparis vicinam ardentis Vulcani ollam, in qua Rex Theodoricus inter Ioannem Papam & Symmachum Patritium, iactatus, Calogero cum Liparis incolæ, visus fuit; Habuit, vt Indiarum miracula recentius cognita prætereram, suum Neapolis Vesuuium, Æthna fortasse non minus incensum. Ex quibus tamen, nemini vnquam sapienti venit in mentem, vt accolarum iudicatam apud Superos in deterius causam pronuntiaret. Quin, vt erumpen-D tes è Vesuuio monte flammarum globos, nec vicinis modò, sed longinquis etiam regnibus maiorem quàm Æthna territorio Catanensi, vastitatis metum afferentes, Diuus Ianuarius extinxit; ita exæstuantis Æthnæ ignea flumina Catanensis Agathæ velum obtentum, vel Paganis admirantibus & implorantibus haud semel coërcuit. Narrat [b] Trithemius, Anno salutis millesimo centesimo trigesimo sexto, V. Kal. Nouemb. ingentibus ventorum coortis procellis in Flandria, multas vbiq; turres & ædificia solo æquata, Mare quoque terminos suos egressum, magnam Flandriæ partem cum habitatoribus suis subitò & inopinatè submersisse, E & tamen si omnes fortasse diuinæ in hominum peccata vindictæ, eam b In Chron. Hirs.

stra-

stragem acceptam retulerunt, nemo vnus mortalium fuit, qui eius Prouinciæ nationes, Deo Diuisq; probrosas haberet. Ac vt recentiora memoremus, imò quæ propemodum hesterna sunt: Anno [a] superiori à die trigesima Iulij, tam horribilis terræmotus totam vbiq; conquassauit Apuliam, vt ad ducenta plus minus milliaria protensa calamitate, viginti septem partim Vrbes ac Oppida, partim pagos concusserit, septemdecim millia mortalium exanimarit, multaq; alia non minus deploranda vbiq; detrimenta, quàm admiranda in nonnullis euentibus, quæ dignam Scriptoribus præbitura sunt materiem, argumenta ediderit; nemo tamen circa diuinam in humanis dispositionem secus opinatus est, quàm in timida suspicione quid cuiq; cum animo suo, nullius apud Deum nationis inuidiosæ & exosæ crimine in noxam vocato, transigendum esset.

a 1627. A B

Quod itaq; Blesensis in argumentum vertit illatam aliquando à simili terræmotu Siciliæ calamitatem, nimis remotam habet occasionem, & coniecturam in plures alias differt cogitationes, quàm vt in Gentis Cælo cassæ omen ferri possit. Narrat eam procellam Thomas [b] Fazellus, eòq; suspicionem minus consultam dicto eximit, quòd commune Calabriæ cum Sicilia, tametsi maiore alterius malo velit fuisse discrimen. *Circa id ferè tempus* (inquit) *quarto* [c] *Februarij die, ad eius diei horam primam vehemens terræmotus totam Siciliam & Calabriam concussit, quo Catana Vrbs vsque adeò subuersa est, vt non ædificia modò omnia, sed viros etiam ac mulieres circiter quindecim millia cum Episcopo, maximaq; Monachorum parte ruina oppresserit. Plura præterea in Catanensium, & Syracusanorum finibus oppida corruere, fontes passim noui apparuere, & veteres delituere, Montis Aethnæi vertex, qua Taurominum respicit factus est demissior. Arethusa fons salsuginem adauxit. In Taui Monte fons per duas horas abstrusus, magno tandem impetu erumpens, sanguineum laticem toto horæ spatio effudit, Messana denique mare paulisper, primùm à littore cedens, ac mox cum furore recurrens, metas transgressum portis etiam Ciuitatis sese infudit.* Hæc Fazellus.

b Hist. Sic. Dec. 2. l. 7. cap. 5.

c An. 1169.

C

Quin verò si vera sunt quæ Blesensis ipse scribit his verbis, *In omnem terram & in fines Orbis terræ exijt plaga illa, qua nuper in Sicilia percussi sunt Catanenses in vigilia B. Agathes, cum Episcopus ille damnatissimus, frater Matthæus Notarij, qui sicut scitis sibi sumpsit honorem non vocatus à Domino tanquam Aaron, & qui ad sedem illam non electione Canonica, sed Giezelitica venalitate intrauit, cùm inquam abominationis offerret incensum, intonuit de Cælo Dominus, & ecce terræmotus magnus factus est, Angelus enim Domini percutiens Episcopum in furore Domini, cum populo & vniuersa Ciuitate subuertit. Patet itaq; quia Beatissima Agathes offensam suis exigentibus meritis incurrerant.* Si hæc inquam vera sunt, quibus etiam per ora populi vox tradu-

D E

A traduct, ceteriq; Scriptores penè consentiunt; egregium dilectæ Deo nationes præbent argumentum, quam sublato è medio scelere, sumptoq; de scelestis supplicio, quamquam non pauca immerentium capita pernicies inuoluerit, hoc ipso sanctiorem esse voluit, in tractandis diuinis ad aliorum quoque exempla maximè Religiosam.

Sed etiam illa rerum naturæ mirabilium feracitas, quæ Siciliæ famam in Orbe fecit; singularem Numinis testatur prouidentiam, qua in eo Cæli tractu eximio præditos ingenio decreuit esse incolas, qui disquisitis ea miracula studijs peruestigarent, viuacitatis suæ exempla ad ceteros mortales transmitterent. Quin etiam maximus ille terræmotus, qui

B auulsæ aliquando à reliqua Italia Mare interfudit, miraculo quodam naturam videtur emendasse, quò nationem suapte indole eximiam, habitatione quoque secerneret, ab eoq; dehiscendi argumento, formata in Trigonum Insula, symbolum esset ingeniorum, inter cælestes imagines efferendum. Neque tamen dubium, in ea rerum excellentia, qua [a] Diodorus Siciliam omnium Insularum optimam, & antiquitate rerum ceteras antecellere scribit, quemadmodum ingenio valuit, ita superstitione falsorumq; Numinum Religione primas tulisse, vt non iam vni Deo velut Creta Ioui, Cyprus Veneri, alijs alia, nec ipsa Iunoni solùm, verùm omnibus Dijs domicilium Sacrum esset, omnium aras ac cærimonias susciperet.

a In Hist.

C Hinc factum vt eo Dæmonum propemodum omnium exercita cultu, post illatum etiam Euangelij Regnum, grauem ac diram haberet infestationem, quòd animarum illa Tyrannis, totius Inferni vallata potestate, nimis ægrè se Regno tot seculis vsurpato pateretur deturbari. Et fama est, eam fortasse ob causam dæmonas Siciliam velut Asylum habuisse, & pulsos vndiq; ex obsessorum corporibus, ferè huc commigrare solitos, sed etiam ferocissimos quosq; tortores, & potentium Tyrannorum aliorumq; scelestissimorum hominum insessores, istis demortuis, huc tandem velut ad commune receptaculum reuerti consueuisse.

D Enimuerò peruersus ille salutis hominum generis hostis, vbi irritis suis conatibus, à perempto Saluatore, saluandorum cætum diffusa, vbiq; virtute sanguinis in Cruce fusi, maximis accessibus augeri cognouisset; continuò iuxta Domini dictum, assumptis alijs spiritibus nequioribus, ad Vrbẽ superstitionis & Imperij caput aduolauit, omnemq; versutiam adhibuit, quò flexis ad dirissima decreta Principum mentibus, sectatores CHRISTI crudelissimis cruciatibus è medio tolleret, quasi virtutem sanguinis CHRISTI in Martyribus operantem, fuso Martyrũ cruore eneruaturus; pœnitendo certè suæ nequitiæ scelere, quod ignoraret ex sanguine Martyrum, semina existere Christianorum; sic olim ob actum in [b] noxam

b Bern. ser. 1 de aduent.

E primum parentem, quò Dei filium à maculatæ carnis assumptione quasi

nauseantem auerteret, fabam in caput suum recudit, ignorans ex occasione præuisæ labis, Dei verbum ad repurgandam naturam, in carne humana venturum. Hinc itaq; post superatam illam in Iudæa, persecutionem, quam Saulus quoque spirans minarum ac cædis flammabat, Christianis fortioribus effectis, vbi Iudaica sæuitia nihil profecit, Nero à Dæmone concitatus, tempestatem eã mouit, quę stantes iam in culmine propediè protuberantes Christianæ Religionis aristas, calamitate sanè maxima afflixi, neque tamen altius radicatas planè prostrauit. Hinc Simon ille Magus vel Dęmonem indutus, quo Christum excinderet acerrimè satagit. Hinc consecuti fere Neronẽ Principes, sed Diocletianus præsertim ac Maximianus, efferatis iam lõgiori periculo nullaq; de fide victoria, penè omnibus incincti Dęmonibus, ceteros omnes immanitate superarunt.

At enim sicut eiectus ex Patria nefarij dux cætus Dęmon ille, nec duntaxat in Cruce morientis Dei virtute, mulctatus, passim fortitudinem militum Christi formidare cæpit; ita paulatim vel in imbelli sexu virtutem persentiscens, certamen declinauit, incertisq; sedibus vbiq; deerrans, non, nisi iussu vel permissu Dei quippiam attentauit, vel perfecit. Itaq; si Sicilia Dæmones olim venerata vel passa est, hodie tot præsidijs fulta sanctitatum, ludificat, premit, aspernatur. [a] Ergo Mœnensibus Agrippinã Deus misit tutelarem ad cuius aduentum, Legio illa malignæ phalangis, quæ olim Gerasenorum porcis instagnum præcipitatis, hic vt fama est insederat, ceteraq; Inferni cohors ibidem castrametata, in exterminium acta, deindè extra Siciliam in desertis oberrauit.

[a] Ad 23. Iunij.

Habet verò illustris hæc Virago pręclaras in Menologio [b] Græcorum Martyrij laudes, & inter alia, *Eius* (inquit) *corpus Bassa, Paula & Agathonices clam susceptum* (addunt alij, Angelico ductu) *ex Vrbe Roma in Siciliam transferentes, reposuerunt. Cùm primum verò Sicilia illud accepit, tenebricosis Dæmonum erroribus liberata est.* Ita in dicto Menologio. Hinc illa Virginis emunito vallo insistentis, dextera Crucẽ, lęua catenã mancipati Dęmonis collo insertam tenentis imago, spectabile Ciuitati Męnarum insigne fecit.

[b] An. 1572

Dedit & alijs Insulæ locis, Philippũ Argyriensem, cuius vel nomen, vt olim Magni Antonij per Ægyptũ, Dęmonibus per Siciliam formidolosũ, longè lateq; fugat hostes imbecilles, latiusq; extra Insulã protensa sanctitatis fama, memoriam habet ex inuocata gratia religiosam. Dedit pręterea Saccitanis Calogerum Eremitam, miraculis non minus quàm virtutibus efflorentem, sed diuina planè experientia, quę felicitas Insulę, rerumq; mirabilium feracitas esset, edocentem, vnde & morbos insanabiles curaret, & balneorum virtutes, & sedium montis atque aquarum venas commonstraret, Dæmonum æstu agitatos liberaret, quinimò in Dæmonijs maximè effugandis potens esset.

A Dedit Siclensibus Heroicum illum Guglielmum, qui cùm Fridericum Secundum fortè inter venandum immanis apri dentibus implicitum, ipse offensi periculo pedis exemisset; indè pugnam spiritualem auspicatus, feris inferorũ terribilis extitit, vitamq; constantissima CHRISTI militia transactam, formidando Dæmonibus exitu, campanis omnibus spontaneo impulsu velut classicum insonantibus, cumulauit. Dedit Tauromimitanis Pancratium, vel ipsa nominis tessera diabolicæ Tyrannidi formidabilem, nequicquam armatis in suppetias Idolorum cultoribus; quando istis non ante cruore Martyris, quàm Euangelij virtute saginatis, simulacra conterrita, cùm fugere non possent, dissilirent, spiritus incolæ

B fœdissimè diffugerent.

Dedit denique ne per singula penè loca volitem, Syracusanis Luciam, Virgineæ castitatis decus, eòq; Martyrij cuiusdam rarioris splendidissimum exemplar, sed adhuc celsioris in Ecclesiastica Hierarchia ordinis candidatam, quòd ipsa, suo victima casu, suiq; (vt sic dicam) sanguinis Haruspica, pacem ac tranquillitatem Ecclesiæ, Diocletiano & Maximiano morte sublatis futuram renuntiaret; quasi Dæmonibus illis quibus antè Sicilia mancipium erat, tùm vero Tyrannis Ecclesiæ sæuissimis, aurigæ & insessores fuissent; his denascentibus, ipsa quoque crudelitas pulsis immanitatis spiritibus moritura esset, eaq; morte, fatigata Ecclesia respira-

C ret. Nec sanè cassa diuinatio Luciæ fuit; quando Diocletianum, Maximiano non tàm Imperij collega, quàm socio crudelitatis in Christianos ascito, tantum abest aliquid profecisse, vt cùm vterq; tametsi paribus scelerum ingenijs, ac viribus annixi præualere non possent, Imperium deponere cogerentur, *tradentes illud* (vt inquit [a] Bellarminus,) *Constantio & Galerio, Galerius Maximinũ & Linium Imperatores fecit, & Romæ Maxentius, Maximiani filius Imperium assumpsit: sed breui omnibus extinctis solus Constantinus feliciter totum Orbem Romanum diù tenuit*. Hæc ille. Ac tùm crudelitaris leges rescissæ, Religio Templis & Aris propagata, Crucis patibulum in honore habitum, etiam in diadematis fulgere cœpit; & quod

D mirabilius, sæuissimorum Dæmonum potentia vel ab imbecillitate humana ludificata; vt qui primùm CHRISTO in Cruce demorienti, ipso tolerante & virtutem vincendi nobis præparante, assidere est ausus, [b] relicto in Cruce aculeo, postea minimis CHRISTI seruis probro & contemptui sit habitus, ac velut ex ignauia deridiculus.

[a] In Chr.

[b] Cæsar. l. 12. c. 5.

Atque ex his omnibus illud tandem elicimus, diuina argumenta non tàm ad probrum nationum, quàm laudem esse vertenda, rerumq; portenta quæ vel Cælum vel natura edit, altiores habere causas, quàm vt affectis mortalium ingenijs vestigari queant, ac denique ex ea morum imagine,

E quam Euangelio cassa ferebant secula, non rectè iudicari de excultis san-

ctiori instituto, nisi rursum degenerent, animis; ne alioqui plures vna qui eatenus philosophetur, minimè cohærentes abeat in consecutiones. Sed iam excurrentem fortasse longiùs, etsi non ab re calamum, ad præceptam lineam reuocemus. A

Illa igitur pestilentia toti hominum generi sæuissimè infensa, etsi Messanæ quoque mortalitate grauis fuit, ipsa tamen Dei percutientis virga, Deiparæ conciliatu Messanensibus mitior fuit: nam cùm pleriq; mortales triplici plaga, peste videlicet, profluuio sanguinis, & igne sacro plectērentur, Messanenses cum peste duntaxat conflictati sunt. De his verò plagis hæc habet [a] Trithemius. *Tribus hoc tempore plagis humanum genus in Germania* (idem alij de pluribus alijs locis ferunt) *maximè affligebatur, pestilentia videlicet, quæ infinita hominum millia in toto penè Orbe prostrauit, miseranda calamitas; mox enim vt aliquis infectus hac peste est, suo tantùm halitu etiam alios inficiebat.* Et paulò post. *Secunda plaga fuit, sanguinis profluuium, qui etiam hominum ingentem multitudinem inaudito genere cruciatus absumpsit. Tertia fuit Sacri ignis* (sic enim vulgò is morbus appellari consueuit) *adustio, quæ tanta immanitate sæuiebat, vt quemcunq; inuasisset, mox carnem vsque ad ossa penitus consumeret, nec viuis tantum infesta; sed etiam mortuorum inuadens cadauera sepulta, carnes antequam sepeliri potuissent inuaderet. Erant hæc tempora calamitatibus plena, tantiq; periculis exundantia, vt præter generale diluuium peiora scripserit nemo.* Sic Trithemius. B C

[a] In Chr. Hirs. ad an. 1349.

Sed enim vel in illa minori ceteris calamitate, sicut obnoxia fuit pœnæ, nisi etiam exercitationi virtutis dilecta Virgini Ciuitas, ita eiusdem conciliatu peropportuna gratiæ, quando ad hanc vnam ceù Sacram anchoram ciuibus confugere solitis, illa cælitus iniecta mens est, vt decreta publica supplicatione, augustaq; Deiparæ Imagine circumlata, Ciuitas lustraretur, Clero ac populo à tabe residuis in vota effusis, ac propemodùm Vrbis tectis, ab implorata Matris ac Patronæ appellatione recreari gestientibus. Quo autem modo id peractum fuerit, quæuè prodigia Sacram Imaginem ad muros Ciuitatis accedentem, (extra Vrbem quippè altero propè milliari certa Æde colebatur) sint comitata, quæ offensum mortalibus Numen haud vanè proderent, ex Michaele [b] Placea, quem supra laudauimus, sic accipe. D

[b] Cap. 50.

Messanenses verò (inquit) *huiusmodi mira visione* (Canis scilicet nigri gladio stricto sæuientis) *territi, miro modo sunt vniuersaliter effecti timidi. Quapropter ad B. MARIAM Virginem de Scalis, per milliaria duo à Ciuitate Messana distantem, discalciatis pedibus, cum Processione Sacerdotali cōmuniter ambulare statuerunt. Ad quā appropinquantes, Virgines omnes vnanimiter in terris fixerunt deuotissimè genua, cū lacrymis, Dei, & Beatæ Virginis clamantes subsidiū: & ingredientes in Ecclesiā supradictam, deuotis Orationibus, & Sacerdotali cantilena* E

A *tilena diuina clamantes: Miserere nostri Deus; Imaginem Matris Dei sculptã, ibidem antiquitus constitutam, proprijs manibus apprehendunt, quàm in Ciuitatẽ Messana elegerunt ingredi facere, propter eius visionẽ & ingressionem putantes dæmonia è Ciuitate eijcire, & à tali mortalitate penitus liberari. Propter quod elegerunt quendam Sacerdotem idoneum, dictam Imaginem super Equo in brachijs suis honorificè apportare. Et reuertentes ad Ciuitatem, cum Imagine dicta, Sacra Dei Mater, dum vidit & appropinquauit, adeò sibi exosam reputauit & totaliter peccatis sanguinolentam, quòd post tergum reuersa, non tantum intrare noluit, sed ipsam abhorruit oculis intueri. Propter quod tellus aperta extitit in profundum, & Equus super quo dicta Dei Matris ferebatur Imago, fixus & im-*
B *mobilis extitit, sicut petra, & praecedere vel retrocedere non valebat. Populus Messanensium talia miracula intuentes, vlulando cum mæstis suspirijs, & crebris lachrymis Beatam Virginem deprecati sunt, vt de commissis eorum peccatis recentem non sumeret vltionem. Ad quorum preces Virgo Christi Sacra Sponsa, humilibus eorum precibus sacras Domino porrexit petitiones; quapropter super tellurem clausam, quæ primum aperta extiterat, equus incedit. Et cùm peruenisset ad portam Ciuitatis Sacra Dei Mater, omninò recusabat ingredi: Sed tandem pijs orationibus sibi porrectis, ad Ecclesiam Maiorem Ciuitatis Messanæ, videlicet ad Beatam MARIAM la Noua, ingressa extitit, quam Imaginem mulieres Messanenses pannis sericis, & iocalibus preciosis*
C *obruunt.*

Hæc ille sine fuco & verborum phaleris, sed quę clarè ostendant, quam immunem scelerum, suam Virgo velit esse Ciuitatem, à qua cùm præter pestilentiam, reliqua mala dimouerit, tot nihilominus terrentibus indicijs, offensam, quę quæ esset, haud dissimulauit, sed tandem suæ cum lachrymis Clientum interuentu misericordiæ, sedatam Numinis indignationem, receptæq; olim protectionis Sacramentum luculenter testata est. Itaq; peractis primùm in Æde maiori Cærimonijs, sublata Sacerdotum humeris Sacra effigies præeunte Religione & Clero, comitantibus cete-
D ris ad lustrandam Vrbem efferri cæpit; nec mora, continuò quacunq; incessit dispulsa caligine, detersaq; lue Ciuitas omnis, lucem ac sanitatem aspicere; noxia temperies in salutiferam momento conuerti auram, diesq; deinceps dilucescere meliores. Neque solùm, sed non multò inde damnata solitudine, restituta celebritas & frequentia, ædificia quoque Vrbis reposita, mercatus prisca institutione in statos dies reuersi, breuiq; tùm arua vbiq; cultissima spectari cæpta, tùm colonorum numero, nexu finitimarum Ciuitatum, atque etiam Italiæ reliquorumq; regnorum commercijs, in pristinum statum res fortunaq; Messanensium fauente Virgine reuocata est. Eius rei gratam recordationem, hodie Ciues
E voto damnati recolunt, & institutis ad Ædem Maiorem die Seba-

stiano Martyri Sacro, exemplo crede Romano, puluinaribus, Magistratus interuentu, ac totius Cleri supplicatione, religionem solemnem habent. A

Accepimus memoria Patrum simili Deiparæ veneratione difficillimis Reipublicæ temporibus beneficia mortalibus cælo collata, atque inprimis Byzantium graui Sarracenorum bello pressum, circumlata per Vrbem hebdomadatim Virginis Imagine, quæ propè Ædem Sophiæ Sacram, opere & artificio Diui Lucæ percelebris seruabatur; non modò tùm respirauit, verùm etiam deletis hostibus pacem regno diuturnam obtinuit. Iterum [a] Gregorio Magno Pontifice, dum præter grauem pestilentiam, irrogata cælitus in ipsa sternutatione atque oscitatione, moriendi pœna, funeribus assiduis Vrbem exhauriret: tùm enimuerò elata Ciuium Religione Virginis imago, graphicum eiusdem Lucę opus, quacunq; ferebatur fugata contagione, cæli salubritatem populiq; sanitatem inducebat; eodemq; die, Dominica Resurrectione solemni, audita vox Angeli Virginem adsalutantis, *REGINA Cæli lætare alleluia*, expiatam maternarum precum victimis, populi noxam, Natiq; sedatam iram indicauit; sed paulò post in ipso molis Hadriani fastigio, districtum, ac sanguine imbutum mucronem vagina recondere conspectus Angelus, conciliatæ etiam gratiæ præbuit argumentū. Ex quo facto, moles Hadriani, appellationem Castri S. Angeli semel obtentam, per cōsequentia secula conseruauit. Eius Angeli vestigia lapidi cui superastitit impressa, hodie in Templo Aræ Cæli, cum admiratione visuntur. Imago verò Diuæ Virginis in Basilica sui nominis Liberiana, vetusta totius Orbis religione culta, Superioribus annis.[b] in magnificentissimum ibidem Oratorium à Paulo Quinto Dei Matris honori dicatum illata, cum maiestate loci venerationem Ædis auxit, sui memoriam augustissimè cumulauit. B C

[a] Sigonius l. 1. de Reg. Ital.

[b] An. 1611

Haud aliter Messanę factum, ex hactenus dictis, satis apparet, ratumq; ex hoc beneficio Sacramentum Epistolę, maiorem etiam deinceps religionem obtinuit, ac quantum constantia rerum ac temporum permisit, cultum etiam publicum semper solemniorem instaurauit. Est verò sicut antea fuit, ita continua ab illo tempore apud Messanenses Virginis tutela, nouis non minus quàm insitatis patens argumentis, nihil vt dubitari queat huiusmodi bonorum copiam, adeo singularibus Numinis gratijs refertam, non nisi eius quam defendimus, locuples testimonium esse religionis. Nam etsi communem toti Orbi, imò interdum Siculo tantùm Regno illatam, Messana quoque sit passa calamitatē, non semel tamen vel si de pestilentia sit sermo, ne plurimas aliarum Vrbium strages afferā, ipsa non tàm aurę beneficio seruata, quàm Deiparę Virginis ope exempta fuit. Vndè pleriq; sanctiores Viri iudicarunt, huiusmodi argumentis, receptam D E

Mes-

A Messanensium in Epistola data protectionem, semper à Dei Matre fuisse comprobatam.

Timidè quidem hac de re loquar si debeam, quòd sciam quiduis cuiuis florentissimæ Ciuitati facile posse contingere mortalium culpa, si tantùm de præteritis glorietur, futura minus sollicitè apud Superos emereatur. Ea tamen vtar moderatione, vt quamuis non existimem insitam erga Virginem pietatem ac deuotionem, à Messanensium animis, eòq; Virginis protectionem ab hac Vrbe aliquando recessuram, vnius duntaxat nuper exempli præteriti meminerim, ex quo plura futura & maiora sperare, si boni sint, Messanensis possint. Itaq; cum nuper dira pestilen-
B tia Sicilia Occidentalis periclitata fuisset, & iam paulatim Regni penè totius viscera magna strage lues inuasisset, Messanam certè (vt interea taceam de Vrbis districtu) ita non attigit, vt Messanenses quoque qui negotiorum causa alibi essent, & in media tabe versarentur, vel paucissimos infecerit; sed etiam haud vni ex alijs, qui occulta quadam religione Virginalis Epistolæ exemplar penes se haberet, ceteris in eadem domo extinctis pepercerit. Quin verò non pauci desertis locis, quò luem euaderent, occultè falsis custodijs Messanam irrepentes, tantum abest contagione Ciues afflarint, vt lurida ac tabida corpora quantocyus recrearint, ad sanitatem reuocarint. Eam sanè Ciuitatis suæ, suorumq; incolumitatem
C vnicæ post Deum Virgini tutelari Messanenses adscripserunt.

Verùm si paulò ante Imaginis Deiparæ Messanensium liberatricis meminimus, non erit extra precium & institutum, historiam altius repetere, quò tot signis accumulata Virginis protectio, in eius etiam Imaginis donario collato, ceù sempiterno, & amoris exemplo, & contra pericula præsidio clarius elucescat.

OSTENDITVR VIRGINIS PROTECTIO
ex aducta eiusdem Imagine.

D

CAPVT LVII.

NON temerè quispiam credat, desiderata iam pridem iniuria temporum Epistola Virginali, velut alterum pignus, Imaginem aduenisse, quo nunquam senescentis promissi, recens ad aras figeretur memoria, extaretq; non perituris prisca fides testata monimentis. Scilicet vt haberent Messanenses in sua Vrbe non modò velut in Virginis Sacrario, anathema
E Sanctitatis & religionis, sed tanquam in Arce præsidium belli & pacis,

ac denique velut in aperto discriminum campo signum confugij, in quod lumina conuersi Ciues, Reipublicæ malis præsens remedium implorarent. A

a Bonfil. l. 4 Messanę ex Præconio.

Ergo regnante in Sicilia Friderico [a] Secundo Imperatore Sueuo, (Fridericum putat Bonfilius, sed alijs alius videtur Friderico antiquior) dum is Messanæ moraretur, fortè Nauis appulit caris onusta mercibus, sed Deiparæ Virginis Imagine, cui depictæ ad latus scalæ symbolum postea nomen dedit, prædiues. Hanc vectores Ciuitate quadam Syriæ furto sublatam hucusq; detulerant. Exonerata mox Nauis, rursumq; nouo stipendio pactis ad nauigandum aliò nautis, tolluntur anchoræ, velisq; vento secundo datis, toto studio incumbitur ad moliendum. Sed enim hærente illa sine motu, velut in cautes defixa, versisq; in stuporem cunctis, qui vel turmatim ad littus proruerant, maioribus agi cæptum conatibus; ac primùm scaphis, deindè triremibus ad remulcandum adhibitis, nequicquam laboratur. Re in argumentum prodigij tracta perculsi nautæ, pium furtum in conscientiam vocant, & mox Imperatori & Archiepiscopo detegunt. Nec mora, supplicantiũ ordinibus institutis pergitur ad littus maris, stratoq; ad Nauim ponte sublicio, elata perquàm honorificè Sacra Virginis Imago in littore locatur, eodéq; momento liberata Nauis, ipsa quidem itinere destinato ferri cæpta; sed imago nouo fixa pondere immobilis persistere. Ergo miraculis auctis iterum itum in consilia, visumq; sapientioribus vetustæ sortitioni rem permittere, vt quod olim in deferenda testamenti arca religione quadam placuit, ita iunctis plaustro bobus, impositoq; sacro pondere, quò instinctus vehentes ageret, sisteret, ibidem cælesti designatione, cultus, religioq; Sacro pignori decerneretur. B C

b L. 5. Ann.

Ac quod olim Byzantij contigisse narrat Nicetas [b] Choniates, Emmanuele Comneno de Pannonijs triumphante, Deiparæ Virginis & inuictæ adiutricis Imaginem, quadrigis argenteis per Vrbem inuectam, proceribus omnibus ponè sequentibus, triumphum reddidisse pręsignem: id etiam ex parte experta fuit Messana; quando effusis velut in publicam lætitiam vniuersis, Virginis effigies auspicatò vecta propter limites ductaretur. Nec quippiam stridulum sonabant axes, quippè non acris, fictitia Dea Minerua curru ferebatur, sed veræ Virginis Christiq; mansuetæ parentis effigies, pacem Messanæ latura, tempestiuam augebat Ciuium voluptatem, sacrumq; ciebat spectaculum. Sed nec longum errare permissæ quadrigæ; quippè quæ sicut nullis lacessitæ stimulis, spontè sine ductore gradiebantur inoffensæ; sic vbi ad radicem collis Ricciani, sat longo tractu per sicci torrentis arenas ventum esset, nulla præeunte voce humana, occultiore duntaxat vi quadam retentæ gradum sistunt D E

A sistunt. Ac tùm plausu omnium sors in euentum tracta, eam quæ iuxtim erat Monialium Ordinis Benedicti Ædem, tàm sacro dono legit Sacrarium, Antistite cum Clero solemnes ritus peragente. Exindè locus antea S. Mariæ de Valle dictus, à Scalis nomen accepit, populiq; frequentia, nec non Imperatoris, Regumq; ac Principum religione & munificentia sacratior haberi cæpit. Sed verò tùm maximè votis omnium necessaria creuit Religio, quando vexata, quod iam narrauimus, contagione Messana, inducta per Vrbem effigies, salutari velut afflatu restrictis funeribus, salutem Ciuibus peperit, ac viuendi libertatem. Id causæ fuit cur in posterũ magis solliciti Ciues, ne de cetero suo Asylo extra muros con-
B stituto, Ciuitas malis indefensa relinqueretur, eam Virginis Imaginem in ipsa Vrbe Templo magnificè structo repositam vellent; factumq; deinceps consecutione temporum, vt extremis conflictati periculis, toties præsentissimum ab ea religione remedium persentirent.

Atque hæc est illa Imago quæ non modò Principum Christianorum, verùm etiam à fide alienorum culta donarijs, istis quoque profuit interdum, sed si vnquam Orbi Siculo spes suas demandauit, Messanensium præcipuè velut addicta gratia votis creberrimis respondit. Narrat nonnulla Iosephus Bonfilius priuatis clara beneficijs, sed nos quæ communem vtilitatem spectant illustri loco censemus. Atque huiusmodi sunt
C illa, cùm crebrò Ciuitas vniuersa Terræmotibus quateretur insolitis, iamq; nutantium ędium fundamenta, ad hauriendam funeribus Vrbẽ, vastis hiarent voraginibus, toties circumulata populi anxiè supplicãtis religione, Sacra Imagine, formidinem omnem abactam, Ciuesq; à calamitate fuisse recreatos. Præterea cùm furore Ariadeni Barbarossæ, de quo alias diximus, certissima vastitas Messanæ, necdum muris, vllisq; præsidijs munitæ immineret, eandem Imaginem lustrandæ Ciuitati circumductam, luctibus florentissimæ Ciuitatis funeribusq; subuenisse, eamq; à barbarica immanitate velut compressa potentia, ipso barbaro cælesti visu perterrito
D liberasse.

Antiquiora sunt & à recentioribus ignorata, vel incuria prætermissa, sed ad commendandum Virginalis protectionis ex Epistola Sacramentum, & Messanensium ex ea religione spes certissimas ostendendas apposita, quæ Bartholomæus Neocastro tradit, ex inuocatione Diuæ Mariæ de Scalis, illa videlicet Imagine Sacrę, beneficia in Messanenses venisse, gentisq; gloriam insolitis auctam victorijs in Orbe explicasse. Semel quidem [a] Rogerius de Lauria, conclusas in Portu Melitensi quò tempestas adegerat Caroli Regis viginti rostratas, *inuocato* (vt ipse inquit) *nomine Gloriosæ Virginis MARIAE de Scalis*, VIII. Iunij. XII. Indictione, in a C.76.Hist.
E ipsis faucibus adortus, deuicit, & cæso Guglielmo Cornuto Classis Præfecto,

fecto, decem triremes, reliquis fuga elapsis; sed penè laceris & exinanitis, A
in potestatem redegit, Messanam triumpho duxit. Quò etiam spectare
potest, quod idem narrat, ante hunc conflictum, prouidentia Christi, qui
mentes & iniusta proposita hominum rota volubili versat, inexcogitabilem ventum ab ortu excitatum, & maris tranquillitate mutata, procellas
insurrexisse rapidas, & ponti varias tempestates, ob quas hosti necessariò
in portum Melitensem declinandum erat.

Rursum cùm ob dictam victoriam, Carolus irritatus quadraginta triremium classem quàm primùm parasset, vt in ipsa victoria velut temulentos adhuc Messanenses opprimeret, Rogerius de Lauria maiori celeritate vsus, viginti octo triremibus propè Neapolim, [a] decimo octauo B
Iunij, die Lunæ, hosti occurrit, ac simulata primùm fuga, vbi Carolum in altum mare fidentiùs insequentem prolicuisset; conuersa repentè classe, paucis de æquitate belli Pharios suos cohortatus, magnis militum animis & vocibus, *inuocato nomine Gloriosæ Virginis MARIAE de Scalis*, nec non Diui Ioannis Baptistæ, cuius peruigilium agebatur, inaudita à seculis felicitate conflixit; hostium classem partim fudit, partim fugauit, ac inter decem triremes Prætoriam cum Rege Regisq; Gallorum, ac Neapolitanorum Proceribus cæpit, Messanam totius hostilis Regni robur captiuum duxit.

Præterea cùm Carolus ex ducentis Nauibus, quinquaginta quinque, C
reparatis Militum viribus legisset triremes, & quadraginta ex ipsis, reliquis penes se detentis; ad obsidendam expugnandamq; Barchinonam, duce Ioanne [b] Orco misisset, Rogerius Lauria eductis celeriter ex portu Tarentino triginta sex triremibus, hostium classem præuertit, adiunctisq; duodecim alijs, quæ Cathaloniæ sub cura Raimundi Marquetti Protrierarchæ, iussa opperiebantur, post triduum, vniuerso Milite *nomen Virginis MARIAE de Scalis* plaudente, magno animorum sensu, soluit in occursum hosti, qui iam ad promontorium Sancti Philippi sub Solis occasum aduenerat, nec quippiam de Siculis suspicatus, obuersis litori proris quiescebat. Inopinatè verò illis ingruentibus, iterumq; nomen *B. Virginis de Scalis* ingeminantibus, somno metuq; exangues cadunt aduersarij, D
penè inulti & inglorij, & victoriam Messanensibus concedunt propemodùm incruentam; denique inter plures in mancipium venit Ioannes de Orco, virtutem Siculorum infortunio suo an ignauia contestatus. Sed non morati victoriæ cursum isti, Rosam vbi reliquæ triremes quindecim hærebant, adoriuntur, quatuor ex illis exurunt, ceteras capiunt, Rosam expugnant, denique aduentantem Ducis Brabantiæ onerariam, duodecim Galeis comitatam, quę inter alia, stipendia quoque Militum & annonam vehebat, in potestatem recipiunt. E

[a] Indict. XII.

[b] Alij legũt Vreco.

Mitto

A Mitto admirabilem illam, de qua alibi diximus ad littora Surrenti victoriam, quæ cùm nocturno primùm visu designata fuisset, tùm indubitato successu reipsa parta est, ingesta continuò pugnæ Sacri nominis appellatione, vt dubitari vix queat Messanenses vnquam alia vicisse tessera, quàm quæ illis à contestatione fidelis Epistolæ, in nuncupationem *Diuæ MARIAE de Scalis*, cuius Imago veteris Sacramenti pignus esset, redundaret. Hæc pauca exempli duntaxat gratia narrata, propediem exituris in lumen Siculis Historijs, animos parant & nostro instituto pro argumento sufficiunt, quo parem in bello & pace domi forisq; felicitatem, & in quouis discrimine certum præsidium, in Virginis ope ad hoc velut B asylum flagitanda imò requirenda, semper Messanenses reposuisse testatum sit.

Ceterùm qui antiquiorem Friderici tempestate putant huius Imaginis ad Messanenses appulsum, inde non vanam accersunt coniecturam, quòd Guglielmo malo Rege, multis antequam bonus esset desijsset, bellis & victorijs claro, non semel secundis planè auspicijs, à religiosa *Diuæ de Scalis* acclamationem rem omnem confecissent. Id equidem ita acceperim, vt stante sub Friderico, miraculosa illa aduectione, sanctitudo tamen Diuæ, rerum admirabilium fama, commercijsq; Orientalium, apud Siculos pridem, religionem, & cultum habuerit præcipuum, quem deindè C rato superum dispositu, illa quoque felicitas acceptæ Imaginis reddidit sanctiorem. Nec dubium, si non primus omnium pingendæ huius Iconis fuit vsus, inter antiquissimos certè fuisse non postremum: neque solùm id à cognito secundum Euangelium Deiparæ Mysterio, sed anticipatis pridem ante signis, quæ figurarum vmbras aliquando in rerum veritates inuerterent.

Nam vt traditione [a] constet apud Ægyptios, Hieremiam Prophetam Domini, dum in captiuitate moraretur, Sacerdotibus Gentis prædixisse, ruitura Idolorum simulacra, cùm Virgo in Præsepi filium collocasset, D multosq; ex eo tempore dicto credentes, Virginem Matrem Infantemq; in Præsepio cubantem, in Imagine veneratos fuisse, posterosq; religionem docuisse. Vt etiam probabile sit, à condito Argonautarum Templo, Virginis gremio gestantis, vel etiam postea significatu Sibyllarum Infantem lactantis imaginem, à nonnullis solitam exhiberi; quamquam ego id crediderim cæpisse, quo primùm tempore Octauius Augustus pariendum à Virgine Deum Sibyllinis insuetus oraculis didicisset, factoq; nomen Domini sibi ingestum repudians, inuulgasset: Hæc inquam etsi ita se habere nihilum officiat instituto, ac potius apprimè cultum promoueat ac ritum, quin tamen vetustiorem habet Imago Diuæ de Scalis à symbolo E religionem, an aliquis inficias iturus sit, vbi mentem aduertit, dubitauero.

a Epiphan. in vita Hierem.

Certè

Certè Scala illa è superficie terræ in conuexum vsque Cæli protensa, A cui Deum imminentem, Angelosq; per eam descendentes & ascendentes Iacob aspexerat, inter alia Deiparæ Virginis, vnicæ apud Deum conciliatricis peccatorum typus fuit, per quam scilicet nemini ascensus ad vitam non pateret, eiusdemq; ope cælestis gratia velut Angelorum ministerio deportata, mortalibus adueniret. Itaq; consequentibus temporibus satis argumenti fuit Religioni Christianæ, quò latius ingresso in Orbem nomine Mariæ, meritisq; apud Deum cognitis, sacræ eius effigiei inter fideles vbiq; inuulgatæ, scalam appingerent, vt id quidem apud intelligentes veritas esset antiquæ significationis, apud simpliciores verò, velut character vncialis, vnde præcipua Virginis merita in suam salutem deriuanda B continuò legerent, agnoscerent. Sed non solùm Christianis, verùm etiam Gentilibus, opportunum fuit eiuscemodi argumentum, vndè, ex hieroglyphico velut apice mysterium altius venerarentur, sensumq; veritatis & velut animum rei, non in cortice, sed in nucleo propius inspicerent.

a Lib. 2. de varia Hist.

Quod itaq; narrat [a] Ælianus, à Pittaco Philosopho, Mitylene Templis Scalam inductam, ad nullum alium vsum, quàm vt esset dedicatum donum, adumbrans fortunæ repentinos ascensus atque descensus, vt ex eo symbolum Deæ Fortunæ in picturis esset, non solùm saxo volubili insistentis, verùm etiam scalam in manu vel iuxtim habentis: huic sanè oc- C cultè inseruint Mysterio, quo Deiparam Virginem, Scalam esse ad salutem, residibus verò & contemnentibus ad interitum, adumbraret. Hæc quippè est, non illa commentitia falsæ diuinitatis, sed verissima prorsusq; vnica mortalium Diua Fortuna, quam qui *honorant non erunt ignobiles, qui contemnunt, in miserijs non subsistent*, quæ ad se confugientes extollit in altum, negligentes relinquit in imo. Denique cui *fecit magna qui potens est*, vt eius meritis deponeret *potentes de sede, humiles exaltaret*. Et profectò, si quod in nobilitate mundana fieri consueuit, vt singularibus quibusdam coronamentis ac stemmatibus, familiarum dignitates, & vota factaq; maiorum illustria, velut symbolis exsignentur; id ad sacratiores quoque D rerum ordines transferamus, & excelsas Deiparæ Virginis prærogatiuas quo quo modo conemur adumbrare; nihil inter omnes Veteris etiam instrumenti figuras, adeò præstanti ad dignitatem Matris, ceterasq; excellentias significatione alludit, quàm quæ ex symbolo scalæ, diuinæ planè mentis explicatio prolicitur: *Facta quippè est* (inquit [b] Augustinus) *Maria scala cælestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad cælos. Ipsis enim licebit ascendere illuc, qui Deum crediderint ad terras per Mariam Virginem descendisse*. Hæc Augustinus.

b Ser. 15. de Temp.

Quod encomium sicut inter alias Virginis laudes eximium est, ac E Mysti-

A Mysticis diuinarum dispositionum pręgnans Sacramentis, ita mortalium ab illa Deiparæ de Scalis Icone religio, præcipua censeri debet, illiq; singulari apud Virginem habendi loco, quibus non humano prouisu, quaqua tandem occasione cæleste illud donum collatum est. Vt vel hoc solùm, à Virginis gratia Messanenses egregiè commendare queat, ipsiq; Messanenses hęc velut insignia protectionis, super auream Archadij Crucem meritò collocare debeant: quando ex istis ingenuum quoddã oboritur Epistolæ quondam missæ argumentum; nam quod in Epistola characteres, in Imagine vultus ostendit: quod in illa, verba promittebant, in Imagine virtutes præstant: nec illæ qualescunque, sed quæ ex ratis euenti-
B bus verisimilem Epistolæ exaratæ fidem, fidelisq; promissi in præsenti pignore Sacramentum attestentur.

Enimuerò quòd ad celsas dignitates, honorumq; culmina Messanenses apud suos Principes ascenderint, quòd inter tot bellorum discrimina, rerum ac temporum difficultates, & sexcẽta malorum pericula, Superiores euaserint, quòd inter decumanos Regni Siculi fluctus, ipsi super omnem fortunæ aleam extiterint, quòd denique religionem semel arreptam, vel in dominatu superstitionis, continuò maioribus incrementis extulerint; Scala ostendit, vt non immeritò scriptæ quondam Epistolæ, sigillum recentius impressum dici queat Imago Diuæ de Scalis, & Scala Virginis
C insigne, Messanensium augurale Sacramentum. Atque hinc factum, opinor, cur Messanenses ante acceptam Deiparę Imaginem, non semel ad pugnam capitali bello cum hostibus incincti, Diuam duntaxat de Scalis, non verò de Epistola vocitatam, inuocarent; quòd videlicet traductam ex Oriente Diuæ religionem, in Epistola quoque dudum antea receptam spirare sentiscerent, & ignari sensus occulti, rem signatam à signo, arcano quodam instinctu denotarent; quamquam frustra luculento susceptæ Imaginis argumento, vetustam Epistolæ religionem, ex gratia recens impertita recolerent, perindè habentes ex eius doni religione, in difficilli-
D mis Reipublicæ temporibus auxilium Numinis emereri, ac probatam Epistolæ datæ, protectionisq; in ea repromissæ fidem contestari.

Sed etiam illud hoc loco non ab re venit considerandum, quo ferè tempore miraculosus ille Sacræ Imaginis contigit appulsus, vni ex Socijs[a] Diui Francisci, (F. Leonem vocabant) huiusmodi visum fuisse obiectum, Angelicis videlicet tubis excitos mortales spatioso in Prato ad Tribunal iudicantis adstitisse; eodemq; loco geminas à terra in Cælum protensas exiisse scalas, quarum alteri, quæ rubens erat, Christus Iudex indignabundus, alteri candido distinctæ, Virgo Deipara, vterq; eminus in vertice assidebant. Aderat & Franciscus, qui suos vt fidenter ad Christum
E ascenderent, contenta voce impellebat, sed inter conandum, alium è ter-

[a] In Chr. Minor. p. 1. lib. 2. c. 35.

Pp tio,

tio, alium è quarto, è decimo gradu, è media scala, denique de summo præ- A
cipitasse, mæsto animo tulit. Itaq; illo pro suis interpellante, Christum
manus ac latus, recenti vulnere ab illis cruentata prætendisse. Tùm Fran-
ciscum ruina suorum commotum, eos ad scalam albam cui Deipara præ-
sidebat, euocasse; nec mora, benignè acceptos, citra difficultatem in Re-
gnum euasisse. Hæc ex Chronicis Franciscanis: non vana vtiq; significa-
tione propius ad Occidentis oras accessisse, confugium illud, quo præci-
puè res Orientis florebant. Neque enim diù postea steterūt, sed paulatim
felicitate Christianorum peccatis exigentibus afflicta, sublataq; indè Vir-
ginis æde Nazarethana deciderunt, vt diuina quadam præsensione, can-
dida misericordiæ scala, relicta ibi rubea, quæ irascentis iustitiæ Dei rigo- B
rem notat, deserta in ruinis Orientali sede, in Occidentem altiori consilio
commigraret; Ac in primis in Imagine Messanam aduecta Ciuitatem
velut ex antiquo religionis fœdere lectam, populosq; suæ protectioni ve-
ctigales expertura. Vbi tandem quæ prisco iure Patrona fuit, noua Ci-
uibus impertita gratia, Ciuitatem quoque cùm accepisset, quibus Reipu-
blicæ commodis profuit, ac continuò prodest, hactenus si non satis dixi-
mus, ætas postera testabitur.

Iam quod ad archetypum huius Imaginis spectat, in ipsa Euangelij
luce si non antiquissimum, certè inter antiquissimos non postremum
esse, quæ hactenus adduximus satis ostendunt [a] Metaphrastes primum C
omnium, qui Christi figuram cera & lineamentis expresserit, Lucā fuisse
recenset, [b] Nicodemum in ligno eandem effigiasse ante omnes, alij com-
memorant. Verùm ab eodem Luca Deiparæ quoque imaginem ad viuū
exhibitam [c] Theodorus Lector exponit, quam cùm ipsa Virgo intuita
fuisset, *gratiam formæ suæ* quemadmodum [d] Nicephorus Callistus ait, *im-
misit*, Hanc postmodum Eudocia Hierosolymis ad Pulcheriam Augu-
stam deferri mandauit, eandemq; Antiochia delatam, Pulcheria magni-
fico in Vrbe Constantinopolitana Templo eiusdem honori extructo re-
posuit, multisq; celebrem miraculis, non Constantinopolis modò, sed
exindè tota Græcia, post verò vniuersus Orbis Christianus, in exemplari- D
bus propagatam venerata est: quæ inter, quod Venetijs habetur ad arche-
typum gemella prorsus similitudine sic alludit, vt notas omnes ac linea-
menta, quæ [e] Nicephorus ex Epiphanij sensu de Virginis forma prodit,
ad viuum censeatur exhibere.

a In vita S. Lucæ.
b Ex Euangel. Nicod.
c In Collectan. lib. 1.
d L. 15. c. 14 & l. 14. c. 2.
e L. 2. c. 23.

Ceterùm an hæc prima Dei Genitricis Imago à Christianis facta cen-
seri queat, non immeritò dubitari potest: nec vanam habet coniecturam,
à Magis primis Christi & Virginis ex Gentilitate adoratoribus, exceptum
vtriusq; vultum, ac formam in Arabiam deportatam, quò religioni
propagandæ commodarent; nec imperitos pingendi illos ipsos Magos E
aliquis

A aliquis putauerit, quòd sapientia Chaldæorum, & Ægyptiorum, non modò cælestes Imagines ad humana lineamenta reuocare, verùm etiam hieroglyphicos vultus perquam scitè exhibere docuisset, vt iam in desideratis à seculo pulchritudinibus, hoc libentius manum & pennicillum periclitari vellent, quo nihil vnquam pulchrius formare didicissent, aut vidissent. Narrat Hieronymus Osorius Cranganorem in India Regem vnum è tribus fuisse, qui post adoratum in carne Dei filium, anno demum tertio reuersus in regnum, [a] Ædem Virgini Matri pro dignitate sacrauit, ac Imaginem affabre pictam, quę Virginis speciem ferret natum vlnis complexæ, in eadem collocauit, legemq; tulit pietati suæ parem, quoties in

[a] L. 1. de rebus gestis Emmanuelis.

B Templo Mariæ nomen ab Æditius foret inclamatum toties vniuersi qui præsentes inaudiuissent humi sese plusquam cernui demitterent. Cuius pietatis non nemo cum parte regni heres vbi Calecutij Vrbis amplissimæ fundamenta iecisset, vna quoque in medio Virgini Templum excitauit, legemq; semel pro adorando Mariæ nomine rogatam suę genti sacram esse iussit, quam maiorum suorum traditione susceptam, etsi alioqui incolæ pagani, religiosa hucusq; memoria conseruarunt.

Ab his opinor defluxisse ad Indos illam, [b] quæ Virginis humiliter sedentis gremioq; puerum fouentis, ostentat speciem, genti ad Idololatriam deuolutæ non magis antiquitate, quàm vano ritu religiosam, ignara penitus

[b] Indict Annales.

C superstitione quid coleret: vt hic quoque locum habuerit illud Pauli ad Athenienses. *Quod ignorantes colitis hoc vobis annuntio*. Nisi etiam Thomæ inter Apostolos fidei exercitæ, referatur id acceptum quando sicut commune fuit omnibus Apostolis, cum nomine Christi Marię quoque vocabulum Orbi infundere, ita non minus consuetum passim ad committendam præsertim cum Idolis religionem, noua hæc, vt ita dicam, Euangelij simulacra secum deferre. Vt hanc inter alias ob causam Petrus quoque plurimas Antiochiæ, siuè à Luca siuè ab alijs factas mysteriorum imagines procurauit, ad gentes secum exportarit. Certe pius ille

D Traiectensium [c] Antistes vbi de Imagine Deiparæ ducit argumentum. *Haud dubium est* (inquit) *Diuam Virginem crebrius depictam fuisse pro eorum affectu, qui tanto erga eam desiderio flagrabant, eiusq; videndæ supra modum cupidi erant. Magnum quippe solatium hominibus fuit, videre Matrem in terra cuius Filius iam dominabatur in Cælo.* Et paulò post vbi de Dionysio & Ignatio vertisset. *Pios hos* (inquit) *Mariæ Deiparæ admiratores verisimile est in longinquas suas regiones reuersuros depictũ velut monumentũ perenne ad suos retulisse.*

[c] De vsu Sacr. Imag. cap. 7.

Vtrũ verò Lucas Imagines suas aliquo charactere solitos sit insignire, non ita certò affirmari potest, si præsertim ad primas cogitatio vertatur, quando in illis formato duntaxat augusto Virginis vultu & corpore, satis

E erat desideria multorum explere, qui cùm longè dissiti multisq; impedi-

mentis dissipari admirandam illam Angelis faciem, coram intueri ac venerari non possent, ex missis hinc inde exemplaribus, sanctum ardorem quoquo modo mitigarent. *Cum enim* (inquit [a] Canisius) *multorum incensus esset animus, vt Domini ac Dei sui in cælo regnantis matrem coram viderent, & videntes iure suspicerent atque reuererentur, nec omnes tamen vndiq; ad eam proficisci, suoq; desiderio satisfacere possent, prudens ac pium consilium inuentum est, vt MARIAE vultum saltem in tabella depictum exciperent, hocq; perenne monumentum, tum præsentes, tum absentes ad suum solatium retinerent, alijq; alijs inuicem communicarent.* Hæc ille. A

[a] Lib 5. de Deip. c. 12.

Postea tamen manante latius ex aspectu Deiparæ cũ pietatis sensu religione, cùm iam non amplius ex vultu noscenda, sed ex mysterio dignitas matris perdiscenda esset, tùm adhiberi characteres figurarũ cœpti, siuè id primum à Luca factum (neque enim vno semper habitu Virginẽ pinxit) siuè à quopiam alio, penes eam memoriã, magno in pietate ingenio exhibitum. Antiquissimum quippe vsum vel hæc Imago Messanensis, penè ad incerniculum detrita satis ostendit, vt non temerè, cogitari queat, primã hanc fuisse omnium, quæ Mysteriosum insigne Scalarum vel manu Lucę impressum postea susceperit. Hoc enimuerò non inane habet argumentũ ex ipso aduehendi modo quo non nisi ob maximã religionem, è sanctitate scilicet miraculorũ per Orientis oras celeberrimam, occultè quidẽ (quod sæpè in sacris etiam corporibus auertendis euenisse legimus) sed pio furto sublata concesserit; quòd dubio procul obnoxia alioqui crimini cogitatio non attentasset, nisi pietate quadã obtecta, & forcasse etiam ad necessitatẽ versa, consilium pro re nata proficuum suscepisset. Ceterùm vnde Vrbis hęc Sacra Imago sit auulsa, Scriptores non narrant, Syriam duntaxat Prouinciam nominantes. Non longè aberrauerit, qui Antiochiam in animũ induxerit, vbi Sacrarum vsus Imaginũ Petro Apostolo in primis adnitẽte maximè religiosus esse cœpit, egregia sanè rerum vicissitudine, vt vbi primùm à signis Imperatorum Iudæis exosis, in cædem & sanguinem superstitio debacchata est, ibi sanctiorum cultus Imaginum pulsa impietate, ad religionem proficeret. Id porrò tùm ea occasione contigisse credendum, qua cadentibus in Oriente rebus Christianorum, paulatimq; istis solum vertentibus, quid quisq; pretiosum existimasset in sarcinas colligeret, vt hoc pacto religione tectum facinus, tanquam si pro aris & foris actum fuisset, laudem potius mereatur, quàm sceleris notam. B C D

Atque in hunc modum commutata sede, religio Messanę quoque sumpsit incrementũ, vt cùm in difficillimis rebus superandis, periculisq; propulsandis, eximiã opportunè virtutem sanctitudo illa spiraret, facile omniũ animis eam ingereret opinionem, qua nõ vetustate solùm venerabilis, sed Mysterio quoq; sacra, conciliatu verò Numinis & gratiarũ religiosissima E

cense-

A censeretur: planè, vt credi possit in hanc quoque tabulam sicut in illam, quæ ad Pulcheriam Augustam peruenit, Deiparam Virginem viuentem, aspectu salutari, formæ suæ quodammodo gratiam immisisse, vel certè ex illa deriuatam, dum fortasse huius exemplum esset, cum ipsis lineamentis ductis insedisse. Existimo enim, Messanensem hanc Imaginem ex illo archetypo desumptam, magnam deinde ex miraculis habuisse religionem vt non sine causa, qui, vndequaq; tandem quauè occasione auertissent, ea rerum ac virtutum sanctitate, regiones Occidentis carere nollent. Certè Scalarum insigne, si hæc prima tulit, ex illa arrogasse videri potest, Mysterio scilicet ex quadam æquiuocatione in rei naturam verso, siuè
B illam Hodegetriam dixerit [a] Nicephorus Gregoras à Templo Pulcheriæ pietate dicato, siuè potius Templum idem τῶν ὁδηγῶν hoc est Vię ducum vt alter [b] Nicephorus tradit, ab ipsa Virginis Imagine clarissimum nomen adsciuerit; quando Deipara Virgo, viarum omnium, quæ post Deum duces sunt ad salutem, via princeps ac Regia meritò dici potest, eiusdemq; vocis accommoda significatione Scala illa Celestis, in quam omnes viæ desinere debent, & à qua nostra hæc Imago Messanensis Diuæ Mariæ de Scalis nomen habet.

a L. 9. Hist.

b Niceph. Calist. Lib. 14. c. 2. Lib. 15. cap.

Ceterùm ne quod historię partem petit vno verbo transigamus, si cui hæc aptè sedent, vna etiam norit Diuam à Scala non aliam esse, quam quę
C Hodegetria Græcis, eademq; Gorgoëpecoos dicta fuit, pluribus alijs vocabulis à varijs rerum euentibus appellata: nec scitu facile, quæ vetustior esse queat appellatio, quando pro hominum genere satagente semper Deipara, nullam non insigne nomen quouis tempore necesse venit. Quod enim Godegetria (vulgo Itria) quoniam vocata fuit, non ex eo solùm, quòd quemadmodùm narrat Belluacensis, [c] duobus pia Mater apparens cæcis, eos ad suam Ecclesiam deduxerit ac luce donarit, ex quo factum, vt duo plerunq; Seniculi, baiulantiũ instar, in vulgatis hinc inde visuntur picturis: quando longè ante Pulcheria Basilicam illi Virginis Imagini constituente, nomen illud tulit Hodegetriæ, siuè à Via Regiam
D appetentium, siuè quia Ciues ex eius religione, fortunam vt est in prouerbio, velut Cælo tenus scansilem experti, iccircò etiam Scalam appingere soliti essent, siuè denique certiori veritatis ac religionis tessera, quòd Virgo Sanctissima, quemadmodum diximus, vnica post Deum in patriam via peregrinantes in hoc mundo deduceret, Celiq; Scala esset, Mysteriosam hanc notam, vel à primis Ecclesiæ natæ fascijs voto fidelium suscepisset.

c L. 23. Spec. Hist. c. 147.

Nam quòd ex eo tempore maximè non vno loco Deiparæ Templa; Scala Cæli nuncupata, surrexerunt, quo S. Bernardus ad tres in Vrbe
E lacteos fontes Sacris pro Defunctis operatus, Scalam vidit animabus

in Cælum deducendis exporrectam: non ideò putandum, ignotum ante A
in Iconibus Virginis Scalæ fuisse characterem, [a] sed Mysterium vbiq; terrarum in Oriente præsertim inuulgatum, illa quoque significatione diuinitus extitisse signatum; vt non vno titulo Deiparæ fauor mortalibus explicatus, illo maximè Symbolo quod à Virginis prærogatiuis palmarium erat, vniuersæ summa gratiæ consisteret. Certè enim quæ Albæ, Regia Pannoniæ Ciuitate, sumptuoso propter Orbis miracula Templo, Deiparæ quondam Imago visebatur, si Hodegetria fuit, Pannonijs tamen à Scala nomen suum multis ante seculis e Græco tulit: Climagdam eam vocitabant, vt auctor est Ioannes, siuè is sit Georgius Bornemissa Strigoniensis, corrupta scilicet appellatione, quæ genuino vocis B
sensu Græcis Scalam edit: vt non inanis inde coniectura cuipiam incessat, insignem illam apud Saxones Ciuitatem Virgini Sacram, quæ Latinis Græca formatione Parthenopolis dicta, desciscente in corruptam Scalæ Græcanica appellatione, Germanis Magdeburgum nominatam.

[a] Onuphr. in septem Eccles.

Κλίμαξ.

Hanc porrò eandem esse quæ Sacellum Messanense beat, etsi nullus character, res ipsa planè docet. Hodegetria quippe est, eademq; Lucæ manu creditur effecta, quod vt non assero mordicus, ita nec libenter inficior: Ille sanè in genuinis ad Lucę penicillum lineamentis grauis aspectus, & augusta quædam Maiestas vultus, nescio quid Sacrum ostentat, vt C
tanti viri opus haberi queat. Nec abnuo si dubites eandem proximè esse Hodegetriam, quæ Pulcheriæ culta fuit, id enim sentire suadet religiosa quædam vetustas carierum expers, & in vultum gratia, verenda quadam grauitate immissa, quæ cum æquè trahat ac verberet intuentes, renidet tamē in fauorem facilis, vt si formæ argumentum res ipsa nō esset ex forma cognomentum *Gorgoëpecoos* aptè insideret. Est enimuerò Virgo semper velox ad audiendum, celer ad iuuandum, formidabilis & acer ad defendendum. Id si vnquam, profectò quoties è re Messanensium fuit: benignè initio Legatos accepit, confestim audiuit, celerrimè respondit, gratiosam se obtulit, nunquam recurrentes morata, semper oppor- D
tunè iuuit, acerrimè contra hostes, formidandaq; specie tutata est, vt huc referri possit illud Atrebatensi Comiti nocturnè ingestum, quo *Femina grauis aspectu* pro Messanensibus rem gerens, bellatores suos captiuos agere visa fuit.

Ac quemadmodum Hodegetria Constantinopolim non vno discrimine exemit, Ciuesq; malo ac metu, manifestissimis signis liberauit: ita deinde fortunam omnem ad Messanenses deuoluisse, pericula Messanensium, itemq; seruata salus attestatur, vt non vana sit coniectura, dispositu Numinis, exceptum ab archetypo vultum, permutatione quadam, Messa- E

nam

A nam aduenisse, nec minus in pignus & vicem Epistolæ, quàm in Ciuitatem Archadiano decreto Constantinopolim exæquatam, concessisse. Certè ad id egregiè suadendum, non inane robur habet communis illa totius Europæ religio, qua nostra hæc Hodegetria, plerisq; S. MARIA Constantinopolitana, eademq; Siculorum, dici consueuit, quod, vt innumeras Vrbes omittam, Romanum in primis insigne suo Templo monumentum docet.

Atque ex his omnibus liquidam habet illa quoque cogitatio causam, cur Sacello Epistolæ dicato, Virginis ista Imago vetusta religione insedit: cur Messanensibus Diua de Scala semper in vota vocata, Gorgoëpecoos
B aliquando vix audita? Quippe vna communis vtriusq; religio, nec impar in vota subsidium, sed illi inopinè aduectæ, miraculum auxit opinionem, quam ab ista nunquam tulit; nomen isti si antiquum, non antiquè tamen appositum, vulgò Virginis ab Epistola datum cognomentum; aduecta hospes non tam fama & religione, quàm Ciuium oculis Imago, seruat impertitum honorem non fraudato alterius cultu; quin imò crescente in dies vtriusq; Sanctitate, par religio manet alteram ex altera gloriosam, eademq; in distinctis ob varios euentus, & exemplis & characteribus, Vrbium, ac nationum cultu, semper Imago sacra fuit.

Sed verò quod adhuc de Gorgoëpecoo dici posset, cæca Scriptorum vestigia non ostendunt.
C Enimuero quòd vero rerum vicissitudo, religione tantum salua, memoriam primam vertit, ne Tabularia quidem Vrbis lucem habuerunt. Vnus, quod sciam, Bonfilius inuulgauit, opinione ferri, Lucam pinxisse; qua tamen occasione Messanam accesserit, altè silet. Qui ab Hodegetria Pulcheriæ vetustiorem putet, crediderit opinor, Antiochia primùm missam, quo tempore Petro cum recenti Christianitate nauante, quàm plurima in Orbem emissa Mysteriorum, picta, celataq; signa, inter ceteras Europę Vrbes Messanam quoque tam insigni munere felicitarunt. Nec nemini extra gregarios incessit, Carthagine primùm
D huc allatam dono Sarracenorum, quibus ex pacto Messanæ mancipium ante datum; fuisse verò eam, quam Iustinianus in Carthaginensi Templo Deiparæ à se dicato, summa cum religione condiderat, seruatamq; posteritas non vno seculo sanctè coluerat. Id verò, nisi certius aliquid appareret credibile videri posset, VVandalis præsertim & Arianis vel antea pulsis à Iustiniano, vel ab eius excessu, non peiore mortalium genere Africæ Regno denascente.

Certè apud Sarracenos, quàm apud Hæreticos, religionem, Diuorum simulacris maiorem esse, nemo Catholicus ignorat: sed & ipsi gloriantur, hac in parte sibi cum Sarracenis, vt ad Iudæos accedant minimè con-
E uenire; hoc fortasse Iudæis etiam peiores, quòd hominem vltra Barbaros

exuti,

exuti, non duntaxat in Imagines, ſed in Diuorum corpora, Sacraſq; exuuias, inhumana prorſus immanitate deſæuiant, Puritanos maximè loquor, Caluiniſtas, & eius farinæ perditos homunciones, quibus nihil vnquam in religione viſum eſt ſanctum, niſi quod vltra omnem barbariem ad feritatem belluinam accederet, imò & hanc ſuperaret. [a] Ac vt vetuſta mittamus, ſatis vulgatum eſt inhumanum illud facinus, quod recepto à Turcis in Hungaria Strigonio, nonnulli in exercitu, mente & æſtro pluſquam diabolico perciti nebulones Hæretici, in Sacras Diuorum, ſed præcipuè Deiparæ Virginis effigiem ſceleſtiſſimè perpetrarunt, vt ea immanitate audita, perculſus in Vrbe Clemens Octauus, lacrymis ingenti dolore obortis, ac pectore zelo incandente, coram Legato primùm Cæſareo, deinde vniuerſo purpuratorum conſeſſu, nefarium ſcelus ardentiſſima oratione ſit deteſtatus: habitam videlicet à Turcis per annos quinquaginta duos, quibus illi Ciuitati imperaſſent, Sacris Imaginibus & libris in Æde Cathedrali ſanctitatem & religionem, & fuiſſe inter eos, qui ſe Chriſtianos dicunt, aliquos, ea vel inferis execranda immanitate, qui contaminatis ſuper omnem impietatem manibus ac animis, adeò ſceleratè diuas illas Imagines infando penitiſſimè ludibrio deformaſſent, dehoneſtaſſent. Hic ſcilicet Hæreſum fructus: ex quo facile diſcas, quid facturi forent, nouarum iſti doctrinarum barbari, ſi vel Crucem Sanctam, vt Choſroas, vel cetera Paſſionis Chriſti inſtrumenta, quæ Conſtantinus alijq; Catholici Principes in honore habuerunt, hodieq; colunt, in nefariam poteſtatem aſſererent. Et qui exhumata Diuorum corpora, ſceleratè non minus, quàm ſtolidè lata ſententia flammis tradiderunt, an tantùm ſe demiſſuri ſint animis ab humanitate longè poſitis, vt Neroni duntaxat, Diocletiano, vel Iuliano ceteriſq; id genus velint exequari, & non ſuperiores longè haberi quippè qui Sanctis Imaginum, ac religionis ſignis exoſis & peroſis, characterem immanis illius beſtiæ ſub finem mundi rebus humanis inſeſſuræ, iam pridem in fronte gerant.

[a] Cæſar Cãpana L. 13. Hiſt. ad an. 1595.

Verùm hæc incidenter, eò dicta ſint, quò probabilius putetur, à Sarracenis, quàm ab Hæreticis conſeruatam Diuæ Imaginem, ſi cetera minimè vetent, ad Meſſanenſes quoque potuiſſe dono concedere. Sed enim & alia cogitantibus opportunè ſeſe ingerit opinio, qua proximè colliment ad verum, ſi putent, Iuſtinianum, innumeris Deiparæ Templis, Regia planè munificentia conſtructis inſignem, vbi hanc quoque Meſſanenſem Ædem à fundamentis extuliſset, ea Virginis Imagine, ad Epiſtolæ animum egregiè alludente locupletaſse, ſuæq; religionis perpetuum voluiſſe conſtare monumentum. Alijs tamen & hæc alia non coactè ſedet cogitatio, Comitem Rogerium, Cælo, terraq; clarum, de religione Virginis, vt vix alium, eximiè meritum; in Siculos vniuerſos, præcipuè tamen

in

A in Messanenses, quorum opera, coronam & Regnum acceperat, vbi rerũ potius, hanc ipsam Cathedralem ingentibus auxisset beneficijs, ac ornamentis, ea quoque Imagine dudum Imperatoris Græci dono comparata, caram sibi Vrbem ac Ædem nobilitasse, à pietate memoriam sibi sed maiorem Messanensibus religionem sufficisse.

Habet verò non parum hæc cogitatio roboris ex pietate Rogerij, quæ si vnquam alios principatus, Regnum profectò Siciliæ, suis vacuum à beneficijs esse non permisit; ac quemadmodum magnificis vbiq; Templis exornauit, ita Templa quoque omnia muneribus apprimè dignis, sed non vnum, Deiparæ Virginis Imagine super aurum ac gemmas pretiosa decorauit. B Hæc inter sanè censeri potest, insignis illa Platiensis in meditullio penè Regni, opulentissimæ Ciuitatis Ædes, MARIÆ dicata, quam post exactos Sarracenos, pacemq; in Regno firmatam, illa Virginis Imagine, quam in vexillo, Pontificia Nicolai Secundi benedictione sacro, missum acceperat, velut omnibus ingentium victoriarum trophæis in vnum congestis, nobilitauit; vt inde certissima religio manarit ad Ciues, augustam Dei Matrem, cuius auspicijs ea bella confecit Rogerius, suæ quoque Ciuitati semper fore propitiam, nec duntaxat in bellicis pro religione factionibus, verùm etiam in priuatis Ciuium, publicæq; rei necessitatibus, nec ipsi vni Ciuitati, sed ceteris quoque longè prope locis salutarem. C Quod cùm hactenus haud vno miraculo testatum pleriq; norunt, communem ferè ac semper ratã Ciuitatibus vicinis, Platiensis Virgo fecit religionem; vt quemadmodum Hodegetria Constantinopolitana, suum ad Messanenses detulisse censetur omen, ita suam Rogeriana Virgo fortunam, & auspicium ad Platienses, sed maiorem etiam in pace, Vrbis & agrorum felicitatem.

Et verò credi potest id præstitisse Rogerium, vt quemadmodum Messanensibus, impulsu quorum, religiosum illud bellum suscepit, restituto suo vexillo, Virginem quoque Hodegetriam dono dedit; ita Platiensibus D explicatione prosperè confecta, rebusq; pacatis, alterum illud vexillum, religione Deiparæ, vultuq; sacro insigne, suę monumentum pietatis, & victoriam tessera auspicatò condonaret. Hic quippe sicut dum bello Sarracenico nauaret operam, continuò peropportunam habuit stationẽ, castra lustraq; militum egit Rogerius, vnde & nomen habere Ciuitatem, quasi ab armorum foro militumq; conuentu, malunt Ciues religiosi, quã Plotiam à Plutone, falso copiarum numine, dici: Sic prorsus exactis Sarracenis, eodem in loco, victor (cum Virgilio dicam) *cæstus artemq;* reposuit, è tholo signa suspendit, detersisq; militum sudoribus, religionis cogitationem maiorem suscepit, commoda Regni pietate perpetua E stabiliuit.

Quæ

Quæ omnia ſic à me dicuntur, vt meliori coniecturæ de adepta Meſſanenſium Hodegetria, quam ab Epiſtola ſacramus & vocamus, ſemper locum relinquant, vt hoc quoque gloriæ Virginis, & religioni Meſſanenſium accedat, occaſionem neſciſſe originis, piorum eruditionem inueſtigando fatigari. Quæ tamen induſtria, cùm noſtram à longè habeat tenuitatem, illud hic duntaxat ad aliorum coniecturas addimus; haud vanè cogitari diciue, rebus Chriſtianorum in Oriente ad occaſum relabentibus, Chriſtianis reditu ad auitas ſedes, inſtituto, quacunque tandem occaſione, veniſſe ſanctiſſimam hanc religione Gentium Hodegetriam, & Meſſanæ ſua Ciuitate, priſcæ Clientelæ iure conſediſſe. Quæ tamen opinio ſi cuipiam ſancta videatur, non iam illam Pulcheriæ, quæ Andronico Imperatori, longè poſt, aſylum fuit: ſed quamuis aliam, haud minus auguſto quodam oris habitu, quàm antiquitate veneranda præcipuam, vt proximè Lucæ opus dici queat, Hodegetriam eſſe cogitare debet.

OSTENDITVR PROTECTIO DEIPARAE VIRGINIS
ex liberata à fame Meſſana, & ex ſedato periculoſo tumultu.

CAPVT LVIII.

IN hoc etiam beneficio perſæpè verſata eſt Patronæ Virginis protectio, certauitq; fides Meſſanenſium cum explorata benignitate non ſemel, vt vbiq; Virginem eniti putes, ne tàm calamitas à calamitate, quàm gratia à gratia ſuperetur. Etſi enim credam Deo Opt. Max. cuius eſt humanarum rerum procuratio, reſpiciente ad propenſam Ciuium in Deiparam Virginem religionem, omnia ferè ſemper proſperè procedere, ſecundaq; euenire; vt proindè Ciuitatis proſpera ſemper & quaſi æquabilis, perpetuaq; fortuna per tot ſecula perdurarit: Interdum tamen eadem fortuna paulò variante, in duriora tempora Ciues ita incidiſſe conſtat, vt non niſi iuuante Virgine, & menti Ciuium lumen præferente, rurſum Ciuitas emerſerit, & ad priſtinum ſtatum fortunamq; ſit reuerſa. Quod etiam cauſæ fuit, vt Ciuitati alioqui, commoditate maris, & portus, fortunæ muneribus, ab ipſa origine ampliſſimæ, omnibusq; rebus auctæ atque ornatæ, interdum opum ac copiarum amplitudo repentina eſſe videretur, & tunc primùm Cæli fauore eſse conflata, quando compreſſa calamitate, fauentiſſimę Virginis ope, rurſum incępit ſplendeſcere.

Nar-

A Narrabo rem annalium memoria dignam, quam tamen Messanensium Scriptorum negligentia (pace eorum dixerim) non ex publicis tabulis, sed ex domesticis [a] quorundam fide dignissimorum quibus id notare cordi fuit, aduersarijs excepi, tametsi absque vlla temporis nota inscriptam, quòd non nisi priuatæ in Virginem pietati eiusmodi scriptione consultum vellent, nec de cetero illis in mentem venire potuisset, neminem ex tanto literatorum & exceptorum numero fore, qui rem in cælum efferendam, vel publicis monumentis Senatus decreto non signatam præteriret: nisi ego fallor, & historia toties in tabulario, vetustisq; Manuscriptis quæsita, manus oculosq; effugerit, vel adhuc eius animi sim, vt in B re tam præsigni, quæ omnium operam concernere poterat, altero alterius diligentiam spectante, omnes demum (vt assolet) negligentiæ crimen implicaret: quo vno plura sanè alia crimina redemeris eorum, qui in seculis retroactis, multa in omni genere ad Reipublicæ Messanensis gloriam pertinentia minimè perscripserunt. Et fortasse fama potius quàm scriptis, rem eiuscemodi peruulgandam putauerunt, quòd quemadmodum pietati multum, ita historiæ in temporum confusione parum patrocinari potest, lusissetq; operam nostram in præsenti negotio, nisi versatam in ore omnium famam, quamquam ea per se ad fidem faciendam sufficiat, piorum quoque lucubrationes confirmassent.

[a] D. Assentij Pauia. b.m.

C Ergo Messana, quæ alias opibus copijsq; florens, ad splendidam saturitatem affluere solita est, aliquando Cælo irato flagellata annona, ad eam rei frumentariæ deuenit angustiam, vt pro tenui victu quid amplius in diem suppeteret, haud superesset. Auxerat inopiam tunc fortè ex diuersis municipijs confluentium pars maxima, quæ sicut statos mercatus maiorum opum specie complere solita erat, ita in ea caritate mediocritatem ad paucos dies sufficientem, planè extenuauerat. Cautum à Magistratu diligenter, nè quis frumentum ceterasq; fruges compressas teneret, sed quod quisq; haberet venale exponeret; propositio etiam Mercatoribus præmio, quantacunq; impensa atque industria aliundè frumentum D procurarent. Verùm qui aliàs in caritate annonæ, comportatione maxima, vtilitatem rei frumentariæ soliti erant inducere, tùm duriore facta temporum conditione, suæ quoque fortunæ desperare; & iam plerique egentes, qui alioqui publico instituto, velut centuriati ditioribus distribuebantur alendi, ægrâ macie corpora trahere, miserandumq; spectaculum obuijs exhibere, opulentioribus ipsis incommodè grauateq; suam familiam alentibus, vt in ea miseria nulla pristini census fortunæq; ratio appareret.

Quid verò rebus adeò afflictis superesse poterat, nisi ad visitatas pri- E stinæ spei recurrere diuitias, vitamq; cum fortunis apud exploratum

Nu-

Numen demereri, quod precibus Virginis nunquam non propitium pro re nata experiri didicerant. Instituta tum sacrificia tàm priuata quàm publica, exercitæ religiones & sanctitates, omnium spes vna in Virginem intenta. Nec irrita cessit hoc etiam tempore, pristino Epistolæ Sacraméto rata fiducia, sed quę ope ostensa spem proritatam, ludere primùm visa est, euidenti demũ argumento, beneuolentiam ex promisso fecit testatiorem. Enimuerò conspecta longè ingens frumentaria nauis, vt primùm se faucibus freti passis velis immisit, spem Messanensibus fecit subleuandæ difficultatis; verùm secundiori pulsa vento, Messana post tergum relicta, oculis omnium fretoq; excessit; tum verò erepta spe præsentissima calamitas auctior, ad luctus miseriarum appendices animos omnium conuertit. Et fuere qui in ægris corporibus residuum spiritus ad aras libarent, quò sic consumendis Numina saltem pacatiora intenderent. A B

Hos inter, duo seniculi, dum se ad Ædem Virginis à Scalis, atque adeò ante ipsam Diuæ effigiem, votis lacrymisq; supremis mactant, foriè è clathris parieti infixis vnde Moniales proloqui solitæ, vox reddita gemitus interrupit, *Ecqua* (inquit) *causa malorum, complorantes & afflictos huc adegit?* cui isti, Monialis interrogationem rati; *quin & tu nobis si vices noscas illacrymeris: plangimus vitam sat diu frugaliter honestèq; actam, non expectata mortis necessitate miserè finiendam: En fame perimus, qui nullius fortunæ inuidebamus: spes erat tolerandi ad tempus mali, ni nauis onusta, commodùm incumbente vento portum nostrum fefellisset: Cælum ipsum, Vrbis excidium dissimulare dixisses: hinc nostra lacrymæ, hinc malorum Ilium. Quibus illa; æquo animo estote* (inquit) *nihil de Virginis ope diffisi; quin voti compotes gauisuri, priusquàm hodierni Solis voluantur horæ: ante secundam supra vigesimam, nauis illa quam auectam quæritmini in hoc portu sistet. Sed qui id fieri queat,* (replicant isti,) *cùm iam prætervecta fretum, haud parum æquoris fauentissimo flamine sit emensa: vt si sponte velit reditum moliri, non possit.* Nec plura, solutis deinde precibus conceptis, templo se efferunt, aliquantùm lętiores, animis ad omnem spem fortunamq; arrectis. C D

Et ecce quæ primùm aurigante Austro vehementi, diffissis ferebatur vndis impulsa nauis; oborto ex aduersum Circio, validiore quassari impetu repente cæpit, velisq; implicatis & versa antenna, nisi cursum flectat, mersione periclitari: nec ignari Nautæ, potius esse compendium Maris quàm salutis agere, Nauim retorquent: & iam freto rursum illati, tentatas antea remetiuntur vias, nihil magis quàm Portum Messanæ declinantes, velis remis omni conatu auersantes, Rhegyum quoque prætereunt. Sed frustra; quippè velut ruptis inducijs inualescens Auster, nec quippiã interea remittente Circio, duobus aduersum pugnantibus ventis fortissimè acti, deliberant, iactis si fieri possit anchoris, medio salo hærere; E

missaq;

A missaq; Scapha periclitantur experientes, num alicubi circa crepidinem Rhegynam tutò id facere queant. Sed non aliam exploratores tesseram ferunt, quàm Nauis rerumq; cum salute certissimum breui interitum, ni quàm primùm portui Messanensi, quod vnicum esset refugium se concredant. Id consilij salutem illis, sed Messanensibus præterea fortunas attulit, calamitatem exemit, respondit q; dictis in æde Virginis, euentus, Nauim eam, ante vigesimam secundam diei horam in Portu constitutam.

Tùm verò Ciuitas vniuersa recreata, cunctis præsentissimam Patronæ Virginis opem cum religione interpretantibus, nec paucis, quos narratores seniculi, vel etiam cultus Diuæ permouerat ad Templum Scalarum,
B cunctatum affluentibus: rei successu ex ordine prolato inquisitum, quænam fuisset ex Monialibus tanti Vates euentus, quæ totius Vrbis calamitatem, ope Virginis adeò proximè vertendam enuntiasset. Mirata primùm Antista loci vehementer, vix tàm alienam ex tempore cum voluptate felicitatem capiens, sorores deindè congregari iubet, singulisq; recensitis & vestigatis cum nullam ex omnibus dicti factiq; consciam, sed stupentes vniuersas, ipsa quoque stupuisset; eloquens silentium indubio probauit argumento, illa etiam vice, pium Deiparæ Clientibus suis profuisse patrocinium, eiusdemq; fuisse augustum illud gemitibus pauperum interpellantibus redditum oraculum, vt quæ olim Scripto benedixisset, nunc in-
C terpres scripti, voce & facto suos solaretur.

Plura si afferantur huius generis exempla, non puto aliquem fore, qui non varijs cæli iniurijs, & rationum vexationibus magis, quàm ignauiæ Ciuium adscribat, vt cùm isti sua industria, ac nauitate famem propulsare, suoq; labore procul arcere non valeant, sæpius ad inopiam, reiq; frumentariæ angustias redacti, cælestem misericordiam fortuitosq; euentus & miracula cogantur expectare. Enimuerò id genus crimen longè abest à Ciuitate eius Regni nobilissima, quod antiqui Imperatores ita semper annonæ perfugium ac cellam penariam habuere, vt indè fruměto suppeditato,
D aliorum etiam Regnorũ inopiam famemq; sublearint; in quam præterea Ciuitatẽ, ex vicinis terra Mariq; Oppidis, vicis quoque ac pagis in territorio dispositis, velut ad statum mercatum, eiusmodi vndiq; fiunt aliměntorum effusiones, vt cùm in cetera Sicilia tenues interdum, & attritæ sint victus fortunæ, hic omnium rerum vbertate vilitas reputetur. Sed enim qui apud Cælites est rerum dispositus, causas in humanis non habet, trahendaq; potius iniuria temporum, in proficuum mortalibus argumentũ, quàm noxijs sugillãda fortuna dicterijs, aut etiã ad destinatã Dei immortalis reuocanda vicissitudo sententiã, quæ sicut interdũ ex calamitate hominũ gloriæ suæ materiẽ, ita hominibus benefaciendi sufficit occasionẽ.
E Quanquam fortasse non desint alij, qui hanc meam in excusanda Mes-

sanensium extemporanea calamitate moderationem, parum æquo animo A
sint laturi, quòd cùm id mali manifestas interdum intra Regni Siculi septa, Rectorum culpa causas habeat, ad arcanas æterni consilij decretiones simplici planè ingenio referatur. Verùm non est instituti nostri causas fortunæ vestigare, sed diuino permissu malis incidentibus, desperata rebus afflictis ope humana, si fors diuina prouidentia præter expectationē insuetatis modis occurrat, in admirationē trahere ac laudare, imò inde magis Deiparæ Virginis erga suos Clientes protectionem commendare, quòd eiuscemodi exercitationibus plura velit esse reponenda in repromissa à se protectione, quàm in fortunæ humanæq; industriæ contentione.

Iam quod ad alteram partem de tumultu in Vrbe sedato spectat: recēs B
[a] An.1612. est eiusce rei memoria, [a] quam Franciscus Fasanus alibi à nobis citatus
[b] L.1.c.13. Messanæ tum agens, in suo de [b] Instituendo Christiano opere sic narrat, vt Virginalis Epistolæ ad Messanenses datæ certissimum velit esse argumentum. Fortè cùm Dux Ossunæ Siciliæ Prætor Messanæ tunc vicem verteret, grauiter quidē apud Senatum quaqua tandem apud L. Portium
[c] De Immū. Mamert. Calbetum de causa, [c] sed omninò seuerè apud plebem audiuit. Tùm enimuerò inflammatione tumere Ciuitas, & laxatis in arma furoribus, sine ordine pleriq; atrocius proruere, ceteros etiam qui nondum proiecti mente, furentes coërcerent, lacessere, & quasi perditam libertatem, proditamq; Patriam vellent, incessere: vt nemo esset, qui vel præcipites contine- C
nere posset, vel arsuræ iam iam pœnitendis secessionibus Ciuitati sanæ consuleret. Quin erumpente in vniuersam Vrbem repentè seditionis flamma, ita omnium animos vndiq; proruentium incendit, vt penè momento, cuncti in paranda arma sese conuerterent, dubio procul aperto quàm primùm Marte ac campo rem gesturi, nì destinatum Cælo consilium, Patronæ Virginis ope, furenti populo frænum iniecisset.

Et certè liquido planè miraculo id periculi transactum, omnes qui hodieq; Messanæ viuunt, prudentissimi rerum testantur quàm sanctissimè. Nam cùm inter tumultuantes non deessent, qui concito cursu ad turrim Campanariam aduolarent, signum edituri suburbanis, numerosis- D
simæ Ciuium parti, ad arma conciendis; aperta de more porta, & quæ reducto duntaxat absque claui pessulo patere solita est, aduersus adruentium conatus, vndecunq; tandē id factum, nemine certè mortalium intus agente, ita obfirmata est, vt nulla quauis impellentium vi patefieri potuerit; neq; solùm, sed crebro impulsu in obuersum acta, serisq; intus ac vectibus sponte cum suis ansis innexis, omnē penitus potestatem recludendi sic ademit, vt viribus cum furore cassis, non serò stupentiū mentes ad saniora cōsilia reuocaret. Simile quippiā accidisse Neapoli paulò antequā suū opus edidisset, narrat idē Fasanus, reiecto à Campanaria D. Laurentij, seditionis E
aucto-

A auctore, qui si data semel tessera Ciues ad arma conciuisset, cruentis dubio
procul factionibus Ciuitatem impleuisset. Id beneficij Neapolitani Ia-
nuario Martyri Vrbis tutelari adscribunt, quem Pontificio amictum ha-
bitu, dum seditiosum illum hominem à conatu repelleret, plures conspe-
xere: vt dubium minimè sit suam quoque Protectricem illi rerum di-
scrimini Messanæ moderatam, quæ sæpius extremis iactatam periculis,
obiecta non semel augusta sui specie in securitatem pacis asseruit.

OSTENDITVR PROTECTIO DEIPARAE VIRGINIS *à fidei defensione, & constantia Messanensium.*

B

CAPVT LIX.

ON dubito quæ hactenus dicta sunt, plurimum
fidei facere argumento, si tamen cum ijs confe-
rantur, quæ de fide atque constantia Messanensium
dicturi sumus, vel in his maximè neruus religio-
nis, & protectionis specimen consistere videbi-
tur, idque non apud credulos & leues, sed apud
religiosos & sapientes rerum arbitros, quorum
C prudentia in ijs etiam elucet, quæ coniecturæ aut cogitationi tradi
consueuere.

Hanc equidem constantiam non eo duntaxat pendo, quòd semper
inuiolatam Regibus fidem Messanenses seruauerint, nutantes socio-
rum animos persæpè firmauerint, partium secessiones minimè fouerint.
fluxæ fidei transfugas persecuti fuerint, proditionis aut perfidiæ insimu-
latos supplicijs affecerint, ipsi verò fidem ad perniciem vsque coluerint,
nec vnquam Principibus in diuersa studia discerptis, specie affectatæ
libertatis adhæserint, nisi fortè ambigentes, vtra pars iustiorem cau-
sam haberet, illam secuti sint maximè, quam semper tempore pacis pro-
D barunt, antequam vlla discessionis esset suspicio, idq; opinione officij
magis quàm amore dissidij, præsertim quòd visum esset potiùs multo-
rum sapientium certiorem sequi auctoritatem, quàm paucorum dubiæ
parere voluntati.

Verùm vt dicebam alio loco ponenda est fides atque Constantia Ma-
mertina, quæ peculiari Virginis beneficio mereatur insigniri. Quòd ni-
mirum statim atque primùm Christo nomen dedere, susceptam semel
fidei causam, non modò non deseruere, verùm etiam in medio superstitio-
nū foro, atque adeò inter ipsa impietatis subsellia, validis semper pietatis
E argumentis Patrona Deipara firmauere. Et quamquam initio Religionē
Qq 2 suam,

suam, templis & monumentis minimè publicè notarint, quòd Societate ac potestate Romana tenerentur; vbi tamen Roma è latebris superstitionis emergens, ipsa quoque in Euangelij luce versari cœpit, Messanensis etiam Respublica sibi stare visa, templis atque aris fidei signa intulit, suæq; ad Christum accessionis exordia, celebri memoria à Pauli Apostoli prædicatione consecrauit. A

Atque hæc quidem initio fieri cœpta. Verùm voluentibus annis; cùm inter tot rerum vicissitudines, Sarracenorum præcipuè bellis Sicilia versata, ac penè versa fuisset, Messana diuturna obsidione cõflictata, quò saluti Sociarum Vrbium consuleret, non alio pacto deditionem fecit, quàm si Christianorum signa suis defixa locis, sarta tectaq; seruarentur, iura salua, fortunæq; Ciuium stabiles permanerent. Hac Messanensium virtute ac religione perfectum est, vt Christiani per reliquas Regni Vrbes honestè, ac citra iniuriã haberentur, & Messanæ bina vexilla continenter explicata viserentur, Sarracenorum alterũ nigro in area virenti Castello insigne, alterum Christianorum quod in purpureo scuto Crucis aureæ signo rutilaret. Eximia sane Messanensium laude apud omnes nationes, sed ingenti planè gloria Crucis, quam noua vincendi arte, & cum deuictis regnantẽ, & de victoribus triumphantem ipsi persecutores Crucis vererentur. B

Sed enim seruitus ista, quanquam de cetero speciosa, diù stare non potuit, Messanensibus religione Crucis, & patrocinio Virginis in summa rerum enitentibus. Itaq; Nortmannorum copijs admissis Sarracenos pellunt, eaq; occasione Ciuium fide parata, paulò post Syracusæ quò Sarraceni confugerant deduntur: post Syracusas; quinquaginta millibus cæsis, tredecim Vrbes à Christianis capiuntur, iterumq; reparati prælio hostes totidem capitibus luunt, donec tandẽ auxilijs ex Africa traductis, vniuersæ Siciliæ frænum inijciunt, sola Messana indomita, quę Christi habenis asueta barbaro iugo ceruicem inflectere non ferebat, tametsi demum maioribus oppressa copijs, & vi capta, suorum sanguine redundarit: non vtiq; sine cælesti consilio, quòd Martius ille piusq; cruor, irrigata velut Vrbe, Seminarium faceret posterorum, libertatis & fidei quàm vitę amantiorum, vel recenti adhuc calore ad maiora etiam audenda præsentium pectora inflammaret. C D

Enimuerò non committam, vt trium fortissimorum Messanensium fides & virtus post tot secula sileatur, fraudeturq; laude recens eorum meritum, quod tanti fuit precij, vt nemo nisi iniurius non fateatur, eorum facinore tunc stetisse Regni Siculi salutem ac dignitatem. Hi Mamertinam planè mentem suspicientes de barbaris regno pellendis, clam ipsis ad Rogerium Mileti tunc forte Calabrorum agentem profecti, explicato Crucis vexillo: Hoc (inquiunt) Principum inuictissime & Christi E

aman-

A amantissime, de barbarorum seruitute tibi vendicandum afferimus, Messanenses sumus, & Mamertino ingenio, sed magis è religione Christi, barbarorum insolentes, te Duce libertatem consecuturi, pro hoc signo mortem oppetere parati sumus: Macte animi, indolem cælo datam virtute & factis illustrioribus exauge, Crucisq; triumphum nouis gloriæ trophæis accumula. Aderit pio conatui vocatus Christus, & Virgo Patrona Christi Crucifixi Mater, fortuna religioni obtemperabit, nos cum nostris rebus Christo, te Duce militabimus.

Subijt è vestigio pius calor generosum Principis animum, ac paulò post voto suo, cogitationi Summi Pontificis tradito, ad bellum Siculum B penitus inflammauit, eo Sacri Senatus consulto, vt Regno potitus, partem vnam Deo, bonorum omnium datori cōcederet, altera belli socijs impertita, tertiam sibi præmij loco præseruaret. Re hunc in modum confecta, Messanenses tanti incæpti auctores, Rogerio Crucis vexillum consignant, animiq; pleni, vt primùm ad suos reuertuntur, captatis fidissimorum consilijs, vniuersos in vota sua spe lætissimi successus accendunt, dataq; Nortmannis tessera, Christianorum domos, dispositis per fores & fenestras Crucis characteribus signant. Non multò post Rogerius fausta Romani Pontificis apprecatione, viginti sex nauium Classe, paulò amplius vndecim militum centurijs, assumpto Crucis vexillo Messanam C paulò ante solis ortum appellit; hic dum portum prouidè lustrat, fortè in extrema brachij littoralis ora, duodecim Christianorum cadauera crudelitate barbarorum patibulo suffixa conspicatus; animo primùm vehementer accenditur, tum verò triumphata fors Messana, ad genium loci, manesq; enectorum religione Ciuium placandos (quod etiam postea præstitit) Templum Christo seruatori se dicaturum vouet.

Nec mora, duplici bello terra mariq; vrgeri Messana, iamq; propemodum sedibus suis conuulsa, quò Christianos amplectatur obuijs vlnis sese parat, reuelluntur extemplo repagula, ceduntq; ferratæ Vrbis portæ, forD tiori Ciuium fidei, patentibusq; vijs ardenter itur in necem barbarorum. Tanta repente fit strages cadentium mucronibus vltro sanguinem impium haurientibus, nec nisi Ducis miserentis iussu temperatum, quò plurimis Christum flagitantibus, cruor obnoxius, puriore latice piaretur. Ita demum remittente cæde Rogerius Victor, publica Ciuitatis adorea deducitur ad Regiam, vocatisq; tribus illis Mamertinis, quorum fide tanta Siculi Regni felicitas stetit, acceptum Crucis vexillum restituit, loco quo par esset memoriæ Crucis triumphantis defigendum.

Atque hoc pacto, vnus idemq; dies Siculis libertatem, pluribus Sarracenorum salutem, Messanensibus laudem, Reipublicæ Christianæ felici-E tatem, Rogerio gloriam peperit immortalem, viamq; patefecit ad Re-

gnum tot victorijs obtinendum, quas inter, illa gestis mortalium maior, A quævè triumphis Imperatorum celebrari queat, exigua scilicet manu vix vt credi, vel citra ruborem dici queat, triginta barbarorum millia strage vna fusa iacuisse. Dignum sanè prælium quod Georgius ille inter mortales Draconis occidione clarus, equo & armis coruscus, (nisi Diua Virgo, Siclensibus quoque eodem habitu aliquando conspecta) prælato Crucis vexillo, pro Siculis & Nortmannis palam pugnare crederetur, liquido etiam argumento probati apud Superos Mamertini consilij quo Rogerium in præclaram incomparabilis felicitatis sortem, ac victoriam Cælo destinatam aduocarent.

a In cōpēd. Hist. Sican. b L. 1. Dec. cap. 2.

Narrant eam assertæ Siciliæ historiam inter alios [a] Franciscus Maurolycus, itemq; [b] Fazellus, & hic maximè ad sententiam, vbi postquam B recitasset Archadium à Messanensibus liberatum, egregia comparatione præsens argumentum ad laudem Messanæ vertit. *Non minus* (inquit) *ei gloriæ ex Sarracenorum expulsione prouenisse, cuius initium huic potissimum Vrbi, Sicilia tot annis fædo gentilium imperio vexata & fert, & feret acceptum semper. Cuius insigne testimonium præstitit in diplomate suo Rogerius ipse Siciliæ Rex dato Panormi, ipso suo Coronationis die* 15. *Maij Anno* 1129. *in hæc verba. Nouimus vtiq; narratione, scripturaq; vetusta pariter ac moderna, quos labores, & damna sustinuerunt Nobilis & laudabilis Ciuitas Messana, eiusq; Ciues, vt Christianum dominium expulsis Agarenis in Sicilia præfulgeret.* C *Nam Magnificum quondam Patrem nostrum, ad illam capessendam introduxerunt, ipsumque ope atque opere promouerunt, cum maxima substantiæ ac sanguinis effusione, donec in ipsius Magnifici Patris nostri dominio, seclusis infidelibus fuit tranquilla serenitas pacata, &c.* Hæc Fazellus.

Quæ omnia ideo à me dicuntur, vt tanta Messanensium fides atque constantia, non nisi in Deiparæ Virginis redundet gratiam, quæ à suscepta tutela Patrona communis causæ suo voto effecta, non modò periclitari aliquando religionem Messanensium passa non est, verùm etiam singulari fortitudine pectoribus indita, maiores semper fecit animos ad rem D pro fide gerendam, eorumq; virtute ac labore Romanæ etiam Ecclesiæ felicitatem, non minima ex parte voluit consistere. Nam vt Messanenses Martia semper indole multa præclarè ab incunabulis Vrbis suæ gesserint, vbi tamen suscepto Euangelio, Matrisq; Virginis impetrato, vt sic dicam, regno, ad religionis causam animum traduxerunt, inde quasi initio memoriæ sumpto, factis longè illustrioribus apud omnes inclaruere: Et nisi gratiosi apud Reginam Virginem extitissent, priscç tantum laudis recordatione contenti, ad maiora certè & sanctiora mentem haud vnquam comparassent. Poterant enimuerò cum barbaris Reipublicæ causa fœdus colere, pressaq; reliqua Sicilia societatis quodam iure cum illis E emi-

A eminere, poterant citra singularem principatum communi voto, rebus
ipsi florere suis, proprijsq; viuere institutis, poterant denique commer-
cijs per omnem Asiam, Africam, atque Europam, nisi etiam per inuen-
tum nouum Orbem explicatis, fortunas suas exaggerare, Regumq; ac
Principum Societate, domi forisq; bello ac pace, Reipublicæ perpetuum
firmamentum sufficere.

Sed enim nescio quis à religione honesti, ac decori stimulus incessit
animis, vt semper turpe ducerent priuatis Ciuitatis suæ copijs, vel etiam
Regni Siculi fortunis, totius Ecclesiæ, Religionisq; commoda postponere,
mallentq; semper religiosiores esse, quàm potentiores videri, & vni legi-
B timo Principi honestè parere, quàm multorum obsequijs indecoræ liber-
tatis quæstum facere & occasione data manifesto Marte cum gloria belli-
gerare, quàm prætextu iusti, cum fraude & dolo, bellum (vt inquit ille)
cauponari; denique necessitudine religionis, Regnis ac nationibus alijs
astringi, quàm impia Societate fæderibusq; inimicorum Crucis impli-
cari. Atque hinc ego factum reor, amore Christi, odioq; nominis bar-
barici Messanensium animis altius infixo, plerosq; ita institutos fuisse
semper, vt posteritati & gloriæ non aliter studuerint, nisi causa cum reli-
gione coniuncta, perfidiam semper fuissent insectati; id scilicet animo
gerentes, ex rebus à se præclarè gestis, fructum in Ecclesiam esse deri-
C uandum, faciendamq; semper accessionem ad salutem Cruce compara-
tam, ac potius atrocissimo quouis genere lethi paciscendum, quàm offensa
fide & constantia crimen in religionem esse admittendum. Id verò inter-
dum ea fortitudine præstiterunt, quam iure Christiani omnes mirentur,
sacri Ecclesiæ fasti laudare queant.

Nec enim hoc loco præteribo virum illum, cuius singulare facinus
nulla vnquam sine iniuria conticescet ætas, Antonium Durum intelligo,
cumq; Mamertinum, non tàm fortasse accepto quam fuso certè sanguine
clarissimum, sed tamen inter suos Ciues honestum, Ciuitate apud exteros
D etiam notabilem. Hic cùm plures annos egisset apud Turcas, commu-
nicato cum Nauarcho Venetæ Classis consilio (erat tunc Venetis cum
Turcis bellum) acceptisq; ab eodem fidis rei gerendæ socijs, Turcorum
Naualibus noctu flammas iniecit, datisq; incendio lenis armamentarijs,
ac tribus rostratis, conscensa propere phaselo fugam arripuit. Verùm
interea fumo crepituq; flammarum excitati hostes, è vestigio tanti faci-
noris auctoré, maria per omnia disquisitum comprehendunt, peremptisq;
socijs ipsum duntaxat Imperatori sistunt. Ab hoc interrogatus tanti
mali causam, intrepido planè ac forti animo respondit, incendij se exti-
tisse auctorem, idq; amore Christianorum Turciciq; nominis odio fe-
E cisse, facturumq; fuisse in posterum si res & fortuna distulisset, nec modò
se

se dolere de morte cruciatibus oppetenda, tametsi nomini Mamertino, A
muneriq; Christiano minimè satisfecisset; hoc solo multum angi, & mi-
nus alacri animo demigrare, quòd non maiora Turcis pro vindicanda
Christi iniuria damna intulisset, quò tandem gratior Deo victima cade-
ret, manesq; meritis cumulatiores cælo immitteret.

Hæsit ad verba tàm fortia stupore defixus Tyrannus, laudataq; secum
viri constantia, modis exquisitis, promissisq; ingentibus conatus est, si
qua ratione, remisso Christi nomini nuntio, scelerata defectione ad partes
Mahometi traduceret; vel si religione inuictum gereret animum, sal-
tem ad inferendum Venetorum Classi par detrimentum induceret. Sed
enim re & nomine ad perfidiam Durus, nihil à statu naturæ discedens, B
damnata fortiter impietate, iactatisq; in Mahometum ac sequaces oppro-
brijs, quò crudeliores efficeret ad perniciem consciscendam, peracerbo
tandem supplicij genere, scilicet auulsis singillatim ferro dentibus, rapta-
to deinde caudis equorum humi corpore, ac demum quatuor in partes
discerptus, CHRISTVM ac Deiparam Virginem incorrupta fide atque
constantia testatus est. Eam tanti viri fortitudinem etiam atque etiam
demirata Respublica Veneta, produxit ad Senatum, datisq; ad Messanen-
ses literis, exquisitis illustrium verborum ornamentis, non solùm Anto-
nium collaudauit, verùm etiã deducto in hæredes & consanguineos tan-
tæ virtutis merito, publicè singulos præmijs perquàm dignis exornauit. C

Quæ omnia fastis certè ac theatris seculorum æqualia, cùm à singu-
lari Virginis tutela quę suos Clientes morte reddit clariores, profecta, ne-
mo iure queat ambigere, facile etiam partem alteram concedet, quæ siuè
tàm ingentia supra vires hominum facinora, siuè tàm castum & integrum
in non violanda religione animum, sacræ illius Epistolæ merito consequi
debuisse contendit & agnoscit.

Posset hic commemorari quibus semper incrementis à suscepto
Euangelio Messanensium pietas incessit, vt quemadmodum inuiolatam
erga Principes suos fidem, ita perpetuò religionem in Deum seruarent
indistrictam, sed altiori principio ducendum foret argumentum. Id D
modo dixisse satis, vnum sensisse omnes, vnum studuisse semper, vt ex
præscripta sibi in Deum religione voluntati Principum integerrimè
subscriberent. Et habuit obseruantia robur ex prærogatiuis ob egregiè
merita pensatis, sed multò maximè religio firmitatem, ab exemplis pie-
tatis sanctissime constitutis. Cuius generis argumentum illud inter
cetera Messanensium decora Scriptores percensẽt, quod ipsi (Messanen-
ses dico) Sacrum fidei Tribunal, non modò non detrectarunt, verum
libentissime acceptum cum salute seruauerunt, quo vel vnico ingentis
studij exemplo, de toto Siculo Regno, de Regibus Catholicis, de vniuersa E
Eccle-

A Ecclesia incomparabiliter meruerunt, ex eoq; merito, Caroli Quinti Imperatoris commendatione, [a] non solùm ob zelum collaudati sed etiam Deo, regiq; suo fidelissimi sunt appellati. a In Lit. datis Vallisol. 24. Feb. 1518.

Ad laudem verò vniuersæ Siciliæ spectare potest, à suscepto semel Euangelio, quamquam vario Barbarorum dominatu ipsam exercitam, nunquam tamen religione desciuisse, etsi cum quibus confligendum esset, Iudæi, Sarraceni, Hæretici pluribus Insulæ locis siue palàm siue occulte cohabitarint. Itaq; Angelus Carmelita cum Berengarium hominem incæstuosum, vt tradit Palæonydorus, [b] clam publiceq; sceleris coarguisset, ab eodem Leocatę, ab Hæreticis (*vt Martyrologium* [c] *Romanum habet*) occisus est. b L. 3. Antiq. c. 3. c Ad 5 Maij
B Albertus item Carmelita non paucos aliquando Iudæos, infidelesq; Messanæ conuertit, id quod Catholicis Ciuitatibus eximiæ laudi semper fuit. Samaræos Catanæ degentes, [d] pagana mancipia emisse eademq; ausu temerario circumcidere præsumpsisse: eosdem viguisse etiam [e] Syracusis, Panormi habitasse Iudæos testatur [f] Gregorius, idemq; *de non opprimendis iniustè* ad Victorem Episcopum scribit, iterumq; ad Libertinum [g] Siciliæ Præfectum, quò coërceat *Nasan sceleratissimum Iudæorum, sub nomine Beati Heliæ, quòd altare puniendа temeritate construxerit, multosq; illic Christianorum ad adorandum sacrilega seductione deceperit*; denique nonnullos è Sicilia venientes à Monophisitarum errore conuer- d Greg. L. 5. epist. 32. e L. 7. ep. 22 f L. 7. ep. 28 g L. 2. ep. 37
C sos esse idem ipse Pontifex [h] adnotauit. h L. 10. ep. 24

Scilicet virus istud, & paucos, & rudiores interdum obiter afflauit, Magistratus, aut Nobiliorem Regni, Vrbiumq; portionem haud affecit. Quin sceleratiores ac potentiores statim ac primùm luem ebullire cæpissent, authoritate publica compressi pœnam dederunt, nec deinceps id pestilentiæ, Siculæ religionis aura tolerauit. Nam quod Abraham Bzouius in Innocentio Quarto narrat, [i] huius tempestate nonnihil periculi in Regno Siciliæ Fidei Orthodoxæ creatum à nonnullis Hęreticis; eius mali, non Siculi capita, sed externum virus è montanis Ebredunensibus i In addit. ad An. Baro.
D vbi diù latuerat, regnum Insulare circumlegendo potiùs, quàm inuadendo, quòd Inquisitorum fidei vigilantiam reformidaret, in extremam Calabriam sese receperat, quò tamen cum primùm peruenisset F. Alexander Padula Dominicanus, Hæreticæ prauitatis Quæsitor, eó diligenter nauante deferbuit, penitus elanguit.

Sed etiam certum Siciliam vniuersam vbi semel Christum accepit, semper ad ditionem Ecclesiæ Romanæ siue diæcesim spectasse, nec aliunde quoad Ecclesiasticam politiam ius fasq; suscepisse. Id sanè peranti- qua consuetudo iuris naturam induta ex Leone ostendit, [l] quia Siculi Antistites Romam euocati triennio quouis ad diem III. Kal. Octobris se l In ep. 4. ad Siciliæ Episc.
E sistebant, etsi processu temporis vt Epistola ad Cyprianum Diaconum

testa-

teſtatur, Gregorius Magnus id iuris ad quinquennium ex indulto proro- A
garit. [a] Et legimus ante Gregorium in ſexto Concilio Romano ſub Sym-
maco celebrato circa annum ſalútis quingenteſimum, Meſſanenſem,
Miſenatem Liparitanum Epiſcopos adfuiſſe, iterumq; poſt Gregorium in
Synodo Lateranenſi à Martino Primo coacta, circa annum quadrageſi-
mum nonum ſupra ſexcenteſimum, Meſſanenſem item & Agrigentinū &
Panormitanum ſeſe exhibuiſſe. Tum verò vim paſſa Sicilia potentia
Leonis Iſaurici, à Summo Pontifice Romano fuit auulſa, & Epiſcopo
Conſtantinopolitano ſubiecta, quando ſcilicet ille à Gregorio II. Imperio
mulctatus, viciſſim Siciliæ iuribus, quemadmodum [b] Balſamon adnota-
uit Gregorio interdixit. Quæ quidem violenta ſeparatio non tum in- B
ceſſit, poſtquam Iuſtinianus prouocationes à Siciliæ Iudicibus ad PP. Ita-
liæ fieri [c] conſuetas Quæſtori [d] Conſtantinopolitano demandaſſet, vt
hoc pacto Ciuiles & publicas formas Eccleſiaſticus ordo ſequeretur, quod
nonnullis obliquè viſum: ſed multis poſt annis quando Leo Diuis inuiſus
primùm furere incæpiſſet. Alioqui ius Romanum à Iuſtinianeo ſeculo
manſiſſe inuiolatum ſatis oſtendit, quòd Gregorius Magnus Epiſcopos
Siciliæ & Romam vocarit, [e] & Petro Subdiacono, ſicut aliàs Maximiano
Syracuſano, [f] *ne pro paruulis* (vt inquit) *cauſis neceſſe eſſet Romam ire*, vices
ſuas ibidem commendarit, & denique defenſores [g] in Prouinciam haud
ſemel abligarit. Quamquam is error & ex Balſamone qui ſeptimo fere C
ſecundùm Iuſtinianum ſeculo, ſcriptis operam nauauit, tutò ſatis emen-
dari queat.

a L. 6. ep. 19.
b In 2. Can. Cõc. Cõſt.
c L. 27. C. Theod. de appellat.
d Nouel. 75 & 100.
e L. 1. ep. 1.
f L. 2. ep. 4.
g L. ep. 27. vſque ad ep. 31.

Ceterum ea vis ac iuris mactati contumelia, non ita diu Romanam
afflixit Eccleſiam, quin ab [h] Hadriano primo repetitum, ſuo rurſum legi-
timo foro inceſſerit, & aliorum deinceps Romanorum Pontificum, ſed
Nicolai [i] Primi in primis ſanctitate ac fortitudine, Romano ſteterit arbi-
tratu. In qua tamen diuiſione ab Hæretico Imperatore facta, non ſolùm
inconcuſſè Sicilia fidem tenuit, verùm etiam totis ducentis annis res
Eccleſiæ immotæ permanſerunt: præclaro ſanè argumento res ſacras ex D
norma Ciuilium inſtitutionum non ſolitas eſſe mutari; quamquam de
cetero ſicut Siciliam Iſauricus, ita poſt ducentos annos Nicephorus Ty-
rannus Orientis, Calabriam & Apuliam Romanæ poteſtati ereptam,
Epiſcopo Hidruntino, [l] per Polieuctum Conſtantinopolitanum; quod
refert Luitprandus, illo iubente inſtituto, tradidiſſet.

h Ep. 1.
i Ep. 7. ad Michaelem.
l In Legat. pro Othone.

Verùm ſi hæc communem vniuerſæ Siciliæ laudem à pietate concer-
nunt, tum illud in religione fixum ipſa Meſſanæ acceptum referre debet,
quòd ad inſtructiſſimam reliquorum ordinum phalangem; Societatis
quoque Ieſu Collegium hæc primùm velut aciem nouam & nouum cu-
neū opportunè adiecit; vnde florentiſſimę Siciliæ Vrbi *non paruum* (inquit E

Geor-

A Georgius Braunius) [a] *tum venustatis tum vtilitatis accedit ex optimè instituto Societatis Iesu Collegio, quòd Pontificis Maximi iussu eo missi M. Hieronymus Natalis Hispanus, Andreas Frusius Gallus, Petrus Canisius Germanus, Benedictus Palmius Italus atque nonnulli alij ex varijs Nationibus, domo, Magistratus benignitate commodè instructa, Anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo.* Hæc ille; cui vna adstipulatur Franciscus Hohembergius, & vterq; inter alia de Panormo, hoc quoque ad laudem vertunt, quòd non multo post Ciues, Ioannis Vegæ Proregis consilio ac auctoritate, atque adeo pio Messanensis Collegij fructu excitati, Societati Iesu Collegium erexerunt. Eadem fere Petrus Ribadeneira; [b] sed etiam addit ante iam B ingressos in Siciliam Societatis Patres pedem figere cæpisse, Iacobum nimirum Lhostium Flandrum, vocante Rudolpho Pio Cardinali Carpensi Præsule Agrigentino Societatis Protectore, ab Ignatio missum, & Hieronymum Domenechum Roma à Ioanne Vega pro animæ consilio adductum, anno millesimo supra quingentesimum quadragesimo ac septimo. Ac cum fortè specimen acceptum, vtilitatem publicam, in futurum designauit.

a L.1. Ciuit. in Indice.

b In vita S. Ignat. L. 3 cap. 18.

Ceterum antiquam esse Messanæ laudem à literis, [c] ex ijs quę Abrahamus Ortelius vel qui in eum commentatus, habet, præclare liquet. *Florentissima* (inquit) *Vniuersitas multo illustriorem Messanam reddit, quam* C *Raphael Volaterranus magnam Siciliæ scholam vocat, ex qua velut ex equo Troiano complures doctissimi Viri prodierunt.* Hæc ille, præsigni sanè, quod huc refert argumento, eò spectasse Ciues, vt religionem pietate suorum & constantia semper defensam, doctrinæ quoque pręsidio, longe quàm muris & armis, fortius, augustius emunirent. Et ne quis putet vetustiora tempora commemorare Volaterranum, quibus Dicæarchi, Aristocles, Ibyci alijq; præstantissimi Viri Messanæ germina floruerunt, ibidem per Euangelica secula non pauca fulsére literarum lumina, quibus Orbis Christianus hodieq; claret. Certè Ioannes Gatius Cephaleditanus, eru- D ditis omnibus admirandus, è Messanēsi schola, vnde admirationi esset, accepit. [d] Is verò teste Mario Aretio, tantus inter Theologos euasit, vt profiteri auderet, desideratis si vnquam fieri posset voluminibus sacris, sese per Dei gratiam restauratorem fore.

c In Messa.

d In Sicil.

Ac vt omittam Franciscum Maurolycum recentiorem, pridem ante. *Bembus Iunior cùm Messanæ* (inquit Iacobus Middendorpius) *studiorum gratia ageret,* [e] *Græcarum literarum professore Constantino quodam* (Lascarim intellige) *sic vsus est, vt ne vnum quidem diem quatuordecim integris mensibus intermitteret, nec per diem solummodò & plurima & doctissima prælectiones publicè fiebant, sed etiam post cænam repetitiones lectionum auditarum, dispu-* E *tiones & literaria certamina olim instituebantur. Ad quæ nobilissimi quique & clarif-*

e L.4. Academ. In Messan. Acad.

clarissimi viri, audiendi ornandiq; causa veniebant, quorum illi aliquid muneris A *crebrò & priuilegij studiosa iuuentuti afferebant: hi ad excitanda & promouenda studia ijsdem sæpè de rebus in illò auditorio disserebant.* Hæc & id genus preclara de studio Messanensi ac poëtices in primis delitias ingeniosæ iuuentuti cultas fuisse narrat iste. Quibus opinor illectus, ac vt ita dicam erudita illa aura captus, literarum omnium Mecœnas Rex Alphonsus, dum Messanę esset, in ipsa Regiæ interioris aula, horarium indies Virgilianæ lectioni Lyceum esse constituit, & vniuersam iuuentutem nulla sanguinis habita ratione, sed ipso studendi desiderio nobilitatam edicto admisit, ac pene præmijs propositis inuitauit, *exclusis* (vt inquit) (Antonius Panormita [a]) *eo loco, ea hora, amplissimis atque ornatissimis Viris omnibus* B *denique qui legendi causa non adessent.* Vt iucundissimum esset tantum Regem posthabitis Regijs curis, vel certe in ea literarum ornamenta laxatis, vna auscultare, ac tam præclarum auditorium sua presentia & eruditione magis illustrare.

a Lib. 4. Apoph. Alphons. n. 18

Nec minora fere de palæstra Catinensi quæ clarissimum inter alios Canonici Iuris interpretem, vulgo Abbatem emisit. Itemq; de Siracusana, siue remotiora secula spectemus siuè propinquiora, quibus Syracusani ab studijs artium insigni semper cum gloria sibi placuerunt; vt non immeritò quod refert modò laudatus Abbas Catinensis, [b] Syracusanus quidam Eques ab Alphonso Rege fortè barbari nomine audiens, ægerrime C tulerit, [c] ac quod Syracusanus esset, hoc vocabulum sibi non sedere vehementer sit conquestus. At iam de his literarum Ciuitatibus ac vt ita dicam emporijs, nunquam rectè dicturus fuisset Synnesius [d] felicitatem propter locum infeliciorem esse, nec Ægyptius ille Isidorus, [e] Basilij & Gregorij fratrum exempla obuertisset, quibus patriæ mores ad omnem sanctitatis & doctrinæ laudem non obfuerunt; nec denique Franciscus ab Alexandro aliquam, ex illis, si fortè, vllam ex alijs à rectis studijs alienam pronuntiasset.

b L. 1. de gestis Alphō. Reg.

c Iacob. Middend. L. 4 Acad. in Syrac.

d Epist. 48.

e Ep. 352.

Plura quæ de Messanæ ac vniuersim de Siculorum laudibus in hoc ge- D nere dici possent, ex eiusdē Middendorpij Viri de literis egregie meriti calamo patiar effluere. *Cum* (inquit) *huius Insulæ homines natura ingeniosi sint, & ad multas optimas res inueniendum perdiscendumq; appositi, certe rem literariam miris modis promouere potuerunt, vt non huc introducta musa, sed hic nata & potissimùm habitare viderentur. Nam præter cæli temperiem, omniumq; rerum, quibus studiosi indigent abundantiam, quædam in Sicilia loca esse scribit Bembus, quæ non Socratem modò aut Platonem, scholasq; omnes mitiores suis vmbris inuitare possint sed etiam Gymnosophistas, durissimos illos quidem homines, sed sole admodum delectatos, Nihilq; eo biennio quo in Sicilia studiorum causa abfuerat, quicquam in vita iucundius sibi extitisse refert Bembus* E *Iunior.*

A *Iunior. Petrus Roirius Lituanica decisione quarta, magnum in Sicilia doctis viris honorem deferri, ideoq; Insulam à quibusdam non modo florentem sed sanctam vocari scribit. Porrò etsi cùm aliorum Regum, tum vel in primis Caroli V. Roman. Imperatoris, & Optimi, Potentissimiq; Philippi II. Regis Catholici, aliorumq; Principum & Rerumpublicarum liberalitate & industria ad summum splendorem in Sicilia Musæ excreuerant: tamen superioribus annis propter crebras bellorum clades, & incursiones Turcicas nonnihil conturbatæ dilapsæq; fuerunt. Eo enim periculosissimo tempore factum est, vt non studiosos tantùm, sed etiam ipsos professores pro calamo & libris, arma capere oporteret. Quod Franciscus Maurolycus Mathematicus Messanensis, ob Archimedis*
B *(quem propter intempestiuum belli tempore studium miserè periisse supra dictum est) indignum casum diligenter sese fecisse refert. minimè tamen dubium est, quin iterum compositis rebus cesserint arma Musis: vereq; Catholici Regis pietate & munificentia diligentiùs bonæ literæ à Viris doctissimis tractentur.* Hæc Middendorpius qui quod extremo loco rectè coniecit an censit, ad votum cecidisse, quæ supra narrauimus luculenter ostendunt, quando non tam obstructi, quam vacatione quadam clausi literarum fontes, Messanensium industria rursum patuerunt, & in reliquos Insulæ Musarum hortos, aritudine præuersa, lympidissima fluenta eriuarunt.

C *OSTENDITVR PROTECTIO VIRGINIS EX DELECTO Messanæ Templo.*

CAPVT LX.

POSSET hoc loco non modicè nec tamen extra septa exultare oratio, si circumlectis Orbis terrarum spatijs, quæ Templa, quouis Gentium ac Vrbium, Deiparæ Virgini, ceterisq; Diuis religione mortalium, vel cælesti iussu condita sunt, in argumentum
D accerseremus, ac piè meditata comparatione cum hoc Messanensi Templo committeremus. Verùm, ne incertum vestigij, in immensa quæque feratur argumentum, eo duntaxat tramite dirigendum est, quo in illustre testimonium hactenus propugnatæ assertionis, ac planè eius à Virgine spectatæ protectionis, quæ fidem Epistolæ scriptæ præ se ferre videatur, possit desinere.

Itaq; sicut Templi (vt innumera mittam) Cæsaraugustani monumenta, Diuæ Virginis in columna conspectæ sacrata plantis, antiquam eruditis de Iacobo Apostolo in Hispanijs viso faciunt fidem, si à beneficijs
E Genti præstitis petenda sint famæ firmamenta; prorsus etiam augusta

Virginis eiusdem in delecta sibi Ciuitate domicilium designantis appari- A
tio, non ab re persuadeat in tanto beneficiorũ cumulo, scriptam sua manu Epistolam in capite collocandam. Et fuit sanè dignum tanta protectrice facinus, vt quam illa semel Vrbem sibi Sacramento Epistolæ addixisset, & in quam non humano dispositu, suam inferri Imaginem voluisset, in ea multis iam pridem ornamentis exaucta, Templum quoque lecto sibi loco dicari vellet, in quo velut ex designato adyto, vota Clientum nouis quibusdam gratiarum suffragijs exceptura esset, vel etiam è specula in alto sita, in defensionem, communemq; omnium vtilitatem prospectura.

a Lib. 3. Messan. Narrat inter alios Historiam [a] Iosephus Bonfilius ex tabulis Templi eiusdem exscriptam, in hunc ferè à nobis restrictum sensum. Fuisse vide- B
licet priscis temporibus in monte Caperrinæ Sacellum, Angelo Virginis paranympho sacrum, duobus pauperioris vitę Monachis habitatum. Horum alteri (Nicolaus dicebatur) visam noctu Deiparam mandata ad Senatum dedisse, quibus eum locum sibi ad habitandum delectum, desacratum vellet. Verùm illo quòd somnium putaret, negligente, ac nocte insequente vel minaciter parere iusso, ne quid causaretur, data à Virgine tessera, qua fidem dictis adstrueret: Columbæ scilicet candidissimæ, quæ die summo, lapsura de cælis, aream Templi ædificandi, volatu descripsisset. Nec mora, primo mane Senatu ac Vrbis Stratego, qui tum Nicolaus Palicius erat, audita probantibus; vbi ad horam, multis videntibus, id spe- C
ctaculi patuit, recepta iterum in sublimi columba, fundamenta confestim effossa humo locari cœpta, ipsa Regina Constantia primùm lapides supeiaciente, eiusq; exemplo ceteris omnibus, nullo eximio sexu certatim adnitentibus, vt breui in culmen educta substructio, Monialibus sub Regula Cistercienſi viuentibus, insigne Cœnobium esset.

Addit Matthæus Rubinus Vrbis Notarius, qui primus rem à spectatoribus acceptam literis consignauit, alterum etiam miraculum, quo fortasse Regina Constantia permota, animum in exemplum sua pietate dignum intendit; fuisse scilicet inter Regias puellas, quæ iactati in Nicolaum Monachum ioco an seriò dicterij, pœnam extemplò dederit, quòd D
cùm iste eadem quæ apud Senatum coram Regina quoque explicaret, vix illa temerè protulit non esse fidem habendam pannoso Monacho, qui eo commento suę mendicitati stipem eblandiri vellet, ac confestim arefactis brachijs, doloris immensi testes, cum stupore omnium ingentes edidit eiulatus: verùm commonita à Nicolao, statim ac primùm scelere in conscientiam vocato, data dictis fide resipuit, pristinæ quoque sanitati restituta fuit. Hunc porrò fuisse locum, in quo supra muros conspecta, (quod alibi dictum) explicato Messanensium insignibus decoro vexillo, circumsidentes & adpugnantes hostes longè ab Vrbe E

pro-

A propulsauit, narrat idem Matthæus Rubinus, ex quo eadem desumpsit Bonfilius, sed quòd Cænobium Benedictini Ordinis ibidem extitisse postmodum, scripserit Franciscus Maurolycus, nisi latior acceptio vocis excuset, error opinor calami fuit.

Sed etiam illud iucundam haud minus, quàm opportunam habet in re nostra considerationem, Templum hoc Messanense, miraculo sacratum, circa, illa ferè tempora incidisse, quibus Nazarethana Virginis domus, iam pridem & ipsa, inauguratione Apostolica Sacra, nauantibus Angelis è Palæstina in Dalmatiam, inde verò tertio post anno [a] in Italiam deposita est; nisi fortè cùm paucis ante annis [b] viuente Regina Constantia, Petri coniuge, Messanense locari cæptum sit, inde pia quædam prærogatiua accedat, quasi natiuam Virgo domum non prius voluerit è sede esse motam, quàm Messanæ votiuam ex auctoramento protectionis ædem designasset. Ac vt illa monti Palæstino insidere asueta, Italiæ quoque colles adamauit, prorsus & ista, gratiosa quadam æmulatione an exemplo, editum Messanæ prospectum Sacris delitijs adoptauit.

a 1294.

b 1286. vel circa.

B

At enim si quid hinc pij prærogatiui Cælo fauente Messanæ cedit; cum aliunde sublimis quædam sed socia comparatio dignam habet existimationem, quòd quemadmodum in Exquilino Romanæ Vrbis colle Regina Cæli Templum sibi legit; ita Messanæ edito loco destinatam ædem ac sedem: diuinitus actum quis putet, fæderatam olim è prima omnium prouincia Romano iure Ciuitatem, germana quoque religione Virginis sociatam; ac quod Romæ candor niuis, Messanæ, candidæ columbæ volatus designauit, manifesto satis symbolo, magnæ rerum argumenta commendauit. Non est, vt in hieroglyphica intendamus: candidis animorum votis candida Matris pietas, gratiam habet præstinatam; Sed quod ad Messanenses spectat, candida fides Epistolæ, attestationem habet plusquam suspensis tabellis explicatam, & restricta nimis sit ratio, quæ post tam admiranda Virgineæ protectionis exempla quæ hucusq; denarrauimus, abditiora quærat in culmine religionis sacramenta.

C

D

Ac quod olim [c] Augustinus, *Interrogemus* (inquit) *ipsa miracula, quid nobis loquantur de Christo, habent enim si intelligantur linguam suam:* libenter ad præsens institutum verterim vt dicam. Interrogemus illustria Messanensium facta, rerumq; successus in illis animaduersos, quid nobis loquantur de Maria, habent enim si intelligantur linguam suam, & clarissima voce proloquentur, quicquid vnquam Messanensibus, ab indepta pridem Virginis tutela boni obuenit, ex repromissa (quod ipsis sacrum ac sanctum) per Epistolam protectione obuenisse. Nam quia ipsa Virgo autor Epistolæ sua manu est, etiam facta ex religione Epistolæ, Messanensibus à manu Virginis facta esse, dubitari ægrè

c Tract. 24. In Ioan.

E

 potest.

potest. Et hæc quidem maiora sunt, quàm vel energumenos liberare, vel morbos abigere, vel priuatorum pericula propulsare, quia tamen assiduitate viluerunt; effecit apud Deum prouida Virgo, vt quædam fierent opportuno tempore, quæ religionem Messanensium confirmarent, fiduciam ex ea susceptam promouerent, quæ cùm longiorem habeant attestationem, vades interim aliorum & calami & argumenta & tempora sunto. A

Quamquam de cetero qui operatur omnia in omnibus, ex huius quoque Epistolæ religione, possit admiranda quæque supra mortalium vsum inducere, pietatemq; sua natura constantem, reddere sanctiorem, neque enim si indita à diuinitate Nati, Mariæ Matris nomen imploratum omnia potest, minus poterit in tabellis exscriptum, minus in Epistolari tam augustæ fidelitatis Sacramento consignatum, vt hinc quoque sanctissima quadam gloriatione dicere queat: *Fecit mihi magna qui potens est, & Sanctum nomen eius.* Atque vtinam conculcatam quorundam leuitatem an superstitioné, Virginalis huius elidat Epistolæ religio, vt non iam [a] Basilidianorum nugaces apud Serinum [b] Sammoniacum characteres de collo suspendantur, nec apud [c] Paracelsum monstrosæ Dæmonum Imagines, & incantata sigilla partibus affectis salutaria, tutamq; in armis aleam habere censeantur; nec denique sanctitatem mentitæ illæ Epistolæ, quarum alteram pleriq; nundinatores vanitatum, à Leone Pontifice ad Carolum Magnum missam, alteram à S. Cypriano diris & hostibus arcendis, euertendis, in mystica quædam verba ratosq; apices formatam venditant, adeò probatam apud nonnullos ferunt religionem, vt fortasse flammari malint ipsi, quàm fatales vanitatum chartas exurere. B C

a Mart. Delrio lib. 6. Mag. Inq. c. 2. sect. 1. q. 1.
b Bar. tó. 11 in Append.
c De Medic. c. 33. lib. de occulta Philos.

Sunt verò ista si non hæresum genuina semina, palmares certè propagines, ac corruptelæ totius fomenta, quibus temeratæ peruersa libertate conscientiæ, damnatos accersunt mores, proscriptaq; religionis & legum disciplina, ritus nefandi, quibus paulatim ad Dæmonum cultum desciscitur, inducuntur. Est hæc ferè singularis nota quæ Christianos ab apellis, Hæreticos secernit à Catholicis, vt nemo iam bonus sit Catholicus qui huiuscemodi vanitatibus Deo perosis implicitum gerit animum, peruersus verò Hæreticus, & qui nomen Christianum fictè ferat, ceterà cum recutitis aut etiam Idololatris mentem habens ac sortem, qui perindè ac probum & Sanctum institutum, religione quadam exerceri posse contendat. Sed hæc quoque conuenit in Hæreticos pœna, vt qui Sacratum cultum Imaginum odio plusquam humano insectantur, ipsi demum cum Dęmonibus depacti, sigilla ignotis exarata characteribus, figuras monstrosas, vno verbo notas Dęmonum venerentur Imagines, eò D E

mise-

A miseriores, quòd magicis ad tempus ludificati præstigijs, in medio scelerum ludibrio corporum simul & animorum iacturam ferant.

Sic enimuerò cùm nuper [a] (quod ex relatione rerum in Germania gestarum, Augustæ Vindelicorum impressa didicimus) factione Diabolica, rebelles in Cæsarem Ferdinandum Hæretici furorem & arma strinxissent, & iam in regione supra Onasum, temulentia sine religione baccharetur, inuenta sunt in exercitu nefario, peculiaribus dubio procul Inferorum auspicijs auctorata, quindecim millia scelestorum capita, quæ non humano ausu, pectoribus armisq; veneficio delibutis, ita in mediam Catholicorum, etsi fortissimam aciem penetrabant, vt quini vel octoni B iustos manipulos, vel contemptim & sine labore nedum periculo dissiparent, nec semel in fugam auerterent. Scilicet igneæ glandes, quibus crebrò vel aperto pectore petebantur, nuces puerorum, & mucrones quantumuis validis intorti lacertis, calami videbantur. Et fuit ex Ducibus in quem destinato emissus ex tormento murali globus ingens, id duntaxat effecit, vt pectore tenus ictum, retro leui casu ageret, sed ne tenui quidem corporis damno affligeret, ac potius vt ferocior in pugnam assurgeret, proritaret. Quin & equum cui insidebat, nisi Dæmon fuit, ab omni telorum vi, ac sensu habebat, immunem. Quid tandem? Portæ inferorum non præualuerunt aduersus Dei castra & Ecclesiam. Itaq; obar- C mati fide Catholici, remq; cum potestatibus tenebrarum esse rati desecratis primum aqua lustrali glandibus & ensibus, tum data, nominis IESV ac MARIÆ tessera, fortiter adeò non modò sustinuerunt inferorum impetum, verùm etiam conuersis signis, & prælio restaurato confluxerunt eatenus, vt cæso facillimè qui primò vel ludibundus globum ingentem sustinuisset, ex ictu sclopeti præstigiarum Duce, reliqui omnes protererentur, pars maxima ferè, Catholici acie gladij haurirentur. Sic planè sacra Dæmonibus capita dignè luerunt, sic ludibria Dæmonum euanuerunt.

[a] An. 1526. mése Oct. & Nouéb.

D Sed enim alijs vallata præsidijs huius Epistolæ religio, quin plura etiã virtute Numinis possit, nemo cui pectus sapit, inficias iturus est; vana tamen ea est religio, ne dicam prorsus execranda superstitio, si neglecto animi cultu, cùm plenam sceleris aduersus Deum ferat conscientiam, hoc duntaxat sanctum se putet, & à quibusuis periculis tutum, si duntaxat suspensam è collo, vel insutam vestibus gerat Virginis Epistolam, ceterà proiectus in omnem temeritatem, eoq; solum fretus quod nomen & protectionem Virginis inscriptam vtcunq; ferat, quasi non iam religiosi Sacramenti, sed sacrilegæ sponsionis tabella sit, quæ Virginem Deiparam velut incantationibus adiratam, in vota nefaria cogat.

E

A

EPILOGVS.

QVO EX HACTENVS DICTIS, EPISTOLAE data fides summatim adstruitur.

SI quantum apud Sapientes interdum coniecturæ possunt, tantum semper apud rudiores optimæ rationes valerent; paucis hæc de Virginis Epistola tractatio concludi potuisset, idq; insigni illo Cyrilli dicto, quod hic iterum placet intexere. *Traditio est nihil quæras amplius:* tamen quia multorum genijs satisfaciendum fuit, abundare oportuit & rationibus & coniecturis, propter summam & argumenti vbertatem & historiæ, quarum altera verborum copiam requirebat, altera rationum, vtraque constantium opinionum; quæ si non seorsim singulæ, certè complexim vniuersæ fidem faciunt ac firmamentum. Id enimuerò seruare per omnia conati sumus, vt alia ex alijs deducentes, pares essemus desiderijs multorum, & nexum quendam veritatis firmum apud omnes efficeremus, quā quidem ad rem, magnum attulere adiumentum, sæpius de rebus præclarè gestis insertæ narrationes, vt non modò rudes Historiarum Sicularum, sed etiam ipsi Messanenses pernossent, vnde tantam adepti essent felicitatem. B C

Quamobrem discent qui hactenus dicta legerint, fidem huius Epistolę à Traditione nobilissimæ Ciuitatis velut è principe causa petendam, quam dubio procul admittere volent, qui latè patentem Deiparæ Virginis gratiam non ignorant. Secundùm Traditionem auctoritates Sapientum in pretio sunt habendæ, quæ si desint, assertioni nostræ licet vsquequaque non officiant, cùm tamen adhiberi possunt, ipsam Traditionem interdum pleniorem efficiunt. Accommodanda deinde mens est, non ad ea solùm quæ clarissima sunt, sensuq; percipiuntur, (quod hebetis cuiusdam & interdum immoderati ingenij vitium est) verùm ad remotiora quædam principia & causas, quarum effectus admirabiles cùm videmus, haud semel fortuitò, vel humana industria euenire iudicamus, qui tamen longè alios progressus habent, quorum antecessiones si non ignorentur, multa per eas consequentia discernuntur, eaq; inuicem connexa, longè aliam rationem veri patefaciunt quàm vulgò credebatur, & quamuis communia inter homines censeantur, singularibus tamen ac penè diuinis sese exæquant argumentis. D E

Atque

A Atque huius generis sunt illa, quæ de Messanensium virtute passim diximus, de victorijs, felicitate, fide, fortitudine, constantia & id genus alijs, quæ tametsi natura, arte, industria, occasione, educatione, cæli etiam inclinatione comparari posse videantur; si tamen cum quibus connexa sunt, quæuè circumstant, exactè pendantur, ex omnibus vnam quandam rationem contrahunt, altissima quadam radice penè in Cælo defixam. Quamquam enim Deus ter Optimus Maximus, humana omnia prouidè moderetur, suis quæque nectens ordinibus, interdum tamen quorundam res mortalium, extra ordinem disponit, ac supra casum & omnem aleam locat, siue id fiat secretiori gratiæ arridentis con-
B silio, siue interdum meritis hominum poscentibus, siue demum conciliatu Diuorum, quos ipsi sibi, Patriæque tutelares ac patronos adsciscunt.

Quare quod Messanenses rebus Siculis afflictis non rogati, bellum contra Bulgaros susceperint, fusisq; illis Archadium Imperio, Imperium Archadio seruauerint, apud eundemq; merita Regio loco reposita habuerint; quòd consilium de barbaris regno pellendis ipsi primùm agitarint, eandem ob causam elato Crucis vexillo Rogerium acciuerint, Christianos trucidatis Crucis inimicis admiserint, plurimos ex ipsis morti ereptos, vitæ meliori concesserint, templis, aris, focis, sociorum saluti,
C patriæ religioni, totius Ecclesiæ vtilitati ac ornamento prospexerint; quòd inter tot Regum & Regni vicissitudines, ipsi semper legitimo Principi fidem integram illibatamq; seruauerint, sedatis motibus intestinis, exterorum quoque conatus represserint, potentiorum agitationes viam in Regnum affectantes retardauerint, inferiores officio cōtinuerint: quòd suis Principumq; auspicijs magnas hostiū copias, multis prælijs sæpe deleuerint, tot victorijs clari, portum triumphis sæpius insigniorem fecerint, quòd deniq; semper domi forisq; bello ac pace, maiorū instituta cum religione priscè coluerint, rebus, fortunis, priuilegijs, gratia Principū semper florentes: Hæc inquam omnia tametsi fortasse natiua indole assequi po-
D tuerint, si tamen iustitiæ causa, fidei sanctioris ardore, sacrorum obseruatione, cælestium cultu, Patriæ, sociorum, Christianæ Reipublicæ, denique CHRISTI & Crucis, quæ caritates omnes complectitur, amore, animum ad ea gerenda inflammarunt; id enimuerò maius est quàm vt in humanis causam inueniat, ac proinde secundùm moderatoris rerum gratiam, præcipuæ cuidam religioni in aliquem Diuorum conuenire debet, nempe in magnam illam filij Dei, solo afflatu Diuino haud fabulosè concepti parentem, quæ eadem Virgo & Mater, Cæli Regina, mundi vniuersi Domina, totius hominum generis sua precatione, sed singulari
E conciliatu Messanensium est sospitatrix, quam semper religione adorandę illius

illius Epistolæ ad se missæ, post Deum est ab initio venerata, veneraturq; quotidie Messana cultu præcipuo. A

Hæc, in suis Messanensibus Martiam feminis naturam, ad ardorem religionis traduxit, animos ad magna pro gloria Crucifixi gerenda, non solùm exuscitauit, verùm etiam magis magisq; in dies exacuit; hæc, honorantes se ad honorum culmen, euexit: hæc tot tantisq; victorijs bella Messanensium adornauit, Ciuitatem gratia, felicitate, Ciuium animos fide atque constantia cumulauit, Ciues interdum ad oppetendam pro religione mortem acerbissimam, contempta Tyrannorum immanitate inflammauit, magnumq; à fortitudine ac fidei constantia, Messanensibus nomen conciliauit; hæc denique vt innumera mittam, semper eam B Ciuibus mentem iniecit, vt in certa periculorum formidine, vel etiam summo rerum ac salutis discrimine, se Matrem semper ac suæ causæ Patronam implorarent, ratamq; cælitus ac opportunam, securi fidei, spectarent opem; quòd ipsi opinor (vt timidi sunt circa superna hominum animi) nunquam tanta cum fiducia fecissent, nisi obstrictam quodammodo tantæ Matris gratiam, Epistolæ datæ fide tutò credidissent.

Id equidem ego neque in meis aut prudentioris cuiusuis coniecturis, neque humanis rationibus, & argumentis inducor vt mihi persuadeam, sed multis & non dubijs Cælo significationibus, quibus nemo non sapiens securò in hanc sententiam ingreditur. Quid enim aliud loquuntur bina illa Templa, quorum alterum edito Vrbis loco velut speculam sibi C Virgo fieri, alterum in cliuo, vbi primùm, Sacrum illud simulacrum miraculo sisti voluit, præsentibus Ciuium necessitatibus præsto esse? quid aliud loquitur hæc ipsa imago, quàm se inducta religioso per Vrbem lustro, pestilentiam sæpius extinctam, salubritatem Cælo redditam, hostes à mœnibus propulsatos? quid portus ipse tot Nauibus auctus, quàm se, non vna vice Virginis ope onerarias recepisse, Vrbi extrema fame laboranti victum inferentes? quid denique Virgo ipsa Cælo sublimior non iam in imagine picta, sed vera sui specie palàm exhibita testabitur, quàm se Messanensibus suis præliantem adfuisse, hostem clementer auertisse, auersuramq; in posterum Deo propitio ab ijs, quos tam insigni pietatis & gratiæ, fœdere pridem in clientelam suscepisset? D

Iam verò ad hæc omnia si testes accedant non leues, aut supparasitantes, sed doctrina, grauitate, vitæq; religione conspicui, quibus non perindè est verba & fucum facere, temporisq; gratia scribere, cuiusmodi sunt Flauij, Mutij Canisij, alijq; exceptione maiores: denique si Traditio sufficiat antiqua, constans, continua, religione stabilita, Ciuium pietate propagata, non est quod magis solida magisq; firma, pro re nata quærantur extra Romanum forum huius Traditionis firmamenta. E

Atque

A Atque hæc omnia toto hoc libro à nobis dicta deductaque, nisi Romanum oraculum è cælitus adiecta testatione maius aliquid olim imponat, ita velim ex me qui legerit intelligat, vt semper illud Augustini ad Hieronymum præ oculis & mente ferat: *Solis illis Scripturarum libris qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq; deferre, vt nullum eorum scribendo aliquid errasse firmissimè credam; alios autem ita lego, vt quantumlibet Sanctitate doctrinaq; præpolleant, non ideo verum putem quia ipsi senserint, sed quia mihi vel per illos authores Canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat persuadere potuerunt.*

Denique si quid initio rectè præfati sumus, hic iterum libet ad animi B sensum euoluendum aduertere, ne scilicet in assertionibus nostris adeo præiudicata possit opinio, vt etiam sine ratione valeat auctoritas. Nam etsi vnicuiq; non tam facile in mentem venire solet, vnde verum sit aliquid, quàm vnde falsum; si tamen ad inquisitionem veri, studio efferatur, prudenti cogitatione secum ipse statuere debet, figendam esse vnam aliquam velut in cardine sententiam, ad quam reliquę dissensiones vtcunq; componantur. Itaq; id nobis semel religiosè sedit, Deiparæ Virginis ad Messanenses Epistolam pietate ac sanctitate sua stare, & huc tandem referenda fuit omnis in hoc opere disputatio; quo tamen modo, quo potissimùm tempore, quo denique circumstantium rerum nexu rectè dixeris C allatam, ab incertitudine vacare fortasse vix potest, & eos ipsos qui se aliquid certi habere sanctiùs arbitrantur, addubitare coget, vel dissentiens vtcunq; narratio, nam & hæc interdum aliquid pensi habet ad diuertendas positiones; vel (nisi vulgata repudientur) in eadem narratione temporum impar concordia, vt iccirco tametsi alteri altera similior veræ censeri possit opinio vel coniectura; existimarim tamen neminem eiusmodi astrictum necessitate esse debere, cui velit nolit, sit certa quædam hac in re tuenda sententia, nullam vt in partem, ambiguam auertere queat cogitationem, & pro arbitratu ad opportuniora consilia deducere.

D Itaq; si cui nostrum animo disputandi de sexagesimo secundo Christi anno propositum placet, nos quoque ab inuidia liberabit: Si verò quinquagesimum nonum, nauigatione Pauli insignem pro capite figat, vt conuersæ ab eius prædicatione Messanæ, (siue tandem Rhegyo vocatus ipse, siue exscensione supra Messanam facta, Ciues aduiserit) Legati ad Virginem missi, dirigente duntaxat, non etiam comitante Paulo, profecti sint, ac pro re sua profecerint; siue denique nauante in Peloponneso vel alibi gentium Apostolo, fama relatuq; suorum exciti, pridem ante religionis prouinciam confecerint: Si inquam aliquo ex his modis, aut etiam si melius aliquid in medium afferri potest, sententiam adamarit, fidenter sanè E iste fecerit vt parati solent animi, nec magis aliquid vereri debet, quàm ne

ne nullibi dubitare videri poſſit. Sed etiam poſita diſceptatione, me A tardiorem ad profitendum non habebit, neque enim de auctoritate rei quàm hucuſq; cùm Meſſanenſium religione perduxi, ſed de diſſenſione vel ſi mauis de contentione ad hominem inſtituta remiſero, quando pridem ante iudicaui, religioſum me diſputatorem eſſe oportere, quàm iſthæc ſcribere occæpiſſem. Quæ quidem omnia, quaſi ſepimento quodam, Romanæ Eccleſiæ iudicio vallata eſſe velim, nihil vt à me opinatum dictumue eſſe oporteat, quod ad hoc album dijudicari, etſi quid eſt inordinatum ex eiuſdem moderatione in ordinem adduci non optarim, cui etiam in poſterum mentem (quod dicitur) ac manum libens deuouerim.

B

ATQVE hoc tandem loco laſſa manus currentem calamum ſiſtit; hic traducendus ad tabulam calamus punctum figit, tibiq; Virgo Sacratiſſima Scribentis animus pridem ſacer, votum pendit. Si reſpondi, tu ſuffeciſti, manuſq; rurſum vectigales obſtrinxiſti: ſi minus, defeciſſe non pudet, quis enim obſequijs par tuis? Mihi fauor eximius ex te eſt, voluiſſe tibi placere: feciſſe aliquid, ingens gratia; non potuiſſe omnia, laus ſumma. Quam ergo pingere nequiui, mirabor ex Epiſtola, diuæ manus, vultus, animiq; imaginem, hoc venia dignus, quòd qui dignè te celebret, inter mortales vnus non eſt; neque enim ex caducis formis C quemadmodum Homericæ illius feminæ rea venuſtas, ſed ex archetypo diuinitatis pulchritudo tua Cælo mirabilis, eſt euoluenda. Ceteris vt placeam poſtrema cura; qui carpit, enitatur ipſe, nec ſerò Nemeſim linguæ feret; qui meliora affectat, meridiationes tempori aſtrictas, ſcriptiones inter varia tumultuarias, ſufflaminatum interdum calamum, non lucubrationes ad Epicteti lucernam euigilatas; nec me accepiſſe, ſed alijs lampada primum tradere, noſſe debet: qui demum aliqua probat, nemo certè vniuerſa damnabit, tuæ Virgo Beatiſſima pietati ferat acceptum, mihiq; per te Matrem Miſericordiæ, gratiam apud Deum, qui laudibus tuis D os peccatoris infrænauit, precibus ſuis opportunam paret.

E

MANTISSA
AD OPERIS ARGVMENTVM
& multarum rerum dictorumq; explicationem.

I.

Pag. 2. A. Publico Senatus decreto.

PLVRES olim etiam in Sicilia Ciuitates habuisse Senatum, vt antiquiora monumenta prætercam, constat ex Cicerone præsertim in Verrinis, sicut & eos qui ex Senatu erant, Senatores ab eodem appellatos. Præcipuè verò meminit Senatus Syracusani Catinensis, Mamertini seû Messanensis non semel, & inter alia contra Verrem. *Nauem vero* (inquit) *maximam, triremis instar, pulcherrimam, atque ornatissimam, palàm ædificatam, sumptu publico, sciente Sicilia, per Magistratum Senatumq; Mamertinum tibi datam donatamq; esse dico.* Distinguebatur autem iure Romano Senatus a Magistratu, & Senatum Senatoresq; Ciuitatibus fœderatis Populus Romanus ea ratione dabat, vt primò Magistratum daret, quem qui gessisset, in Senatum legi posset ac deberet. Magistratum plures etiam aliæ Ciuitates inferiores habebant. Sed hæc vide apud suos commentatores. Nos subinde cùm Messanensium Legatis, aut Messanensibus, Senatum à Romanis datum dicimus, non tunc primùm institutum ordinem intelligimus, sed Latinè loquimur, vt idem sit interdum Senatum dedisse, ac pro decernendo, habuisse. Sic Liuius Dec. 5. lib. 2. Legatos ab Rege Perseo venisse, ijsq; iocctu Senatum in Æde Æsculapij datum esse scribit.

II.

Pag. 2. C. Vt antiquitate cum vetustis Europæ Vrbibus Eusebio teste certaret.

EVseb. in Chron. ad ann. Abraham 250. *Messana* (inquit) *quæ & Mamertina conditur.* Cluuer. lib. 1. cap 6 Antiq. Sicul. num. 84. putat Hieronymum Eusebij interpretem id de suo inseruisse; at tandem conniuet iuxta Hesiodum apud Diodorum de Orione & Zanclo dicentem, eaq; ratione Messanam omnium Sicularum Vrbium vetustissimam habet. Vide de Orione Diodor. lib. 4 in fine. Editio Hannoniensis an 1604. ipsum non tam fundasse Vrbem, quàm perfecisse videtur insinuare.

Ceterùm is annus conditæ Messanæ, fuit ab Orbe condito, vulgo 2188. Ante Christum 1773. Ante excidium Troiæ 589 (Golzius in Antiq. Sicil. in Messana, numerat 530.) Ante Romam veterem 1012. (Golzio 964.) secundú alios 32. an. post diluuium Ogygis. Ante cõditas Athenas an 97. Ante Carthag. 740. Ante Romá 1045. Mundi ætas varia est, præsertim penes fasto Græcos & Siculos excreuit. Vide Philalt. c. de Anno annunciato. & c. de incertis mundi annis. Causas incertitudinis aliquas affert August Tornel. in 6 mundi ætate ad an. 4084. paulò ante finem. Atque hæc de Zancla veteri. Nam noua & ab Anaxila (a quo & Messana dicta) restaurata, Olymp. vndetricesima. C. V. 89. Tullij Hostil. 8.

III.

Pag. 8. C. Sibylla Romæ Cæsari Augusto, &c.

ID non ita intelligas, quasi tunc Sibylla adhuc superstes esset, quæ multis ante seculis excesserat, sed quia Deo faciente, vel imago defunctæ, in speciem viuentis obiecta, reipsa perdoceret, quæ Augustus ex eiusdem carminibus de Christo & Maria cum voluptate legere ac discere consueuisset: Vel si mauis cupientem scilicet multa nosse, lectio vaticinij frequens ad sublimiores cogitatus erigeret, vt quod legendo concepisset, hoc Sibylla monente ac penè indigitante didicisse putaretur. V. Baron. tom. 1. in Appar. Sic interdum S. Ioan. Chrysost. cum Apostolo Paulo in aures dictante pingitur, quòd dignum existiment, cui Paulus, quem ille mirificè coluit, scribenti & prædicanti multa dictasse videatur.

IV.

Ibidem. Ea verò fuit Sibylla Cumana.

HAnc Cluuerius lib. 2. Antiq. Sicil. cap. 5. & quidam alij eandem putant cum Cumæa. At hæc Italica dicitur illa verò Sicula. Dicta Italica quia vaticinata in Italia, alioqui filia Berosi Chaldæi. Extat hodie quoque antrum huius Cumis sexto à Baijs lapide, quod exactè describit Abrahamus Ortelius in Iconogr. Ciuit. Ibidem cùm aliquando S. Iustinus fuisset, locum in quo edere solita fuit oracula inspexit, ac descripsit. V. apud eundem, in calce Parenet. orat. ad Gentes, vbi multa notatu digna.

Cumanam Onuphrius putat fuisse, quæ nouem, vel vt alijs placet, tres libros oraculorum ad Tarquin. Superb. detulit. Solinus Polihist. cap 7. inter alia quæ de illa, refert eius sepulchrum sua ætate in Sicilia mansisse. Meminit eiusdem sepulchri & Isidorus lib. 8. Etym c. 8. Sixtus Senen. in Biblioth. l. 2. V. Sibylla. & post multos alios Cluuer. lib. 2. antiq. Sicil in Lilybæo. Incolæ Lilybætani tradunt antrum & sepulchrum fuisse eò loci vbi modo extra oppidum existit Templum D. Veneræ sacrum.

Omnium Sibyllarú carmina circumferri ac legi solita sua ætate refert Lactantæ præter quàm Cumanæ, cuius libri à Romanis occultabatur, nec eos ab vllo nisi à XV. Viris inspici fas erat. V. lib. 1. cont gent cap 6. Sed hoc intellige de illis libris qui Tarq. Superb. oblati fuerant. Nam in Sicilia multa carmina fudisse, colligi potest ex Tacito lib. 5. qui Augustum, illa, in Sicilia multis impensis conquisiuisse scribit. *Vt omnino verisimile sit* (inquit Middendorp. lib. 4. de Academ. In Sicilia) *quod hac sapientia totam Siciliam repleuerit viua, quæ sic Romanis profuit mortua.*

Iustinus in orat. ad Anton. Pium, pœna mortis interdictum fuisse Christianis lectione Sibyllarum scribit. Id intelligi potest de primis illis temporibus ab Imperio

Caij, non verò vel ætate Iustini saltem vsquequaque, vel deinde æuo Lactantij, qui vno propemodum & dimidio seculo vixit post Iustinum.

V.

Pag. 13. B.C. Polymio citerioris Indiæ Rege.

HIc Bartholomæi Apostoli Auditor ac Discipulus, Christi cultor effectus, relicto regno, vniuerso populo acclamante, a Magistro Pontifex Indiæ dicitur esse consecratus. Sedisse annus 20. & demum perfectis omnibus & bene compositis ad Dominum migrasse 9. Cal. Sept Abdias lib. 8. Hist. Equilin. lib. 7. cap. 104. Spirens. Cent. 1. par. 1. dist. 1.

VI.

Pag. 14. D. Testatur ipsa sacrificandi forma quæ vetustiori vocabulo Iacobi Liturgia.

DE eadem agunt Proclus Constantinopol. Marcus Ephesinus, Concil. Constantinop. in Trullo vbi probandum erat vinum purum non esse offerendum sed aqua mistum. V. de Consec. dist. 1. Iacobus. *Lindanum in Apolog.* pro D. Petri Liturg. cap. 8.

Cuius Iacobi hæc sit Liturgia dubitatur. Pleriq; Iacobo fratri Domini & Hierosolymorum Episcopo adscribunt. V. Biblioth. Patr. tom. 6. Sixtum Senen. lib. 2. Biblioth. in Iacobo. Bellarminus de Script. Eccl. in Iacobo eidem videtur tribuere, qui & Epistolam Canonicam scripsit. Hunc Francis. Biuarius in Chron. Dextri ad an. 37. censet esse Iacobum Zebedæi, qui dictus Maior. Eundem fratrem Domini vocari, imo sub *hoc* nomine celebrari in Hispania festum translationis eius ad 30. Decemb. tradit Iulian. Archid. ad an. 66. Pleriq; alij ex D. Hieronymo tribuunt Iacobo Minori: In Concil. Trid. sess. 14. c. 1. de Instit. Sacr Extr. Vnct. nominatur Iacobus, non maior aut minor, sed frater Domini, quæ tamen Verba Biuarius dicit non pertinere ad definitionem intentam, quando hoc nomen & Iacobo Zebedæi & alijs Apostolis conuenire queat, iuxta illud Matth. 12. & Mar. 3. *Ecce mater tua & fratres foris stant quærentes te.* Zebedæo esse tribuendam, fortasse quis probet ea musiua illa Iacobi maioris Imagine, quæ Romæ in Æde Lateranensi, supra absidem Chori visitur inter alias, subscriptaq; ex Epistola Canonica sententia discernitur. *Estote factores verbi, &c.*

Plures autem fuisse & esse Liturgias. V. apud Lindan. in apolog. pro D. Petri Litur. cap. 8. & passim. Authorem præterea Antiquitatum Liturgic. quæ tamen omnes reipsa consentiunt Romanæ Apostolicæ formulæ, licet in quibusdam accidentalibus differant. V. Tertul. lib. de fuga in persec. Iustin. in Apol. Prosper. de vocat. gent. lib. 1. Amb. in cap. 2. ad Timoth. August. Epist. 59. Ipsa Petri Liturgia quæ initio præter Canonem tribus duntaxat orationibus constabat, quæ nunc forte Collecta, Secreta, Postcommunio appellantur, in eam formam deinde à diuersis Pontificibus exancta est quæ hodie cernitur. Sic Iacobi Liturgia de qua agimus, multum postea accepit à Melanthio, & Asturio Toletanis præsulibus & nouissimè à S. Isidoro nisi etiam ab alijs, vt non facile sit iudicare quæ pars S. Iacobum habeat authorem. Bellarm de Script. Eccl. in Iacobo.

In omnibus porrò Liturgijs fit commemoratio Deip. Virg. sed in hac Liturgia Iacobi sicut & in Romana Petri, tota præterea recitatur Angelica salutatio, non alio crediderim quàm Apostolico instituto, quod deinde Clemens Romanus latiùs explicatum introduxit.

VII.

Pag. 17. A. Id verò ne Templo Iacobæo vetustate præscribat.

DE vetustate certare videntur Templa B. Virgini ædificata, Cæsaraugustanum inprimis, deinde quod in Æthiopia Regina Candace superstiti adhuc Virgini ædificauit, diuersum à Memphitico, de quo vide Thomam Bozium lib. 9. de signis Ecclesiæ cap. 9. & Francis. Aluarez apud eundem. præterea quod Petrus viuenti item in terris Virgini extruxit, de quo Iacobus de Vitriaco, & Raphael Volaterran. lib. 11. Geog. Putatur fuisse an. Christi 39. quo à Petro instituta est Ecclesia Antiochena, quo etiam tempore conijciunt aliqui B. Virginem concessisse Antiochiam ædificationis gratia, cùm primum innotuisset Discipulos cognominatos fuisse Christianos. Inter primas censeri quoque potest, ædes Nazarethina Conceptione Virginis Sacta, quam ab Apostolis consecratam, testatur inter alios Horatius Tursellinus lib. 1 Hist. Laur c. 1. idq. accidisse anno Christi 42. habetur ex Francis. Biuario. ad an. Dextr. 42. Quinquennio post nempe anno 47. extitit Sedes Episcopalis Mimiatensis à S. Martiali in honorem Dei & Deiparæ posita. V. Guglicl Spirensem Cent. 1. par. 1. dist. 3. & alios apud ipsum. Fuit S. Martialis vnus ex 72. & traditur in vltima cœna mensæ ministrasse. Spirens. loco cit. dist. 1. Ludolphus de Vita Christi. Cæsaraugustanum Templum his omnibus antiquius censetur a nonnullis, vtpotè erectum anno Christi 37. Quod saltem verum fuerit de Templis in hoc Hemisphærio excitatis, si probentur quę tradit Hieronymus Osorius lib. 1. de reb. gestis Emmanuelis Regis Lusit. Cranganoris Regem tertio à partu Virginis anno eidem in India Templum excitasse, de qua rē infra.

VIII.

Pag. 17. C. Maternus ille à morte mirabiliter ad vitam reuocatus.

FVit vnus ex 72. & creditur fuisse filius ille vnicus Viduæ quem vita functum Dominus suscitauit in Ciuitate Naim, Luc. 7. Dictus maior, ad differentiam minoris qui item fuit Episcopus Coloniensis, sed floruit temporibus Constantini Imp. interfuitq; Concilio Primo Arelat, V. Baron. in not. ad 14. Sept. Hunc nostrum, Martyrol. Rom. & non pauci alij Discipulum Petri Apostoli fuisse tradunt. Tres simul Cathedras rexit, Coloniensem Treuirensem, Tungrensem, vbi & primam inter Alpes B.V. ædem excitauit. De eodem tradunt Annal. dictarum Ecclesiarum atque Argentorat. mortuum ipsum ad Vrbem Treuirim, fuisse admota ab Euchario Petri virga seu baculo in virtute obedientiæ magistri suscitatum V. Spirens. Cent. 1. par. 5. dist. 1. itaq; nō iam semel sed bis fuerit à morte reuocatus. Baculus iste Petri hodie Coloniæ seruatur argento clausus, & magna religione in supplicationibus Rogationum defertur per Vrbem. Simile quid de baculo Petri infra. Obijt tandem sub Adriano Imp. 18. Kal. Octob. Anno Dom. 130. Treuiris in crypta subterranea Cœnobij S. Matthiæ sepultus.

Refert Spirens. loc. cit. ex Sigebert. ad an. 399. Petrum Romæ Seruatio Christi D. consanguineo ac decimo Tungrensi Episcopo, prædixisse persecutionem Hunnorum sub an. sal. 453. ideoq; istum relicta Tungrensi Vrbe, euertenda, sedem Traiectum transtulisse. Non video

cur

cur Baron. in not. ad 13. Maij adeò portentosum putet ex Sigeberto Seruatium plus quam trecentis annis vixisse, cùm simile quid scribat inter alios Trithemius de quodam Ioanne, qui icircò de Tempore dictus fuit, & alij de S. Moccheo qui similiter ad trecentos annos vitam produxit. V. Thom. Messingham. in Florileg. in Vita S. Patricij c. 135. Pro Seruatio militat Henr. Mauroy. 1. par. Apol. pro Iudæis pag. 166. vbi multis deducit eiusdem consanguinitatem, de quo & nos plura in Martyrologio sicut etiam de Materno.

IX.

Pag. 17. D. E. *Maximo Aquensi, e Trophimo Arelatensi, Eutropioq; Santonensi.*

MAximus plerisq; Maximinus, comes Mariæ Magdalenæ Massiliam appulit, anno vt placet Spirensi 46. primusq; Aquensis Antistes consecratus sedit annis 40. Obijt 6. Idus Iunij sepultusq; in Vrbe sua, in monumento à se constructo, iuxta corpus Magdalenæ sibi concreditæ, vt scribit Spiren. Cent. 1. par. 1. dist. 3. & alij apud ipsum. Vide etiam Baron. in Not. ad 8. Iunij. Nescio qua occasione fretus Ioan. Curopal. dixerit in sua hist. in Leone Basilij filio: Corpus S. Mariæ Magdalenæ, vnàq; S. Lazari Constantinopolim in Templum S. Lazari a Leone dicatum, allata esse. Quod etiam Nicephorus lib. 2. cap. 10. Mariam Magdalenam sub Tiberio Romam adijsse dicat, & res Saluatoris ibi retulisse, vnde postmodum Pilatus maximis affectus fuerit contumelijs, penes ipsum sit fides.

Trophimus, est Ephesius ille, cuius meminit Paulus ad Timoth. & 2. ad Corint. cap. 4. V. Baron. in Not. 29. Decemb. Romæ ab Apostolis primus Arelat. Episcopus consecratus an. 56 sedit annos 13. obijt IV. Kal. Octob. V. Spirens. loco cit. dist. 3. & alios apud ipsum Bedam in Martyr. IV. Kal. Octob. & IV. Kal. Ian. Baron. loco cit. & tom. 1. an. 46. num. 2. & an. 59. num. 1. to. 2. an. 209. num. 49.

Eutropius est Persa ille, Xerxis Adimundi Babiloniæ Persarum regis & Gumç reginæ filius, Dionysij Areopagitæ vt creditur comes & discipulus. An. 69. à Clemente consecratus Santonensis Epis. sedit an. 27. Occisus pridie Cal. Maij an. 69 Beda in martyr. ad 3. Cal. Maij. Spiren. dist. 3. Baron. in Martyr. ad 30. April. iisdem penè verbis quibus Spirensis exsignat. Alius fuit Eutropius Auracensis, vel (vt alij) Arausicanus Episc. qui floruit temporibus Valentiniani II. V. Baron. in not. ad 27. Maij. Alius item in territorio Santonensi discipulus S. Martini, vt in vita eiusdem Martini. V. Maurol. in Martyr. ad 7. Decemb.

X.

Pag. 25. A. *Magno Basilio qui postquam de Iosepho dixisset.*

QVædam dicta si in alijs Sanctis Patribus, in Basilio frequentius Hæretici prauè detorquent. Hoc præcipuè quod in contextu explicauimus: item quod aliud adhibitum in explicatione dicti Simeonis Luc. 2. *Et tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit*. Videtur enim sentire quasi B. Virg. post tot mala quæ natum perpeti contigisset, aliquam omnino fluctuationem fuerit passura. Citat Thom. in 3. par. q. 27. ar. 4. ad 2. Epistolam S. Basilij ad Optimum, & explicat non de dubitatione infidelitatis sed admirationis & discussionis. V. Suar. to. 2. in 3 par. in q. 27 disp. 4. sect. 3. versus finem, qui tamen fatetur se non potuisse videre Basilij locum. *Quia* (inquit) *illa Epistola non extat*. Habetur verò inter Epistolas Basilij post impressas Parisijs, & est 317. Optimo Episcopo scripta, tom. 2. eius operum. Optima est explicatio S. Thom. & passim congruens alijs Basilij dictis, de qua num. seq.

XI.

Pag. 29. B. *Cùm animi pendens, antequam è cælo, &c.*

LAtinè dictum, Latinè accipiendum. *Qui expectat animi pendet*, inquit Orator in Hortensio. In quo sensu, etiam post monita Angeli poterat Iosephus circa admiranda Dei in Virgine mysteria secum disputare ac admirari, & ex admiratione quodammodo animi pendere, hoc est rei exitum expectare, neque tamen propriè dubitare nisi ante nuntium è cælo acceptum, quando de coniuge occultè dimittenda cogitauit, non dubitatione vlla aut suspicione actus, sed quòd videret eam de Spiritu Sancto concepisse, seq; eius consortio indignum iudicaret, quemadmodum piè interpretari videntur Orig. hom. 1. in diuers. Euangelist Bernard. super missus est & vt Maldonato videtur Hieronymus in suis commentarijs. Quamquam si dubitauit ante, Pseudo Chrysostomi sententia non nemini probata, nullo sinistro erga B. Virg. cogitatu sed duntaxat ambigendo vnde aut quomodo concepisset Certe Chrysost. hom. 8. in Matth. Super illa verba *Surge & accipe puerum, & matrem eius*. Hic iam (inquit) *non dicit coniugem tuam sed matrem eius, quia absoluto partu etiam explosa suspicio est, & absque vlla ambiguitate vir credidit* Loquitur Chrysostomus quasi ante partum absolutum, non fuisset explosa suspicio.

Sanè Basilius Magnus, epist. 317 ad Optimum Episc. In anima Virginis fluctuationem quandam, dubitationem, & diuisionem mentis, ob supplicium nati, oborituram ex dictis Simeonis Lucæ 2. interpretatus est, idqetiam post Gabrielis testimonium, post inexplicabilem cognitionem diuinæ conceptionis, post stupendorum operum illustrem adeò demonstratione Neq; enim his pugnat in anima Virginis. *etsi talibus edocta de Domino* vt Basilius loquitur, fuisse nihilominus dubitationem non infidelitatis sed vt explicat S Thom. in 3. par. q 27 ar. 4 discussionis & admirationis, atque adeo vt Basilij verba vtar *dijudicationem quandam cogitationum*. quo pacto etiam cum Angelo ratiocinata quæsiuit, *Quomodo fiet istud, quoniam Virum non cognosco*, etsi non nesciret non esse impossibile apud Deum omne verbum, & quod pridem à Propheta dictum fuisset Virginem in vtero concepturam, huiusmodi verò dijudicationem vocauit Basilius *offensionem*, non vtiq; infidelitatis in Maria, sed vt dicebam discussionis & admirationis in ipsa; etsi plus aliquid fuerit in discipulis, vt icicreò istorum corda mox confirmanda esse fide affusa diceret, exemplo Petri, in quo tamen sensu de Maria, cuius paulò ante meminerat subticuit. Verùm si ita ratiocinatus est de B. Virg. Basilius, quid in præsentiarum dixisset de Iosepho?

XII.

Pag. 32. D. Illa porrò vulgata de præstigijs calumnia.

FVerunt olim Hæretici, qui Christum de Magia scripsisse mentiti sunt. Hieron. in 3. Ezech. Et Aug. lib. 1. de consen. Euang. c. 10. narrat Gentiles quosdam iactasse, vidisse se ac legisse libros aliquot Christi ad Petrum & Paulum, in quibus scripta esset summa totius artis magicæ, ex cuius peritia Christus dum viueret tot tantaq; miracula edidisset. Hos S. Aug. inter alia tribus præcipue argumentis refellit.

1. Quia qui legerunt tales libros, non potuerunt facere miracula illa quamuis conati sint. 2. Quia Christus non potuit scribere ad Paulum qui eo viuente nondum conuersus fuerat. 3. Quia non potuit Christus magus esse antequam natus, & tamen antequam natus tot prophetas diuino Spiritu impleuit.

Id commenti Gentilium, tenuit postea multoa in seculis Martyrum, qui mirabilia quæ Deus in Sanctis suis ad fidem roborandam operabatur, magicis artibus attribuere dementer solebant. His opinor præceptoribus hodieq; nostri temporis Hæretici, calumniantur Catholicis, quorum fide & potestate à Christo data, miracula crebra fiunt, magno Hæreticorum probro, apud quos nihil vnquam in hoc genere contigit, quo doctrinam suam vel infidelibus instituto Christi probent, vel apud suos confirment. V. Tilman. Breidenbach. in Epist. Dedicator. ad Collat. sacras, prope fin. & lib. 7. passim.

XIII.

Pag. 33. A. Narrat Charemo Stoicus, etc.

STellam, Magorum ad Præsepe ducem, aliqui Spiritum Sanctum fuisse putant, qui vt post baptismum specie columbæ, ita nunc specie stellæ ad demonstrandum Christum descendit. Mirab. S. Script. lib. 3. cap. 4. Alij verum Cometen. V. Maldon. in cap. 2. Matth. Ipse Maldon. Cometen vel Angelum S. Thom in 3. par. q. 36. art. 8. stellam artificialem ministerio Angelorum formatam; consentiunt pleriq; inter quos Salmeron. to. 3. tract. 39 qui inter alia idcircò negat fuisse Cometen, quòd Cometes sit res naturalis, quæ sicut habet naturalem ac determinatam causam suæ productionis, ita significationem determinatam. Sed vide S. Damascen. lib. 2. de fide cap. 7. vbi vult Cometas imperio Dei certis temporibus constari: qua in re deficit Aristotelica philosophia. Interdum tristitia, læta interdum creduntur significare. V. Plin. lib. 2. cap. 25. Chalcidium in Timæo. Apparuit Cometa in obitu S. Thomæ Aquinatis. Apparuisse in ortu principum. V Curopal. in histor. Leonis, vbi de Constantino Leonis filio. Polyd. Virg. lib. 16. vbi de Edoardo Henrici Angliæ Regis filio. Bzouium ad an. 1238.

XIV.

Pag. 34. E. Non facit autem ad institutum.

ORigen. in Matth. tenebras illas tantùm super districtum Hierosol. probat fuisse. Fauet Ambros. l. 10 in Lucam. Erasmus in annot. in cap. 27. Matth. Origenis sententiam præfert alijs. Oppositum tenent Oros. lib. 7. cap. 4. post med. Chrysost. hom. 80. in Matth. Cedren. in Annalib. sub an. Tiberij 19. pag. 155. edit. Basileen. idq; habet ex Phlegonte l. 14. Et p. 159. ex multis Græcorum comment. tenebras toti Orbi terrarum inductas fuisse, ita vt stellæ etiam apparuerint. Idem inter alios tuetur Salmeron. to. 10. tr. 46. multis S. Scripturæ rationibus, tum ex Ethnicis longè dissitis, præsertim verò ex oraculo Sibyllæ deducit. Idem testatur Euseb. se in alijs Ethnicorum libris legisse. Ex quibus colligitur hoc loco per vniuersam terram non intelligi totam Iudæam, velut cùm dicitur Matth. 9. Exijt fama hæc in vniuersam terram; aut cùm terræ nomine sola regio Chanaan intelligitur Exod. 12.

Idem Mathematicè quoque ostendi potest ex phœnomeno Solari, Luna enim Soli supposita & eclipsans totum Solem, vltra 250. millaria Italica vmbræ suæ diametrum non extendit. Quæ distantia etsi Heliopolim (Damiatam vulgò dicunt) in Ægypto, vbi tunc versabatur Dionysius prope includat, vtpotè quæ Hierosolymis 325. milliaribus aut circiter abest: illos tamen qui in Bithynia conspexerunt, octingentis plus minus id genus milliaribus longe excludit, eoq; toti Orbi vniuersalis fuisse Eclipsis probatur; hòc magis, si etiam in Hispanijs vt quibusdam placet conspecta fuit.

Huius porrò obtenebrationis modum per Solis phænomenon, explicat P. Christoph. Scheinerus, à multa & densa macularum materia. V. in Rosa Vrsina lib. 4. p. 2. cap. 12 Vnde quædam deducit quæ si vera sunt, cessant multorum operosæ rationes quibus saluare conantur vniuersalem toti Orbi eclipsim, nec plura miracula gratis exiguntur. Fauere videtur Dionys. in ep. ad Apollophanem. Imprudenter verò nõnulli, quos inter Abrahamus Sculterus videtur esse, eam defectionem vt Dionysio visam, pro fabula habent; imo hæreticè, si rem ipsam negare velint: Qui verò Christum ipsum, Solem fuisse materialem & tunc mortuum, vel certe Deum in Sole lucentem defecisse existimarunt, plusquam Gentili errore desipuerunt, non secus & Hermiani qui Christum post resurrectionẽ sua se carne exspoliasse eamq; in Sole posuisse somniarunt, huc detorquentes illud Ps. 18. *In Sole posuit tabernaculum suum.*

XV.

Pag. 55. B. Rhegyum, quod Oppidum insigne Calabriæ.

CIuitas antiqua, nobilitatis & fidelitatis prærogatiuis clara, Scriptoribus celebris, & variè appellata. Rhegyum Græci dixere, quasi à Sicilia abruptam, vnde cum aspiratione rectius scribitur, siue demum natura id factum, siue terræmotu mare interfundente vt quidam putant; Certe id vocabuli recentius est, nam olim dicta, Phœbia, Neptunia, Posidonia, alijsq; nominibus, quorum rationes nõ vacat expendere. Vetustissimè dicta Aschenaz a fundatore Noemi pronepote, V Iosephum, Hieronymum Gabrielem Barrium. Ingens fuit eius potentia, vt eam ob causam nomen adeptum putent, quasi Regia Vrbs foret. Hi sine aspiratione scribunt. Satis est florentissimam fuisse, Reipublicæ forma inter illustres Vrbes, plures alias complexam claruisse, Religionis constituendæ potestatem, & ius Custodiæ Sacrorum habuisse, Viros tum doctrina insignes, tum in omni alio genere præstantes protulisse, denique multis alijs prærogatiuis, quas sui Scriptores prosequuntur excelluisse. Inter præcipua numerandum, quòd fere ab optimis & rari exẽpli pastoribus gubernetur quibus idcirco diuina gratia ad plurimorum salutem vitam in multos annos producit, vt iam à tempore seculari non plures tribus Rhegyum numerauerit Archiepiscopos.

Lon-

XVI.

Pag. 60. C. Sed enim gesta Sanctorum Martyrum, &c.

LOnge ante Gelasium in viu fuisse discernere libros hagiographos à non hagiographis colligitur ex Tertul.de pudicit.cap.10. vbi de libro Pastoris. Baron. tom.2. annal. ad an.159.

In triplici autem differentia vidētur fuisse libri Apocryphi. Aliqui permittebantur legi, non tamen vt aliquid proferretur ex illis ad fidem confirmandam. Ita sensit Rufinus de libro Pastoris in expos. Symb. Id verò maximè, quia licet aliquā pietatem continerent, interdum tamen ob ambigua quædam ab Hæreticis ad sua defendenda afferebantur. Hoc modo vsos esse eodem Pastore Arianos, testatur Athanas. in epist. ad Afros. V. Theodoret.l.2. c.18. Imo interdum & catholici illis incautè vtebantur, vt eodem Pastore Ioannes Cassianus à Prospero confutatus.

Alij permittebantur legi, dummodo quæ ab infidelibus & idiotis superflua & minus apta adiecta fuissent secernerentur. Et hoc præcipuè, quia præter pietatem, veritatem quoque continebant, sed confusam, deprauatam & fabulis eneruatam. Huiusmodi sunt acta Petri à Lino conscripta, Pauli, Andreæ, Lini, Syluestri & aliorum, quæ alioqui authores notos habent, & à Viris Sãctis & doctis in multis probãtur. Et de bis dicit Gelas. dist.15. SãctaRomana *Omnia probate quod bonũ est tenete.*

Denique alia sunt apocrypha, quę pietatem continent religionem fouent ac promouent, sed quia incertę sunt anctoritatis, nec alia ferè quàm peculiaris loci Traditione commendantur, ab Ecclesia Vniuersali non suscipiuntur, neque tamen proscribuntur ceù falsa, sed relinquuntur priuatæ, locorum ac populorum religioni. Et de his intelligi possunt multa quæ in contextu ex Decreto Gelasij attulimus, & præcipuè quæ de actis B. Syluestri, *Licet* (inquit) *eius qui conscripsit nomen ignoremus, à multis tamen in Vrbe Romana Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu multæ hoc imitantur Ecclesiæ.*

Aduerto tamen quædam esse inter apocrypha, de quorum anctoritate si constaret apud Vniuersalem Ecclesiam, inter diuina scripta præcipuum haberent locũ, cuiusmodi est Epistola Christi ab Abagarum. V. Bellarm. de Script. Eccles. in Petro. Præterea in Concil. Africano, quod est III. Carthag. non absolute fuisse decretum, ne quid præter Scripturas Canon. in Ecclesia legeretur, sed adiectum, *sub nomine diuinarũ Scripturarum:* imò verò permittuntur legi, & quædam alia vt patet ea cap 13.23.& 47. sed præcipuè ex Concil. Mileuit. can. 12. Vnde quod ex Erasmo, lib. de Amab. Ecc. concord. aliqui in simili obiectant, *sicut in Africano Concilio decretum fuit, ne quid recitaretur præter Scripturas Canonicas, ita conueniret nullam picturam esse, nisi cuius argumentum in Canonicis scripturis reperiretur:* hoc inquam fundamentum nullum habet, permittuntur enim in eodẽ Concilio & alia legi, cõsequenter & alia pingi, dummodo pietati, religioni, & moribus, nõ aduersentur.

XVII.

Pag. 60. C. Atqui de his Lini actis nihil aduertit Gelasius.

PEtrus deuicto Simone Mago, cùm præcepta Dei ac præcipuè castitatem doceret, irritauit animos Gentilium. Deprecantibus autem Christianis statuit declinare periculum. *Itaq; noctu ex Vrbe egredi festinanti, Christus obuiam factus est, ille, Domine quò venis? Et Christus, Venio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad suam crucem id responsi pertinere. Christus enim non poterat iterum crucifigi.* Ambr. orat. in Auxent. de Basil. non tradend. Et ex illo Baron. tom.1. ad an.96. qui etiam aduertit Ambrosium id mutuatum ex Actis Lini quę aliquando syncera fuerunt, postea autem corrupta ab Hæreticis ex eo patet, quòd in illis habeatur Petrum non tantum castitatem rectè suasisse, & concubinas diuellisse, sed etiam docuisse ne suis Viris vxores debitum redderent, quod sanè pugnat doctrinæ Apostolorum. Et scripsit non nemo, vxorem Albini Xantipen secundum doctrinam S. Petri, ob amorem castitatis repudiasse thorum Viri sui, inuito & reclamante marito. V. Bellarm. de Script. Eccles. in Lino. S. Ambrosius, quæ supra, ex germanis eius actis mutuatus est, qui etiam ait Petrum castimoniam tantùm prædicasse. Extant ea acta sic corrupta, in Hist. Patrum, Laurentij de la Barre.

Prædicauit autem Petrus de Castitate, vel maximè, quòd tum Nero in nobilissimas quasq; feminas, absque vllius pudoris freno grassaretur, vt Tacitus, Dio, Suetonius & ceteri vitæ Neronis Scriptores tradunt. Et vt loco cit. testatur Ambros. Petro crimini dabatur, quòd feminas ad meliorem frugem & præcipuè castitatem seruandam conuertisset. *Multum enim in his versabantur Apostoli* (inquit Baronius) *vt quas ad fidem capessendam inducerẽt, easdem inprimis castè et pudicè viuere suaderent.* Quæ fortasse etiam causa fuerit Paulo, cur Messanensibus inter alia Castitatis exempla de puritate & Virginitate quoque Mariæ verba faceret.

XVIII.

Pag. 62. C. In perturbatissimis illis temporibus.

CIrca ea tempora non paucæ Hæreses enatæ, Heluidij, Priscilliani, Iouiniani, Vigilantij, Pelagij, Nestorij, Eutychetis & aliorum; Præterea schismata Eulalij contra Bonifacium, Laurentij contra Symmachũ, Roma capta ab Alarico an.410. Italia flagellata ab Attila Hunnorum Rege, turbata à Vandalis Ecclesia Africana, denique in Augustulo defecit Imperium Occidentale, vt in Augusto cæperat, Iulius enim Cæsar Dictator perpetuus fuit non propriè Imperator, etsi reipsa imperaret. Odoacer etiam & Theodoricus Reges Italiæ tantum dici voluerunt.

Et tamen religio Christiana cum Ecclesia Romana magis ac magis effloruit. Duæ Synodi Generales, Ephesina & Chalcedonensis coactæ, in prima Nestorius, in altera Eutyches condemnati. Repulsus à Leone ex Italia, ab Otthone ex Germania, Attila. Religio Vinculorũ Petri in Vrbe ingenti miraculo propagata. In Africa institutus ordo Augustini, Ad Orbis & Ecclesiæ decus conditæ Venetiæ. Floruere si vnquam Viri Sapientissimi, Sanctissimi, ijdemq; Scriptores doctissimi, August. Chrysost. Cyril. Alexãdrinus, Hilarius, Prosper, Chrysol. Isidorus Pelus. Fulgent. Eucher. Arnobius, Maximus & quàm plurimi alij. Denique cùm Anastasius Imp. Eutychianus esset, Reges Italiæ, Hispaniç & Africç, Ariani, Francorũ, Anglorum, Germanorũ pagani, Ecclesia tamẽ Catholica, quia fundata super petrã, destrui nõ potuit.

Et euanuere tum falsa Gentilium oracula, de quibus V.S. August. de Ciuit. Dei l.18 c.53.& vlt.& ser. in Ps.70 & in Ps.40 Baron. to.5. ad an.398. Quin sequenti anno reliqua etiam Idolorum templa diruta iacuerunt, & Gentiles seuero Augustorum decreto coerciti, ne quid contra Christianos eorumq; Ecclesias auderent. Aug. Baron. loco cit.

XIX.

Pag. 62. D. Eorum libros apud Basilicam D. Virg. M. publicè cremauit.

AVthor stigmaticę historię Concilij Tridentini Italicè Londini in Anglia editæ, vt præfertur anno 1619. inter cetera pe. fidæ virulentiæ argumenta, l. 6. à pag 457. insigniter mentitur, post annos (a Christo videlicet) nongentos cœpisse libros Hæreticorum prohiberi, comburi, authores damnari, assumpto nimirum à Pontificibus Romanis regimine politico. Dissimulauit malignus veterator, inter alios, factum Gelasij, qui trecentis & amplius ante annis, nec primo exemplo, Hæreticorum libros publicè cremari iussit. Et denuo iter vituperat in Pontificibus quod laudat in Principibus, qui ob bonum regimen damnarunt & prohibuerunt libros Hæreticorum. Constantinus Arij, Archadius Eunomianorum, Rex Ricaredus in Hispania Arianorum. quasi Pontificibus, Concilijs & Episcopis satis sit solùm ostendere qui libri sint doctrinæ damnatæ, vel apocryphæ, nec liceat vlterius procedere, suæ vnumquemq; conscientiæ permittendo. Stulta ac peruersa cogitatio, quę nullum proferendi caput habet, vt patet in toto authoris discursu, qui præterea malignè abutitur Dionysij Alexandrini exẽplo, quasi hic visione cælitus accepta, ad voluendos Hæreticorum libros, sine causa, pro libitu animatus fuisset. & non potius ad quæque tum conuincenda tum exploranda, ob quam causam ab initio ad fidem vocatus fuerat.

Placet afferre verba Dionys. Alex. ex 3. epist. de Bapt. ad Philomon. presbyt. Rom. *Equidem* (inquit) *tametsi hæreticorum libros & traditiones perlegebam, & meum ipsius animum ad tempus scelestissimis eorum opinionibus* (silet hæc dolosus Historicus) *quodammodo inquinare videbar; hoc tamen ab illis capiebam commodi, vt non modo eos interiori animi mei cogitatione condemnarem ac refellerem, sed multò vehementius in posterum detestarer. Ac cum quidam ex numero presbyterorum me vetaret deterreretq; à legendo, ne turpi prauitatis & peruersæ eorum doctrina cœno contaminarer (meum enim mentem eorum labe pollui asseruit) cumq; vera meo quidem iudicio diceret* (nota historice) *visio quædam cælitus ad me demissa me confirmauit, & vox ad aures allapsa manifestò præcepit in hunc modum. Omnes libros quos sumis in manus euolue sedulò: nam satis habes virium & firmitatis ad quæque tum conuincenda tum exploranda, atque hæc causa erat cur ab initio ad fidem vocatus fueris. Visionem vt pote consentientem voci Apostolicæ, sic ad potentiores dicentis. Sitis diligentes animaduersores, & velut Trapezitæ qui argentum probant; lubens equidem approbaui.* Hæc Dion. Alex. ex quibus iudicet lector, an cuiuis absque delectu permittendi libri Hæreticorum, & an potentioribus (idest doctoribus & bene fundatis) vbique graui cauta. Quærerem ego ex Historico isto, an ipsi visio cælitus facta, vt tam impia scriberet, an potius suæ deprauatæ conscientiæ nixum Spiritus vertiginis egit. V. de præd. Dionysij historia etiam Niceph. lib. 6. c. 8.

XX.

Pag. 65. B. Quin etiam Antistites Messanenses.

SIc interdum vocatur Illyriorum Episcopus & Corinthiorum. Vt lib. 4. epist. 55. Gregorius Ioanni Corinthiorum Episcopo. Et lib. 9. epist. 27. Ioanni Arabiæ Episcopo: nec non plures alias scribit Episcopo Numidiæ; Interdum suis locorum titulis nominari consueuerunt Vide 1. q. 1. De ordinationib. Et de confir. vtil. vel inutil. Venerabili, vbi expresse nominatur Archiepiscopus Nicosiensis. Et ibidem. Sicut. Et Nicol. I. in epist. ad Michael. Syracusanum Antistitem Archiepiscopum nominat. Quod si diceretur Illyriorũ Ecclesiæ, aut Corinthiorum, aut Siculæ Ecclesiæ Episcopo, esset antonomasia quam Iuris interpretes adhibent in simili iuxta antiquum stylum. V. Abb. in cap. Cum super. num. 6. de sepult. Glos. in cap. Quamuis, v. non extendit. de præbend. in 6. Gemin. ibidem §. fin. nu. 10. post med. Gratian. discept. forens. cap 893. num. 32.

Ceterum Vincent. Mirabella in tab. Antiq. Syracus. num. 16. Ex Gregor. Mag. ostendit Maximianum 31. Episc. Syrac. constitutũ fuisse super omnes Sicil. Episc. vt apparet ex pluribus Gregor. epistolis. Vide & epist. Constantini Mag. ad Chrestum Syracus. Episcop. apud Baron tom. 3. ad an. 327.

Sicut autem Maximianum honorauit Gregorius, & longe ante Chrestum Constantinus Magnus inuitando ipsum ad Concil. Arelatense cum duobus alijs Episcopis ex secunda sede; ita & multò magis Paschasinum Lilybætanum Leo Magnus, quem etiam Legatum ad Concilium Chalcedonense contra Hæreticos, Dioscorum maximè, cum alijs sed præcipuum misit. V. in Act. 3 eiusdem Concil. vbi sic, *Paschasinus Episcopus Lilybetanus prouinciæ Siciliæ, & cum ipso Lucentius Episcopus Esculanus, & Bonifacius presbyter magnæ Romanæ Ecclesiæ, tenentes locum sanctissimi & beatissimi Archiepiscopi Apostolicæ sedis, magnæ & senioris Romæ, Leonis, pronunciauerunt, &c.* V. Francis. Ioannet. in Leone I. Tanta olim fuit Antistitum Siciliæ, tum doctrinæ, tum Sanctitatis apud summos Pontifices & Ecclesiam Romanam existimatio, vt quamuis non deessent plurimi præstantissimi Viri non modo in Europa, sed in Asia & Africa, quæ nondum desciuerant, Siciliæ tamen Episcopi sæpe ad maxima quæquæ gerenda pro Ecclesia adhiberentur.

XXI.

Pag. 72. C. B. Elisabeth filiæ Regis Hungariæ.

HAnc pleriq; confundunt cum B. Elisabeth Schonaugiensi, vt dubitari queat vtri contigerit ea reuelatio de migratione Deiparæ de qua in contextu. Ceterum Elisabeth filia Regum Hungariæ Andreæ & Gertrudis, Ludouico Thuringiæ Langrauio primùm nupta, deinde viduitatem sanctissimè coluit, Ordini S. Francisci se mancipauit, & Marpurgi in Hassia tandem quieuit Anno 1230. 19 Non. Altera verò, Schonaugiensis, ex Saxonia oriunda, Virgo, & Ordinis S. Benedicti, Schonaugiæ in Diœcesi Treuirensi, vbi Monasterio Virginum moderabatur, magistræ & prophetissæ nomine floruit, defuncta anno 1164. vel vt Trithem. in Chron. Hirsaug. anno 1162. ætat. 36. fitq. eius memoria ad 18. Iunij. V. Martyr. Rom. Mirum verò quàm pleriq. varient, in annis conuersionis, visitationis & mortis eiusdem.

XXII.

Pag. 75. A. Age igitur sicut non assentimur ijs.

DE B. Virg. ætate variæ sunt sententiæ. Rectiùs tamẽ sentiunt qui producunt, cũ Epiphanio, Andrea

Creten-

Cretense, Cedreno, Anſelmo, Glyca Syngello, Beda ; Caniſio, Turriano, Baronio, Suario, Benzonio, qui omnes ad 72. extendunt. Et quidem poſtremi efficacitec probant ex teſtimon. S. Dionyſi. cap. 3. de Diu. nom. vbi non de ſepulchro Chriſti, vel domo Ioannis in qua Chriſtus cęnauerat, ſed de ſacro Deiparę corpore agit, V. Rutil. Benzon. in Pſ. 86. c. 46. Trad. 31. & plures quos in contextu attulimus. Qui pauciores annos tribuunt repugnant hiſtoriæ conuerſionis Dionyſij, cuius putationem V. apud Benzon. Aut etiam hiſtoriæ Lucæ vt fatetur Beda in cap. 8. Act. de annis 63. Inter Patres Societatis Barradius tom. 1. lib. 6. cap. 14. rem incertam exiſtimat, inclinaret tamen in an. 63. niſi pugnaret Dionyſij Hiſtoriæ. Vincentius Rhegius in Euang. par. 3. l. 5. cap. 2. digreſſ. 4. nihil ſtatuit, imo de induſtria præterit. citat tamen Franc. Suar. pro an. 72. Barradium, & Ioan. Azor, qui cenſet quidem vulgo an. 63. non tamen negat ſecundum alios 71. vel 72. vel 73. Ceteri omnes producunt. Caniſ. lib. 5. c. 3. Turrian. lib. 2. pro epiſt. Pontif. cap. 16. Suar. to. 2. in 3. p. 9. 27. diſp 21. ſect 2. Rebad n. in feſt. Aſſumpt. dum vult morienti Virg. adfuiſſe Dionyſium Areop. Sed optime inter omnes Salmer. to. 11. tract. 39. correcta quam aliquando de 63. annis ſecutus fuerat ſententia.

Ex alijs Euodius 59. annos tribuit, ſed leui fundamento. Euſebij corruptor 62. V. Baron. to. 1. ad an. 48. vbi eum eleuat. Alphonſus Villegas de Vita Virg. c. 21. pro 63. non alia ratione militat, niſi quia B. V. non videtur diutius debuiſſe carere filio, & præmio in cælis debito; ſed cur non migrauit vno poſt aſcenſionem filij anno, ſicut reuelatū fuiſſe dicitur Eliſabethæ? *quia* (inquit) *in tam breui tempore non potuiſſent verificari reuelationes factæ de Deipara*. Sed neque verum erit adfuiſſe morienti Dionyſium, quod tamen contendit ipſe, ac proinde cogitur admittere plures quam 63. an. Quod autem ex Anſelmo in ep. ad Gal. 1. velit Virginem poſt aſcensū Chriſti quinq; duntaxat annis manſiſſe, corrigitur ex opuſc. eiuſdem Anſelmi de hac re, vbi ponit ac deducit an. 72. licet errore typographi irrepſerint, 82.

S. Brigitta lib. 7. cap. 26. tribuit ex Reuelat. B. Virg. annos poſt aſcenſum Nati 15. & tot dies amplius quot intercipiuntur inter diem aſcenſionis, & mortem Virginis. Verùm in hoc capite videntur multa deprauata; vt patet in eo, quòd dicatur Virgo iacuiſſe mortua in ſepulchro per dies 15. contra veriorem ſententiam quę triduum tantum ponit, & contra ea quæ eadem S. Brigitta habet in ſerm. de Virg. excellentia c. 21. In eo præterea quòd dicitur nullum corpus humanum eſſe in cęlo, niſi corpus glorioſum Chriſti, & Virginis: contra grauium auctorum ſent. qui idem ſentiunt de Sanctis qui cū Chriſto reſurrexerunt, de Ioanne præterea Euangeliſta, Elia & Enoch V. Ribad. in feſt. Aſſump. B. Marię, Iulium Vrſinum & alios in vita S. Franciſcæ.

Certiora ſunt quæ habentur l. 6. c. 61. Vbi B. Virgo. Ego (inquit) *poſt aſcenſionem filij mei longo tempore vixi in mundo, et hoc voluit Deus, vt cum patientia mea & moribus meis plures animæ conuerterentur ad Deum, & Apoſtoli & electi roborarentur*. Et paulò poſt, *vt corona mea augeretur*. Quo loco Conſaluus Durant. in notis non audet definire, ſed tantum loquitur ex ſuppoſitione, ſi ſcilicet vera eſt ſententia aſſerentium B. V. obiuiſſe an. 63. Pondera ſingula quę ibidem dicit S. Brigitta, & ex eius ſenſu longe etiam præter 72. an. vitam producere debuiſſe B. Virginem, imo fortaſſe etiam omnibus Apoſtolis ſuperuixiſſe facile concludes.

Nos tamen in 75. & paulò amplius produximus. Et licuit cum S. Antonino, nec abſque ratione abundare. Fauent præter alia in contextu allata, quæ modo ex S. Brigitta attulimus. præterea And. Cretenſ. in ſerm. de Deip. cum dicit B. V. ad ſummam ætatem perueniſſe, quę non facile clauditur an. 72. illa maxime tempeſtate; vt nobis quoque tenere liceat de annis 72. quod Epiphan. presbyter Conſtantinop. contra Hippolytum Thebanum ſentit de 59. non eſſe videlicet ſummam ætatem: quam Benzonius loco cit. videtur ęquare ætati Ioannis Euang. quem Hieronym. in com. ad Gal. cap. 6. ad vltimam ſenectutem deueniſſe ſcribit, quæ ſane 72. annis haud finit, vt apparet in Ignatio, Polycarpo & alijs, id factum in Virgine ſingulari Dei prouiſu in illis præſertim Eccleſiæ primitiuæ temporibus, iuxta Reuel. S. Brigittæ: fortaſſe diutius etiam prouictura Virgine, niſi non multo poſt, fatum Hieroſolymis immineret, ne ſupereſſet in Vrbe ſceleſta, quæ pro nefario populo caueret, & Deum ad parcendum inflecteret.

XXIII.

Pag. 76. A. Euodij Antiocheni Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſoris.

EVodium Petro Antiochiæ ſucceſsiſſe patet ex illis verbis Ignatij qui eidē ſucceſsit tertius à Petro, in ep. 12. ad Antiochen. *Mementote Euodij beatiſsimi Paſtoris veſtri, qui primus poſt Apoſtolos gubernacula Eccleſiæ veſtræ ſortitus eſt, ne ſimus pudori Patri.* Alij poſt Petrū ponunt Zechæum, neque tamen in ſerie numerant, forte quia non vere ſucceſſor, ſed quaſi Vicarius fuerit. Meminit tamen eius Clemens in Itinerario, (ſi quę huic libro auctoritas) & Equil. lib. 7. c. 79. V. etiam Spiren. Cent. 1. par. 1. diſt. 7.

Succeſsiſſe verò Euodium Petro, anno Chriſti 46. & ſediſſe annos 26. vel 27. habetur ex Euſeb. in Chron. & lib. 3. Hiſt. c. 22. Niceph. lib. 2. cap. 25. Metaphr. in vita Petri, Spirenſ. loco cit. Verùm quia Petrus anno Chriſti 44 & Claud. 2. Romam venit, poſtquam 7. annis rexiſſet Antiochenam, decem vero vniuerſalem Eccleſiam: an. 44. debuit relinquere ſucceſſorem Antiochię Euodium, niſi interim Zachæus Vicariū egerit vt putat Spirenſis.

Fuerunt porrò Antiochiæ Epiſcopi vſque ad an. Chriſti 331. viginti à Petro, quorum ſeriem & annos numerat Euſeb. His, quatuor adiungit Hieronym. cæteros non numerans, quòd pulſo ob fidem Euſtachio, Arianam hæreſim inuexerunt, & hoſtes potius Chriſti quam Epiſcopi fuerunt. Ceterum Euodium martyrio coronatum tradit Ignatius. ep. 12. Martyr. Rom. 6. die Maij, Menol. 7. Septemb.

XXIV.

Pag. 76. D. Haud alioqui ignari non neminem præterire, &c.

EVodij auctoritas nobis religioſa, quā par eſt, nec ideò tantus Vir contemnendus, quod in eius libro vel Epiſtola nonnulla, aliorum fortaſſe vitio irrepſerint. Commendat hunc librum inter alios, Nicephorus, idemq; ſibi fidem ſufficit ex Bibliotheca Conſtantinop. quæ ſi aliquam eladem paſſa, non id propter ille contemnendus, cui ad Euodium laudandum vel Schiſmaticum fuiſſe nihil obeſt. Sed commendat præterea Euodium Baronius vt patet in contextu, & ne plures nominem, omnes qui laudatis authoribus diſcretè vti norunt,

XXV.

Pag. 78. B. Itaq; admirandus ille Cometes, &c.

QVi Cometen nihil certi significare, vel casu fieri putant, eruditorum sententia barbariem non euitant. M. Lauban. Hexap. in tract. de Cometis. Redarguuntur à S. Damasc. l. 2. de fide. Vide ibi cum versione Iacobi Billij. Præterea Sibyllinis oraculis. l. 3. vbi sic.

Sole sub occiduo vere vocitata Cometa
Stella relucebit, &c. Huc alludit Prudent. in Hym. de Epiph. Iesu nati. *Tristis Cometa intercidat, Et si quod astrum Sirio Feruet vapore, iam Dei Sub luce destructum cadat.* Et satis tritum apud eruditos *Cometas esse signa diuinitus assumpta* proinde ad aliquid certi significandum. Vide Philos. Thuricensem, qui ante ducentos annos scripsit quæ fere hodie obseruantur, & inter alia in tract. 2. agit de Cometa an. 1572. quo contigit coniunctio magna ♄ & ♂ in ♊ Massæ. l. 15. Chron. an. 855. Et lib. 16. an. 1017. Luitpr. l. b. 5. c. 1. Brouiū ad an. 1264. de Comete qui apparuit VI. Cal. Aug. die Dominico in x1. gr. Leonis. Herman. Cōtr. in Chron. Herman. Schedel. in ętatib. mundi. Verumq; Palmerium, Mattheū & Matthiam in suis Chron. Curopalat. in Ioan. Zimisce Imp. Græco, qui mense August. Indict. 3. pogoniā apparuisse refert, raro saue exemplo vsq; ad Octobrē Iod. 4.

Neque tamen semper tristia nuntiant Cometæ. Vide quæ supra num. 10. Quod ipsum præter ibi citatos obseruat eruditus Commentator in supra adductum hym. Prudent. Supponit verò interdum apparere in Orbibus ipsis; id quod semper fuisse & contingere, si de veris Cometis agatur, hodie demonstratum habetur. De Cometar. ortu & incessu secundum antiquiores, lege Physic. Thuricens. Secundum recentiores, qui scripserunt post Comet. anni huius seculi 18. & inter alios Christian. Longomont. Christophor. Scheiner. lib. 4. Vrsinæ par. 2. cap. 13. & 27. vbi sicut ex alijs phænomenis, ita ex cometis fluidum cælum inducit. Contra communem sententiam parum euincit Bernard. Longus in disput. de Comet. ex quibusdam suppositionibus haud constantibus.

Quod ad nostrum Cometen, nos ex occasione illius syderis de quo Tacit. lib. 14. Annal & Plinius l b. 2. c. 25 quædam de Deipara Virgine diximus, ea vero locum maximè habent, si 62. anno quem fiximus in cælum recepta sit.

XXVII.

Pag. 78. D. Anno ante Vispanio & Fonteio Coss. &c.

HAne Eclipsin. Ann. 60. contigisse putant aliqui. Thear. volum. 24. lib 2. Alij an. 61. Hieron. Vecchiet. lib. 6. Sacr. Temp. cap. 2. vbi cum hoc anno pariat, Iulian. 1410. Neronis 5. Hos fere secuti sumus historicè magis quàm mathematicè. At Nicol. Muller. in Tab. Fris. Ilag. cap. 7. ponit an. 59. quo etiam Nero matrem occidit teste Tacit. lib. 14. vbi eiusdem Eclipsis meminit: totam ipse Muller. luminarium constitutiodem astronomicè subigit. Idem pręstat Dionys. Pitauius lib. 8. de doct. Temp. cap. 8. Idem calculo computistico Henricus Philippi in Introduct. in Chronol. c. 18 & in Synop. Chron. ad ann. 59. Consentit Claui. in Calend. pag. 209. 211. Fuit is annus 59. Neronis 5.

XXVIII.

Pag. 83. D. At Dionysius viuentem Deiparam vidit.

DIonys. Richel. lib. 2. de laud. Virg. art. vlt. scribit Mariæ conuersationem, post filij ascensionem longè aliam fuisse quam ante, eidem enim iam glorificato cum noua quasi gloria sese conformauit. Rectè autem hinc inferunt aliqui, Dionysium Areop. cùm ad Mariam venisset, nec tam formam corporis, quàm miram sanctitatem & perpetuum in ea splendorem quasi diuinum cerneret, prorupisse in sententiam stuporis & admirationis plenam, de qua in contextu. V. Hubert. lib. 4. de Vita Saluat. & inter recent. Benzon. in Ps. 86. cap. 40. trad. 26. Vlterius verò infero contra non discernentes, Dionysium non ad mortuam visendam, sed ad viuentem venisse Deiparam, & eam protulisse sententiam, etsi alioqui defunctæ etiam exanimi corpori suus splendor non deesset.

XXIX.

Pag. 93. A. Maria Mater omnium constituta.

DIcitur I. *Mater viuentium*, quia Mater vitæ, id est Christi: Aug. lib. de quinque hæres. c. 6. II. Quia omnibus renatis impetrat media ad vitam æternam. Hinc ab Ecclesia vocatur *Mater Misericordiæ*. III. Quia est Mater omnium prædestinatorum tanquam filiorum adoptiuorum. V. Rupert. lib. 13. in Ioan. Tolet. in cap. 19. Ioan. Vnde ab Ephrem dicitur *Mater pulchritudinis & Sanctæ Spei*. A Cyrillo & Idelphon *Mater gentium, & Mater pulchræ dilectionis*. A Rupert. *Mater omnium viuentium, quia salutem omnium* (qui in Deo viuimus) *peperit, per dolores parturientis apud Crucem*.

Hinc sequitur I. B. Virg. seruata proportione causam vniuersalem salutis omnibus prædestinatis esse. V. And. Cret. serm. de dormit. Deip. II. Ratione sui status & dignitatis videre in Verbo omnes etiam singulares & indiuiduales effectus, quos omnes & singuli beati inferiorum statuum. V. Suar. tom. 2. in 3. par. disp. 2. sect. 3. Vnde German. Serm. de Assumpt. *Spiritus tuus ò Maria, viuet in æternum, omnia obseruas, omnia intueris, & inspectio tua ad omnes se porrigit*.

Licet autem dicatur Mater viuentium & Virgo Virginum, non tamen Mater Matrum vt inquit Albertus in lib. de laudib. Virgin. Quia nomen Matris non dicitur vniuocè, sed secundùm prius & posterius de Deipara & alijs: Quod intellige ratione conceptus & partus miraculosi, siue propter vnionem hypostaticam, siue ratione causæ principalis in ipsa humanam Christi generationem efficientis, quæ fuit Spiritus Sanctus. Ceterum Virgo verè concepit & genuit, ita vt conceptio ex parte Matris verè fuerit naturalis quoad substantiam. V. Ambros. lib. de Incarn. Dom. c. 5. D. Thom. 3. p. q. 33. a. 4.

Sancti Viri multis alijs & præclaris nominibus B. V. afficiunt; id nobis quoque licet, dummodo seruetur decorum, nec Gentili quadam insolentia perinde quæuis vocabula affingamus, vt ex Orpheo, Hesiodo alijsq; Gentilium Theologis fecerunt inter alios Manichæi apud Philastrium.

XXX.

Pag. 95. B. Ceterum mos ille, qui in recitandis, &c.

MOs recitandæ Coronæ precariæ, non rectè trahitur ad annos Virg. 63. Quin potius dicendum esset Coronam B. Virg. quæ 72. Salutationes Angelicas continet, si ritus antiquior recitandi attendatur, in huius rei memoriam fuisse institutam. V. Comp. Mendic. Verbo Indulg. Plen. §. 11. Rutil. Benzon. in Psal. 86. cap. 46. Trad. 31.

Lego in antiquo MS. prodigiosæ fundationis Templi Deiparæ Vallisiuridis sub monte Æthna prope Acin, sexaginta tres grues, ea ratione qua pridie Virgo, Dionysio cuidam insigni latroni recens conuerso reuelauerat, signasse locum templi construendi, eoq; numero Coronam Virginis, suo probatam mysterio significasse. Neque tamen hic quippiam de sexaginta tribus annis. Quin vero Coronam precariam eo numero intentam, non ex re ipsa, sed ex interpretatione Scriptoris, illorum temporum haud æqualis accipio: quando eius templi fundatio, si vera sunt quæ ibi narrantur, duobus pene seculis anteuertit institutum D. Francisci, ex quo tamen, longè etiam post, occasionem habuit mos ille recitandi iuxta ea quæ diximus in contextu ex Pelbarto, pag. 96.

XXXI.

Pag. 101. B. Illud hic restat Hilduinum probatæ alioqui antiquitatis.

DIonysij verba θεοτόχου σώματος. Hilduini & Galeni interpretationem non admittunt. Σῶμα enim Græcis de re quæ est aut fuit animata, dicitur, nec nisi interdum tribuitur inanimatis, vel metaphoricè, vel cùm inopia verborum in physicis disputatur, vel denique mathematicè, quatenus corpus dicitur omne trinam dimensionem habens. Quamquam Græci Geometræ vix etiam vtantur hoc vocabulo, nisi cum aliquo adiectiuo, & tum non intelligunt σῶμα. id est corpus, sed σχῆμα, id est figuram. Ita Euclid. passim sed præsertim vbi de planis & solidis.

Credibile est viros alioqui doctos mendoso codice vsos fuisse, quod alter pro σώματος, σήματος, id est sepulchrum; alter vero δώματος id est domum legeret: nisi etiam metaphoram adamarint, quod Græci veteres σῶμα quasi σῆμα dicũt, eo quod corpus sit quoddam animæ sepulchrum, & sicut tumulo corpus, ita anima corpore claudatur, vel etiam σῶμα quasi δῶμα quòd corpus sit quædam habitatio & domus animæ, iuxta ea quæ dicit Apost. 2. ad Cor. 5. Boeth. lib. 4. de Consol. pros. 6. Alia quædam circa hæc obseruat Benzon. in Ps. 86. cap. 40.

Sed nec rectè Athanas. in præfat. ad Carol. verba Dionys. intelligit de carne Christi diuinitatem continente. Nam quo tempore Christus mortuus est & resurrexit, nec Dionys. nec Paulus eiusdem præceptor ad fidem venerant, postquam verò ascendit in cælum, dubio procul nemo venit ad eius corpus contuendum.

Barrad. tom. 1. lib. 6. cap. 14. Verba Dionys. ζωαρχικοῦ καὶ θεοδόχου, *id est corporis quod vitæ principium dedit, vel vitæ principis, & quod Deum suscepit*, explicat etiam de visione corporis in Eucharistia absconditi, post cuius intuitum placuit illis laudari *potentissimam infirmitatem* id est diuinam Incarnationem. Ceterum vt multa mittam, vix Græcæ voces in hunc sensum emolliri queunt: vix etiam Viri illi diuinitus accesserint ad corpus *quod Deum suscepit contuendum*, id est ad Sacramentum Eucharistiæ, in quo nihil cernebatur oculis præter species accidentales: nec moris fuit in Ecclesia primitiua eo nomine compellari Sacram. Eucharistiæ, vt patet legenti Liturgiam Petri, & alias aliorum Liturgias: denique Sancti Patres in longè alio sensu acceperunt Verba Dion. & quod dicitur *potentissimam infirmitatem*, aliter nec vno modo commodè explicari possunt de corpore Virginis, ex qua mortali Deus carnem assumere, & de inferno triumphare voluit.

XXXII.

Pag. 107. C. Creuit nihilominus temporibus consecutis.

LApis fundamenti nomen Literij consultò retinuit, quò perinde vulgus in Literio & Litera sibi faueret. Est autem inscriptio in lapide talis.

VRBANO VIII. PONT. MAX.
SEDENTE.

PHILIPPO IV. HISPANIAR.
ET SICILIAE REGE.

D. Ferdinando la Cueua Albuquercæ
Duce Siciliam Pro Rege gubernante.
D. Blasio Proto Messanensi Archiepisc.
D. Ioanne d'Erasso Vrbis Stratego.
Initialem lapidem Sacelli Deiparæ Virginis de Literio huius Vrbis Patronæ, in augustiorem formam redigendi iecere.

D. Ioseph Balsamo, D. Ioseph Stayti,
D. Thomas Marquet, Thomas Succaratus,
D. Franciscus Reytanus, Placidus Iona,
Senatores.

Et IIIIVIRI Aedificio construendo
ornando.
(*In adiuncta Marmoris parte.*)

D. Nicolaus Merulla, Ioannes Tuccari,
Iacobus Leontini, (alias S. Basili)
Franciscus Foti.
Anno MDCXXVIII. IND. XI.
III. Non. Iunij.

XXXIII.

Pag. 107. D. Nec verò satis fuit Messanensibus, &c.

VArijs ornamentis publicis Patrociniũ Virginis repromissum Messanenses per tempora testati sunt; sed nuper in instauranda noua Vrbe, vnam ex multis ornatissimisq; portis ea memoria tali inscriptione insigniuerunt.

D. O. M.

D. O. M.

Inuictæ Orbis Reginæ, Sanctissimi Seruatoris nostri integerrimæ parenti, ob susceptum Ciuitatis Patrocinium Chirographo sancitum, quo vno nobilior ornatu, in hostes munitior in dies assurgit. Tutelari numini, sua, seque Vrbem, Portamq; hanc, Mariæ nomine insignitam, religiosissimè Dat, dicat, sacrat.

S. P. Q. M.

XXXIV.

Pag. 128. D. Procoro mortalium mendacissimo.

PRocori duo fuerunt, alter Nicomediæ Episcopus, de quo Doroth. in synop. Metaph 29. Iunij. Baron. tom. 1. ad an. 44. Eundem Antiochiæ quoque sedisse testatur Sophron. de pereg. Petri & Pauli. Fuisse vnum ex 7. Diac. de quibus Lucas Actor. 6. Renatus Laurent. tom. 7. in Bibliot. Patrum. Sixt. Senen lib. 2. Bib. in Proëm.

Alter nomen prioris mentitus, scripsit nugas illas de quibus in contextu; fabulosam præterea Ioannis Euang. historiam, quæ habetur tom. 7. Bibl. Pat. V. Renatum loco cit. Hunc esse librum sub nomine circuitus Ioannis inter apocrypha recensitum à S. Athan. in Synop. existimat Bellar. de script. Eccles. in Procoro.

XXXV.

Pag. 133. C. Pseudographæ & dubia narrationes, &c.

PErstringitur ea sententia, Epistola Adalberti Hæretici, quam Deneardus Presbyter à Bonifacio Moguntino missus ad Zachariam Pontif. detulerat: finxerat Adalbertus eam è cælo venisse, scilicet ad suam Hæresim confirmandam, iam antea cum suo auctore rum à Zacharia, tum à Bonifacio damnatam. Quæ proinde censura vt locum habeat, intelligi debet, quatenus loquitur de scriptis & narrationibus ad dogmata pertinentibus, ne in errorem populus mittatur. Vide Baron. to. 9. ad an. 745. vbi magnam Epistolæ nugatoriæ partem recitat.

Cæterum cuius auctoritatis sint illa Capitularia ex contextu liquet, V. præterea Alanum Copum Dial. 4. cap. 16. & cap. 19. Bellar. lib 2. de Imaginib. c. 15. Lecta quoque fuit ibidem oratio eiusdem Adalberti in qua innocat, vel potius adiurat nominatim Angelos incognitos. Simile quid lego in Pentap. Regnor. mund. Tab. 4. auctore Michaele Aitfingero, vbi distribuit septem intelligentias gubernatrices, nec non viginti octo alias, mansionum Lunæ, & duodecim signorũ præsides contra id quod in Concilio Laodicen. & Africano. præcipitur, vt ignota Angelorum nomina nec fingãtur nec nominentur, nisi illorum quos habemus in auctoritate, hi sunt Michael, Gabriel, Raphael. Hæc ibi. V. Ansegis. Abbat. & Bened. Leuit. in Legib. Car. Mag. lib. 1. cap. 16.

Huc respicit quod in Capitulatib. Carolin. lib. 1. cap 41. in eos statuitur, qui falsa nomina Martyrum & incertas Sanctorum memorias venerantur. Quod vt aliquid momenti habeat, intelligendum vel iuxta ea quæ tradit August. de oper. Monach. cap. 28. Optatus Mileuit. cont. Parmen lib. 1. interdum enim non sunt vindicati, interdum vel nihil de eorum sanctitate constat, vel nunquam fuerunt in rerum natura. V. Greg. l. 7. ep. 30. vbi de Græcor. Monach. fraude. Alioqui si Sancti vnius reliquiæ existimatæ colantur, etsi non sint, quod aliquando apud Orientales errore contigit, vel certe alterius sint sancti quàm putetur, nihil officit adorationi. V. Suar. tom. 1. in 3. par. q 25. disp. 55. sect. 2. Nec dubium interdum corpus vnius Sancti diuersis in locis honorari nec esse ibi, vbi maximè putatur esse, tametsi Ciues pietatem suam, vel miraculis testatam asseuerare queant. sufficit enim & esse, & sanctum esse ac probatum quod colitur. Vulgatum & illud de frusto ligni, quod existimatione fidelium pro parte viuificæ Crucis habitum, nihil obstante impostoris fraude, pluribus ob religionem credentium miraculis celebre fuit. nempe quia fides non in obiectum falsò lignum, sed in Crucem quæ verè fuit, ferebatur. Id exempli ad similia tractum, si probata miracula suffragentur, momentum habet.

XXXVI.

Pag. 133. D. Non intersecta sententia.

NOn licet delumbare & desecare dicta, sententiasq; auctorum, vnde sensus corrumpatur, & ab instituto non solùm in diuersum, sed planè in contrarium & religioni aduersum discedatur, præsertim si partes orationis ita sint connexæ, vt altera ab altera nunquam rectè & sine noxa seiungi queat. Id verò maxime cauendum in Sacra Scriptura, Canonicis sanctionibus, dictisq; Sanctorum Patrum. Alioqui familiare est Acatholicis mancas & mutilas obuertere, dum pro re sua faciant, Scripturarum sententias; illo scilicet Magistro doctis, qui cum filio Dei in deserto, hoc sophismatis genere concertauit.

XXXVII.

Pag. 133. De Principiis Angelorum morte.

ALamundarus Sarracenorum Philarchus, facta cum Romanis pace Christianus effectus est. Id Seuerus Eutichetis Dioscori dogma secutus, in Christo videlicet non nisi diuinam fuisse naturam, & secundum hanc in Cruce passum & mortuum, cùm intellexisset, misit ex suis Episcopis qui hominem iterum peruerterent. Iis ille suadere conatis, fabulam ingessit; literas se accepisse, quibus certò assereretur Michaelem Archangelum vita functum esse. Cumq; illi affirmarent id fieri nequaquam posse, ob naturæ Angelicæ excellentiam, subintulit Alamundarus, qui igitur purus Deus in Cruce mori potuit, si Angelus non potuit? itaq; confusos dimisit V. inter alios Vrspergen. ad an. 493. pag. 133. Ioan. Rioche. in Comp. Hist. cap. 46. & 47.

Indi-

XXXVIII.

Pag. 143. D. Et verò Beda cùm de Origine Indictionum.

INdictionum vsus antiquior est Cyclo Lunari & Solari. V. Muller. in Isag. in Calend. cap. 4. Dicta Indictio apud Euagr. in Hist. Antioch. Orbis distributionis, vel distributio Orbis, qui scilicet tribus lustris Romanis, seu 15. annis absoluitur. Ciceroni collecta, collatio symbola Polluci lib. 8. cap. vlt. ἔρανον similis capitationi. Indictionis primæ, secundæ, tertiæ, &c. meminit Cassiod. lib. 3. epist. 25. Alias Græcis spatium 15. annorum quod ipsi apud Euagr. ἰνδικτιῶνα vocant.

Indictiones Cedren. ab Augusto cæpisse scribit anno imp. 15. Alibi tamen dicit cæpisse anno 2. V. pag. 142. & 178. Cæs. Buling. de Vectigal. Pop. Rom. lib. 9 cap. 18 Alij incipiunt à primo ann. Iulian. Lepido & Planco Coss. Ita fere Chron. Alexand. proinde Indict. 15. secundæ periodi, Domitio & Ænobarb. Coss. Deiparam natam volunt. Vulgus à Constant. Mag ducit principium iuxta dicta in contextu. Quòd si Indictiones cum lustris recurrant (vt quidam volunt) antiquissimas sanè oportet esse, quando primum lustrum à Rege Ser. Tul. conditum fuisse, anno V. C. 186. vel 187. qui Tullij annus erat 11. vel 12. ex Censor. lib. de die natal. c. 13. satis aperte colligitur.

XXXIX.

Pag. 148. A. Eius porro Epistolæ Abagari ad Christum, &c.

PRæter authores in contextu relatos, meminit Epistolæ Christi Zonaras, eamq; ex Oriente Constantinop. delatam tradit sub Romano Argyropylo. Qui cùm Imperium inierit sub finem anni Christi 1028 non adeò vetustum oportet esse eius interitum. Nonnulli tradunt expugnata à Salamane Turco Edessa, à Georgio Maniace qui præsidio fuerat, missam eam Epistolam Byzantium ad Rom. Imper. circa ann. 6541. qui coincidit cum an. Christi 1033. Nicetas Chron. in Andron. lib. 2. loquens de seditione illa quæ contra Andronicum excitata fuerat. *Ac rapina* (inquit) *etiam in palatina Sacella grassata, armatus Sacrarum Imaginum est surreptus, & sacrosanctū illud vasculum furto ablatum, quo vt à maioribus accepimus scripta ad Abagarum literæ asseruabantur.* Hæc ille. Incidit cædes Andronici in an. Christ. 1186. proinde 758. annis post Epistolam ex Oriente ab Argyropylo Constantinopolim delatam, & 242. ab Imagine sub Constantino 8. Constantinopolim item deportata.

XL.

Pag. 148. C. Hadriani ad Carolum Magnum scribentis, &c.

HAdrianus I. trecentis ferè post Gelas. an. testatur Imaginem Christi ad Abagarum missam, ex auctoritate præsertim Stephani Papæ sui prædecessoris Rom. Conc. præsidentis, nec non aliorum Patriarcharum & Patrum testimonijs, vt in context. Esse prædictum librum Hadriani, fusè ostendit Bellar. lib. 2. de Imag cap. 15. in Scrip Eccl. in Hadriano Binnius to. 3. Concil. par. 1. post VII. Synod. in notis. Pro eadem imagine V. Simonem Maiolum Cent. 1. cap. 2. vbi præter Nicænam Synod. act. 5. plurimos inducit authores antiq. Et si quem alium Iacob. Gretser. in Syntagmate de Imaginib. non manu factis. Ad candem orasse Alexium Roman. Edessæ peregrinantem, narrat idem Maiolus Cent. 4. cap. 27. Vt iam post tot tantasq; authoritates immeritò videatur dubitasse Haimo lib. 2. de discip. cap. 4.

Aduerto autem Stephanum & Hadrianum non loqui de Epistola Christi ab Abagarum missa, quam Gelas. antea Dist. 15. Sancta Romana, in apocryphis censuerat, sed tantum de Imagine quæ iam apud omnes fidem inuenit, V. Baronio notis ad 9. Nouemb. Idem obseruauit Gretserus in Syntag cap. 9 ex Concil. Nicæn. Ceterum Constantin. Porphyrogen. qui translationem eius imaginis Edessa Constantinopolim factam oratione complexus est, eius etiam Epistolæ diserte meminit. Quod prætereа spectat ad Imaginem, iam à seculis religiosè asseruatur Romæ in æde D. Syluestri, visiturq; subinde magna populi veneratione. V. infr. suo loco.

XLI.

Pag. 156. A. Ceterum pro Epistola Virginis ad Ignatium Martyrem data.

HVius ex ore fluxit, aurea illa sed amoris igne flammans de Christo Dei sententia, *Amor meus Crucifixus est*, quam etiam B Dionys. intorsit in eos, qui amorem in diuinis non esse dicendum, sed tantùm dilectionem contendebant. V. de Diu. nom. Natal. Bed. in Apol. pro filiab. & nepot. Annæ. Consid 2 propos. 6. vbi etiam disputans pro Epistola Ignatij contra Iacobū Fabrum, reiecta auctoritate negatiua, qua fortasse Faber tueri se poterat ex eo quod Eusebius lib. 3. Hist. Eccl. non meminisset Epistolam Virginis ad Ioan. & Ignatium, nec Hieronym. de Viris Illust. eundemq; suo ipsius telo vrget, quod in editione quadam vndecim ponat Epistolas Ignatij, cùm tamen Eusebius & Hieron. septem tantum agnoscant.

Plures deinde pro re sua laudat Historicos vnà ac Theologos. Bernard. super Psalm. Qui habitat. Antonin. Trithem. Vincent. Sabellicum in Hist. Lomb. Petrum de Natal. Iacob. Bergom. Gerson. in 3. part. num 90. & 93. Gabriel. in exposit. Canonis super verbo, *Ignatij*.

Pro eadem re velitatur Franciscus Biuarius in com. ad ann. 116. Chron. nisi quòd alium putet fuisse Ignatium ab Antiocheno, quemadmodum in responsione sua ad nostras, data 8. April. an. super 1630. dilerte perscripsit.

XLII.

Pag. 161. B. Erat enim nobiscum Mater Domini.

ITa Clem. lib. 3. Constit. cap. 6. Subditur ibidem *Preterea Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Maria Sorores Lazari & alia quadam.* Est mendum, neque enim

enim M. Magdalenæ distincta fuit à Maria sorore Lazari Vide Franc. Turriano.in hunc loc.

Adu'rto in illis lib. Constit. adhuc non esse omnes errores sublatos, ab Ebionitis immissos. V. Epiphan. hær. 30. Notat inter alios insignem errorem Ioan. Molan.lib.4.Hist.Imag.cap.28 nempe lib.6. cap.14. annumerari Apostolis 10 vnum conuenientibus Iacobum Zebedæi, qui pridem antea fuerat decollatus. Quod spectat ad sorores Matris Domini infra suo loco.

XLIII.

Pag. 164. A. Raptam interdum in tertium cælum.

S. Thom.22. q 175. ar.3. ad 4. vario modo explicat tertium cælum: vel secundum ordinem visionum, vt sit visio intellectualis, vel secundum ordinem cognoscibilium, vt sit ipsa cognitio Dei: vel denique vt sit contemplatio Dei secundum gradus cognitionis, ac tertium cælum sit cognitio quæ ad Angelos supremæ Hierarchiæ spectat. Alio modo ponit tres cælos, sydereum, crystallinum, empyreum, vel potius aëreum, sydereum, empyreum. Quæ sententia hodie iterum in Scholis introduci cæpit, neglectis tot orbibus cælestibus, ne tandem sicut olim fecere quidam, 365. cæli inducantur. Tres quoque cælos, hoc est cælum & cælum cæli ex Salomone Philastrius, idemq; tertium cælum ex Paulo. Theophylactus duos ponit tantùm orbes: totidem ex lib.Genes.Philastrius, Chrysostomus est contentus vno. Paganos etiam (intelligit Græcos vt alias) vnum cælum ponere notat Philast. Neque tamen qui secundum Dauid sex cælos accipere & septimum hoc firmamentum voluerit, errare ait.

Lego apud Clem. Alexand. lib.5. Strom. quasi à Sophonia Propheta dictum. *Et assumpsit me Spiritus & sustulit in quintum cælum, & contemplabar Angelos qui Domini vocabantur*. Quem locum non obseruarunt Cælorum disputatores. Hodie tamen non habetur apud Prophetam, quod notat Gentianus Hernetus in Clem.Alex.Nec vbi desiderari queat, notatur apud Interpretes quos vidi. Ceterum iuxta supradicta per quintum cælum intelligi potest quintus Ordo Angelorum, qui iuxta quosdam est Principatuum, aut etiam Dominationum; quod colligi potest ex ijs verbis, *Et contemplabar Angelos qui Domini vocabantur*.

XLIV.

Pag. 167. A. B. Virgo de veteri lege abroganda, consulta, priuatim sententiam tulit.

HÆc est communis sententia. Nec tamen desunt, qui velint B. Virg Concilio cum auctoritate præfuisse, quod notat Benzon.in Psal.86.cap 41.falsò verò, si de auctoritate iuris dicendi, non honoris habendi contendant. Dexter in Chron. dicit consilio ac luce doctrinæ præsedisse: Alij ne adfuisse quidem, nedum votum decisiuum palàm, & publicè tulisse. Plures, adfuisse & præsedisse, non auctoritate decidendi, sed dignitate Matris, nec nisi consultam & rogatam dixisse, instruxisse. Hoc verius. Quod verò obiectum aliquando in libris Carolin. de quibus supra diximus

Mulierem in Synodo docere non debere, sicut Irene fecisse legitur, vt aduersarij arguebant: Retundit Adrianus Papa (cap.53.) neque enim docuit Irene sed assedit (si tamen adfuit) vt iussa imperaret. Sic Helena Augusta vna cum filio Constant. August. Concilium fieri censuit, in quo tamen præsedit Syluester. Leo præterea pro quarto Concilio ad Pulcheriam Augustam misit Epistolas, *vnde & ipsa per semetipsam* (inquit Adrian) *in 8.Synodo sedit, vna cum fidelissimo Martiano Imperatore*. Denique Theodora Augusta ad Senatum & Concilium cogendum quem non mouit lapidem? At quæ comparatio istarum cum Dei Matre?

Non rectè autem Abulens in 17. Matth. q.13. ar.1. Omnes Apostolos Hierosolymis Iacobo subditos fuisse, & hunc Petro etiam maiorē extitisse, vt qui in Concilio quoque Legalium definitiuè pronunciasset. Contra enim est quod dicitur Actor.15. Surgens Petrus dixit ad eos, Viri fratres, &c. cuius sententiam reliqui secuti sunt. Iacobus verò tertio loco dixit. V. Hieron. epist.89. & in epist. ad August. quæ inter epist. August est 11. Theodoret. in epist. ad Leon. Chrysost. hom.3. in Acta. Turrian. lib.2. cont. Magdeb.

XLV.

Pag. 167. B. Quid si Magistra Apostolorum inter discipulos.

VOx Mariæ Apostolis vox Spiritus Sancti fuit. Rupert. lib. 1. in Cant. *Quicquid supplementi opus erat eisdem mortalibus, vel testimonijs, ad confirmandos singulorum sensus quos acceperunt ab eodem Spiritu diuino diuidente singulis prout vult, ex religioso ore tuo percepe̅rant*. Vide etiam Bernard. super missus est. Et Euseb. Emiss. de Assumpt. *Maria Mater omnia in suo corde verba conferebat, nobisq; conseruauit, vt tandem ipsa docente, & narrante, scriberentur, atque vniuerso mundo prædicarentur*. Et paulò post. *Ab ipsa enim hæc Apostoli didicerant, ab ipsa dictante scripserunt*. V. plura in Anselm. de excellent. V. cap.4. & 19. Creten.de dormit. Deip. Consil. Durant.in not.ad Reuel.S Brigit.lib.9.cap.61. Galat.lib.7. de Arcan. cap. 17. vbi *Maria* (inquit) *Magistra omnium Prophetarū & Domina, & dicta prophetissa Isa.8. Quia suo vaticinio sicit omnia, à primordio vsque ad finem, quod nemo vnquam Prophetarum cognoscere potuit*.

XLVI.

Pag. 167. C. Mulieri permittitur priuatim tantum aliqua domestica admonitione instruere.

ID intellige docendo sacra, alioqui non defuerunt etiam in seculis Christianorum, quæ profana in Scholis publicè docerent, ac scriberent, assumpta etiā Doctricis laurea. V. Petr.Greg. lib. 7. de rep. cap. 12 De Gentilibus. V. Clem. Alex. lib. 1.Strom. Plutar. in Pericle.Socrat.in Sympos & Menex Nicephor. l.14. cap.16 Socrat. Christian.lib.11, Hist. Trip.cap. 12. Pet. Greg.loc cit.

A seculo Christi longè plures fuerunt. Mitto profanas. Inter sacras est Rosuida Gundershemensis Virgo. Elisabetha Schonaugia, Hildegardis, quarum opera scripta recēset Trithem.de Viris Illust. & in Chron. Hu-

Hirsaug. Sed Hildegardis monumenta in primis etiam in Concil. Treuir. ab Eugen. IV. præsente S. Bernardo fuerunt approbata. Mitto Eustochium Paulæ filiam, Sylviam Ruffini exprafecti sororem, Cunildam cum filia Betagyiha, Viberadin, Adeleiden, Eadburgam, Buggam, Gulam, & Richtrudam, Albini discipulas, Vtramq; Catherinam Alexand. & Senens. sexcentas alias cum Eudocia Leontij filia, quæ paupere Patre nata, ob doctrinæ præstantiam Imperatoris Vxor fieri meruit. Denique Brigittam ad salutem multorum & perfectionem electam & eruditam.

Hyldam duntaxat Horesuitam Eduini Northumb. Regis neptem memorabo, Paulini & Adriani, discipulam, quę in sacris literis summè erudita, scripsit inter alia pro veterum rituum obseruatione librum omnibus laudatum, eoq; sua doctrina freta processit, vt dissensiones Doctorum de Sacramentalibus cærimonijs quibusdam componi cupiens, in suo Cęnobio Synodum fieri procuraret ann. 644. quò & ipsa in medium facilius aliquid consulere posset. Meminit inter alios Hyldæ, Beda lib. 3. cap. 25. & lib. 4. cap. 33.

XLVII.

Pag. 188. A. Secundùm lugubrem illam næniam, quæ recurrente quotannis Vrbis excisa memoria.

INtellige de Vrbe excisa non vltimùm & plenè, sed ratione Templi incensi. Nam ipsa Vrbs capta & expugnata est, 8 die Septemb. die Sabbati Anno a Christo Cruc fixo 40. vt testatur Iosephus testis oculatus lib. 6. de bello, cap. 4 & lib. 7. cap. 16. & 17. & plures alij, postquam obsessa fuisset ab exercitu Titi à die 14. Aprilis. Quomodo autem conciliandi sint qui putant expugnatam an. 42. vel à Christo nato 71. V. inter alios Ioan. Deckerium in disput. Theol. annot. 23. Eius excidij memoriam agunt nisellor Iudæi Sept. 7. *Ieiunium ob decretum in Patres nostros gladium & famem*. Nam Templum a Romanis incensum 9. mensis Ab. die Iouis hora vespertina, vnde hoc die vsque in hodiernum diè *ieiunium quinti* agunt. Eodem die olim Vrbs incensa fuit a Chaldæis, vt habetur lib. 4. Reg. 25.

Quod aliqui eodem die quo expugnata Ciuitas est, Templum quoque incensum velint, de duplici incendio intelligendum est: vel non tam de incendio solùm quam de Templi oppugnatione, quæ cùm 9. Iulij cæpe rit. 24. eiusdem mensis completa est, quando scilicet capta Turri Antoniana Templo coniuncta, milites partem porticus Templi ab Aquilone concremarunt, Occidentalem porticum ipsis Hebræis obsessis vltrò incendentibus, quò Romanos obsidentes perderent. Verum, 8. post Augusti, agressus Titus Templum ita vrgere cæpit, vt tamen misertus nobilissimæ structuræ, caueret ne exinderetur. Neque tamen vitare potuit, Deo ita permittente, quoad demum 8. Septemb. militis cuiusdam opera, iniecta per auream fenestram flamma, exustum est. Illud mysterio non vacat, quo tempore Templum Hierol. conflagrauit, Capitolium Romæ à Vespasiano fuisse restitutum.

Habetur porro nænia illa, quam inducta mentione Ioiarib. Vigiliæ & incensi Templi, 9. mensis Ab, Iudæi deplangunt, inter alios apud Gorionidem. in epit. quo tempore scilicet Ioiarib vnus ex principibus familiarum Sacerdotalium vice sua fungebatur. Erant vices 24. quibus per hebdomadas, initio ducto à Sabbato ministeria obita finiebantur spatio dierum 168. iterumq; redibatur ad principium, quod à Ioiarib. sumebatur. V. 4. Reg. 11. Et 1. Paralip. cap. 23. vbi exprimuntur capita 24. famil. Instituit eas Dauid ad confusionem ministerij tollendam, quòd posteri Aaron nimirum multiplicati fuissent. Putatur id factum circa annum mund. 3021. ante Christum 1032. Exiuerunt autem familiæ iuxta sortes, de quibus Paralip. loc. cit. His autem principibus familiarum plures ducebantur classes Sacerdotum, quas Lucas *ephimerias* vocat, vulgata *vices* vertit, ex quibus item iuxta sortem aliqui panes offerebant & auferebant, alij lucernarum curam habebant, alij, siue vnus siue plures Sacrificia offerebant, alij alia peragebant. Hinc de Zacharia legitur Lucæ 1. functum illum Sacerdotio in ordine vicis suæ, & sorte exijsse vt incensum poneret; fuit verò ex vice seu Ephimeria Abiæ, qui fuit octauus inter principes familiarum.

XLVIII.

Pag. 189. B. Qui hodie Latini sermonis vsu neglecto.

ROmanorum Imperium adhuc vigere, Romana lingua, id est Latina arguit per Europam. Franc. Ioannet. lib. de Rom. Imp. num. 152. Nec prius (ait) interiturū, quam Ciuile ius Roman. cum Latina lingua in vsu esse desierit. Idem plures alij apud ipsum num. 153. Id ne fiat Pontificis & Imperatoris est ex religione procurare. Paulus V. Clemens V. vestigijs insistens Const. 65 *Apostolicæ seruitutis*, sanctissimè instituit, vt in omnibus Gymnasijs, Hebraica. Græca, Latina, & in celebrioribus Arabica quoque linguæ excolantur. Verba eius grauissima, omnes sane Latinæ linguæ oratores flectere deberent; & optandæ essent seueriores circa vsum Latinę linguæ in Ecclesia Latina leges, ne paulatim alia facies legum, aliud quoque nomen quàm Romanum subimponat. Carolus IV. ad conseruandam Latinitatem pro munere intentus, Auream edidit Bullam, in qua præter multa, prudenter etiam cauit, vt principum Electorum filij inprimis Latinam, Italicam, & Illyricam linguas condiscerent. Quod ipsum nouis deinde sanctionibus auxit Carolus V. vt scilicet Literæ omnes Latino sermone conficerentur, aut etiam Germanicè propter honorem Imperij. Digna Romanorum Imperatore & Hispaniarum Rege (vtinam ad exemplum) cogitatio.

XLIX.

Pag. 196. A. Si etiam addas Pastorem.

HVnc alij Hermam alij Hermen seu Heemeten vocant. Paulus ad Romanos cap. 16. vt diuersos salutat Hermam & Hermen. Hermam frequentius lego vocatum cognomento Pastorem, autorem eius libri, quem olim aliqui etiam inscripsernut *Iudicium Petri*, item *Duæ viæ*, sed reprehenduntur à Tertul. de pudicit. cap. 10. Apud Græcos in magna æstimatione habitus vt notat Baron. tom. 2. ad an. 159. Apud Latinos tardius agnitus, sed tamē inter apocrypha habitus. Inter multa quæ vario labore de hoc Pastore congessimus & expendimus, hæc modo damus, cetera in nouo Martyr.

Autor

Autor libri qui dicitur Pastor, alius est ab eo qui fuit frater Pij Pontif. Ille vixit temporibus Apostolorum, hic paulò post: ille dictus propriè Hermas, hic Hermes: ille Vxorius, vt habetur in Visi. 1. seu cap. lib. 1. de hoc nihil simile legitur: ille in suo libro nullam facit mentionem Paschalis celebrandi, hic vero meminit & ex eius monitu Pius præcepit vbiq; die Dominico celebrari. *De consecr. dist. 3. Nosse vos volumus*: fuit is annus iuxta Volater. lib 22. Antrop. 144. Alijs 150. Alijs etiam posterior, Pius enim non cæpit sedere nisi circa an. 158. denique ille Græcis notissimus fuit, Latinis vix auditus; quod de isto dici non potest, si & frater Pij fuit, & vt Pius in dicto Canone habet *Doctor fidei & Scripturarum effulsit*. Vterq; porrò scripsit sed ille longe ante, ætate Apostolorum, & ex libellis suis alterum Clementi destinauit, alterum cuidã Grapte vt patet ex cap. 2. vel Vis. 2. & vterq; extat & manibus teritur: Hic verò sat longe postea scripsit, nec nisi memoria duntaxat non etiam libris ea scripta hodie retinentur.

Existimarim præterea tres fuisse eiusdem pene nominis Viros celebratos. Primum qui autor est Libri Pastoris, discipulum Apostolorum, & cuius meminere Tertul. Orig. Iren. Hieron. Athan. Ruffin. & alij. Et hic habuit sororem de qua non negligenda monetur c. 2. Secundum, cuius meminit Pius in dicto Canone. eidem familiaria, nec tamen frater, vt quidam minus recte putant, qui etiam errore quodam librum Pastoris eidem attribuunt, quod tamen ex Canone Pij cùm maximè deberet non elucescit. Meminit huius & Damas. vel potius Anast. Biblioc. Tertius est qui propriè Pastoris nomen tulit, cuius mentio fit in lib. de Rom. Pont. in Pio. In Martyr. Rom. ad 26. Iulij, & in Breuiar. Rom. ad 23. Iul. Et hic fuit frater Sanctarum Praxedis & Pudentianæ, Nouati & Timothei, cuius demum nomine titulus Pastoris erectus est in Viminali. Horum autem fratrem fuisse Pium ne fingi quidem potest, quando Pius fuit Aquileiensis, isti vero ex Senatoria familia Romani. Hic porrò Pastor fit, qui scripsit vitam Praxedis Virginis & fratrum. De eius obitu videtur agi in literis Pij Papæ ad Iustum Episc. Viennen.

Primus dictus est Pastor tum propter librum à se nominatum, quòd Pastores Ecclesiarum instrueret vt col. ex cap. 1. tum quia Angelum & Pastorem suum in habitu Pastoris accepit. vt in cap. 5. Secundus dictus Pastor vel quia scripsit ad imitationem prioris, vel ob similem Angeli apparitionem. Errant qui putant Angelum Pio apparuisse, vel Hermetem ipsum in habito Pastoris. Apparuit autem Angelus Hermeti ita diuinitus promerenti, ad corroborandas (vt Pius loquitur) animas eorum, qui dubitabant an Pascha die Dominico esset celebrandum, etsi de facto pridem ante eodem die celebrarent, vt patet ex eodem Can. Tertius denique dictus est Pastor, si non proprio nomine, cognomento familiæ Senatoriæ, quæ tunc Romæ opibus & authoritate pollebat. Circa ea tempora siquidem, legimus Consulatum gessisse Iunium Pastorem, vnà cum Papyrio Æliano. V. Onuph. lib. 2. Fast. pag. 345. vbi notat Iunij Pastoris sæpe mentionem fieri in Plinij Epistolis.

Non est autem hic Pastor confundendus cum alio, cuius etiam memoria colitur 26. Iulij discipulo nimirum S. Erasmi Episcop. temporibus Diocletiani via Salaria martyrio coronato, & ad Clivum Cucumeris sepulto.

L.

Pag. 199. D. Idem verò sicut & cæteros Apostolos.

APostolis morem fuisse, præficere Episcopos Ciuitatibus, in quibus prædicassent, habetur] ex Tertul. de præscript. aduer. Hæret. Irenæo contra Hæret. Valentiæ cap. 63. & innumeris exemplis a tradit. & hist. petitis clarum euadit. Interdum verò eos dederunt ex Ciuibus quos conuertissent, vt Petrus Asprenum Neapolitanis, & vt nonnulli scribunt Celium Puteolanis, qui Paulum deinde Romam venientem excepit. Interdum verò eos ante aduentum suum exemplo Magistri præmiserunt, vt Pancratium & Martianum in Siciliam, Indaletium & Socios in Hispanias, alios aliò. Interdum denique ex socijs & Comitibus itineris, aut reliquerunt in Vrbibus perquas prædicando transiuissent, vt Paulus Stephanum Nicæonum Rhegynis, alij passim alios: aut etiam longius dimiserunt, vt Petrus Martialem in Gallias vna cum Alpiniano & Austriciliano, cui etiam reuertenti, cùm in itinere socium morte amisisset, baculum suum dedisse narrant aliqui, eoq; super sepulcrum imposito reuixisse mortuum, ideò traduut Rom. Pont. non vbi baculo. V. Spirens Cent. 1. par. 5. dist. 1. Anton. par. 1. tit. 6 c. 25 §. 2. Equilin. lib. 6. c. 25.

Simile quid narrat ex alijs idem Spirens. loco cit. de Domitiano per Memmium nobilem Rom. Petri discipulum, contactu fimbriæ eiusdem S. Petri suscitato. V. Anton loco cit. cap. 27. Equil. lib 7. cap. 25. Et præterea idem Spirens. eodem loco, (quod sup. notau.) de Materno suscitato, vt Martialem cum Materno confudisse videri possit.

Traditur Martialis Stephani consanguineus fuisse, à Petro, natus annos 15. baptismum suscepisse, is denique scitus puer fuisse. qui habuit *quinque panes hordeaceos & duos pisces*. Ioan. 6. Vide Spirens. loc. cit. dist. a & alios apud ipsum. Eius vitam egregiè descripsit Aurelianus ab eodem aliquando à mortuis reuocatus. Habetur apud Sur. tom. 3. 30. Iunij.

LI.

Pag. 220. B. Sed enim hic absque piaculo non præterierim.

FVisse eius Viri spectatam ex religione vitam, Romæ exitus qui anteacta coronare solet, declarauit; quando elati funeris cærimonia tanto populi concurrentis certatimq; corpus exanime delibantis, ac pęne integumenta diripientis impressione capit impediri, vix vt obserato sacello, quo de medio Templi spatiosi tumultuarius prope receptus fuit, pia potuerit arceri violentia, debitusq; funeri honos instaurari. Obijt anno 1629. 23. Aug. ætat. 70. Vno post mense nos quoq; Romæ adfuimus, haud parum recenti fama Viri, quæ in omnium ore pio quodam calore spirabat, recreati. Quod vltrò ad rem nostram spectat, exemplar Epistolæ B. Virginis a tanto Viro cultum, exhibuit nobis Reuerendiss. P. Fr. Ioan. Bapt. Marinus, S. Congregationis Indicis tum Secretarius, & collato cum ceteris eiusdem scriptis autographo nonnihil attrito fidem probauit.

Chri-

LII.

Pag. 236. D. Vetus Alexandrinæ Ecclesiæ consuetudo.

CHristianis in Ægypto adhuc in vsu habentur anni a SS. Martyribus, præsertim qui sub Diocletiano immani persecutore, sanguinem fuderunt. Vnde à nonnullis reipsa iidem putantur cum annis Diocl. cæptis an.283. vel iam nato Christo.284. Est enim æra Diocl. posterior æra Incarnat. diebus 241. Hæc tamen persecutio sub Dioclet. cùm fere decima sit, ea Alexandrinorum numeratio, Viris non infimæ notæ pridem ante cæpisse videtur.

Ceterum vt æra Diocletiani vulgo est æra Martyrij, ita & Mahumetis, dicta Hægira. Is enim simia Christianorum in multis, caput æ:æ suæ, eadem nomenclatura insigniuit ob fugam ex Mecha, Hegira enim martyrium significat aut persecutionem propter religionē. Cæpit verò hæc æra, 16. Iulij fer.6. biduò post nouiluniū. Illa Diocletiani, Aug. 29. feria item 6. V. S. Ambros. in ep. ad Epiic. per Æmiliam in qua præter alia signātur diuersę solemnitates Paschales Christian. per annos Dioclet.

LIII.

Pag. 237. A. Iuxta Coptorum computationem.

COmputatio Coptorum est eadem quæ Ægyptiorum. Est autem Coptos Metropolis Ægypti in Thebaide, ab Hegesippo lib.4.cap.27. corruptè dicta Cliero. V. Ioseph. lib.4. de bello Iud. in descript. Ægypti. Eam Dioclet. vna cum Busiri in eadem Thebaide pęna defect.onis solo æquauit. Sigon. l.1. Imp. Occid.

In clausulis dictarum literarum legitur dies 16. Mensis Natur. (Athyr) anno à SS. Martyrib. 1310. iuxta Coptorum computationem, id est 22. Nouemb. Ann. Dom. 1593 quia si annis 1310. addantur qui decurrerunt à Christo nato vsque ad 283. quo martyrium æra cæpit, exeunt 1593. Eadem est ratio alterius Epistolæ, quæ scripta est die Sabbati duodecimi (forte duodecima) mensis Chiach (Coiach) eodem anno hoc est 12. vt alij 18. Decemb.

Quomodo autem de cetero calculus Gregorianus cū Coptico sedere queat, iuxta varias annorū Ægypt. cum Iulianis & nostratibus connexiones. V. apud Nicol. Mulierum, in Isag. c.10.11. 12.13. Et inter alius Henric. Philip. in introd. Chron. cap.13.

LIV.

Pag. 236. C. Enimuerò Dionysium non fuisse eius Epochæ autorem.

VAlde errant, qui dicunt Dionysio Exiguo autore, primùm cæpisse numerationem annorum a Natiuitate Christi, quasi nulla eius numerationis memoria fuerit in Ecclesia. Id multis ostendimus in contextu. Hic vnum addimus ex S. Iustino Martyre. Nam in ea Apol. quam scripsit ad Imp. & Senatum, Populum Romanum, expresse notat numerari eo tempore annos à Christi Natiuitate 150. Floruit autem Iustinus temporibus Antonini Pij, & successorum eius M. Aurelij & Lucij Veri, hoc est trecentis & amplius annis ante dictum Dionys. Notat hæc eadē V. Bellar. de Scrip. Eccl. in Iustino. Huc facere potest Philastr. in Catal. Hæres. vbi in c. de Anno Annunciato quadringentos & amplius annos à Christo numerat, & vbi de incertis mundi annis agit an.430. quo scripsisse videtur, figit. Non negarim vsum qui hodię est in Calend. tardius incæpisse iuxta ea quæ dicuntur in contextu pag.275. B. Viguisse tamen longe ante si non nullibi, at saltem apud Scriptores, & pia apud vulgus commemoratione, imo & tēporū numeratione certius est quàm vt negari queat.

LV.

Pag. 257. D. Nicænorum Patrum consilio præterita.

NIcæni Patres sanxerunt de Paschate celebrando I. vt vbiq; Orbis Christiani vno eodemq; die perageretur. II. Vt talis solemnitas celebraretur Dominica proxima post 14. Lunam, quæ in ipsum æquinoctium Vernū incidit aut proxime consequitur. Confirmauit hanc sanctionē Greg. XIII idq; inprimis cauit ne vel ante Lunam 14. vel in ipsa 14 Luna cum Iudæis aut Hæreticis Quartadecimanis celebraretur. Quæ omnia vt regulariter fierent Æquinoctium Vernum a Nicænis Patrib. in diem Martij 21. iam ante defixum, ipse quoque hærere voluit. V. Raban. l.2. de inst. Cler. c.39 vbi Regularum ac Canonum Paschalium compendium breuiter tradit, Pascha videlicet celebrandum esse in primo mēse, huc usq; initium & finem obseruandum; deinde terminum Paschalem, hoc est Lunam 14. cum tota sua latitudine includendum in hoc primo mense, denique per terminum Paschalem designandum esse diem pro Paschate Christianè celebrando, nempe Dominicam proximè consequentem.

Initium porrò mensis primi seu Nouiluniū Paschale versatur inter 8. Martij & 5. April. Terminus Paschalis inter 21. Mart. & 18. April. inclusis extremis, denique Dominica Paschalis excurrit à 22. Martij vsque ad 25. April. hoc est à Luna 15. vsque ad 21.

Ceterū nec Patres Nicæni, nec Gregorius XIII. curarunt pręcisiones Mathematicas, & ideo in Cal. Greg. forma cyclica per dies solidos disposita, cum medio luminarium motu non aliam proportionem habet, quàm moralem & popularem quandam conuenientiam. Id quod pro Calend. Eccles. sufficiens esse putatur, adiunctis præsertim regulis de diebus exemptilibus, alijsq; huc spectantibus, ratione quatum perpetuari forsan possit in omnia tempora etiam imaginaria.

Hinc fit I. vt propter postpositionem Nouiluniorum Pascha non semel celebretur post Lun. 21. II. Vt interdum ęquinoctium Vernum Lun. 14. subsequatur, sicut & diem 21. Martij, interdum verò vtramq; antecedat. III. Vt consequenter Pascha celebretur in mense 2. velut in anno biss. interdū verò in 12. velut in an.3. post. biss. IV. Vt propter collocationem aurei numeri, interdum turbetur computus Paschalis, quemadmodū accidit an.1598 quando iuxta Clauium Pascha celebrandum fuit proximo die post Lunam 14. hoc est 22. Martij, iuxta Maginū verò, transferendum in octauam consequentem, hoc est ad 29. Martij 5. denique vt interdum Pascha celebretur cum Iudæis & Quartadecimanis.

Quæ omnia, attento Cal. Eccl. non verò præcisionibus Mathematicis haud censentur contra Canones Nicænos, aut sanctionem Gregorianam, in quibus tantùm cauetur ne huiusmodi errores vniuersim, & secundum vsum admittantur, etsi in hoc vel illo Paschate, hæc vel illa occasione particulari vitari nequaquam possint. An verò absolute fieri possit, eiusmodi esse Cyclum, in quo seruatis omnibus ad vnguem, nulla vel minima deformitas occurrat, nō est præsentis instituti decernere.

LVI.

Pag. 262. C. At enim facta feriarum translatione.

FEsta Iudæorum præter Sabbatum mobilia fuerunt. Prima dies mensis fuit dies Neomeniæ, nisi hæc inciperet post horam 18. tunc enim transferebant in diem sequentem, sicut etiam quando incidebat in fer. 4 vel 6. Habentur hæc apud Seder Olan. *Sic statuerunt (inquit) Magistri nostri Iudices Sanhedrin, magni nominis in seculo in domo sanctuarij secunda, cum extructa esset & consummata. Tunc apparuit solium igneum perfectissimum, super quod sedebat Rex mundi sublimis valde, stans inter porticum: & acceperunt coronam, apprehenderuntq; sigillum reconditum, & sanxerunt ordinaueruntq; statutum perpetuũ, & traditũ est in manu Rabbi Eliezer, qui reliquis omnibus maior erat; Et is ordinauit diem sortium non obseruari, die 2. 4. 7. hebdomadæ; nec Pascha 2. 4. aut 6. neque diem expiationis, 3. 5. 7. neque principium anni in 1. 4. 6. neque diem expiationis 1. 3. 6 in æternum.* Hæc ille.

Ex his fere canones quosdam pro feriarum translatione tradiderunt alij. I. Si quando Neomenia adæquaret vel superaret horas 17. transferendam esse in sequentem diem. II. Neomeniam Tisri, non signandam fer. 1. 4. 6. III. In anno communi qui proximus sit ab Embolismæo, Neomeniam Tisri signandam esse fer. 3. si nota feriæ secundæ superet horas 15. puncta 588. IV. In eodem anno communi Neomeniam Tisri transferendam in fer. 5. si character. fer. 3. superet hor. 9. puncta 203. V. denique Neomeniam Nisan non esse figendam fer. 1. 4. 6. Fateor tamen Hebræos non perinde ad vnguem postea seruasse dictos Canones, præsertim si sermo sit de tribus postremis.

LVII.

Pag. 273. D. Nõ esse Ecclesiæ traditionẽ.

ID genus multa sunt. Sic enim de fide est Mundum cœpisse, quot verò iam anni fluxerint, incertum; nihilominus Martyr. Rom. numerat 6829. De fide item est Christum die Veneris passum ac mortuum; an verò is dies fer. 6 fuerit Martiana an Apriliana, certatur. Præterea traditio est Vniuersalis Ecclesiæ Christum natũ 25 Decemb. qua tamen feria disputatur. Idẽ dici potest de feria Conceptionis 25. Martij peracta. Mitto innumera.

LVIII.

Pag. 277. D. Alterum quidem Occidentales quoque, &c.

COntigit id an. 590. apud Greg. Turon. quando Baptisteria Hispaniarum diuinitus redundarunt. Idẽ acciderat anno 417. errore putationis, qui tamen diuinitus correctus est, vt constat ex epist. Paschasij Lilybætani ad S. Leonem Pont. in qua monnet, in Ecclesia quadam, Baptisterium nocte Paschali sponte repleri, & baptizatis ijs qui essent baptizandi, rursum dehiscere solitum; illo anno officium negasse, quòd perperam auspicati fuissent solemnitatem Paschæ ad 8. Cal. Apiil. Iterum ad 10. Cal. Maij qua legitimus erat dies Paschæ, ad genium redijsse; & stupefactos erroris admonuisse. V. Spondan. ad an. 416. num. 6. Massæum lib. 11. Chron. ad an. 417. Indict. 15. vbi. *Et multi (inquit) huius miraculi meminerunt, quod 11. Cos. Honorij & sub Zozimo contigerit, sed pauci verum Incarnationis annum attigerunt, male prosequentes quod Eusebius non bene inceperat.* Hæc ille.

Sigeb. ad an. 417. putat eum errorem Occidentalium obuenisse, quod vltimo anno Cycli decemnouenalis pro embolismo communem acceperint.

Simile quid narrat Ioan. Moschus in Hist. sacra c. 214. de Baptisterio in sanctis Epiphanijs per tres horas continuis aquæ incrementis crescente, & per totidem decrescente. Et c. 215. de Baptisterio in festo resurrectionis Dominicæ, ipso continuò impleri solito & durante vsque ad Pentecosten. Et Baron. in not. ad 2. Aug. de ebulliente in ampulla Stephani Protomart. sanguine.

LIX.

Pag. 277. D Variam adeo fuisse incertamq; Paschalis diei sedem.

HInc S. Leo cùm in Theophyli Alexandrini Cyclo Paschali reperisset ann. Dom 455. ad Cal. Maias Pascha recidere, cõtendẽtibus multis errasse Theophylum, missis hinc inde literis peritos cõsuluit. Paschasius demũ Lilybæus, & ex cyclo Theophyli, & ex putatione Hebræorum reddidit veritatem, vnà ostendens non esse enorme solemnitatem Paschalem ad 8. Cal. Mai. defluere. V. Spond. ad an. 543. nu. 8. Paulum Guldin. l. 1. Refut. Elenchi c. 4. & lib. 3. à c 7. Henric. Phil. in Synop. ead. 18. & in Introd. in Chron. cap. 18.

LX.

Pag. 260. A. Sunt qui certum ingredi se tramitem putent.

DVbitatur hic verum Luna bis in eodem signo cõire possit: V. Volat. in Phil. l. 35. c. de Luna. Paul. Mioer. lib. 2. de Neom. c. 31. vbi de duabus Synod. Lunæ in 2 1. Martij, & 20. Ap. ann. 1594. Idem de oppositionibus dici posset. Ceterum in eodem signo existente Sole, & interdum in eodem mense licet diuerso signo plures extitisse Eclipses, Lunæ alteram, alteram Solis, frequens est. Et quidem an. Christ. 59. mensis Aprilis duas habuit Neomenias alteram ipsis Cal. alteram vltimo Aprilis.

Prodigij vicem habet quod narrat Dio. Cass. l. 65. in Vitel. Xiphilin to. 3 in epit. in eodem. *Extitere (inquiunt) sinistra prodigia, nam & Cometes apparuit, & Luna contra rationem statuti temporis bis visa est deficere, quarto enim & septimo die obscurata est.*

At ne vetustiora & frequentissima consectemur, superiore, an. 1630. extitit Eclipsis Lunæ 25. Maij hor. 17. m. 32. P. M. in gr. 4 m. 16. prope Cau. Dr. Solis vero die 10. Iunij hor. astr. 7. m. 13. sec. 20. plus minus. Solis supra horiz. eleu. gr. 4. m. 10. Eodem ann. Ian. die 24. ab hora Ital. 17. & semis ad 21. & semis, visa sunt Parelia pene septemplicia, quorum schemata delineauit, & typis dedit P. Christophorus Schein. alijs seruatis rationibus quàm hactenus aut Phisicis aut Metheorologicis obseruationibus signatæ fuere. Hæc Romæ. Alia quoque conspecta fuere in Germania Dilingæ, 29. Aprilis. Sed illud insigne quod Ratisbonæ ante initia Conuentus Electoralis, tertio die Maij, omnium oculos in se conuertit, quod ex literarum exemplo è Germania misso lubet hic inserere. Scripsit vero illas Illustris. Ottho Henricus ab Herberstain ad suum Germanũ fratrem, pene in hæc verba. Tertio Maij vidi ego meis oculis cum multis magnatibus & multitudine hominum cum tremore admirabilem Solis alterationem. A. 7. matutina vsque ad 9. Sol initio decoloratus est, iam igneus iam sanguineus, iam cæruleus iam flauus, sulphureus, iam niger apparebat, ipsum etiam cælum tale erat circa Solem,

post

post hoc acquisiuit nigram lineam per medium; vel potius fissuram, tandem saltitabat vt proiecta pila sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, vltimò cucurrit celerimè in rotam, cum variatione dictorum colorum ad duas horas. Posuimus specula in aquas vt melius videremus. Prius vero 29. Aprilis viderunt Halonem circa Solem, cum albo circulo maiore quàm habuit lumen Lunæ, durauit id ab 11. hora vsque ad 12. Hæc ex illis literis. Huius autem variationis causas dabit P. Christoph. Scheiner. in suo de Parelijs quæ hactenus obseruata sunt, libello pene iam vltima manu donato. Simile quippiam ex parte lego apud Zonaram tom. 2. annal. *In Vrbe* (inquit) *Sol alias augeri, alias imminui visus, aliquando etiam nocte emicuit, faces alio atque alio saltare visæ.* Dignum etiam notatu quod lego apud August. Iustin. in Annal. Genuen. ad an. 1258. Mense Nouembri, plenam videlicet ætate Lunam hoc est vt ipse ait decimam sextam, repente cælo sereno & tranquillo defecisse, & sequenti die minimam prima velut natiuitate apparuisse, paulatimque insupto incremento adoleuisse: quæ res omnes Astrologos attonitos habuit.

LXI.

Pag. 214. C. Ne quis deinceps Iacobum fratrem Domini.

VTer Iacobus frater Domini, constat ex alibi dictis. Dubitatur, cur frater Domini dictus. Quibusdam videtur quia fuit filius Ioseph ex priori coniuge. Ita Euseb. l. 2. hist. cap. 1. Epiph. hæres. 78. Haymo lib. 2 de discip. cap. 2 Et alij, inter quos Conial. Durant. in præf. ad Lector. in Reuel. B. Brigittæ id ex multis autorib. conatur ostendere. Alij tradunt, quia filius fuit Cleophæ fratris Ioseph. Hinc Maria Cleophæ, Ioan. 10. dicitur soror Matris Domini, more vsitato quod essent duorum fratrum coniuges, vnde & earum filij fratres. In quo sensu putatur à S. Bernard. de lament. Virg. Ioannes dictus nepos Mariæ Virg. nisi Bernardus Epiphanium secutus sit. Quòd autem in Euangelio dicatur filius Alphæi, non Cleophæ, inde isti putant, quòd Cleophas binomius fuerit, sicut & Matthæus dictus Leui, & Simon, Petrus. V. Hieron. in lib. cont. Heluid. Bellar. de Scrip. Eccles. in Iacobo.

Alij putant Iacòbum esse fratrem Domini, quia filius fuit Mariæ sororis Deiparæ ex eadem Matre Anna, sed diuerso Patre, nempe Cleopha genitæ. Tuentur enim S. Annam tres habuisse maritos, & ex singulis singulas habuisse Marias. Ita Natalis Beda in Apol. pro filiabus & nepotibus Annæ, contra Iacobum Fabrum, cuius aliquando liber fuit suspensus. Hanc verò sententiam tanquam antiquam Sanctorum Patrum & Doctorum, & Ecclesiæ vsu receptam, imo & officio Ecclesiastico apud Rhodianos probatam, multis ostendit, & rationes aduersantes soluit. Pro eadem adducit 48 circiter autores graues, inter quos plurimi Sancti Patres. Quibus addi possunt Petrus Dorlandus in vita Annæ, & Ioachim, & qui ex ipso accepit Ascensius Badius. Sed præcipue quæ in vita legûtur B Coletæ Virginis admirandæ, quæ obijt an. Dom. 1447. V. in Chron. Min. par. 3. lib. 3. Sur ad 6. Mart. Molan. de Sanctis Bel.

Tres mariti Annæ, dicuntur Ioachim, ex quo Maria. V. Cleophas ex quo Maria dicta Cleophæ, nupta Alphæo genuit Iacobum minorem qui & Iustus, Ioseph item Iustum, Simonem Cananæum, & Iudam Thadæum. Denique Salomes ex quo tertia Maria, dicta Salome, nupta Zebedæo, genuit Iacobû maiorem & Ioannem Euang. quæ denique in Italia apud Hernicos quieuit, vt produnt Ecclesiæ Verulanæ monumenta, vbi eius venerandum corpus religiosè asseruari creditur.

Hæc si ita sunt, satis apparet cur vel à Bernard. Ioannes dicatur nepos B. Virginis, cur ceteri consobrini, fratres Domini. cur vero Iacobus Alphæi hoc nomine præcipuè nobilitetur, fortasse originem habet ex epistola ad Ioannem Ignatio ascripta, in qua legitur. *Similiter & illum venerabilem Iacobum, qui cognominatur Iustus quem referunt Christo Iesu simillimum, facie & vita & modo conuersandi, ac si eiusdem vteri frater esset gemellus, quem dicunt si videro, video ipsum Iesum secundum omnia corporis sui lineamenta.* Hæc ibi. Vnde & à Pictoribus antiquè susceptum, vt Iacobum Alphæi simillimum Christo pingat. quod tamen improbat Molan. de Hist. Imag. lib. 2. cap. 16. & 28. Fortasse periculum fuerit tempore Heluidij Hæretici, Iacobum fratrem Domini dicentis, quòd filius esset Ioseph ex Matre Christi Domini, quæ dementia hodie extincta est.

LXII.

Pag. 286. A. Tabula Testamenti Lapidea, Scripta digito Dei, &c.

ID in sensu accomodo ad mores humanos, intelligendum, vt quia nos digitis scribimus idem de Deo dicamus, scripsisse scilicet ipsum suo digito, quod nullam ad eam rem hominum industriam adiciuerit, siue demum Angelo Dei vices agente, tabulæ inscriptæ fuerint, siue alio quouis modo.

LXIII.

Pag. 286. C. Tunicam præterea inconsutilem.

HAnc aliqui inter quos Iacobus Middendorpius in suis Academ. lib. 5. ad Treuirenses peruenisse scribunt ex dono Helenæ. Onuphrius tamen in l. de 7. Eccles. in S. Ioanne Laterano in ferculo marmoreo super altare S. Mariæ Magdalenæ seruari scribit. Pompeius Vgonius in Hist. Stat. Rom. vbi de Ecclesia Later. cap. de Reliquijs: præter tunicam in eadem Ecclesia haberi tradit etiam vestem purpuream, & lineum indusium manu Virginis elaboratum: Mantile præterea seu linteum, quo discipulorum pedes absterſit, & multa id genus, vnà cum Sudario quod Sacrum Christi caput obuoluit, & velo, quo nudum corpus in Cruce pendentis honestatum. Gregor. Turon lib. de Gloria Martyr. c. 8. putat, tunicam suo tempore fuisse repositam in Galatia, quod non videtur cohærere posse cum dictis Middendorpij. Eandem inuentam esse apud Vrbem Zaphat in arca marmorea eo loco repositam Thomæ Hierosolymitani Episcopi, ex Ioannis Constantinop. nec non Gregorij Antiocheni tempore, refert Platina in vita Gregorij Magni.

LXIV.

Pag. 286. D. Illud quidem Berenices seu Veronicæ linteum.

HÆc Imago à Veronica Romam delata, in Vaticana D. Petri Ecclesia seruatur, visiturque quotannis non semel magna populi religione, & vulgo *Vultus Sanctus*, ac *sudarium Veronicæ* appellatur. Molanus lib. 4. de Hist. Imag. cap. 2. deceptus, hanc eandem

putauit eum illa ad Abagarum à Christo missa, vulgo *Edessena*, quæ hodie asseruatur in Templo S. Syluestri de Capite, & ex antiquo ritu Orientalium, qui translationis Edessa Constantinopolim, diem festum 16. Aug. (ex Menol.) peragere soliti erant, Vestales Syluestrinæ pridie eiusdem diei, solemni supplicatione, per claustra Monasterij delata eadem Sanctissima Imagine, memoriam magna religione reuocatam pridem colunt. V. Ioan. Giacchettum in Iconologia Saluatoris cap. 5. De ipso sudario plura Daniel Mallon. in Elucid. ad Sacram Syndon. Viguerius in Institut. Cathol. cap. 10. Petrus Galesin. ad 4. Feb. vbi etiam notat quo loco olim in antiqua Æde Petri asseruabatur. Abrah. Bzouium in supplem. Annal. Baron. ad an. 1216. num. 15. 16. 17. vbi permulta ex MS. Vaticano. Simon. Maiolum cent. 1. cap. 3. Matthæ: VVestmonasterien. in Florib. ex quo etiam Bzouius narrat, prodigium ex ea Imagine inuersa. Pontificem Innocent. tristi præsagio vna cum vniuersa Vrbe perculisse. ob quam causam ille orationem composuit, & nomine Collectæ in honorem Veronicæ dicendam instituit, dicentibusq; decem dierum indultum concessit. Ea nisi fallor est, quæ in Missali August. in German. extat in Missa, tali Rubrica præfixa. *Missa de vultu Sancto seu Veronica*. quam quidem Missam deuotè celebrantibus concessit Innocent. IV. dies trecentos, recitantibus verò solam Collectam 40. dies Indulg. vt habetur in eadem Rubrica, Collecta hæc est, *Deus qui nobis signatis lumine vultus tui, memoriale tuum, ad instantiam B. Veronicæ Sudario impressam Imaginem tuam relinquere voluisti: tribue nobis quæsumus per S. Crucem tuam, & gloriosam passionem tuam, ita nunc per speculum in ænigmate venerari, & adorare, & honorare teipsum in terris; quatenus te in nouissimo die, facie ad faciem, venientem super nos iudicem securi & læti videre mereamur. Qui cum Patre, &c.*

Veronica porrò quam alij Virginem, alij Matronam, alij simpliciter viduam vocant, dicitur sponsa fuisse Amatoris, quacum vnà Romam venit primùm, in comitatu Petri, deinde in Gallias secuti Martialem, vbi Episcopus Trecensis consecratus Anno 54. non multò post Episcopatum renunciauit amore solitudinis, quam in rupe seu rocca agere instituit, quæ hodieq; Amatoris dicitur. hinc nisi fallor postea non pauca Templa extructa, id nuncupationis obtinuerunt, & hodie Monasterium Ordinis Cisterciensis quarto supra Messanam lapide vulgo Rocc'Amatoris appellatur. Vide Vita S. Martial. apud Beluacen. Ant. 1. par. tit. 6. c. 25. §. 2. Spiritu... cent 1. p. 1. dist. 3. & 6 Claud. Robert. in Episcopis Trecen. Nicolaus Camuzat. in Hist. Tricass. in Catal. Episc. Trecen meminit etiam S. Amatoris, sed nisi ille alius sit, nescio quo pacto dicat nullum extare monumentum quod res eius gestas contineat, sed eius tantum fieri memoriam in Trecen. Breuiar. ad Cal. Maij, aut vnde coniectat vixisse anno 340.

LXV.

Pag. 286. D, E. Fertur & alterum Veronicæ sudarium.

TRaditur id esse Genuæ in Hispanijs. Vide inter alios Biuarium in Chron. Dext. ad an. 48. Probabile est ex eodem, Veronicæ linteum non solùm duplicatū, sed etiam triplicatum fuisse, singulisq; partibus Imaginem vultus Christi, siue vna siue pluribus impressionibus exceptam. Atque ex his, vna seruatur Romę, altera Genuæ, tertia Hierosolymis. V. Salmeron. tom. 10. tract. 33. Gretser. in Syntag. de Imaginib. non manu factis c. 17. Credibile etiam Veronicæ linteum, primigenium fuisse exemplum, cetera verò per applicationem ad istud, miraculosam suscepisse impressionē, vt in simili contigisse nu. seq. dicemus, ne picturę manu factæ exemplar suspicemur: Quamquā id in multis alijs opinione certius sit, imitatione videlicet artis, ita ad viuum fuisse expressa, vt prototypi viderentur, quod inprimis apparet in illo Taurinensis Syndonis ectypo, qui Romę ad S. Pudentianam in Sacrario, perquā graphicè visitur, cōformatus.

LXVI.

Pag. 286. E. Quin & Imago illa non manu & arte facta.

EAm Imaginē Genuæ seruari scribit inter alios Daniel Mallon. c. 2. de Stigmat. Et habent Genuenses eius rei testationem haud fallentem. At Romæ asseruari in Templo Monialium S. Syluestri de Capite (vulgo in Campo Martio) vulgatū est. V. Io. Giacchettum lib. de orig. & antiq. eius Ædis c. 3. n. 3. Nihil hic redundat, nā in altero loco seruari prototypum veritati par est, in altero vero exemplar & ectypum etiam non manu factum, suadet miraculosa eius Imaginis multiplicatio, per expressionem sui, in materijs iuxta positis vel applicatis V. Gretser. in Syntag. cap. 5. vbi etiam existimat Camuliensem Ciuitatis Cappadocię Imaginem, de qua etiam in 2. Syn. Nicæn. act. 5. Imaginis ad Abagarum missæ ectypon dicto modo fuisse, multaq; de eadem præclara adducit c. 12. Et fortasse hæc Camuliana sit Imago, quæ Genuensibus religionem facit.

Translationem Edessenæ Constantinopolim, refert Baron. ad ann Christi 944. qui erat Imp. Constantini 8. cum Romano 33. Antiquior longè est translatio Camulianæ eòdem loci, quæ nempe incidit in annum 9. Iustin. 2. hoc est in an. Christi 574 Vide Cedren. in Iustino 2. Quo tempore Edessena, Constantinopoli Romam translata sit nihil certi habeo. Credibile id factū rebus religionis in Oriente cadere incipientibus, quando a Græcis educta multa id genus sacra pignora in Occidentis partes delata, diuersis locis deposita sunt. Quod Curopal. in Nicephoro, tradit Nicephorum regressum ab expeditione Antiochena Constantinopolim secum adduxisse, qui *habebat effigiem non manu laboratā formæ Christi, & Dei nostri Imaginem*, quam in Vrbe Hierapolitana a se expugnata reperit, nisi aliarum sit exēplum, longe aliā esse oportet, à Camuliana, & Edessena.

Plura de Imaginibus achiropytis V. apud Iacob. Gretser. in Syntagmate de hac re, vbi inter alia cap. 15. meminit Imaginis Deiparæ non manu factæ, nobis iam notæ, quæ Tauromenij in Sicilia colitur, & alterius quę in Valle Viridi sub monte Æthna celebrem habet memoriam. Denique illius quam Heraclius in expeditione Africana circumferebat, siue tandem hæc dicatur non manu facta ab impressione vultus Virginei, siue quòd ab Angelo depicta fuerit. Consule etiam Iosephum Matraia Generalem Ordinis Matris Dei, in libro ante quadriennium edito de miraculosa Imag. B. Virg. quæ olim Galliæ Patriciæ apparuit, & seruatur Romæ in Templo S. Mariæ vulgo in Portico.

LXVII.

Pag. 289. Ut Lascarim se esse obliuisceretur.

COnstantinus Lascaris à nobilitate literis & virtutibus ita est commendatus, vt non facile à quopiam nisi proteruo, macula vel leuis eius nomini aspergi

queat.

queat. Viri etiam in Italia maximi, tanti eum fecerunt, vt libenter filios suos per longa terrarum spatia, transmissos, eius fidei & disciplinæ commendarent. Hos inter est Bernardus Bembus, qui filium Petrum, postea S. R. E. Cardinalem, Messanam Græcæ eloquentiæ comparandæ gratia misit. Quanti verò tantum Magistrum tantus discipulus fecerit, abunde, liquet, si vllibi in densis scriptis, tum sæpe in Epistolis familiaribus ad diuersos exaratis. Et quidem, lib. 1. epist. ad Bernardum Bembum, patrem, vbi Messanam se peruenisse significat. *Decimo die* (inquit) *Siciliam tetigimus nauseantes, sed abstersit nobis omnem molestiam Constantini Lascaris humanissima congressio, qui nos excepit libentissimè, & liberaliter est pollicitus; idque re præstat. Erudimur enim mira ipsius diligentia, tum amore prope paterno. Omnino nihil illo sene humanius, nihil sanctius.* Et lib. 6. Ad Francisc. Maurolyc. Messanensem, iam grauis ætate sic scribens. *Caue* (inquit) *putes vllas ad me literas amabiliores, ijs hoc anno toto fuisse perlatas. Nam & illius temporis quo Messanæ Græcorum ediscendis literis fui, omnibus alijs quæ deinceps vixi temporibus, non iucundioris modo sed certe etiam fructuosioris, & Constantini Lascaris optimi sanctissimique Viri, qui me erudit memoriam ad meos sensus atque animum suauissima commemoratione reuocatam excitasti, &c.* Quantum, verò huic nomini conciliet splendoris ac dignitatis, vt Imperatoria diademata sileam, satis patet ex vnius Ioannis Lascaris virtute ac præstantia à Leone X. Pont. Max. commendatis, & in arduis pro Republica Christiana negotijs non semel probatis. Vide, P. Bembum lib. 11. Epist. Leonis, in epist. ad Francisc. Galliæ Regem, & eundem in Hist. Venet. de Legat. ad Ludouicum seu Aloysium Galliæ item Regem.

LXVIII.

Pag. 300. B. Dionysij aut etiam Aemygdij Asculani.

Dionysij sat nota historia: de Æmygdio habetur in Martyr. Germ. ad 5. Aug. Ferrar. ibid. in Nouo Cat. Sanct. Marcellum Ioannettum qui hoc anno de, eius vita satis accuratè scripsit. Simile quid contigit obtruncato à Theodorico Rege Ariano, Seuerino Boetio, quem Iulius Martianus eiusdem vitæ scriptor, & doctrina & genere mortis, Dionysio Areopagitæ respondere scribit; Traditur verò, caput resectum, vtraq; manu sustulisse, illudq; interrogatum a quo se, percussum existimaret, ab impijs, reddidisse; ac tandem ipse ad proximam Ecclesiam progressus ac genuflexus ante altare, percepta communione, precibusque fusis animam tradidisse. 23. Octob. Ann. 521. vel vt alij volũt, an. 526. Ticini. V Martyr. Germ. Fer. ad 23. Octob. Ioseph. Matraiam lib. 3. cap. 7. de Imag. B. V. in Porticu.

LXIX.

Pag. 316. D. Hieronymi Patriam Stridonem, &c.

Marianus Victorius in Indice in Hieronymum, V. *Illyricum*, putat Stridonem non Illyrico, aut Dalmatiæ, sed Istriæ ascribi oportere quæ limes est Italiæ, cùm tamen paulò ante dixerit Hieronymum, Illyricum à patrio solo separare, & in Catalogo Dalmatiam ab eodem, puta Illyrico diuidere, seq; fateri Stridone ortum, idq; oppidum in confinio Pannoniæ Dalmatięq; situm. Recte Hieronymus, sed hallucinatus Marianus, nimis cito credens, probo alioqui Viro, Monacho vt ait Cassinensi, cuius eruditioni, aliquid fortasse obsecundauit affectus Patriæ, quòd Ciuem, optarit esse Hieronymum. Simili morbo hodieq; non pauci laborant. Certe iuxta lineas & fines Geometricus Stridon ab Istria non paucioribus quinquaginta leucis abest. Visi locum, & veteris Vrbis reliquias curiosè lustraui, è quibus hodie pagus extat, incolis à religione alienis, sed apud quos memoria Hieronymi viget, id maxime testãte lympido fonte qui media scaturit area, quondam ædibus parentum Hieronymi circumsepta, hodieq; morbis salutarem præbet vel potum vel lauacrum.

Distat Stridon vix quarto à linea Pannoniæ lapide, retinetq; priscam quæ Hieronymo natiua fuit, linguam Illyricam seu Sclauoniceam, tametsi quod vicinitatis & commercij fert ratio, Pannonicam quoque, hoc est Hungaricam adsciuerit. Scio Pannones etiam certare de vendicando Hieronymo, sed standum Hieronymi ipsius sententiæ, eùm interea Martinus Sabariensis, idemq; Turonensis Gallorum Episcopus, haud parum gloriæ conciliet Pannonibus, lociq; vicinitate gratiam exangeat Hieronymus, quando Sabaria non plus vnius diei itinere dirimitur.

Ioannes Cabilonensis in Ptolem. pro Stridone, Sidronam vulgo Sdrinã vult esse Hieronymi Patriam. Ad Sidrona Ptolemæi latitudinem habet gr 43. & semis Lõgitudinem gr. 42. plus minus Stridon verò Hieronymi Patria latit. habet gr. circiter 47. longit. vix 36. Sdrina longe alius locus est, ex quo Comites Sdrinenses putantur oriundi.

LXX.

Pag. 321. B. Existimat quoque Baronius, maiores nostros.

Id non ita intellige quasi Ecclesiæ politia sd formã Ciuilem instituta fuerit, aut limites Ecclesiasticæ potestatis, iuxta limites præfecturarum coërcitæ, sed quòd vbi præcipuæ sedes essent Administratorum Imperij, ibi quoque sedem Ecclesiasticam pro dignitate conueniret eminere. Dico Administratorũ alioqui post Romanum, non Alexandrinus, sed Carthaginensis locũ obtinuisset. Aduersus hæc non militat can. 28. Concil. Chalced. an. 451. celebrati, vtpotè dolo ab Anatolio extortus, cui tandẽ & ipse manus dedit. V. Bellar. to. 1. l. 2. de Rom. Pont. c. 24. Vt proinde Pontifex Romanus non ideò sit caput Ecclesiæ quia Roma Caput Mundi, sed potius vt inquit Leo ser. 1. in Nat. Petri & Pauli. *ciuitas Sacerdotalis et Regia per sacram B. Petri sedem Caput Orbis effecta, &c.* Addo etiam ob commodiorem administrationem, conueniens fuisse in principibus Vrbibus & Regnorum Capitibus, principes esse Ecclesiarum, sedes, quibus sua quadam ratione accommodari potest illud Leonis Papæ ser. 5. in Nat. Apost. Petri & Pauli de Orbis capite dictum. *Disposito namq; diuinitus operi maxime congruebat, vt multa regna vno confœderarentur imperio, & cito peruios haberet populos prædicatio generalis, quos vnius teneret regimen Ciuitatis.*

Anthimus Thianorũ Episc. cum Ciuilibus Ecclesiastica quoque diuidenda prædicans, contra Basiliũ Magnum, olim superior euasit, verùm vi & fraude, à Martiano demum Imp. & omnibus Patribus improbatus. V. Gregor. Nazian. in epitaph. Basil. Mag. Sirmio per Attilam euerso, præfectura Sacerdotalis, sedem prætoriã, Thessalonicã trãslatã secuta est; sed hoc propter maiorẽ

securitatem, non quasi Thessalonicensis Episcopus sub vmbra præfecturæ aliquam prærogatiuam obtineret, quæ pridem antea tempore Concilij Nicæni Metropolis fuit Illyrici, vt patet ex Gelas. Cyziceno lib. 2. eiusdem Concil. Quæ his in contrarium afferri possent, ex Eusebio lib. 3. de Vita Constant. cap. 7. Socrate lib. 1. cap. 5. Nouella 3. quæ inter Theodos. est 24. de Episc. Ordinat. Latinè callentibus nullam faciunt difficultatem. V. M. Anton. Capel. in disp. post. de success. Episc. Rom. cap. 3.

Aduerte autem hoc loco ex prima Christi institutione, dignitatem Pontificis fuisse personalem, quia non fuit alligata certo loco, sed personæ Petri, quatenus publicæ; hoc est non priuatim ipsi soli, sed etiam successoribus ipsius collata. Ex facto tamen Petri, vel ita decernente Christo, dum Petrum ex Vrbe declinantem, iuxta dicta num. 18. redire iussisset, facta est deinde localis, aut etiam mixta, quatenus priuilegium primatus, donec successores Petri Romæ sedem retinent, alligatum est Romanæ Vrbi; neque tamen si aliò transferatur Roma definit esse caput Orbis, attenta dumtaxat forma Ciuili, vt etiā Ecclesiæ politia, si vera sunt quæ Bellarm. lib. 5. de Rom. Pontif. cap. 15. ex epist. Marcelli Papæ ad Antiochenos deducit. Ex quibus etiam vltra consequitur, non ex antiquitate conuersionis aut religionis Vrbium, pendere Episcopi in loco primatum, sed ex voluntate & facto Petri, alioqui Hierosolymitana, Christi prædicatione sacra, prima sedes. Id priuilegij successoribus quoque Petri datum pro primatibus sedium constituendis, nemo opinor Catholicus dubitauit.

LXXI.

Pag. 324. A. Narrat verò iste vbi de translatione Corporis S. Bartholomæi.

Pappini seu Pappiani, meminit Menolog. ad 28. Iunij. Eius corporis translationem Mylas factam circa an. 331. ponit Ferrar. in nouo Catal. ibidem. De S. Biciano Messanam vnà translato, hactenus nihil inueni apud authores. Fortasse sit S. Lucianus Martyr, cuius translationis, Messanæ, meminit Menol. ad 13. Iunij, & Ferrar. ibid. aut etiam Quintianus apud eundem ad 18. Iunij. De S. Achatio. V. Martyr. Rom. ad 8 Maij. sub nomine Achatij Centurionis, vbi refert eius corpus diuinitus allatum ad littus Scyllaeium. Plura ibidem in notis de hoc Martyre præclara. Meminit & Galesin. sub appellatione Cachij sed Latinis rectius dici putat Ca[illegible]: variat tamen in nonnullis à Martyr. Rom. Beluacensis vbi facit Corpus Calabris dicit contigisse, pro Scyllacio Ithalen ponit, errore opinor aut corruptione. Denique S. Gregorium Columnæ Rhegyæ ex aduerso Pelori contigisse, refert idem Beluacen. Eius Ciuitatis variam appellationem ex diuersis. V. apud Ortelium in Thes. Cosmogr. & plura ad rem nostram in lib. inscript. Smetij & Diac. lib. 3. Longob. qui tamen nonnulla fabulosa videtur inspergere.

In hæc loca mirando fane oronitu d uecta Sanctorum Martyrum corpora, vt eff nt velut quatuor custodes freti Siculi, paulò minus ex aduerso sese intuentes, qui pericula freti æstuosi, nauigantibus olim formidolosi mitigarent.

LXXII.

Pag. 324. B. S. Agathoni qui illic erat, Hostiensi Episcopo.

Fuit Agatho Episcopus Liparitan. Hodie seruantur eius reliquiæ Leontini in Sicilia. Claruit in persecutione Decij. Martyr. Rom. ad 5. Iunij, Martyrem absque alio add to nominat. Beluacen. lib. 9. cap. 87. vocat Episcopum Hostiensem, quia scilicet Insula Liparis cum Ciuitate eiusdem appellationis sita est inter Ostia Metauri flum. Bruriorum, & Mylas Ciuitatem Siciliæ, inde 12. hinc 20. M. P. dissita, V. Ferrar. in Catal. ad 27. Iunij. Decius porrò imperauit circa an 253. tribus mensibus superans annum. Vnde sequitur si ex ea Insula migrauit corpus Apostoli Barthol. (vt videtur velle Equil.) circa ann. 331. non nisi 78. annis mansisse in ea, quod est contra aliorum veriorem opinionem, qui volunt mansisse ibi vsque ad an. 822. vt Sigeber. in Chron. vel 808. (vt Beluacen. lib. 9. cap. 87.) vel 840. vt Leo Ostiensis lib. 1. cap. 26.

Alius Agatho militaris, passus est sub Decio, cuius meminit Martyr. Rom. 7. Decemb. Alius item Episcopus Liparit de quo Gregor. lib. 2. epist. 52. ad Maxim. Syracus. Denique Agatho Panorm. de quo idem Greg. lib. 4. Dial. cap. 57.

LXXIII.

Pag. 324. C. Hæc ferè Vincentius ex Theodoro Constantinopolitano.

Vir hic Sacerdos Constantinop. temporibus Adriani & Leonis III. Rom. Pont. ab anno 772. vsque ad 814. & amplius, fide, constantia, magnis aduersitatibus, obseruantia erga Sedem Romanam, doctrina denique & miraculis clarus. Inter alia opusc. sermonem exarauit de S. Bartholomæo, vbi etiam de translatione eius ex Armenia in Liparim Insulam agit, quem deinde Anastas. Biblioth. è Græco Latinum facit. Vide Beluacen. lib 9 cap 87 qui addit ipsum duorum Imperialium nobiorum illud is S. Saceudiorum Abbatem fuisse constitutum.

LXXIV.

Pag. 329. A. Iam quod Baronius in erudito illo ad notas labore.

Sensit Baronius nullam Eleutherij Messanæ haberi memoriam; id iure miratur Ferrar. in Catal. ad 18. April. esse tamen eius historiam confusam, patet ex Antholog. Græcor. ad 15. Decemb. Præterea ex Latinis Equil. lib. 2. cap. 20. ex quo Galesin. ad 30 Decemb. & ex vtroq; Ferrar. in Catal. ibidem, Martyr. Rom. à nobis stat.

Rursum alij vnum duntaxat esse Eleutherium, sed hunc var è varijs ex causis denominari. Alij quòd locum Martyrij ignorent, ex locis in quibus versatus est, modo Illyriorum Episcopum, Canusinum modo vocant, qui d mum Messanam venerit vel translatus fuerit. Nam quæ de Messanensi, eadem fere de Cannensi narrant Equil. lib 4. cap. 61. & lib. 2. cap. 20. Galesin. ad 30. Decemb. & alij. Denique alij duos fuisse putant

sed

sed actibus eorum (vt sępe fit) confusis in vnum conflatoa. Ita Baron. ad 18 April. Ferrar. ad 30 Decemb. Similis planè confusio in duobus Antoninis Pallentino & Gallico, quòd ille Pamiæ, hic Apamiæ sit passus, etsi tribus ab illo seculis fuerit.

Eleutherius noster quem Messanensibus solemniori longè cultu celebrē optarim, insignis fuit & splendore natalium & magnitudine virtutum, quæ anteuersò etiam in ea ætate gradu effloruerunt. Anno quippe ætatis 16. factus est Diaconus, anno 17. presbyter, ac tandem anno 19. vel 20. Episcopus, In Episcopatu quàm singularis & excellens fuerit, martyrij planè admirabilis palma ostendit. Vide authores cit. pręsertim Equil. lib. 4 cap 61. etsi multa confundant. Surium to. 2. ad 18. April. Alius est Eleutherius Martyr. Nicomed. de quo Lipoman. tom. 2. Ado ad 6. Non. Octob.

LXXV.

Pag. 344. A. De Equo picto gestatore Georgij, ferum hinniente.

Contigit id Andronico Seniore Imperante, primo Quadragesimæ Sabbato, sub mediam noctem; cum fortè nocturna quædam sacra pro more solemniter fierent, tantus inopinato hinnitus circa palatium exauditus est, vt omnes percellerentur, & necdum animis & tumultu audientium sedatis, alter iterum hinnitus priore maior, Imperatorem quoque consternatum excitauit: qui misso exploratore, accepit, editum ab Equo in palatij pariete ante Deiparæ Sacellum depicto, & qui Georgium Christi martyrem sustineret. Consultus Logotheta, Victoriam Imperatori contra hostes portendi conijciebat. Imperator tamen in sinistrum omen vertit, quòd idem equus simili olim hinnitu capiendam à Balduino Vrbem significarat. nunc verò plura etiam prodigia comitata, nescio quid peius innuebant, columna videlicet illa quæ conditoris Vrbis statuam sustinebat, insolito quodam motu ac tremore per multos dies agitata, incertas vniuersis cogitationes ac timidas ingerebat. Narrat historiam pluribus Nicephor. Gregor. lib. 8. Hist.

LXXVI.

Pag. 344. A. Quæ de Christophoro Martyre vulgò creduntur.

Nicolaus Serrarius, In opusc. Theol. Litaneut. c. 20. de S. Christophoro, ex diuersis varia tradit, nec putat impossibile, fuisse Gigantem. Ego verò id etiam verissimum puto, ex assertione A. R. D. Ioannis Tomci Marnauitij Canonici Zagrabiensis, Viri grauis & docti, & ob merita dum hæc scriberemus Antistitis Bosnæ designati, quam manu sua & fide scriptam me petente dedit Romæ, curaturus etiam testimonium Ciuitatis Sibenicensis publicum, nisi literarum commercia longo tractu pestis & bella impediuissent. Est autem huiusmodi.

Constantinopolitano Christiano stante Imperio, inter innumeras alias sanctorum Corporum reliquias, quæ in eadem Vrbe magna pietate colebantur à fidelibus, fuit in Ecclesia S. Martyri Christophoro dicata, de Iurepatronatus cuiusdam familiæ nobilium, pes cum crure & coxa, eiusdem Martyris carne pelleq; ita integra, vt vsque ad digitos nihil mutilatum haberet. Capta per Turcas Vrbe, pretiosa reliquia per Patronos seruata, ad Christianas partes delata fuit, cum publica attestatione Gennadij Patriarchæ Constantinopolitani, eiusdem sigillo & subscriptione munita; qua, mira obseruatione tota illa sacra reliquia describitur, vt omnis de ea dubitandi adimatur occasio. Eam cùm per diuersa loca patroni circumtulissent, digitis in diuersis Ecclesijs distributis, demum Lucæ Iolentich Sibenicensi Episcopo, Viro in aula Romana & Vngarica præclaro dederunt, cum ipso Patriarchali autographo, Græcis & Latinis literis exarato, adhuc in Ecclesia Cathedrali Sibenicensi extante, cum Sacra reliquia ab Episcopo suæ sponsæ relicta. Cuius visendæ cupidus Anno Domini 1617. Franciscus Ericius, summus Venetæ Classis Præfectus, cum ad Sibenices Vrbem appulisset, Ioannes Tomcus Marnauitius Canonicus dictæ Ecclesiæ, & sacrarum custos reliquiarum eidem exhibuit: sed Ericius non solo visu contentus, eiusdem quoque dimensionem expetiuit, quam idem Canonicus filo dimensam à calcaneo hominis iustæ staturæ ad axillam pertingere inuenit.

Ego præfatus Ioannes Tomcus Marnauitius hæc in fidem mea manu scripsi Romæ 18. Octobris 1630.

Ea porro magnitudo, est mensuræ A B vicies ac semel repetitæ, cum excessu C D. semel item adiuncto.

A ———————————————————————— D

C. ——————————— D.

Et ex his responderi potest vnto Serrarij, qui si certum (inquit) extaret huius Sancti alicubi membrum posset vt ex Herculis pede apud Gellium lib. 1. cap. 1. à nonnullis factum, colligi. fuissetne reuera Gigas. Et fides accommodari Ludouico Viues qui molarem Christophori dentem pugno maiorem tradit: & Bernardo Bredenbachio de attestatione ossis magni. V. apud eundem Serrar. nec necesse fuerit ad symbolicas transire interpretationes.

Hunc porro Franciscum Ericium, quem Ioannes Tomcus, summum Venetæ Classis Præfectum eo tempore fuisse memorat, dum hæc scriberemus, bono omnium omine in necessarijs temporibus Respublica Ducem rogauit.

LXXVII.

Pag. 344. A. De Septenis Martyribus quos dormientes vocamus.

De his tres ferè sunt sententiæ. I. Verè martyrio vitam profudisse temporibus Decij, & abdita intra speluncam eorum corpora Theodosio Imperante inuenta fuisse, vt inde resurrexisse dicerentur, quòd diu quæsita tandem apparuissent. II. Dormiuisse verè toto illo temporis spatio, & inuentos demum vnaq; experrectos aut etiam excitatos prodijsse. III. Verè mortuos fuisse, & verè resurrexisse, dici autem dormientes, more Ecclesiæ consueto, quo etiam mortuos in Domino dormire dicimus. Primum nonnullis placet, secundum paucioribus, tertium docti impugnant, quòd cùm authores sui velint id factum ad stabiliendam resurrectionis fidem, ob controuersiam Constantinopoli excitatam, quam hoc miraculo sopitam dicunt; illi contra obijciunt nullam illis temporibus fuisse controuersiam de resurrectione, sed longè post exortam. Et alioqui extaret memoria in Concilio Ephesino sub Theodosio aut paulò post in Chalcedonensi celebrato, vbi tamen nulla de

eius-

eiusmodi hæresi fit mentio, quam aliter primam damnari oportuisset.

Sed dici posset, ea disceptatione tam insigni miraculo sopita, non erat operæ pretium in dictis Concilijs, ob alias præsertim causas coactis, pluribus decernere. Fuit quippe Ephesinum coortu Nestorium & Pelagianos; Chalcedonense contra Eutychetem celebratum. Certè Philastrius Ambrosio fere synchronus, atque adeo longe superior Theodosio, meminit in Cat. Hæres. Prodianitarum, Florianorum, denique Manichæorum, qui omnes inter alia resurrectionem negarunt, omnes verò ante Theodosium vixerunt: vt proinde necesse sit talem antea extitisse de resurrectione controuersiam, quam tali miraculo repressam esse oportuit. Numerat Philastrius suo tempore quadringentos & amplius annos præteritos, & ad præsentem sibi annum 430. Etsi eum Bellarm. in Philastrio neget eo vsque vixisse, id quod à re nostra facit. Addo valuisse argumentum ad resurrectionem probandam, etsi tantum verè dormientes nec mortui fuerint; neque enim historiam tanto omnium consensu ab antiquo firmatam, de vera dormitione facile negabimus: de qua re plura in nostro Mart.

Alij celebrantur in Germania Septem dormientes, de quibus Gregor. Turon. in ep. ad Sulpitium Bituricen. vbi etiam eorum nomina refert. Paulus præterea Diacon. lib. 1. Hist. Longob. cap. 3. Martyr. German. ad 4. Nouemb. Baron. in notis ad 27. Iulij.

LXXIII.

Pag. 346. B. Nam vt taceam de portentoso illo de stirpe Virginis commento.

De ea execrandum Gnostici figmentum excogitarunt. Zacharia nimirum in penetralibus Templi thus adolente, apparuisse formam asinino capite damnatam. Quod cùm ipse reuelare vellet & populum monere ne asinum adoraret, linguæ & vocis vsum illi ademptum, sed paucis post diebus restitutum. Hac de causa Hebræorum Legislatorem præcepisse, vt ingredientis ad sacra Sacerdotis vestimento tintinnabula appenderentur, quo asininus ille Deus se occultaret, ne forma eius intempestiuè conspecta spectatori interitum afferret. V. Epiph. Hæres. 24. ex quo Sixt. Sen. V. Mariæ stirps. Baron. in appar.

Serapion Thmuenus Episc. in lib. aduer. Manich. scribit Christianos olim accusatos, quòd Iudæis permisti, asinum Iudæorum Numen colerent. At Gentiles venisse in hanc suspicionem putat Tertul. in Apolog. ex scriptis Taciti, qui lib. 5. referens originem Hebr. relig. ait Iudæos ex Ægypto pulsos, cùm in vasta Arabiæ solitudine siti macerarentur ab asinis syluestribus, qui forte de potu ad pastum peterent, aquarum fontes didicisse, & beneficij memores bestiam diuinis honoribus coluisse, eiusq; effigiem postea in Templo consecrasse, atque inde præsumptum à Gentibus, vt Iudaicæ religioni propinquos asinum pro Deo venerari dicerent.

Sed & quidam iumentorum locator apud Carthaginem, Tertul. temporibus, ausus est ante stabulum velut suæ artis insigne appendere tabulam, in qua depictus homo togatus, dextra librum tenens, prominentibus è capite asininis auribus, & in pede vnguibus spectaretur, cum hac inscriptione Deus Christianorum ὀνοκοίτης id est Asiniungius. Hinc liquet è qua schola prodierint huius seculi Hæretici, qui interdum Catholicos, sed præsertim Roman. Pontif. abominanda magis quàm ludicra forma ad deceptionem simplicium depingunt, ipsi omnem humanitatem exuti, & suis picturis animo persimillimi.

LXXIV.

Pag. 373. D. Cui fortasse non abs re suffecero.

Quæ Paulus Gualtheri scribit, partim ex Tradit. partim ex Histor. Tarent. Ioan. Iuuen. lib. 8. c. 1. se habere profitetur.

In eo porrò quod Petrum prius Rhegyi fuisse velit quam Paulum & Rhegynos fidem docuisse, nobis quoque qui probabile putamus, ante aduentum Pauli, Petrum iam Messanensibus visum fuisse, ex parte accedit: imò verò vnà Rhegyum & Messanam prædicatione Petri Euangelium suscepisse, cùm non ex vno signo conijciat ad album facile venit. In ceteris tamen cum à Traditione Messanensium nonnihil, tum ab Historijs Rhegynorum quas hactenus legimus, aliquantum abludit. Et quæ præcipue de impedito inter vincula Paulo dicit, vix probat, humanitate quippe fretum Iulij Centurionis, multa præsertim in causa Euangelij libere fecisse ostendimus.

LXXV.

Pag 390. C. Melitam hodie Rhodiensium Equitum habitatione sacram.

Hanc alij Mytilenen aut Mitylenen vocant. Sed hæc oppidum est Lesbi Insulæ, quam Sophianus Mitylin dicit, Suetonius Mytilenas prope Methymnam nobilem eiusdem Insulæ ciuitatem. At Melita Rhodiorum, hoc est qui olim Rhodiani, hodie Melitenses dicuntur, Insula est in Africo mari, quod est in Ionium & Siculum. habetq; eiusdem nominis Ciuitatem, Occidentis totius atque adeo Orbis Christiani ex ea parte propugnaculum natura & arte quidem, sed religione, etiam & virtute ordinis præstantissimi fortissimum. Mytilenen & hanc non pauci. Mileuum non nemo, sed errore. Est enim Mileuum seu Mileuis Ciuitas Africæ proprie dictæ mediterranea, nobilitata Concilio, ab Innoc. I. cui & S. August. interfuit approbato. Vix in aliquo Ciuitatis vocabulo tam frequens lapsus, vnde & Miletum quidam Melitam dixerunt, & vice versa alteram pro altera. V. Baron. ad an. 56. & 58. Alij eandem asseruerunt cum Melita interioris Adriæ seu Meleda, ad quam naufragasse Paulum Apost. plusquam temerariè sensit Matth. Beroaldus in textu confutatus.

Similitudo nominum occasio deceptionis. Sic pro Stridone patria S. Hieronymi, non nemo Sidronam legit, pro Messena Messanam, pro Aquileia Apuliam, pro Apamia Pamiam, & in ipsa Apamia Syriæ Phrygiæ, Bithiniæ, Galliæ Aquitanicæ, quot lapsus? Vt inde quæ alteris conueniunt, alteris ascribantur, idq; maxime in Diuorum Natalibus sacra quadam fame. Quid mirum? si interdum in maxime dissimilibus quoque ac disparatis contingat errare. Ceterum non solum ageographicus error, sed planè puerilis inertia Lithuaniam pro Britannia, Galliam pro Dalmatia, Austriam pro Heluetia habere, & inde Lithuanum Britannum, Gallum Dalmatam, Austriacum Heluetium appellare. Austria seu Pannonia superior patria mea est, in ea Flauiana, seu Vienna Ciuitas hodie Romanorum Imperatorum clarissima sedes, & hoc ipso si à sede principis argumentari licet, alterum post Romam Orbis Caput.

Pulpi-

LXXVI.

Pag. 400. A. Ad pulpitum post Catastam.

PVlpitum honoris causa tribunal appellat Amalar. lib.3.cap.18. Vulgo vocatur Ambo. Cassiodor. lib. 10. Tripart. cap 4. Socratis Græca in Latinum conuertens. *Episcopus* (inquit nempe Ioan. Chrysost.) *Eutropio sub altari iacente, nimioq; perculso timore, residens super Ambonem, vbi solebat prius facere consultò sermonem, homiliam increpatoriam fecit aduersus eum.*

Vt autem notat S.German. in Theoria rerum Eccles. figuram lapidis Sancti monumenti designat, quem Angelus cùm reuolui sset, resurrectionem mulieribus (vt inquit) *vnguentiferis* proclamabat. V.Ioan. Durant. de ritib. Eccles. lib. 2. cap 23.

LXXVII.

Pag. 401. D. Catholicam vocant.

ID opinor, siue quia unnquam Schismaticis consenserit, siue quòd ceteris Græcorum Templis maioribus, auctoritate quoque Præsidis sui præmineret. In hanc Ecclesiam Græci Messanenses relicta Latinis Æde Cathedrali migrarunt, ne videlicet functiones & cæremonias miscerent, quas olim in eadem Æde peragebant: Seruato sibi nihilominus iure, subinde statis anni diebus, ibidem operandi, velut cùm assiduot benedictioni Sacri fontis in Vigilia Pentecostes, eodemq; die solemnes decantant vesperas, & vt alia mittam in publicis supplicationibus pontificali amictus præcedit Latinum Clerum Protopapa.

Hæc porro Ecclesia ab illo tempore, vocabulo magis vulgato dicitur *Catholica*. Alias tamen titulum habet, à B Virgine de Graphio, idest scripto, exhibetq; Deiparæ imaginem non tam Symbolicam vt in Æde Latinorum, quam monimento magis expresso germanam; cuius sanè antiquitatem ipse Ciuitatis subiectus typus commendat, habitu pene priscam nouitatem Christianam præferente, cum portu nudo, brachio incuito & aspero, absque vllo in crepidine propugnaculo. quod Rogerius primùm extruxit ante aliquot secula, vt vel hinc noris antiquissimam huius rei viguisse memoriam

Ipsa porrò Ciuitatis pictura, arguit Ædem, Altare, & Imaginem illam, non alicuius priuati expensis sed Reip. sumptibus perfectam, in eius nimirum rei memoriam, quam Ciues communi religione colere soliti essent. Nec verò toto suo schemate mysterium præfert duntaxat, sed præterea etiam Ecclesiæ titulum donat de Graphio, a quo hodieq; acta & tabellæ signantur. Non id proprium nomen aut pictoris, aut fundatoris, aut appellatiuum elegantiæ, quasi quòd graphicè picta esset; sed nomen est à scripto vel literis exaratis, traditione impositum. Et aliòqui antiquum satis est, eos qui tabulam suspendant, quasi rogantes ac geniculantes imaginibus appingi, quod videre est in lib. mirac. Cosmæ & Damiani, quem Theodos. Act.4. Nicææ legit. Hoc loco Ciuitas ipsa Messanensis vetustè adpicta, non vnius vtiqs hominis, sed totius populi votum & publicas expensas insinuat.

LXXVIII.

Pag. 401. D. Cui Protopapa præest.

VT huius compositi rationem intelligas; aduerte Papam aliquibus dici, quasi ex duorum vocum principijs nomine coalito; id est Patrem Patrum; alijs à Græco vel Patris vel aui vocabulo quaqua tandem etymologia. V. Cælium Mancin. lib. 3. de Potest. Pontif. cap.3. vbi ex Anton. Polo aliud etiam eius vocis etymon affert. In primo sensu tribuitur Papæ; & ita in Epist. Synod. Concil. Prou. Epiri Hormilda, Pater Patrum appellatur. In secundo apud Græcos Clerici venerandi, Papæ, hoc est Patres dicti Vualfreid. de rebus Eccles. cap 7. Apud Latinos commune nomen fuit etiam Episcopis vsque ad an 850. Tandem successu temporis in solo Pont. Rom. hæsit. Et ne Schismatici vsurparent, Gregor. VIII. an.1073. habita Romæ Synodo contra illos, vt Papæ nomen vnicum esset, vetuit alios illo vti. Simili pene exemplo ne dignitas Cardinalitia in deerrante ad alios inferiores illustrissimi titulo vilesceret, decreuit anno superiore 20 Iunij Vrbanus VIII. Cardinales, Eminentissimi appellatione discernere, eaq; alios præterquam Imperat. Electoris M. Magistrum Melit. & si quibus sedes est inter Cardinales, voluit abstinere

Iam quod ad rem nostram. Protopapa Græcis dictus est, qui Papis in secunda acceptione, hoc est Clericis, officio & dignitate præest. Vnde Balsamon in Cap. Apost. 59. id. in quod Chorepiscopus. Et in Photij Can. tit.1. cap.3. Clerici inferiores dicuntur Pisinini Papæ. Mihi tamen maior fuisse videtur dignitas Protopapæ quàm Chorepiscopi, dictus quippe est Defensor & Princeps Tribunalis (βήματος) Græcè... vertit primum in tabernaculo, seu in loco altaris, idemq; secundas a Patriarcha obtinebat. V. Codinum pag.129. Idem verò in coronatione Imp. legebat Euangelium, & in die lotionis Imperatore pauperum pedes lotura, peluim consecrabat.

Alius porrò fuit Protopapa Palatij seu in Clero Imperatoris, qui & Magnus Protopapas dicebatur, cuius functiones nouem generis fere, ponit Codin. lib. c. cap.7.8.12.14. & ex parte Phranzes lib 3.cap.19. Alius in Clero Ecclesiæ, qui eadem fere in Ecclesia, quæ ille in Palatio, peragere consueuerat. Et huius generis videtur fuisse Messanensis Protopapa. Obtinebat autem secundas a Patriarcha, non simpliciter, nam Exocatacæli (quasi Cardinales) maioris erant dignitatis; sed inter Sacerdotes communes primus, & sic proximus à Patriarcha. V. Codin. lib.1.cap.10. Balsamoni tom. t. Iuris Græco Rom. dictus etiam *Protopapadas*. Inter alia legebat Euangelium primum in Vigilia Natiuitatis, reliqua enim legebant alij Sacerdotes. Is porrò qui ab hoc Protopapa secundas tenebat; secundus Sacerdotum dicebatur, & inter alia munia Sacerdotes ad Altare seu Sacram mensam introducere consueuerat.

LXXIX.

Pag. 407. A. Equidem non ignoro dubitasse aliquando, &c.

L. Tarrutius Firmanus olim Natales Vrbis Romæ condidit V. apud Solinum: cuius positiones Nicolaus Muller. tuetur in plerisq; & Natalem Vrbis differenti calculo, quàm ceteri Tarrutio imponentes ab

Anno

Anno Period. Iul. 3961. arcessit. Id alij quoque pro suis Vrbibus præstiterunt, quos inter Messanenses pro genio non postremi. Putant aliqui iacta prima fundamenta Marte cum Leone, aut horoscopante, aut culminante, Orione quoque alterutro in loco affulgente; denique magna Saturni & Iouis coniunctione in signo Piscium, in quarto Trigono celebrata. Nisi erro annus ab Orbe numerabatur 2191. Ante Romam conditam 2014. ante Christum 1776. qui calculus aliquantum euariat à posito sup. Not. II. Sole existente in gradu Leon. 27 m. 53. Mense Iulij 17. fer. 3. vel 18. fer. 4. Leo totius Siciliæ signum habetur.

LXXX.

Pag. 408. A. Prærogatiui tabella.

DE ijs fat fusè Volater. lib. 6. Geogr. de locis Sicil. Duas autem recitat inscriptiones, Romanorum gratiæ seu gratitudinis monumenta: alteram ob merita ex primo bello Punico: ex sopita seruili factione alteram. Ex primo sex prærogatiuis ad summum aucti Messanenses, ex altera vna, quæ pluribus par sit. Breuitatis causa mittimus. V. loco cit. vbi & Coss. & anni assignantur, quorum tamen coniugatio ex Orosio lib. 4 cap. 7. sedet.

Minus hic videri possit Messanenses Latij iure & Romana Ciuitate donatos. Golzi. in Antiq. Sicil. quamuis speciosum, Originis communione Romano populo iunctos fuisse, vt id propter à Romanis subinde opem postularent. Polyb. lib. 1. Hist. Commune quod Florus lib. 2. cap. 2. Messanenses Romanorum socios, & Messanam fœderatam Siciliæ Ciuitatem vocat. Fœderatæ Ciuitates iure Romano ceteris prælatæ, Messanæ fide prima Romanorum Prouincia Sicilia, caput recipiendum dedit.

Ex eo porrò quòd Ciues Messanenses, ac etiam Sacerdotes, vt habent Tabulæ Archiuij, Romanorum honore ac potestate sint aucti, infert non nemo Scriptorum, Gentilitatis ritu in Ecclesiasticas cærimonias post secula conuerso, Messanenses Canonicos hodieq; in publicis functionibus mithris & infulis ornatos incedere, ea insignia probantibus etiam Romanis à Christo Pontificibus. Antiquum sanè est id Messanensis Ecclesiæ priuilegium & numero eximens, sicut & vsus compagarum, de quo Gregor. lib. 7. epist. 28. ad Ioan. Syracus. *Peruenit* (inquit) *ad nos, Diaconos Ecclesiæ Catinensis calceatos compagis procedere præsumpsisse, quod nulli hactenus per totam Siciliam licuisse, nisi solis tantummodo Diaconibus Ecclesiæ Messanensis, quibus olim à prædecessoribus nostris nõ dubitatur esse concessum, bene recolitis.* Ex quibus liquidũ euadit quanti Romani Pontifices fecerint Ecclesiã Messanensem ac Syracusanam, in quarũ altera Vicarios suos habuit Gregorius, in altera prærogatiuam Cleri vigere voluit, dato etiam Antistite Dono, ne quid honori deesset, ea numero Cardinalium, quos Presbyteros vocant. V. Ioan. Diac in Vita Greg.

Ad prærogatiuum vetustæ Romæ accessit, nisi etiam superauit Archadij munere, nouæ Romæ honorarium, nec non aliorum exinceps ornamenta Principum, de quibus quia singularem immortalitatis gratia librum edi intelligo, pluribus agere alienum à re mea iudico.

LXXXI.

Pag. 408. B. Quam forsitan ob causam præcipue dixerit Tullius.

TVllius Messanam orat. 4. in Verrem ita perstringit. *Tua inquam Messana tuorum adiutrix scelerum, libidinum testis, prædarum & furtorum receptrix.* Sed de eadem paulò post addidit. *Mamertina Ciuitas improba antea non erat, etiam erat inimica improborum.* Ita ille, præclaro sanè documento Ciuitates Rectorum exemplis deteriores fieri vel meliores. *Vt enim* (inquit idem lib. 3. de Legib.) *cupiditatibus Principum & vitijs infici solet tota Ciuitas, sic emendari & corrigi continentia.* Et nimis certum, Principes plus nocere exemplo quàm peccato. Quin imo tanti Tullius fecit Messanam, vt in vna Ciuitate, Imperij ius per Verrem imminutum esse prædicaret. Quid olim Iudæis contemptius Nazaretho, adeoq; tota Galilæa: quid hodie Christianis ob prærogatiuum eius loci ea Virginis conceptione, ea prædicatione Christi, inter alia sacra, tam venerandum, & supra honores eximium? De Vrbe capite orbis inter alios ante lucem Euangelij acceptam non modo Tullius in lib de perit. Cons. sed etiam postea S. Hieron. ad Onas. ad Asellam, & ad Marcel. multa mala, plura tamen passim honorifica & meliora commemorant. Id in re quoque Messanensium locum habet. Argumenti ea præteritis, leges respondent, L. Iul. Maiest. L. 1. C. si quis Imp. mal.

LXXXII.

Pag. 409. A. Huc reuocari potest ingens illud Archadij, &c.

PRo Archadij Historia inter alios in contextu relatos Vide Ludouic. Casanacte per multa, & Carolum Tapia Marchionem B. llimontis, & Regiæ Cancellariæ Neapoli Regentem, in libro Decis. supremi Italiæ Senatus Decis. 23. a num. 70. vbi Historiam Græcam ad literam quod aiunt attestatur, Priuilegia ab Archadio concessa memorat, pluresq; pro Instituto suo authores laudat. Alanus Copus Dial. 4. c. 10. inter alia de Archadio hæc habet. *De eodem creditur quòd cum à Gothis & Bulgaris terra mariq; cingeretur, neque aliunde quicquam auxilij aduenisset, solam Messanam illustrem Siciliæ Ciuitatem auxilium misisse, & illum ab illis angustijs liberasse. In cuius tam egregij & memorabilis meriti præmium, Messana ab eo Crucem albam in rubro campo accepit.* Hac ille, sed pro Cruce alba legenda *aurea* cum Fazello, ex quo Alanus exscripsit.

LXXXIII.

Pag. 410. A. Qui crucem in clypeis & signis militaribus.

CRucem debellaris olim Hispanis, (quod non sine gloria gentis dici potest,) peruetusta post imagines memoria, in insignia Imperatorum concessisse, sat notum. Nam cùm Romanis consuetum esset, eorum hostium signa, quos maiori cum labore & sudore subegissent, velut in triumphum traducta, sibi assumere, primus Cæsar August. Cantabros Hispaniæ populos,

quo-

quorum Crux genuinum insigne fuit, multo Romano sanguine fuso, sub iugum misit, ablatisq; Crucis signis, quæ à Cantabris Cantabraria dicebantur, Labara verò ex eo quòd labore parta fuissent, ea deinceps clypeis ac vexillis imposita in exercitu deferri voluit. Romanisq; Imperatoribus exinde Crux insigne fuit, quæ longo post temporis interuallo, à Iuliano Apostata detracti, iterum Valentiniano rerum potito pristinæ dignitati restituta, stetit per multas ætates, quoad collabente Orientis Imperio, in Occidente hæsit, iterumq; post Hispaniam à Sarracenorum iugo recreari inceptam, post limlnio ad Hispanos reuerterit. V. Tertul. in Apologet. c. 6. Minut. Fel. in Octau.

Ab ijsdem Hispanis Aquilæ Imperij ad Romanos felicitate vincendi creduntur aduolasse; ab his verò Quintilio Varo cum tribus Legionibus deleto, ad Germanos demigrasse. Nihil ex cæde ferunt fuisse cruentius, qua tres legiones obtruncatæ, signa & Aquilæ duæ captæ, Germanis deinde insignia fecere, quibus hodieq; vtuntur Imperatores. Neque enim biceps est Aquila, vt imperitum vulgus opinatur, sed duæ simul auersis capitibus, cetera simul adiunctæ, alteraq; alteram expansis alis obtegente, quibus tertia quoque eodem prælio accessisset, hodieq; Cæsarum insignia amplificaret, nisi, ne in hostium potestatem veniret, tertiæ Legionis signifer fuga retractam paludi immersisset. Hoc supremum victis fuit consilium ne pudore grauius cæderentur. Vide Sueton. & Ioan. Boccac. Simon. Maiol.

Vnde refellitur inanis quorumdam coniectura, qui bicipitis Aquilæ initium ea eo ducunt, quod pacatis Occidentis finibus, & societate inter Carolum Magnum & Nicephorum Græcum inita, huic Orientis, illi verò Occidentis Imperium bicipitis Aquilæ auspicijs cesserit administrandum. Ceterùm post Aquilas, minime desijt esse Crux insigne Imperatorum, sed hodieq; vel in apice Coronæ Augustæ Aquilis imposita locum habet, vel in medio pectore seorsim splendescit, vel denique transuersim ducta, totam aream in quatuor partes diuisam, ceterorum quoque Regnorum insignia complectitur. Id præsertim frequens est in antiquioribus Imaginibus, nam Regnorum imagines Aquilis insertæ recentius inuentum habent.

LXXXIV.

Pag. 411. B. *Quemadmodum in aurea bulla signatur.*

AVrea ibulla Græcis χρυσόβουλ vel χρυσόβουλλον hoc est aureum decretum, seu mandatum: sic dictum quòd aureo sigillo imprimeretur. V. Constant. Porphyr. in Chorogr. Paulus Diacon. bullam vocat quod pleriq; sic scriptum pro icone sigilli appensa accipiunt, vt in hoc Decreto Archadij Maurolycus. Ceterum aurea bulla apud Occidentalium Imperatores hodie quoque in vsu est. Apud Græcos deficiente olim Imperio in varias formas demutata est. Vide Luitph. in Legat. Phranzem lib. 2. Chron. c. 10. Rectius verò quod huc spectat effertur & scribitur bulla quam bulla, nisi non tam Decretum ipsum, quam sigillum, ex similitudine quadam bullarum aurearum quæ orbiculara sunt ornamenta, nominetur. V. Cicer. in Ver. 3. Apul. lib. 6.

Erat autem illis præter annulum sigillum, maius & minus, quod in auro, argento, plumbo, cera rubra & miniatula imprimebatur; cui deinde serica fila vel etiā aurea alligabantur. Tale fuit Decretum Archadij, cui inquit Maurolycus, *erat aurea bulla serici aureisq; filis alligata*. Serici fili, & aurei sigilli, meminit Nicetas lib. 2. in Manuele, aureas tamen chordulas non inuenio diuersas fuisse à sericis auro intertextis.

Porrò sericis filis coloris cærulei & aureo sigillo, vsi sunt etiam stylo Græco Siciliæ Reges, vt patet in diplomate Rogerij, de quo sup. Reges Hungariæ vsi sunt serico viridi nigroq; intorto. Bosniæ item Reges funiculo serico sed rubro; Vtrisq; autem de more fuit sigillum pensile quod secretum dicebatur è collo ferre. Ita obseruauimus in diplomatibus Matthiæ primi Regis Hungariæ editis an. 1459. quæ sicut alia multa digna scitu, ex suis antiquarijs ostendit nobis Ioannes Tumcus Marnauitius Canon. Zagrab. Bosnensis designatus tunc Romæ agens.

Quibus autem Imaginibus vsi sint Imperatores in annulis sigillatitijs, vel etiam in sigillis solidis & malleo ductis. V. Capitol. in Albino. Sueton. lib. 2. cap. 50. Codin. in Constantin. quæ tamen diuersæ fuerunt in sigillis & monetis, Sebast. Erizzius lib. de monet. Archadius auream monetam Cruce insigniuit, quod ante victoriam de Persis aereæ Cruces in vestibus hominum apparuissent. Prosper de diu. promiss. par. 3. promis. 34. de Martyrib. Alan. Cop. Dial. 4. cap. 10. Baron. tom. 5. ad an. 395. Id tamen longe ante Constantinus etiam præstitit. Alan. loco cit. Bulla quæ Decreto Archadiano erat appensa, ex Maurol. effigiem habebat ex vna parte Saluatoris hoc symbolo circumscripto, *Deus vincit, Deus regnat, Deus imperat*: ex altera verò Crucem exprimebat, litera B. in angulis. in ambitu verò hac inscriptione exaratam. *Archadius vasso Spiritus Sancti, Christianorum basis & protector, Romanorum Augustus*. Nihil simile inuenio in aliorum sigillis, sed neque in numismatibus eiusdem Archadij, quorum tria inter alios genera affert Baron loco cit. Credibile est, religiosum & Christianum Principem, quo nomine eum vocat Prosper. cap. 24. post partam victoriam tale sibi signum in bullis constituisse, quo & pietatem in Deum, & felicitatem cum zelo aduersus Hæreticos, prioribus saltem annis, quoad vxoris suasu incaute offendit, demonstraret. Ceterum similis ferè inscriptio extat in Obelisco areæ S. Petri, *Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat, Christus ab omni malo plebem suam defendit*. V. Iacob. Middendorp. lib. 3. Acad. paulò ante finem.

Sæpe autem Imp. manu sua subscribebant, addebantq; duo hæc elementa, M. D. hoc est. Manu diuina. Quid hic factum, mihi non constat. Erat huiusmodi subscriptio ea singulari quodam encausti genere, cuius confectionem nemini, ne priuatim quidem licuit exercere. L. 6. C. de diuin. sacscript.

LXXXV.

Pag. 411. B. *A Natiuitate Domini nostri Iesu Christi, quadringentesimo septimo.*

VIdetur exprimi vulgaris Epocha, & ann. Mundi 5602. pariatur cum anno Christi 407. Secundum hanc Martyr. Rom. tradit Christum natum ann. Mund. 5199. his si addantur 407. quibus signata bulla, exeunt 5606. paruo excessu, nisi data sit an. 403. aut nisi ob missas intercalationes alius calculus ducatur.

Ceterum Græcis putatio Alexandrina est in vsu, quæ Christum ponit natum an. Mun. 5507. Secundum hanc Constantin. Mag. paternum Imperium suscepit,

an. M.

an.M.5797.qui iuxta Zonaram est an.Christi 291.Idem Natalem nonæ Romæ celebrat 11. Maij A. M. 5838. qui est Christi nati 330.Incarnati 331. Imago Edessena translata est Constantinopolim A.M. 6452. id est anno Incarnat 945. Natinit.944. apud Baron.

Eadem Epocha seruata in diplomatibus Siculis. Vnde priuilegium Leontio de Crisafijs magni Monasterij S.Saluatoris, Ord.S.Basil.Archimandritæ, à Rogerio concessum, idemq; aureo sigillo cum sericis filis cæruleis munitum, annum exhibet à condito Mundo 6642.Mense Februar. Indict. 12. Messanę datum, hoc est an. Christi 1134. Denique ex Niceta Constantinopolis à Latinis capta A.M. 6712. Ind.7. (mendosè ponitur an. 6817. neque enim stare potest cum Ind. 7 & cum multis alijs quæ ponit Nicetas) hoc est ann. Christ.1204. Et sic de alijs, vbi tamen notandum quod de Origine Indict. dictum est alibi.

Annum Christi cum annis Mundi rarius lego pariter apud antiquiores; in hoc diplomate nisi a Conradi Regis Scriba additum sit, vetustior arguitur æra Christi, quàm vulgo putetur. V. Not.LIV. quando Epocha Dionysiana licet tradita vt creditur ann. 530. ducentis post annis cœperit adhiberi. Nicol. Mul. in Isag. cap. 7.

Anni Pontificatus, Galesino & alijs, à Paschali II. cœperunt ascribi in Pontificijs rescriptis, diplomatibus, ac literis, cùm antea in illis anni Consulum primò: deinde Imperatorum, tum Indictiones notarentur. Porrò Eugenio IV. Pontif. in ijs rescriptis Pontifical. annorum a Christi Domini Incarnatione supputatio scribi incæpit, suadente Blondo Forliuien. Historico, Cive eiusdem Eugenij.

LXXXVI.

Pag. 422. A. Vtique tamen rarius apud quos sum eruditus.

MAssæus lib. 18. Chron.ad ann. 1383. Narrat obsidentibus Angelis Ipram Oppidum Flandriæ celebre; rebus ad extrema deductis, obsessos Matris misericordiæ opem implorasse, nec mora, hanc visibilem apparuisse, supplices consolatam, Hostes exterritos in fugam dedisse. Eius beneficij & liberationis memoriam Ciues quotannis festa religione Dominica prima Mensis Augusti concelebrant.

LXXXII.

Pag. 430. C. Romanam illam Agathone sedente pestilitatem.

EXtat eius rei præclara memoria in Templo D.Petri ad Vincula, cum hac inscriptione.

S. Sebastiano Martyri depulsori pestilitatis.

An. Sal. DCLXXII. Vrb. Romam perniciosa & grauis inuasit pestis, Trimestre malum fuit, Iulio Augq; & Septembri adcessit multitudo pereuntium, vt eodem feretro Parentes cum lib. Viri cum vxoribus, Fratres cum fratr. & sororib. efferentur; loca vndiq; repleta Cadaueribus vix suppetebant, ad hæc nocturna miracula terruerant, nam duo Angeli bonus alter, contra alter, Vrb. peragrabant, & hic venabulum manu ferens quot pulsibus ostia tetigisset, totid. in illis domibus cadebant mortales; tamdiu labes vagata donicum enid. S. Viro nuntiatum ferunt, finem calamitatis fore si in æde S.Petri ad Vincula altare Sebastiano Martyri consecraretur. re perfecta illico.

Pestis velut manu pulsa

Facessere iussa est. Hæc Ibi.

Ceterum Agathonem sedere cœpisse an. Christi 679. VI. Idus Iulij die Dominico, & obijsse IV. Idus Ianuar. 682. Autor est Onuphr. in Catal. Pontif. Hieronym. Vecchiettus cœpisse ponit an. Iul. 4630. 7. Sept. & vixisse Ann. 4634. 10 Iun. quibus pariantur anni Christi 678. & 682. quæ tamen non respondent annis 672. in inscriptione positis. Fuisse tamen Agathonis tempore pestem in Vrbe grauissimam, post Solis & Lunæ Eclipsim, ponit. Platina in Agathone. Paulus Diac. hist.de gestis Longob. lib.3.c.5. qui vixit circa an.774. & eadem pene narrat quæ habentur in inscriptione nisi quod addat iussu boni Angeli malum Angelum pulsasse ostia domorum. Ex reuelatione deinde factum vt in Basilica D. Petri ad Vincula altarium erigeretur, mox vero delatis ab Vrbe Roma, vel (vt corrigitur) ad Vrbem Romam S. Sebastiani reliquijs, statim ac primùm altare constitutum est, pestis quieuit. Hæc fere ex Paulo Diacon. Vide Baron. tom.8. ad an. 680. Vbi notat extare adhuc integrum ipsum altare, nec non eiusdem S. Martyris Imaginem musiuo opere expressam. Ex quo deinde propagata est religio vt pestis tempore voti causa, eiusdem S. Sebastiani Imago diuersis in locis pingi soleret, imò altaria & Ecclesiæ in eius memoriam erigi.

Aduerto hic primò. Erratum esse in suprapositæ inscriptione, fortasse quia serius postea facta, vel certe in huiusmodi locatione numerorum DCLXXII. duo vltimi Characteres transuersum erant locandi hoc modo X. vt LXXX. referrent, vel magis quia pro LXXXII. ex inaduertentia LXXII. irrepsetunt. Deinde eo loci non videri altare S. Sebastiani, sed B. Virginis, à cuius latere sed fere extra limites Aræ, est ea Imago musiua, nisi quod quibusdam videtur recentior ea pars templi in ingressu, recentiorem etiam Virginis aram alia de causa accepit. seruata nihilominus antiqua Sebastiani memoria, in ea qua ibidem visitur forma. Denique S.Sebastianum in ea imagine referri habitu senili, quæ ætatem plus minus sexagenariam referat, quod ipsum aduertit Baron. in notis ad 20.Ianuar. & monet pictores, iuuenem palo alligatum perperam pingentes: fuit quippe Sebastianus vir spectatus & probatus longa militia & authoritate, vtpotè qui inter primos domi & militiæ esset, cui & Imperator Imperium crederet, nec solum inter Prætorianos ductaret ordines, sed omnium primas in eo numero teneret. Vt videre est in Simeone Metaphr Baronio & alijs. Magna porrò est eius Imaginis & Altaris religio, sed tempore præsertim suspecto ob luem, quemadmodum hoc biennio expertissimus perculsa metu Vrbe Romana.

LXXXIII.

Pag. 439. D. Ceterum quod huc vlterius spectat, &c.

PEtrus Blesensis quoque tandem animum de Siculis obliquè sensit; parciùs Orosius: exulceratè Hugo Falcandus etsi Siculus, cuius sinistrum & inconstans ingenium perstringit Georgius Tornacæus in Prol. in Hist.Falcandi. Sunt qui hodie quoque sicut in Italia Lestrigones, ita in Sicilia Cyclopas esse putent, alij Nationes & Vrbes confundunt, omnes extra Italiam barbarorum appellatione definiunt. Quàm appositè Quintil. *Rectè cum artibus actum fore, si soli artifices*

de

de ijs indicarent. Nulla natio tam sancta quæ non degeneres protulerit. Inuidiam Siculis prouerbium communem fecit. At hæc si apud Siculos Ciuitatem habuit, certè apud multas gentes peregrinata, gratum vbiq; hospitium inuenit, vbi virtutem æmulam formidauit. Nemo Tullio certiua de Siculis pronunciauit. *Suspiciosum & acutum genus*, quod tamen cum virtute stare potest. Certum in nationum vitijs non natura, sed occasio mercatum habet, vt quis ea rectè accuset, à multis iuxta philosophum comparatus esse debet. V. Sebast. Maceium de Hist. lib. 2. cap. 15.

XCVI.

Pag. 433. C. Hinc factum vt eo Dæmonum propemodum omnium exercita cultu.

NOn esse fabulosum, in Sicilia si etiam cultum, frequens fuisse Dæmonibus domicilium. V. Menolog. Græcum. Euagrium & alios qui ex istis vitam Pancratij texuerunt, qui ingressus in Insulam, Falconis & Lissonis aliorumq; Dæmoniurum simulacra euertit. Fazellus dec. 1. lib. 10. cap. 2. vbi de Argyre peruetusta Vrbe, & eius tutelari Philippo, multa se in hoc genere vidisse scribit quæ alioqui mentem excedunt. Plura in Menol Græc. & Breuiar. Gallican. de S Agrippina Mœnensium Patrona, & in officio, quod Mœnensis Ecclesia in eiundem Diuæ festo recitare consueuit, *lect.* 7. & 8. plane admiranda. Octau. Caet. in Isag. cap. 20.

Diuino tamen prouisu factum, vt vbi superstitio quàm maximè viguit, illuc introducta post Euangelium Sanctorum propagine, religionis & miraculorum vniuersa Insula velut Templum esset, præcipuè verò eiusmodi Sanctis clareret, qui in effugandis Dæmonibus potentea existerent, cuiusmodi sunt Pancratius, Philippus, de quo V. plura apud Baron. in notis ad 12. Maij Philipp. Ferrar. ibid. in Sanctis Ital. Eleutherius præterea, Guglielmus, Mulier (vt inquit Fazellus ex confessione Dæmonum) Catanensis, hoc est Agatha, denique vt innumeros taceam Agrippina, ex cuius admirando patrocinio, Mœnenica pro insignibus susceperunt Virginem quæ læua Crucem, dextera Dæmonem catena mancipatum habeat, quo ferè modo Genouefa Virgo Parisiensis, Galliarum protectrix, candelam manu, ad pedes Dæmonem vinculis astrictum in imaginibus tenere solet. V. Molan. in hist. Imag. lib. 3. cap. 2.

XCVII.

Pag. 286. D. Dedit & alijs Insulæ locis, &c.

SIcilia multos Diuos & protulit & accepit, nec vlla est Ciuitas quæ non suos habeat Tutelares eximiè cultos. Hinc miracula frequentia, vt rectè dixerit Alanus Copua Dialog. 3. cap. 28. Siciliam sicut olim Cato cellam penariam Reip. Rom. fertur solitus appellasse, ita sibi dicendum videri, cellam hodie esse, quæ nobis admirabilem hoc genus miraculorum thesaurum conseruet; Vbi etiam inuehitur in Magdeburgenses, qui dum miracula Agathæ tacent, velut alter Verres de sacro peculatu accusari queant.

Commendat hoc ipsum, quòd Greg. lib. 2. epist. 50. scripturus Sanctorum gesta per Italiam, Maximianum Syracusanum suas in Sicilia vices gerentem, rogarit, vt es quæ ipsi in mentem redirent, quæque ipsum cognouisse contigisset (de Sanctis puta Siciliæ) breuiter indicaret. Tanta apud Sanctissimum Pontif. Ecclesiæ Siculæ fuit existimatio, vt ex eius diuitijs suum librum, & vniuersæ Ecclesiæ thesaurum cogitarit esse locupletandum.

Plura de Diuis Siciliæ, V. inter alios Scriptores in Martyr. Sicul. In nono Cat. Ferrar. passim. In quibus tamen nisi me præterijt non inueni nomen S. Prophoniæ, cuius meminere Ortelius, & Braunius in Messana, eiusq. Templum Messanæ haberi testantur, quo loci olim Castoris & Pollucis ædes colebatur, nisi hæc sit Triphina (vt alij Triphomena) quæ in Sicilia cum S. Agathone sub Decio Martyrio coronata, nunc in Minotensi Ciuitate apud Amalphim quiescit. Ferrar. in Catal. Sanct. Italiæ ad 5. Iulij. Habetur quoque Messanæ Templum extra Vrbem prope Portam Gentilium mœnium vocatam, quod cùm olim Veneris esset à Messanensibus religione Christiana S. Veneræ dicatum. Braunius ibidem.

XCVIII.

Pag. 435. D. Christo in Cruce demorienti.

NArrat Cæsarius lib. 12. cap. 5. quæsitum Dæmonem qui ausus fuisset accedere ad moribundum Genardum Abbatem virum adeo iustum, tale responsum dedisse. *Ego præsens fui vbi [illegible] es filius expirauit sedens super brachium Crucis. Hoc verbum* (inquit) *Cæsarius à Dæmone prolatum & à Lucio recitatum maximè mihi fidem fecit dictorum eo quòd in Glosa legatur super Thobiam.* Hæc ille. V. Glos. ordin. in cap. 6. Tnob. vbi *Apprehendit* (inquit) *Christus Diabolum qui eum capere in Cruce voluit, & moriendo vicit.* Hæc ibi. Vnde & Diabolus apud Cæsarium interrogatus, quæ fuisset portio Dæmonum in morte Christi; respondit, *Nulla, malo nostro illic venimus, quia virtute morientis turbati, & agitati, detrusi sumus in Infernum.*

XCIX.

Pag. 438. C. In Basilica sui nominis Liberiana.

ITa pleriq; sed nonnihil dubij suboritur ex ea inscriptione quæ apud sacras Virgines visitur ad Balnea Pauli Æmilij (vulgò Magnanapoli) de ea quæ ibidem intra septa claustri magna cum religione colitur Dei genitricis Imagine à Luca vt certò creditur delineata, quæ quia dignam habet lectionem paucis consideratam non fuit negligenda. Est autem huiusmodi.

Hic ad Altare maius seruatur illa B. V. Mariæ Imago, quæ à S Luca Euangelista delineata, colores & formam diuinitus accepit. Diu in oriente culta, cælesti demum dispositio vectore Angelo in Vrbem venit, nec longe ab hospitio trium Fratrum Tempoli Seruuli Cernij qui Constantinopoli Romam petierant, sedem nacta, quorundam culpa deliuit. Tandem dormienti Tempolo vox cælo reddita, conquisitam in D. Agatha in Turri proxime condi iubet, ac honorem publicum instaurari. Tum diu mortalium votis cælo gratia respondit, & loco nomen Mariæ Transtiberinæ Monialium dedit; donec Sergius I. quorundam obliquo Zelo inductus Aedi Lateranæ inferendam decreuit. Indicta mox supplicatione publica ferebatur ingens pignus, collacrymantibus ob

V u tantis

tanti iacturam thesauri, sacris Virginibus. Vbi ad locum (Splenis dicebatur) peruentum, repente turbato cælo, mugire tonitrua, coruscare fulgura, ferire fulmina, cunctis attonitis manus pignoris baiuli fixa hærent. Itur ad Pontificem, is perculsus illicò adest, ac fusis votis, suis acceptam manibus reliquum itineris ad Lateranum deferet. Miracula crebrescunt miraculis, nocte insecuta, eòdem vnde prius sublata, diuinitus reponitur, mæstisq. sororibus gaudia geminat. Nouitate ictus iterum Sergius, anxius aduolat, sedulò inquirens, ex Antista audit, Nocte intempesta deplorantibus orbitatem suam Virginibus, Denuoq; orantibus, caleste donum per fenestram illapsum pristino loco consedisse. Re probata Pontifex, iussa damnat, Sacrum ibidem solemne facit, addicto Virginibus sacro peculio, locum prædijs & muneribus auget. Hæc illa est Imago, qua S. Gregorius Magnus (ex S. Anton.) supplex Romam lustrauit, fugataq; pestilitate, Angelo pacis nuncio è culmine Adriani Reginam cæli lætari iubente, salutem Vrbi restituit. Multis deinde annis ad Transtyb. cultam Honorij III. iussu. S. Dominicus Patriarcha, deductis ad S. Sixti Virginibus, deuotè gestatam detulit, & ne religione læsa nauaret, interposuit, si fors, vt olim diuinitus Imago reuertisset, ipsis quoque mandato solutis, loco standā esse. Contigit ea translatio ad S. Sixti Anno MCCXIX. Febr. XXIV. Prima Quadrag. Dom. Inde post annos commodiore Virginibus in Vrbe frequentiori & salubriori laxata huc concessit sub Anno 1575. Feb. 1.

Hæc ex illa inscriptione. Narrat historiam S. Antoninus 3. par. tit. 23. c. 4 §. 11. Multa verò circa eam Imaginem, partim scriptis aliorum, partim commemoratione habetur. Lucam videlicet Euangel. primas lineas ruditer tantū duxisse, idq; in cœnaculo, vbi Typicus Agnus vltimò esus fuit, ipsam verò Imaginem præter penicillum & artem, diuina manu perfectam, dubio procul & gratiam inditam, qua mortalibus prodesset. Tempolum præterea, Seruulum & Ceruium, fratres sanguine & virtute Germanos, Constantinopoli Romam venisse, ac iuxta Ædem D. Agathæ in Turri Deo vacantes habitasse. Tempolum nocturnæ Dei voci magno animo paruisse, ac sese cum fratribus perpetuum Virginis in eadem Imagine custodem addixisse, & non pauca alia pietati ac Religioni proficua.

Vlterius pro eadem Historia aduerto, tempore Gregorij Magni non vna vice conflictatam peste Romam. Primùm, ante Pontificatum, quando innumerabilis serpentum multitudo cum ingenti Dracone per Tyberim in mare delata, mox à turbatioribus sali fluctibus ita reiecta fuit, vt suffocatæ bestiæ in litore desinerent, suaq; putredine cælum inficerent; ac tum è vestigio clades inguinaria secuta, inter primos ipsum Pontificē Pelagium sine mora corripuit, eoq; extincto ita reliquū vulgus depopulata est, vt Vrbem pene in solitudinem redegerit. *Ea clades* (inquit) Ioan. Diac. lib. 1. in vita Greg. cap. 37. *Romanam Vrbem adeo vehementi pestilentia lamauit, vt etiam corporali visu sagitta cælitus venire, & singulos quosque percutere viderentur.* Hoc tempore Gregorius, nondum suo consensu Papa, etsi de cetero designatus, instituit Litaniam septiformē & varias supplicationes placandæ diuinæ iræ causa. Io. Diac. ibid. cap. 42.

Rursum sub initium Pontificatus, noua iterum pestilentia vexari Vrbs cæpit, nisi prima nondum sopita, & velut ruptis inducijs vehementius ebulliuerit. Ac tum multi narrant, B. Virginis Imagine quæ hodie in Liberiana seruatur, circumlata, sedatam luem, Angelumq. remisso in vaginam gladio cruento, placati cæli signum ex Mole Adriana edidisse, de quo in contextu.

Iterum verò, nisi etiam intermedijs annis, decimo Pontificatus anno repetita lues, præter Vrbem, totam etiam Italiam grauiter afflixit. Tum traditur Gregorius, delata per Vrbem B. Virg. Imagine, quæ vulgò in Porticu, pestem velut manu depulisse. V. Ioseph. Matraia lib. 1. de hac Miraculosa Imagine cap. 20.

S. Anton. par. 2. tit. 12. cap. 3. §. 2. Imaginem qua Gregorius Vrbem lustrauit tempore Paschali, quo etiam Angelus in dicta Mole conspectus Reginam Cæli lætari iussit, eam esse scribit, quæ in Liberiana seu Mariæ Maioris asseruatur. Idem tamen S. Anton. 3. par. tit. 23. cap. 4 §. 11. vbi historiam Imaginis in Ecclesia Transtyberina apud sacras Virgines habitæ, de qua hic diximus, multis describit, huic eidem attribuit, quicquid alij vel ipse primùm de alia narrauerat, huc reuocato miraculo apparitionis Angelicæ, & si quæ alia de temporis & rerum circumstantijs memorantur.

Habet porrò hæc Imago quædam similia, cum illa, quæ in Porticu, quòd quemadmodum ista à Paulo II. in Sacellum Palatij sui ad S Marcum secretò deferri iussa, mane inuenta ibidem fuit, vnde pridie mota concesserat; ita hac Transtyberina, occasione quam diximus, à Sergio I. ad Lateranum ablata, suæ sedi miraculo restituta est. Diuersis temporibus ac diuersis Pontificibus, nec eidem argumento similis applicata narratio, omnem tollit ambiguitatem.

Meminit Ecclesiæ S. Agathæ Transtyberinæ Ioannes Seueranus in lib. de 7. Ecclesijs (vbi de S. Maria Transtyb.) dedicatæ à Gregor. II. anno 714. Posset quis suspicari eandem esse quæ in Turri dicta, nisi hanc Moniales, illam Monachi habitassent. Crediderim successiuè ab vtrisque habitatam, si diuersæ non fuerunt. Hodie memoria tantum eius Ecclesiæ nec aliud quippiam extat, non infrequenti in Vrbe exemplo, iuxta varias rerum & temporum vicissitudines.

Idem narrat in memoriam apparitionis Angelicæ supra Molem Adriani, Bonifacium II an. 530. dicasse Tēplum Principi Angelorum, quæ dicta sit Ecclesia S. Angeli vsque ad Cælos, vel inter nubes. Habet id ex *Luitprando* lib. 3 cap. 2. & Martyr. Adon. ad 8. Maij. qui tamē meminit Bonifacij duntaxat, non addito numero. Sane à Bonifacio Secundo Templum id dicari non potuit, quādo illa apparitio 60. post annis contigit tempore Gregorij, vt vulgo notum. Erit igitur aut Bonifacius III. qui sedit circa annum 606. triennio post obitum Greg. aut magis Sabinianus, qui Gregorio proximè successit.

C.

Pag. 447. A. Granganorem in India Regem vnum è tribus.

HVnc ob incæstum cum Sorore germana perpetratum, vehementer pœnituisse tradunt Scriptores digni fide, neque tamen post multas pœnas a seipso exactas, animo leuatum, religionis causa petiisse Persidem & Carmaniam, quo tempore apparuit Stella index Christi nati. Ibi cùm duos Principes iam antea sibi per literas notos ad quærendum Christum adorandum itineri sese accingere offendisset, tertium se Comitem illis adiunxit, vnde postmodum *Cheripermale* dici voluit (hoc est) vnus ex tribus. Post Christum adoratū & donatum lætior effectus, vbi in patriam reuertit, tertio ab ortu Christi anno Templum Deiparæ dicauit, eo quo diximus modo in contextu. Denique relictis negotijs totum se diuinis mancipauit, distributis primùm opibus inter eos, quos religione & prudentia præstare cognouisset. Vnus ex ijs Calecutum fundauit & Patroni exemplo, Templum Virgini ædificauit, eoq; honore adorationis, nomen Virginis auxit, quem à Patrono susceperat. Hic porrò est Rex ille seù Magus vnus ex tribus, quem pictores subnigro colore pingunt, alij Æthiopem vocant. V. Hieron. Osorium

Alga-

Algabriensem Episcopum nobilem Historicum lib. 1. de reb. gest. Emman Regis Lusit. Vbi de Vasco Gamma Lusitanicæ Classis Præfecto qui mense Maio an. 1498. Calecutium appulit, & quæ hic notauimus templa vidit, maximum Virgini honorem supra quàm credi potest ab incolis haberi obseruauit. Vide etiam Petrum Anton. Spinel. lib. de Deip. cap 29 nu 29.

CI.

Pag. 214. C. Sacrarum vsus Imaginum Petro Apostolo inprimis adnitente.

IMaginum vsum in primitiua Ecclesia cæpisse, ostendit imago Christi missa ad Abagarum. Vultus Veronicæ linteo impressus de quibus sup. N. 64. Syndon. sacra, de qua Alphons. Paleot. Daniel. Mallon. Et rectè Theophan Cerameus hom. in restit. Imag. *Ipse*, inquit, *Dominus noster in Syndone speciem siue formam suam expressit sine manu, & Abigaro Toparchæ misit, nunquam verò hoc fecisset nisi imagines coli voluisset.* Statua præterea quam mulier Hæmorrhoissa Cæsareæ Philippi erexit. Euseb. lib. 7. hist. c 14. Effigies Christi in Tiberij Larario. Tertul. in Apologet. Quæ alia est, à vultu sancto cuius aspectu Veronica Tiberium difficili morbo laborantem sanasse fertur, illa enim in tabula, hæc in linteo fuit: credibile est huius exemplar fuisse quod postea Tiberium ex memoria beneficij, mirifice semper afficiebat. Imagines à Nicodemo effictæ, Simon Maiolus cent. 1. Denique Deiparæ Virginis imagines à Luca pictæ.

Imagines Deiparæ & Martyrum vsum habuisse in vestibus sacratis & vbi incruenta sacrificia peragebantur; constat ex Epiph. in 7. Syn. Act 6. Idem multò magis dixero de signo S. Crucis. An etiam in parietibus ante Constantini Magni tempora, dubitarunt quidam Erasmiani quos sugillat Molan. lib. 2. Hist. cap. 55. Erasmus sanè Catech. 6. vsque ad ætatem Hieronymi negat quicquam Imaginum etiam Christi, in Templis permissum propter Anthropomorphitas vt opinatur, sed paulatim irrepsisse earum vsum in Templa, *nec fortasse* (inquit) *foret indecorum in his locis quibus solemniter Deus adoratur, nullæ ponerentur Imagines, præter Imaginem Crucifixi.*

Contrarium habetur ex Nicæna Synodo Act. 7. in qua Catholicæ Ecclesiæ traditioni insistens definit, *Venerandas sanctas Imagines & in Templis collocandas.* Nota verba *Traditiones obseruantes.* V. Isidor. Pelus. ex quo act. 1. dictum *Templi nulla ratio quod non ornatur Imagine.* Certè Imagines in Templis appendi solitas vel illa ex Tacito exprobratio de qua N. 78. satis ostendit. Vide etiam Adrian I. in respons. ad obiect. ex libris Carolin. cap. 36. vbi ex epist. Dionys. Areop. ad Ioan. Euang. & de Cælesti Hier. cap. 1. Angelos etiam diuersis coloribus fuisse pictos ostendit, dubio procul etiam in Templis vbi commodum fuit locatos.

Errat igitur Erasmus dum putat irrepsisse Imaginum vsus; errat dum dicit toleratas fuisse, *quas veteres* (vt loquitur) *Ecclesiæ Proceres vehementer detestati sunt.* Non enim toleratæ, sed ab omnibus Catholicis admissæ, commendatæ defensæ fuerunt semper. Vide Greg. Mag. lib. 9. Reg. cap. 9. Nec verum quod ex Hieronymo assumitur. Aliquid simile habet epist. Epiph. quam Hieronym. transtulit, sed notarunt docti id ab Iconomacho assutum, sicut postea plura commenti sunt, qui libros Carolinos concinnarunt. Errat etiam Lilius Gyrald. qui in Hist. Imag. Syntag. 1. pag. 14. post nonnulla, *non prætermittam* (inquit) *nos dico Christianos, vt aliquando Romanos fuisse sine Imaginibus in primitiua quæ vocatur Ecclesia.* V. Sander. lib. 1. de honor. Imag. ador. cap. 4. Molan. de Hist. Imag. lib. 2. cap. 54 & 55. & alios. Et profectò sicut ab initio Ecclesia discreuit inter libros Canones & Acanones, vt dictum N 16 ita inter Imagines Christianas & Idola superstitionis V. in 2. Nicæn. Syn. Act 6.

Obstat fortasse Concil. Eliberit. sub Marcello I. vbi Canon. 36. *Placuit picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur & adoratur parietibus depingatur.* Habetur de Consecr. dist. 4. Placuit. & apud Iuon. par 3. cap. 40. Burc. l 3. c. 35. Verùm hoc Concil. reijciuntur Imagines pictæ tantùm, ne imminente persecutione auferri vel occultari non possent. V. Sander. lib. 2. de cultu Imag. Turr. lib. 1. de Hier. Ordin. c. 12. Bellar. de Imag. cap. 9. Suar. tom. 1. disp. Theol. 53. sect. 1. Vel etiam ne facile deformarentur parietum crustis detectis vt Petr. Martinez in epist. Iudæ. loco 18. de debito Imag. cult. Bellar. & Suar. loc. cit. qui etiam addit hanc legem tum vtiliter fuisse latam. Hoc tamen Decretum postea vsu abrogatum est, & in 2 Nicæn. Syn. Imagines non solum permittuntur parietibus pingi sed etiam iubentur. V. act. 7 & Petr. Gar. loco cit. Seuerin. Binnium in notis ad hoc Concil. tom. 1. par. 1. Gabriel. Albaspin. Episc. Aurelian. in notis in Can. Conc. Eliberit, vbi aduertit non esse sermonem de signis & statuis, sed de picturis non quibus SS. Martyres sed quibus Deus ipse, ipsaq; Trinitas adoratur, *illi siquidem* (inquit) *non adorantur*, (intellige cultu Deo debito.) Id verò vetari ne quem gentilibus & catechumenis inuisibilem & materiæ expertem, &c. prædicarent, cum isti coloribus & lineis comprehensum cernerent. Ad quod facere videtur quod affert ex Tertul. & Minutio, varios Deos Deorumq; formas Christianis Gentiles finxisse, vt quisq; ex eorum citibus aliquid hausisset, aut in Ecclesijs notasset, vnde & vulgatum fuit eos Solem adorare, quod diebus Solis frequentes in Ecclesias conuenissent.

CII.

Pag. 450. B. Germanis Magdeburgum nominatum.

OLim Parthenopolis à Venere Parthenia quæ ibidem colebatur. Veneris nempe simulachrum in curru stantis cum tribus Gratijs ciuibus sacrum. Quidam Dmoadum Pyrgum quasi puellarum ancillarium Ciuitatem aut Burgum dictum putant, sublata verò prima litera per aphaeresim, & emollito in Germanicum sensum vocabulo Maidburgum, elegantius denique Magdeburgum appellatum. V. Ioan. Capnio, & Georg. Braun. in Iconogr. Ciuit. Hæc olim. In Christianis seculis vbi Ottho primus Vrbem ita magnifice extulit, vt condidisse videatur, prophanum etymon, in Deiparæ sacram appellationem transijt, etsi medio quodam instituto insignia Vrbis manserint Virgo dextra sertum tenens inter duas turres è propugnaculo erectas, quod allegoricè B. Virginem & tutelarem, & Reginam præmiantem refert. Suspicatur non nemo Magdeburgenses à quo tempore Ecclesiæ Catholicæ renunciarunt, insignia in hunc modum deformasse, ne cultores B. Virg. haberentur. Id si verum restituendus iam cum Catholica religione pristinus decor.

De huius Vrbis præstantia quæ Saxoniæ metropolitica est, Vide præter dictos authores Otton. Fris. lib. 6. cap. 2. Lupold. in cap. 30. Celeberrimus hic Archiepi-

scopatus cuius sedes in primatum Germaniæ sublata, circa annum salutis 930. tempore Otthonis Primi. Habuit Antistites doctrina & sanctitate insignes inter quos præfulsit S. Nortbertus Ordinis Præmonstratensis fundator. Vnus Vdo malus, ab Angelo decollatus anno 940. V. Tilman. Breidembach. Collat. Sacr. lib. 8. cap. 15. vbi Historiam ex plurimis authoribus describit & in rei attestationem cruorem mactati indelebiliter pauimento marmoreo insedisse refert. Et erat Ciuitas omnium admiratione & æterna memoris digna, nisi ipsa seipsam indigna perfidia fœdasset, prima siquidem Luthero ex orco emergente, à fide Catholica desciuit, prima Clerum expulit, prima Lutherum excepit & pro concione debacchantem audiuit. Ipsa præcipuam impietatis scholam aluit, ex qua prodiere nefarij historiarum seu potius fabularum assutores, vulgo Centuriatores Magdeburgenses. Luerunt tandem tot tantisq; sceleribus dignas pœnas Vrbe Ciuibusq; ferro & flamma excisis à Ferdinando II. Imper. pio, forti, victorioso, Duce Ioanne Comite à Tilli, Catholico Hercule. Nihil similius aut Troiano incendio aut Hierosolymorum excidio fuisse dicent polleri, qui rem gestam in monumenta literarum illatam aspexerint. Contigit ea expugnatio 20. Maij ann. 1631. dum hæc scriberemus. Nuntium Romam allatum 6. Iunij die S. Norberto sacro.

CIII.

Pag. 450. C. Nec abnuo si dubites eandem proximè esse.

ID intellige similitudine quadam & cognatione decoræ maiestatis, iuxta ea quæ pag. 454. B. Nam primigenia illa forma, quæ Antiochia ad Pulcheriam Augustam venit, de qua Niceph. lib. 14. cap. 2. & lib. 15. cap. 14. Et nos pag. 446. C. post tempora Leoni Russiæ Principi concessisse traditur, siue præmij siue dotis nomine. Hinc verò peruenit in manus Ladislai ductoris exercitus Casimiri Regis Poloniæ contra Ruthenosq; à quo demum translata Czestochouiam Poloniæ, vbi magna confluentium vndiq; Populorum religione colitur. Vnde & B. Virg. Czestochouiensi nomen.

Sunt qui scribant ab Helena Augusta primùm Constantinopolim delatam, & à Nicephoro Imp. Carolo Magno datam, hinc Leoni Russiæ Principi obuenisse, Russia deinde in Poloniam migrasse opera Vladislai Ducis Opoliensis, anno 1381. atque adeò ab eodem Czestochouiam perlatam. Id sanè longè post Andronicum Imperat. eius Imaginis eximium cultorem, (pag. 454. B.) oportet contigisse.

CIV.

Pag. 455. Ad Reipublicæ Messanensis gloriam.

MEssanam Rempublicam ab antiquo fuisse, mixto specimine, ceù Romam, Scriptores ostendunt: ita vt Romanorum honore ac potestate illic Romani Ciues fungerentur. Volater. lib. 6. Geogr. de locis Sicil. Et quidem ab vnius dominatione Rempub. Messan. liberatam, A. V. 287. notat Golzius in Antiq. Sicil. Scilicet S. P. Postumio Albo Regillens. Q. Seruil. Prisco II. Coss. qua etiam occasione libertatis, magna opum accessione, & commerciorum ob portus commoditatem frequentia Messanenses Vrbem suam auxeruut, vt idem tradit inter alios. Vnde falluntur recentiores quidam, Messanam plerisq; olim ob fretum æstuosum nauigantibus fuisse declinatam, quasi inde signum insulæ minime ferret. Etsi enim crebra ibi inexpertis illo tempore pericula, non tamen, extra vndam & fumum (quod aiunt) nauigare gnaris. Quid verò, *si Impiger extremos curros mercator ad Indos* tantumne vitabilem Charybdin formidarit.

CV.

Pag. 459. D. Susceptam fidei causam non modo non deseruere, &c.

EXtat Messanæ in summo Templo prope Sacrarium iuxta secundum intercolumnium columella bicubitalis, aquam lustralem sustinens hac inscripcione: ex qua nonnulli temere suspicati sunt Messanam post agnitum Christum, iterum aliquando ad gentilitatem desciuisse.

Aesculapio		*Aelio Adriano*
Et Hygiæ	retro	*Antonino*
Seruatoribus		*Augusto Pio*
Vrbis Tutelaribus		*Patri Patriæ.*

Refert eam Georgius Gualterius in Tab. Antiq. Sicil. & Æsculapium singularem Messanensium tutelarem inde arguit, imo & Ciuem. Non nemo opinatus est eam inscriptionem factam ante acceptum lumen Euangelij, integra adhuc superstitione imo ante ortum Christi. Nam quod ex altera parte Imperatorum post Christum viuentium nomina exsignentur, ruderario marmori noua inscriptio, priori neglecta accessit: quòd præsertim illi Christianis æquiores essent, ex Dion. Xiphilin in epist. & Scholiast. Platinæ in Hygino, & alij. Sane eiusmodi inscriptio Romanum post natum Christum morem non olet, saltem qui interuallo duorum seculorum vigebat, intra quod tamen temporis spatium, si vtraq; inscriptio simul edita est, gentilitiam illam religionem signatam oportuit. Vide passim Inscript. Appiani, Iani, Gruteri, Berginaldi, Coronei, Iusti Lipsij & aliorum.

Lego apud Ouid. lib. 2. Met. Æsculapium salutiferum. & lib. 15. opiferum. Et Hygeiam primam ex filiabus vocatam, quæ sicut Græcis ita Romanis Latinè *Salus* (non nemini *Sanitas*) culta fuit, cuius etiam Templum P. Victor in sexta Vrbis regione statuit. Sed & sanitatis symbolum penthagono schemate (cuiusmodi Clau. ex Cap. 32. pri.) vestibus & parietibus inscriptũ celebre fuit. V. apud Lucian. l. de eo qui inter salut. &c. Itaque non à Messanensibus ea columellã incisam, sed Roma allatam certius. Nec facile coniectu, quod imaginatur Gualterus, Samnites pestis causa Messanam compulsos potiùs, quam Romam viciniorem vbi Templum salutis erat: præsertim cùm illo tempore bellum Samnitibus cum Romanis nõ esset, & sæuiente pestilentia Romæ quàm maximè Apollini, Æsculapio, & Saluti dona voueri solita, inspectisq; libris a Decemuiris, valetudinis causa supplicationes in Vrbe decerni. V. Liuium passim, sed præcipuè Dec. 4. lib. 10. Vt iam illud *Seruatoribus Vrbis* non Messanæ sed Romæ tribuendum sit à sapiente. Et satis notum ex L. Floro. Epist. lib. 1. in 2. Dec. Ti. Liu. *Cum Ciuitas pestilentia laboraret missis Legatis, vt Aesculapij signum Romam ab Epidauro transferrent; anguem qui se in nauem eorum contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoque*

in

in Insulam Tyberis egresso eodem in loco sedes Aesculapij constituta est. Sed neque Festus quem Gualterus suæ coniecturæ patronum putat, aliquando ait Samnites pestis causa Messanam confugisse quasi à peste tuti forent, sed quia, Apollinis oraculo pulsi quidam quòd eorum scelere pestilentia non cessaret in Siciliam venerunt, atque ibi confidentes, cùm auxilio in bello Messanensibus essent, ab eis in partem Vrbis atque agri recepti sunt, vocati Mamertini, quòd collectis in sortem duodecim Deorum nominibus, Mamers sorte exierit, quo lingua Oscorum Mars significatur. V. Alsium. lib. 1. belli Carthag. ex quo Volater. lib. 6. Geogr. in locis Siciliæ.

Inanis etiam est suspicio Æsculapium Ciuem fuisse Messanensium; subrepsit nimirum ex Lactantio, Messenium fuisse, verùm Epidauri habitasse. At iste non Messenium dixit, hoc est Messanensem, sed Messenium à Messenia regione Peloponnesi, in qua Ciuitas, non Messana, sed Messena apud meliores dicta. V. Arnald. Pontac. in not. ad Chron. Euseb. Tullius Æsculapij vocabulo tres fuisse commemorat, nihil tamen de Messanensi. Lilius Gyrald. in Hist. Deor. Syntag. 7. quicquid ad Æsculapium spectare potest diligentissimè colligit, nec tamen vsquam meminit Æsculapij Messanensis, & originem eius longe aliò deducit: Non nego in Sicilia quoque sicut alibi cum Ioue & Diana præcipuè cultum: sed quid hoc ad rem?

CVI.

Pag. 462. B. C. Nobilis & laudabilis Ciuitas.

Nobilis appellatione Rogerius Messanam ex antiquo prærogatiuo commendat. Id nominis obtinuisse primùm inter alios honoris titulos, à S.P.Q.R. Appio Claudio Quintoq; Fabio Coss. narrant. Volater. l 6 de locis Geog. de locis Sicil. Maur. l. 2 Hist. Sic. Bonfilius in sua Messana. Fazel. lib. 2. Decad. 1. c. 2. de qua re dictū in contextu. Plures aliæ præclaræ Siciliæ Vrbes ob singularia cuiusq; merita, singulares nomenclaturas sortitæ sunt. Antiquo id more Græciæ præsertim cum floreret. Tituli positiuè prolati ex antonomasia excellentiam notant, Deus superlatiuè vocatus Optimus Maximus, imò Ter optimus maximus, quod super rerum eminentiam solus ipse esset. Imperatores quoque initio simpliciter dicti, Pij, Fortes, Augusti, &c. hoc ceteris eximij, humana tandem ambitio ad superlatiua gradum fecit, sed Græca vanitas his quoque neglectis quòd iam Latinis communia essent, ad positiua iterum sic repetiuit, vt singularibus etiam officijs Magni nomē quod primùm Diuis erat nuncupatum, ad profana deerrare vellet, vnde nihil apud illos frequentius quàm Magnus Logotheta, Magnus Drungarius & similia. Hodie in Sicilia, paucis exceptis pleræq; Vrbes superlatiuè dicuntur, in Imaginariam id nominis pene transijt dignitatem. Nobilis appellatio Messanæ antonomasticè fixa, qua inter alios ab Orosio lib. 4. hist. cap. 6. compellatur. Ea verò legisperitis altam sublimem, summam, ac ceteris eminentem notat.

CVII.

Pag. 467. C. Magnam Siciliæ Scholam vocat.

Vide Volater. lib. 21. Anthrop. vbi in Classe Virorum insignium recenset etiam, Constantinum Patria Constantinopolitanum, Lascarim videlicet Messanæ docentem, ibidemq; diem suum iam senectute graui claudentem. Docendo verò, *Magnæ* (inquit) *Scholæ par admodum fuit ac Siculis magnopere satisfecit*. Hunc Magistrum habuit P. Bembus Bernardi filius, postea Cardinalis, ad quem magnis itineribus contendit, tanquam præ ceteris Italiæ Viris celebrem, ab eodemq; Græcam eloquentiam ea felicitate perdidicit, ob quam reuersus ex Sicilia, magnam apud omnes laudem ac nomen comparauit. Tribus annis mansisse in Sicilia scribitur in vita, ipse tamen in tr. de monte Æthna quē curiosè lustrauit, biennij duntaxat meminit, cuius quatuordecim menses Constantino audiendo indulsit vnà cum suo comite & commilitone Angelo Gabriele. *Quartus decimus* (inquit) *mensis agebatur, ex quo ego & Angelus meus apud Constantinum praeceptorem literarum studijs exercebamur, neque sanè adhuc vacuum vllum tempus dederamus nobis laboris, ac ne vnum interea integrum amiseramus diem*. Hæc Bembus, quamquam de cetero Virum omnium horarū pluribus annis detinere Messana poterat, *Vrbs*, (vt idem ipse ad Bernardū Patrem scribit lib. 1. epist.) *praeclaro loco posita ad mare, portu amplo atque tutissimo, aëris mira temperies, annona rerum ad victum omnium, cum vilis, tum luculenta, quæ tibi nota esse volui, vt consideres, nos hic etiam cum voluptate futuros*; Ita ille vt delicias Vrbium Italiæ, atque adeo Venetarum Patriæ suæ, Messanæ non videatur desiderasse.

CVIII.

Pag. 468. C. Abbas Catinensis.

Idem dictus Panormitanus merito & dignitate. Exemplum non infrequens. Et tritum illud Tullij, omnibus municipibus duas esse patrias, vnam naturæ seu loci, alteram Ciuitatis seu iuris. Hinc Sunij Attici, Cato Tusculanus & Romanus, ipse Tullius Arpinas item & Romanus. *Nos & eam* (inquit) *patriam dicimus vbi nati & illam qua excepti sumus*. Et sapientum ille patriam sibi fore dixit vbi diem obiuisset, aut etiam sepulchrum accepisset; vt iam diem mortis rectè natalem, & locum patriam appellaris. Sic Antonium Vlyssipone ortum, vulgò Patauinum vocamus, & Nicolaum Oppidi S. Angelo in Piceno Ciuem, Tolentinatem, pluraq; id genus Martyrologia præ se ferunt. Denique Saluator noster Bethlehemi in Iudæa natus, Galilæi & Nazaræni vocabulum tulit, nec Capharnaum patriam suam dici dedignatus.

CIX.

Pag. 468. C. Quibus Patriæ mores ad omnem sanctitatis laudem, &c.

Isidor. Ægypt. lib. 1. epist. 281. Vitia Cappadocum multis exagitat, epistola tamen 352 SS. Basilij, & Gregorij fratrum probat sanctitatem. Quin verò hoc

potissimum improbitatis Cappadocum argumentum censet, quòd nisi isti ex illis effulsissent, male feriata natio generalem improbitatem, tanquam a natura sibi inditam suis vitijs prætexere potuisset. Sed & Galilæis probrò vertebatur Patria, quæ tamen Dei hominis fuit nobilitata conceptu, imò secundum multos & Virginis Matris. Ceterum non locus sed virtutes nobilitant. V. Dist. 40. Illud. & Nos qui. Gloss. L. I. C. de Col. Pal. lib. 11.

CX.

Pag. 468. C. Barbari nomen audiens ægerrimè tulit.

IDem & Anton. Panorm. lib. 1. Apopht. Alphon. n. 53. Syracusanus ægre tulit, quod Græca prima origine esset. Cui Alphonsus. *Ego* (inquit) *non à prima Origine soleo, sed à moribus Barbaros definire.* Quo loco Æneas Sylvius, *& in Græcia* (inquit) *& in Italia nati educatiq; barbariZant, &c.*

Olim omnes præter Græcos barbari dicti quasi duriloqui, & crassilingues. V. Strab. lib. 4. Vnde & Næuium Poëtam Latinum Plautus Barbarum dixit. Postea ad alios etiam ea acceptio dimanauit. Quin etiam Græci Attici, & qui in Achaia & Peloponneso politius loquebantur, denique Asiam qui à Græcis Europæis sua opinione trahebant originem, ceteros omnes Græcos, hoc est Cilices, Cetæos, Cyprios, Troianos, Lidos, Pamphilios, Paphlagones, Licios, vocabant barbaros, quòd ob continuum cum Phænicibus, Cappadocibus, & Syris commercium linguam corrupissent, vnde & Syri antiquitus dicti. Sed etiam Epirotæ Macedonibus barbari audiebant, quasi à Thracibus & Illyricis confinijs linguam vitiatam habentes. Hodie apud quos lingua Latina effloruit, barbaries desedit, etsi in quibusdam proferendi gratia desideretur. Ita hoc Europæis diuinitus concessum, vt & Græci meliores, Europæi Aborigines, etsi Græcilantes, esse ament. Rectè ergo cum Alphonso à moribus barbari definiuntur.

CXI.

Pag. 472. B. Basilidianorum nugaces characteres.

ANtiquior etiam Basilide, aut quouis alio impietatis architecto in Christianis seculis ea hæresis. V. Philastrium in Catalog Hæres. 22. vbi refert a cultoribus æneì Serpentis, varias in columnari obelisco factas incisiones, characteres præterea insculptos, & diuersas formulas laminis exaratas, illis è collo suspensas, quibus se tutos credebant. Durauit id vsque ad tempora Ezechiæ regis qui æneo serpente penitus exciso, omnes etiam superstitionis characteres radi ac deleri iussit. Id propter liberari meruit ab exercitu alienigenarum, cæsis ab Angelo vna nocte centum & octuaginta quinque capitum millibus. 4. Reg. cap. 19. V. Philastrium loc cit.

CXII.

Pag. 78. C. Ex miraculo Sabbatici fluminis diem signare queat.

DE hoc miraculo V. Plin. lib 31. c. 2. Eliam Thesbit. Verb. Sambation. qui Sabbatis omnibus siccari ferunt. Contra Ioseph. lib. 7. de bello cap. 24. plenius fluere Sabbatis scribit, reliquis sex diebus deficere à fontibus. Id ad Sabbatinas ferias Virgini dicandas refert Ioan. Bonif. lib. 1. cap. 14. cum quibusdam alijs. Nonnulli putant eo significatum B. Virg. Sabbato aut conceptam, aut natam; proinde conceptam ante Christum annos 13. vel 19. vel 24. quibus Sabbatum & dies 8. Decembris coinciderunt: natam vero ann. 14. vel 20. vel. 25. ante Christum, quibus Sabbatum cum 8. Septemb. recurrit. Iuxta calculum tamen erroneum apud Romanos, is recursus in annis postponitur. Iuxta putationem ex Euodio B. Virg fuit concepta die Dominico nata Sabbato pariatis annis cum Iulianis 3936. & 3937. Anno Sabbatico libertatis 205. Ceterum miraculum Sabbatici fluminis post excidium Hierosol. euanuit.

Not. pag. 369. Inter authores nostri ordinis numerandum esse P. Antonium de Balinghem, qui in Ephemeri seu Calendario Virginis Mariæ hæc habet ad 15. Augusti. Vrbs Messana quoq; à Deipara adhuc in terris agente epistolam se habere gloriatur, Cathedrale templum insigni magnificentia extructum Assumptæ Virgini dicauit, eiusq; festi templum seu dedicationem die isto solemni Deiparæ simulachri per Vrbem pompa, ingenti tum incolarum tum aduenarum concursu celebrat. Hæc ille, quæ intelligenda iuxta ea quæ non vno loco in contextu dicta sunt.

INDEX

INDEX NOTABILIVM.

A

Archa-

I N D E X

108. D.

D

Stupe-

INDEX

Histo-

Ioan-

L

M

INDEX

stioni-

N

Noui-

NOTABILIVM.

INDEX

Præ-

T

NOTABILIVM.

V

X

Z

FINIS.

ERRATA. CORRIGE.

Pagina 68 lettera	A	& per vos transire in Macedoniam (*Adde*) & iterum à Macedonia venire ad vos	
84	D	decùs	lege decus
89	B	quòd	quod
189	B	fero	ferio
344	D	princepes	principes
403	D	catholicæ	catholicè
404	B	facrat	facras
405	C	reum	rerum
Ibid.		eximia	eximio
408	A	accepi	accipi
409	A	tantum	tantam
Ibid.	D	indiftrictus	indiftrictas
Ibid.		mondaculum	mendaculum
411	C	fontem	fontem
Ibid.		præfcribo	perfcribo
Ibid.		feculam	feculum
412	A	confifteret	confcifceret
414	C	militantis	militantes
421	A	ornati	ornauit
426	C	incidente	induentes
427	A	miror	minor
Ibid.		pendendi	perdendi
430	C	oratura	natura
447	A	pennicellum	penicillum
Ibid.	B	Æditius	Æditui s

